

Privatretten

almindelige Deel,

fremstillet

efter den danske Lovgivning,

af

A. W. Scheel.

Første Bind.

Kjøbenhavn.

C. A. Reitzels Forlag.

Thiele's Bogtrykkeri.

1865.

Privatretten

almindelige Deel,

fremstillet

efter den danske Lovgivning,

af

A. W. Scheel.

Kjøbenhavn.

C. A. Reitzels Forlag.

Thielæs Bogtrykkeri.

1865.

Første Afdeling.

Om Retskilderne.

Forord.

Grundlag for den Deel af det danske Retsystem, der herved overgives Offentligheden, ere Forelæsninger, som jeg i sin Tid har holdt ved Universitetet, dog ere disse væsentligen omarbejdede, hvilket allerede er blevet en nødvendig Følge af de mange og indgribende Love, som siden den Tid ere udkomne.

Hvilket Hensyn jeg har taget til vor afbøde store Lovkyndige Anders Sandøe Ørstedes Skrifter, fremgaaer nok som deraf, at jeg igjennem hele Bearbejdelsen ideligen har henviist til dem. Hvor jeg har antaget Meninger, der afvige fra hans, er dette anthydet ved Maaben, hvorpaa Henviisningen er steet. Af fremmede Skrifter har især F. C. v. Savignys berømte „System des heutigen Römischen Rechts“ høit Indflydelse paa Bearbejdelsen og navnlig i Grundlaget for denne første Afdelings tredie Capitels andet Afsnit, fjerde og femte Capitel.

Hvor jeg har fremsat egne Anstuelser, haaber jeg, at det vil skjønnes, at jeg alvorligen har stræbt efter at udfinde Sandheden, om jeg end ikke tør smigre mig med at have altid

VI

naaet dette Maal. I Særdeleshed forsaavidt flige egne Anstuelser komme i en bestemt Mødsætning til hvad der hidtil ganske almindeligt og uanfægtet har været antaget, saafom angaaende Formuesforholdet imellem indvandrede Ægtefolk (§ 77 II. Nr. 5) eller Fortolkningen af Placaten af 8de Juni 1787 (§ 140), eller jeg har troet at maatte give Væren om en eller anden Gjenstand et nyt Grundlag eller en ny Stilling i Systemet, t. Ex. om Vilbfarelse i Retshandeler (§§ 114, 122 og 123) og om Alfers Tid (§ 128), anbefaler jeg Undersøgelsen til den kyndige Værsers velvillige Prøvelse.

At den systematiske Plan har i det Enkelte nogle Mangler, er mig ikke ubevidst. Disse ere tildeels foranledigede derved, at Omstændighederne ikke have tilladt mig at kunne tænke paa at forfatte et fuldstændigt System over den danske Privatret, men at jeg har maattet indskrænke mig til efter Tid og Leilighed at udgive enkelte Dele. Enkelte Afvigelser fra den rigtige Orden ere bevirkede ved særegne Grunde. Saaledes vil man kunne dable, at § 33, hvor der handles om, hvorvidt Undtagelser kunne gøres fra Lovenes og de øvrige skriftlige Retskilbers Regler, indeholder, idet disse Undtagelser for en Deel udgjøre Privilegier, nogle almindelige Bemærkninger om Privilegier betragtede som Rettigheder. At disse Bemærkninger ere optagne i Afdelingen om Retskilberne, uagtet jeg erkjender, at denne Gjenstand snarere hører til anden Afdeling om Retsforholdene, er grundet derpaa, at man ikke ganske kan undgaae ogsaa i bemeldte første Afdeling at maatte tage Hensyn til Privilegiernes Natur.

VII

Jeg havde gjerne ønsket at udsætte Udgivelsen af nærværende Deel af Privatretten, indtil vore Forfatningsforhold vare bleve ordnede, da jeg har maattet gaae ud fra den nuværende Ordning, skjøndt det maa haabes, at denne snart vil ophøre. Imidlertid blive de Forandringer, som, naar Rigsraadet ophæves, blive at gjøre i Fremstillingen, ikke bethdelige og komme, naar undtages § 11, hvori vore Grundlove angives, for det meste kun til at bestaae deri, at Rigsdagen vil være at nævne alene, hvor nu anføres Rigsdag og Rigsraad. Da nu ogsaa en heel ny Straffelov er begyndt at forhandles paa Rigsdagen, kunde det have været ønskeligt, om den var udkommen, da i saa Fald Exempler paa flere af de forekommende almindelige Sætninger kunde have været hentede fra den istedetfor fra de nugældende Straffelove, der maae ventes om føie Tid at ville blive satte ud af Kraft. Exemplerne fra disse sidstnævnte Love ville vel ogsaa efter den Tid kunne benyttes og ganske vil man neppe undvære dem, men Betydningen af dem for den practiske Anvendelse har dog da tabt sig. En mere umiddelbar Indflydelse vilde den nye Straffelov have faaet i §§ 68 og 79, hvor der handles om Straffeloves tilbagevirkende Kraft og om Grændserne for de danske Straffeloves Anvendelse i Forhold til fremmede Straffelove. Men disse Paragrapher vedkomme egentligen ikke Privatretten og burde maaskee helst have været ubeladte. De ere kun medtagne for ogsaa med Hensyn til Straffelove at opløse Grundsætningerne om Loves tilbagevirkende Kraft og om Grændserne imellem dansk og fremmed Ret, og fordi Afdelingen om Retskilberne

VIII

er betragtet som en Indledning til den danske Rettsvidenskab i Almindelighed. Det Foranførte uagtet, har jeg dog ikke turdet opsætte Udgivelsen, da jeg efter min Alder og Helbreds-tilstand har maattet frygte for, at det i saa Fald muligen ikke vilde forundes mig at see Bogen udkomme.

Naar i Anmærkningerne henvises til Personretten eller Familieretten uden Angivelse af Forfatteren, sigtes derved altid til den af mig i A. 1859 og 1860 udgivne Personret og Familieret.

Kjøbenhavn, i Mai 1865.

Forfatteren.

Indhold.

Indledning.

Almindelige Begreber om Ret.

	Side
§ 1. Begreb om Ret og Retspflicht	1-2.
§ 2. Positiv Ret og almindelig Ret.	2.
§ 3. Statens Nødvendighed for Retshaandhævelsen	3.
§ 4. Privatret, Statsret og Folkeret	3-4.
§ 5. Dansk Privatret	4-6.
§ 6. Theori og Praxis	6-7.

Første Afdeling.

Om Retskilderne.

§ 7. Begreb om Retskilde	7-8.
§ 8. Retsdannelsen i Almindelighed	8-12.
§ 9. Arter af Retskilder	12.

Første Capitel.

De enkelte Arter af Retskilder.

Første Afsnit.

Den skrevne Ret.

Første Underafsnit.

De enkelte Arter af den skrevne Ret.

§ 10. I. Lov. Begreb om Lov	13-19.
§ 11. Grundlove	19-26.
§ 12. Kong Christian den Femtes Danske Lov.	26-33.
§ 13. Andre ældre Love, der ere udgaaede i sædvanlig Lovgivningsform	33-37.

X

	Side
§ 14. Rescripterne	37-46.
§ 15. Hvor langt de ældre gjældende Love gaae tilbage i Tiden	46-60.
§ 16. Nære Love	60-61.
§ 17. II. Kongelige Anordninger	61-78.
§ 18. III. Ministeriernes og andre Øvrigheders Retsfor- skrifter	78-85.
§ 19. IV. Retsvebtægter	86-90.

Andet Underaffnit.

Nogle almindelige Regler om den skrevne Ret.

§ 20. I. Den danske skrevne Rets almindelige Virkefæde med Hensyn til Sted og Personer. Almindelig Regel .	91-93.
§ 21. Grænserne mellem dansk og flensvigsk Rets Omraade	93-97.
§ 22. Færøerne	98-101.
§ 23. Island	101-110.
§ 24. De danske Lær i Beshindien	110-115.
§ 25. Grønland	115-116.
§ 26. Den militaire Ret	116-119.
§ 27. II. De skrevne Retskilbers Kundgjørelse. Kundgjørelse af Love og Anordninger	119-124.
§ 28. Kundgjørelse af den skrevne Rets andre Retskilber . .	124-126.
§ 29. Kundgjørelsens Virkning	126-129.
§ 30. Manglende Kundgjørelse	129-137.
§ 31. Den anordnede Kundgjørelses Ufuldkommenhed. . . .	137-138.
§ 32. III. De skriftlige Retskilbers forskjellige Virksomhed ved Domstolene	138-140.
§ 33. IV. Undtagelser fra de skriftlige Retskilbers Forskrifter	140-151.
§ 34. V. Udgaver og Samlinger af de skriftlige Retskilber	151-154.

Andet Affnit.

Den udfrevne Ret.

Første Underaffnit.

Sæbvaarsret.

§ 35. Begreb og Arter	154-156.
§ 36. Den almindelige Grund for Sæbvaarsrettens Gyldighed	156-159.
§ 37. Sæbvaarsrettens Gyldighed efter dansk Ret.	160-166.
§ 38. Betingelser for Sæbvaarsrets Tilbliven	166-167.
§ 39. Sæbvaarsrettens Virkning	168-176.
§ 40. Beviis med Hensyn til Sæbvaarsretten	176-180.

Andet Underaffnit.

Den videnskabelige Ret.

§ 41.	Begreb.	180-184.
§ 42.	Den videnskabelige Rets Gyldighed	184-187.
§ 43.	Naturret.	187-189.
§ 44.	Billighed	190-193.
§ 45.	Domme og Domstolenes Betænkninger	193-207.
§ 46.	Øvrighedernes Retsafgjørelser og Tilfjendbegivelser an- gaaende Rets spørgsmål	208-212.

Andet Capitel.

Retsreglers Forskjellighed efter deres Virkefreds og Indholds Bestaaffenhed.

§ 47.	Almindelig, particulier og speciel Ret	212-215.
§ 48.	Hvorvidt Love kunne have Gyldighed udenfor den Rreds, for hvilken de ere givne.	215-230.
§ 49.	Ufravigelige og declaratoriske Retsregler.	230-231.
§ 50.	Regelmæssig og singulair Ret	231-234.

Tredie Capitel.

Om Retsreglernes Virkefreds i Tiden.

Første Affnit.

Om Begyndelse og Ophør paa Retsreglernes Virksomhed.

§ 51.	Begyndelsen paa Retsreglernes Virksomhed	234-236.
§ 52.	Om Retsreglernes Ophævelse og Forandring i Almin- delighed.	236-247.
§ 53.	Om foreløbige Loves Ophævelse eller Forandring	247-251.
§ 54.	Ophør af Retsreglers Gyldighed ifølge deres eget Indhold	252-253.
§ 55.	Retsreglers udtrykkelige Ophævelse eller Forandring ved nyere Retsregler	254-259.
§ 56.	Stilthende Ophævelse eller Forandring ved nyere Rets- regler	260-277.
§ 57.	Ophør af Retsreglers Virksomhed ved Ophævelse af Forudsætninger.	277-282.

Andet Affnit.

Grændserne imellem den ældre ophævede og den nye Rets Omraade.

§ 58.	Grundsaetninger	283-284.
§ 59.	Dansk Ret i Almindelighed.	285-286.
§ 60.	Erhvervelse af Rettigheder.	286-292.
§ 61.	Retsinstituters Tilværelse og Omdannelse	292-297.

XII

	Side
§ 62. Anvendelser i Almindelighed	297-302.
§ 63. Personlige Forhold	302-310.
§ 64. Tinglige Forhold	310-316.
§ 65. Obligatoriske Forhold	316-327.
§ 66. Familieretsforhold	327-335.
§ 67. Arveretsforhold	335-343.
§ 68. Strafferetsforhold	343-347.
§ 69. Rettergangsforhold	348-357.
§ 70. Autentiske Lovfortolkninger	357-366.

Fjerde Capitel.

Grændserne imellem de for forskjellige Steder eller Personer
gjældende Retsreglers Virketredse.

§ 71. Indledning	366-368.
----------------------------	----------

Første Afsnit.

Forholdet imellem dansk og udenlandsk Ret.

§ 72. I Almindelighed	368-374.
§ 73. Dansk Ret i Almindelighed	374-377.
§ 74. Personlige Forhold	377-391.
§ 75. Tinglige Retsforhold	391-400.
§ 76. Obligatoriske Retsforhold	400-415.
§ 77. Familieretsforhold	415-438.
§ 78. Arveretsforhold	438-449.
§ 79. Strafferetsforhold	449-462.
§ 80. Rettergangsforhold	462-481.

Andet Afsnit.

Forholdet imellem de for forskjellige Steder eller Personer indenfor det
danske Monarchies Grændser gjældende Retsregler.

§ 81. Forholdet imellem Kongerigets Ret og den, som gjælder i de med Kongeriget forbundne Dele af det forrige Herts- tugbømme Slesvig	481-498.
§ 82. Forholdet imellem forskjellige Retsregler, som om samme Gjenstand bestaae indenfor den danske Rets Omraade	498-503.
§ 83. Forholdet imellem militair og borgerlig Ret	503-513.

Femte Capitel.

Fortolkning.

Indledning.

§ 84. Begreb	513-516.
------------------------	----------

XIII

	Side
§ 85. Inddelinger	516-521.
§ 86. Critik.	521-523.

Første Afsnit.

Fortolkningsgrunde.

§ 87. Arter	523-525.
§ 88. Sproglige Fortolkningsgrunde	525-529.
§ 89. Logiske Fortolkningsgrunde	529-540.
§ 90. Historiske Fortolkningsgrunde	540-551.
§ 91. Systematiske Fortolkningsgrunde	551-558.
§ 92. Politiske Fortolkningsgrunde	558-559.
§ 93. Om den Lovgivningskreds, fra hvilken Fortolkningsgrunde kunne hentes.	559-570.
§ 94. Nogle særegne Love	570-580.

Andet Afsnit.

Fortolkning paa Grund af Mangler i Lovene.

§ 95. Oversigt	580.
§ 96. Ubestemte Tilføjelsesbegivelser	580-588.
§ 97. Tvivl om Lovregelens Egenkab	588-589.
§ 98. Den indskrænkende og den udvidende Fortolkning	589-597.
§ 99. Forudsætningsfortolknungen og Mobsætningsfortolknungen	597-605.
§ 100. Mobsigelse i Rettsreglerne.	605-609.
§ 101. Analogisk Anvendelse	609-618.

Indledning.

Almindelige Begreber om Ret.

§ 1.

Begreb om Ret og Retspligt.

Ret i subjectiv Betydning eller Rettighed er et Menneskes Besøielse til en vis udbortes Raadighed eller Frihed. Den gaaer ud paa at kunne foretage eller undlade Noget, eller fordrer, at Andre foretage eller undlade Noget. Om en Rettighed er begrundet, maa uledes af de Regler, som gjælde om samlevende Menneskers indbyrdes Forhold. I Samfundet bliver det nødvendigt, at det ene Menneskes udbortes Virksomhed for sine Livsformaal ordnes saaledes, at andre med ham samlevende Menneskers lige Virksomhed dermed kan bestaae. De Regler, hvorved samlevende Menneskers indbyrdes udbortes Forhold bestemmes og forsaavidt ogsaa begrænses, kaldes Ret i objectiv Betydning.

Skulle disse Regler ikke komme i Modsigelse med sig selv, maa der til enhver Rettighed svare en Pligt hos Andre til at indrømme Rettighedens Udøvelse, d. e. til enten at foretage hvad der er nødvendigt til Rettighedens Fyldestgjørelse, eller at undlade hvad der vilde hindre saadan Fyldestgjørelse. Dette er Retspligten. Den og Rettigheden svare saaledes baade til Retsregelen og til hinanden indbyrdes. Begge ere Bestanddele af det Retsforhold, som beherskes af Retsregelen.

Enhver Retsspligt er en fuldkommen Pligt. Derreð forstaaes en saadan, hvis Opfyldelse ikke, saaledes som med Hensyn til Gødhedspligterne, ganske er overladt til den Forpligtedes egen Samvittighed, men hvis Tilfidesættelse medfører visse udbortes Retsvirkninger. Disse Virkninger indbefattes under Udtrykket Tvang i vidtløftig Betydning, men kunne iøvrigt være forskjellige og gaae ikke altid stjøndt vel i Almindelighed ud paa en umiddelbar Tvang til at bevirke Pligtens Opfyldelse.

Retsspligterne ere enten positive eller negative, eftersom den Forpligtede enten skal foretage eller undlade Noget, og de ere enten almindelige eller særdeles, eftersom de paahvile enten Alle foruden den Berettigede eller kun visse Personer. En almindelig Pligt er altid negativ, hvorimod den særdeles kan være enten negativ eller positiv. En Pligt, som maatte paahvile Alle, der komme i et vist Forhold, kan vel ogsaa kaldes almindelig, men i en mere indskrænket Betydning end den ovennævnte, og kan da være positiv.

§ 2.

Positiv Ret og almindelig Ret.

De Retssregler, der erkjendes for gyldige hos et vist Folk eller i en vis Stat, kaldes den positive Ret; de Retssregler derimod, som maae erkjendes for gyldige uden alt Hensyn til nogen vis Stat, kaldes den almindelige Ret eller Naturret. Denne har Fornuftloven til Rilde, grundende Ret og Retsspligt paa Menneskets moralske Væsen. Enhver positiv Ret vil, da den uddannes under Fornuftlovens Indflydelse, i mange Henseender stemme overeens med hvad der erkjendes for almeengyldig Ret, men kan i det Enkelte mere eller mindre afvige fra samme og maa for mange Tilfælde give bestemtere Regler, end Naturretten kan hde, samt under sit Omraade indbrage Retssforhold, der ere dannede aldeles vilkaarligen.

§ 3.

Statens Nødvendighed for Retshaandhævelsen.

Den objective Ret eller Retsreglerne skulle beherske Retsforholdene, men hertil ville de ikke være i Stand uden ved Hjælp af en saadan den Enkeltes Villie overordnet Magt, som findes i Staten. Thi uden samme vil det, om end en Rettighed bliver erkjendt, være tilfældigt, om den bliver fyldestgjort, da det vil være uvist, om den Forpligtede godvilligen vil opfylde sin Pligt, eller i modsat Fald om den Berettigede ikke desto mindre vil være i Stand til at sætte sin Rettighed igjennem. Retsloven, som vil sit eget Herredømme, maa derfor med Nødvendighed jordre Statsforbindelsen, og Statens første og uafviselige Formaal bliver at hævde Retsideens Herredømme i den udvortes Verden.

§ 4.

Privatret, Statsret og Folkeret.

Privatretten er Innbegrebet af de Retsforhold, hvori det enkelte Menneske er Diemed. De omgive ham som Midler for hans individuelle Liv og Virksomhed.

Statsretten omfatter de Retsforhold, hvori Staten som et Hele er Diemed. I dem er den offentlige Interesse fremherskende og om dem bruges derfor ogsaa Benævnelsen offentlig Ret. Til samme høre ei alene Væren om Statsforfatningen og Statsmagtens Udvøelse, men ogsaa Criminalretten med Criminalprocessen.

Iøvrigt gives ikke faste Grænser mellem den private og den offentlige Ret, og derfor er det undertiden tvivlsomt, om visse Retsforhold bør henregnes til den ene eller den anden Deel. Dette beroer dog ikke altid paa Retsforholdenes egen Bestaafenhed alene men tillige paa den Maade, hvorpaa de i den enkelte Stat ere ordnede. Dette gjælder saaledes om Næringsretten og Civilprocessen. Denne sidste udstilles dog i Almindelighed, i alt Fald som en egen Disciplin, fra Privat-

retten, der da i denne Mødsætning benævnes den materielle Privatret.

I alle Dele af Privatretten forekomme enkelte Bestemmelser, der for den offentlige Interessens Skyld ere givne som ufravigelige Regler, saa at de ikke kunne forandres ved de private Vedkommendes Villiesbestemmelse, saasom angaaende Egteskabs Stiftelse og Ophævelse¹⁾, visse Indskrænkninger i Raadigheden over de faste Eiendomme²⁾, Indholdet af enkelte Contracter³⁾, Vissarvingers Arveret⁴⁾ m. fl. Slige Bestemmelser udelukke ikke de Retsforhold, som de angaae, altsaa Egteskabsforholdene, Eiendomsforholdene o. s. v., fra med deres hele Omfang at henhøre til Privatretten; thi Inddelingen i Privatret og offentlig Ret synes ikke at burde grundes paa en Forskjel i Retsreglernes men derimod i Retsforholdenes Væbsaffenbed⁵⁾.

Folkeretten angaaer Staternes indbyrdes Forhold.

§ 5.

Dansk Privatret.

Den danske Privatret omfatter Privatretsforholdene saaledes som disse ere ordnede i Kongeriget Danmark og i de med dette forbundne Lande, der i det Væsentlige have samme Lovgivning som Kongeriget¹⁾.

Hvad her skal fremstilles er den almindelige Deel af et System over den danske Privatret. De øvrige Dele af dette System har jeg tænkt mig at være: Personretten, Familieretten, Tingsretten, Fordringsretten (den obligatoriske Ret) og Arveretten. At disse ere Hoveddelene af Privat-

¹⁾ Jfr. t. Gr. D. L. 3—16—16 § 9.

²⁾ Jfr. t. Gr. Jrbg. 27 Septbr. 1805 og 3 Decbr. 1819.

³⁾ Jfr. t. Gr. Jrbg. 19 Martz 1790, 27 Mai 1848 §§ 4 og 5.

⁴⁾ Jfr. Jrbg. 21 Mai 1845 § 23, Lov om Arv af 29 Decbr. 1857 § 2.

⁵⁾ Jfr. Stahl Philosophie des Rechts 2. D. I. S. 121.

¹⁾ Jfr. §§ 20—25.

retssystemet, kan først nærmere oplyses i Afdelingen om Retsforholdene, da Systemets Hoveddele berøe paa Retsforholdenes Hovedarter²⁾. Sammensteds vil ogsaa blive angiven den Orden, hvori Hoveddelene synes at burde omhandles, da denne Orden, naar Fremstillingen skal være systematisk, altsaa skal vise Delenes Sammenhæng og Eenhed, maa afhænge af Retsforholdenes indbyrdes Slægtskab og hvorledes de gribe ind i og tildeels betinge hverandre.

Den almindelige Deel har her to Afdelinger. I den ene handles om Retskilberne, i den anden om Retsforholdene. Da Retskilberne ere af samme Bestaffenhed i den offentlige og private Ret og for en stor Deel endog ere de selsomme, ville i denne Afdeling de offentlige Retsforhold og de særligen til disse hørende Retskilber ikke ganske blive forbigaaede, men de ville dog kun blive medtagne, forsaavidt de tjene til at oplyse Retskilbernes almindelige Bestaffenhed og Virksomhed samt de iøvrigt om dem gjældende Regler. Denne Afdeling kan saaledes tjene som en Indledning til den hele danske Retsvidenskab.

Af Bærker over den danske Privatret eller Hoveddele af samme kunne bemærkes:

C. D. Hebegaards Commentar over Lovens 2den til 6te Bog, 6 Dele, 1760-1776.

J. E. Phbecker Applications-Udtog, 3 Dele, 1772-1784.

C. Brorson Forsøg til Christian den Femtes danske og norske Lovs Fortolkning, 10 Bind, 1791-1801.

C. Hesselbergs Juridiske Collegium, udgivet med Anmærkninger af Dons, 4to, 1763.

J. B. Dons Forelæsninger over den danske og norske Lov, udgivne ved Hebegaard, 4 Dele, 1780-1781. Den 3die og 4de Deel angaae Criminalret og Proces.

L. L. Rongstew den danske og norske private Rets første Grunde, 2 Bind, 1781-1782.

²⁾ Jfr. §§ 103-108.

V. Nørregaard Forelæsnings over den danske og norske fte
private Ret, 6 Dele, 1784-1797. De tre sidste Dele angaae
Criminalret og Proces.

A. S. Ørsted Supplement til Nørregaards Forelæsnings, 3 Dele, 1804-1812.

F. T. Hurtigkarl den danske og norske private Rets første Grunde, 4 Bind, 1813-1820. Fjerde Bind angaaer Processen.

T. Algreen-Ussing Anmærkninger til Person- og Tingsretten vedføiede Hurtigkarls System, 3 Bind, 1823-1825.

A. S. Ørsted Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed, med stadigt Hensyn til Hurtigkarls Lærebog, 6 Bind, 1822-1835.

J. E. Larsens Samlede Skrifter, anden Afdeling, indeholdende Privatretlige Foredrag i 3 Dele, udgivne 1857-1859. e»

A. F. Krieger Grundlag for Forelæsnings over den danske Privatrets almindelige Deel, 1849-1850.

T. Algreen-Ussing Haandbog i den danske Arveret, 1855.

F. T. J. Gram den danske Formueret, 2 Dele i 3 Bind, 1858-1864.

A. W. Scheel Person- og Familie-Ret, 2 Dele, 1859-1860.

F. E. Vornemanns Samlede Skrifter, andet Bind, indeholdende Foredrag over den danske Arveret, 1864.

§ 6.

Theori og Praxis.

Man har i Rettsvidensskaben ofte skjelnnet imellem Theori og Praxis og saaledes villet inndeles Retshyldigheden i theoretisk og practisk¹⁾. Men dette maa forcastes, da Retslæren som Videnskab ikke kan modtage en saadan Adskillelse. Vel have Forholdene udviklet sig saaledes, at nogle Rets-

¹⁾ Hurtigkarls private Ret, 1 D., Indledning §§ 7 og 14.

kyndige udelukkende eller fornemmeligen ere bestjæftigede med i deres Tænkning at optage Retsstoffet, uddanne det og fremsætte det i Lære, Andre derimod med Retsreglernes Anvendelse paa de i Livet forekommende Tilfælde. Men dette er kun et forskjelligt Livskald og en forskjellig Anvendelse af den erhvervede Retskyndighed. Den Videnskab, der anvendes, og den Dannelse samt Tænkningens Retning, som Anvendelsen fordrer, ere i begge Tilfælde de samme. Den practiske Anvendelse kan vel stundom give en klarere Indsigt i Retsforholdenes Væbskaffenhed, saaledes som disse forekomme i Virkeligheden, end det blot theoretiske Studium; men uden klar Anstuelse af Retsforholdene maa Theorien blive ufuldkommen, ligesom Praxis uden fuldstændig Indsigt i Retsforholdenes indre Genhed og Sammenhæng maa blive usikker og vaklende. At forskellige Meninger antages i Theori og Praxis angaaende enkelte Retsspørgsmaal, er en uundgaelig Følge af de menneskelige Kundskabers Ufuldkommenhed, og det er Videnskabens Sag ved større Udbannelse at søge saavidt muligt at fjerne flige Modsatninger.

første Afdeling.

Om Retskilderne.

§ 7.

Begreb om Retskilde.

Ved den positive Rets Kilder forstaaes de positive Retsreglers Tilblivelsesgrunde, saasom Love og Retsfærdvaner. Forskjellige derfra ere saavel Retsforholdenes Tilblivelsesgrunde, saasom en Contract eller et Testament, som Retsvidenskabens historiske Kilder, til hvilke sidste vel

ogsaa Retsfilber kunne høre, men ikke disse alene, da alle Mindeesmærker, hvoraf retsvidenskabelig Virksomhed kan uledes, ere Filber for Retsvidenskab.

§ 8.

Retsdannelsen i Almindelighed.

Oprindeligen dannes den positive Ret ved Folkets aandelige Virksomhed anvendt paa Retsforholdene, altsaa paa en usynbar Maade, hvorfor den første Oprindelse ikke lader sig historisk umiddelbart paavise. Den oprindelige positive Ret er saaledes en Frembringelse af Folkeaanen, ligesom Sproget, og er tilstede i Folkets almindelige Bevidsthed, dog ikke under Form af abstracte Retsregler, men som en levende Anskuelse af Retsinstitutionerne i deres indre Forbindelse. Paa samme Maade, som den første positive Ret stiftes, befastes den ogsaa, udbannes og forandres. Ved Tradition gaaer den fra Slægt til Slægt og udpræger sig i Folkets Sæder og Skikke, hvorfor den ogsaa faaer Navn af den sædvansemæssige Ret (jus consuetudinarium). Graden og Varigheden af saadan almindelig Retsudvikling ville beroe paa Folkets Deeltagelse i det offentlige Retsliv, derunder ogsaa i den dømmende Myndighed.

Efterhaanden som med Folkets stigende Udvikling de borgerlige Syssler for flere sig og gjøre saadanne Fremstribt, at Enhver i Almindelighed maa anvende sin hele Tid paa sit særegne Kalde Forretninger, vil Folket trække sig tilbage fra det offentlige Retsliv. Folkets Retsfands vil da aftage, og samtidigen ville ogsaa Retsforholdene have modtaget en saadan Udvikling, at den almindelige folkelige Retsbevidsthed ikke længere kan beherske dem. Dog kan paa Grund af særegne Omstændigheder et friskere Retsliv endnu bevare sig paa visse Steder, i visse Corporationer eller i andre snevrere Kredse.

Naar saaledes Retten ikke længere tilstrækkeligen kan udvikle sig gennem Folkeaanen, ville Lovgivning og Videnskab allerede være traadte til som nye Organer for Retsudviklingen. De ville i sig optage og bearbejde det folkelige Retsstof, hvis

Oprindelse mere og mere vil ophøre at være synbar, om det end stebse udgjør det oprindelige Grundlag for den gjældende Ret.

Udgivningen vil i Førstningen virke som udfylgende Huller eller afhjælpende Mangler i Retsudviklingen, fornemmeligen naar vilkaarlige Bestemmelser behøves, naar der føles Trang til nye Retsinstitutioner, naar Mobsigelser vise sig i den positive Ret, eller denne ikke længere svarer til de nuværende Forhold, men efterhaanden vil dens Virksomhed tiltage og tilslibt ofte komme til at udgjøre Hovedbestanddelen af den positive Ret, om den end ikke sætter sig det baade i og for sig mislige og uopnaaelige Formaål at ville udtømme den hele positive Ret.

Naar Livsforholdene saaledes forflere sig, at egne Bestjæftigelser og Rundskaber blive udelukkende for forskjellige Samfundsclasser, vil der ogsaa danne sig en egen saadan Klasse (de Retskyndige, Juristerne), hvis fornemste Syssel vil angaae det Retslige. Dens Virksomhed vil i Begyndelsen ikke være bethdelig, visende sig i Almindelighed i Raad og paa anden Maade i enkelte Ytringer. Senere gaaer den over i Lære, bestaaende fornemmeligen i at angive, ordne og forklare de tilværende Retskilber. Først efter længere Tids Forløb vil den hæve sig til Videnskab. Dennes Opgave bliver at bearbejde de Retskilber, som den forefinder, og bringe dem i System, og for at dette kan blive fuldstændigt, vil det være nødvendigt, at Retsvidenskabens tilspør nye Retsregler, som den for en Deel henter hos sig selv. Den bliver saaledes selv til Retskilde og derved fremkommer den saakaldte videnskabelige Ret.

I Danmark udgjorde i ældre Tid Retsfæddaner den væsentligste Bestanddeel af den gjældende Ret¹⁾. Disse Sæddaner udkannede sig i tre Grupper, den ene i Skaane, den anden i Sjælland med nærmest liggende Zer og den tredie i

¹⁾ Jfr. J. F. W. Schlegel Om de gamle Danstes Retsfæddaner og Autonomi, 4o, 1827.

Thylland og Fyen. De ere, i Forbindelse uden Tvivl med enkelte Love, samlede for Skaane i den saakaldte Skaanske Lov og for Sjælland i de to saakaldte Sjællandske Love, hvoraf den ældre pleier at benævnes Kong Valdemars og den yngre Kong Erik's Sjællandske Lov. Samlingerne ere dog ikke givne som Love og det vides heller ikke med Sikkerhed, at de sidste formeligen ere stadfæstede af en Kong Valdemar og en Kong Erik, men de maae ansees som private Samlinger²⁾; dog fik de Indgang hos Folket, bleve erkjendte for gyltige³⁾ og kunne derfor gaae ind under den om dem brugelige Benævnelse af Love samt vedbleve at gjælde, lige inbtill Christian den Femtes Lov udkom. Blandt Andet sees den yngre Sjællandske Lovs private Character af et Sted, hvor Forfatteren, efter at have fremsat en Regel om almindelige Veie, tilføier, at han om andre Veie vil forespørge sig, naar flere Mænd komme tilstede⁴⁾. De anførte tre private Retsbøger maae antages at være forfattede, førend den Tydske Lov blev givet, men uden at Tiden nærmere kan bestemmes⁵⁾. For Nørre- og Sønder-Thylland, Fyen og nogle mindre Der er af Valdemar den Anden paa Rigsdagen i Vordingborg Aar 1241 givet den Tydske Lov. Denne er en egentlig Lov, men det maa antages, at dens Grundlag for største Delen bestaaer af ældre Retsfødbaner, som uden Tvivl have været samlede i private Retsbøger⁶⁾, men disse ere tabte og bleve tildeels forfæltigen tilintetgjorte, da Tydske Lov var udkommen⁷⁾. I

²⁾ Schlegel p. a. St. S. 64-67, 69-70, 84-87, Rosob Anders samlede juridiske Skrifter 1. D. S. 243-264.

³⁾ See Art. 26 i Frederik den Andens Haandfæstning af 1559 og i Frederik den Tredies Haandfæstning af 8 Marts 1648.

⁴⁾ Erik's Sjæll. Lov III. 12.

⁵⁾ Jfr. Maanedsskr. f. Litteratur 4. B. S. 49-63.

⁶⁾ Larsen i Jur. Tidsskr. 13. B. 2. H. S. 244-272, 14. B. 1. H. S. 1-61, eller samlede Skrifter 1. Afd. 1. Bd. S. 47-105.

⁷⁾ Jfr. Rosob Anders Skrifter 1. D. S. 29, Larsen i Jur. Tidsskr. 13. Bd. 2. H. S. 257-258, 15. Bd. 1. H. S. 84-87, eller saml. Skrift. 1. Afd. 1. Bd. S. 55-56, 199-201.

dennes Fortale befalede vel, at Ingen maa hømme imod den Lov, som Kongen giver og Landet vedtager, men herved tilintetgjordes ikke Sædvaners Kraft, naar de i alt Fald ikke strede imod Loven. Paa Sædvaners vedvarende Gylbighed have ogsaa flere Beviser. Saaledes blev af Valdemar Atterdag paa Danehof i Njborg i Aar 1354 udsærdiget en Forordning, hvorved han bekræfter de ældre Lovgivninger og alle gode Sædvaner, som fra gammel Tid have gjældt i Danmarks Rige⁸⁾, og dernæst have et mærkeligt Thingsvidne, der efter Erik af Pommerens Foranstaltning blev 1428 optaget paa Sjællands Landsting til Oplysning om, hvorledes efter gammel Sædvane og Ret i Landet den skulde straffes, som blev fiddende hjemme, naar Fjender kom for Landet, eller som rømmede fra Banneret⁹⁾. Men stjæbt Retsædvaner vedbleve at være gylbige¹⁰⁾, begyndte dog Lovgivning efterhaanden at gribe mere ind i Retsforfatningen. I Særdeleshed gaves under de oldenborgske Konger flere fælles Love for hele Riget, hvortil fornemmeligen høre de saakaldte Necessjer, af hvilke flere vigtige navnlig udkom under Christian den Trede og Christian den Fjerde¹¹⁾.

En egen Character have flere ældre particulaire Retsbestemmelser, idet de efter foregaaende Forhandling ere formeligen vedtagne af Mændene i den Rets, for hvilken de skulde gjælde, saa at de danne egentlige Vedtægter eller vedtagen Ret (statuta legalia). Dette er saaledes Tilfældet med flere

⁸⁾ Primo quod tota communitas regni Dacie debeat legibus et libertatibus domini Voldemari et aliorum regum Dacie, predecessorum nostrorum, uti libere et gaudere. Item quod omnes bone consuetudines, quas habuerunt ab antiquo, rate esse debeant atque firme.

⁹⁾ Findes i Danske Magazin V. 319-320.

¹⁰⁾ Jfr. Domme i Rolberup-Rosenvinges Udvalg af gamle danske Domme III. S. 178-179, 335-337.

¹¹⁾ Jfr. Rolberup-Rosenvinges Rets historie §§ 38 og 42.

Kjøbstabretter og med enkelte Bestemmelser for Kjøbstæder¹²⁾; dog kom det i Brug at faae Kjøbstabretter stadfæstede af Kongen og senere blev det Grundsætning, at de som en Art Privilegier gaves af Kongen med Rigets Raad, hvorved de antog Naturen af Love¹³⁾. Ogsaa i flere Landcommuner have flige Vedtægter været gjældende¹⁴⁾.

§ 9.

Arter af Retskilber.

Efter Formen henføres Retskilberne til den skrevne Ret (jus scriptum) eller til den uskrevne Ret (jus non scriptum), eftersom de have en udbortes Tilværelse i den skriftlige — hvortil ogsaa hører den trykte — Form eller ikke. Denne Forskjel er, som af det Følgende vil sees, af Indflydelse i flere Henseender, saasom med Hensyn til Retskilbernes Rundgjørelse og Fortolkning.

Til den skrevne Ret høre Love, kongelige Anordninger, Ministeriernes og Øvrighedens Retsbestemmelser, og Vedtægter. Til den uskrevne Ret høre Retsfædvanerne og den videnskabelige Ret.

¹²⁾ Jfr. Dom i Kolberup-Rosenvinges Udvalg af gamle danske Domme IV. S. 149-154.

¹³⁾ Kolberup-Rosenvinge i Maanedsskr. f. Litt. 4. Bd. S. 224-229.

¹⁴⁾ See t. Ex. Åstrup Bølov og Gildeskit af 1598 (i Historisk Tidsskr. 1. B. S. 417-466) og Bjerregrov Bølov fra Midten af det 17de Aarhundrede (sammestedes 4. B. S. 523-546).

Første Capitel.

De enkelte Arter af Retskilder.

Første Afsnit.

Den skrevne Ret.

Første Underafsnit.

De enkelte Arter af den skrevne Ret.

§ 10.

I. Love. Begreb om Lov.

I videre Betydning kan enhver Retsregel kaldes en Lov, men i snevrere og egentlig Betydning er en Lov enhver en Retsregel indeholdende Bestemmelse, der udgaaer fra den lovgivende Magt.

At Loven maa indeholde en Retsregel, er nødvendigt, naar den skal være Retskilde. Lovgivningsformen er dog undertiden bleven benyttet til Besjæftigjøreiser, der ikke have indeholdt nogen Retsforfæst¹⁾, og efter Forfatningslovene og nogle i Medfør af dem udkomne Love udforbrede Lov til visse Bestemmelser, hvorved kun et Retsforhold stiftes og ingen Retsregel gives, saasom naar Indfødsret eller i visse Tilfælde Pension skal tilstaaes Nogen, eller Bemyndigelse skal meddeles til Salg af en Domaine²⁾.

Hvad Lovgivningsmagten angaaer, maa skjelnes imellem den ældre og den nyere Tid.

Da ifølge Kongeloven af 14de November 1665 Artikel 3 den lovgivende Magt, førend Grundloven af 5te Juni 1849 udkom, var hos Kongen alene, blev enhver Beslutning, hvor-

¹⁾ Skr. Frdg. 27 Decbr. 1799, Pat. 14 Decbr. 1808.

²⁾ Grundlov 5 Juni 1849 §§ 16, 17, 51 og 54 og Grundlov 18 Novbr. 1863 §§ 7, 8, 49 og 52, Pensionslove 5 Jan. 1851 § 6 og 24 Febr. 1858 § 8.

ved Kongen gav en Retsregel, en Lov. Grundlaget for en saadan var saaledes en kongelig Resolution, som maatte være tilstede i skriftlig Form³⁾, hvorimod en Lovs Begreb ikke var afhængigt af Bestaffenheden af de Retsforhold, der ordnedes ved Kongens Bestemmelse, eller af Maaden, hvorpaa denne kundgjordes⁴⁾, eller det Navn, hvorunder dette skete, saasom Forordning, Placat, Rescript eller et andet Navn⁵⁾. Undertiden blev vel stjælnet mellem Love og Anordninger⁶⁾, eller Love og Forordninger⁷⁾, men nogen fast Grænse derimellem gaves ikke, hverken hvad Gjenstand eller Form angaaer, og i Virkningen var ingen Forskjel. Da det i Mar 1831 blev besluttet, at raadgivende Provindsialstænder skulde indføres, blev givet det Tilfald, at Kongen, førend han udgav nogen Lov, der havde nogen Forandring i Undersaatternes personlige eller Eiendoms-Rettigheder eller i Skatterne og de offentlige Byrder til Gjenstand, vilde lade Udkastet til en saadan Lov forelægge for Stænderforsamlingerne, for at de derover kunde afgive Betænkning⁸⁾. Men herved kom ikke nogen ny Bestanddeel til Begrebet om en Lov, da deels Bestemmelsen ikke angik enhver Lov, og deels ingen Indsigelse kunde reises imod en kongelig Anordnings Gyldighed af den Grund, at den ei var forelagt for Provindsialstænderne, om det end antoges, at dette burde være sket⁹⁾.

Efter at det ved de nugældende Forfatningslove er bestemt, at den lovgivende Magt er hos Kongen i Forening med

³⁾ Jfr. §§ 13 og 14.

⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 3 Juni 1813 og nedenfor §§ 27 og 28.

⁵⁾ Jfr. §§ 13 og 14.

⁶⁾ Jfr. t. Gr. Resol. 27 Mai 1813 (i Canc. Skriv. 3 Juni f. A.), Fdbg. 8 Octbr. 1824 § 1, Befg. 4 Juli 1842 III Nr. 3, 7 Octbr. f. A. III Nr. 5.

⁷⁾ D. L. 1—1—1, Privil. 15 Mai 1747 § 12.

⁸⁾ Andg. 28 Mai 1831 § 4, jfr. § 8.

⁹⁾ Jfr. Resol. 6 Mai 1835 (Plac. 14 f. M.), Resc. 27 Septbr. f. A. (Plac. 23 Octbr. f. A.), Canc. Skriv. 19 Decbr. 1835 (ved Skriv. 3 Novb. f. A.), 28 Jan. 1836, 7 Novbr. 1837.

Rigsdagen i visse ¹⁰⁾ og med Rigsraadet i andre Anliggender ¹¹⁾, udfordres til en Lov, at Forslaget til en saadan er vedtaget af Rigsdagens eller Rigsraadets trende Afdelinger ¹²⁾ og dernæst at det saalebes vedtagne Forslag stadfæstes ved Kongens Samtykke ¹³⁾, der tilkjendegives ved Kongens Underskrift, ledsaget af en Ministers Underskrift. ¹⁴⁾ Lovsbegrebet har saaledes med Hensyn til Formen toende væsentlige Bestanddele: for det første Lovforslagets Vedtagelse af Rigsdagen eller Rigsraadet og dernæst dets Stadfæstelse af Kongen.

Lovforslag ¹⁵⁾ kan gøres saavel af Kongen eller efter hans Befaling af Regjeringen ¹⁶⁾, hvilket skeer ved en af Ministrene, som af enhver af Rigsdagens eller Rigsraadets Medlemmer ¹⁷⁾, der da fremkommer med det i det Thing, hvoraf han er Medlem. Forslag til Finantslov gøres af Regjeringen og skal først behandles i Rigsdagens Folkething ¹⁸⁾; andre Lovforslag kunne derimod indbringes først i hvilket som helst af de to Thing, Folkething og Landsthing, hvoraf Rigsdagen og Rigsraadet bestaaer. I ethvert af disse Thing skal ethvert Lovforslag behandles tre Gange, inden det endeligen kan vedtages ¹⁹⁾. Endringer i Forslaget kunne i ethvert Thing foreslaaes af dets Medlemmer og af den vedkommende Minister. Naar et Lovforslag efter tre Behandlinger er vedtaget i det ene Thing, sendes det i den Form, hvori det er vedtaget, til det andet Things Behandling. Forandres det der, gaaer det

¹⁰⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 2, Grundlovsbestemmelse 29 Aug. 1855 §§ 1 og 2.

¹¹⁾ Grundlov 18 Novbr. 1863 §§ 18 og 19.

¹²⁾ Grundlove 5 Juni 1849 §§ 48 og 57, 18 Novbr. 1863 §§ 46 og 48, jfr. § 56.

¹³⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 29, 18 Novbr. 1863 § 48.

¹⁴⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 19, 18 Novbr. 1863 § 11.

¹⁵⁾ Jfr. angaaende Behandlingen Lærens nyere Statsret § 108.

¹⁶⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 28, 18 Novbr. 1863 § 46.

¹⁷⁾ Grundlove 5 Juni 1849 §§ 48 og 67, 18 Novbr. 1863 §§ 44 og 46.

¹⁸⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 52.

¹⁹⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 55, 18 Novbr. 1863 § 47.

tilbage til det første Thing. Foretages atter her Forandringer, gaaer Forslaget paany til det andet Thing. Opnaaes ei heller da Enighed, skal, naar et Thing forlanger det, hvert Thing udnævne et lige Antal Medlemmer til at træde sammen i et Udvalg, som afgiver Betænkning over Uoverensstemmelseerne. I Almindelighed finder da i Henhold til Udvalgets Indstilling endelig Afgjørelse Sted i ethvert Thing for sig²⁰⁾, men i Henseende til Tillægslove for de Udgifter, som skulle bevilges af Rigsraadet, tager Fælledsudvalget endelig Beslutning for Rigsraadets Vedkommende²¹⁾. Forandringer, som ere foretagne i det ene Thing, blive i det andet, naar Lovforslaget dertil kommer tilbage, tiltraadte eller forkastede ved en enkelt Behandling. Er et Lovforslag i samme Form blevet endeligen vedtaget i begge Thing, sendes det af Formanden i det Thing, hvor det sidst har været til Behandling, til Ministeriet for at forelægges Kongen²²⁾.

De af Rigsdagen eller Rigsraadet vedtagne Lovforslag skulle i Regelen forelægges Kongen i Geheimestatsraadet, dog kan han, naar han i enkelte Tilfælde er forhindret fra at holde Geheimestatsraad, lade Sagen forhandle af Ministerraadet, der bestaaer af samtlige Ministre under Conseilspresidentens Forsæde, hvornæst den af Statssecretairen over Forhandlingerne førte Protocol forelægges Kongen, som derefter bestemmer, om han umiddelbart vil bifalde Ministerraadets Indstilling eller lade sig Sagen foredrage i Geheimestatsraadet²³⁾.

At det, som saaledes er forestrevet angaaende Forhandlingen af et Lovforslag, iagttages, maa paasees af Rigsdagen, Rigsraadet og Regjeringen, og det kan ikke forudsættes, at nogen Feil deri vil blive begaaet, men en saadan kunde neppe

²⁰⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 57, 18 Novbr. 1863 § 48.

²¹⁾ Grundlov 18 Novbr. 1863 § 56.

²²⁾ Grundlov 18 Novbr. 1863 § 48.

²³⁾ Grundlov 18 Novbr. 1863 § 13, jfr. Grundlov 5 Juni 1849 § 21, Grundlovsbestemmelse 29 Aug. 1855 § 6, Resol. 3 Decbr. 1855 (findes som Ann. ved Lov 1 April 1856).

heller begrunde nogen gyldig Indsigelse imod Loven fra Under-
saatternes Side²⁴⁾. Skulde derimod en Lov udfomme, som ikke
stemmede med et af Rigsdagens treende Afdelinger eller af
Rigsraadet vedtaget Lovforslag, eller hvorunder Kongens Under-
skrift ikke var ledsaget af nogen Ministers Underskrift, kunde
den ikke være forbindende.

En Lovs Gyldighed er ikke afhængig af Bestaffenheden af
sammes Indhold eller nogen materiel Betingelse. Angaaende
ethvert saavel offentligt som privat Retshforhold kan gives Be-
stemmelse ved Lov, og hver hensynsløst denne end maatte gribe
ind i den bestaaende Retshforfatning eller i Enkeltes velerhvervede
Rettigheeder, er Loven lige gyldig, og de, som lide under samme,
kunne ikke faae nogen Erstatning, naar en saadan ikke ind-
rømmes af selve den lovgivende Magt²⁵⁾. Loven kan maafee
findees at være uretfærdig, men paa Spørgsmaal derom kunne
Domstolene, til hvilke den, som anseer sig forurettet ved Loven,
muligen kan ville henvende sig, ikke være beføiede til at ind-
lade sig. Umidlertid udfordres til en sædvanlig Lovs Gyldig-
hed, at den ikke strider imod Grundlovene²⁶⁾, med mindre
Gjenstanden er en saadan, om hvilken ifølge bemeldte Lovs
eget Indhold kan skee Forandring ved Lov paa sædvanlig
Maade²⁷⁾. Er en Retstvovs Afgjørelse afhængig af, om en
sædvanlig Lov strider imod en saadan Grundlovsbestemmelse,
der ikke kan forandres ved en Lov af hiin Bestaffenhed, kunne
Domstolene komme til indirecte at paakjende, hvorvidt den lov-
givende Magt har ved den sædvanlige Lov overstredet sin
Myndighed, og hvis Lovstriden ikke kan hæves ved Fortolk-
ning, maae Domstolene, da de ligesaa meget som de øvrige

²⁴⁾ Jfr. dog Tidsskr. f. Retsvæsen 1. B. S. 249-251.

²⁵⁾ Jfr. Domme i Jur. Ugeskr. f. 1857 S. 887-901, f. 1860 S. 276-288.
Jfr. med Hensyn til Finantsloven § 48.

²⁶⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 100, 18 Novbr. 1863 § 65.

²⁷⁾ Grundlov 5 Juni 1849 §§ 22, 24 og 44, Grundlovsbestemmelse
29 Aug. 1855 § 2, Grundlov 18 Novbr. 1863 §§ 5, 14 og 55 og
denues midlertidige Bestemmelser.

Grene af Statsmagten ere bundne ved Grundloven og ikke kunne flyde Afgjørelsen af hvad der er Ret i Sagen fra sig, være baade berettigede og forpligtede til at tilsidesætte den sædvanlige Lov²⁸⁾. I andre Tilfælde derimod kunne Domstolene neppe nogenfinde have Besøielse til at erklære, at Lovgivningsmagten er ved en Lov gaaet udenfor Grændserne af sin Myndighed, og af saadan Grund undlade at anvende Loven; thi det vilde stride imod Lovgivningsmagtens Selvstændighed og Forhold til de andre Grene af Statsmagten, om Grændserne for dens Virksomhed i Almindelighed skulde kunne undergives Domstolenes Bedømmelse²⁹⁾.

Naar et Lovforslag paa den ovennævnte Maade er stadfæstet af Kongen, er det Lov³⁰⁾. Kongen befaler derefter Lovens Bekjendtgjørelse³⁰⁾, hvilket skeer ved dens Trykning og Thinglæsning, men dette, hvorom handles nærmere i det Følgende³¹⁾, hører ikke med til at give Lovforslaget Lovskraft³¹⁾ og er altsaa ikke nogen Bestanddeel af Lovsbegrebet.

En Undtagelse fra det omhandlede Begreb om en Lov danne de saakaldte foreløbige Love. Saadanne kunne, naar Rigsdagen eller Rigsraadet, efter som Loven efter sin Gjenstand hører under hiins eller dennes Omraade, ikke er samlet, i særdeles paatrængende Tilfælde gives eenfærdigen af Kongen. Hører Loven til Rigsraadets Virkefæde, skal Sagen forud

²⁸⁾ Jfr. nedenfor § 100.

²⁹⁾ Den nærmere Udvikling heraf hører til Statsretten. Jfr. en Afhandling i Tidsskr. f. Retssagen 1. B. S. 214-252 af B. E. Ussing, hvis Beviisførelse (S. 223-227), uagtet den er meget vel udført, neppe har Gyldighed med Hensyn til det Statsretsspørgsmaal, hvoreledes Grændserne imellem de forskjellige Dele af Statsmagten skulle bedømmes (jfr. Ørstedes Haandb. 3. D. S. 14-18, 6. D. S. 542-543), og i den følgende Deel af Afhandlingen (S. 230-232) er lempet paa en Maade, som viser, at Spørgsmaal om Lovgivningsmagtens og Øvrighedsmagtens Grændser ikke skulle behandles efter samme Regel.

³⁰⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 29.

³¹⁾ See §§ 13 og 27.

være vedtagen i et Ministerraad. De foreløbige Love maae ikke stride imod Grundloven og stulle altid forelægges den først sammentrædende Rigsdag eller Rigsraad³²⁾. De have samme Virksomhed, som de af Rigsdagen eller Rigsraadet vedtagne Love, og ikke blot en saadan, der tilkommer kongelige Anordninger³³⁾, og Gjenstanden vil altid høre til dem, hvorom Bestemmelse ikke kan gives ved Anordning³⁴⁾. Paa den Rigsdag eller i det Rigsraad, hvor den foreløbige Lov fremlægges, maa det afgjøres, om den med eller uden Forandringer skal gaae over til at blive endelig Lov eller sættes ud af Kraft, med mindre dens Virksomhed alt forud er bleven hævet igjen af Kongen³⁵⁾. For de danske Lænder i Vestindien kan under overordentlige Omstændigheder endog Gouverneuren give foreløbige Love.³⁶⁾

§ 11.

Grundlove.

Ved Grundlove forståes i Almindelighed Lovene om et Lands Statsforfatning. Men da Begrebet om Statsforfatning ikke har nogen bestemt Begrænsning, faae Grundlove i denne Betydning heller ikke faste Grænser. I nogle Stater grunder Statsforfatningen sig paa en Overenskomst mellem den højeste Statsmagt og Undersaatterne og derved faae Statsforfatningslovene en egen Vægfærdighed, idet de ikke retsligen kunne forandres af Statsmagten paa samme Maade som andre Love, men kun ved en ny Overenskomst. Imidlertid følger det ikke nødvendigen af Statsbegrebet, at Statsmagten skal ordnes ved

³²⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 30, 18 Novbr. 1863 § 59.

³³⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 78, jfr. § 74, 18 Novbr. 1863 § 64.

³⁴⁾ Jfr. § 17.

³⁵⁾ Jfr. § 53, Bkgl. 17 Marts 1858 og Rigsb. Tid. f. 10. Session (1858) Forhandl. paa Folketib. Sp. 4028-4060, Larsens nyere Statsret § 41 Nr. 4.

³⁶⁾ Coloniallov 27 Novb. 1863 § 4.

en Overeenskomst, og det beroer derfor paa Lovene i det enkelte Land, om der i samme gives Love, der kunne kaldes Grundlove og som saadanne have nogen Egenkab, hvorved de væsentligen skjelne sig fra Statens øvrige Love.

Efter den Forfatning, der fandt Sted i Kongeriget Danmark, førend Grundloven af 5te Juni 1849 udkom, maatte den af Frederik den Tredie under 14de November 1665 givne Kongelov, der af Frederik den Fjerde blev kundgjort under 4de September 1709, betragtes som en Grundlov. Den er forfattet i Henhold til den Kong-Frederik den Tredie og hans Efterkommere paa Thronen i Aaret 1660 overdragne arvelige Enevoldsmagt, kaldes Kongedømmets rette Fundamental- eller uforanderlige Grundvolts Lov, der skal gjælde til evig Tid, og handler fornemmeligen om de Kongen tillagte i enhver Retning ubegrænsede Majestætsrettigheder og om Arvesølgen til Thronen. Den er bleven ophævet ved Slutningsbestemmelsen i Grundloven af 5te Juni 1849 med Undtagelse af §§ 27 til 40 om Arvesølgen¹⁾ og de i §§ 21 og 25 om de kongelige Prindsfer og Prindsesser indeholdte Forordninger, der skulle gjælde, indtil de forandres ved en Huuslov. Bestemmelserne om Arvesølgen ere imidlertid senere ophævede ved Thronfølge-loven af 31te Juli 1853 Artikel 1, forsaavidt qvindelige Agnater og mandlige eller qvindelige Cognater have haft Udgang til Thronen, og ere ogsaa iøvrigt traadte ud af Kraft, efter at det fra Frederik den Tredie paa Sværdsiden nedstammende mandlige Afkom, som ifølge Kongeloven havde Arveret til Thronen, er uddødt.

Den saakaldte Indfødsret af 15de Januar 1776 benærmes en Grundlov, der skal være uforanderlig, og ligesom Christian den Syvende paalægger sine egne Descendenter ikke at vige fra samme, med mindre saadant enkelt for hele Staten sær vigtigt Tilfælde, som menneskelig Forsigtighed ikke kunde forudsee, maatte indtræffe, saaledes formaaede han sin Broder til at udstede for sig og Descendenter en Forfikkingsact om, at

¹⁾ Jfr. Grundlov 5 Juni 1849 § 4.

Indfødsretten, hvis Arvesølgem kom til den Linie, skulde vedblive at være en Grundlov²⁾). Desuden henlagdes to Original-exemplarer af Loven ved Siden af Kongeloven. Det har saaledes vistnok været tilfældet, at den skulde have en anden Character end sædvanlige Love. Men de Betingelser, hvorunder efter Lovens Indhold Indfødsret kunde erhverves³⁾), vare af den Bestaffenhed, at de ikke lettelligen kunde forblive uforanderlige, og flere Forandringer skete ogsaa efterhaanden i dem⁴⁾), og desuden er Indfødsret ofte meddeelt udenfor disse Betingelser, uden at der har været noget saadant Tilfælde af en overordentlig Bestaffenhed tilstede, for hvilket en Undtagelse var forbeholdt. At Indfødsret udfordres til Embedsansættelse, er gjentaget i Grundlovene, men isørigt kan Indfødsretsloven af 1776, da Indfødsret nu meddeles ved Lov⁵⁾), ikke have anden Virksomhed end andre sædvanlige Love.

Ved Anordning angaaende Indførelse af to raadgivende Provindsialstænderforsamlinger, den ene for Østifterne og den anden for Nørrejylland, af 28de Mai 1831 bestemtes blandt Andet, at Kongen, forinden han udgav nogen Lov, der havde Forandring i Undersaaternes personlige eller Eiendoms-Ret-tigheder eller i Skatterne og de offentlige Byrder til Gjensjand, vilde lade Udkastet til en saadan Lov forelægge for begge Stændernes Forsamlinger, eller, forsaavidt den kun angik een eller flere enkelte Provinds, da for de Provindsialstænder, hvorunder samme hørte, for at Stænderne kunde tage Lov-forslaget under Overveelse og derover afgive Betænkning⁶⁾). Indretningen af Provindsialstænderne blev nærmere bestemt ved tvende Forordninger af 15de Mai 1834. Da bemeldte Love

²⁾ Indfødsret 15 Jan. 1776 § 10.

³⁾ Indfødsret 15 Jan. 1776 § 3-5.

⁴⁾ Jfr. Personretten § 34.

⁵⁾ Grundlov 18 Novbr. 1863 §§ 14 og 49, Grundlov 5 Juni 1849 § 22, jfr. § 54, Grundlovsbest. 29 Aug. 1855 § 6.

⁶⁾ Aulg. 28 Mai 1831 § 4. Jfr. A. J. Krieger de legibus ad ordines provinciales referendis.

angaae Udøvelsen af den lovgivende Statsmyndighed i visse Tilfælde, henhøre de til Forfatningslovene, men de gjorde ingen Indskrænkning i Kongeloven eller navnlig i Kongens uindskrænkede Lovgivningsmagt, eftersom Kongen ikke var bunden til at følge Stændernes Indstillinger, og heller ikke var der tillagt omhandlede Love større Styrke end de sædvanlige Love, da Forandring i dem kunde beslutes af Kongen, efter at Stændernes Betænkning var indhentet.⁷⁾ Provindsialstænderne og de om dem handelnde Love ere ikke udtrykkeligen ophævede⁸⁾, men ere dog traadte ud af Virksomhed ved Rigsdagens Oprettelse.

For Tiden kunne følgende Love betragtes som Grundlove for Kongeriget Danmark:

1. Danmarks Riges Grundlov af 5te Juni 1849. Den siges i Indledningen at være udkommen, efter at en fuldstændig Overenskomst om sammes Indhold lykkeligt er bleven tilvejebragt mellem Kongen og en til at behandle et Grundlovsudkast sammenkaldt Rigsforsamling⁹⁾. Den lovgivende Magt er ifølge denne Grundlov hos Kongen og Rigsdagen i Forening¹⁰⁾. Loven indeholder ikke blot Bestemmelser angaaende de højeste Statsmyndigheder, men ogsaa visse andre, fornemmeligen saadanne, hvorved nogle væsentlige eller saakaldte Grund-Rettigheder hjemles Undersaatterne¹¹⁾. Forandring i Grundloven kan ikke gøres og Tillæg til den ikke gives uden paa den omstændelige i Grundlovens § 100 foreskrevne Maade. Forslag til Forandring eller Tillæg skal fremsættes paa en ordentlig Rigsdag. Den af denne fattede Beslutning foretages atter paa næste ordentlige Rigsdag. Vedtages Beslutningen i uforandret Stikkelse af denne Rigsdag og

⁷⁾ Andg. 28 Mai 1831 § 8.

⁸⁾ Jfr. Rundg. 4 April 1848, Pat. 4 April og 29 Mai s. N., Valglov 7 Juli 1848 § 1.

⁹⁾ Jfr. Valglov 7 Juli 1848.

¹⁰⁾ Grundlovens § 2.

¹¹⁾ See Grundlovens §§ 81-94.

bifalbes den af Kongen, opløses begge Rigsdagens Afdelinger og almindelige Valg foregaae baade til Folkethinget og til Landstthinget. Vedtages Beslutningen tredje Gang af den nye Rigsdag paa en ordentlig eller overordentlig Samling og stadfæstes den af Kongen, er den Grundlov. Undtagelse fra denne Fremgangsmaade er imidlertid hjemlet for nogle enkelte i Loven ommeldte Tilfælde¹²⁾. Grundloven af 1849 er væsentligen forandret og indskrænket ved Grundlovsbestemmelsen af 29de August 1855 (Nr. 3).

2. Thronfølgelov af 31te Juli 1853. Den indfører den agnatistiske Arvesølg, indskrænket til Mand af Mand, og bestemmer en Thronfølger for det hele danske Monarchi for det Tilfælde, at de fra Frederik den Tredie paa Sværdsiden nedstammende mandlige Thronarvinger maatte uddøe. Loven er udkommen, efter at de øvrige efter Kongeloven nærmeste Thronarvinger havde gjort Afkald paa deres Arveret og Kongen havde erhvervet de vigtigste europæiske Magters Anerkjendelse af den af ham paatænkte Ordning af Thronfølgen¹³⁾. Det tilsigtede Niemed med denne Ordning, at alle til det daværende danske Monarchi hørende Lande skulde, om ogsaa det fra Frederik den Tredie paa Sværdsiden nedstammende mandlige Afkom uddøde, forblive samlede, er vel tilintetgjort, idet kort efter Frederik den Syvendes Død en Krig med Østerrig og Preussen udbrød, hvis Følge har været, at Hertugdømmerne Slesvig, Holsteen og Lauenborg have maattet afstaaes ved Fredstractaten af 30te October 1864, men disse senere Begivenheder have ingen Indflydelse paa Thronfølgelovens Gyldighed for det tilbageblevne danske Rige.¹⁴⁾ Det ligger i en saadan Thron-

¹²⁾ See Grundlovens §§ 22, 24 og 44, jfr. § 4.

¹³⁾ Tractat 8 Mai 1852.

¹⁴⁾ I Loven selv, om ogsaa dens Indledning medtages, indeholdes ingen Lovens Gyldighed betingende Forudsætning, der er bortfalden, og iøvrigt er heller ingen anden Omstændighed tilføjet, som ifølge de almindelige Regler om Love medfører, at disses Gyldighed ophører (see om disse Regler nedenfor Capitel 3 første Afsnit).

følgeslovs Natur, at den ikke vil blive forandret som en sædvanlig Lov¹⁵⁾).

3. Grundlovsbestemmelse af 29de August 1855, der er sat i Kraft ved Kundgjørelse af 2den October 1855. Ved denne Grundlovsbestemmelse, der er givet overeensstemmende med § 100 i Grundloven af 5te Juni 1849, er dennes Virkefreds indskrænket til Kongerigets særlige Anliggender¹⁶⁾, hvilke angives i selve Lov¹⁷⁾, medens derimod det da bestaaende Monarchies Fælledsanliggender bleve henlagte under den for disse givne Forfatnings og Rigsraadets Omraade (Nr. 4). Til en Forandring i Grundlovsbestemmelsen udfordres ei alene den samme Fremgangsmaade som til en Forandring i Grundloven, dog at der med Hensyn til visse Bestemmelser er gjort den Undtagelse, at de kunne forandres ved Lov¹⁸⁾, men ogsaa, forsaavidt den berører Grændserne mellem de Anliggender, som forbleve særlige for Kongeriget, og dem, der bleve fælleds for Kongeriget og det øvrige danske Monarchi, at der, saalænge Grundloven af 18de November 1863 bestaaer, steer en tilsvarende Forandring i denne.

4. Grundlov for Kongeriget Danmark og Hertugdømmet Slesvigs Fælledsanliggender af 18de November 1863. Efter at Grundloven af 5te Juni 1849 var bleven indskrænket til Kongerigets særlige Anliggender, blev for Monarchiets Fælledsanliggender vedtagen en Forfatningslov af 2den October 1855¹⁹⁾, men Tydsfflands Forbundsforsamling erklærede, at den ikke kunde erkjende denne Fælledsforfatning som bestaaende i forfatningsmæssig Virksomhed, forsaavidt den skulde finde Anvendelse paa de til det tydske Forbund hørende Hertugdømmer Holsteen og Lauenborg, og Fælledsforfatningen blev derfor ved kongelig

¹⁵⁾ Jfr. ogsaa Grundlov 18 Novbr. 1863 § 1.

¹⁶⁾ See Grundlovsbest. 29 Aug. 1855 §§ 1 og 6.

¹⁷⁾ See §§ 2 og 4 og Resc. 29 Aug. 1855 (findes ved Grundlovsbestemmelser af s. D.).

¹⁸⁾ Grundlovsbest. 29 Aug. 1855 § 2, jfr. § 3.

¹⁹⁾ Jfr. Tillæg i Love af 1 April 1856 og 12 Febr. 1862.

Rundtgjørelse af 6te November 1858 sat ud af Kraft for disse Hertugdømmers Vedkommende. Senere er den aldeles ophævet ved Grundloven af 18de November 1863. Ifølge denne er den forgivende Magt i alle Fælledsanliggender hos Kongen og Rigsraadet i Forening²⁰⁾. Fælledsanliggender ere alle, som ikke udtrykkelig ere bestemte at skulle være særlige for de enkelte Landsdele²¹⁾. Ifølge heraf blive Fælledsanliggender alle, som angaae Kongen og Kongehuset i Almindelighed²²⁾, de udenrigste Forhold²³⁾, Krigsvæsenet, en væsentlig Deel af Finantvæsenet samt derunder Told- og Postvæsenet²⁴⁾, og Meddelelse af Indfødsret²⁵⁾. Forandringer i omhandlede Grundlov kunne ikke af Rigsraadet vedtages, med mindre over Halvdelen af hvert Things samtlige Medlemmer stemmer for dem²⁶⁾. Undtagelsesviis kunne Forandringer dog stee ved sædvanlig Lov²⁷⁾.

5. Som Følge af Fredstractaten af 30te October 1864 er Grundloven af 18de November 1863 for de nævnte Fælledsanliggender indskrænket til kun at gjælde for det nu bestaaende Kongerige Danmark, saaledes som dets Grænser, efter at disse Stykker af Kongeriget ere afstaaede og til Gjengjæld en Deel af Hertugdømmet Slesvig er lagt til Kongeriget, ere bestemte ved den anførte Fredstractats Artikler IV og V. Indskrænkningen i Grundlovens Omraade er bekræftet ved Grundlovsbestemmelse af 23de December 1864.

Da Grunden til en Afstillelse imellem særlige Anliggender og Fælledsanliggender, følgerigen ogsaa imellem Rigsdag og Rigsraad er ophørt, maae begge disse Forsamlinger søges

²⁰⁾ Grundlov af 1863 § 18.

²¹⁾ Grundlov af 1863 § 19.

²²⁾ Grundlov af 1863 §§ 2-8.

²³⁾ Grundlov af 1863 § 15.

²⁴⁾ Grundlovsbest. 29 Aug. 1855 § 2, jfr. Normalbudget 28 Febr. 1856.

²⁵⁾ Grundlov af 1863 § 49.

²⁶⁾ Grundlov af 1863 § 65.

²⁷⁾ Grundlov af 1863 §§ 5, 14 og 55.

forenebe paa en Maade, eller samtlige Anliggender overføres til den ene af dem. I Rigsraadet er af Regjeringen fremlagt Lovforslag til, at Nødvigheden i samtlige Anliggender føres tilbage under Grundloven af 5te Juni 1849, dog med nogle Forandringer i denne, og at Rigsraadet derefter ophæves.

Nærmere at omhandle de nævnte Grundlove hører til Statsretten^{2 8)}.

§ 12.

Kong Christian den Femtes Danske Lov.

Grundlaget for den gjældende danske Privatret er Kong Christian den Femtes Danske Lov.

Kort Tid efter at Enevoldsmagten var bleven Frederik den Tredie overdragen, besluttede han at lade forfatte en almindelig Lovbog for det hele danske Rige¹⁾. Grundene dertil angives i Fortalen til den først under hans Eftermand paa Thronen udkomne Lovbog fornemmeligen at have været, at Undersaatterne, uagtet de havde een Gud, een Tro og een Konge i eet Rige, vare ligesom adskilte ved sær Lovbøger og Rettergang, at Lovene ikke vare samlede i god Orden og at flere Bestemmelser paa Grund af deres Velde trængte til Forandring, om de end fra Begyndelsen havde været gode.

Ved kongelig Befaling af 26de Januar 1661 anordnedes en Commission, bestaaende af 22 deels adelige, deels borgerlige og deels lærde Medlemmer, der skulde forfatte en ordentlig og for hele Riget eensformig Rettergangsorden og dernæst tage for sig Rigets forrige Love, Recepter og Forordninger og af dem uddrage samt med behørlige Rettelser ordne hvad

^{2 8)} Jfr. Parsens nyere Statsret §§ 4-20. Angaaende Lovene om Althinget paa Island, Lagthinget paa Færøerne og Colonialraadet paa de danske Øer i Vestindien see nedenfor §§ 22-24.

¹⁾ Om Lovarbejds Fremgang see Parsens Fortale til Krabbes tydske Oversættelse af Tydske Lov, Rosob. Anderss. Afhandling i Jur. Ark. 1. B. S. 66-93 og Kriegers Grundlag §§ 18-20.

der kunde tjene til en almindelig, god og med den kongelige Arvregjering overensstemmende Lov for det hele Land. At samle de Bestemmelser, som vedkom Kirke og Geistlighed, overdroges Biskopperne med tiltagne erfarne Provster²⁾. Efterhaanden foregik endnu under Frederik den Tredie flere Forandringer i Commissionens Sammensætning³⁾. Dens Opgave betegnedes som en Revision af de ældre Love⁴⁾, gaaende fornemmelig ud paa at samle, ordne, tydeliggjøre og figte de ældre Bestemmelser⁵⁾ samt derved udelade⁶⁾ saadanne Dele af Retsgangen, som vare befundne at foraarsage Meened, langvarige Retsstviftigheder og store Befolninger uden dog at lede til at udfinde Sandhed, og Alt hvad der ikke passede til Kongens souveraine Arvregjering eller til den større borgerlige Righed, som var bevirket derved, at Adelsens Rettigheder vare formindskede og at der var givet de øvrige Underaatter Afgang til at kunne erhverve Adelsens Rettigheder og Benaadninger. Ved den sidste Revision under Christian den Femte blev ogsaa Alt udelukket, som angik Politivæsenet⁷⁾. At fore-

²⁾ Lo Resc. af 15 Juli 1661.

³⁾ Resc. 3 Aug. 1661, 16 Novbr. 1662, 1 Octbr. 1664, 23 Febr. 1666.

⁴⁾ Resc. 23 Febr. 1666.

⁵⁾ Resc. 24 April 1666 til 4 Commissarier, at skulle besitte sig paa at bringe de danske Love i en god Orden, saa at hver Materie af Lovene, Necesserne og Forordningerne blev sammenbraget i den bedste Orden og paa sit bequemme Sted henført; og naar Lovene saaledes i sin rette Orden og Stil blev reduceret, da havde de den at gennemsee, og derudi aleneste at forandre alt, hvis som kunde eragtes ikke at bequemme sig med igige souveraine Arvregjering, og hvis som i Lovene kunde findes vanskeligt at forstaae, med tydelige og ubrugelige danske Ord blev forklaret. Skulde og noget foresalde, som de til Lovens synnerlige Forbedring nødvendigt eragtede, da havde de ikke desto mindre i Bærket paa fornævnte Maade at fortfare, men om det øvrige saaledes deres underdanigste skriftlige Mening til Kongen at overlevere til videre naadigste Resolution.

⁶⁾ See Danske Lovs Fortale.

⁷⁾ Resc. 16 April 1681 og Danske Lovs Fortale.

flaae Forandringer i og Tillæg til de ældre Retsbestemmelser var vel ikke Lovcommissionen formeent, men dette blev dog betragtet som noget Underordnet og ordentligviis skulde der om flige Forandringer og Tillæg gjøres særlig Indstilling til Kongen⁸⁾. Da Arbeidet i Commissionen gik i Langdrag, blev det overdraget fire Mænd, hvoriblandt Peder Lassen og Rasmus Binding, der have en væsentlig Deel i Lovarbeidet, hver for sig at forfatte et Udkast til den nye Lov⁹⁾. Et saadant overleverede Binding Kongen den 26de April 1667 under Navn af Codex Fridericius og der habes ogsaa et Udkast af Lassen. Et forbedret Udkast havde Binding fuldført i Maret 1669¹⁰⁾, men da Frederik den Tredie døde i Begyndelsen af det følgende Aar, saa han ikke det af ham forberedte Værk bragt til Ende. Under hans Eftermand paa Thronen, Christian den Femte, blev det i 1669 forfattede Udkast undertkastet fire paa hverandre følgende Revisioner¹¹⁾. Bogen om Geistligheden blev først særligen revideret af en Doctor Wandel¹²⁾ og dernæst deltog tre Theologer i Lovudkastets almindelige tredie Revision, forsaavidt denne angik bemeldte Bog om Geistligheden¹³⁾.

Ved Resolution af 3die Januar 1682 billigede Kongen det endelige Udkast og befalede dets Trykning. Efter at denne var besørget, blev Lovens Fortale dateret den 15de April 1683.

Danske Lov er kundgjort ifølge Kongens aabne Brev af 23de Juni 1683, hvorved befalede, at alle Undersaatter skulde rette sig og alle Dommere domme efter denne Lovbog tre Maanedes efter at det aabne Brev var thinglæst.

⁸⁾ Resc. 24 April 1666 (Num. 5).

⁹⁾ Resc. 8 Marts 1667.

¹⁰⁾ Jfr. Danske Lovs Fortale.

¹¹⁾ Resc. 24 Septbr. 1672, 28 Febr. 1680, 16 April 1681, jfr. Resc. 9 Septbr. 1671.

¹²⁾ Resc. 24 Febr. 1673, jfr. Resc. 31 Marts 1674.

¹³⁾ Resc. 28 Febr. 1680.

Rovbogen bestaaer af 6 Bøger:

Første Bog. Om Retten og Rettens Personer.

Anden Bog. Om Religionen og Geistligheden.

Tredie Bog. Om Verbslig- og Huus-Stand.

Fjerde Bog. Om Soretten.

Femte Bog. Om Adkomst, Gods og Gieib.

Sjette Bog. Om Misgjerninger.

Bøgerne ere delte i Capitler, de fleste Capitler bestaae af flere Artikler og nogle af disse have Afdelinger og undertiden tillige Underafdelinger, der betegnes ved Nummere¹⁴⁾.

Alf Bøgernes Overskrifter vil sees, at fornemmeligen den tredie og den femte Bog angaae den almindelige Privatret.

Den trykte Originaludgave¹⁵⁾ af Rovbogen er udkommen i Kjøbenhavn 1683 i Kvart. Alf Haandudgaver ere de bedste en, som er udkommen 1797, gennemseet af det juridiske Facultet og forsynet med et alphabetisk Register af Værens, og en anden, der under det juridiske Facultets Tilfyn er besorget af Schyth og trykt 1856.

Alf Oversættelser af Rovbogen have paa Latin en af Weghorst, 1698, og en af Hvielsen, 1710¹⁶⁾, en paa Tydsk ligeledes af Weghorst, 1699, og en paa Engelsk (med Udelæse af Rovens 2den Bog) til Brug paa de danske Der i Vestindien, 1756.

Vil man bedømme Lovarbeidets Værd¹⁷⁾, maa man tage Hensyn til Datidens herskende Begreber, Retvidenskabens Standpunct og Bestaffenheden af den Opgave, som man satte sig, og man vil da uden Tvivl finde, at Arbeidet i det Hele taget maa ansees for vellykket. Man vilde ikke give en den hele Rettsforfatning udtømmende Rovbog, som skulde være eller gaae ud fra et fuldstændigt System over samtlige Rettsinstitu-

¹⁴⁾ Jfr. D. L. 2—12—4, 3—16—14, 15 og 16.

¹⁵⁾ Med Hensyn til Haandskrifter see S. Schyth om den nye Udgave af Danske Lov, 1856.

¹⁶⁾ Jfr. Schlegels Encyclopædi S. 128:129 Anmærkning.

¹⁷⁾ See herom Ørstedes Haandb. 1. B. S. 7:34.

ter, men i det Væsentlige vilde man kun fra de hidtil gjældende skriftlige Retskilber samle hvad der endnu kunde være brugeligt, bringe dette Retsstof i en letoverskuelig Orden, bevirke Eenhed i Retsforfatningen for de forskjellige Dele af Riget, udelukke Alt, som ikke længere passebe til Retsstilstanden, og især det, der streb imod den nhindførte Regjeringsform, udfylde de meest fremtrædende Huller og derved navnlig op- tage saadanne Bestemmelser, som den uindskrænkede Kongemagt gjorde nødvendige, tydeliggjøre hvad der i de skrevne Kilber kunde synes dunkelt, og ved et bestemt og fatteligt Sprog lette Lovens Benyttelse. Ligesom det til enhver Tid har sine store Vanskeligheder at forfatte en systematisk fuldstændig Civillov¹⁴⁾, saaledes maa det vistnok billiges, at man ikke foresatte sig en saadan Opgave, dengang Christian den Femtes Lov udarbejdedes, da man efter Retsvidenskabens Standpunct neppe kunde have ventet et Værk, som, om end blot nogenlunde, havde fuldfærdiggjort sin Bestemmelse og ikke havde forvirret i Stebet for at forbedre Retsstilstanden. Da Loven for største Delen er tagen fra ældre danske Retskilber, har den beholdt disses nationale Character. En Følge af Planen er det blevet, at der i Lovbogen for flere Retsforhold savnes Regler eller at de, der findes, ere ufuldstændige, saasom om Hjemmelspligten, Sameie, Interessentfæber og Accessioner, og da der i Loven oftere gives Bestemmelser for særlige Tilfælde end almindelige Regler, hvilket man pleier at betegne ved at sige, at Loven i sin Form er casuistisk, opstaaer der stundom Tvivl om, hvad der i en eller anden Henseende skal ansees som Lovens Grundsætning, saasom hvorvidt Fremleie er tilladt¹⁵⁾.

Udførelsen i det Enkelte kan man ikke fritjende for enhver Mangel. Undertiden er det vanskeligt at forene de nye Bestemmelser, der ere givne, med de fra den ældre Ret optagne

¹⁴⁾ Jfr. *Retskilbe Stændertid.* f. 1835-1836 Sp. 961-986

¹⁵⁾ Jfr. *D. L.* 3-13-1, 4-2-4, 5-8-12, *Ørstedes Hæandb.* 5. B. S. 469-476.

Regler, saasom med Hensyn til Ægtefællers Formuesforhold²⁰). Enkelte Bestemmelser, der ganske henhøre til den ophævede Ret og efter Lovbogen ingen Anvendelse kunne have, ere indkomne i denne²¹). De almindelige Regler have ikke altid den fornødne Begrændsning²²). Uoverensstemmelse i Grundsætninger (Anomalier) ere ikke ganske undgaaede²³), ja end ikke Modsigelse i Bestemmelserne eller egentlig Lovstrid (Antinomier)²⁴). Enkelte Udtryk ere meget dunkle²⁵) eller endog urigtige²⁶).

Smidlertid er Sproget i det Hele godt og tydeligt, og det er umiskjendeligt, at der er anvendt stor Flid og grundig Overbeelse ved Lovens Udarbeidelse. Den røber Agtelse for borgerlig Lighed og Frihed. Vel blev det haarde Tryk, som under Navn af Bornebistab hvilede paa Bondestanden i nogle Provindser²⁷), ikke ophævet, men i flere Henseender blev det dog formildet²⁸), og er Fæstebondens Stilling end ikke bleven fuldkommen betrygget²⁹), gif Lovens Bestemmelser dog ud paa at tage Fæsteren i Beskyttelse imod Husbonden³⁰). Lovbogens Bestemmelser om personlig Arrest og Fængsel ere gun-

²⁰) Jfr. D. L. 5-2-19, 5-3-9, 16, 17, 33, 5-14-46, Familieretten § 42.

²¹) See D. L. 1-14-8, 6-17-29 i Slutningen.

²²) See D. L. 1-14-1, 5-2-70 sidste Punctum.

²³) D. L. 6-6-11 sammenholdt med D. L. 6-19-5.

²⁴) D. L. 3-16-16 § 2 sidste Sætning sammenholdt med D. L. 6-13-22; 5-2-80 sammenholdt med 5-2-90 angaaende Skifteforvaltningen paa Landet.

²⁵) „Volbe“ i D. L. 3-16-2, „trælbaaren“ i D. L. 6-7-9, hvilket sidste Udtryk synes fremkommet ved en Misforstaaelse af Ordet „thrælbarth“ i Kilden, Tydske Lovs III. 32.

²⁶) I D. L. 6-11-6 maa det i Stedet for: „den anden haver Mistanke til hannem“ hedde: han haver Mistanke til den anden.

²⁷) D. L. 3-14. Jfr. Personretten § 6.

²⁸) D. L. 3-14-7:9 og 12-15.

²⁹) D. L. 3-13-3 og 12.

³⁰) D. L. 3-13-1, 4 og 14-16.

stigere for den personlige Frihed end den Anvendelse, som man senere gav dem, idet ordentligviis den, der sigtede for en Forbrydelse, kunde frie sig for Fængsel ved at stille Borgen, med mindre der allerede havde været Verdiis imod ham for en Gjerning, som medførte Straf paa Liv eller Lemmer³¹⁾, medens man senere blev utilbøielig til at lade sig nøie med Borgen³²⁾, og Loven dernæst i Sager angaaende Gjæld og andre private Forpligtelser gjorde imellem personlig Arrest og Fængsel en Forskjel³³⁾, som senere blev upaaagtet³⁴⁾. Ogsaa indskrænkede Loven Brugen af Tortur til langt færre Tilfælde, end paa den Tid var almindeligt i andre Lande³⁵⁾. Den borgerlige Samhandel er ikke bleven besværet med hemmende Former og i Almindelighed er der indrømmet Borgerne den største Frihed til at give deres Contracter det Indhold, som bedst stemmer med deres Tarv³⁶⁾. Ved Siden deraf er dog sørget for, at behørig Værggelse kan opnaaes i Rettighedens Erhvervelse. I saa Henseende yder Thinglønningsinstitutet en fortrinlig Tjeneste³⁷⁾ og navnlig har Loven ved Hjælp af samme ordnet et meget godt Skjøde- og Pantvæsen³⁸⁾. Den civile Rettergang har i Loven et udmærket Grundlag, hvorpaa den saakaldte Forhandlingsgrundsetning, der i denne Rettergang er den raadende og giver Parterne den frieste Leilighed til at iagttage deres Tarv under Sagen, er uddannet³⁹⁾. Den

³¹⁾ D. L. 1—19—1 og 1—23—1-3. Jfr. Larsens Criminalproces § 62.

³²⁾ Jfr. Larsens Criminalproces § 63.

³³⁾ D. L. 1—21—8 og 9, sammenholdte med D. L. 1—21—18 og 5—14—26.

³⁴⁾ Jfr. Waags og Larsens Proces § 230.

³⁵⁾ D. L. 1—20. Jfr. imidlertid Rellermanns Forelæsninger over den ord. civile Procesmaade 1. D. § 135 (S. 577).

³⁶⁾ D. L. 5—1—1 og 2.

³⁷⁾ See anden Afdeling §§ 135-147.

³⁸⁾ Jfr. D. L. 5—3—28-30 og 5—7—7.

³⁹⁾ Jfr. 3. D. Hansens Afhandling i Nyt jur. Art. 27. B. S. 1-154, Waags og Larsens Proces § 4, Rellermanns Forelæsninger over den ordinaire civile Procesmaade § 1.

Deel af Loven, som angaaer Forbrydelser (6te Bog), har vel sine svage Sider og er derfor mere forandret ved nyere Love end de andre Dele; men Straffebestemmelserne maae dog efter Tidens Anstuelser betragtes som milde, og naar Straffe anordnes, der nu forekomme uforholdsmæssigen haarde, er dette ofte skeet for at værne om den religiøse og sædelige Orden ⁴⁰⁾.

Nogle Forsøg ere senere gjorte paa at faae tilveiebragt en ny Lovbog, men de have ikke ført til noget Resultat ⁴¹⁾.

§ 13.

Andre ældre Love, der ere udgaaede i sædvanlig Lovgivningsform.

Ved Siden af Landsloven eller Christian den Femtes Danske Lov findes en stor Mængde Love angaaende enkelte Gjenstande. Man maa med Hensyn til dem skjelne mellem de ældre, som ere udgivne, førend Grundloven af 5te Juni 1849 traadte i Kraft, og dem, der efter den Tid ere udgivne.

Udkast til de førstnævnte ere udarbejdede i det Regjeringscollegium, hvortil Sagen hørte, og forelagte Kongen til Beslutning. Efter at et Geheimestatsraad var blevet oprettet ved Forordningen af 13de Februar 1772, bleve Lovforslagene ordentligviis foredragne Kongen i dette Statsraad ¹⁾. Heri skete vel Forandring i Begyndelsen af Frederik den Sjettes Regjeringstid, idet Kongen forbeholdt sig særigen at bestemme, om en Sag skulde foredrages ham i Geheimestatsraadet ²⁾, men ved aabne Brev af 29de April 1814 blev det igjen Regel, at alle Lovforslag skulde foredrages Kongen i Geheimestatsraadet.

⁴⁰⁾ Jfr. D. L. 6—1—7:9, 6—5—3, 6—13—8, 13:15, 24 og 25.

⁴¹⁾ Jfr. Afræa 5. B. S. 237:396, Jur. Maanedst. f. 1803 1. B. S. 199:202, Ørstedes Haandb. 1. B. S. 34:37 og Kriegeres Grundlag § 29.

¹⁾ Jfr. Jrbg. 13 Febr. 1772 § 3, Conc. Striv. 14 April 1784.

²⁾ Refc. 19 Marts 1808.

I Henseende til Formen kunne de ældre Love henføres til en af tvende Classer, efterjom de ere udgaacde i sædvanlig Lovgivningsform eller som skrevne Bestemmelser. Til den sædvanlige Lovgivningsform hører, at Bestemmelserne ere med en egen Titel udgivne trykte og derefter thinglæste. Af de til den anden Klasse hørende Love (de skrevne) ere vel nogle af særlige Grunde blevne trykte eller thinglæste (§§ 14 og 28), men dette er i alt Fald ikke nogen nødvendig eller sædvanlig Form for denne Klasse af Love. Den anførte Modsatning synes undertiden at være udtrykt derved, at de førstnævnte Love ere med et almindeligt Navn kaldte Forordninger (eller Love og Anordninger³⁾) og de sidstnævnte Rescripter⁴⁾, skjøndt disse Benvæbnelser i speciel og mere sædvanlig Betydning kun bruges om visse under de omhandlede to Classer hørende Love⁵⁾. Som et almindeligt Navn for begge Classer er undertiden brugt Anordning⁶⁾.

De i sædvanlig Lovgivningsform udgaacde Love ere igjen af en dobbelt Art:

1. De i Kongens Navn udgivne og med hans Navns Understrevet forsynede Love. Efter at være forfattede og af Kongen understrevede⁷⁾, ere de med denne Understrevet og parapherede af det vedkommende Regjeringscollegium blevne trykte og derefter sendte til Thinglæsning. I Almindelighed gaaer der foran den befalende Deel en Indledning, hvori Grundene til Lovens mere eller mindre omstændeligt angives⁸⁾. I de Love, der have været de raadgivende Provindsialstænder forelagte til Betænkning, er det i Indledningen tillige udtrykkeligen angivet, at dette er skeet⁹⁾. Lovene bestaae meget hyp-

³⁾ Frdg. 8 Octbr. 1824 § 1.

⁴⁾ Frdg. 13 Jan. 1747 § 1 og Indledningen Nr. 1, Resc. 11 Octbr. 1737 § 1, 22 Septbr. 1747 § 1, 26 Febr. 1768 Nr. 3.

⁵⁾ See nedenfor i denne § og § 14.

⁶⁾ Zfr. Plac. 23 Juli 1819, Frdg. 24 Septbr. 1824 § 1.

⁷⁾ Zfr. Kongeloven af 14 Novbr. 1665 § 7, Resc. 26 Febr. 1768 Nr. 3.

⁸⁾ Zfr. Frdg. 9. Febr. 1798.

⁹⁾ Canc. Skriv. 28 Jan. 1836. Zfr. Indledningen til Lov af 12 Febr. 1849.

pigt af flere Paragrapher og de vidtløftigere ere undertiden delte i Capitler eller Afdelinger under andre Navne¹⁰⁾.

De ere udfomne under forskjellige Benævnelser. De almindeligste ere Forordninger, Anordninger og Placater. Noget bestemt Forskjel mellem Lovene, eftersom det ene eller andet af disse Navne er dem tillagt, gives ikke. Forordning er dog meest brugt om de vigtigere eller vidtløftige Love, naar ikke Indholdets Bessaffenhed har medført, at Loven har faaet et andet denne Bessaffenhed betegnende Navn, og Udtrykket Placat er som oftest benyttet om Love af mindre Vigtighed eller ringere Omfang¹¹⁾. Men saadan Forskjel er ikke steds iagttagen¹²⁾. Benævnelsen Anordning synes man hyppigst at have betjent sig af til Love, som have givet Bestemmelser om Ordningen af offentlige Indretninger eller Forvaltningsgjensstande¹³⁾, men det er dog langt fra, at man heri kan finde en stadig Forskjel gjort mellem Forordninger og Anordninger¹⁴⁾. Dette sidstnævnte Udtryk tages iøvrigt jævnlig i en meget almindelig Forstand for enhver foreskrevet Rettsregel eller navnlig en saadan, der er udgaaet fra den lovgivende Magt¹⁵⁾, og betyder da det samme som Lovgivning¹⁶⁾ eller hvad der

¹⁰⁾ See t. Ex. Kirkeritual 25 Juli 1685, Fdbg. 22 Octbr. 1701, 24 Septbr. 1708, 13 Decbr. 1793

¹¹⁾ Jfr. t. Ex. Fdbg. og Plac. af 24 Juni 1840.

¹²⁾ See t. Ex. 3 Forordninger af 5 Juli 1793, Fdbg. 4 Octbr. 1799 og Placaterne af 18 Jan. 1788, 31 Juli 1801 og 8 Jan. 1823.

¹³⁾ See t. Ex. Anordninger af 29 Febr. 1792 (jfr. Fdbg. af f. D.), 21 April 1812, 29 Juli 1814, 5 Mai 1830, 10 Mai 1836, 24 Octbr. 1837, 1 Jan. 1840, 13 Aug. 1841. Jfr. Ørstedes Haandb. 6. B. S. 430-435.

¹⁴⁾ See t. Ex. Andg. 31 Marts 1755, Fdbg. 10 Jan. 1736, 7 Novbr. 1809, 26 Jan. 1821, 30 Decbr. 1839, Andg. 28 Mai 1831, Fdbg. 15 Mai 1834, Andg. 29 Juli 1846.

¹⁵⁾ Jfr. Indledning til Fdbg. 1 Juni 1832, Fdbg. 16 Novbr. 1836 § 4, Indledning til Fdbg. 28 Decbr. 1836, Fdbg. 29 Novbr. 1837 § 7, 20 Mai 1840 § 29, Resc. 26 Febr. 1745. Jfr. ogsaa S. 34.

¹⁶⁾ Jfr. Fdbg. 24 Septbr. 1824 § 1.

undertiben betegnes ved Ordet Love¹⁷⁾), hvorfor det ogsaa bruges om saadanne Love, der ere udfomne under andre Navne¹⁸⁾).

Ikke sjældent bruges om Lovene Benævnelser, hvorved antydes en eller anden Egenskab ved Lovens Indhold, saasom Privilegier¹⁹⁾), Reglementer²⁰⁾), Instructioner²¹⁾), Octroier for Handelselskaber og lignende Indretninger²²⁾), Foundationer for offentlige Stiftelser²³⁾), Laugsartikler²⁴⁾), Kirkeritual²⁵⁾).

¹⁷⁾ Jfr. Frdg. 30 Marts 1827 § 3, Laugsart. 10 Mai 1836 § 37, Frdg. 10 Jan. 1840 § 7, Octroi 24 Mai 1843 § 14, Grundlov 5 Juni 1849 § 78.

¹⁸⁾ Man see Slutningsbestemmelsen i Frdg. 15 Mai 1834 og sammenholbe Plac. 31 Juli 1801 med Frdg. 13 Decbr. 1793; Frdg. 16 Novbr. 1836 § 4 med Frdg. 11 Juli 1832, og Frdg. 24 Juni 1840 § 1 med Placat af f. D.

¹⁹⁾ L. Ex. Privil. for den adelige Stand af 24 Juni 1661, for den geistlige Stand af f. D., for den borgerlige Stand af f. D., for Kjøbenhavn af f. D., for de kongelige Betjente af 23 Novbr. 1661, for Grever og Friherrer af 25 Mai 1671, for de Reformerte af 15 Mai 1747.

²⁰⁾ L. Ex. Regl. for Hof- og Stadsretten af 15 Juni 1771, for Fattigvæsenet af 5 Juli 1803, Sportelregl. af 22 Marts 1814, Regl. for det mosaiske Troesselsfund i Kjøbenhavn af 29 Marts 1814 (jfr. Andg. af f. D.), for Skolevæsenet i Kjøbenhavn af 29 Juli 1814 (jfr. Andg. af f. D. og 20 Marts 1844), for Nationalbanken af 4 Juli 1818 (jfr. Octroi af f. D.), for Lovsvæsenet af 27 Marts 1831 (jfr. Frdg. af f. D.).

²¹⁾ L. Ex. Instr. for Præsteret af 7 Decbr. 1771, for Kjøbenhavns Magistrat af 28 Aug. 1795 (jfr. Frdg. af f. D.).

²²⁾ L. Ex. Octroi for Søassuranc compagiet i Kjøbenhavn af 1 Juli 1746, for Nationalbanken af 4 Juli 1818, for det kjøbenhavnske Brandassuranc compagii paa Varer og Effecter af 24 Mai 1843.

²³⁾ L. Ex. Fundats for Frederiks Hospital i Kjøbenhavn af 6 Aug. 1756, for Universitetet af 7 Mai 1788, for Kunstacademiet af 28 Juli 1814.

²⁴⁾ L. Ex. Laugsartikler for flere Laug af 4 Novbr. 1682.

²⁵⁾ Kirkeritual 25 Juli 1685, jfr. Frdg. 16 Jan. 1686.

Andre Navne, som undertiden ere blevene benyttede, ere Forbud²⁶⁾, Patent²⁷⁾, Mandat²⁸⁾, aabent Brev²⁹⁾, Bekjendtgjørelse³⁰⁾ eller Kundgjørelse³¹⁾ og flere³²⁾.

2. Love, der, efter at Indholdet af dem er blevet til-
liget af Kongen ved hans Underskrift paa de Forestillinger,
som i Sagen ere neblagte af de umiddelbart under Kongen
staaende øverste Regjeringsmyndigheder, ere af disse foranstal-
tede trykte og bekjendtgjorte i deres Navn. De ere som oftest
udkomne under Navn af Placat³³⁾ eller Bekjendtgjørelse³⁴⁾,
men ogsaa andre Benævnelser ere brugte om dem³⁵⁾.

§ 14.

Rescripterne.

De ældre Love, der i Regelen ikke ere blevene trykte og
thinglæste, og undertiden indbefattes under den almindelige
Benævnelse af Rescripter¹⁾, forudsætte en af Kongen tagen
Bestemmelse (en kongelig Resolution), der skriftligen er ud-
færdiget. Har Kongens Bestemmelse alene stillet tjene til
Regel for de umiddelbart under ham staaende Regjerings-

²⁶⁾ L. Gr. Forbud imod Skjænt og Gave af 23 Octbr. 1700.

²⁷⁾ L. Gr. Patent 24 Jan. 1738, 10 Novbr. 1774.

²⁸⁾ L. Gr. Mandat 31 Octbr. 1740.

²⁹⁾ L. Gr. Aab. Brev 6 April 1818, 4 Febr. 1820, 20 Jan. 1848.

³⁰⁾ L. Gr. Befg. 12 Aug. 1808, 9 Febr. 1816.

³¹⁾ L. Gr. Kundg. 4 April 1848.

³²⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 6. B. S. 435-442.

³³⁾ L. Gr. Cancelli-Plac. 13 Decbr. 1793, 23 og 30 Juli 1819, 28
Jan. 1840, Rentekammer-Plac. 30 April og 14 Aug. 1839, General-
Toldkammer- og Commerce-Collegii Plac. 7 Juni 1838, Admira-
litets- og Commisariats-Collegii Plac. 11 Septbr. 1838, General-
Postdirections Plac. 8 Juni 1838.

³⁴⁾ L. Gr. Befg. 16 Aug. 1831, 4 Juni og 8 Septbr. 1832, 14 Septbr.
1838, 29 Jan. 1839.

³⁵⁾ L. Gr. Andg. og Raugbart. af 10 Mai 1836.

¹⁾ See § 13 S. 34.

myndigheder²⁾, da har ingen videre Bekjendtgjørelse af dem fundet Sted. Ellers have de maattet meddeles dem, hvem de skulde tjene til Rettesnor eller som de iøvrigt angif. Dette er skeet enten ved Skrivelser fra bemeldte Regjeringsmyndigheder, hvilke Skrivelser, naar de ere afgaaede til en eller flere Classer af Øvrigheder eller til mange af dem, ere benævnte Circulairer og ofte for Bequemmeligheds Skyld ere blevene trykte, men i Brevform, eller ved en i Kongens Navn udgaaet, af ham underskreven og med det kongelige Segl forsynet Udfærdigelse. En saadan har endeligviis Navn af Rescript, men er undertiden ogsaa betegnet med andet Navn. Er Kongens Bestemmelse tilgaaet en Øvrighed og ikke har tjent alene til dennes Efterretning, har Øvrigheden efter Omstændighederne igjen bekjendtgjort den for de Personer, hvem den vedkom, eller for Øvrighedskrebsens Indvaanere i Almindelighed. 3 sidste Tilfælde er Bekjendtgjørelsen ofte skeet ved skrevne eller trykte „Placater“ eller „Bekjendtgjørelser“. En stor Deel saadanne ere udfærdigede for Kjøbenhavn, navnlig af Magistraten og have da faaet Navn af Raadstueplacater³⁾, eller af Politiet⁴⁾, men ogsaa af andre Myndigheder⁵⁾. Undertiden er det i selve Kongens Bestemmelser tilføjet, at de af Øvrigheden skulde foranstaltes bekjendtgjorte⁶⁾.

De Retsregler, der ere udgaaede i den heromhandlede Form, modsættes undertiden Love⁷⁾, men i Virkningen gives

²⁾ L. Gy. Resol. 4 Juli 1800, 29 Novbr. 1815, 10 Novbr. 1819, 25 Mai 1844.

³⁾ Jfr. t. Gy. Raadstueplac. 2 Octbr. 1754, 3 Decbr. 1755, 14 Jan. 1761, 20 Decbr. 1771, 8 Marts 1819, 13 Juni 1838, 21 Octbr. 1844.

⁴⁾ Jfr. t. Gy. Politiplac. 6 Febr. og 14 Mai 1816, Befg. 27 April 1822.

⁵⁾ Jfr. t. Gy. Asiatiske Compagnies Directions Plac. 29 Juli 1752, Hof- og Stadsret Plac. 30 Octbr. 1798.

⁶⁾ Jfr. t. Gy. Resc. 22 Septbr. 1758, 11 Juni 1817 (Stuntingsbestemmelsen), 29 Septbr. 1824, 25 Juni 1830.

⁷⁾ See Indledningen til Frbg. 1 Mai 1840.

ingen Forskjel, da den uindskrænkede Konge ikke var bunden til nogen vis Form for sine Lovgivningsbestemmelser⁸⁾.

De ere af meget forskjelligt Indhold og have stundom faaet særegne Navne, saasom Anordning⁹⁾, Forbud¹⁰⁾, aabent Brev¹¹⁾, Octroi¹²⁾, Privilegium¹³⁾, Laugsartikler¹⁴⁾, Skibsartikler¹⁵⁾, Bevilling¹⁶⁾, Instruction¹⁷⁾, Fundation¹⁸⁾.

De angaae meget ofte kun et enkelt Tilfælde eller en vis indskrænket Kreds, men hyppigen ere de ogsaa af en mere almindelig Natur. Mangfoldige af dem have alene Hensyn til den offentlige Forvaltning, hvortil høre flere Instructioner for forskjellige Embeds- og Bestillingsmænd¹⁹⁾, for hvem de naturligtvis ere fuldkomment forbindende²⁰⁾, men ikke faa vedkomme dog udelukkende eller tillige Undersaatternes Retsforhold.

De sidstnævnte ere fornemmeligen af et dobbelt Slags.

1. Nogle indeholde Forklaringer over Lovgivningen eller af enkelte Lovbestemmelser og forkynde som oftest tillige til fremtidig Jagttagelse det, der ansees som Lovens Mening. Saaledes til Exempel bestemmer: et specielt aabent Brev af 9de Juni 1683²¹⁾, at en vis Friherre maatte arresteres for

⁸⁾ Jfr. Resol. 27 Mai 1813 (i Conc. Skriv. 3 Juni s. A.).

⁹⁾ L. Ex. Audg. 3 Mai 1698, 2 Marts 1708.

¹⁰⁾ L. Ex. Forbud 19 Marts 1698.

¹¹⁾ L. Ex. Aabent Brev 28 Juni og 7 Octbr. 1690, 21 Febr., 3 Marts og 1 Aug. 1691.

¹²⁾ L. Ex. Octroi 27 Juli 1689.

¹³⁾ L. Ex. Privil. 10 Septbr. 1689.

¹⁴⁾ L. Ex. Laugsart. 12 Marts 1675.

¹⁵⁾ Skibsartikler 22 Septbr. 1758, jfr. Resc. af f. D.

¹⁶⁾ L. Ex. Bevill. 27 Aug. 1689, 3 Decbr. 1692, 12 Marts 1693, 22 Jan. 1698, 5 Aug. 1837.

¹⁷⁾ L. Ex. Instr. 24 Marts 1741, 1 og 4 April 1809, 28 Aug. 1829.

¹⁸⁾ L. Ex. Fund. 7 Febr. 1829, 22 Jan. 1834, 17 Jan. 1845.

¹⁹⁾ Jfr. Kriegers Grundlag § 27.

²⁰⁾ Jfr. Frdg. 1 Febr. 1797 § 85.

²¹⁾ Findes i Registeret til Rescriptsamlingen under „Gjæst“.

en Bexelgjæld, efterdi han ved at udslede en Bexel maatte antages at have undergivet sig Bexelretten²²⁾; Rescripterne for Hollands Stift af 1ste Mai 1744 og for Thens Stift af 19de August 1757, at der efter Loven (D. L. 2—23—1) skal svares Tiende af al Afgrøde i Bondejord og navnlig den derfor ogsaa af Hør og Hamp²³⁾; Rescripterne for Nordlandene og Finmarken af 4de Juni 1745 og for Seland af 19de December 1749, at det er tilstrækkeligt, at Aukstævning til Overretten udtages inden Aukstævnens Udløb, uden at det er nødvendigt, at Stævningen tillige er forkyndt inden denne Tid; Rescript for Norge af 13de August 1745, at den, som var undvigt fra Sog eller Landlægderne, skulde som den, der skjuler og forstikker sig eller ikke vil lade sig finde, have Bærfel efter Norske Lovs 1—4—10 og ikke efter 1—4—12²⁴⁾, og at Løddag efter N. L. 1—4—32²⁵⁾ skulde gives²⁶⁾, om ogsaa offentlig Indstævning havde fundet Sted; Rescript til Raugmanden i Stavanger Raugbømme af 8de December 1752, at Norske Lovs 1—4—10 er saaledes at forstaae, at Hjemthingstævningen, lyden paa 6 Ugers Bærfel, skal ligesaa vel læses for Raugthinget som forkyndes for Bopælen; Rescript til Stiftsbefalingsmændene i Danmark og Norge af 3die Januar

22) Jfr. Friherrernes Privil. 25 Mai 1671 § 6, Jrdg. 18 Mai 1825 § 67, Grundlov 5 Juni 1849 § 97. Det aabne Brev af 9 Juni 1683 har Hensyn til en opstaaet Tvist i en privat Sag og er saaledes traadt i Stedet for en Dom. Samme Bessaffenhed har et Resc. 13 Marts 1703 (ligeledes i Registeret under „Gjæld“), der bestemmer, at en Gjældsarrest ikke skulde hæves i Hensyn til Jrdg. 18 Marts 1693, uagtet en Nat var gaaet forbi, uden at de befalede Underholdningspenge vare betalte, jfr. Plac. 22 Decbr. 1820, men man kan ikke see, om Rescriptet indeholder en Fortolkning af Forordningen eller tilstaaer Creditoren en Gavn paa Grund af Villighed.

23) En modsat Regel er gjort gjældende ved Jrdg. 8 Jan. 1810.

24) Ligeledes med D. L. 1—4—10 og 12.

25) D. L. 1—4—30.

26) Jfr. Jrdg. 3 Juni 1796 § 1.

1755²⁷⁾, at da een Stævning og Dom ifkun kan gjælde i een Sag, skjøndt imod flere Personer, som i samme Sag ere implicerede, men ikke i flere Sager, saa skal mange og diverse Debitorer, blandt hvilke enhver for sig er noget vist skyldig, uden at den enes Debet haver nogen Sammenhæng med den andens, ikke ved eet Kalb og Varsel eller Stævnemaal indkaldes, og endnu mindre under een Sag tiltales og dømmes; Rescript for Fyen af 22de August 1755, at det ikke har været Hensigten i D. L. 5—3—4 at sætte Kjøbstab-Huus og -Torb i Parallel med Løssøre i Almindelighed, men alene forsaavidt, at det ligesaa vel som Løssøre kan sælges uden Lovhbydelse²⁸⁾; Rescript for Kjøbenhavn af 28de November 1755 § 2, at Regle- og deslige Spil, hvis Udfald ikke dependerer alene af en blot Hændelse eller Hazard, men tillige af de Spillendes Indsigt, Erfaring og Adresse, ikke skulle regnes blandt Hazardspil; Rescript for Finmarken af 30te November 1759, at Lovens 6—13—1 ikke er anvendelig paa utillabeligt Samleie, med mindre Fruentimmeret besvangres; en i Cancellisfrivelse af 24de September 1791²⁹⁾ indeholdt kongelig Resolution, at der paa et indkommet Andragende kunde svares, at det ansees udenfor al Tvivl, at en Fæsters Enkes Besiddelsesret efter D. L. 3—13—4 og N. L. 3—14—11 ophører, naar hun indblader sig i nyt Ægteskab, og at det maa staae i Forbrottens Magt, om han vil lade den sidste Mand faae Gaarden bygget (fæstet) eller ei; Rescript til samtlige Overøvrigheder og Overdomstole af 25de November 1791, at Bøder for fortidligt Samleie efter D. L. 6—13—1 ikke skulle forbydes, naar Forældrene ægte hinanden, førend Barnet fødes³⁰⁾; Rescript til samtlige Overøvrigheder af 1ste Februar 1799, at i Hoersager bør dobbelte Leiermaalsbøder paa Grund af Forordningen af 6te December 1743 § 22 tillægges den i D. L.

²⁷⁾ Til Aalborg Stift dog under 20 Septbr. 1754.

²⁸⁾ Jfr. dog Resc. 6 Marts 1739.

²⁹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 23 Jan. 1790, Jrbj. 19 Marts 1790.

³⁰⁾ Jfr. Plac. 12 Juni 1812.

6—13—24 bestemte Straf³¹⁾); kongelig Resolution af 27de Mai 1813³²⁾), at Kongens Love, Anordninger og Befalinger ikke kunne binde sig til nogen Betjendtgjærelsesmaade eller Form for at blive gylbige og at beviislig Kundskab om samme maa være fuldkommen saa tilstrækkelig til at paalægge Vedkom-mende den Pligt at efterleve dem som den formodede Kund-skab, der ved Thinglæsningen bevirkes; Resolution af 20de Juli 1815, at det, naar en Virkerettighed ifølge Forordningen af 3die Juni 1809 hjemfaldt til Kongen, ikke kunde antages som nogen forgrundet Regel, at Jurisdictionen skulde verbliue udeelt og uforandret³³⁾); Resolution af 9de October 1816, at det ikke kan tilstæbes Fremmede i de danske Stater mere end Kongens egne Underfaatter at udfordre til Duel; Resolution af 24de Juli 1821³⁴⁾), at det Forbud, som Nogen i Egen-skab af Creditor maatte gjøre imod en Udlændings Vortreise, i Almindelighed ikke kan være det Offentlige til Hinder i at lade denne udføre af Landet, forsaavidt han efter Anordnin-gerne dertil er kvalificeret; Rescript til den vestindiske Regje-ring af 30te Mai 1823 § 9 Lit. 1, at Placaten af 21de Januar 1820 er anvendelig paa ethvert for nogen somhelst Ret indgaaet Forlig, altsaa og paa det, der stiftes under en Foged-forretning eller for en Auctionsret eller for en Skifteret, være sig ordinair eller extraordinair, men ei paa Forlig, der ind-gaaes for Samfrænder eller Executores Testamenti, som mangle Jurisdiction; Resolution af 12te November 1828, at Kongen ikke kan erkjende, at der paaligger den kongelige Kasse nogen Forpligtelse til at erstatte den Skade, som en Embedsmand ved misligt Embedsforhold maatte tilføie Andre, og ikke kan tilstæde, at noget Spørgsmaal desangaaende tages under Dom-stolens Paatjendelse.

³¹⁾ Jfr. Frdg. 24 Septbr. 1824 § 2.

³²⁾ Indeholdest i en Canc. Skriv. 3 Juni 1813 til Finantscollegiet.

³³⁾ Jfr. Grundloven af 1849 § 97.

³⁴⁾ Indeholdest i Canc. Circ. til Overøvrighederne og Fattigdirectionerne af 4 Aug. 1821.

Undertiden udtaler Rengen i sin Resolution sin Mening angaaende Lovgivningen med Ubestemtthed, saaledes i Resolution af 3die Mai 1817, hvorved han tilkjendegiver, at naar en privat Mand trøster sig til at saggive en Skifteforvalter for begaaet Underslæb i det af ham behandlede Vo, synes de for Dommerne i denne deres Embedsøgenstabs fastsatte Bestemmelser i Henseende til Uisjenkabeligheden af fatalia appellationis ikke at burde tjene Skifteforvalteren til Vestyttelse imod en Saggivelse af saadan Natur; eller det tillades, at det opstaaede Spørgsmaal undergives Domstolenes Paafjendelse, saasom ved Resolution af 29de November 1815, hvori antages, at Udelstabe forplantes gennem Qvinder. I saadanne Tilfælde kan Resolutionen ikke have en Lovs Virkning.

2. Andre give nye Retregler til Efterlevelse. Saaledes t. Ex. ere Bestemmelser givne om Kjøbmandsbøger i et Rescript af 31te Januar 1738³⁵⁾; om dem, som vare henseende til Separatisme, Anabaptisme eller andre Religionsvildfarelser, i Rescripterne af 5te Marts og 2den April 1745³⁶⁾. Trykkefrihedens Grændser bleve i en vis Periode ordnede ved Rescripter³⁷⁾, Gældcomissioner ere anordnede paa samme Maade³⁸⁾ og en stor Deel af de vigtigste Bestemmelser om Vestyrelsen af Umyndiges Midler indeholbes i Rescripter³⁹⁾. Fremdeles have Rescripterne af 1ste Juli 1796 (Raadstueplacat af 5te s. M.) og 11te Mai 1798 bestemt, hvorledes der skal forholdes med Hensyn til Bidrag af Manden til Hustruens

³⁵⁾ Sfr. Fdbg. 1 Juni 1832.

³⁶⁾ Sfr. Plac. 27 Decbr. 1842 og Grundloven af 1849 § 81.

³⁷⁾ Resc. 14 Septbr. 1770, 7 Octbr. 1771, 24 Decbr. 1772, 20 Octbr. 1773, 3 Decbr. 1790 (Politiplac. 4 s. M.). Sfr. Fdbg. 27 Septbr. 1799. Sfr. ogsaa Resc. 22 Septbr. 1835 (i Canc. Circ. 26 s. M.), 10 April 1836 (i Canc. Circ. 16 s. M.).

³⁸⁾ Resc. 19 Novbr. 1777 for Selskinger og Resc. 13 Septbr. 1780 og 9 Novbr. 1781 for Obense. Sfr. Fdbg. 6 Aug. 1824 § 7.

³⁹⁾ Resc. 25 Juli 1788, 10 Juli 1789, 31 Jan. og 7 Febr. 1794, Resol. 3 Febr. 1804, Resc. 12 Novbr. 1817. Sfr. Fdbg. 7 Juni 1827, Plac. 1 Marts 1842, Fdbg. 31 Decbr. 1857.

Underholdning, naar han undrager sig fra at leve sammen med hende. Endvidere ere Regler for Møde ved Forligelses-commissionen givne i Rescripter af 19de October 1798⁴⁰⁾. En kongelig Resolution af 8de Marts 1805⁴¹⁾ har foreskrevet, at der, naar en Afdøds Bo havde Gienbete saavel i Kongeriget som i de dengang med samme forbundne Hertugdømmer og der var Tvist om, hvor Arveladeren ved sin Død havde Hjem og hvor Doet i Medfør deraf burde behandles, skulde foregaae selvstændig Skiftebehandling paa begge Steder og at Creditorerne havde Ret til, naar de ved begge Skifteretter anmeldte deres Forbringere i rette Tid og ikke paa det ene Sted kunde erholde fuld Betaling, at indtale Resten paa det andet Sted. Fremmede i Danmark ansatte Consulers Stilling er for en stor Deel ordnet ved Resolution af 25de April 1821⁴²⁾. Flere Straffebestemmelser ere ogsaa i ældre Tider givne ved Rescripter, undertiden endog angaaende Forbrydelser, som allerede vare paatalte. Saaledes anordnede Rescripterne af 1ste December 1685 og 13de April 1686 Livsstraf for visse da i Fyen og Jylland begaaede grove Tyverier; Rescripterne af 14de Juli 1694, 21de Juni 1728 og 9de Juni 1741 foreskrev, at alle fagstrøgne og brændmærkede Forbrydere, og Rescripterne af 7de December 1742 og 7de August 1744, at endog alle blot fagstrøgne Forbrydere skulde hensesættes til Straf-arbejde paa Livstid⁴³⁾; Resolution af 30te August 1697 bifaldt, at en Tjenestepige, som havde bræbt sit Herkabs Varn, blev straffet saaledes, som senere blev almindeligen anordnet ved Forordningen af 16de October 1697; efter Rescript af 6te August 1734 skulde der, naar en Jøde belaa et Christent Fruentimmer, stee Indberetning derom til Kongen, som havde for-

⁴⁰⁾ For Kjøbenhavn bekendtgjort ved Hof- og Stadsrets Plac. 30 Octbr. 1798.

⁴¹⁾ Findes usigtigt i Canc. Skriv. 6 Juli 1816 og 23 Jan. 1819, jfr. Canc. Skriv. 5 Juli 1823. See nedenfor § 81 Nr. 4.

⁴²⁾ Findes i Canc. Circ. 12 Mai 1821. Jfr. Plac. 25 Septbr. 1834.

⁴³⁾ Den gjældende Regel findes nu i Frdg. 19 Novbr. 1751.

beholdt sig for dette Tilfælde at bestemme en tilstrækkelig Straf⁴¹⁾; Rescript af 17de Juni 1735 og Cabinetsordre af 20de December 1771 forbyde under Straf at colligere for fremmede Lotterier m. m.⁴²⁾; Rescript til Højesteret af 19de December 1738 fastsatte, at de, som opbrøde de Fattiges Blot paa Marken, skulde, saaledes som i en enkelt Sag var blevet antaget ved Højesteretsdom, miste deres Liv i Galgen⁴³⁾; Rescript af 31te Juli 1744 § 1 har formildet de i Forordningen af 27de Juli 1742 § 2 for en vis ulovlig Handel bestemte Bøder; Rescripterne af 1ste Mai 1750 og 8de Febr. 1765 stjærpede en vis i Forordningen af 13de October 1703 for at forhindre Militaires Rømning bestemt Straf⁴⁴⁾; Rescript af 23de November 1753 bemyndigede Kjøbenhavns Magistrat til at lade Folk, over hvem der førtes beviislige Klage for Druftenstab eller anden Uderlighed og forargelig Læremåade, uden videre foregaaende Vormaal indfætte paa nogen Tid til Forbedring, Mandfolkene i Rasphuset og Qvindfolkene i Tugthuset⁴⁵⁾; Rescript af 19de April 1765 § 2 foreskrev Fæstes Forbrudelse for den Bønde, som tilbød sin Tjenestekarl Sæd i Pøn⁴⁶⁾.

Det ligger i Sagens Natur, at Forvaltningsager i Almindelighed ordnes og afgjøres ved skrevne Bestemmelser. Derimod har i flere af de ovennævnte Tilfælde og navnlig af dem, som ere anførte under Nr. 2, Rescriptsformen ikke været passende, hvilket i Særdeleshed gjælder, naar Bestemmelsen ikke har indskrænket sig til en snever Kreds, i hvilken den fuldstændigen kunde kundgjøres. For flere Gjenstande, som tidligere

⁴¹⁾ Denne Bestemmelse, der for Kjøbenhavn blev kundgjort ved Raadsstueplac. 16 Aug. 1734, er ophævet ved Resol. 14 Aug. 1833.

⁴²⁾ Jfr. Plac. 20 Decbr. 1771, 12 Septbr. 1823. Dom i Jur. Ugefr. 6. Aarg. S. 625-627.

⁴³⁾ Jfr. Fdbg. 11 April 1840 § 7.

⁴⁴⁾ Jfr. Plac. 13 Jan. 1818.

⁴⁵⁾ Ophævet ved Resc. 5 Decbr. 1794.

⁴⁶⁾ Ophævet ved Løndelov 10 Mai 1854 § 77.

have været ordnede ved Rescripter, ere ogsaa senere flere Forskrifter givne i den sædvanlige Lovgivningsform (§ 13)⁵⁰⁾, og undertiden er det endog fundet rigtigst at benytte denne til blot at give en nærmere Bestemmelse af den i en skreven Resolution indeholdte Regel⁵¹⁾. At Forbigaaelse af Lovgivningsformen kan medføre Mislighed, har man haft et Exempel paa med Hensyn til en angaaende Forstaaelsen og Anvendelsen af Trykkesfrihedsforordningen af 27de September 1799 under 4de October s. A. afgiven Resolution. Denne blev vel af Politimesteren i Kjøbenhavn strax bekendtgjort i de offentlige Tidender, men da Domstolene dog i en enkelt Sag tog den Indsigelse af Tilstalte til Følge, at han ei havde kjendt Resolutionen, fandt dæherende danske Cancelli sig foranlediget til at kundgjøre denne ved en Cancelliplacat af 25de Februar 1837⁵²⁾. Herved blev dog ikke draget i Tvivl, at den i Rescriptform givne Bestemmelse jo var en ligesaa bindende Lov, som om den sædvanlige Lovgivningsform var bleven benyttet, men Anvendelsen i det enkelte Tilfælde faldt bort, fordi det antoges, at den ei var vedbørligen kundgjort og at derfor den Paa-gjældende kunde undskyldes sig med Ubidenhed om samme.

§ 15.

Hvor langt de ældre gjældende Love gaar tilbage i Tiden.

I Kong Christian den Femtes Fortale til Danske Lov af 15de April 1683 siger Kongen, at han, efter at Lovbogen er bleven færdig og trykt, vil have „alle forrige Love, Ordinancer, Necesser og Forordninger, forsaavidt de her ikke findes indførte, ganske ophævede og ei i nogen Maade tillade, at, saasom de til evig Tid bør at være magtesløse og uden nogen

⁵⁰⁾ See Anm. 35, 37, 39 og 43.

⁵¹⁾ See de i Anm. 39 og 42 anførte Plac. 25 Septbr. 1834 og 1 Marti 1842.

⁵²⁾ Jfr. § 30 sidste Stykke.

Brug, de da efter denne Dag¹⁾ enten af Parterne i nogen Rettergang maae bruges, eller af Dommerne i forefaldende Sager ansees." Herved ere altsaa alle Love, som ere ældre end den 15de April 1683, i Regelen erklærede for ugyldige. Dog gjøres i selve Lovens Fortale en Undtagelse med Hensyn til de ældre Love og Anordninger, der vedkomme „Politien“, om hvilke det befales, at de ubrødeligen skulle holdes, indtil anderledes vorder anordnet, og uden Tvivl maae ogsaa visse andre Love undtages, hvorom handles nærmere nedenfor.

Imidlertid har man tidligere meent, at Grændsen for de gjældende Anordninger maatte sættes længere tilbage i Tiden, efterdi Anordninger, der ere udkomne før Lovbogen, paaberaabes som gjældende i yngre Love, og at Grændsen da maatte være enten Begyndelsen af Aar 1670, da Christian den Femte kom paa Thronen²⁾, eller i alt Fald den Dag, da Kongen bejalede, at Loven skulde befordres til Trykken — hvilket maa antages at være sket den 3die Januar 1682 — efterdi de Anordninger, som udkom efter den Dag, ikke kunde benyttes i Lovbogen og det maatte være uantageligt, at de ifkun skulde gjælde i Mellemtiden, indtil Loven kunde blive trykt og stadfæstet³⁾. Men det førstnævnte Tidspunct er ganske vilkaarligen valgt og den for den anden Mening anførte Grund er deels ikke ganske rigtig, da enkelte Forandringer meget vel kunde stee i Lovudkastet, efter at dets Trykning var begyndt, og deels ikke afgjørende, om den ogsaa var rigtig, da den ifkun vilde godtgjøre, at Befalingen i Lovens Fortale, at alle ældre Forordninger skulde være ophævede, ikke var vel overveiet, men ikke kunde retfærdiggjøre en Tilfidsættelse af denne Befaling. Desuden tale flere andre Grunde imod de ældre Meninger⁴⁾.

¹⁾ Jfr. dog Frdg. 23 Juni 1683.

²⁾ Jfr. Rørregaards Forelæsninger 1. D. § 15.

³⁾ Jfr. Hesselbergs Collegium S. 3, Lybeders Applicationsudtog 1. D. S. 1, Hurtigkarls private Ret 1. D. S. 23-24, Schlegels Encyclopædi S. 164.

⁴⁾ See Fritzes Haandb. 1. B. S. 63-69.

For det første vilde de medføre, at flere Bestemmelser i Lovbogen, der ere uoverensstemmende med Anordninger fra det Tidrum, som man tager med, aldrig vilde være komne til Gyltighed og at disse ældre Anordninger maatte blive gjældende, uagtet det i Lovens Fortale dog fastsættes, at alle forrige Forordninger skulle være ophævede, magtesløse og uden nogen Brug og at Dommerne skulle følge Lovbogen som en Rettesnor i alle forekommende Sager. Saaledes har Forordning af 6te April 1676 en anden Straffebestemmelse end Slutningen af D. R. 6—1—5 for dem, som besøge nogen fremmed Religions Øvelse; Forordningen af 12te Juni 1679 § 5 fastsætter ligeledes en anden Straf for at huse Freløse end D. R. 1—24—16; Forordningen af 16de April 1681 Capitel 2 §§ 5—7 om Rjebmandsbøger ere uoverensstemmende med D. R. 5—14—49 til 51; samme Forordnings Capitel 6 om Vexler afviger i flere Puncter fra D. R. 5—14—8 til 28 om samme Gjenstand; efter Forordningen af 28de Januar 1682 § 2 staaer udlagt Fordegods ubetinget til Indløsning i tre Aar, uden at der gjøres den i D. R. 5—6—2 tilføiede Undtagelse for det Tilfælde, at Udlægshaveren tager Eiendomsdom paa det Udlagte ved Landsthinget eller Stadsfæstelse paa Indførselen ved Højesteret, og Forordningen af 13de Marts 1682 Capitel 3 § 1 bestemmer en Bød af 30 Rigsdaler for ikke at lade sine Vøru købe i rette Tid, medens D. R. 2—5—6 anordner en Bød af 20 Bød Søl for samme Forseelse.

Dernæst blev det ved Rescript af 28de Februar 1680, hvorved Christian den Femte befalede den tredie Revision af Lovudkastet, paalagt de Mænd, der skulde foretage samme, at tage for sig de Forordninger, som vare udkomne i de senere Aar, og af dem udbrage hvad der kunde være tjenligt og fornuðent at indføre i Loven, og der kan ikke være Tvivl om, at dette jo er iagttaget. Hensigten hermed maatte være, at de ældre under Christian den Femte givne Anordninger kunde ved Loven sættes ud af Kraft. Flere af dennes Bestemmelser ere ogsaa overensstemmende med sliche ældre Anordninger, saasom D. R. 1—1—6 med Forordningen af 12te Juni 1679 § 8 og

D. L. 1—24—41 til 45 samt 48 og 49 med samme Forordnings §§ 1, 2 og 3, dog have bemeldte Artikler i Lovens 1—24 faaet saadanne Tillæg og Forandringer, som vise, at de ere senere og nøjagtigere affattede. Ogsaa er der sørget for Overensstemmelse mellem Lovbogen og Anordninger, der ere udgivne, efter at Lovens Trykning var paabuden, naar saadan Overensstemmelse var af Bigtighed. Saaledes indeholde baade Forordningen af 28de Januar 1682 § 1 og D. L. 5—3—19 den Regel, at Enhver uden Hensyn til Vilkaar — følgerigen ogsaa den Uadelige — maa kjøbe Sædegaarde og beholde dem for sig og Arvinger til Eiendom uden at opbyde dem, hvilket tidligere var anderledes⁵⁾, og naar efter D. L. 5—3—21 Hovedgaardestaxten ikke maa regnes til de 200 Tønder Hartkorn, der udfordres til en complet Sædegaard, stemmer dette med Forordningen af 11te December 1682 § 1, altsaa med en Anordning, som er given ikke meget længe, førend Lovbogens Trykning var færdig, men indeholder en Forandring i Forordningen af 28de Januar 1682 § 3, hvorefter Hovedgaardens Taxt kunde regnes med til de 200 Tønder Hartkorn.

Fremdeles er den i Aaret 1687 udkomne Norske Lov affattet ganske i Overensstemmelse med Danske Lov i de Puncter, hvor denne afviger fra de ældre Anordninger⁶⁾, og da man naturligtviis ikke i Norske Lov har optaget ugjældende Bestemmelser i Stedet for de gjældende og man heller ikke har kunnet ville indføre en unødvendig Ulighed mellem dansk og norsk Ret, er det derved yderligere bestrykt, at Lovbogens Forfattere maae foretrakkes for ældre Anordninger, hvor kort før Lovens Stadfæstelse disse end ere udkomne⁷⁾.

⁵⁾ Christian den Fjerdes store Decree 2—2—3.

⁶⁾ Man sammenholde N. L. 2—5—6, 5—6—2, 6—1—5 med de samme Artikler i Danske Lov, og N. L. 1—22—16 med D. L. 1—24—16 samt N. L. 5—13—6 til 26 og 47 til 49 med D. L. 5—14—8 til 28 og 49 til 51.

⁷⁾ Saa som Frdg. 13 Martz 1683 Cap. 3 § 1.

Endeligen bekræfte senere Anordninger, at de før Lovens udgivelse maae ansees ophævede, naar de ikke høre til det undtagne Slags. I saa Henseende er især af Bigtighed Forordningen af 13de September 1737, der, da Nogle havde formeent, at Forordningen om Begravelser af 7de November 1682 ikke var gjældende, „siden den er udgaaen før Lovens Publication“, foreskriver, at den, forsaavidt den ikke ved senere Forordninger er bleven forandret, skal efterleves, efterdi „Loven udi dens Fortale befaler, at alle forhen gjorte Anordninger Politien angaaende ubrødeligen skal holdes, indtil anderledes bliver anordnet.“ At imidlertid ogsaa denne Forordning af 7de November 1682 skal staae tilbage for Lovens Forskrifter, forsaavidt de ere uoverensstemmende, viser Rescript af 26de Februar 1745, som, efterdi der af Forordningens § 21 var taget Anledning til at fordrø Betaling for Jord til Begravelse paa Landet, forbyder dette, „da det efter Lovens 31te og 38te Artikel“ (i 2—22) „klarlig er at slutte, at for Kirkegaardsbegravelse Intet bør kræves, allermindst af dem, som tiende til Kirken, ligesom ei heller anførte Forordning af 13de September 1737 befaler, at Forordningen af 7de November 1682 skal følges videre, end i hvis som ei ved senere Anordning er bleven forandret.“ At endvidere Forordningen af 16de April 1681 ikke kan have været gjældende imod Lovens Bestemmelser om Vexler, Rjøbmandsbøger og Haandværksbrevt paa Landet, sees, hvad Vexler angaaer, af Rescript af 26de Mai 1694 og Indledningen til Forordningen af 18de Mai 1825, med Hensyn til Rjøbmandsbøger af Rescripterne af 31te Januar 1738 og 31te December 1777 samt Forordningen af 1ste Juni 1832 § 8, og om Haandværksbrevt paa Landet befaler Rescript af 1ste December 1736, at Forordningen af 16de April 1681 Capitel 1 § 7 skal overholdes, „forsaavidt den i Lovens 3—13—23 er igjentagen og stadfæstet“⁸⁾). Nogen Indvending kan ikke hentes derfra, at Rescript af 10de Mai 1737⁹⁾ tillader —

⁸⁾ Jfr. Plac. 3 April 1816 § 1.

⁹⁾ Findes i Coll. Lib. f. 1818 S. 276-277.

ligesom forhen Forordningen af 16de April 1681 Capitel 1 § 7 — at Bøvere maae nebsætte sig paa Landet, uden at denne Tillabelse skal være bunden til den i D. L. 3—13—23 forekommende Indskrænkning, at de være Badmel, Vlaar- og Hampelærred; thi Tillabelsen grundes ikke paa anførte Forordning, men derpaa, at Bøvere ansees for Manufacturister.

Imod det Ovenanførte kunde man muligens ville gjøre gjældende, at om end de før Loven udfomne Anordninger, der ere i Strid med dennes Forordninger, maae ansees ophævede ved disse, dette dog ikke kan være afgjørende med Hensyn til de øvrige ældre Anordninger. Men disses Gylbigheid modsiges dog af de øvrige paaberaabte Grunde og navnlig af den i Lovens Fortale indeholdte Befaling¹⁰⁾, hvis Virksomhed i den omhandlede Henseende er erkjendt i Forordningen af 13de September 1737.

Den væsentligste Indvending er, at i Anordninger, yngre end Loven, antages flere ældre saadanne som gjældende. Men de fleste af dem ville findes at angaa enten Politivæsenet eller Privilegier. Til førstnævnte Slags maae saaledes t. Ex. henføres den ved Forordningen af 13de September 1737 indførte Forordning om Begravelser af 7de November 1682¹¹⁾, de i Forordningen af 25de August 1741 gjentagne Bestemmelser om Handel i Forbud af 9de October 1680, Forordningen af 16de April 1681 og Forordningen om Kjøbstæderne af 28de Januar 1682 § 10 (sidste Stykke), den i Forordningen af 4de August 1742 § 13 paaberaabte Forordning af 16de April 1681 Capitel 1 § 2 og den ved Placat af 15de December 1784 ophævede Forordning af 2den Juni 1671, der forbød til Fremmede at sælge de her i Riget byggede Skibe, førend de vare brugte i 10 Aar. Som Love, der angaae Privilegier, maae ei alene ansees de særligen under dette Navn udfomne Anordninger, saasom Privilegier for Grever og Friherrer af 25de Mai 1671, der ere stadfæstede ved Rescript af 16de Marts 1689

¹⁰⁾ Jfr. Dom i Nyt Jur. Arf. 1. B. S. 143-150.

¹¹⁾ Jfr. Plac. 26 Juni 1818.

og i flere senere Love forudsættes som gjældende¹²⁾, men i Almindelighed Love, der have tilstaaet Benaadninger, saasom Forordningen om Sædegaardenes Skattefrihed af 16de December 1682, der er nærmere bestemt ved Forordningen af 2den October 1694, som altsaa gaaer ud fra, at den stod ved Magt.

Banffeligere er det til de undtagne Arter at hense Forbud paa Skjænk og Gave af 20de Marts 1676 og Forordningen om Jordegods af 28de Januar 1682 §§ 9 og 13. Men naar Forbud paa Skjænk og Gave af 23de October 1700, for at forhindre den Besværing, som er tilføjet Undersaatterne derved, at Forordningen af 20de Marts 1676 af en Deel Embedsmænd er overtraadt, anordner, at denne Forordning „fornæses og skjæres,“ og for Modtagelse af Bestikkelse bestemmer en ringere Straf, end det ældre Forbud indeholdt, kan man muligen antage, at det snarere er den Grundsætning, at Bestikkelse er strafbar, som er forudsat at være gjældende, end selve det ældre Forbud. Hvad angaaer Forordningen af 28de Januar 1682 § 9, der blandt Andet forbyder Præsterne at besvære Bonden med noget Arbeide eller Hovveri til deres egen Nytte, da havde nogle Godseiere deraf taget Anledning til at forbyde deres Bønder og Tjenere at bevise deres Sognepræster nogen Villighed med deres Gjøbning at udage, Brænde ved at hjemføre og deslige. Dette bliver i Mandat af 3die Mai 1684 misbilliget og forbudt, da Kongens Hensigt ikke har været „at forbyde Bønderne deres Sognepræst nogen Villighed at gjøre, men alene at forbyde Præsterne dem mod deres Villie noget slikt at paahyrde.“ Her er det ikke den ældre Bestemmelse, der gjøres gjældende, men ifkun en Misbrug, som samme havde foranlediget, søges hindret. Naar det endeligen i Forordningen af 29de Juli 1778 misbilliges, at nogle Sognemænd „paa beneficeret Strø- og Selveier-Gods“, Forftrixten i Forordningen af 28de Januar 1682 § 13 uagtet, have negtet at yde Hjælp til afbrændte Bøndegaardes Op-

¹²⁾ Jfr. Frdg. 20 Mai 1840 § 6, Lov 20 Juni 1850 § 8.

byggelse, hvorfor denne Forfæstet „igjentes“, da har ogsaa D. 2. 3—13—10 en Regel om, at afbrændte Bøndegaarde skulle opbygges med Husbondens og Bymændenes Hjælp, og det er saaledes kun en i en ældre Anordning indeholdt nærmere Bestemmelse af denne Forpligtelse, som antages at være vedbleven tilligemed denne¹³⁾. Skulde det nu end findes, at den Maade, hvorpaa man har søgt at forklare, hvorledes enkelte ældre Anordninger, der ei høre til det undtagne Slags, have kunnet paaberaabes i yngre Love, ikke er ganske tilfredsstillende, maa man dog heller blive staaende ved saadan Forklaring end gjøre en vilkaarlig Indskrænkning i Befalingen i Lovens Fortale, hvorved man desuden vilde lemme i Modsigelse med Forordningen af 13de September 1737. Forresten opstaaer ingen practisk Vanskelighed; thi forsaavidt Anordninger, ældre end Lovbogen, forudsættes i yngre Love at være gjældende, maae de, naar de ei heller senere ere ophævede, være i Kraft, men iøvrigt beholder den omhandlede Befaling i Lovbogens Fortale sin fulde Virksomhed.

Ifølge Foransførte ere altsaa alle Love, der ere ældre end den 15de April 1683 og ikke høre til de undtagne Slags, ophævede ved Lovbogen, og dette er i Overensstemmelse med Regelen om Lovens udtrykkelige Ophævelse af yngre Love¹⁴⁾, saa at de i det Hele blive ugjældende, om de end ikke staae i Strid med Lovbogens Forfæstet. Da imidlertid Lovbogen, Udtrykkene i dens Fortale uagtet, først traadte i Kraft 3 Maaneder efter at derom var skeet Forkyndelse til Thinget ved Forordningen af 23de Juni 1683, kunde de ældre Love heller ikke før træde ud af Virksomhed. Men dernæst maatte Lovbogen bervirke, at de Love, som ere udkomne i Mellemtiden fra den 15de April 1683 og indtil den Tid, da Lovbogen traadte i Kraft, og ikke høre til de undtagne Slags, ere ved Lovbogen forandrede,

¹³⁾ Jfr. Plac. 22 Novbr. 1832. Jfrdg. 8 Decbr. 1725 „fornyer og gjentager“ Jfrdg. 10 Septbr 1672, men indeholder Intet, der antyder, at denne ældre Forordning er bleven betragtet som gjældende.

¹⁴⁾ See § 55.

forfaavidt dette bliver en Følge af Reglerne om Love's stiltiende Ophævelse ved hngre Love og altsaa navnlig en naar de ere i Strid med Lovbogens Forskrifter ¹⁵⁾). Dette faaer Anvendelse ¹⁶⁾) deels paa Forordningen om Dvæsthuset og Hospitaller af 23de Juni 1683 § 2, forfaavidt her foreskrives, at den, der ved en underordnet Ret er dømt i Bøder, skal, om han end har paaanket Dommen til høiere Ret, tilholde enten at betale Bøderne eller stille nøiagtig Forsikkring for dem, hvilket er uoverensstemmende med D. L. 1—24—54 ¹⁷⁾), og deels paa Forordning ligeledes af 23 Juni 1683 om Sagten, der indeholder flere Bestemmelser, som ere forskjellige fra de i D. L. 5—10 givne Forskrifter om Sagt ¹⁸⁾). Denne sidstnævnte Indflydelse, som maa tillægges Lovbogen i Forhold til ældre Love, har man overseet i Systemerne, fordi man ikke har henført Spørgsmaalet under de almindelige Regler om Love's Ophævelse eller Forandring ved hngre Love.

Til de ældre Love, som ikke ved Lovbogen tabte deres Gyldighed, høre fornemmeligen Politilovene. Disse vare først optagne i Udkastet til Lovbogen, men bleve ifølge Rescript af 16de April 1681 udskilte ved den ved dette Rescript befalede Revision af Udkastet. Hensigten var da at lade ubarbeide en egen Politiorbning. Til denne henvises paa flere Steder i Christian den Femtes Danske Lov ¹⁹⁾). Om dette Arbeide handles i flere ældre Rescripter, blandt hvilke det sidste, der findes i de trykte Lovsamlinger, er af 17de Juli 1711 ²⁰⁾).

¹⁵⁾ See §§ 51 og 56.

¹⁶⁾ Jfr. dog Mandix om Danmarks Lovgivning i Christian den Femtes Tid S. 53-56.

¹⁷⁾ Jfr. Krbg. 21 Juli 1714 § 1, 6 Decbr. 1743 § 6.

¹⁸⁾ En ny Krbg. om Sagten blev givet under 8 Decbr. 1688 og derved berisfaldt forfaavidt Spørgsmaalet.

¹⁹⁾ See D. L. 3-3-1, 3-4-5 og 10, 3-7-2, 3-15-3 og 5-4-1.

²⁰⁾ Jfr. fremdeles Resc. 20 Martz og 7 Juli 1681, 31 Martz 1683, 9 og 16 Mai 1685, 7 Febr. 1691, 22 Martz, 9 April og 15 Octbr. 1701 samt 18 Jan. 1710.

Arbejdet synes derefter at være standset og i alt Fald er den paatænkte Politiorbning ikke udkommen. Vel er under 22de October 1701 givet en temmelig omfattende Forordning „om Politien's Administration“, men at denne ikke er „Politiorbningen“, sees allerede af de yngre Rescripter angaaende dennes Udfattelse²¹).

Hvilke Love der skulle anses for Politilove og som saadanne være gjældende, skjøndt de ere ældre end Landsloven, eller givne, førend denne traadte i Kraft, maa afhænge af det Begreb, som man paa Lovens Tid forbandt med dette Slags Love²²). I saa Henseende maa det Foranderlige i Lovbestemmelserne paa Grund af Gjenstandenes Bestaffenhed komme i Betragtning, da det i Lovens Fortale siges, at de „Politien“ vedkommende Love ere udeladte af Lovbogen, fordi derom ikke kunne gøres saa stadige Love og Anordninger, som jo efter Tidernes Leilighed kunne behøve Forandring, og slige foranderlige Love ikke have egnet sig til at optages i Lovbogen, der skal forblive i „stedsevarende Brug.“ Dernæst veiledes man dels af de Henviisninger til Politiorbningen, som forekomme i Lovbogen, og dels af Indholdet af de Love, der udkom paa den Tid, Forarbejderne vare i Gang, og betegnes som Politilove, navnlig Instructionen for Politimesteren i Danmark af 5te September 1691 og Forordningen om Politien's Administration af 22de October 1701. Herefter maae t. Ex. som Politivæsenet vedkommende betragtes Love om borgerlig Næring, navnlig om Handel, saasom flere Bestemmelser i Forordningen af 16de April 1681²³) og Forordning af 26de Januar 1683²⁴), og om Laugene²⁵), saasom Forordningerne

²¹), Naar i Plac. af 2 Octbr. 1741 § 1 paaberaabes „Politiorbningen“, kan derved neppe sigtes til nogen bestemt Lov, hvilken bemeldte Navn kunde tillægges.

²²), Jfr. Kolderup-Rosenvinges Politiret § 3.

²³), Jfr. Frdg. 25 Aug. 1741.

²⁴), Jfr. Frdg. 27 Juli 1742 § 2.

²⁵), Jfr. D. L. 3—7—2, Resc. 20 Martz 1682.

af 23de December 1681 og 6te Mai 1682²⁶⁾, Love om Kjøb-
stæderne og navnlig den Forordning af 28de Januar 1682²⁷⁾,
Love om Vognmandstaxt, Færgetaxt og lignende Betalinger²⁸⁾,
om Veivæsenet, saasom Forordningen af 26de Februar 1670²⁹⁾,
om Brandvæsenet, saasom Brandforordning af 9de November
1680³⁰⁾, om Begravelser, navnlig den Forordning af 7de
November 1682³¹⁾, og om Overbaadighed og navnlig den For-
ordning af 13de Marts 1683³²⁾. Told- og andre Skatte-
love ere uden Tvivl paa Grund af deres Foranderlighed ogsaa
blevne betragtede som Politilove³³⁾ og i alt Fald maa det
ansees vist, at det ikke har været Hensigten at hæve dem ved
Lovbogen.

Alle slige ældre Love, der vedkomme Politivæsenet, kunne
dog ikke ubetinget antages i det Hele at være forblevne i Kraft
ved Lovbogen; thi deels omhandles ogsaa i denne visse Politi-
gjenstande og i saa Fald maae dennes Bestemmelser, forsaavidt
de afvige fra de ældre Politilove, foretrækkes, og deels inde-
holde flere ældre Love Forordninger, som kun for en Deel angaae
Politivæsenet, men iøvrigt ere af en anden Væsenlighed.
Saaledes kan den samme ældre Lov i visse Poster være op-
hævet ved Lovbogen, medens den i andre Poster staaer ved
Magt. Dette faaer, efter hvad ovenfor allerede er bemærket,
Anvendelse paa Forordningen af 16de April 1681 med Hen-
syn til Vexler og Kjøbmandsbøger, paa Forordningen af
7de November 1682, forsaavidt i den er søgt Hjemmel til at
fordre Betaling for Jord til Begravelser paa Landet³⁴⁾, og

²⁶⁾ Jfr. Raugsart. 28 April 1683 § 19, 5 Mai 1683 § 18, 23 Juni
1683 § 19.

²⁷⁾ Jfr. D. L. 3—4—5, Canc. Skriv. 28 Aug. 1830 og 30 April 1835.

²⁸⁾ Jfr. D. L. 3—3—1, 3—11—2 og 6.

²⁹⁾ Jfr. D. L. 3—15—3, Refc. 7 Juli 1682.

³⁰⁾ Jfr. Frdg. 1 Novbr. 1805 § 28, Plac. 29 Jan. 1841.

³¹⁾ Jfr. Frdg. 13 Septbr. 1737.

³²⁾ Jfr. Refc. 20 Marts 1682.

³³⁾ Jfr. Fortalen i Reces af 27 Febr. 1643.

³⁴⁾ Jfr. D. L. 2—22—31 og 38 og Refc. 26 Febr. 1745.

paa Forordningen af 13de Marts 1683 i Henseende til Størrelsen af Bøden for ikke at lade sine Børn døbe i rette Tid³⁵⁾).

Der gives neppe nogen bestemt Grænse for, hvor langt man skal gaae tilbage i Tiden med Hensyn til de Politilove, der bleve staaende ved Magt, da Lovbogen udkom. Man har tidligere antaget, at man skulde tage Christian den Fjerdes store Reces med og at de ældre Politilove vare ugjældende³⁶⁾. Men dette grunder sig paa en Misforstaaelse af Fortalen til Recessen af 27de Februar 1643. Her undtages fra de af Kongen forhen givne Love, som sættes ud af Kraft, saadanne, der ere idelig Forandring undergiorne, „og derfor Retten og Politien i Gemeen saa egentlig ikke angaae, at de udi Recessen burde at indføres.“ Det er klart, at her ved Love, som angaae „Retten og Politien“, betegnes den almindelige Vordingning, der ikke er saa foranderlig, og ei hvad der senere fik Navn af Politilove. Derpaa er den Mening opkommen, at man vel skulde gaae tilbage til bemeldte store Reces, men at denne ikke skulde medtages³⁷⁾. Dette ubledes af Rescript af 15de October 1701, der paalægger den daværende Lovcommisjion, at eftersee „de siden Christiani quarti Reces udgangne Forordninger saavel Justitien som Politien vedkommende, og hvert Slags for sig samle.“ Men om endog Hensigten hermed var, at der ved Udarbejdelsen af den paa-tænkte Politiorbning ifkun skulde tages Hensyn til de Politilove, som vare udkomne efter Recessen, — hvilket end ikke kan ubledes af Rescriptet — saa er det dog aabenbart, at deri ikke ligger nogen stiltiende Ophævelse af de ældre Politilove. Forjaavidt der i Love, som ikke kunne ansees forandrede ved Lovbogen, henvises til Recessen³⁸⁾, er dette vel

³⁵⁾ Jfr. D. L. 2—5—6.

³⁶⁾ Jfr. Rørregaards Forelæsninger 1. D. S. 16.

³⁷⁾ Jfr. Zrjeds Haandb. 1. B. S. 70, Schlegels Encyclopædi S. 165, Kolberups Rosenvinges Politiret § 6.

³⁸⁾ See Frdg. 4 Decbr. 1672 §§ 19 og 22, Rangsart. 5 Mai 1683 § 9.

ikke i og for sig afgjørende i omhandlede Henseende, men det bliver dog derved end mere betænkeligt at ansee de i Recessen forekommende Politibestemmelser som ophævede.

Foruden Politilove ere ogsaa de ældre Privilegier vedblevne at gjælde og derved maae forstaaes ei alene de under dette Navn udfomne Love, men ogsaa andre, hvorved særdeles Forrettigheder ere tilstaaede enkelte eller en vis Klasse af Personer eller Eiendomme. Slige Venaadninger falde ifølge deres Bestaaffenhed ikke bort ved nyere almindelige Love, om de end ere i Strid med disse, naar det ikke af de yngre Love tydeligen fremgaaer, at det netop har været deres Hensigt at hæve hine³⁹⁾; og naar det i Lovens Fortale siges, at Kongen har „paa sine Læder og Steder gjort saadan allernaadigst Anordning“, at de Privilegier og Friheder, som de ældre Love ikkun tillagde dem, hvis Forfædre ved deres Dyd og Tjeneste for Riget havde forhvervet samme, skulle strække sig til alle Undersaatter, som formedelsst deres Dyd og Dygtighed blive af Kongen antagne til noget Embede, hvoraf de selv kunne have Ære og Berømmelse, henvises herved kjendeligen til de kongelige Detjentes Privilegier af 23de November 1661 og 11te Februar 1679, der saaledes forudsættes vedblivende at gjælde. Flere andre Privilegier ere ogsaa særligen stadfæstede, saasom Privilegier for Geistligheden af 24de Juni 1661⁴⁰⁾, for Grever og Friherrer af 25de Mai 1671⁴¹⁾, for de portugisiske Jøder af 19de Januar 1657⁴²⁾ og for Holænderne paa Amager af 20de August 1667⁴³⁾. Ogsaa Forordningen om Apothekere af 4de December 1672 er bleven særligen stadfæstet som Privilegier⁴⁴⁾, hvilket viser, i hvilken omfattende Betydning Udtrykket Privilegier her maa tages. Ifølge Regelen om disse maatte ogsaa Forordningen om Mora-

³⁹⁾ Jfr. nedenfor § 52 Nr. 3 og § 56.

⁴⁰⁾ Confirmation 15 Febr. 1701.

⁴¹⁾ Resc. 16 Marts 1689.

⁴²⁾ Abne Brev 14 Decbr. 1670, Frdg. 30 Juli 1684.

⁴³⁾ Confirm. 4 Aug. 1670, 25 Juli 1851.

⁴⁴⁾ Confirm. 2 Jan. 1733, Resc. 27 April f. A.

torier af 28de Januar 1682 §§ 1-3 og Slutningen af § 6 vedblive at gjælde, medens derimod den øvrige Deel af § 6 og §§ 4 og 5 faldt bort. Disse sidste Bestemmelser bleve vel med nogen Lempning paant givne ved Forordningen om Falliter af 17de Mai 1690, men denne indeholder ingen Hentydning til, at den ældre Forordning om dem er bleven anseet for gjældende.

Fremdeles maatte ogsaa flere Love om den offentlige Forvaltning forblive i Kraft, da kun faa Bestemmelser angaaende samme ere optagne i Lovbogen og den iøvrigt, saalænge den ikke forandrede, maatte forblive i sin forrige Gang. Herhen høre t. Ex. flere Instructioner for de daværende kongelige Collegier⁴⁵⁾.

De ovennævnte Slags Love, som ikke ere berørte ved Bestemmelsen i Lovbogens Fortale om ældre Loves Ophævelse, ere dog forandrede ved Lovbogen, forsaavidt Reglerne om Loves stiltiende Ophævelse eller Forandring ved yngre Love føre dette med sig, og altsaa navnlig i Almindelighed naar de ere i Strid med Forrifter i Lovbogen⁴⁶⁾, og ganske det Samme maa ogsaa gjælde om de af bemeldte Love, der ere udfomne efter den 15de April 1683, men førend Lovbogen traadte i Kraft.

Førend Lovbogen udkom, udarbejdedes egne Love for Krigsmagten, hvilke udkom omtrent samtidigt med Danske Lov, nemlig Krigsartikelsbrev for Krigen til Lands med tilhørende Krigsretsinstruction under 9de Marts 1683 og Skartiller med Krigsretsinstruction under 27de i samme Maaned. At det var Meningen, at disse som særlige Love for Krigsmagten skulde bestaae ved Siden af Landsloven, kan ikke være tvivlsomt og er noksom bekræftet ved flere Tillæg, som bemeldte Love have

⁴⁵⁾ Jfr. Instr. for det danske Cancelli af 21 April 1670, 23 Mai 1676 og 16 April 1680, for Admiralitetscollegiet af 25 Juni 1670, for Krigscollegiet af f. D., for Skatlammercollegiet af 30 Juli 1670.

⁴⁶⁾ Jfr. nedenfor § 56.

faaet⁴⁷⁾. - Søartiklerne ere iøvrigt faldne bort ved nyere Love⁴⁸⁾, men det paa Tydskt forfattede Krigsartikelsbrev med Krigsretsinstruction for Landfrigsmagten har faaet en ny Stadfæstelse ved en under 8de Januar 1808 udkommen authentisk dansk Oversættelse. De nævnte i Aaret 1683 givne Hovedlove for Frigsmagten komme i Forhold til Christian den Femtes Landslov end ikke ind under Reglerne om Loves stiftende Ophævelse ved yngre Love, da de skulde have samme selvstændige Gyldighed for Frigsmagten som Lovbogen for Underfaatterne i Almindelighed. Derfor maatte, forsaavidt de stride imod Landsloven, hvilket navnlig er Tilfældet med Bestemmelserne om Værnethinget⁴⁹⁾, de Regler anvendes, som gjælde om Modsigelse i samtidigen gjældende Love⁵⁰⁾.

At ikke Kongeloven af 14de November 1665⁵¹⁾ og heller ikke de med fremmede Stater afsluttede Tractater, saasom Dresunds=Toldtrulles af 13de August 1645⁵²⁾, Tractat med Sverrig af 27de Mai 1660⁵³⁾ og Tractat med Storbritanien af 11te Juli 1670⁵⁴⁾, hævedes ved Landsloven, forstaaer sig af sig selv.

§ 16.

Nyere Love.

De Love, der ere udfomne, efter at Grundloven af 5te Juni 1849 traadte i Kraft, føre Navn af Love¹⁾. De kunne, forsaavidt de ere givne efter den Tid, da et i Lovgivnings-

⁴⁷⁾ Jfr. t. Ex. Forklaring af 19de Juni 1703 § 24.

⁴⁸⁾ Krigsartikelsbreve af 8 Jan. 1752 og 29 Juli 1756.

⁴⁹⁾ D. L. 1—2—9 jfrt. med Krigsrets=Instruction af 9 Marts 1683 § 10.

⁵⁰⁾ Jfr. nedenfor § 100.

⁵¹⁾ Jfr. Stutningsbestemmelse i Grundlov 5 Juni 1849.

⁵²⁾ Jfr. Indledning til Dresunds=Toldtrulle af 1 Jan. 1842.

⁵³⁾ Jfr. Tillæg B til Kr. Art. Br. 8 Jan. 1752.

⁵⁴⁾ Jfr. Explicatorisk Artikel af 21 Juli 1780.

¹⁾ Jfr. dog som en Afvigelse „Regulativ“ for Silleborgs oekonomiske Bestyrelse af 20 Marts 1855.

myndigheden deeltagende Rigsraad blev stiftet ved Forfatningslov af 2den October 1855, henføres til 2 Classer, eftersom de enten angaae det forrige danske Monarchies eller i alt Fald Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fælleds-anliggender og saalebes ere vedtagne af Rigsraadet, eller angaae Kongerigets øvrige, de saakaldte særlige, Anliggender og ere vedtagne af Rigsdagen²⁾. De førstnævnte kunne kaldes Rigsraadslove, de sidstnævnte Rigsdagslove. Denne Forskjel maa dog i fremtidige Love snart falde bort, naar Deeltagelse med Kongen i Lovgivningsmyndigheden uden Hensyn til Lovens Gjenstand atter er gaaet over til een Forsamling, sandsynligviis Rigsdagen. I Indgangen til Lovene anføres udtrykkeligen, at de ere vedtagne af Rigsraadet eller Rigsdagen og stadfæstede af Kongen, men iøvrigt bortfalder den i de ældre Love sædvanligviis forekommende Indledning, hvori angives Lovens Grunde og som ofte er af stor Vigtighed med Hensyn til Lovens Fortolkning. De udgaae samtlige i Kongens eget Navn, med hans Navn under og i den sædvanlige Lovgivningsform, altsaa trykte og blive thinglæste.

At de saakaldte foreløbige Love danne en Undtagelse med Hensyn til en vis Deel af Formen, er allerede bemærket³⁾.

§ 17.

II. Kongelige Anordninger.

Ved den constitutionelle Forfatnings Indførelse er der fremkommen en Modsætning mellem Love og kongelige Anordninger¹⁾, bevirket ved Forfatningslovenes Afstillelse mellem den lovgivende og den Kongen alene indrømmede Magt, hvor-

²⁾ Jfr. §§ 10 og 11.

³⁾ Jfr. § 10 S. 18.

¹⁾ Jfr. t. Gr. Coloniallov 26 Marts 1852 § 2, Lov af 29 Decbr. 1857 om Eftertryk § 23, Lov af 1. Decbr. om Næringsbrev § 2 Nr. 4, Lov 4 Jan. 1861 § 4, Coloniallov 27 Novbr. 1863 §§ 1, 4 og 7.

til i Særbeleshed hører den udøvende²⁾). Ved kongelige Anordninger forstaaes de Retsforordninger, der udgaae fra Kongen, navnlig den, hvem den udøvende Magt tilkommer. I mere indskrænket Betydning kan Navnet bruges om slige Anordninger, forsaavidt de udkomme i Kongens eget Navn og med hans Underskrift.

I Almindelighed vil en kongelig Anordning grunde sig paa en af Kongen tagen Beslutning (en kongelig Resolution), men til kongelige Anordninger synes dog ogsaa at maatte henføres de Retsforordninger, der, uden at den enkelte Sag har været Kongen forelagt til Beslutning, gives i Kongens Navn, men alene med det vedkommende Ministeriums Underskrift, forsaavidt Bemyndigelse dertil særligen maatte være indrømmet Ministerierne³⁾).

De kongelige Anordninger i videre Betydning udkomme under de samme Former som de før Grundloven givne Love⁴⁾), altsaa enten i den sædvanlige Lovgivningsform (trykte) eller som skrevne Forordninger. De trykte, som derefter thinglæses, udgaae enten i Kongens eget Navn og med hans Underskrift, ledsaget af en Ministers Underskrift, og benævnes i Almindelighed „Anordninger“⁵⁾), eller i vedkommende Ministeriums Navn og med sammes Underskrift, om hvilke Navnet „Beskjendtgørelse“⁶⁾) som oftest er traadt i Stedet for det ældre Udtryk Placat⁷⁾). Disse af Ministerierne kundgjorte Bestemmelser kunde vel, naar man vilde lægge udelukkende eller væsentlig Vægt paa den uddortes Form, henføres til Mini-

²⁾ Grundlove af 5 Juni 1849 § 2, 18 Novbr. 1863 §§ 9 og 18.

³⁾ Jfr. nedenfor Num. 47 og § 47.

⁴⁾ Jfr. §§ 13 og 14.

⁵⁾ Jfr. t. Ex. Anbg. 6 Novbr. 1858, 30 Aug. 1859, 2 Octbr. 1862 og nedenfor Num. 51.

⁶⁾ See t. Ex. Belg. 14 og 27 Marts, 28 Mai, 10 og 21 Juni, 26 Aug. og 25 Octbr. 1851, 16 Febr., 15 og 25 April 1854, 23 Juni i. A., Kundgi. 4 Decbr. 1854.

⁷⁾ Jfr. dog Plac. 18 Septbr. 1850.

sterialanordninger, men det synes dog at være noget Væsentligere, at de grunde sig paa Kongens Beslutning, da deres Gyldighed maa være afhængig deraf. Naar det i Lov om Ophævelse af flere ældre Skatter af 20de Juni 1850 § 3 siges, at en vis af Finantsministeriet foranstaltet Skattefordeling skal kundgøres „i Anordnings Form“, kan det neppe omtvovles, at der sigtes til en trykt og thinglæst Kundgørelse⁵⁾. Herefter blive altsaa, naar denne Form er benyttet, de kongelige Retsforordninger at henregne til „Anordninger“, i en vis med Hensyn til Formen indskrænket Betydning i Mod sætning til de skrevne Bestemmelser⁶⁾.

De skrevne Anordninger, forsaavidt de ikke skulle tjene til Regel blot for Ministeriet, tilgaae de Vedkommende enten som Rescripter eller ved Skrivelser fra det Ministerium, til hvis Forretningskreds Sagen hører⁷⁾. De Øvrigheder, som faae slige Anordninger, offentliggjøre dem derefter ofte ved trykte eller skrevne Placater eller Bekjendtgørelser⁸⁾.

Øvrigt kunne de kongelige Anordninger udgaae under de samme Navne som de ældre Love. Dette skeer navnlig, naar ved Navnet antydes Indholdets Beskaffenhed⁹⁾.

⁵⁾ Jfr. Befg. 27 Decbr. 1850, 18 Marts 1856.

⁶⁾ Jfr. § 27. Anordninger modfattes altsaa Love (Jrdbg. 8 Octbr. 1824 § 1, Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 1). I denne Betydning kunne Anordninger være enten trykte eller skrevne. De trykte kaldes Anordninger i indskrænket Forstand (Jrdbg. 8 Octbr. 1824 § 1, Lov om ældre Skatter 20 Juni 1850 § 3). Vaade de trykte og de skrevne Anordninger kunne være enten kongelige (naar de nemlig grunde sig paa Kongens Beslutning eller udgaae i hans Navn) eller Ministerialanordninger. De kongelige Anordninger kunne atter i meest indskrænket Forstand kaldes kongelige, naar de udgaae i Kongens Navn og med hans Understrevet (jfr. Anm. 51).

⁷⁾ Jfr. § 14.

⁸⁾ Jfr. t. Gr. Befg. 22 April 1851, Plac. 29 April, 11 Juli og 18 Aug. 1851, Befg. 19 April og 4 Octbr. 1852, 25 Jan. 1853, Plac. 10 Juli og 15 Septbr. 1854, Refol. 29 Mai 1860 (i Dep. Tid. S. 610).

⁹⁾ Jfr. t. Gr. Kundgørelser 28 Jan. 1852, 2 Octbr. 1855, Junda-

Anordningernes Gyldighed er betinget af: i formel Henseende, at Kongens Underskrift under Beslutningen er ledsaget af een eller flere Ministres Underskrift, ved hvilken de vedkommende Ministre overtage Ansvaret for Beslutningen¹³⁾, og hvad Indholdet angaaer, at det ikke strider imod Lovene eller iøvrigt griber ind i Lovgivningens eller Dommermyndighedens Omraade. Da Kongen ikke har Deel i den dømmende Myndighed og ikke ene er i Besiddelse af den lovgivende Magt, forstaaer det sig, at han ikke kan bestemme, hvorledes Rettergangssager skulle afgjøres, eller forandre eller forklare Lovene og heller ikke, med mindre han i selve Lovene har faaet en særlig Hjemmel dertil, kan gjøre Undtagelser fra dem, efterdi ved slige Undtagelser Lovene ogsaa tiljidsfættes i det enkelte Tilfælde. Vigesaa lidt kan han give Bestemmelser angaaende Lovgivningssagen, om Bestemmelserne end ikke komme i Modstridning til nogen bestaaende Lov¹⁴⁾, da han ogsaa derved eenfaldig vilde gribe ind i den lovgivende Magts Omraade¹⁵⁾. Det er fornemmeligen den udøvende Magt, som er overdragen

tioner 3 Febr. og 28 April 1852, 15 Marts 1855, 7 Juli 1856, Reglement 22 Novbr. 1852, 1 Juli 1857, 21 Decbr. 1859, 22 Aug. 1860, Regulativ 4 Septbr. 1857, Instruction 11 Mai 1860, aakne Breve 17 Marts, 4 Septbr. og 15 Octbr. 1857, 15 April og 3 Septbr. 1858. De særlige Love for Island, hvor den frie Forfatning endnu ikke er gennemført med Hensyn til Lovgivningsmyndigheden, udgaar frendes under de forhen brugte Navne, navnlig Forordning og Placat i den ældre Bemærkelse, jfr. t. Gr. Forordninger af 6 Jan. 1857, 27 Mai 1859, 15 Marts og 1 April 1861, 26 Mai 1863, Placater af 6 Januar 1857, 27 og 28 Mai 1859, 4 Jan. 1861, 24 Marts og 9 Juni 1863.

¹³⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 19, 18 Nov. 1863 § 11.

¹⁴⁾ Jfr. t. Gr. Lovene om at bestabige de electriske Telegrapher af 29 Decbr. 1853 og 21 Jan. 1857.

¹⁵⁾ En særegen Myndighed med Hensyn til Lovgivningssagen kommer Kongen for Island, hvor den frie Forfatning endnu ikke er ganske gennemført, og for de danske Lænder i Vestindien. See herom §§ 23 og 24. Herved bevirkes for disse Lande flere Undtagelser fra hvad der under de følgende Nummere anføres.

Kongen. Den omfatter Lovenes Fuldbbrudelse¹⁶⁾ og overhovedet Statsforvaltningen. Paa dette Omraade i Forbindelse med det, der bestemmes ved Udvøelsen af Kongens øvrige Rettigheder, maae altsaa Anordningerne holde sig, forsaavidt det ikke ved Love særligen er overdraget Kongen at give visse Forordninger angaaende Lovgivningsgjenstande, og selv Forvaltningens Omraade er blevet noget indskrænket ved Lovgivning, idet flere Forvaltningsforhold ere blevene ordnede ved Love.

Men der opstaaer igjen det Spørgsmaal, hvilken Grændsen er mellem Lovgivningsmagten og Forvaltningens i Forbindelse med den øvrige Anordnings-Myndighed. Dette Spørgsmaal er noget mere omfattende end det, hvad der skal afgjøres ved Lov og hvad der kan afgjøres ved kongelig Anordning, eftersom Forvaltningsmyndigheden for en Deel udøves af Ministerierne og de andre Øvrigheder, men uden at dertil paa dette Sted kan tages noget Hensyn. Nogen fast Grændse mellem de ommeldte Myndigheder gives ikke. I mange Tilfælde kan det vel være aldeles klart, om Bestemmelser, hvortil man trænger, kunne gives af Kongen eller iøvrigt af Forvaltningen, eller om der til samme vil udfordres en Lov, hvilket navnlig gælder med Hensyn til de egentlige privatretslige Forhold, idet disse maae ordnes ved Love og ikke ved Anordninger, men i andre Tilfælde kan Sagen være ikke lidet tvivlsom. Saadan Tvivl kan i Særdeleshed opstaae, naar der handles om at forandre Anordninger, der ere udkomne før Grundloven. Der gives i Henseende til disse ældre Anordninger intet udbortes Kjendteegn paa, om de skulle antages at angaa Lovgivningsgjenstande eller Forvaltningsforhold. Navnlig kan det Navn, hvorunder, eller overhovedet den Form, i hvilken en Anordning er given, ikke komme i Betragtning, da den uindskrænkede Konge ikke var bunden til at iagttage nogen vis Form¹⁷⁾ og ikke altid derom har fulgt nogen fast Regel, og ligesom egentlige Lovgivningsgjenstande ikke sjældent

¹⁶⁾ Grundloven af 1849 § 29.

¹⁷⁾ Jfr. Resol. 27 Mai 1813 (i Conc. Skriv. 3 Juni s. A.).

ere ordnede ved strenge Forordninger¹⁸⁾, saaledes ere Forvaltningsforhold ofte behandlede i trængte Anordninger, endog i saadanne, der ere udfomne som Forordninger¹⁹⁾, der dog er det Navn, som ordentligviis er benyttet til de vigtigere Anordninger. Der bliver derfor at see paa Anordningernes Indhold, og da efter dette samme Anordning stundom omhandler baade Lovgivnings- og Forvaltningsgjenstande, saasom de almindelige Anordninger om Veivæsenet²⁰⁾, Fattigvæsenet²¹⁾ og Skolevæsenet²²⁾, kunne nogle Bestemmelser i samme forandres ved Anordning, medens der til Forandring af andre vil udskræves en Lov. Fra den Tid, de forrige Provindsialstænder traadte i Virksomhed, kan vel nogen Veilebning til Bestemmelse af, om en Lov vil være nødvendig til Forandring af en før Grundloven udfommen Anordning, søges deri, om slig Anordning har været Provindsialstænderne forelagt til Betænkning, men afgjørende bliver dette dog ikke²³⁾, da ikke alle Love behøvede at forelægges Provindsialstænderne²⁴⁾, og Kongen desuden undertiden har indhentet deres Betænkning, uagtet det ikke var nødvendigt²⁵⁾.

Besvarelsen af det opfaste Spørgsmaal, om en Retsforfæstet hører til Lovgivningens Omraade, eller kan gives af

¹⁸⁾ See § 14.

¹⁹⁾ See t. Ex. Fædg. 14 Octbr. 1746, 13 Septbr. 1748, 1 Octbr. 1753, 25 Marts 1760, 13 Marts 1761, 10 Marts 1762, 28 Octbr. 1763, 4 April 1764, 20 Febr. 1765. Jfr. Anmærkningerne til Ind. R. Skriv. 3 Decbr. 1850 og Just. M. Skriv. 6 Septbr. 1851.

²⁰⁾ Fædg. 13 Decbr. 1793.

²¹⁾ Plan 1 Juli 1799 og 2 Regl. af 5 Juli 1803.

²²⁾ Andg. 29 Juli 1814, 20 Marts 1844.

²³⁾ Resol. 27 Octbr. 1847, jfr. Andg. 1 Jan. 1840 § 39; Plac. 7 Jan. 1850, jfr. Plac. 7 Febr. 1845 og Dep. Tid. f. 1850 S. 67-69; Resol. 4 Juni 1861, jfr. Andg. 1 Jan. 1840 § 28 og Dep. Tid. f. 1861 S. 714-715.

²⁴⁾ Andg. 28 Mai 1831 § 4, jfr. Anmærkning ved Kirke- og Und. M. Skriv. 8 April 1850.

²⁵⁾ Jfr. Canc. Skriv. 28 Jan. 1836.

Kongen eller Forvaltningen, maa afhænge fornemmelig af hvad derom er bestemt i Lovgivningen²⁶⁾ og dernæst, forsaavidt ikke i den findes nogen tilstrækkelig Bestemmelse derom, af Retsforfættens Indhold. I sidstnævnte Henseende synes det, at der atter maa sees paa, om Retsforfættens Indhold kan indbefattes under hvad der hører til den udøvende Magt efter det vedtagne Begreb om denne, og at ellers Beslutning bør tages af den lovgivende Magt som den mere almindelige Myndighed, hvorfra Retsforfættene i Staten udgaae²⁷⁾.

Til nærmere Veiledning synes følgende Regler at kunne tjene:

1. Ligesom overhovedet hverken ved sædvanlig Lov eller ved Anordning kan skee nogen Forandring i Grundlovene, uden forsaavidt disse undtagelsesviis indrømme, at visse Forandringer i dem kunne foretages ved Lov²⁸⁾, — hvorved bevirkes en almindelig Begrændsning saavel af den lovgivende som af den udøvende Magt — saaledes kan i Særdeleshed ikke ved sædvanlig Lov gjøres nogen Indskrænkning i de Kongen ved Forfatningslovene indrømmede Rettigheder. Dette gælder t. Ex. om hans Ret til overeensstemmende med Forfatningslovene at give foreløbige Love angaaende alle Lovgivningsgjenstande²⁹⁾, at indgaae og ophæve Forbund og Handelstractater³⁰⁾, at benaade og give Amnesti³¹⁾ og ved Anordning at indkalde eller opløse Rigsdagen eller Rigsrådet samt slutte eller udsætte deres Møder³²⁾.

²⁶⁾ See iær de efterfølgende Nr. 1-4.

²⁷⁾ Jfr. Larsens Skrifter 1. Afd. 3. B. S. 58-68 og 130-132.

²⁸⁾ Grundlov 5 Juni 1849 §§ 22, 24 og 44, Grundlovsbestemmelse af 29 Aug. 1855 § 2, Grundlov 18 Novbr. 1863 §§ 5, 14 og 55.

²⁹⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 30, 18 Novbr. 1863 § 59.

³⁰⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 23 (jfr. Grundlovsbest. 29 Aug. 1855 § 6), 18 Novbr. 1863 § 15.

³¹⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 31, 18 Novbr. 1863 § 16.

³²⁾ Grundlove 5 Juni 1849 §§ 24-27, 18 Novbr. 1863 §§ 27-30.

2. En Lov i den nu forfatningsmæssige Betydning kan ikke ophæves³³⁾, forandres eller med Virkning for Andre forklæres³⁴⁾ ved Anordning og ved en saadan kan heller ikke gøres nogen Undtagelse fra samme, med mindre dette har særlig Hjemmel i Lovene³⁵⁾. Da Love ere givne ogsaa om flere Forvaltningsager³⁶⁾, er der ved Kongens Myndighed til at ordne dem ved Anordninger bleven indskrænket³⁷⁾. At Lovgivningsmagten giver Love om slige Sager, kan ikke ganske forhindres, og det kan ogsaa ansees ønskeligt, at der om visse Forvaltningsforhold have faste Regler, men det bør dog paasees, at Forvaltningsmyndigheden ikke saaledes bindes, at Regjeringen lammes i sin Virksomhed.

3. Ikke sjældent er det ved Lovgivningen forbeholdt, at en vis Gjenstand ordnes eller iøvrigt en Bestemmelse tages ved Lov. Slige Forbehold forekomme saavel i Grundlovene³⁸⁾ som i andre Love³⁹⁾ og angaae undertiden saadanne Tilfælde, som ellers efter deres Beskaffenhed nærmest synes at maatte høre til Lovenes Fuldbgyrdelse eller iøvrigt til Forvaltningen⁴⁰⁾. De bevirke, at Kongen ikke om disse Tilfælde kan give An-

³³⁾ Jfr. dog angaaende foreløbige Love § 53.

³⁴⁾ Jfr. Reich. 29 Aug. 1855, der findes ved Grundlovsbestemmelse af f. D. i Lovsamlingen.

³⁵⁾ See C. 64 og § 33. Jfr. ogsaa Lov om Brandforsikringsvæsenet paa Landet af 4 Marts 1857 § 22.

³⁶⁾ Jfr. t. Ex. Lov om Statsstovenes Bestyrelse af 25 Febr. 1851 og 2 Love om Udskrivningsvæsenet af 23 Marts 1851, Lov om Omordning af Kjøbenhavns Politi af 11 Febr. 1863.

³⁷⁾ Jfr. dog Resol. 17 Marts 1860 (i Dep. Tid. S. 445-446).

³⁸⁾ Grundlov 5 Juni 1849 §§ 22, 37, 39, 41, 51, 62, 72, 74-76, 80, 83, 87, 88, 95, 96 og 98, Grundlovsbestemmelse 29 Aug. 1855 § 3, Grundlov 18 Novbr. 1863 §§ 6, 7, 8, 17, 24, 25, 49-55, 57 og 60.

³⁹⁾ Lov 5 Jan. 1851 § 6, 25 Febr. 1851 om Amtsforsvalternes Lønning § 10, 8 April 1851 § 4, Pensionslov 24 Jan. 1858 § 8, Regul. 20 Marts 1855 § 17, Lov om det stemplede Papir af 19 Febr. 1861 §§ 75 og 76, Lov af f. D. om Creditforeninger § 3, Coloniallov 27 Novbr. 1863 §§ 1, 56, 57 og 85.

⁴⁰⁾ Jfr. Lov 25 Febr. 1851 § 10, 8 April 1851 § 4.

ordning. Naar det saaledes i Grundloven af 5te Juni 1849 § 83 siges, at de fra Folketirten afvigende Troessamfund's Forhold ordnes nærmere ved Lov, synes deri at ligge, at det bestaaende Forhold, jaalænge saadan Lov ei er givén, ikke kan forandres ved Anordning. Derfor kan neppe ved Anordning noget fra Folketirten afvigende Troessamfund anerkjendes⁴¹⁾. Og naar det i Grundloven af 18de November 1863 § 53 fastsættes, at Kongens Ret til at slaae Mønt „udøves i Overeensstemmelse med Loven“⁴²⁾, maa deri antages ogsaa at indeholdes det Forbehold, at Møntfoden og Mønternes Gehalt ikke kunne forandres eller bestemmes uden i Medfør af en Lov, hvorimod Kongen maa kunne anordne hvad der endvidere maatte være fornødent til saadan Lovs Gjennemførelse, saasom angaaende Præget⁴³⁾. Iøvrigt hører det til Statsretten nærmere at omhandle de i Grundlovene tagne Forbehold, der for en stor Deel sigte til disse Loves Gjennemførelse.

4. Foruden at Kongen i Forfatningslovene har Hjemmel til at give saadanne Anordninger, som maatte blive fornødne til Udbøvelsen af de ham ved Forfatningen indrømmede Rettigheder⁴⁴⁾, er det ved flere andre Love udtrykkeligén fastsat, at visse Bestemmelser kunne gives af Kongen⁴⁵⁾, Regje-

⁴¹⁾ Sfr. dog Rigsbagstid. j. 13. Samling (1861), Forh. p. Folketb. Sp. 4144-4163, j. 16. Samling (1864-1865), Forh. paa Folketb. Sp. 2403-2450.

⁴²⁾ Sfr. den ophævede § 33 i Grundloven af 5 Juni 1849.

⁴³⁾ Just. M. Skriv. 29 April 1854. Sfr. Lov 10 Febr. 1854, Betg. f. D. og 16 f. M., Lov 4 Juni 1856, Betg. 2 Aug. og 24 Decbr. 1856, 18 Juni 1857, 17 Martz og 4 Mai 1864.

⁴⁴⁾ Sfr. t. Gr. Anmærkningerne 30, 32 og 43.

⁴⁵⁾ See t. Gr. Lov om Statskovenes Bestyrelse af 25 Febr. 1851 § 13, Lov om visse Toldbestemmelser af 26 Juli 1853 § 9, Lov om en Sindssiggeanstalt for Rististerne af 20 Aug. j. A. § 2, Lov om Skibsfart paa Jæland af 15 April 1854 § 7, Lov om Handelen paa Færøerne af 21 Martz 1855 § 6, Lov om en Anstalt for uheldbrekelige Sindssigge af 16 Febr. 1856 § 3, Bygningslov 17 Martz 1856 § 2, Lov om Udprægning af Smaaamønt af 4 Juni 1856, Lov om Bestyrelsen af Kjøbenhavns Communalanstaltgænder af 4 Martz

ringen ⁴⁶⁾), eller af vedkommende Ministerium i Kongens Navn ⁴⁷⁾), med Kongens Approbation ⁴⁸⁾), eller af egen Myn= dighed ⁴⁹⁾), eller at iøvrigt en vis Foranstaltning bliver at iværksætte af Forvaltningen ⁵⁰⁾). Undertiden er det tilføjet, at Bestemmelsen skal skee ved kongelig Anordning ⁵¹⁾). At i Over=

1857 §§ 1-3, Lov om Eftertræd af 29 Decbr. 1857 § 23, Lov af f. D. om Næringsbrev § 2 Nr. 4 og § 27, Lov om Hovedlande= veien fra Ribe til Tønder af 30 Decbr. 1858 § 5, Lov om Fiskeriet i Limfjorden af 4 Jan. 1861 § 11, Lov om Fiskeriet i Ringkjøbing og Stabil Fjorde af 30 Jan. 1861 § 1, Lov om Handelsvægten af 19 Febr. 1861 §§ 4 og 5, Lov om Rejsepas af 12 Febr. 1862 § 2, Lov om Frilagere af 4 Decbr. 1863 §§ 5 og 6, Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 1, Lov om Eftergjørelse af Kunstarbejder af 31 Marts 1864 § 9.

⁴⁶⁾ Lov om Afstaaelse af Grunde til visse Anlæg i Kjøbenhavn af 20 Aug. 1853 § 15, Lov om Afhændelse af Bøndergods tilhørende Lehn o. f. v. af 21 Juni 1854 § 6, Lov om Nørresundby af 16 Febr. 1856 § 3, Lov om Proclamata af 30 Novbr. 1857 § 2, Lov af f. D. om Afstaaelse af Grunde til Vandaflednings= og Kloak= anlæg § 14, Lov om Handelsvægten af 19 Febr. 1861 § 7, Lov om Jernbaner 10 Marts 1861 § 12, Lov om Ophævelse af Extra= poststationer i Kjøbstæderne af 27 Novbr. 1863, Love om Told 23 Decbr. 1864.

⁴⁷⁾ See t. Ex. Lov om Næringsbrev af 29 Decbr. 1857 §§ 26, 67, 69 og 98, Lov om Søværningen af 19 Febr. 1861 § 14.

⁴⁸⁾ Lov for Kjøbenhavn 28 Jan. 1856 § 5.

⁴⁹⁾ Lov om Tilveiebringelsen af visse Bygningsreglementer af 19 April 1864.

⁵⁰⁾ See t. Ex. Lov om Ubjævning af Hartkornsforskiellen af 20 Juni 1850 § 10, Lov af f. D. om Ophævelsen af flere ældre Skatter § 3, Lov om Postforsendelser af 11 Marts 1851 § 16, Lov om visse usunde Næringsveje af 10 Marts 1852 § 7, Lov om en Canal ved Løgstor af 8 Marts 1856 § 3, Lov om Sundhedsvedtægter af 12 Jan. 1858. See § 18 Anm. 12, 21 og 22.

⁵¹⁾ See Love om Eftertræd af 29de Decbr. 1857 § 33, om Nærings= brev af f. D. § 2 Nr. 4, om Fiskeriet i Limfjorden af 4 Jan. 1861 § 11, om Fiskeriet i Ringkjøbing og Stabil Fjorde af 30 Jan. 1861 § 1, Lov om Brugen af stemplet Papir af 19 Febr. 1861 §§ 6 og 91, Love 16 April og 29 Decbr. 1862 for de dansk=vestindiske Be=

eensstemmelse med flige Love Anordninger kunne udgaae, forstaaer sig, og dette gjælder, om ogsaa Gjenstanden er en saadan, som efter sin Beskaffenhed hører til Lovgivningens Omraade.

5. Da det aldrig kan henhøre til den udøvende Magt at bestemme hvad der skal være Ret i private Retsforhold eller Betingelse for den private Retstilstand, kunne Forstrifter derom ikke gives uden ved Love⁵²⁾. Dette er dog ikke til Hinder for, at med enkelte private Forhold kunne visse Forpaltningssforhold staae i Forbindelse, saasom med Hensyn til Børgemaalssvæsenet⁵³⁾ og Løbsvæsenet⁵⁴⁾.

6. At Domstolenes Indretning ikke kan bestemmes og Rettergangsregler ikke kunne gives uden ved Lov, følger allerede af Forfatningslovenes Forstrift, at den dømmende Magts Udøvelse kun kan ordnes eller omordnes ved Lov⁵⁵⁾, men dette ubeløffer ikke, at de almindelige Retsfredses Grændser reguleres ved Anordning⁵⁶⁾.

findes §§ 1 og 2, Lov om Kjøbenhavns Politi af 11 Febr. 1863 § 8, Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 1, Lov om Eftergjærelse af Kunstarbejder af 31 Marts 1864 § 9.

⁵²⁾ Jfr. Andg. 28 Mai 1831 § 4, Grundlov 5 Juni 1849 § 87.

⁵³⁾ Jfr. Betg. 17 April 1855.

⁵⁴⁾ Jfr. 27 Marts 1831 (see navnlig Indledning og §§ 41 og 43) og Regl. af f. D. (see navnlig § 63), dog ere ikke alle Bestemmelser i dette Reglement blot reglementariske, saasom §§ 41, 42, 53, 58 og 61. Jfr. de af Marineministeriet udfærdigede specielle Løbsreglementer af 25 og 27 April samt 30 Septbr. 1850, 15 Febr. og 11 Octbr. 1851 m. fl.

⁵⁵⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 74 (jfr. §§ 72, 76, 78 og 79) og Grundlov 18 Novbr. 1863 § 64, jfr. dog Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 68. Jfr. Just. M. Skriv. 31 Decbr. 1859 (i Dep. Tid. f. 1860 Sp. 78-79).

⁵⁶⁾ Lov om faste Lønninger for Retsbetjente af 19 Febr. 1861 § 8. Jfr. Resol. 11 Jan. 1850, Resol. 2 Octbr. 1851, Resol. 15 Octbr. 1852, Betg. 18 Jan. 1854, 5 Novbr. 1855, 9 Aug. 1856, 29 Novbr. 1858, 24 Mai og 2 Nov. 1859 m. fl.

7. Straffebestemmelser maae gives ved Lov⁵⁷⁾. Derfor er der, idet Forvaltningen ved nogle Love er bleven bemyndiget til at udstede visse Bestemmelser eller Vedtægter, i selve Lovene bestemt den Straf, som Overtrædelse af visse Bestemmelser eller Vedtægter skal medføre⁵⁸⁾. Dog kan i den Bemyndigelse, som ved Lov indrømmes Kongen eller Regjeringen til at give en Anordning, indeholdes ogsaa Bemyndigelse til at fastsætte Straffe for Overtrædelse af Anordningens Forskrifter⁵⁹⁾. Imidlertid kan, om der end ikke findes nogen saadan Bestemmelse i Lov, Straf blive at anvende for Overtrædelse af Øvrighedens gældende Forskrifter⁶⁰⁾, men det er da Domstolene, som have baade at bedømme, om Overtrædelsen er strafbar⁶¹⁾, og i saa Fald at fastsætte Straffen. Forvaltningsbemyndigelseerne kunne vel bestemme Bøder, som den, der frivilligen indtræder i et vist Forhold til det Offentlige, skal underkaste sig, naar han ikke opfylder de overtagne Forpligtelser⁶²⁾, men sige ved Forbund fastsatte Bøder (Conventionalstraffe) kunne ogsaa vedtages mellem private Personer⁶³⁾.

8. Ingen Skat eller anden Formuesforpligtelse i det Offentliges Interesse og ingen personlig Byrde kan paalægges

⁵⁷⁾ Just. M. Skriv. 8 Septbr. 1852, 12 Jan. 1858, Dom i Jur. Ugeskr. 8 Aarg. S. 723-724. Jfr. dog Besg. 31 Mai 1853.

⁵⁸⁾ Lov om Vorttagelse af Steen m. m. fra visse Grunde af 13 April 1855, Lov om Grindefangsten af 29 Decbr. 1857, Lov om Sundhedsvedtægter af 12 Jan. 1858, Lov om Kjøbenhavns Politi af 11 Febr. 1863 §§ 8 og 9, Lov om Frilagere af 4 Decbr. 1863 § 9.

⁵⁹⁾ Lov om Grindefangsten 29 Decbr. 1857 § 2, Lov om en Bei fra Ribe til Tønder af 30 Decbr. 1858 § 5 (jfr. Andg. 4 Novbr. 1863).

⁶⁰⁾ Jfr. t. Gr. Domme i Højesteretstidende f. 1857 S. 403-404, 482-483, f. 1859 S. 51, Jur. Ugeskr. 8 Aarg. S. 1057-1059, f. 1854 S. 289-299 (jfr. S. 518-519 og Jur. II. f. 1856 S. 848), 575-576.

⁶¹⁾ Jfr. Domme i Jur. Ugeskr. f. 1861 S. 852-856, f. 1863 S. 149-151, Højesteretstidende f. 1863 S. 261-263.

⁶²⁾ Jfr. Regl. 8 Aug. 1853 § 8 (jfr. §§ 1 og 4), 26 Mai 1860 §§ 2 og 10, 7 Mai 1862 §§ 5 og 10, 14 Aug. 1862 § 53.

⁶³⁾ Jfr. anden Afdeling § 133.

uden ved Lov⁶⁴⁾. Derfor vil t. Ex. Lov udtræves til Brug af stemplet Papir⁶⁵⁾, til Paalæg om Vandveienes Vedligeholdelse⁶⁶⁾, om Snekastningsarbejde⁶⁷⁾, om Afgivelse af Befordring til Reisende⁶⁸⁾, om Arbejde til Vedligeholdelse af Kirker⁶⁹⁾ eller andre offentlige Indretninger, til Indførelse af Lodstvang⁷⁰⁾ og Betaling af Brikkeafgiot⁷¹⁾ eller af Sportler eller Gebyrer for offentlige Forretninger⁷²⁾. Af en anden Beskaffenhed ere flere Taxter, saasom for Maalere, Veiere, Bragere og Gjæstgivere, Lodstaxter, Færgetaxter, Vognmandstaxter, og lignende Betalinger. For en stor Deel anordnes de i de Privates Interesse, og vel maa, naar det ikke ved en Person's Antagelse til en vis Forretning kan gøres til en Betingelse, at han skal rette sig efter en fastsat Taxt⁷³⁾, og han heller ikke iøvrigt staaer i et saadant Forhold til det Offentlige, at han maa underkaste sig Taxten, i Almindelighed have en Lovhjemmel til at kunne foreskrive Taxt⁷⁴⁾, men som

⁶⁴⁾ Grundloven 5 Juni 1849 §§ 51 og 95, 18 Novbr. 1863 §§ 50 og 51.

⁶⁵⁾ Lov om det stemplede Papiers Brug af 19 Febr. 1861.

⁶⁶⁾ Fædgl. 29 Septbr. 1841, Lov om Gangstier af 4 Juli 1850, Lov om Gader, Veie og Vandløb i Kjøbenhavn af 14 Decbr. 1857.

⁶⁷⁾ Lov 30 Decbr. 1858.

⁶⁸⁾ Fædgl. 6 Novbr. 1810 § 4, 26 Juni 1844 §§ 8, 10, 11 o. fl.

⁶⁹⁾ Plac. 18 April 1828.

⁷⁰⁾ Lov 24 April 1850, 8 Decbr. 1859.

⁷¹⁾ Lov 17 Decbr. 1851, 23 Marts 1854, 4 Marts og 6 Mai 1857, 11 Marts 1862.

⁷²⁾ Regl. 22 Marts 1814, Lov om Medsættelse af visse Gebyrer af 8 Marts 1856, Fortegnelse vedføjet Bygningsloven af 17 Marts 1856 og 12 Jan. 1858, Lov om Brandforsikringsvæsenet paa Landet af 4 Marts 1857 § 19, Lov om Sportler paa Færøerne af 29 Decbr. 1857, Bygningslov 30 Decbr. 1858 § 35, Just. M. Skriv. 27 Decbr. 1858. Jfr. dog Just. M. Skriv. 27 Marts 1858.

⁷³⁾ Jfr. Befg. 5 Aug. 1858 om en Stillingscommissionair i Kjøbenhavn.

⁷⁴⁾ Jfr. D. L. 3—4—8, 3—11—2 og 6, Audg. 5 Mai 1683 § 1, Fædgl. 27 Marts 1831 § 8, Tændelov 10 Mai 1854 § 2, Lov om en Canal ved Røgstør af 8 Marts 1856 § 7, Lov om visse Personers

ofteft vil Taxten kunne sættes af Kongen, vedkommende Ministerium eller anden Øvrighed efter de veglende Omstændigheder, som have Indflydelse paa, hvad der kan ansees som billig Taxt⁷⁵⁾).

9. Ligeledes vil Lov være nødvendig, naar Betingelser skulle sættes for den frie Virksomhed eller andre Indskrænkninger i samme skulle gjøres, saasom⁷⁶⁾ til Ordningen af Næringsfriheden⁷⁷⁾ og Trykkefriheden⁷⁸⁾. Herhen hører ogsaa, at ubelukkende Ret til et vist Foretagenbe, hvorved en almindelig Frihed indskrænkes, ikke kan tilstaaes uden i Medfør af Lov⁷⁹⁾).

10. At ingen Skat kan forandres eller ophæves, intet Statslaan optages og ingen Staten tilhørende Domaine afhændes uden ifølge Lov, er udtrykkeligen fastsat ved Forsat-

Indqvartering af 15 Febr. 1857 § 1, Lov om Færgerettighed i Kjøbenhavn af 14 Decbr. 1857 § 2, Lov om en Rodstægt for Kenders Hjørde af 8 Decbr. 1859.

⁷⁵⁾ Jfr. t. Ex. Rodstægter 25, 27 og 30 April samt 30 Septbr. 1850 m. fl., Plac. 11 Juli, 18 Aug., 22 Septbr. og 16 Octbr. 1851, Befg. 25 Jan., 13 Aug., 29 Septbr. og 3 Decbr. 1853, Plac. 2 Mai f. A., Regl. 2 Septbr. 1853 § 31 (jfr. Befg. 21 f. A.), Befg. 23 Martz 1855, 7 og 9 Jan. 1856, Plac. 29 Aug. 1856, Lov 15 Febr. 1857 § 1, Fin. M. Skriv. 19 Mai 1857, Resol. 17 Juli og 4 Septbr. 1857, Befg. 21 Mai, 16 Juli og 22 Decbr. 1858, Plac. 27 Juli 1859, Regl. 21 Decbr. f. A. IV, Befg. 14 April 1860, 3 Mai f. A., Lov om en Haaneafgiwt i Kjøbenhavn af 31 Martz 1864.

⁷⁶⁾ Jfr. Lov 13 April 1855, foreløbig Lov 16 April 1857 § 2, Lov om smitsomme Sygdomme hos Huusdyr af 29 Decbr. 1857 § 9.

⁷⁷⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 88, Love angaaende Ølbryggerier af 9 Decbr. 1851, Vagernæringen i Kjøbenhavn af 12 Febr. 1852, Mølle-næringen af 14 April 1852, Gaandværksloven m. m. af 29 Decbr. 1857, Barbeernæringen af 30 Jan. 1861, Sønæringen af 19 Febr. 1861 og 11 Febr. 1863.

⁷⁸⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 91, Lov 3 Jan. 1851, Lov om Eftertryk m. m. af 29 Decbr. 1857.

⁷⁹⁾ Jfr. Lov 6 April 1850, Lov angaaende Gaandværksloven m. m. af 29 Decbr. 1857 § 98 sidste Punctum, Ind. M. Skriv. 8 Jan. 1853.

ningslovene ⁸⁰⁾, og ligeledes at ordentligviis alle Statsudgifter skulle have Hjemmel i Lov ⁸¹⁾. Det maa antages, at heller ingen anden Forpligtelse, som ei er en Følge af den lovlige Bestyrelse af Statsformuen, kan paadrages denne ⁸²⁾, eller den Sikkerhed for Statsformuen, der med Hensyn til de offentlige Oppebørseler eller iøvrigt er bestemt, kan formindstes uden i Kraft af en Lov ⁸³⁾.

11. En saadan vil ogsaa være nødvendig til Ordning af Communalforholdene, navnlig enhver saadan, hvorved Communerne's Forhold indbyrdes eller til Staten eller Borgernes Forpligtelser eller Rettigheder imod Kommunen forandres ⁸⁴⁾, undtagen forsaavidt en Bestemmelse af saadan Bestaafenhed kan gives af Kongen i Medfør af hans Ret til at gøre Undtagelser fra de ældre Love ⁸⁵⁾.

12. Angaaende det offentlige Underviisningsvæsen maae ifølge Gjenstandens Bestaafenhed flere Bestemmelser kunne gives af Forvaltningen og det er vanskeligt at trække Grænsen mellem disse og hvad der henhører til Lovgivningsmagten ⁸⁶⁾. Imidlertid synes Sagen at maatte blive en Lovgivningsgjenstand, naar der handles om Grundsætningerne for den offentlige Underviisning ⁸⁷⁾, om Forpligtelser, som paalægges Underaatterne i Almindelighed, eller om Betingelser for Afgang til

⁸⁰⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 51, 18 Novbr. 1863 §§ 50 og 52.

⁸¹⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 52, 18 Novbr. 1863 § 54; jfr. dog sidstnævnte Grundlov §§ 54 og 58.

⁸²⁾ Jfr. Just. M. Skriv. 25 Novbr. 1852 med Anmærkning.

⁸³⁾ Jfr. Lov 29 Decbr. 1857 om Udsidelse til Færgerne af Frdg. 8 Juli 1840. Jfr. ogsaa Just. M. Skriv. 29 Mai 1858.

⁸⁴⁾ Jfr. Grundlov 5 Juni 1849 § 96, Love om Communer's Bestyrelse af 22 Martz 1855, 4 Martz og 29 Decbr. 1857, 31 Martz 1860, 23 Jan. 1862, Befg. 17 Octbr. 1858 (jfr. Lov 16 Febr. 1856 § 3), Love om Skatteforhold af 14 April 1855, 14 Decbr. 1857, 21 Decbr. 1858, 17 Martz 1860, 23 Jan. 1862, 11 Febr. 1863.

⁸⁵⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 32.

⁸⁶⁾ Jfr. Kirke- og Und. M. Skriv. 8 April 1850 med Anmærkning.

⁸⁷⁾ Jfr. Rigsdagstid. f. 1850, Forhandl. paa Folketh. Sp. 7073-7085.

visse Rettigheder. Dette maa saaledes gjælde, naar Art og Grad skulle bestemmes af de Kundstaber, der skulle fordrø i Borger- og Almueskolerne, da disse Kundstaber fordrø af Enhver i Almindelighed⁸⁸⁾, og ligeledes i de lærde Skoler, da de Kundstaber, der fordrø i disse, ere Betingelser for Afgang til Universitetet og Grundlag for den Dannelse, som ansees fornøden for vordende Embedsmænd⁸⁹⁾. Den samme Regel synes at maatte komme til Anvendelse med Hensyn til Embedsexamina, Examen for Læger og lignende, der give Afgang til bestemte Rettigheder. At Embederne besættes af Kongen, kan ikke medføre, at han har en almindelig Ret til at foreskrive Betingelserne for Afgang til dem, eller navnlig til at forandre de i den ældre Lovgivning indeholdte Betingelser. En enkelt Betingelse er bestemt ved Forfatningslovene, nemlig at den Paa-gjældende har Indfødsret⁹⁰⁾, og iøvrigt er det for Statsinteressens Skyld af Bigtighed, at Embedsmændene have de fornødne Kundstaber og Dannelse⁹¹⁾. Imidlertid er Regjeringen hidtil gaaet temmelig vidt i uden Rigsdagens Medvirkning at give Bestemmelser, der vedkomme Underviisningsgjenstande⁹²⁾.

⁸⁸⁾ Lov 2 Mai 1855 § 1, 29 Decbr. 1857 om Borger- og Almueskolevæsenet i Kjøbenhavn § 4.

⁸⁹⁾ Jfr. dog Belg. 30 Novbr. 1864. Bestemmelserne i Belg. om en Underviisningsplan for de lærde Skoler af 13 Mai 1850, om Examen artium af f. D. og om den philosophiske Prøve ved Universitetet af 7 Septbr. 1850 støtte sig paa et Grundlag, som var givet af Kongen, førend Grundloven udkom, jfr. Anm. 87.

⁹⁰⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 22, 18 Novbr. 1863 § 14.

⁹¹⁾ Jfr. Lov om Kjøbenhavns kommunale Anliggender af 4 Marts 1857 § 6, Lov om en Søs og Handelsret af 19 Febr. 1861 § 4, Rigsdagstid. f. 1860-61, Forhandl. paa Folketh. Sp. 1512-1612, Anhang B Sp. 931-936.

⁹²⁾ Belg. 10 Octbr. 1850, 14 Marts 1851 (jfr. Ind. M. Skriv. 3 Decbr. 1850 med Anmærkning), Belg. 28 Mai, 10 Juni og 26 Aug. 1851, 19 Mai 1854 (jfr. Kirke- og Und. M. Skriv. 19 Novbr. 1852 med Anmærkning), Belg. 5 Aug. 1854, 18 Septbr. 1855, 7 Juni 1856, 1 Aug. 1857, 22 Jan. og 8 Novbr. 1858, 28 Mai og 16 Novbr. 1859, Regl. 22 Aug. 1860, Belg. 21 Jan. og 12 Marts 1861,

13. Ligesom Kongen ifølge Forfatningslovene er be-
myndiget til at bestemme Ministrenes Antal og Forretningernes
Fordeling imellem dem⁹³), saaledes maa han ogsaa, hvad
andre Embedsmænd angaaer, kunne fordele de til en vis Klasse
af Embedsmænd hørende Forretninger mellem dem indbyrdes,
da dette er en Forvaltningsfag⁹⁴). En vis Indstrækning
kan dog indtræde, naar Forholdet er ordnet ved Lov⁹⁵), og
bliver for de ved Retsvæsenet ansatte Embedsmænds Ved-
kommende en Følge af den Regel, at den dømmende Magts
Udøvelse kun kan ordnes ved Lov⁹⁶). Nye Embeder kan
Kongen ikke oprette, uden at dette bliver billigt ved Lov⁹⁷),
hvilket dog maa kunne ske derved, at Lønningerne for saa-
danne Embeder vedtages ved Finantslovene⁹⁸). At meddele
de ansatte Embedsmænd Forholdsregler eller Instructioner an-
gaaende Embedernes Vefthjrelse er en Forvaltningsfag⁹⁹), dog
maa sige Instructioner ikke stride imod Lovene, og Dommerne
have i deres Rald at rette sig alene efter Lovene¹⁰⁰).

30 Novbr. 1864, 3 Jan. og 7 Martz 1865. Vefg. 9 Mai 1857 kan
ansees som en Fuldbjrdelse af Lov 15 Febr. f. A. § 3.

⁹³) Grundlove 5 Juni 1849 § 19, 18 Novbr. 1863 § 11. Jfr. Vefg.
22 Septbr. og 21 Novbr. 1849, 10 Febr. 1851, 20 Septbr. 1852,
Rundg. 16 Octbr. 1855, Vefg. 31 f. M., 28 Octbr. 1856, Rundg.
26 Juli 1858, 5 Octbr. 1861.

⁹⁴) Jfr. Vefg. 21 og 22 Septbr. samt 3 Decbr. 1849, 21 Juni 1851,
11 Juni 1852, 10 Febr. og 25 Martz 1853, 21 Octbr 1854, 2 April
og 15 Decbr. 1855, 18 Juni og 22 Novbr. 1856, 26 Decbr. 1857,
2 Aug. 1858, 18 Jan. 1859, 30 Juni og 28 Aug. 1860.

⁹⁵) Jfr. ovenfor Nr. 2.

⁹⁶) Grundlove 5 Juni 1849 § 74, 18 Novbr. 1863 § 64.

⁹⁷) Grundlove 5 Juni 1849 § 22, 18 Novbr. 1863 § 14.

⁹⁸) See t. Ex. Vefg. 30 Decbr. 1854, 2 April 1855, jfr. Finantslov
28 Martz 1855 § 25 B og § 31 A.

⁹⁹) Jfr. t. Ex. Vefg. 25 Septbr. 1849, 30 Decbr. 1854, 2 April og
5 Novbr. 1855, 25 April 1856, Instr. 1 Martz 1854, 25, 27 og
30 April 1856, 3 Aug. 1858, 24 April, 11 Mai og 25 Aug. 1860,
23 Juni 1863, Reglem. 23 Juli 1856.

¹⁰⁰) Grundlov 5 Juni 1849 § 78. Jfr. nedenfor § 32.

14. Da Kongen skal drage Omsorg for Lovenes Fuldbhørrelse¹⁰¹⁾, maa han eller vedkommende Forvaltningsemphædigheder ogsaa kunne lade udgaae de Anordninger, som i saa Henseende kunne blive fornødne¹⁰²⁾. Men meget ofte behøves til Lovenes Fuldbhørrelse ingen nye Retsregler og der bliver da heller ingen Anledning til at give nogen Anordning. I private Forhold maa den, som anseer sig forurettet derved, at Lovene ikke agtes, selv søge Domstolenes Hjælp, og i offentlige Forhold vil Lovenes Fuldbhørrelse hyppigen gaae ind under de almindelige Regler, hvorefter disse Forholds Forvaltning er ordnet, og navnlig Reglerne for Embedsmændenes Beskyttelse af deres Forretninger, saasom med Hensyn til Tolds og andre Skatters Opkrævning, Paataale af Forbrudelser og flere andre Grene af Stats- eller Communalforvaltningen.

15. Bestemmelser om Ordener¹⁰³⁾, Hæderstegn¹⁰⁴⁾ og Rang¹⁰⁵⁾ maae kunne gives af Kongen, dog kan han ikke ophæve Rangene, da derved en Statsindtægt, Rangskatten, vilde falde bort.

§ 18.

III. Ministeriernes og andre Øvrigheders Retsforordninger.

Til den skrevne Rets Rulder maae ogsaa henføres Ministeriernes og andre Øvrigheders til Efterlevelse givne Bestemmelser, der indeholde Retsregler. Ikke alle Bestemmelser, der

¹⁰¹⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 29.

¹⁰²⁾ Jfr. t. Gr. Belfg. 21 Novbr. og 27 Decbr. 1850, 27 Febr., 20 Juni, 26 Aug. og 1 Decbr. 1851, 10 Mai s. A. (findes ved Finantslov 27 Marts 1851 § 21), 27 Octbr. 1853, 12 April og 8 Juni 1855, Regulativ og Belfg. 27 Septbr. 1855 og 12 Octbr. 1857, Belfg. 28 Febr. 1856, Plac. 24 Novbr. s. A., Plac. 12 April 1858 og 10 April 1863, Belfg. 8 Marts, 13 og 21 Juni 1861.

¹⁰³⁾ Jfr. Resc. 21 Marts 1864 (i Dep. Tid. S. 383).

¹⁰⁴⁾ Jfr. Bestem. 9 Jan. 1854, Kundg. 9 Mai 1864.

¹⁰⁵⁾ Jfr. Resol. 31 Marts og 6 Juli 1858 (i Dep. Tid. S. 677), Kundg. 14 og 21 Jan. 1861.

udgaae fra eller iøvrigt kundgjøres af Ministerierne eller andre Øvrigheder, høre herhen. Saaledes maae de af Kongen tagne Bestemmelser, der, uden at udkomme i hans Navn, kundgjøres af Øvrighederne, henregnes til de kongelige Anordninger, da deres Gyldighed beroer paa Kongens Ret til at give dem¹⁾. Naar dernæst Øvrighederne — hvad undertiden er dem paalagt²⁾ — ved deres Betjendtgjørelser indstjærpe Lovene, hvad enten de blot henvise til dem og muligen gjentage dem³⁾, eller angive hvad der maa ansees som Lovens Mening⁴⁾, er det Loven, som er Retskilde, og derfor kan den tilkjendegivne Mening, naar den ikke findes at stemme med Loven, ikke opretholdes ved Domstolene⁵⁾, med mindre der ved Loven er givet Øvrigheden en Bemyndigelse til at erklære hvorledes Loven skal forstaaes⁶⁾. Heller ikke fremkommer nogen ny Retskilde, naar i andre Tilfælde Øvrighederne enten som Svar paa indkomne Forespørgseler eller i anden Anledning tilkjendegive, hvorledes Lovene ere at forstaae eller hvad der maa ansees for gjældenbe Ret⁷⁾. Endeligen er det for flere Tilfælde overdraget Øvrighederne med Retsvirkning at afgjøre hvad der er Ret, men dette er en Anvendelse af de i Retskilderne indeholdte Regler og selve Afgjørelsen er ingen Retskilde⁸⁾. Iffun da blive Øvrighedernes Bestemmelser egne Retskilder, naar de gives selvstændigen af dem og indeholde

¹⁾ Jfr. § 17 S. 62-63.

²⁾ Plac. 24 Jan. 1809, 12 og 13 Juni 1812, Canc. Skriv. 10 Aug. 1818, Plac. 29 Jan. 1841, Resc. 9 Aug. f. N., Frdg. 26 Marts 1845 § 17.

³⁾ See § 27 Anm. 30.

⁴⁾ Jfr. t. Ex. Plac. 20 Juli 1807, 14 Septbr. og 25 Octbr. 1815, 8 Aug. 1834, 24 Mai 1840, 21 Jan. 1842, Besg. 13 Novbr. 1854, 8 Marts 1856, 11 April, 14 Aug. og 2 Septbr. 1863.

⁵⁾ Jfr. Canc. Skriv. 11 Novbr. 1819 med Plac. 31 Octbr. 1792 og 27 Novbr. 1815 § 5.

⁶⁾ Jfr. Frdg. 26 Marts 1845 § 17.

⁷⁾ Jfr. § 46 Nr. 2.

⁸⁾ See § 46 Nr. 1.

Retsregler, der i Fremtiden skulle følges. De have det tilfælleds med Love og kongelige Anordninger, at de grunde sig i en vis Myndigheds eller Person's som Retsregel udvortes tilfjendebegjærlig, men Forskjellen og derved en Begrændsning ligger i Myndigheden eller Personen, hvorfra de udgaae.

Man kan skjæle imellem Ministerierne's og andre Ørighebers Retsforstrifter, og hvad Rettigheden til at give saadanne angaaer, kan tages Hensyn til, om en særlig Myndighed dertil er dem indrømmet eller ikke.

1. De forrige Regjeringscollegier og Ministerierne er der ved Lov⁹⁾ eller af Kongen¹⁰⁾ ofte udtrykkeligen tilstaaet Myndighed til at udfærdige Instructioner for Embeds- eller Bestillingsmænd¹¹⁾ eller give andre Bestemmelser, hvoraf flere kunne blive Regel ogsaa for andre Personer¹²⁾. Til disse

⁹⁾ See Anm. 11 og 12.

¹⁰⁾ Jfr. Instr. 14 Juni 1800, Resol. 9 Decbr. 1817, Plac. 5 Octbr. 1837, provisorisk Plan for Underviisningen i visse lærde Skoler af 25 Juli 1845, Arrestreglement af 7 Mai 1846, Bety. ang. Erhvervelsen af academiske Grader af 19 Mai 1854 § 2 Littr. d (jfr. Betyg. 26 April 1855), Tillægsbestemmelser for Nord's Lodseri af 23 Febr. 1856, Betyg. 1 Febr. 1860, Jfrdg. 12 Decbr. f. A. § 2.

¹¹⁾ See t. Gr. Jfrdg. om Amtstueopbeholdere af 8 Juli 1840 § 46, Andg. 29 Juli 1846 § 22, Bygningslov 17 Marts 1856 §§ 94 og 95, Lov om smittomme Sygdomme hos Huesdyrene af 29 Decbr. 1857 § 1, Lov om Farten paa Gudenaa af 30 Jan. 1861 § 1, Lov om Kjøbenhavn's Politi af 11 Febr. 1863 § 7, Lov af f. D. om den kommunale Beskatning i Kjøbstæderne § 8.

¹²⁾ See t. Gr. Lov om Parikernsforskjellen af 20 Juni 1850 § 10, Lov af f. D. om Creditsforeninger § 1, Lov om Ryspolitiet af 12 Marts 1851 § 2, Lov om Udskrivningsvæsenet af 23 Marts 1851 § 7, Lov om Selveienoms Indførelse paa Statens Bøndergods af 8 April 1851 § 7, Lov om Kallundborg Lodseri af 17 Decbr. 1851, Lov om visse for Sundheden skadelige Næringsveje af 10 Marts 1852 § 7, Lov om Erstatning for Dommer- og Skriverform af 20 Aug. 1853 §§ 2 og 3, Lov ang. en Prilleafgiot af 23 Marts 1854, Lov om Sognebaandets Løsning af 4 April 1855 § 6, Lov om Borttagelse af Steen o. f. v. af 13 April 1855, Lov om Borger- og Almueskole-

sibstnævnte Bestemmelser høre blandt andre nogle saakaldte Vedtægter¹³⁾ eller Regulativer til nærmere Ordning af visse stedlige, især kommunale Forhold¹⁴⁾). Men dernæst maae Ministerierne ifølge deres Stillings Bestaafenhed, uden at nogen Bemyndigelse dertil særligen behøver at være dem tillagt, kunne give Instructioner¹⁵⁾ og andre nærmere Bestemmelser¹⁶⁾ angaaende de deres Overbestyrelse underlagte Forvaltningsgjenstande. Dette er ogsaa ved enkelte Leiligheder blevet udtrykkeligen anerkjendt. Saaledes er en af det forrige danske Cancelli under 6te Juli 1816 udfærdiget Instruction for Bestyrelsen af visse offentlige Stiftelser bleven stadfæstet ved Forordningen angaaende det under bemeldte Cancelli henlagte Ræse- og

væsenet af 8 Marts 1856 § 7, Lov om Forligelsesvæsenet af 4 Marts 1857 § 1, Lov om Fisteriet i Limfjorden af 29 Decbr. 1857 § 38, Lov af f. D. om smitsomme Sygdomme hos Hundsdyrene § 2, Bygningslov af 30 Decbr. 1858 § 1, Lov af f. D. om Tørvemojers Udstiftning § 7, Frdg. 12 Decbr. 1860 § 2, Lov om Farten paa Gudenaa af 30 Jan. 1861 § 2, Lov om faste Lønninger for Retstjenere af 19 Febr. 1861 § 10, Lov af f. D. om det stemplede Papir § 12, Lov om Brandpolitiet paa Landet af 3 Marts 1861 § 53, Lov om Priskeafgifter af 11 Marts 1862 § 2, Lov om den kommunale Bestatning i Kjøbstæderne af 11 Febr. 1863 § 18, Lov om Hingststuer af 31 Marts 1864, Lov af f. D. om Havneafgipt i Kjøbenhavn.

¹³⁾ Naar Udtrykket Vedtægt bruges i Lovene om sige Bestemmelser, tages det i ugentlig Betydning. Selv naar Bestemmelserne skulle vedtages af Communalbestyrelserne, hvad enten de tillige skulle stadfæstes af vedkommende Ministerium eller ei, er Bemærkelsen kun ugentlig. Jfr. § 19.

¹⁴⁾ Frdg. 29 Septbr. 1841 § 21, Lov om Forligesvæsenet af 4 Marts 1857 § 1, Lov om Haandværksloven m. v. af 29 Decbr. 1857 § 1, Lov om Kjøbenhavns Havnevæsen af 30 Decbr. 1858 § 5, Lov om Kjøbenhavns Politi 11 Febr. 1863 § 8, jfr. Vedtægt i Plac. 12 April 1858 og 10 April 1863, Vedtægt 31 Octbr. 1859 (findes bag Lovene f. 1860.)

¹⁵⁾ Jfr. t. Gr. Instr. 3 og 6 Aug. 1858.

¹⁶⁾ Jfr. t. Gr. Kundg. 11 Juni 1852, Befg. 26 Marts, 14 Mai og 21 Octbr. 1853, Plac. 22 Mai 1854, 25 Juni 1855, Regl. 22 April 1856, Befg. 17 Mai og 24 Aug. 1856, Regl. 6 Aug. 1858.

Regnskabsvæsen af 8de Juli 1840 § 18. De Bestemmelser, som Ministerierne i Medfør af Foransførte give, lade de enten udgaae trykte, som Bekjendtgørelser eller under andre Navne¹⁷⁾, eller de meddele dem ved Skrivelser¹⁸⁾ til de under dem hørende Øvrigheder, som da efter Omstændighederne udfærdige en offentlig Kundgjørelse af dem¹⁹⁾.

2. Ogsaa de under Ministerierne hørende Øvrigheder, der, faasom Postbestyrelsen, Communalbestyrelser, Amtmænd og Andre, er der for flere Tilfælde ved Lovgivningen indrømmet Nødvendighed til at give Instructioner²⁰⁾ eller andre Bestemmelser²¹⁾ og derunder Vedtægter eller Regulativer til visse Forholds Ordning, hvilke dog for en stor Deel skulle stabsfæstes af vedkommende

¹⁷⁾ Jfr. t. Ex. Anm. 15 og 16 samt Belg. 20 Juni 1851, 28 Juni og 1 Novbr. 1852, 25 Marts 1854, 26 April 1855, 22 April 1856, 19 og 30 Juli 1859, Instr. 25 April 1856, 28 Septbr. 1858.

¹⁸⁾ Jfr. t. Ex. Canc. Skriv. 6 Juli 1816, Just. M. Skriv. 10 Juni og 20 Septbr. 1854, Ind. M. Skriv. 16 April 1859 (i Dep. Lib. f. 1860 S. 276-278).

¹⁹⁾ Jfr. t. Ex. Plac. 7 Octbr. 1771, 4 Jan. 1800 (foran Lovene f. 1801), 16 Novbr. 1850, 16 Febr. og 18 Octbr. 1852, Belg. 28 Juni f. A., 24 Febr., 22 Octbr. og 16 Decbr. 1853, 23 Marts 1855, Plac. 9 Octbr. 1857.

²⁰⁾ Jfrdg. 11 Novbr. 1791 § 4, Resc. 5 Decbr. 1800 § 5 (jfr. Instr. 31 Decbr. 1800 og 16 Jan. 1801), Andg. 29 Juli 1846 § 39, Bygningslov 17 Marts 1856 § 96 (jfr. Instr. 30 April f. A.), Lov om Brandforsikringsvæsenet for Landet af 4 Marts 1857 § 14, Bygningslov 12 Jan. 1858 § 10, Lov om Brandpolitiet paa Landet af 3 Marts 1861 § 47.

²¹⁾ Lov om Postforsendelser af 11 Marts 1851 § 16 (jfr. Belg. 31 f. M. og 24 Febr. 1857), Lov om Befordringsvæsenet i Kjøbenhavn af 1 Mai 1851 § 3 (jfr. Belg. 14 Octb. 1851), Lov om Vederlag til de forrige Besiddere af Ufræ af 23 Juli 1853 § 2, Lov om Brandvæsenet i Thorsøhavn af 28 Jan. 1856 § 7, Bygningslov 17 Marts 1856 § 96, Lov om Gader m. m. i Kjøbenhavn af 14 Decbr. 1857 § 13, Lov om smitsomme Sygdomme hos Huusdyrene af 29 Decbr. 1857 § 11, Lov af f. D. om Paandværksdrift m. m. § 72 (jfr. Belg. 22 Febr. 1859 og 13 Septbr. 1861), Lov om Kjøbenhavns Politi af 11 Febr. 1863 §§ 8 og 9, Lovlov 4 Juli 1863 §§ 23, 34 og 53.

Ministerium²²⁾. Ligeledes maae de i Medfør af deres almindelige Embedsmyndighed kunne give Instructioner til de underordnede Bestillingsmænd²³⁾ og andre Bestemmelser angaaende de deres Forvaltning underlagte Gjenstande²⁴⁾. Saaledes findes i den almindelige Lovsamling ikke faa saadanne Bestemmelser, der ere givne angaaende Kjøbenhavns Communalvæsen²⁵⁾ og Politivæsen²⁶⁾. Paa Grund af de til Danmark hørende vestindiske Ders lange Afstand fra Møderlandet har den højeste Øvrighed paa Derne til alle Tider ubøvet en højst

²²⁾ Anbg. 24 Octbr. 1837 § 27, Frdg. 29 Septbr. 1841 § 28, Anbg. 29 Juli 1846 §§ 23 og 33, Lov om Gangstier af 4 Juli 1850 § 1, Lov ang. Sogneforstanderskaberne og Amtsraadene af 22 Marts 1855 § 6, Lov om Kjøbenhavns kommunale Anliggender af 4 Marts 1857 § 20 (jfr. Vedtægt 30 Decbr. 1857), Lov om Kjøbenhavns Forsyning med Vand af 30 Novbr. 1857 §§ 4 og 14 (jfr. Regul. og Belg. 28 Juni 1859), Lov om en Grundtægt af 14 Decbr. 1857 § 13 (jfr. Belg. 12 Febr. 1859 og 2 Juli 1860), Lov om Haandværksbrist m. m. 29 Decbr. 1857 § 47 (jfr. Plac. 12 Juni 1858), Lov af f. D. om Borgerfolevæsenet i Kjøbenhavn § 1 (jfr. Vedtægt 30 Marts 1859), Lov om Sundhedsvedtægter af 12 Jan. 1858 § 1 (jfr. Plac. 26 Octbr. 1860), Bygningslov 30 Decbr. 1858 §§ 35 og 40, Lov af f. D. om Sneefasning §§ 1 og 2, Lov om Brandpolitiet paa Landet af 3 Marts 1861 §§ 29 og 33, Lov om en Bro over Guldborgsund af 29 Decbr. 1862 § 4, Lov om den kommunale Bessatning i Kjøbstæderne af 11 Febr. 1863 § 11.

²³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 6 Septbr. 1808, 28 Juni 1817, Vedtægt 31 Octbr. 1859 § 13, Instr. 22 Octbr. 1858, 29 Marts 1860 (ved Belg. 28 f. M.)

²⁴⁾ Jfr. Generalpostdir. Skriv. 30 Aug. 1851 (findes ved Lov om Postforsendelser af 11 Marts 1851 § 11), Belg. 4 Novbr. 1851, 13 Mai, 29 Septbr. og 13 Novbr. 1852, 28 og 30 Marts 1860.

²⁵⁾ Plac. 8 Aug. 1853, Belg. 4 Septbr. 1854, Regul. 6 Aug. 1858, Vedtægt 7 Decbr. 1860, Regl. 22 f. M.

²⁶⁾ Plac. 11 Juni 1790, 28 Juli 1806, 13 Novbr. 1810, 13 Septbr. og 30 Decbr. 1815, Belg. 24 Mai 1840, 21 Jan. 1842, 30 Juni, 7 og 13 Juli og 29 Septbr. 1853, 22 Juni og 5 Aug. 1854, 16 og 19 Septbr. 1857, 29 April og 22 Juni 1859, 1 Mai 1860, Instr. 1 Novbr. 1861.

betydelig Myndighed til at give særlige Bestemmelser for Øerne og navnlig var indtil ind i dette Aarhundrede Negerflavernes og de Frifarvedes Retstilstand væsentligen afhængig af Forordninger, som den gav og bekendtgjorde ved Placater²⁷⁾. Da de Ufrige paa St. Croix gjorde Oprør i Aaret 1848 for at tiltvinge sig Friheden, fandt Generalgouverneuren sig beføiet til under 3die Juli 1848 at ophæve Ufriheden paa de danske Øer i Vestindien og denne Foranstaltning blev derefter stadfæstet af Kongen²⁸⁾. Under overordentlige Omstændigheder kan Gouverneuren udstede foreløbige Love og Anordninger og i Nøddestilfælde har han Ret til paa sit Ansvar at erklære Øerne ganske eller tildeels i Beleiringstilstand og at udøve uindskrænket Myndighed²⁹⁾. Som Følge heraf maae, saalænge saadan Tilstand varer, alle af ham udfærdigede Bestemmelser have Virksomhed som Love. Naar den ordnede lovlige Tilstand igjen er indtraadt, skal Gouverneuren gjøre Meddelelse om Sagen til vedkommende Colonialraad i det nærmest paafølgende Møde, hvilken Meddelelse derefter, ledsaget af Raadets Bemærkninger, af Regjeringen forelægges den først sammendragende Rigsdag. Den samme Ret kan Præsidenten paa St. Thomas i Nøddestilfælde, naar Omstændighederne ikke tillade at indhente Gouverneurens Bestemmelse, paa sit Ansvar udøve i den ham underlagte Overøvrighedskreds³⁰⁾. Under overordentlige Omstændigheder har ogsaa Stiftamtmanden paa Island faaet en udvidet Myndighed til at give Bestemmelser, som ellers vilde udkræve Kongens Beslutning³¹⁾, og naar en Fæstning eller andet Sted erklæres i Beleiringstilstand, ansees ifølge Krigsbrug den høieste militaire Befalingsmand paa Stedet beføiet til at give alle fornødne Forordninger til Stedets og Troppernes Sikkerhed og Ordens Opretholdelse, hvilke Forordninger ere bindende ogsaa for de civile Indvaanere.

²⁷⁾ Sfr. Conc. Skriv. 3 Decbr. 1831, 14 Martz 1848.

²⁸⁾ Abent Brev 22 Septbr. 1848.

²⁹⁾ Coloniallov 27 Novbr. 1863 §§ 4 og 14. Sfr. nebenfor § 24.

³⁰⁾ Refc. 10 Aug. 1808.

Vetingelse for Gyldigheden af Ministeriernes og andre Øvrigheds Bestemmelser er, at de holde sig indenfor de i Lovene eller kongelige Resolutioner, hvori Myndigheden til at give dem er indrømmet, betegne og ellers indenfor Embeds- omraadets almindelige Grænser³¹⁾, at de ikke stride imod Love, kongelige Anordninger eller høiere Øvrigheds For- skrifter³²⁾, uden forsaavidt Ret til at gjøre visse Afvigelser fra samme udtrykkeligen er tilstaaet³³⁾, og at de heller ikke gribe ind i det almindelige Lovgivningsomraade³⁴⁾, naar ikke Myndighed dertil særligen er givet³⁵⁾. Af sidstnævnte Be- grænsning følger, at de omhandlede Bestemmelser i Regelen ikke kunne angaae den private Ret³⁶⁾. Ere de ikke holdte indenfor de nævnte Grænser, da kunne de ikke være bindende for Domstolene³⁷⁾ og det kan derfor i de enkelte Tilfælde blive af Bigtighed at undersøge, om de have en Lov eller kongelig Resolution til Grundlag eller ikke.

³¹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 3 Febr. 1843. Disse Grænser ere for en stor Deel bestemte ved Instructionerne for de forrige Regeringscollegier og Øvrighederne eller ved særlige Anordninger om dem.

³²⁾ Jfr. Avg. 24 Octbr. 1837 § 27, Lov om Sogneforstanderstaber og Amtsråad af 22 Marts 1855 § 6, Lov om Kjøbenhavns kommunale Anliggender af 4 Marts 1857 § 14.

³³⁾ Refol. 27 Mai 1846, 4 Septbr. 1857 (findes ved Regulativ af f. D.) Jfr. § 33.

³⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 1 Marts 1836, 3 Febr. 1843, Coll. Tid. f. 1844 S. 776.

³⁵⁾ Saaom i flere af de i Anm. 12 anførte Love, see ogsaa Coloniallov 27 Novbr. 1863 §§ 4 og 12, Lov om Sundhedsvebtagter af 12 Jan. 1858.

³⁶⁾ Jfr. § 17 Nr. 5.

³⁷⁾ Jfr. § 32.

§ 19.

VI. Retsvedtægter.

Ved Retsvedtægter¹⁾ (leges pactitiæ, statuta legalia) forståes Retsbestemmelser, som ere formeligen vedtagne af Medlemmerne af den Commune, den Corporation eller anden Indretning, for hvilken de skulle gjælde. At de skulle fremtræde i skriftlig Form, er vel ikke nødvendigt efter Begrebet, men for Tiden kunne de dog neppe blive til uden i anførte Form, og de synes derfor at burde henføres til den skrevne Ret. Saadanne Vedtægter grunde sig i en Overenskomst mellem visse Personer. Dette have de tilfældes med contractmæssige Bestemmelser, men maae iøvrigt vel skjelnes fra disse. Ved Contract stiftes kun et Retsforhold og ingen Retsregel, og den er derfor kun bindende for Contrahenterne og dem, paa hvem disses Retsforhold gaae over. Ved en Retsvedtægt begrundes en Retsregel, altsaa en overordnet Norm, hvorefter Retsforhold skulle bedømmes, og den forbinder ei alene de Enkelte, med hvis overensstemmende Villiesbestemmelse den er tilveiebragt, men ogsaa Andre, som høre til den Kreds, for hvilken den er givet. Da imidlertid Privatpersoner ikke i Almindelighed ved deres Overenskomst kunne paalægge Andre nogen Forpligtelse, maa Vedtægtens Gyldighed have Hjemmel i Lov eller Sædvane²⁾, eller hvis de angaae en Forvaltningssagenstand, i det mindste i kongelig Anordning eller Dørlighedsbestemmelse³⁾. Paa Grund af Maaaden, hvorpaa Retsvedtægter blive til, ville de altid være indskrænkede til en snæver Kreds.

Undertiden kan det være tvivlsomt, om visse vedtagne Bestemmelser bør henregnes til egentlige Retsvedtægter. Som

¹⁾ De benævnes ogsaa autonomiste Retsvedtægter til Afskillelse fra Sædvansregler, da om disse undertiden bruges Udtrykket Vedtægter, jfr. Lov om Hartkornsforskjellen 20 Juni 1850 § 15.

²⁾ Jfr. Frbg. 28 Decbr. 1836 § 5.

³⁾ Jfr. Ind. M. Skriv. 6 Octbr. 1860 i Slutningen (i Dep. Tid. f. 1861 S. 121-123).

saadanne kunne ikke ansees Vilkaarene for et almindeligt Interessentskab, om der end blandt dem findes Regler for tilkommende Forhold, som maatte blive stiftede, og heller ikke gjør det nogen Foranbring, at Interessentskabscontracten, forbi den indeholder Bestemmelser, der ikke kunne gjøres gjældende ved en privat Overenskomst alene, er bleven forsynet med kongelig Stadsfæstelse⁴⁾. Mindre klar er derimod Sagen med Hensyn til visse større Foreninger, hvis Medlemmer ideligen verke og som have faste Regler, hvorefter deres indbyrdes Forhold og stundom tillige Forholdet mellem Foreningen og tredie Mand, der indgaaer saadanne Contracter med den, som ere Foreningens Diemed, skulle bedømmes. Saadanne Foreninger ere Banker, Selskaber, der forsikre imod Brandfare, Søfare eller andre Ulykker, Vaane- og Creditsforeninger, Livrenteselskaber, Begravelseselskaber, visse Foreninger mellem Næringsdrivende og flere. For nogle af dem ere de statutmæssige Bestemmelser givne af Kongen og derfor at henhøre til Love eller Anordninger⁵⁾. For andre ere de vedtagne af Foreningens Medlemmer (statuta conventionalia) og undertiden⁶⁾ bestaet efter stadsfæstede af Kongen⁷⁾ eller af vedkommende Ministerium i Kongens⁸⁾ eller i eget Navn⁹⁾. Saadanne Bestemmelser kunne vistnok efter Maaden, hvorpaa de ere blevene til, kalbes Vedtægter¹⁰⁾, men deraf følger ikke, at de kunne ansees som Retsfilber. Er Indtrædelse i Foreningen aldeles frivillig og de for den vedtagne Regler kun ere gjældende for Forenin-

⁴⁾ Jfr. Resol. 18 Aug. 1814.

⁵⁾ Detroi 4 April 1798, 4 Juli 1818, 24 Mai 1843.

⁶⁾ Jfr. Jrbg. 15 Mai 1810, der iøvrigt ikke længere gjælder, Belg. 31 Decbr. 1861.

⁷⁾ Jfr. Convention af 2 April 1850.

⁸⁾ Jfr. Lov om Haandværksbrevt m. m. af 29 Decbr. 1857 § 69, Lov om Sønningen af 19 Febr. 1861 § 14.

⁹⁾ Lov om Creditsforeninger af 20 Juni 1850 §§ 4-6, jfr. Kundg. 8 April, 1 og 6 Decbr. 1851, 19 Novbr. 1852 m. fl. Jfr. dog Lov om Creditsforeninger af 19 Febr. 1861 § 3.

¹⁰⁾ See t. Ex. de i Num. 8 anførte Love.

gens Medlemmer og for saadanne Personer, som frivilligen indlade sig i Contractsforshold med den, maae Bestemmelserne betragtes som contractmæssige Betingelser. Dette maa gjælde, om Bestemmelserne end, fordi der er tilstaaet Foreningen en eller anden Begunstigelse, ere blevene stadfæstede af Statsmagten¹¹⁾. Smidstertid kan det ikke negtes, at slige Bestemmelser, da en Mængde enkelte Retsforshold, stiftede af forskjellige Personer, kunne blive at bedømme efter dem, have Lighed med de i egentlige Retsfilber grundede Regler og træde i disses Plads. Det kan endog for den, der vil indtræde i saadant Retsforshold, som Bestemmelserne angaae, blive til en vis Nødvendighed at underkaste sig disse, naar han nemlig ellers efter Omstændighederne ikke vil have Adgang til at faae Retsforsholdet stiftet. Saaledes afflutte de i Kjøbenhavn bestaaende Søforsikringsforeninger alle deres Søforsikringer i Overensstemmelse med det kjøbenhavnske Søassuranc Companies Convention. De omhandlede Bestemmelser synes derfor at kunne henføres til Retsvedtægter i uegentlig Betydning.

Naar der mellem Svende af Næringsdrivende, mellem Fabrikarbeidere eller Søfarende indgaaes Foreninger om Sygefæser, Begravelsesfæser eller lignende Indretninger, kan det ved den i Kongens Navn af vedkommende Ministerium stadfæste Vedtægt paalægges Mestrene, Fabrikanterne, Reberne og Skibsførerne at indeholde Vidragene af Lønningen¹²⁾. Her ved faaer saadan Vedtægt vistnok Virkning for tredie Mand, men dette gjælder i Kraft af Loven og gaaer udenfor hvad der ved en egentlig Vedtægt kan fastsættes, da denne er indskrænket til Personer, der høre til samme Kreds som Stifterne af Vedtægten.

¹¹⁾ Lov om Creditforeninger af 20 Juni 1850 §§ 1-3, Lov om Haandværksdrift af 29 Decbr. 1857 § 69, Lov om Sønaringen af 19 Febr. 1861 § 14.

¹²⁾ Lov om Haandværksdrift m. m. 29 Decbr. 1857 § 69, Lov om Sønaringen af 19 Febr. 1861 § 14.

Som Exempler paa egentlige Retsvedtægter kunne anføres:

1. Communevedtægter. Paa Landet kunne under Tvang af Bøder og Udpantning vedtages Bestemmelser om Hegn, Gjerde, Grøft, Ved, Høst, Græsning og „anden Vhens Nytte og Tare“, og hvad der saaledes vedtages kunne enkelte Vh-mænd ei kuldkafe¹³⁾. Heraf er i den senere Tid oftest gjort Anvendelse med Hensyn til Vægter- og Brandvæsen¹⁴⁾. Ved saadan Vedtægt kunne endog de i Lovgivningens for de paa-gjældende Forhold foreskrevne Bøder forhøjes, men iøvrigt maa Intet bestemmes, som strider imod Lovene¹⁵⁾. Efter at Fordølsesforbuddet er ophævet, en Communalforfatning er indført paa Landet og de fleste Forhold, hvorom en Vedtægt tidligere kunde behøves, ere ordnede ved Love, faaer den om-handlede Bestemmelse kun liben Anvendelse, men den kan dog ikke ansees som ophævet¹⁶⁾. For Magleby Sogn paa Amager haves angaaende Arvegangsmaaden en Vedtægt af 4de August 1726, der er bleven stadfæstet af Kongen under 13de Februar 1728 og ved Resolution af 29 April 1818 § 7¹⁷⁾. Ogfaa i Rjbstæderne ere enkelte Forhold bleven ordnede ved Ved-tægt¹⁸⁾, men der haves ingen saa almindelig Bestemmelse for

¹³⁾ D. L. 3—13—31, jfr. 2—23—5, 3—13—32, 39 og 42, Resc. 12 Aug. 1735 § 1, Jrbg. 29 Octbr. 1794 § 19, Aulg. 29 Juli 1846 §§ 8, 10 og 12, Canc. Skriv. 16 Juni 1846 Dom i Krafte Sjel-lands Landstings Efterretninger 1. B. S. 127—140.

¹⁴⁾ Canc. Skriv. 15 Mai 1821, 28 Febr. 1827, 28 Jan. 1841. Jfr. Lov om Brandpolitiet paa Landet af 3 Marts 1861 § 22 og Dom i Jur. Tidsskr. 9. B. 2. S. 122—127.

¹⁵⁾ Jrbg. 29 Octbr. 1794 § 19.

¹⁶⁾ Jfr. dog Resc. 19 Febr. 1849 og Departementstidenden f. 1849 S. 664—668.

¹⁷⁾ Jfr. Canc. Skriv. 15 Aug. 1818, Domme i Schlegels Samling af Højesteretsdomme 2. B. S. 169—174.

¹⁸⁾ Jfr. D. L. 2—22—39, Confirm. 14 Febr. 1673, Resc. 26 Marts 1756 § 4, Vedtægt 11 Octbr. 1760, Canc. Skriv. 17 Novbr. 1792, 24 April 1830.

Kjøbstæderne om Rettigheden til at indgaae Vedtægter som den ovenanførte for Landet, og dertil har paa Grund af den fra ældre Tider i Kjøbstæderne indførte Communalforfatning og den mere i det Enkelte gaaende Kjøbstadlovgivning ikke heller været følt nogen synderlig Trang. Har Øvrigheden i Byen været i Tvivl om, hvorvidt en vis Foranstaltning kunde være stemmende med Borgernes Ønske, har den indkaldt dem til en Raadstueforsamling. De af en Communalbestyrelse vedtagne Bestemmelser, der indeholde Retsforfrivter, have ikke en Vedtægts Character. Communalbestyrelserne maae betragtes som Øvrigheder.

2. Corporationsvedtægter. Hertil høre fornemmeligen en Laugsvedtægter. Saadanne ere dog ikke gylbige, med mindre de stadfæstes¹⁹⁾). Andre Laugsvedtægter ere forbudne²⁰⁾). Naar Laugene ophøre at være tvungne Indretninger²¹⁾), vilse deres Vedtægter faae samme Natur som vedtagne Bestemmelser for frie Foreninger. Ogsaa paa andre Corporationsvedtægter habes Exempel²²⁾).

Til de vigtigste Retsvedtægter i uegentlig Betydning høre den for det kjøbenhavnske Søassurancescompagni under 2den April 1850 stadfæstede Convention og de stadfæstede Statuter for flere Creditforeninger.

¹⁹⁾ Frg. 23 Decbr. 1681 § 1, Lov om Haandværksdrift m. m. af 29 Decbr. 1857 §§ 26 og 69, Lov om Sønæringen af 19 Febr. 1861 § 14, jfr. Confirm. 1 Septbr. 1820 og 15 Jan. 1836.

²⁰⁾ Frg. 6 Mai 1682 § 12, 28 Octbr. 1684, Inbl. t. Laugsart. 25 Jan. 1707, Plac. 3 Jan. 1783, 11 Aug. 1794, Frg. 21 Marts 1800 §§ 2 og 7, Plac. 5 Novbr. 1830 §§ 4 og 6, Laugsart. 10 Mai 1836 § 28.

²¹⁾ Lov om Haandværksdrift m. m. af 29 Decbr. 1857 §§ 25 og 87, Lov om Sønæringen af 19 Febr. 1861 § 13.

²²⁾ Privil. 15 Mai 1747 § 12.

Andet Underafsnit.

Nogle almindelige Regler om den skrevne Ret.

§ 20.

I. Den danske skrevne Rets almindelige Virkefærd med Hensyn til Sted og Personer.

Almindelig Regel.

Ved dansk Ret forstaaes nærmest den Ret, som gjælder i Kongeriget Danmark. Imidlertid er samme Ret i det Væsentlige ogsaa gjældende i nogle Lande, der uden at være Dele af Kongeriget ere ved forskellige Begivenheder blevene forenede med dette og ganske eller tildeels have Lovgivningsmagt fælleds med samme. Disse Lande ere Færøerne, Isøland, de danske Øer i Vestindien og Grønland. Regelen om Retsforfatningen i disse Lande er dog ikke den samme (§§ 22-25). Til dansk Ret hører ikke den, der hersker i de indtil for kort Tid siden med Danmark forbundne men ogsaa til Thydsland hørende Hertugdømmer Holsteen og Rauenborg, og heller ikke den, som gjælder i Hertugdømmet Slesvig. Vel har sidstnævnte Hertugdømme været et dansk Land, der tidligere har haft samme Retsforfatning som Nørrejylland, og Valdemar den Andens Thydske Lov er endnu for en Deel Grundlaget for Privatretten i samme, men paa Grund af dets særegne politiske Stilling og langvarige Forbindelse med Hertugdømmet Holsteen har Retsudviklingen i Hertugdømmet Slesvig været meget forskjellig fra den i Kongeriget Danmark¹⁾, og slesvigsk Ret er derfor ikke her indbefattet under dansk Ret. Imidlertid maa nærmere freinstilles Grændsen mellem den danske og den slesvigiske Rets Omraade (§ 21). Forfaavidt Hertugdømmerne eller navnlig Slesvig have haft visse Anliggender fælleds med Konge-

¹⁾ Jfr. E. Debel's slesvigiske Privatrets alm. Deel §§ 2 og 6.

riget²⁾, ere om dem nogle Retsforftritter givne, som have været gjældende ei alene i Kongeriget men ogsaa i eet eller flere af bemeldte Hertugdømmer, men dette faaer forresten ingen Indflydelse paa Fremstillingen af den danske Ret.

3 Regelen ere alle de Personer, der opholde sig indenfor Grænserne af de Lande, hvor dansk Ret gjælder, undertastede denne Ret³⁾. Undtagne ere kun ifølge folkeretslige Grundfættninger de til fremmede Gesandtstaber hørende Personer i alle Sager og fremmede Consuler i Sager vedkommende deres Consulatforretninger⁴⁾. Kongen staaer vel udenfor og over de almindelige Love og kan ikke drages for nogen Domstol⁵⁾, men hans Stilling og Retsforhold, t. Ex. med Hensyn til Arv, maae dog bedømmes efter de i Danmark gylldige Retsregler. En vis Stand, den militaire, har for en stor Deel sin egen Lovgivning og iøvrigt egen Retsforfatning, hvorved de militaire Personer i flere Henseender blive undtagne fra den for de øvrige danske Undersaatter gjældende Ret. Herved bevirkes en Indskrænkning i dennes Omraade. Men da de Militaire i Regelen vedblive at staae under dansk Ret, deels den almindelige og deels den egne militaire, ogsaa naar de havde Ophold i Hertugdømmerne Slesvig, Holsteen eller Lauenborg⁶⁾, stete derved paa den anden Side en Udvidelse af dens Virkefæde, hvad Rummet angik, hvilken Udvidelse dog, naar sees bort fra de mindre Dele af det forrige Hertugdømme Slesvig, der ere forblevne i Forbindelse med Kongeriget, er bortfalden ved de nævnte Hertugdømmers Afskillelse fra det danske Rige.

De Begrændsninger i danske Rets Virkefæde, som ovenfor ere antydede, kunne vel faae Anvendelse med Hensyn saavel

²⁾ Jfr. § 11 Nr. 4. Ogsaa i ældre Tid ere givne enkelte Fællebslove for Kongeriget og Hertugdømmerne, t. Ex. Indsødsretsloven af 15 Jan. 1776.

³⁾ D. L. Fortalen og 1—1—5.

⁴⁾ Personretten § 41.

⁵⁾ D. L. 1—1—1, Grundlove 5 Juni 1849 § 18, 18 Novbr. 1863 § 10.

⁶⁾ Jrbg. 11 Mai 1798.

til den uftrevne fom til den ftrevne Ret, men færegne Regler om famme vilfe dog kun være nødvendige, hvad den ftrevne Ret og navnlig den Lovgivningen angaaer.

§ 21.

Grændferne mellem danff og flevviff Retf Omraade.

Den politiffe Grændfe mellem Kongeriget Danmark og Hertugdømmet Slesvig udgjorde, indtil Forbindelfen mellem diſe Lande blev ophævet ved Fredſtractaten af 30te October 1864, ogſaa den almindelige Grændfe mellem danff og flevviff Retf Omraade, ſaa at danff Ret i Regelen var gjældende i alle de Landdele, ſom hørte til Kongeriget. Den politiffe Grændfe paa Faſtlandet bandedes af Kongeaen og Skodborgaa og paa den øſtliche Side af Landet af en Landgrændfe indtil Roldingsjorden¹⁾. Betydelige Stykker Land ſyð for denne Grændfe og Dele af de flevviffte Der i Veſterhavet hørte dog til Nørrejylland, nemlig:

1. Staden Ribe og det Ribe Biſpeſtol forhen tilhørende Menſalgods, nemlig Grevſkabet Schackenborg, udgjørende de tre Virker Møgeltønder, Vallum og Lyſtrup²⁾, af hvilke det ſidſte ſenere blev inddraget i Riberhuus Birk³⁾, og Sønderland-Romø⁴⁾.

2. Ribe Domcapitelſ forrige Beſiddelfer, der i Forbindelfe med det forhenværende Lyſtrup Birk udgjorde Riberhuus Birk⁵⁾, indtil dette blev optaget i et noget udvidet Ribe Herred⁶⁾.

¹⁾ Jfr. Overeenſtomſt af 24 Jan. 1576 i Staatsbillg. Magaz. 5. D. S. 466-468, der flere Gange er ſtadsæſtet, jfr. Reſc. 6 Decbr. 1727. Domme i Schlegelſ Samling af Høieſteretsdomme 1. B. S. 59-64.

²⁾ Jfr. Reſc. 31 Juli 1807.

³⁾ Reſc. 7 Juli 1812.

⁴⁾ Wimpfenſ Geſchichte des Herzogth. Schleſwig, 1839, S. 117.

⁵⁾ Reſc. 22 April og 15 Juli 1735.

⁶⁾ Befg. 24 Mai 1859.

3. De Limbelske Godser, der af Dronning Margrethe i Aar 1400 affjøbtes Claus Limbel, nemlig det senere Lo, Lø eller Løve Herred med Godset Troiborg samt Vesterland-Fjør og Amrum⁷⁾.

4. Løst (d. e. Nordenden af Sjølt), som tilligemed Manø i Aaret 1292 stænkedes Staden Ribe af Erik Menved⁸⁾.

5. Skartvedgaard i Hjert Sogn i den østlige Deel af Haderslev Amt⁹⁾.

Beliggende nord for Grændselinien i Søest Sogn hørte nogle ganske faa Eiendomme til Hertugdømmet Slesvig¹⁰⁾.

Paa Vestkanten af Slesvigs Fastland — ogsaa i den Deel, som efter Fredstractaten af 1864 er forbleven i Forbindelse med Kongeriget, — laae de nørrejydske og de slesvigiske Eiendomme saaledes blandede inellem hverandre, at Dele af samme By og ofte endog Stykker af samme Eiendom hørte deels til Kongeriget og deels til Hertugdømmet. Herved opstod i disse saakaldte blandede Districter stor Ulempe og Forvirring, haade hvad Lovgivning, Retspleie, Forvaltning og Omsætningsforhold angaaer og i andre Henseender. Liggende Ulempe fandt ogsaa Sted paa de Der i Vesterhavet, der hørte deels til Nørrejylland og deels til Slesvig. For at formindste dem ere paa flere Steder, foruden at den danske og den slesvigiske Lovgivning er noget lempet efter hinanden¹⁰⁾, samlede Landstrækninger med haade de nørrejydske og de slesvigiske Beboere i et eller flere Slags Sager henlagte ganske under danske eller under slesvigiske Love og Myndigheder. Den nærmere Udvikling heraf forbigaaes, da Sagen for største Delen har tabt sin Betydning. Ulemperne vare dog ikke afhjulpne, men vedbleve at være bethdelige. For at tilvejebringe en bedre Ordning har en heel ny Grændseregulering i sin Tid

⁷⁾ Falck's Håndbuch 1. B. § 10, Wimpfen p. a. St. S. 172.

⁸⁾ Wimpfen p. a. St. S. 141.

⁹⁾ Frbg. 20 Decbr. 1859 § 1, Ublast til Lov i Dep. Tid. f. 1857 S. 201 og 211.

¹⁰⁾ Jfr. Plac. 9 Jan. 1845.

været paatænkt, men overveiende Betæneligheder have stillet sig imod denne Plan¹¹⁾). Senest blev bragt i Forslag, i hele Sogne, efter som Antallet af de nørrehybske eller slesvigiske Beboere var størst, at gjøre Kongerigets eller Hertugdømmets Lovgivning og Bestyrelse gjældende i saadanne Anliggender, som meest gave Anledning til Forvikling, nemlig med Hensyn til Criminaljustits- og Politivæsen, Communalvæsen (derunder Skole- og Fattigvæsen), Næringsvæsen, Veivæsen, Vand- Afledning og Benyttelse, Hegn og Markfred, Udskiftning og Mægelsøg samt Strandsvæsen. En Forordning herom udkom ogsaa for Hertugdømmet Slesvig under 20 December 1859. En Betingelse for, at den skulde træde i Kraft, var, at en lignende Lov gaves for Kongeriget. Udkast til en saadan¹²⁾ blev ogsaa Rigsdagen forelagt, men gik ikke igjennem¹³⁾).

I geistlige Sager fandt et eget Forhold Sted. Nogle til Kongeriget hørende Landsdele vare henlagte under slesvigiske Kirker og kom derved i geistlige Sager under slesvigsk Lovgivning og Bestyrelse, og paa den anden Side hørte nogle slesvigiske Landsdele til danske Kirker og derved i geistlige Sager under dansk Lovgivning og Bestyrelse¹⁴⁾). Men vigtigere var det, at store samlede Dele af Hertugdømmet Slesvig med slesvigiske Kirker hørte under Kongerigets Lovgivning og Bestyrelse i geistlige Anliggender, hvoraf blandt Andet fulgte, at de i bispe Sogne ansatte danske Geistlige havde deres Værneting i geistlige Sager ved geistlige Domstole, der vare ordnede overensstemmende med den danske Lovgivning, og i sidste Instant hørte under Kongerigets Højesteret¹⁵⁾). Dette var

¹¹⁾ Canc. Skriv. 11 Mai 1844, Dep. Tib. f. 1857 S. 205-206.

¹²⁾ Jfr. Dep. Tib. f. 1857 S. 200-213 og 234-243.

¹³⁾ Folketh. Tib. 8. Samling, 1856, Sp. 1792-1819, 2287-2316, 2580-2606.

¹⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 28 Jan. 1840.

¹⁵⁾ Resc. 25 Juli 1738, 2 Febr. 1750, Amdg. 7 Novbr. 1832 § 11.

Tilsælbet med Thørninglehn med 29 Kirker i Haderlev Amt og med hele Als og Erø¹⁶⁾. Thørninglehn hørte fra de ældste kristelige Tider under Ribe geistlige Stift¹⁷⁾ og Als og Erø have henhørt under Bjers Stift¹⁸⁾, men fik i Aaret 1819 sin egen Biskop¹⁹⁾. Erø og af Thørninglehn Styrker af de fiesvigste Ralslund og Hvidding Herreder ere ved Fredstractaten af 30te October 1864 forblevne i Forbindelse med Kongeriget. Hvilke Sager der skulde ansees for geistlige og hvorefter de ansatte geistlige Personer skulde i deres Embedsforretninger rette sig efter Kongerigets eller Hertugdømmets Love, var for Als og Erø nøiere bestemt ved Anordning af 7de November 1832²⁰⁾, og de samme Regler kom i det Væsentlige til Anvendelse ogsaa i Thørninglehn, dog med en strengere Indskrænkning til de reent geistlige Anliggender²¹⁾. De Bestemmelser om Religionen og geistlige Sager, som for Kongeriget indeholdes i Grundloven af 5te Juni 1849 §§ 81-84 eller senere ere givne, saasom tildeels i Lovene om borgerligt Ægtekab, Sognebaandets Løsning og Daaben²²⁾, vare dog ikke inden ommeldte Fredsslutning bleve gjældende i Thørning-

¹⁶⁾ Sfr. Andg. 7 Novbr 1832, Kaldes Handb. 1. D. § 24, Jensen i Staatsb. Mag. 7. B. S. 393-395.

¹⁷⁾ Reces af 13 Jan. 1576 (i Staatsb. Mag. 5. B. S. 456-464, jfr. S. 464-466), Resc. 23 Juli 1684, 6 Octbr. 1727. Sfr. Jensen i Staatsb. Mag. 7. B. S. 47-51.

¹⁸⁾ Resc. 14 Octbr. 1661, 6 April 1668. Sfr. Jensen p. a. St. S. 52-53.

¹⁹⁾ Resc. 21 April 1819.

²⁰⁾ Sfr. Canc. Skriv. 25 Novbr. 1809, 4 Octbr. 1825, 2 Septbr. 1837.

²¹⁾ Resc. 6 Octbr. 1727, jfr. Resc. 18 Jan. og 12 April 1732, 10 og 17 Febr. 1736, 20 Marts 1750, Canc. Skriv. 14 Febr. 1761, 30 Novbr. 1799, Resc. 20 Decbr. 1799 (i Staatsb. Mag. 2. B. S. 842), Canc. Skriv. 13 Aug. 1814, 13 Mai 1817, 15 April og 6 Juni 1826, 31 Decbr. 1827, 13 Marts 1830, 4 Marts, 23 Mai og 31 Octbr. 1837, 17 Febr. 1844, Just. M. Skriv. 19 Mai 1849.

²²⁾ Love 13 April 1851, 4 April 1855, 4 Marts 1857.

lehn eller paa Als og Værø, da disse Dele af Hertugdømmet Slesvig ikke havde Medlemmer paa Rigsdagen²³⁾.

Den ved Fredstractaten af 30te October 1864 bestemte nye politiske Grænse imellem Kongeriget Danmark og Hertugdømmet Slesvig findes anført i Tractatens Artikler IV og V. I Øst begynder den ved Fjorden Heilsuminde ved Lillebelt, gaaer derefter i nordvestlig Retning op til Kongeaaen, følger denne Aa et Stykke, gaaer imod Vest af Fastlandet Syden om Vhen Ribe med tilhørende District og ender ved Nordsejen i lige Afstand mellem Mands og Romø. Alt, hvad der ligger Nord for denne Grændselinie og forhen hørte til Hertugdømmet Slesvig, er tilligemed Værø gaaet over til Kongeriget. Hvad der ligger Syd for Grændselinien hører til Hertugdømmet Slesvig, derunder ogsaa hvad der forhen var Dele af Kongeriget. Ingen Deel af det nuværende Hertugdømme Slesvig staaer længere enten i verdslig eller geistlig Henseende under de danske Statsmyndigheder eller den fremtidige danske Lovgivning²⁴⁾. I de Dele af det forrige Hertugdømme Slesvig, som ere forblevne i Forbindelse med Kongeriget Danmark, gjælder den indtil Fredsslutningen bestaaende slesvigiske Lov og Ret indtil videre i samme Omfang som forhen²⁵⁾, men det kan forudsees, at disse Landsdele ville ganske blive indlemmede i Kongeriget og komme ind under dets Retsforfatning²⁶⁾, sandsynligvis dog med nogle Bempninger i Henseende til visse Retsforhold.

²³⁾ Jfr. Anm. til Kirke- og U. M. Skriv. 25 Marts 1856, Ørsted Af mit Livs og min Tids Historie 2. B. Fortale S. LXXIII-LXXIV, Forhandl. paa Folketh. 12. Samling 1860-1861 Sp. 2285-2289, 2316-2319, 2361-2368.

²⁴⁾ Jfr. Tract. 30 Octbr. 1864 Art. V.

²⁵⁾ Jfr. dog Lov om Toldforhold af 23 Decbr. 1864 § 2.

²⁶⁾ En Begyndelse er gjort med Lov om Toldforholdene af 23 Decbr. 1864 § 2. Jfr. Resol. 27 Decbr. 1864 (i Dep. Lib. S. 1072-1073), Dep. Lib. f. 1864 S. 1060, Lovudkast i Anhang A Sp. 1665-1672 og Betænkning i Anhang B Sp. 673-688 til Rigsdagstid. f. 16. Saml. (1864-1865).

§ 22.

Færøerne.

Disse Der synes ikke at være betragtede som nogen egentlig Deel af Kongeriget Danmark eller Kongeriget Norge ¹⁾, men vare dog henlagte under Sjællands Stifamtmandskab ²⁾ og bleve, da Norge afstodes til Sverrig, ved Fredstractaten udtrykkelig forbeholdne for Danmark ³⁾.

Allerede førend Udkastet til Christian den Femtes Danske Lov var færdigt, blev der gjort Skridt til en Revision ⁴⁾ ogsaa af den dagjældende Norske Lov ⁵⁾, og efter at Danske Lov var stadfæstet til at trykkes ⁶⁾, forordnedes Commissarier i Kjøbenhavn med det Hensigt at forfatte Udkast for Norge til en Lovbog, der skulde være overensstemmende med den danske Lov, forsaavidt de særegne Forhold i Norge ikke forbrede Afvigelser ⁷⁾. Udkastet blev senere gennemseet af en Commission i Norge ⁸⁾. Fortalen til Christian den Femtes Norske Lov, hvorved denne, efter at være trykt, stadfæstes, er dateret den 15de April 1687 og den nye Lov indførtes derefter i Norge ved Forordning af 14de April 1688. Den er i de allerfleste Stykker overensstemmende med Danske Lov i „Orden, Mening og Ord“ ⁹⁾, og de for Norge særegne Bestemmelser i samme, der meest

¹⁾ Jfr. Resc. 24 Marts og 23 Mai 1662 med tilhørende Formular til Arvefølgingen, Resc. 12 Mai 1688, Fædg. 3 Juni 1796 § 16. Ogsaa i senere Love er Sagen hævede, see t. Ex. Lov om det stemplede Papir af 19 Febr. 1861 §§ 89 og 90 jævnførte med Lov om Børnepligten af 2 Marts 1861 § 2.

²⁾ Resol. 6 Septbr. 1775 (hos Fogtman i 1. D. S. 273).

³⁾ Tractat med Sverrig 14 Jan. 1814 Art. 4.

⁴⁾ Resc. 5 Juni 1680 (ommeslides i Resc. 14 Jan. 1682).

⁵⁾ Christian den Fjerdes Norske Lov af 4 Decbr. 1604 og samme Konges Reces af 27 Febr. 1643 trede Bog.

⁶⁾ Under 3 Jan. 1682.

⁷⁾ Resc. 14 Jan. og 22 Marts 1682, 23 Jan. 1683.

⁸⁾ Resc. 11 Octbr. 1684.

⁹⁾ Jfr. Lovens Fortale.

angaae Landboforholdene, ere forholdsviis faa¹⁰⁾). Den anførte Norske Lov er ved Rescript af 12te Mai 1688 gjort gjældende paa Færøerne¹¹⁾).

Senere ere flere egne Love givne for Færøerne. De almindelige for Danmark eller Norge, medens disse Riger vare forenede, udfomne Love ere vel ordentligviis sendte op til Verne og om enkelte af dem har man Tilskjendegivelser af det forrige danske Cancelli, at de maatte ansees anvendelige eller uanvendelige sammesteds¹²⁾, men i lang Tid har man dog faaet en fast Regel i saa Henseende¹³⁾ og derfor kan det heller ikke være afgjørende, at saadanne Love ere af Sørenskriveren bleve thinglæste paa Verne¹⁴⁾). Ved kongelig Resolution af 6te Juni 1821 blev det, idet nogle for Danmark i det foregaaende Aar givne Love udvidedes til Færøerne og Söland, tillige bestemt, at det danske Cancelli skulde være be- myndiget til i Fremtiden, naar det efter Brevveksling med det kongelige Rentekammer eller med vedkommenne Overøvrigheder paa Söland, Færøerne og de danske vestindiske Øer maatte ansees utvivlsomt, at en for Danmark udgiven almindelig Anordning sammesteds var anvendelig, da at foranstalte den paa loelig Maade bekjendtgjort til Efterlevelse¹⁵⁾). Med Hensyn til de Anordninger, som ifkun med visse Forandringer burde gjøres gjældende i de anførte Landsdele, forbeholdt Cancelliet sig at gøre Forestilling til Kongen. Efter den Tid haves flere dels Cancelliskrivelser, hvorved Anordninger, givne for Kongeriget, ere gjort ligesrem anvendelige paa Færøerne, og dels Rescripter, som foreskrive, at slige Anordninger skulde

¹⁰⁾ Jfr. Steensen Norske Lovs Conference med Danske Lov, 1758.

¹¹⁾ Jfr. Jrdg. 30 Mai 1691 §§ 12 og 14.

¹²⁾ Canc. Skriv. 23 Juni 1798 (i hvilken hos Fogtman findes den Trøffel, at „Politivæsenet“ er nævnt i Stebet for „Pupilvæsenet“), 3 Marts 1818, 3 April og 31 Juli 1819.

¹³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 11 April 1829.

¹⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 3 April 1819, 7 Decbr. 1841.

¹⁵⁾ Jfr. Canc. Skriv. 4 Octbr. 1823.

gjælde sammensteds med visse Foranbringere¹⁶⁾). Denne Fremgangsmåde vedblev ogsaa, medens Provindsialstænder havde¹⁷⁾, dog blev disses Betænkning indhentet, naar Udvidelsen skulde stee med Foranbring¹⁸⁾). Særligen blev det bestemt, at almindelige Conventioner med fremmede Stater om Afdragsrettens Ophævelse skulde uden videre Tilkjendegivelse være anvendelige paa Færøerne¹⁹⁾).

At udvide Kongerigets Love til Færøerne paa den anførte Maade er ophørt, efter at Grundloven af 5te Juni 1849 er udkommen. Efter den Tid er saadan Udvidelse af nogle ældre Love med eller uden Foranbring steet ved Lov²⁰⁾, og da Kongerigets Forfatningslove omfattede Færøerne²¹⁾, maae nu alle egentlige Love, som skulde gjælde paa bemeldte Øer, vedtages af Rigsdagen eller Rigsraadet, hvad enten de særligen gives for Øerne, eller Love, der oprindeligen ere udkomne for Kongeriget, udvides til dem. Udkast til Love for Færøerne kunne af Regjeringen forelægges Øernes i Aaret 1852²²⁾ oprettede Lagthing til Betænkning, naar denne ønskes, og Lagthinget er ogsaa berettiget til af sig selv at fremkomme med Forslag til nye Love²³⁾, men det er ikke foreskrevet, at alle Love for Færøerne forud skulde være forhandlede med Lagthinget. Heraf i Forbindelse med, at Færøerne ere undergivne samme Lovgivningsmagt som Kongeriget, følger, at de af denne vedtagne Love maae gjælde ligesaa vel paa Færøerne som i Kongeriget, naar det ikke af selve Lovens Indhold kan sees, at de ere uanvendelige paa Øerne. Ligger dette ikke i det

¹⁶⁾ See Registeret til Rescriptsamlingen under „Færø“.

¹⁷⁾ Sfr. Tanc. Skriv. 21 Febr. 1837, 21 Octbr. 1841.

¹⁸⁾ Sfr. Resc. 11 Novbr. 1846.

¹⁹⁾ Resc. 20 Mai 1835.

²⁰⁾ Lov 20 Febr. 1852, 4 Jan. 1854, 29 Decbr. 1857.

²¹⁾ Valglove 16 Juni 1849 §§ 18 og 37, 29 Decbr. 1850 § 1.

²²⁾ Lov 26 Marts 1852.

²³⁾ Lov om Færøernes Lagthing af 15 April 1854 § 11.

øvrige Indhold og det dog er Meningen, bliver det i Loven udtrykkelig tilføjet, at den ikke gjælder paa Færøerne²⁴⁾).

§ 23.

Føland.

Føland har, efter at det ved Overenskomst af 1262 med Kong Hakon Hakonsøn af Norge¹⁾ gav sig under dette Riges Konger, været nogle forbundet med Norge, og ligeledes, efter at Danmark og Norge fik fælles Konger, med Danmark²⁾. Forbindelsen med Norge ophørte, da dette Land i Aaret 1814 afstod til Sverrig, men uden at Føland fulgte med³⁾. Imidlertid er Føland ikke betragtet som nogen Deel af Kongeriget Danmark eller forhen af Kongeriget Norge og de for disse Riger givne Love have ikke i og for sig hart Gyldighed i Føland.

Medens Føland var Fristat, gaves Lovene paa Althinget. Efter Foreningen med Norge udgik Lovene i Almindelighed fra Kongerne, men bleve derefter undertiden formeligen vedtagne af Althinget, hvor de i Regelen steds læstes og indregistreredes. Imidlertid vedblev Althinget ogsaa selvstændigen at give Retsforordninger angaaende baade Lovgivnings- og Forvaltningsgjenstande og vedtog hyppigen Forklaringer over Lovene. I vigtigere Tilfælde ere flige Althingsbeslutninger stadfæstede af Kongen⁴⁾. I enkelte Tilfælde har den hele paa Ørøaa Thing

²⁴⁾ Jfr. t. Ex. Lovdelov 10 Mai 1854 § 78, Lov om Fallitloer af 30 Decbr. 1858 § 18, Lov om Arveafgifter af 19 Febr. 1861 § 6, Lov om Kirkepen m. v. af f. D. § 42.

¹⁾ Findes i Udgaverne af Sønnebogen og i Lovsamling for Føland. I Overjættelse i Kriegers Grundlag S. 120-121.

²⁾ Jfr. Parfen Følands statsretlige Stilling §§ 5-11 (i hans samlede Skrifter 1. Afd. 3. B. S. 222-245).

³⁾ Fredstractat med Sverrig af 14 Jan. 1814 Art. 4.

⁴⁾ Exemplar paa Ovenstaaende findes i Lovsamling for Føland, udgivet af D. Stephensen og J. Sigurdsson, hvoraf 1853-1864 12 Bind ere udkomne.

forsamlede Almue samtykket i hvad der besluttedes, hvorved Bestemmelserne fik Naturen af Vedtægter⁵⁾. Lærligen har Althinget til sine Beslutninger, indeholdende fremtidige Retsforordninger, benyttet Formen af en Dom. Dette gjælder saaledes om den paa Althinget den 2den Juli 1564 vedtagne saakaldte Storedom om Heer og Leiermaalssager, der er stadfæstet af Kongen den 13de April 1565 og henimod tre hundrede Aar har været en Hovedlov for Island⁶⁾. Althingets Myndighed til at give Retsforordninger var endnu i fuld Virksomhed i hele det syttende Aarhundrede⁷⁾, men ophørte derpaa og Althinget, der vedblev at bestaae som Overdomstol, er først ophævet ved Forordningen af 11te Juli 1800 § 1⁸⁾.

En for Island endnu gjældende Lovbog⁹⁾ er den af Kong Magnus Lagabæter 1280 givne og det følgende Aar paa Islands Althing antagne Lovbog¹⁰⁾, der ogsaa benævnes den Islandske Lov¹¹⁾. Ved denne ophævedes den nogle Aar forud givne Lov Ternside¹²⁾, men derimod ikke alle øvrige ældre islandske Love. Blandt disse have saaledes endnu Gyldighed

⁵⁾ Jfr. t. Ex. Althingsbeslutning om Tjenestefolk af 1404 i Lovsaml. f. Island 1. B. S. 34-35 og paa Dansk bag den danske Oversættelse af Lovbogen S. 378-380.

⁶⁾ Findes i Lovsaml. f. Island paa sit Sted og paa Dansk bag Oversættelse af Lovbogen S. 405-414.

⁷⁾ See Lovsaml. f. Island 1. B.

⁸⁾ Jfr. Collegial-Libene f. 1843 S. 215-216.

⁹⁾ Om de islandske Love i det Hele see fornemmeligen Kongens private Ret 1. B. §§ 181-236, Stephensen: *Commentatio de legibus, quæ jus islandicum hodiernum efficiant*, 1819, Schlegels *Encyclopædi* § 41, Kolberup-Rosenvinges *Encyclopædi* §§ 64-66, Kriegers *Grundlag* §§ 32-36.

¹⁰⁾ Den har Navn efter den islandske Lov Rasmann, der benyttedes ved Lovens Forfættelse og bragte den til Island.

¹¹⁾ Jfr. Resc. 19 Febr. 1734, 17 Febr. 1769, Indl. til Plac. 4 Mai 1778.

¹²⁾ Ved denne var den ældre islandske Lov Graagaafen traadt ud af Kraft.

Biskop Giesfurs Statut af 1096 om Tienden¹³⁾ og Biskop Arnas paa Althinget i Aaret 1275 antagne Kristennet, hvilken første dog som givet før Reformationen har tabt det meste af sin Betydning¹⁴⁾. Bønsbogen er med Hensyn til flere Gjenstande udtrykkelig ophævet¹⁵⁾, andre Bestemmelser have mistet Anvendelse ved Reformationen og Kongernes Enevolds-magt og atter andre ere fortrængte ved Retsudviklingen, hvilket meget er foranlediget derved, at de ikke længere svare til Forholdene, tildeels ere dunkle og at nøjagtige Udgaver af Lovene ikke have¹⁶⁾. I Anvendelse er kun meget lidt af samme tilbage og dette er fornemmeligen Forfærdelser om Landboforholdene¹⁷⁾.

I Mellemtiden mellem Bønsbogen og indtil Christian den Femtes Norske Lov udkom ere deels for Island givne flere egne Love angaaende enkelte Gjenstande under Navn af Retteboder, Anordninger, aabne Breve eller andre Navne, hvoriblandt hører den ovennævnte Storedom om Rødsagtighedsforseelser, som dog igjen er affødt¹⁸⁾, og deels ere nogle for Danmark eller Norge givne Love udvidede til Island. Dette gjælder om Christian den Tredies Kirkeordinant af 2den September 1537 og Riber-Artikler af 4de Mai 1542¹⁹⁾, samme Konges Colbingske Reces af 13de December 1558²⁰⁾, Frederik den Andens Ordinant om Ægteskabsager af 19de

¹³⁾ See Canc. Skriv. 18 Mai 1813.

¹⁴⁾ Sfr. Refc. 29 Mai 1719.

¹⁵⁾ Sfr. Plac. 19 Septbr. 1806, Frdg. 24 Jan. 1838 Inbl. og § 1, Frdg. 15 Marts 1861 § 32 samt nedenfor Anm. 24-36.

¹⁶⁾ Ved privat Foranstaltning er den trykt 1576, 1578, 1707 og 1709 samt i dansk Oversættelse 1763. Noget autentisk Udgave have ikke. Sfr. Refc. 16 Mai 1760 § 2.

¹⁷⁾ See Coll. Tid. f. 1826 S. 337-346. Sfr. Frdg. 15 Marts 1861 § 32.

¹⁸⁾ Frdg. 24 Jan. 1838 Inbl. og § 1.

¹⁹⁾ Sfr. Lovsamling f. Island 1. B. S. 43 og 54.

²⁰⁾ Som subsidiair Ret, Frdg. 20 Marts 1563.

Juni 1582²¹⁾) og Christian den Fjerdes norske Kirkeordinant af 2den Juli 1607²²⁾).

Saa snart Norske Lov var udkommen, blev der gjort Forsøg paa at faae en med samme saavidt muligt overensstemmende ny islandsk Lov forfattet²³⁾, og da dette ikke lykkedes, begyndte Norske Lov at faae Indpas paa Island. Den er udtrykkelig udbudet dertil med Hensyn til visse Gjenstande, nemlig: 1. „Formaliteten og Processernes Maade“²⁴⁾, 2. Drabs- og Tyvsfager²⁵⁾, 3. Arv²⁶⁾ og 4. Bodelretten²⁷⁾, og hvad disse Gjenstande angaaer, er det blevet antaget, at ogsaa senere Love om dem for Norge maatte gjælde i Island. Nogle Love for Island forudsætte, at ogsaa enkelte andre Bestemmelser i Norske Lov ere anvendelige paa Island²⁸⁾, og det er blevet tilladt at tage Hensyn til Norske Lov i „arbitraire Kjendelser“ — hvorved maa forståes ulovbestemte Tilfælde — naar den passer sig for Island²⁹⁾. Angaaende de ovenfor under Nr. 2 og 4 nævnte Gjenstande, for hvilke Norske Lov er udbudet til Island, er iøvrigt Anvendelsen falden

²¹⁾ Ordinants 2 Juni 1587. Jfr. dog Resc. 7 Decbr. 1827, der udvider Forordningen af 30 April 1824 til Island.

²²⁾ Jfrbg. 29 Novbr. 1622. Jfr. Resc. 29 Mai 1719 og Lovsamling for Island 1. B. S. 442-443.

²³⁾ Resc. 14 April 1688, 29 Mai 1719. See S. 109-110.

²⁴⁾ Resc. 2 Mai 1732, jfr. Resc. 7 Mai 1735, 24 Jan. 1738, 2 Juni 1747, 5 April 1748, Jfrbg. 13 Juni 1787 Cap. 2 § 21, 11 Juli 1800 §§ 4, 11, 16 og 20, Canc. Skriv. 13 April 1822 og en Afhandling i Jur. Tidsskr. 13. B. 2. S. 192-226. Jfr. dog Resc. 24 Marts 1705, 5 Marts 1734, 16 Novbr. 1764.

²⁵⁾ Resc. 19 Febr. 1734, jfr. Resc. 11 Juli 1755.

²⁶⁾ Resc. 17 Febr. 1769, jfr. Resc. 15 Mai 1711 og Resol. 19 Septbr. 1832 (i Canc. Skriv. 6 Octbr. f. A.).

²⁷⁾ Jfrbg. 17 Novbr. 1786 § 17, 13 Juni 1787 Cap. 2 § 20.

²⁸⁾ Resc. 26 Juni 1782 §§ 3 og 4, Jfrbg. 22 Juli 1791.

²⁹⁾ Resc. 19 Febr. 1734. Jfr. Resc. 28 Marts 1776, Domme i Schlesels Samling af Høiesteretsdomme 1. B. S. 219-221.

bort ved senere Love³⁰⁾, for det meste ogiaa i Henseende til Arv³¹⁾ og for en stor Deel i Rettergangssager ved den ved Anordning af 15de August 1832 indførte Rettergangsmaade i borgerlige Sager og private Politisager³²⁾. Efter at Norge er skilt fra Danmark og Island og Haabet om at faae en ny islandsk Lovbog udarbejdet synes i det mindste for det Første at være opgivet, har der vilst sig en Stræben efter at faae dansk Ret i det Væsentlige udvidet til Island³³⁾ og saadan Udvidelse er skeet med Hensyn til Forbrudsfers Behandling og Afstraffelse³⁴⁾, og Myndighed, Umyndighed, Værgemaal og Curatel³⁵⁾, dog er senere givet en egen omfattende Anordning om Værgemaalsbestyrelse paa Island³⁶⁾.

Iøvrigt bestaaer den islandske Lovgivning fremdeles af to Hoveddele: deels egne for Island givne Love og deels danske og norske Love, der med eller uden Forandring ere udvidede til Island. For den ældre Tid have vel enkelte Anordninger og kongelige Resolutioner, hvorved er bestemt, at en eller anden for Danmark og Norge eller særligen for sidstnævnte Land givne Lov skal gjælde paa Island³⁷⁾, men det ansaaes dog tilstrækkeligt, at det danske Cancelli eller Rentekammeret til-

³⁰⁾ Canc. Skriv. 17 Marts 1827, der udvider Frbg. 18 Mai 1825 om Begler til Island, Frbg. 24 Jan. 1838.

³¹⁾ Frbg. 25 Septbr. 1850.

³²⁾ Jfr. ogiaa Frbg. 11 Juli 1800, og navnlig § 16 med Hensyn til Frbg. 3 Juni 1796.

³³⁾ Resol. 29 Marts 1826. Jfr. angaaende Politilove Canc. Skriv. 19 Novbr. 1839.

³⁴⁾ Frbg. 24 Jan. 1838. Gives for Kongeriget Danmark nye Straffelove, hvorved den til Island udvidede danske Strafferet forandres, gjælde ogsaa disse nye Straffelove paa Island uden nogen Udvidelse, Frbg. 24 Jan. 1838 § 7, Canc. Skriv. 11 Febr. 1845, hvilket t. Ex. faaer Anvendelse paa Frbg. 11 og 15 April 1840 og 26 Marts 1841.

³⁵⁾ Frbg. 21 Decbr. 1831 § 1, Andg. 18 Febr. 1847 § 1.

³⁶⁾ Andg. 18 Febr. 1847.

³⁷⁾ Frbg. 30 Mai 1776 12. Afd. § 3, 4 Mai 1778 § 1, 18 Juni 1784, 11 Juli 1800 § 20, Resol. 12 Juni 1717 (i Lovsamling for

kjendegav, at en almindelig Anordning skulde være anvendelig paa Den³⁸⁾, hvilket ofte ogsaa er skeet, dog ordentligviis kun paa særegen Foranledning³⁹⁾. Ogsaa ere nogle almindelige Anordninger uden nogen Tilfjendegibelse derom komne til Anvendelse hersteds⁴⁰⁾, men dette har dog været tilfældigt og kom fra Begyndelsen af dette Aarhundrede tildeels til at beroe paa den islandske Overrets Ekson, da det var overladt til den at oversætte paa Islandst saadanne tilstillede Anordninger, som burde efterleves af Dens Indbyggere⁴¹⁾, hvilket er iagttaget med Hensyn til flere saavel ældre som yngre for Danmark og Norge givne Anordninger⁴²⁾. At en for Hovedriget udfommen Lov, der er sendt til Island, er thinglæst sammesteds, kan i og for sig ikke være afgjørende⁴³⁾. En fast Regel i omhandlede Henseende erholdtes først ved den kongelige Resolution af 6te Juni 1821, der for Islands Vedkommende gav samme Forfærd, som i foregaaende § 22 allerede er anført for Færøerne. Derefter ere flere for Danmark givne Anordninger udvidede til Island enten ved kongelige Rescripter⁴⁴⁾ eller ved Cancelliskrivelser⁴⁵⁾, eftersom Udvidelsen er skeet med eller uden Forandringer. Denne Form for Ud-

Island), Resc. 14 Juni 1740, 9 Juni 1741 § 7 (i Lovsaml. f. Isl.), 19 Jan. 1742, 29 Mai 1744, 22 Decbr. 1758, 10 Febr. 1764, 4 April 1772, 28 Marts 1776, 22 Decbr. 1797.

³⁸⁾ Canc. Skriv. 2 Mai 1835. Jfr. dog den islandske Overrets Dom i Højesteretsstaden f. 1863 S. 175-176.

³⁹⁾ Canc. Skriv. 22 Mai 1770 (i Lovsaml. f. Isl.), 25 Aug. 1798, 17 Marts 1812 (jfr. dog Resc. 18 Juli 1821), 24 Febr. 1816, 26 April 1817, 9 Mai 1818, 27 Mai 1820, 28 April 1821, 2 Mai 1835. Jfr. Canc. Skriv. 3 Marts 1827.

⁴⁰⁾ Jfr. t. Gr. Lovsamling for Island 1. B. S. 485, 493, 500, 510, 527, 547, 657 og 744.

⁴¹⁾ Canc. Skriv. 2 Aug. 1800 og 14 Mai 1803.

⁴²⁾ En Samling af dem er ndgivet af den islandske Landsoverret.

⁴³⁾ Jfr. S. 99.

⁴⁴⁾ Resc. 5 April 1826, 7 Decbr. 1827, 24 Septbr. 1830.

⁴⁵⁾ Canc. Skriv. 20 April 1822, 9 Septbr. 1823, 5 Marts 1825, 17 Marts og 5 Mai 1827, 27 Mai 1828, 23 Mai og 26 Septbr. 1829.

videlsen fandtes imidlertid ikke længe tilfredsstillende. Det blev derfor i Aaret 1831 bestemt, at Kongen i Almindelighed vilde kundgjøre sin Villie vedgaaende ved Forordninger, der saavel i det danske som det islandske Sprog bekendtgjordes ved Trykken ⁴⁶⁾. I Overensstemmelse hermed er Udvidelsen af Love skeet ved trykte Anordninger, der dog ikke altid udkom under Navn af Forordninger ⁴⁷⁾ men ogsaa under andre Navne ⁴⁸⁾, ofte som Placater ⁴⁹⁾. Nu er det fastsat, at de almindelige Love, der findes egne til at gøres gjældende paa Island, skulde forelægges Althinget som Lovudkast i saavel det danske som islandske Sprog, hver Lov for sig og med de Forandringer, som deri maatte findes fornødne ⁵⁰⁾. Ifølge heraf maa man antage, at for Fremtiden ingen egentlig Udvidelse af danske Love til Island vil foregaae, men at alle Love, der skulde gjælde paa Island, ville udkomme som egne Love for dette Land, om de end i Indhold blive overensstemmende med Love for Kongeriget. Conventioner med fremmede Stater om Afbrugsrettens Ophævelse gjælde paa Island uden nogen Udvidelse ⁵¹⁾.

Til Østifternes Provindsialstænder udnævnte Kongen for Islands og Færøernes Vedkommende tre med disse Landes Tilstand bekendte Mænd ⁵²⁾ og Udkast til de under Stændernes Virkefreds hørende Love for Island, hvad enten disse oprindelige skulde gives for dette Land, eller der handlede om til samme at udvide Love, som vare udkomne for Kongeriget, blev forelagte Stænderne til Betænkning ⁵³⁾. Men

⁴⁶⁾ Indl. til Frdg. 21 Decbr. 1831 (findes foran Lovene for 1832), jfr. Canc. Skriv. 25 Juni 1831, 12 Mai 1832.

⁴⁷⁾ Frdg. 3 Febr. 1836, 9 Mai 1855, 27 Mai 1859.

⁴⁸⁾ Andg. 31 Mai 1855.

⁴⁹⁾ Plac. 9 og 31 Mai 1855, 6 Jan. 1857, 28 Mai 1859, 4 Jan. 1861, 29 Aug. 1862.

⁵⁰⁾ Befg. 1 Juni 1861 I.

⁵¹⁾ Resc. 27 Marts 1835.

⁵²⁾ Frdg. 15 Mai 1834 § 1, jfr. Resol. 22 Aug. 1838 § 1.

⁵³⁾ Jfr. t. Gr. Frdg. 3 Febr. og 30 Marts 1836, 24 Jan. 1838.

efter at der for Island er oprettet en egen raadgivende Forsamling under Navn af Althing⁵⁴), blive Udcast til saadanne Love, affattede i det danske og islandske Sprog, nu forhandlede med dette Thing⁵⁵). For dette ere ogsaa blevne forelagte saadanne for Kongeriget givne Love, hvis Udvidelse til Island, uagtet intet Lovudkast derom var udarbejdet, muligen kunde findes hensigtsvarende, for at Thinget kunde afgive sin Betænkning angaaende Udvidelsen⁵⁶).

Grundloven af 5te Juni 1849 er givet ogsaa for Island⁵⁷), men den lovgivende Myndighed er endnu ikke for dette Lands Vedkommende traadt i Virksomhed overeensstemmende med Grundlovens Regel⁵⁸). Derfor er den Form, hvorunder Love for Island gives, endnu den samme, som nys foran er nævnt⁵⁹). Love, der lige meget vedkomme Kongeriget og Island, kunne ikke ubeløstkes fra den i Kongeriget bestaaende Lovgivningsmagts sædvanlige Behandling, men i Almindelighed vil Althingets Betænkning over Udcast til saadanne Love forud blive indhentet⁶⁰).

Spødsproget angaaer, da ere de ældste Love for Island givne i det islandske Sprog, men i meget lang Tid og navnlig hele forrige Aarhundrede er ingen fast Regel fulgt i Henseende til Sproget. Flere Love ere udfomne baade paa Dansk og Islandst⁶¹), men mange andre iffun paa Dansk⁶²).

⁵⁴) Fæd. 8 Marts 1843.

⁵⁵) Fæd. 8 Marts 1843, Resol. 4 Jan. 1861 (i Dep. Tid. S. 167-168).

⁵⁶) Resol. 10 Novbr. 1843.

⁵⁷) Valglove af 7 Juli 1848 § 1 og af 16 Juni 1849 §§ 18 og 37, Resol. 23 Septbr. 1848.

⁵⁸) Valglov 28 Septbr. 1849, Rindg. 12 Mai 1852, Bælg. 7 Juni 1855 II. § 2 og 27 Mai 1859 II. § 2.

⁵⁹) Rindg. 12 Mai 1852. Jfr. Anm. 47-49.

⁶⁰) See Lov om Skibsfart og Handel paa Island af 15 April 1854, jfr. Bælg. 7 Juni 1855 II. § 1 og 27 Mai 1859 Indl.

⁶¹) Jfr. t. Ex. Fæd. 15 Mai 1770, 12 Mai 1772, Plac. 19 Septbr. 1806.

⁶²) Resol. 27 Mai, 3 og 10 Juni 1746, Canc. Skriv. 16 Marts 1848.

I Begyndelsen af dette Aarhundrede blev det overdraget de Tilforordnede i den islandske Landsøverret at oversætte paa Islandsk alle Anordninger, som i Fremtiden bleve givne for Island, og de vigtigste af de ældre, som det var meest nødvendigt for Almuen at kende, og ligeledes de for Kongeriget udfomne Anordninger, der fandtes at burde anvendes paa Island⁶³). Sproget i selve Anordningerne vedblev imidlertid at være Dansk. Forordningen for Island af 21de December 1831 er trykt baade i det danske og i det islandske Sprog og ved den blev det fastsat, at paa samme Maade skulde udfomne alle for Island gjældende Anordninger, enten de særligen gaves for dette Land eller udrubedes dertil⁶⁴). Dog blev alene den danske Text understrevet af Kongen, og den islandske Text, der trykkes ved Siden af den danske, blev kun betragtet som en Oversættelse. Imidlertid blev det ved Højesteretsdom antaget, at den islandske Text burde thinglæses paa Island, for at den sædvanlige Virkning af denne Betjendtgjorelsesform skulde indtræde⁶⁵). Efter at Althinget af 1843 var traadt i Virksomhed, androg dette flere Gange paa, at den islandske Text maatte blive bekræftet med Kongens og vedkommende Regjeringscollegiums eller Ministeriums Underskrift, men i lang Tid fandtes Betænkelighed ved at indrømme dette⁶⁶). Imidlertid er det dog nu tilstaaet, at den islandske Text i Loven forshnes ligesom den danske med Kongens og vedkommende Ministers Underskrift⁶⁷).

Samtidigt med, at Norske Lov fattes i Kraft i Norge, toges det, som ovenfor bemærket, under Overveielse at faae en ny Lovbog forfattet for Island og muligen bragt i Sam-

⁶³) Canc. Skriv. 2 Aug. 1800, 14 Mai 1803, jfr. Canc. Skriv. 12 Mai 1832.

⁶⁴) Jfr. Can. Skriv. 25 Juni 1831, 12 Mai 1832.

⁶⁵) Canc. Skriv. 28 Marts 1843.

⁶⁶) Canc. Skriv. 16 Marts 1848, Belg. 19 Mai 1849 II. § 10, 23 Mai 1853 II. § 7, 7 Juni 1855 II. § 4.

⁶⁷) Belg. 27 Mai 1859 II § 1.

flang med Norſke Lov⁶⁸⁾, men uagtet der blev arbeidet paa en ſaadan Lovbog i over et halvt Aarhundrede, naaedes ikke Maalet⁶⁹⁾. Sagen ſattes paany i Gang i Begyndelſen af dette Aarhundrede⁷⁰⁾ men ligeledes uden Reſultat. Senere er man ſlaaet ind paa en anden Vej, idet man har ſøgt at ſaae en Anordning udarbeidet, hvori af Bogsbogen ſkulde optages Alt, ſom efter de nuværende Forhold endnu kunde egne ſig til at gjælde paa Iſland, og hvori tillige ſkulde gives ſaadanne Beſtemmelſer, der efter Forholdene paa Den maatte være fornødne, for at derefter Danſke Lov med ſenere Tillæg kunde erklæres gjældende i Iſland⁷¹⁾, men ſaadan Anordning er ikke kommen i Stand.

§ 24.

De danſke Der i Veſtindien.

Som almindelig Regel er foreſkrevet, at „danſk Lov og Ret“ bør gjælde overalt paa de tre danſke Der i Veſtindien: St. Croix, St. Thomas og St. Jan¹⁾. Grundlaget for Retsforfatningen er altsaa Chriſtian den Femtes Danſke Lov og de for Kongeriget givne Love. Denne Regel, ſom, efter at Negerſlaveriet er ophævet, er bleven anvendelig paa alle Indvaanere paa Derne²⁾, er naturligtviis ikke til Hinder for, at der for diſſe gives mange egne Love og Anordninger, der, indtil den frie Forfatning indførtes i Danmark, ere udfomne

⁶⁸⁾ Reſc. 14 April 1688.

⁶⁹⁾ Jfr. Reſc. 29 Mai 1719, 9 Juni 1721, 12 Mai 1727, 2 Mai 1732, 7 Mai 1735, 16 Mai 1760 (der indeholder en udførlig og mærkelig Inſtruction for Lovarbeidet), 18 April 1761, 31 Decbr. 1762, 3 Juni 1763, 13 Juli 1764, 7 Marts 1766, 18 Mai 1767, Cenc. Striv. 12 Mai 1770 (i den iſlandske Lovſamling, jfr. Anm. ſammefæds S. B. S. 405-407).

⁷⁰⁾ Reſol. 6 Juni 1800.

⁷¹⁾ Reſol. 29 Marts 1826.

¹⁾ Andg. 31 Marts 1755 § 3, Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 67.

²⁾ Jfr. Perſonretten § 6 S. 30-32.

ganste paa samme Maade som Anordningerne for Kongeriget. Regelen medfører med Hensyn til de danske Løve og Anordninger, der ere ældre end 1819, at de, forsaavidt ikke om enkelte af dem en modsat Bestemmelse er givet, alle maae gjælde paa de danske Øer i Vestindien, naar de ikke angaae Forhold, der ei saaledes finde Sted i Colonierne som i Danmark, og heller ikke stride imod de egne for Øerne givne Anordninger³⁾. Udtrykkelig Tillsigelse i saa Henseende haves om enkelte⁴⁾.

Ved Resolutionen af 6te Juni 1821 foreskredes, at det for Fremtiden skulde tages under Overveelse, hvilke af de for Danmark udgivne Anordninger der egnede sig til at gjøres gjældende paa de danske Øer i Vestindien og at de da dertil skulde udvides⁵⁾. Denne Forskrift er kommen til Anvendelse paa Løvene og Anordningerne af 1819 og for den følgende Tid⁶⁾, og om dem bliver altsaa Regelen, at ingen af dem, naar de ikke efter deres Indhold tillige angaae Øerne⁷⁾, gjælder samme- steds, med mindre de udtrykkeligen ere blevene udvidede dertil⁸⁾. Udvidelsen er, indtil den frie Forsatning traadte i Virksomhed⁹⁾, skeet ved Rescripter eller ved Cancelliskrivelser, eftersom Forandringer ere gjorte i Anordningerne eller ikke¹⁰⁾. Under

³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 3 Decbr. 1831.

⁴⁾ Resc. 20 Marts 1733, 31 Decbr. 1777, 23 Septbr. 1818, 13 Febr. 1822, 21 Septbr. 1831, Plac. 18 Decbr. 1820, Canc. Skriv. 12 Juni 1819, 2 Novbr. 1822, 7 og 14 Juni 1823, 17 Decbr. 1825, 11 April 1837.

⁵⁾ See S. 99.

⁶⁾ Resc. 30 Mai 1823 og Canc. Skriv. 7 Juni s. A.

⁷⁾ Jfr. Plac. 8 April og 22 Decbr. 1825, Fædg. 6 Juni 1833, Lov 30 Juni 1850.

⁸⁾ Canc. Skriv. 26 Febr. 1825 (Slutningen), 7 Decbr. 1841, jfr. Canc. Skriv. 19 Juli 1831.

⁹⁾ Jfr. Resc. 6 Febr. 1849, 6 Decbr. 1850, Just. M. Skriv. 30 Jan. 1849.

¹⁰⁾ Resol. 6 Juni 1821. Disse Rescripter og Canc. Skriv. anføres i Registeret til Rescriptsamlingen.

Udvidelsen ere ofte indbefattede Forvaltningsbestemmelser, indeholdte i Collegialskrivelser.

Ved Coloniallov af 26de Marts 1852 blev der for de danske-vestindiske Der oprettet et Colonialraad, der fik raadgivende Medvirkning ved Lovgivningsmagtens Udøvelse¹¹⁾. Efter at det havde afgivet sin Betænkning, hvilket i Almindelighed skete over Anordningsudkast, som Regjeringen forelagde det, kunde Kongen give Anordninger angaaende: 1. de for Kongeriget Danmark gjældende Loves Udvidelse til Derne, og 2. disses Communalvæsen, derunder indbefattet Skolevæsenet, Fattigforsørgelsen, Borgervæbningen, Veivæsenet, Hegn og Fred, saa ogsaa om Arbeids-, Nærings- og Thendeforholdene, Løsgjænger, Sundheds- og Brandpolitiet samt det executive Politi i det Hele. De under Nr. 1 nævnte Anordninger kunde vel indeholde Afvigelser fra de for Møderlandet gjældende Love, forsaavidt dertil fandtes sær Anledning i Dernes eienbommelige Forhold, men ikke i Henseende til Lovens Grundsætninger¹²⁾. Overensstemmende med Forestaaende ere ogsaa flere Anordninger givne af Kongen saavel angaaende danske Loves Udvidelse til Derne i Vestindien¹³⁾ som indeholdende selvstændige Bestemmelser for disse om de under Nr. 2 nævnte Gjenstande¹⁴⁾. Den Kongen tilkomme Anordningsmyndighed var dog ikke til Hinder for, at Love, naar Kongen og Rigsdagen derom paa sædvanlig Maade enedes, kunde vedtages angaaende de omhandlede Anliggender¹⁵⁾. For andre¹⁶⁾ udøvedes den lovgivende Magt for

¹¹⁾ Coloniallov 26 Marts 1852 § 1, jfr. Andg. 26 Septbr. 1863 § 8.

¹²⁾ Coloniallov 26 Marts 1852 § 2, jfr. § 5.

¹³⁾ See t. Gr. Andg. 22 Febr. og 10 Juli 1855, 24 April og 26 Septbr. 1860, 11 Marts og 29 Decbr. 1862.

¹⁴⁾ See t. Gr. Andg. 18 Aug., 6 og 18 Septbr. 1853 (findes tildeels bag Lovene f. 1854), 22 Febr., 9 Mai og 13 Septbr. 1855, 6 Juni og 2 Octbr. 1862.

¹⁵⁾ Coloniallov 26 Marts 1852 § 2.

¹⁶⁾ En udvidet midlertidig Myndighed til at give Anordninger for Derne

Derne af Kongen i Forening med Rigsdagen¹⁷⁾), hvilket, efter at et Rigsraad var oprettet for Monarchiets Fælledsager¹⁸⁾), vedblev for Dernes indre Anliggender, medens Lovgivningsmyndigheden for andre Sager gik over til Kongen og Rigsraadet¹⁹⁾).

Den nævnte Coloniallov er ophævet²⁰⁾ og en ny given under 27de November 1863. Ved denne have Derne faaet en større Selvstændighed, navnlig ogsaa med Hensyn til Lovgivningen. Der have nu paa Derne toende Colonialraad, det ene for St. Croix og det andet for St. Thomas med St. Jan²¹⁾). Disse Raad have tildeels en besluttende Medvirkning ved Lovgivningen. I alle Anliggender, der ubefrædet vedrøre Forhold indenfor Dernes Grændser, derunder indbefattede deres Havne og Søterritorium, udøves, forsaavidt der ikke findes Anledning til paa sædvanlig Maade at udgive en Lov og Sagen heller ikke angaaer Forandring i eller Tillæg til Colonialloven eller Beløbet af de til Dmisløb paa Derne udstedte Creditbeviser, den lovgivende Myndighed af Kongen og vedkommende Colonialraad i Forening gennem Anordninger²²⁾). Forslag til flige indbringes i Raadet af Gouverneuren eller Overøvrigheden efter Regjeringens eller Gouverneurens Bestemmelse, eller af eet eller flere af Colonialraadets Medlemmer²³⁾). Sager, der vedkomme Dernes fælleds Lovgivning eller fælleds Anliggender og skønnes at egne sig dertil, kunne behandles i et fælleds Udvalg af de to Colonialraad,

om disse Gjenstande blev indbrømt Kongen ved Love af 16 April og 29 Decbr. 1862.

¹⁷⁾ Coloniallov 26 Martz 1852 § 3.

¹⁸⁾ Forfatningslov 2 Octbr. 1855.

¹⁹⁾ Grundlovsbest. 29 Aug. 1855 § 2, Forfatningslov 2 Octbr. f. U. § 22.

²⁰⁾ Jfr. Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 84.

²¹⁾ Coloniallov 27 Novbr. 1863 §§ 13 og 14, jfr. Andg. 26 Septbr. 1863 § 1.

²²⁾ Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 1.

²³⁾ Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 41.

men de skulle først være forelagte hvert Colonialraad og den endelige Beslutning tages af hvert Raad for sit Vedkommende²⁴⁾. De af Colonialraadet vedtagne og af Kongen stadfæstede Anordninger skulle fremlægges paa Rigsdagen i dennes nærmest paafølgende Samling²⁵⁾. Finde der Anledning til at udgive en egentlig Lov i ommeldte Anliggender, hører Sagen under Kongerigets Lovgivningsmagt. Forslag til saadan Lov vil ordentligviis være at forelægge vedkommende Colonialraad til Betænkning. Vigelebes vil der i de øvrige Colonierne vedrørende Anliggender, forinden nogen Lov udgives, der indeholder Bestemmelser, som særligen vedkomme de vestindiske Der, gives Colonialraadet Velighed til at udtale sig, naar ikke særegne Grunde nødvendiggjøre en Undtagelse²⁶⁾. En Lov udfordres altid, naar Forandring skal gjøres i Colonialloven eller Tilfæg til samme gives, og ligesaa til Forandring i de til Omløb paa Derne udstedte Creditbevisers Beløb²⁷⁾.

Da Love i nogle af Coloniernes Anliggender høre under Rigsdagens men i andre under Rigstraadets Virkefæde²⁸⁾, kan en Lov for Colonierne undertiden være at vedtage af saavel hiin som denne Green af den lovgivende Magt, eller det kan være tvivlsomt, under hvilken af dem den hører. I saadanne Tilfælde ere Love af samme Indhold søgte vedtagne baade af Rigstraadet og Rigsdagen²⁹⁾.

I særbeles paatrængende Tilfælde kan Gouverneuren paa Derne i Vestindien foreløbigen stadfæste de af vedkommende Colonialraad vedtagne Anordninger og derved sætte dem i Kraft, indtil Kongens Beslutning kan modtages. Under overordentlige

²⁴⁾ Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 42.

²⁵⁾ Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 1, jfr. § 3.

²⁶⁾ Coloniallov 27 Novbr. 1863 §§ 1 og 2.

²⁷⁾ Coloniallov 27 Novbr. 1863 §§ 1, 57 og 85.

²⁸⁾ Grundlovsbest. 29 Aug. 1855 § 2, Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 1, jfr. § 2.

²⁹⁾ Love 4 Novbr. 1859 og 3 Marts 1860, jfr. Anbg. 24 Febr. f. A., Love 16 April og 29 Decbr. 1862.

Omfstændigheder kan han endog udstede foreløbige Love og Anordninger. De skulle stedsse forelægges vedkommende Colonialraad i dettes næste Møde, og forsaavidt Sagen kræver Afgjørelse ved Lov, tillige vedkommende lovgivende Forsamling i Møderlandet i dennes første eller, hvis Sagen ikke faa tidligt har kunnet behandles i Colonialraadet, i dens anden ordentlige Samling efter Lovens Udstedelse³⁰⁾.

§ 25.

Grønland.

Der maa stjelnes mellem to Classer af Indvaanere i Grønland.

1. Europæere, Colonister og Alle, som staae i den grønlandste Handels eller den grønlandste Missions Tjeneste, om disse ogsaa ere indfødte Grønlændere, høre under Kongerigets Lovgivning og have, da der ikke i Grønland er indrettet nogen Domstol, deres Værnething ved Retterne i Kjøbenhavn¹⁾. Nogle særlige Bestemmelser ere dog givne om Skifteforvaltningen, der udføres af Handelsinspecteurerne, hvis Kjendelser i Skiftesager paaanføres umiddelbart til Højesteret²⁾. Handelsinspecteurerne kunne ogsaa optage gyldige Thingvidner³⁾, have faaet Myndighed til for ringere Forseelser at anvende Bøder eller legemlige Revselsler, hvor disse findes passende, dog kan der klages over slige Straffekjendelser til den overordnede Be-

³⁰⁾ Coloniallov 27 Novbr. 1863 §§ 3 og 4. Jfr. ovenfor § 18 S. 84.

¹⁾ Resc. 17 April 1782, Instr. af 19 j. M., Canc. Skriv. 29 April 1819, 11 Octbr. 1828.

²⁾ Plac. 3 Juni 1791, 10 Febr. 1792, 28 Marts 1816, jfr. Canc. Skriv. 24 Marts 1810, 8 Febr. 1812, 18 Febr. 1826, 21 Juni 1839.

³⁾ Resc. 17 April 1782, Canc. Skriv. 27 j. M., jfr. Canc. Skriv. 27 Jan. 1829.

sthyrelse for den grønlandske Handel⁴⁾, og som Øvrigheder kunne de meddele visse Bevillinger⁵⁾.

2. For de øvrige indfødte Grønlandere haves ifkun meget ufuldstændige Lovbestemmelser. Hvor Forstanderskaber ere anordnede, ere disse blevene bemyndigede til at afgjøre alle Rets-trætter, navnlig efter de hos Grønlanderne herskende Retsbegreber, og at ansee Grønlanderne for Thveri og andre Forfeelsler med Bøder eller i visse Tilfælde med legemlig Retsfelse⁶⁾. For grovere Forbrudelser og i de andre Dele af Grønland for Forbrudelser i Almindelighed⁷⁾ kunne Handelsinspecteurerne straffe Grønlanderne efter Omstændighederne⁸⁾.

§ 26.

Den militaire Ret.

Lovgivningen indeholder mange Bestemmelser om Personer i særlige Stillinger, saasom om Adelige, Handlende, Haandværkere, Landmænd o. s. v., men disse Bestemmelser høre alle til den almindelige danske Ret og de Personer, som de angaae, komme ikke til at staae under nogen egen Lovgivning. Forhen bleve Jødernes Retsforhold i flere Tilfælde behandlede efter den mosaiske Ret, saasom med Hensyn til Myndighed, Ægteskab, Arv og Skifte¹⁾, men dette er ophørt, idet Jøder i alle Maader skulle rette sig efter Landets almindelige Love og i

⁴⁾ Instr. 19 April 1782 12te Post, Canc. Skriv. 18 Aug. 1835.

⁵⁾ Sfr. Canc. Skriv. 8 Febr. 1812, 29 April 1819.

⁶⁾ Foreløbige Bestem. 7 Mai 1862 §§ 20-22, 1 Mai 1863 §§ 20-22.

⁷⁾ Med Hensyn til Østerbygden jfr. Concession 7 Juni 1863 § 2 (i Dep. Tib. S. 559-563).

⁸⁾ Instr. 19 April 1782 4de Post § 1; foreløbige Bestem. 7 Mai 1862 § 24, 1 Mai 1863 § 24, jfr. Canc. Skriv. 29 April 1819, 23 April 1831, 5 Aug. 1837, Just. M. Skriv. 12 Mai 1848. Sfr. angaaende Forsøg paa en Communalbestyrelse Dep. Tib. f. 1857 S. 633-639, 652-664 og foreløbige Bestemmelser af 7 Mai 1862 og 1 Mai 1863.

¹⁾ Sfr. Refc. 2 Decbr. 1757, Canc. Skriv. 28 Juni 1794, 14 Jan.

intet borgerligt Anliggende kunne indstøbe sig under de mosaiske Love eller saakaldte Rabbiniske Forordninger og Vedtægter²⁾. Disse komme derfor kun i Betragtning i hvad der staaer i uadskillelig Forbindelse med Religionen og navnlig Religionstiftene³⁾. Dog kunne Jøder ikke vente Bevilling til Noget, som strider imod den mosaiske Ret⁴⁾.

Underleedes er de Militaires Forhold til den almindelige danske Ret. De Militaire have deres egne Love og overhovedet egne Retsregler. Derved fremkommer Forskjellen mellem den militaire Ret og den almindelige Ret, hvilken sidste i denne Modsatning benævnes den civile eller borgerlige Ret.

Omtrent samtibigen med Christian den Femtes Danske Lov udkom egne Hovedlove for Krigsmagten, nemlig under 9de Marts 1683 Krigsartikelsbrev og Krigsretsinstruction for Krigen til Lands og under 27de samme Maaned Søartikler og Krigsretsinstruction for Søetaten. Førstnævnte Lov, der er udgivet paa Tydskt og hvoraf en autentisk dansk Oversættelse er udkommen under 8de Januar 1808, er endnu stedse Hovedlov for Landhæren. For Søkrigsmagten ere senere Artikler givne⁵⁾; de gjældende ere Søkrigsartikelsbrev af 8de Januar 1752 og Krigsartikelsbrev for Landtjenesten ved Søetaten af 29de Juli 1756. Alle Krigsartikelsbrevene have senere faaet flere Tillæg⁶⁾. Af dem er det vigtigste et Infanterireglementets tredje Deel, udgivet under 19de April 1747.

De militaire Love indeholde fornemmeligen Bestemmelser om de ved Krigsmagten ansatte Personers Pligter, Forbrudelser

1804, Førstes Hæandsb. 2. B. S. 195 og 570, Art. f. Retsvib. 4. D. S. 252-253.

²⁾ Andg. 29 Marts 1814 § 1.

³⁾ Andg. 29 Marts 1814 § 1, Plac. 14 Octbr. 1828 §§ 2 og 5, Lov 19 April 1864, Canc. Skriv. 4 Juli 1829.

⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 23 Juni 1827.

⁵⁾ Søartikler 15 Marts 1700.

⁶⁾ Ere for Landkrigsmagten samlede i egne Lov- og Rescriptsamlinger.

og Rettergangen, men dog ogsaa nogle civilretslige Bestemmelser, saasom om Egtskab og Testamenter⁷⁾. I saadanne Tilfælde, for hvilke Forordninger mangle i den militaire Ret, skal der tages Hensyn til de borgerlige Love⁸⁾ og disse komme efter den nhere Lovgivning i stedsfor større Omfang til Anvendelse paa de Militaire.

Alle ved Krigsmagten ansatte Personer ere underkastede den militaire Ret⁹⁾, dog de udstrevne Værnepligtige, der opfylde deres Værnepligt, ifkun i den Tid, de ere indkaldte til Krigstjeneste¹⁰⁾. Indskrænkning bevirkes ogsaa derved, at der fra Regelen om det militaire Værnething, der ordentligviis for de Militaire strækker sig til alle Sager¹¹⁾, ere gjorte Undtagelser for visse Personer og Steder, ibet alle Militaire i Kjøbenhavn høre under de borgerlige Domstole i alle civile (d. e. ikke-criminelle) Sager, som ei angaae deres Embeder¹²⁾, og i visse Politisager¹³⁾, og dernæst have Støtatsens civile Embedsmænd og Betjente, naar de ikke gjøre Tjeneste paa Krigsskibene tilføes, de i Krigsministeriet ansatte civile Embedsmænd og Betjente og civile Lærere ved de militaire Lærestalter kun militært Værnething i Embedssager¹⁴⁾. Den

⁷⁾ Krigsretsinstr. 9 Marts 1683 § 36, Inf. Regl. 3. D. S. 428-430, Kr. Art. Br. 8 Jan. 1752 § 977, 29 Juli 1756 §§ 399-406.

⁸⁾ Kr. Art. Br. 9 Marts 1683 § 188, Krigsretsinstr. af f. D. § 6, Kr. Art. Br. 8 Jan. 1752 § 979, 29 Juli 1756 § 782.

⁹⁾ Kr. Art. Br. 9 Marts 1683 § 192, Inbl. til Kr. Art. Br. af 8 Jan. 1752 og 29 Juli 1756.

¹⁰⁾ Jfr. D. L. 1-2-10, Plac. 25 Juni 1805, Pat. 25 Septbr. f. A.

¹¹⁾ Kr. Art. Br. 9 Marts 1683 § 192, Krigsretsinstr. f. D. § 1, Kr. Art. Br. 8 Jan. 1752 § 953, 29 Juli 1756 §§ 742-754. Regelen er i D. L. 1-2-9 udtrykt mere indskrænkende.

¹²⁾ Plac. 10 Juni 1778 § 1, jfr. Frdg. 15 Juni 1771 §§ 1, 3 og 4.

¹³⁾ Plac. 12 April 1791.

¹⁴⁾ Resc. 20 Decbr. 1768, Frdg. 24 Mai 1793.

nøiagtigere Udvikling af ovenstaaende Sætninger hører til Fremstillingen af den militaire Ret¹⁵⁾).

Udkast til nye militaire Straffe-, Rettergangs- og Disciplinarlove have været forelagte Rigsdagen i Aaret 1850, men have paa Grund af Forvirringen i Forfatningsforholdene ikke kunnet fremmes videre¹⁶⁾).

§ 27.

II. De skrevne Retskilbers Kundgjørelse.

Kundgjørelse af Love og Anordninger.

Al Love og Anordninger blive trykte Exemplarer tilstillede de almindelige Over- og Underretter, hvor de læses paa en almindelig Retsdag. I D. L. 1—3—7 foreskrives, at „paa Thingene¹⁾ skulle først læses hvis kongelige Forordninger eller Befalinger blive fremskikkede og befalede at læses“²⁾). Her forudsættes det vel, at kongelige Forordninger ikkun blive thinglæste, naar det særligen befales, men det er forlængst blevet Brug, at saadanne Love og Anordninger, som ere udgaaede i den ældre Lovgivningsform, ere blevne thinglæste, og da For-

¹⁵⁾ See C. P. N. Petersen Haandbog i den danske Militairret, 3 Dele, 1829-1833.

N. W. Scheel: de limitibus inter civilem et militarem jurisdictionem, 1828.

Bemærkninger henhørende til den danske Militairret, 1831.

Om militaire Straffelove, 1842.

Om militaire Rettergangslove, 1844.

¹⁶⁾ Jfr. N. W. Scheels foreløbige Udkast til Straffelov for den danske Krigsmagt, 1849, og til Rettergangslov og Disciplinarlov for Landkrigsmagten, 1849.

¹⁾ Angaaende Loves Læsning paa Landstingene jfr. Dom i Røldrup-Rosenvinges Udvalg af gamle danske Domme III. S. 227-231.

²⁾ Jfr. for Færøerne Plac. 23 Marts 1813, Canc. Striv. 4 Octbr. 1823.

ordningen af 8de October 1824³⁾ § 1 fastsætter, at Bekjendtgjørelse til Thinge vedbliver at være den almindelige og for Alle forbindende Bekjendtgjørelsesform for „Love og Anordninger“, maa det antages at være blevet Lovregel, at alle Love og Anordninger bør thinglæses. Her gjøres en Afstillelse mellem Love og Anordninger. Nogen udbortes Forskjel mellem dem gaves ikke paa den Tid, Forordningen udkom⁴⁾. Der maa altsaa, hvis virkeligen en Modsetning skal være udtrykt, være tænkt paa en indvortes Forskjel og denne kan neppe være nogen anden, end at som Love maatte ansees alle i Lovgivnings Form fra Kongen udgaaende Retsforordninger, der efter deres Indholds Beskaffenhed maatte efter de sædvanlige statsretslige Begreber henføres til Lovgivningens Omraade⁵⁾. At alle Love i den nugældende Betydning skulle thinglæses, er tillige en Følge af § 29 i Grundloven af 5te Juni 1849; thi naar her siges, at „Kongen befaler Lovens Bekjendtgjørelse“, kan ikke sigtes til en af Kongen vilkaarligen valgt Bekjendtgjørelsesmaade men kun til den, der, da Grundloven udkom, var den almindelige for Love, altsaa deres Thinglæsning, efter at de ere trykte. Ved „Anordning“ efter Forordningen af 8de October 1824 maae forstaaes alle fra Kongen eller de umiddelbart under ham staaende Regjeringsmyndigheder udgaaende Retsforordninger, der uden at være Love i ovennævnte Betydning udkomme enkeltviis trykte, med en egen Titel og overhovedet i samme Form som Love. Derunder indbefattes saaledes baade kongelige Anordninger og Ministerial- (forhen Collegial-) Anordninger. Saadan Form benævnes nu ogsaa „Anordnings Form“⁶⁾.

End enten en Lov eller Anordning er almindelig eller blot er bestemt til at gjælde paa et vist Sted i Kongeriget,

³⁾ Udvibet til Færøerne og Island ved Resc. 7 Decbr. 1827.

⁴⁾ Ifr. § 10 S. 14.

⁵⁾ Ifr. § 17 Nr. 5-9.

⁶⁾ Lov om Ophævelse af flere Skatter 20 Juni 1850 § 3.

bør den dog thinglæses overalt i samme⁷⁾). Derimod blive de egne Love og Anordninger, som gives for Færøerne, Island eller de danske Øer i Vestindien og ikke tillige angaae Kongeriget, ikke altid thinglæste i dette⁸⁾), og de for Kongeriget givne Love og Anordninger, der ikke angaae og ikke udbides til Færøerne, Island eller de danske Øer i Vestindien, behøve ikke at thinglæses i disse Lande⁹⁾).

Med Thinglæsningen føres Tilfyn i Ministerierne. Rettens Betjente skulle derfor med næste Post efter Thinglæsningen gjøre Beretning om samme til Amtmanden, der hvert Fjerdingaar gjør Beretning til Ministerierne, gennem hvilke de thinglæste Love og Anordninger ere udfomne¹⁰⁾).

Foruden Thinglæsningen, der er den almindelige Rundgjørelsesmaade for alle Love og Anordninger, benyttes nogle andre Midler til at udbrede eller vedligeholde Rundskab om dem og tilbeels for at lette Benyttelsen af samme. Dertil hørte forhen, at nogle Anordninger, med Hensyn til hvilke det særligen var paabudt¹¹⁾), bleve af Præsten efter endt Gudstjeneste oplæste fra Prædikestolen, at Præsten om alle andre Anordninger, der tilstillebes ham, skulde give Menigheden en kort Beretning fra Prædikestolen¹²⁾ og at visse Love skulde aarligen oplæses fra samme Sted af Præsten¹³⁾), men alt dette er afstøffet ved Forordningen af 8de October 1824 § 1, som derimod befaler, at det forbliver ved Rescript af 22de April 1740, hvorefter saadanne Anordninger, der umiddelbart vedkomme Almuen, bør paa Pandet efter Gudstjenesten læses paa Kirkegaarden af Kirkesangeren, angaaende hvilken Læsning

⁷⁾ Canc. Skriv. 8 Jan. 1835.

⁸⁾ Canc. Skriv. 9 Juli 1833.

⁹⁾ Canc. Skriv. 4 Octbr. 1823, 26 Febr. 1825 (Sintningen), 19 Juli 1831, 10 Mai 1832, jfr. dog Canc. Skriv. 7 Decbr. 1841.

¹⁰⁾ Canc. Skriv. 21 Septbr. 1802 §§ 3 og 4, jfr. Canc. Skriv. 13 Octbr. 1804, 5 Aug. 1824. Jfr. Just. M. Skriv. 3 Juni 1856.

¹¹⁾ Jfr. Resc. 21 April 1683 og 16 Septbr. 1704.

¹²⁾ Canc. Skriv. 21 Septbr. 1802 § 5.

¹³⁾ D. L. 2-4-13.

Præsten efter forrettet Gudstjeneste har at meddele Menigheden Underretning¹⁴⁾, og at alle andre indførte Midler til at bringe Anordninger til almindelig Kundskab fremdeles bør anvendes. Læsning til Kirkefærdne er i enkelte Tilfælde særligen bleven paabudt¹⁵⁾. Det anførte Rescript af 22de April 1740 foreskriver med Hensyn til Rjbstæderne, at det hele Borgerstab, naar saadanne Forordninger og deslige Befalinger, som angaae hver Mand især, skulle læses paa Raadstuen, skal Dagen forud dertil „oppaars“. Dernæst blive Love og Anordninger indførte i Departementstidenden¹⁶⁾ og i Almindelighed ogsaa i nogle Dagblade, men uagtet Kundskab om dem derved bedst udbredes, stæer dette ordentligviis alene ifølge privat Foranstaltning og kun i saa Tilfælde er det anordnet, at de skulle indrykkes i offentlige Blade¹⁷⁾. Endvidere blive Love og Anordninger ombelte ei alene til Rettens Betjente, der skulle thinglæse dem, men ogsaa til alle andre Dommere, de almindelige Øvrigheds-personer, Præsterne og andre Embedsmænd og Bestillingsmænd, hvem de kunne vedkomme¹⁸⁾. Fremdeles skulle Exemplarer af visse Love og Anordninger nedlægges hos visse Personer, hos hvem Kundskab om dem bedst kan faaes, eller for at Benyttelsen af dem kan lettes, saasom hos Sognefogderne og Olbermændene i Landskaberne¹⁹⁾, Formændene i Sogne-

¹⁴⁾ Jfr. Just. M. Skriv. 27 Novbr. 1852.

¹⁵⁾ Frdg. 21 Mai 1845 § 34, Befg. 27 Aug. 1834, 19 Decbr. 1845, 13 Novbr. 1848, Just. M. Skriv. 10 Mai 1854.

¹⁶⁾ Jfr. med Hensyn til Collegialtidenden, hvoraf Departementstidenden er en Fortjættelse, Bevill. 9 Mai 1815 og Canc. Skriv. 16 f. M.

¹⁷⁾ Jfr. Befg. 9 Juli 1819, 3 Mai 1820.

¹⁸⁾ Jfr. Frdg. 8 Jan. 1802 § 81, Canc. Skriv. 21 Septbr. 1802 §§ 1 og 5, 16 Febr. 1833, Ind. M. Skriv. 25 Septbr. 1849.

¹⁹⁾ Canc. Skriv. 5 Febr., 2 April og 16 Juli 1791, Frdg. 29 Octbr. 1794 § 51, 19 Jan. 1801 § 8, 12 Decbr. 1838 § 32, 21 Mai 1845 § 34, Lov om Fiskeriet i Limfjorden af 29 Decbr 1857 § 51 og 4 Jan. 1861 § 12, Lov om stemplet Papir af 19 Febr. 1861 § 100, Lov om Brandpolitiet paa Landet af 2 Marts 1861 § 55.

forstanderskaberne og andre Communalbestyrelser²⁰⁾, Lægs- mændene²¹⁾ eller Andre²²⁾, eller opslaaes paa visse Steder²³⁾. Derhos ere med Hensyn til enkelte Love og Anordninger særegne Forordninger givne, for at de Personer, som de særligen vedkomme, eller Fremmede ikke skulle forblive ubekjendte med samme²⁴⁾. Ogsaa skulle nogle Anordninger gjentagende læses til visse Tider, ordentligviis aarligen, paa Thinge²⁵⁾, ved Kirkefæstevne²⁶⁾, paa Gaderne ved Trommeslag²⁷⁾ eller paa anden Maade²⁸⁾. Saadan gjentagen Læsning, forsaavidt den ikke skulde stee fra Præbikestolen, kan neppe for de ældre Loves og Anordningers Vedkommende ansees affattet ved Forord-

²⁰⁾ Love om Gisseriet i Limfjorden af 29 Decbr. 1857 § 51 og 4 Jan. 1861 § 12, Lov om stemplet Papir 19 Febr. 1861 § 100, Lov om Brandpolitiet paa Landet af 2 Marts 1861 § 55.

²¹⁾ Frd. 8 Jan. 1802 § 81.

²²⁾ Plac. 24 Novbr. 1749 § 7, 16 Aug. 1783 § 12, Frdg. 8 Jan. 1802 § 81, 8 Febr. 1805 § 40, 28 Decbr. 1836 § 40, 12 Decbr. 1838 § 32, 21 Mai 1845 § 34, Lov om Brandpolitiet paa Landet af 2 Marts 1861 § 55.

²³⁾ Frdg. 30 Mai 1691 § 14, Mand. 7 Octbr. 1740, Plac. 31 Octbr. 1766 § 4, 16 Aug. 1783 § 12.

²⁴⁾ Frdg. 8 Febr. 1805 § 40 (jfr. Canc. Skriv. 20 Mai og 1 Juli 1820), 28 Decbr. 1836 § 40, 8 Juli 1840 om Kassevæf. i Alm. §. 17, Lov om Handelen paa Island 15 April 1854 § 10, Lov om Handelen paa Færøerne 21 Marts 1855 § 15, Lov om Underholdningspenge for Gjelbsarrestanter 22 Febr. 1855 § 2, Lov om Brandvæsenet i Thorsøhavn af 28 Jan. 1856 § 10. Angaaende militære Loves og Anordningers Kundgjørelse maa henvises til den militære Ret, jfr. Kr. Art. Br. 9 Marts 1683 §§ 189, 190 og 191, Frdg. 8 Jan. 1802 § 81, Canc. Skriv. 31 Marts 1808 § 3, 13 Aug. f. A.

²⁵⁾ Mand. 7 Octbr. 1740, Refc. 24 Decbr. 1751, Plac. 16 Aug. 1783 § 12.

²⁶⁾ Plac. 31 Octbr. 1766 § 4, Canc. Skriv. 3 Novbr. 1787, 5 Juli 1831, Frdg. 12 Decbr. 1838 § 32.

²⁷⁾ Frdg. 27 Juli 1742 § 4, 26 Decbr. 1770 § 4.

²⁸⁾ Plac. 24 Novbr. 1749 § 7.

ningen af 8de October 1824 § 1; thi vel fastsættes her, efter at Læsning fra Prædikestolen af Love og Anordninger er hævet, at „hvad hidtil har været bestemt om visse Lovstykkers og Anordningers aarlige Bekjendtgjørelse til bestemte Tider skal som Følge heraf for Fremtiden være ophævet“, uden at der særligen nævnes Bekjendtgjørelse ved Læsning fra Prædikestolen, men dertil maa denne Forfærdt dog indskrænkes, da den angives som Følge af Afstæffelsen af Loves og Anordningers Læsning fra Prædikestolen og det af Indledningen i Forordningen sees, at der kun er tilfattet en Forandring i den gjældende Lovgivning om Oplæsning af Anordninger og Tilhøring om verbale Gjenstande fra Prædikestolen. Imidlertid er den isørdt forestrevne gjentagne Læsning af Love og Anordninger gaaet af Brug²⁹⁾. Endeligen kan her bemærkes, at Love og Anordninger blive, naar dertil gives særegen Anledning, indstærpede af Ministerierne eller Ørdighederne³⁰⁾.

§ 28.

Kundgjørelse af den forestrevne Rets andre Retskilder.

Uf de Retsforfærdter, der tilgaae Ørdighederne ved Rescripter eller andre Skrivelser, sees ofte ingen offentlig Bekjendtgjørelse. En saadan behøves ikke, naar de alene skulle tjene Ørdigheden selv til Rettesnor, og hvis de vedkomme enkelte andre Personer, kan en Meddelelse gives dem ved Afstærdt eller paa anden passende Maade¹⁾. I enkelte Tilfælde er dog forestrevet, at Bestemmelserne skulle bekjendtgjøres, og under-

²⁹⁾ Ufr. Canc. Skriv. 11 Marts 1813.

³⁰⁾ Ufr. t. Ex. Plac. 15 Marts 1745, 3 Mai 1771, 21 Juni 1777, 29 Jan. og 24 Aug. 1841, Rentel. Skriv. 16 Jan. 1759, Canc. Skriv. 13 April 1782, 8 Aug. 1818, 31 Aug. 1841, Belg. 10 Marts 1857, 4 Marts og 6 April 1859, 9 Febr. 1860, 25 Jan. og 30 Mai 1862, Kundg. 22 Juli 1863, Belg. 16 Octbr. f. A., Dom i Arf. f. Retsvid. 6. D. S. 125-134.

¹⁾ Ufr. Canc. Skriv. 18 Aug. 1835.

tiben er da tilføjet, at dette skal stee ved Trykning eller opslagne Placater²⁾ eller paa anden Maade³⁾). De thinglæses ogsaa, naar dette særligen befales⁴⁾, men ellers kan Thinglæsning af dem ikke ansees nødvendig, da den ikke er foreskreven⁵⁾. Imidlertid ere dog saadanne Rescripter af mere almindeligt Indhold, som ere meddelte Retterne, ordentligviis blevene thinglæste⁶⁾. Om det end ikke paahydes, pleie Øvrighederne dog at lade de dem ved Skrivelser meddelte Retsbestemmelser offentlig bekjendtgjøre, naar de skulle være til Efterlevelse eller Efterretning for Undersaatterne i Almindelighed eller Indvaanerne paa et vist Sted. Under denne Forudsætning stee ogsaa offentlig Kundgjørelse af de Bestemmelser, som Øvrighederne selv kunne give. Kundgjørelsen iværksættes i Almindelighed ved Placater (Bekjendtgjørelser eller under andre Navne⁷⁾), der indrykkes nogle Gange i Stedets Avis, naar en saadan findes, tilstilles de Embedsmænd, som de vedkomme⁸⁾, og i Stæderne opslaaes trykte eller skrevne paa Raadhuset og Gadehjørnerne⁹⁾. Paa Landet kan Offentliggjørelsen stee ved Opslag paa passende Steder og Op læsning ved Kirke eller Gadeværne¹⁰⁾. Kundgjørelsesformen er dog ikke foreskreven, men beroer paa hvert Steds Skik og Brug¹¹⁾.

²⁾ Resc. 22 Septbr. 1758, Resol. 17 Juli 1816 § 8, Resc. 11 Juni 1817, 29 Septbr. 1824, 25 Juni 1830.

³⁾ Jfr. Skibsartikler 22 Septbr. 1758 Art. 48.

⁴⁾ D. L. 1—3—7, jfr. Resc. 28 Decbr. 1836, 19 Febr. 1849.

⁵⁾ Jfr. Canc. Skriv. 2 Febr. 1811, Just. M. Skriv. 30 Mai og 17 Decbr. 1851.

⁶⁾ Mange Exempler derpaa findes i Nissens Sjøll. Landsth. Efterr. og Sjøll. Landsth. Tidenbe.

⁷⁾ Jfr. § 18 Anm. 24-26.

⁸⁾ Jfr. Canc. Skriv. 11 Marts 1813.

⁹⁾ Jfr. Frdg. 8 Octbr. 1824 § 2, Canc. Skriv. 26 Septbr. 1795, Just. M. Skriv. 30 Mai 1851 med Anmærkning.

¹⁰⁾ Jfr. Frdg. 8 Octbr. 1824 § 2, Canc. Skriv. 20 Septbr. 1823, 30 Mai 1826.

¹¹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 18 Aug. 1835.

Dørighedsplacater pleie ikke at thinglæses. Der habes vel Exempel paa, at Bestemmelser, som gives af Dørigheden, skulde thinglæses¹²⁾, men som Regel habes ingen Forfæst om sliq Thinglæsning og en saadan kan derfor udenfor de anordnede Tilfælde ikke ansees nødvendig¹³⁾. I Kjøbenhavn blive dog Raadstueplacater undertiden thinglæste.

De, som stifte Retsvedtægter i egentlig Betydning, bør vel sørge for, at disse kunne blive bekendte for dem, der skulde efterleve samme¹⁴⁾, men nogen almindelig Bestemmelse derom gives ikke. Med Hensyn til Communevedtægter, der ere blevne stadfæstede, er det i et Par Tilfælde ved Stadfæstelsen forestrevet, at Vedtægten skulde thinglæses¹⁵⁾.

§ 29.

Kundgjørelsens Virkning.

Retsforfæstterne vilde tabe al Kraft, hvis det, for at anvende dem imod Nogen, skulde være nødvendigt at bevise, at han har kjendt dem. I den positive Ret maa derfor antages som Regel, at Retsforfæstterne, naar de behørigen ere kundgjorte, have fuld Virksomhed imod Alle, saa at Undskyldning med Uvidenhed om dem ikke kommer i Betragtning (*ignorantia juris semper nocet*). Dette har hos os steds været erkjendt¹⁾ og er med Hensyn til Loves og Anordningers Thinglæsning tydeligen udtalt i Forordningen af 8de October 1824 § 1, der siger, at deres Thinglæsning vedbliver at være

¹²⁾ Resol. 17 Juli 1816 §§ 2 og 3, Lov om Sundhedsvedtægter 12 Jan. 1858 § 2, Bygningslov 30 Decbr. 1858 §§ 35 og 40.

¹³⁾ Just. M. Skriv. 30 Mai og 17 Decbr. 1851.

¹⁴⁾ Jfr. Dom i Sjæll. Landsthings Esterr. f. 1795 S. 219-225.

¹⁵⁾ Canc. Skriv. 15 Mai 1821, Resc. 19 Febr. 1849.

¹⁾ Jfr. Resc. 31 Juli 1744 § 1, hvorved de i Fred. 27 Juli 1742 § 2 bestemte Bøder nedfættedes, fordi de ofte bleve idømte Tjenestepiger og andre fattige Personer, der ikke kjendte Loven. Denne Omstændighed antages altsaa ikke at ubeslutte Lovens Anvendelse.

den „for Alle forbindende Bekjendtgjørelsesform“. Da det ikke er en blot Formodning, der opstilles om, at Love og Anordninger ved denne Rundtgjørelse blive Alle og Enhver bekjendte²⁾, synes deres Anvendelse ikke at kunne falde bort, om Nogen endog kan bevise, at han ikke har kjendt dem og muligen endog ved Shgdom, Fraværelse eller anden Omstændighed har været forhindret fra at benytte den Leilighed, som Thinglæsningen ellers giver, til at gøre sig bekjendt med dem. Ogsaa dette Tilfælde indbefattes under Forordningens Ord og Betingelserne for en indskrænkende Fortolkning ere ikke tilstede. Nogen Indskrænkning kunde mindst indrømmes i civile Sager, men vilde være mindre betænkelig i visse Straffesager³⁾. Regelen gjælder ogsaa i Forhold til Ublændinge, som nyligen maatte være komne ind i Riget⁴⁾. Foruden at der imidlertid findes en enkelt Undtagelse i fibstnævnte Henseende⁵⁾, gives nogle faa Lovforskrifter, med Hensyn til hvilke det særligen er befalet, at de, naar de skulle anvendes imod Nogen, skulle udtrykkelig paaberaabes⁶⁾, eller paa anden Maade have været ham bekjendtgjorte⁷⁾.

Den anførte Virkning er knyttet til den Thinglæsning af Love og Anordninger, som foregaaer saa snart muligt, efter at de ere udkomne. Forsaavidt andre Midler benyttes, for end mere at gøre Love og Anordninger bekjendte, eller det navn-

²⁾ Jfr. dog Resol. 27 Mai 1813 (i Canc. Skriv. 3 Juni s. A.) Vil man bruge Udtrykket Formodning, da bliver den ifølge den almindelige Mening af de saakaldte uafbeviislige.

³⁾ Jfr. Bornemanns Forelæsninger over Criminalrettens alm. Deel (saml. Skrivt. 3 B.) § 26.

⁴⁾ Jfr. Dom i Jur. Tidsskr. 26 B. S. 217-220, Coll. f. 1834 S. 173. Jfr. dog Dom i Jur. Ugeskr. f. 1862 S. 246-248.

⁵⁾ Resol. 17 Juli 1816 § 2.

⁶⁾ Jfrdg. 3 Marts 1741 § 1, 7 Juni 1760 § 1, 3 Juni 1796 § 4, 31 Mai 1805 § 3, 23 Mai 1827 § 3, 29 Novbr. 1837 § 4, 11 Septbr. 1839 § 4.

⁷⁾ Jfrdg. 8 Febr. 1805 § 39 Nr. 3, Plac. 15 Novbr. 1831, Lov om Underholdningsbidrag til Gældsarrestanter af 22 Febr. 1855 § 2.

ligen angaaende nogle af dem særligen er foreskrevet, at visse andre Midler skulle bruges for enten fra Begyndelsen af mere at udbrede Kundskab om dem eller i Tiden bedre at vedligeholde saadan Kundskab, kan man i Almindelighed ikke antage, at Lovens og Anordningernes Virksomhed indskrænkes, fordi i saa Henseende nogen Forsømmelse maatte være udviist paa et eller andet Sted. Vel kunde Udtrykkene i nogle af de ældre Anordninger, som paabyde slig yderligere Kundgjørelse, opvække nogen Tvivl⁸⁾, men denne maa falde bort, efter at Forordningen af 8de October 1824 § 1, uagtet den foreskriver, at alle foruden Thinglæsningen indførte Midler til at bringe Anordningerne til almindelig Kundskab fremdeles bør anvendes, dog har forkyndt, at Thinglæsningen er den for Alle forbindende Betjæntgjørelsesform⁹⁾, og for enkelte Tilfælde have desuden udtrykkelig Tiltjenbegivelse om; at slige yderligere Midler ikke betinge Lovens Anvendelse imod den, der muligen ikke har kjendt samme¹⁰⁾. I omhandlede Henseende kan man ikke stjelne mellem, om slige Midler sigte mere til fra Forstningen at udbrede eller til i Tiden at vedligeholde Kundskab om Lovene. Smidlertid kan ved den enkelte Lovbestemmelse gøres en Undtagelse¹¹⁾.

Med Hensyn til Retsforfrifter, der ikke kunne henføres til Love og Anordninger i den Betydning, som maa antages at ligge i Forordningen af 8de October 1824 § 1, maa der stjelnes mellem flere Tilfælde. Foraaavdt de blive de Embedsmænd, der skulle rette sig efter samme, og de andre Personer, hvem de vedkomme, særligen meddelte, behøves naturligviis

⁸⁾ Mandat 7 Octbr. 1740, Frdg. 27 Juli 1742 § 4, 26 Decbr. 1770 4: „paa det Ingen sig med Uvidenhed skal undskyldes“.

⁹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 11 Marts 1813, Dom i Jur. Ugeskr. f. 1858 S. 746-748.

¹⁰⁾ Rr. Art. Br. 9 Marts 1683 §§ 190 og 191, Frdg. 8 Juli 1840 om Rassevæf. i Alm. § 17. Jfr. Plac. 10 April 1841 § 1.

¹¹⁾ Jfr. Lov om Underholdningspenge for Gjelbsarrestanter af 22 Febr. 1855 § 2.

ingen videre Bekjendtgjørelse¹²⁾). Hvor det er forefrevet, at de skulle thinglæses, maa Thinglæsningen have samme Virkning som i Henseende til Love og Anordninger. Hvad de Retsforfrevter angaaer, der kundgjøres ved Ørrighedsplacat, Oplæsning paa Kirke- eller Gadepladse eller anden Maade efter hvert Steds Skik og Brug, have vel ingen Forfrevt om denne Kundgjørelses Virkning, men fra Forordningens Standpunkt synes dog sliig Offentliggjørelse, da ingen anden er paabuden, at maatte ansees tilstrækkelig, saa at Ingen med Nytte vil kunne paaberaabe sig Uvidenhed om Retsforfrevten¹³⁾. Dette synes saa meget mere at kunne antages, som Kundgjørelse paa de anførte Maader er et hensigtsmæssigere Middel til at udbrede Kundskab om Retsforfrevter end Thinglæsning¹⁴⁾. Og saa sliige Retsforfrevters Virksomhed imod Bekommente er undertiden knyttet til en særlig Foranstaltnings Sagtagelse¹⁵⁾.

§ 30.

manglende Kundgjørelse.

Hvilken Virkning det har, at en Retsforfrevt ikke behørigt er kundgjort, bliver fornemmeligen vigtigt at afgjøre med Hensyn til Love.

Herunder indbefattes først det Spørgsmaal, om en Lovs Virksomhed ganske er betinget af dens Thinglæsning, saa at den forinden ikke er forbindende for Nogen, eller om Thinglæsningens Betydning kun er den, at Loven efter samme ansees at være bleven Alle bekjendt, men forinden, naar i samme ikke foreskrives nogen særlig Tid, fra hvilken den skal træde i Kraft, dog gjælder for den, som kjender Loven. For den

¹²⁾ Jfr. Canc. Skriv. 18 Aug. 1835.

¹³⁾ Just. M. Skriv. 30 Mai og 17 Decbr. 1851. Jfr. dog Dom i Jur. Ugeskr. f. 1858 S. 162-163.

¹⁴⁾ Jfr. § 31.

¹⁵⁾ Jfr. Skibsartikler 22 Septbr. 1758 Art. 48, Domme i Ryt Arkiv f. Lov og Ret S. 362-366, Jur. Ugeskr. 5 Aarg. S. 424-430.

førstnævnte Mening kan anføres, at Lovgiverens Willie ikke er forpligtende, med mindre den er forkyndt som Lov (promulgatio legis), og at denne Forkyndelse maa, naar ingen anden Regel indeholdes i Lovgivningen, antages at stee ved Sværtsættelsen af den befalede Kundgjørelse af Lovene (publicatio legis). Derhos er det af Vigtighed, at Lovene paa et vist Sted samtidigen erholde Virksomhed for Alle, da vanstelige Forviklinger kunne opstaae, naar Lovene paa een Tid skulde ansees gjælden for Nogle men ikke for Andre, saasom naar en Contract afflattes, hvis Virkninger ere forskjellige efter en ældre og en yngre Lov, og det i Tiden oplyses, at den ene af Parterne har kjendt den nye Lov, uagtet den endnu ikke var thinglæst, men den anden ikke. For den anden Mening paa-beraaber man sig fra Sagens Natur, at Undersaaternes Forhold til Lovgiveren medfører, at de, da de ere dennes Herredømme undergivne, ere pligtige at rette sig efter hans Willie, saasnart de kjende den og samme alt er udvortes tilkjendegiven som Retregel, og fremdeles at den beviislige Kundskab om Lovene ikke kan have mindre forpligtende Kraft end den formodede, der bevirkes ved Lovens Bekjendtgjørelse¹⁾. Dette er dog neppe i og for sig afgjørende, da der netop spørges om, hvad Betydning Kundgjørelsen skal have. Er det overensstemmende med Lovgivningen, at Lovens Virksomhed først skal indtræde med Thinglæsningen, da handles ikke imod Lovgiverens Willie, fordi man ikke forinden vil tillægge den forpligtende Kraft, og der kan da heller ikke være Tale om, at den Kundskab, som Nogen før Kundgjørelsen faaer om Lovene, skulde i omhandlede Henseende have nogen Virkning.

Desuagtet maa den anden Mening uden Tvivl ansees begrundet i vor Lovgivning. Dette synes allerede at følge af den almindelige Befaling, at Kongens Undersaatter skulde rette sig efter Kongens Lov og Forordninger²⁾, da ingen Vetingelse

¹⁾ Jfr. Ersted i *Eunomia* 2. D. S. 243-344, *Saandb.* 1. B. S. 264-265.

²⁾ D. L. 1-1-5.

er tilføjet. Naar Lovgiverens Villie indeholdende Rettsforftrifter er udfærdiget i sædvanlig Lovsform, da er en Lov tilstede, og i Befalingen fordrøs ikke videre, for at anførte Pligt skal indtræde. Vel maa det være en Forudsætning, at der er en Mulighed tilstede til at kunne efterkomme Loven, men der gaaes ikke udenfor denne Mulighed, naar det antages, at Loven, førend den er offentlig kundgjort, kun gjælder for dem, som paa anden Maade beviisligen ere bleve bekendte med Loven. Man seer rigtignok af D. L. 1—3—7, at Kongens Forordninger læses til Thinge, og Hensigten dermed kan ikke være nogen anden, end at de derved skulle blive bekendte, men forsaavidt deraf kan udledes nogen Indskrænkning i den ovennævnte, i D. L. 1—1—5 indeholdte Befaling, maa efter sædvanlige Fortolkningsregler Formodning snarere være for den mindre end for den større Indskrænkning. Da desuden Forftriften om Forordningers Thinglæsning ikke er almindelig, men kun gaaer ud paa, at de kongelige Forordninger og Befalinger skulle thinglæses, om hvilke dette befales, kunne de Embedsmænd, hvem Lovene tilstilles, for at de kunne paasee deres Efterlevelse²⁾, saa meget mindre i D. L. 1—3—7 søge nogen Beføjelse til ikke at efterkomme Lovene, førend de ere thinglæste. Heller ikke er det med Hensyn til Skjoder og de andre Breve, som ifølge den samme Lovens Artikel skulle læses paa Thinge, nogen almindelig Regel, at deres Virksomhed er betinget af og altid først regnes fra deres Thinglæsning³⁾. Senere er det blevet erkjendt, at alle Love skulle thinglæses, og denne Erkjendelse er gjort gjældende ogsaa for den ældre Tid⁴⁾, men i Bestemmelsen herom ligger dog ikke Noget, der retfærdiggjør at antage, at Thinglæsningens Betydning derved er forandret.

Dernæst havens angaaende det omhandlede Spørgsmaal en mærkelig Udtalelse i en kongelig Resolution af 27de Mai

²⁾ Jfr. D. L. 5—3—28-30, 5—7—7, Plac. 10 April 1841 § 4.

⁴⁾ Jfrdg. 8 Octbr. 1824 § 1: „vedbliver at være“.

1813. Der var opstaaet Tvivl om, hvorvidt en Creditor kunde i Mellemtiden, efter at Forordningen af 5te Januar 1813 var bleven bekjendt og indtil den blev thinglæst, vægre sig ved at modtage Betaling af en Fordring, naar Betaling ikke blev tilbudt efter det ved Forordningen fastsatte Omstændighedsforhold. De forskjellige Meninger derom og om det Spørgsmaal, paa hvis Befovarelse Afgjørelsen beroede: om en Forordnings forbindende Kraft i enhver Henseende først begynder med den Dag, den er læst til Thinge, bleve Kongen forelagte. Resolutionen lyder paa: at kongelige Love, Anordninger, Befalinger eller Forbud ikke kunne bindes til nogen Bekjendtgørelsesmaade eller Form for at blive gyldige, at det er enhver Undersaats Pligt at efterkomme Kongens Befalinger, saafremt han er bleven vidende om samme, at beviislig Kundskab om nogen kongelig Forordning eller Befaling, hvad enten den tilveiebringes ved, at saadan Anordning eller Befaling fremvises i Original eller i sædvanlig trykt Form eller i et autoriseret Blad, eller officielt meddeles af de bestiftede Øvrigheder, maa være fuldkommen saa tilstrækkelig til at paalægge Vedkommande den øieblikkelige Pligt at efterleve samme som den formodede Kundskab, der ved Thinglæsningen bevirkes; at dette maa finde fuld Anvendelse selv i de Tilfælde, hvor Anordningen indeholder Bestemmelser, som angaae de Privates gjensidige Rettigheder og Pligter, da den, der kan fremvise Kongens Anordning eller Befaling for, at en Retting tilkommer ham, tilviede ikke kan negtes at være i Besiddelse deraf og maa kunne gjøre samme gjældende imod Enhver, som han kan overbevise om saadan Anordnings eller Befalings Tilværelse, samt at Kongen ikke kan lade nærværende Spørgsmaal, der i det Væsentlige angaaer jura majestatica, om nemlig Anordninger og Befalinger i og for sig selv eller først ved Thinglæsningen vinde forbindende Kraft, komme under nogen Domstols Prøvelse. Denne Resolution er vel kun ved en Skrivelse af 3die Juni 1813 fra det danske Cancelli meddeelt Finantocollegiet uden iøvrigt ved nogen offentlig Foranstaltning at være kundgjort, men da den netop gaaer ud

paa, at offentlig Kundgjørelse af en saadan Befaling ikke behøves, naar Befalingen ellers er bekjendt, skjønnes ikke, at man kan undgaae at tillægge den fuld Virkning.

Man kan neppe udlede Noget til det omhandlede Spørgsmaals Besvarelse af de Love, der bestemme, at deres Virksomhed skal indtræde med Kundgjørelsen eller en vis Tid fra samme⁵⁾; thi deri ligger ligesaa lidt, som naar ellers en vilkaarlig Tid fastsættes, fra hvilken en Lov skal træde i Kraft⁶⁾, nogen Forudsætning om, at de Love, hvori ingen saadan Bestemmelse forekommer, ikke kunne have Virkning for Noget før Kundgjørelsen. Heller ikke er Noget afgjort enten derved, at en Rigsdagsbeslutning faaer „Lovskraft“, saasnart Kongen behørigen har meddeelt sit Samtykke til samme⁷⁾, da det ikke er nødvendigt, at en Lov, saasnart den er tilstede som saadan, strax skal træde i Virksomhed, eller ved den Bestemmelse i Grundloven, at „Kongen befaler Lovens Bekjendtgjørelse og drager Omsorg for dens Fuldbgyrdelse“⁷⁾; thi deri ligger slet ikke, at Bekjendtgjørelsen er en Betingelse for Lovens Anvendelse⁸⁾, da Bekjendtgjørelsen, om dette end ikke antages, dog har sin gode Betydning. Snarere maatte man fra de Love, hvori foreskrives, at de skulle træde i Kraft fra en Tid, der enten ubetinget eller i Almindelighed maa indtræde før Thinglæsningen⁹⁾, kunne slutte til Fordeel for det ovenfor antagne Resultat, men disse faa Love kunne dog, naar den modsatte Mening ellers havde afgjørende Grunde for sig, betragtes som Undtagelser.

⁵⁾ See t. Ex. Frdg. 23 Juni 1683, 6 Novbr. 1810 § 7, Plac. 8 Jan. 1823 § 3, Lov om Underholdningsbidrag til Gjelbsarrestanter af 22 Febr. 1855 § 2, Lov om visse Præsteretsstævninger af 12 Decbr. 1860 § 3.

⁶⁾ Jfr. § 51.

⁷⁾ Grundlov 5 Juni 1819 § 29, jfr. § 19.

⁸⁾ Jfr. dog Algreen: Ussings Criminalret § 22.

⁹⁾ Frdg. 10 Aug. 1821 § 1, Plac. 26 Jan. 1825 § 3, Lov om Fæstevæsenet af 19 Febr. 1861 § 10.

Det skjøntes letteligen, at man ikke imod den Mening, som her forsvares, kan gyldigen gjøre den Indvending, at ved samme taber Lovens Thinglæsning sin Betydning; thi den beholder den høist indgribende Betydning, at efter Thinglæsningen Alle behandles, som om de kjendte Loven, inderens det derimod, naar Loven forinden skal anses gjældende for Nogen, er nødvendigt at føre det øste vanskelige Beviis, at han kjendte Loven, hvorfor det ogsaa stedse bliver det Almindelige, at en Lov ikke faaer Anvendelse imod Nogen førend fra dens Thinglæsning¹⁰⁾. Heller ikke kan det komme i Betragtning, at Forvirring kan opstaae, naar Vergiveren finder sig foranlediget til, førend en ny Lov er thinglæst, at tilbagekalde den uden formeligen at ophæve den, hvorpaa enkelte Exempler ere forekomme i ældre Tid¹¹⁾; thi Gjenkaldelse af en Lov bør altid stee derved, at den sættes ud af Kraft ved en ny Lov¹²⁾, hvilket efter de nuværende Forfatningsforhold er aldeles nødvendigt, da Kongen, efter at han har samtykket i en Lov, ikke eenfaldigen kan tilbagekalde dette Samtykke og derved tilintetgjøre Loven.

Virningen maa indtræde, saasnart alt det er tilstede, som udfordres til en Lov¹³⁾. Der gives neppe nogen afgjørende Grund for at vælge noget senere Tidspunkt, saasom Lovens fuldstændige Trykning, eftersom denne hører til Bekjendtgørelsen. Smidlertid vil den omhandlede Sætning sjældent forinden faae nogen Anvendelse, og som oftest: først fra den Tid, Loven er modtagen af de Embedsmænd, der skulle fuldbyrde samme. Disse maae strax efter Modtagelsen efterleve Loven uden Hensyn til Thinglæsningen, med mindre der i Loven er nævnt nogen særlig Tid, fra hvilken den skal træde i Kraft. Saaledes blive Toldafgioter ofte beregnede efter nye Love, førend disse ere thinglæste. At dette bør stee, om ogsaa

¹⁰⁾ Jfr. Højesteretsdom af 20 Juni 1862.

¹¹⁾ See § 55 sidste Stykke.

¹²⁾ Jfr. *Stampes Eftærlinger* 3. D. S. 420-442, 4. D. S. 111-114.

¹³⁾ Jfr. § 10.

Tolbafgiivterne ere forhøiede ved den nye Lov, er antaget ved Høiesteretsdom af 19de Februar 1861¹⁴⁾).

Ogsaa i Sager af anden Beskaffenhed have Domstolene anvendt Love, som endnu ikke vare thinglæste. Dette gjælder om Høiesteretsdomme af 18de og 19de Marts 1813 med Hensyn til Forordningen af 9de f. M.¹⁵⁾. At en formilende Straffelov anvendes endog paa Forbrydelser, der ere begaaede, førend Loven udkom, er bygget paa særegne Grunde¹⁶⁾.

Er der ved en Lørs Thinglæsning paa et vist Sted begaaet en Feil, som gjør, at Rundgjørelsen ikke kan ansees tilstrækkelig, maa forholdes, som om Loven ikke var thinglæst paa saadant Sted. Dette er antaget ved Høiesteretsdom af 9de December 1842, idet Forordningen af 11te April 1840 § 12 om Indbrud om Dagen ikke er bleven anvendt i en fra Island paaanket Sag, fordi Forordningen ikke var thinglæst paa vedkommende Sted i islandsk Dverjættelse¹⁷⁾.

Hvad ovenfor er antaget angaaende Love synes ogsaa at maatte gjælde om manglende Rundgjørelse i Henseende til andre til den skrevne Ret hørende Retstilder. Resolutionen af 27de Mai 1813 omfatter i alt Fald alle kongelige Anordninger.

Et eget Spørgsmaal opstaaer endeligen, hvad visse Lovbestemmelser angaaer, nemlig om det kan have nogen Indflydelse, at visse Bestemmelser, der efter deres Natur maae betragtes som Lovforskrifter, i ældre Tid ere udgaaede som Rescripter og ikke ere blevene thinglæste¹⁸⁾. I et enkelt Tilfælde er det ved Dom antaget, at Undskyldning med Uvidenhed om en Straffebestemmelse, der indeholdtes i kongelig Resolution af 4de October 1799, som i nogle Puncter nærmere forklarede Forordningen om Trykkefriheden af 27de September

¹⁴⁾ I Høiesteretsstenden f. 1860 S. 921-925.

¹⁵⁾ Rrstedes Haandb. 1. B. S. 265-266. Jfr. fremdeles Domme i Jur. Tidskr. 19. B. S. 73-81, Jur. Ugeskr. f. 1856 S. 484-486.

¹⁶⁾ Jfr. § 68 Nr. 2 og Algreen-Ussings Criminalret § 23.

¹⁷⁾ Jfr. Indledningen i Fbdg. 21 Decbr. 1831, Canc. Skriv. 28 Marts 1843.

¹⁸⁾ Jfr. § 14.

1799, maatte, uagtet Resolutionen i sin Tid var bekjendtgjort af Politiet, tages til Følge, hvorfor den mange Aar senere er under 25de Februar 1837 kundgjort ved Cancelliplacat, som paa sædvanlig Maade er thinglæst. Nogen afgjørende Vægt kan dog ikke lægges paa den enkelte Dom som saadan og heller ikke paa Placaten. Denne er ikke udgiven ifølge kongelig Resolution og ved samme har Cancelliet end ikke erkjendt, at Kundgjørelse i sædvanlig Lovsform af den ældre Resolution har været nødvendig, men kan have antaget, at saadan Kundgjørelse var den simpleste Maade, hvorpaa Tvivl for Fremtiden kunde hæves. At en Lovbestemmelse er udgaaet som Rescript, kan i og for sig ikke begrunde nogen Indsigelse inod samme, da Kongen, saalænge han var Enkehersker, ikke kunde være bunden til at give sine Lovforskrifter nogen vis Form¹⁹⁾. Er det thinglæst, kan altjaa Ubekjendtskab med samme ikke komme i Betragtning, og det Samme synes at maatte antages, hvis det er kundgjort paa den Maade, som for Rescripter har været den sædvanlige²⁰⁾. Vel er det erkjendt som almindelig Regel i vor Ret, at alle Love og Anordninger skulle thinglæses, og dette er gjort gjældende ogsaa for den forbigangne Tid²¹⁾, men der kan dog kun have Hensyn til de i sædvanlig Lovsform udgaaede Retsforskrifter. Vilde man end betvivle dette og formene, at Regelen maatte for den ældre Tid angaae alle de Retsforskrifter, som efter deres Indholds Beskaffenhed maatte betragtes som Lovbestemmelser, vilde den Undskyldning, der kunde søges i Uvidenhed om den ikke thinglæste Lovbestemmelse, dog kun i saa Tilfælde kunne komme til Anvendelse. Thi mange af de i Rescripter eller i andre skriftlige Resolutioner indeholdte Lovbestemmelser ere senere ophævede, andre ere nærmere bestemte og paaberaabte i Love, der ere

¹⁹⁾ Jfr. Resol. 27 Mai 1813.

²⁰⁾ Jfr. § 29.

²¹⁾ Jfrdg. 8 Octbr. 1824 § 1: Bekjendtgjørelse til Thinge ... „vedbliver at være den almindelige og for Alle forbindende Bekjendtgjørelsesform for Love og Anordninger.“

kundgjorte i sædvanlig Lovsform, hvorved der er givet tilstrækkelig Anledning til at søge Oplysning ogsaa om Rescripternes Indhold, og de fleste, som endnu gjælde, ere forlængst gaaede over i Retsystemet og Praxis og derfra for største Delen i den almindelige Retsbevidsthed. Desuden blive Lovbestemmelserne gjældende imod den, der paastaar Ubekjendtskab med dem, saasnart han sættes i Kundskab om samme, og saadant Ubekjendtskab kan neppe, hvor dette kan komme i Betragtning, bevirke videre, end at den Paagjældende undgaaer de skadelige Følger, som for ham kunde opstaae, naar sliq Lovbestemmelse blev anvendt paa Handlinger, som han har foretaget, førend han er bleven bekjendt med Loven.

§ 31.

Den anordnede Kundgjørelses Ufuldkommenhed.

Efter at Folket har ophørt at samles paa Thingene, er Lovs og Anordningers Thinglæsning et lidet stiftet Middel til at udbrede Kundskab om dem. Den yder ikke den Fordeel som Thinglæsning af Skjødning, Pantesætninger, Arrest, Umhæbss- og Falliterklæringer og af andre Retshandeler og Omstændigheder, der have Indflydelse paa en Persons Evne til at raade over sin Formue eller noget vist Gods; thi herom vil altid kunne faaes Oplysning ved en Udskrift af Skjøde- og Pantebogen, men der vil ikke kunne tænkes paa at søge Oplysning om de i Tidernes Løb thinglæste og gjældende Love og Anordninger ved en Udskrift af Thingbøgerne. Saadan Oplysning maa søges i de trykte Lovsamlinger. Det har derfor været paatænkt at lade en anden Kundgjørelsesmaade, nemlig Lovs og Anordningers Optagelse i en officiel Tidende, træde i Stedet for Thinglæsningen ¹⁾).

Den Kundgjørelse af Retsforskrifter, der skeer ved Dørrighebssplacat eller paa anden tilsvarende Maade efter hvert Steds Skik og Brug, svarer vel bedre til sit Diemed at gjøre det,

¹⁾ See Just. M. Skriv. 16 Marts 1852.

som saaledes offentliggjøres, bekjendt, men deels savnes faste Regler om, hvori Rundgjørelsen skal bestaae og hvad Virkning den skal have, deels kan det i Tiden blive vanstelig at opløse, at den er iværksat, og deels er Bekjendtgjørelsesformen lidet stiftet til at vedligeholde Rundstab om Retsforfritterne.

§ 32.

III. De skriftlige Retskilbers forskjellige Virksomhed ved Domstolene.

For at sikkre Domstolenes Uafhængighed er det blandt Andet foreskrevet, at den dømmende Magts Udøvelse kun kan ordnes ved Lov¹⁾ og at Dommerne have i deres Kald at rette sig alene efter Loven²⁾. Ved „Loven“ maa forståes den hele Samling af gjældende saavel ældre som yngre Love, hvad der ogsaa benævnes Lovgivningen. For Tiden før Grundloven maae dertil henregnes alle kongelige Retsforfritter³⁾. Den anførte i Grundloven indeholdte Regel medfører, at der ikke kan gives nogen for Domstolene bindende kongelig Anordning eller anden fra Forvaltningsmyndighederne udgaaende Retsbestemmelse om, hvorledes de skulle behandle en Sag⁴⁾, hvad der skal ansees som Ret eller hvorledes en Lov er at forståes. Smidstertid er Meningen ikke, at Love ere den eneste Retskilde eller de eneste fra Statsmyndighederne udgaaende Bestemmelser, som komme i Betragtning ved Domstolene. Naar det saaledes findes, at Retsføddaner ifølge vore Love ere gyldige, rette Dommerne sig efter Lovene ved at erkjende saadan Gyldighed.

1) Grundlov 5 Juni 1849 § 74, Grundlov 18 Novbr. 1863 § 64, jfr. dog Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 68.

2) Grundlov 5 Juni 1849 § 78, Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 69.

3) Jfr. § 10, Dom i Jur. Ugefr. f. 1863 S. 292-301.

4) Saaledes kan den i Justitsministeriets Circulaire af 14 Juli 1857 indeholdte Bestemmelse for Skifteforvalterne om ikke at give Umyndige Udlæg for deres Arbejde i visse Statspapirer ikke ansees som nogen ubetinget Regel. Jfr. Familieretten § 120 Nr. 6.

At dernæst Domstolene maae tage de Bevillinger til Følge, som angaaende Rettergangen overensstemmende med Lovene gives af vedkommende Ministerium eller Øvrighed⁵⁾, kan ikke være Tvivl underkastet⁶⁾, og naar Nogen tiltales for at have overtraadt en Anordning, der er holdt indenfor de lovlige Grændser, maae Domstolene erkjende dens Gyldighed og bestemme de Følger, som Overtrædelsen bør medføre. Men med Hensyn til alle de Retskilder, som ei ere Love, ere Domstolene berettigede og efter Omstændighederne forpligtede til at undersøge deres Vormæssighed, og naar denne ikke erkjendes, at tilsiidesætte dem. Dette faaer i det enkelte Tilfælde Anvendelse i Særdeleshed paa de skriftlige Retskilder, der ikke ere Love, og navnlig kan det blive at afgjøre, om en Anordning ikke uden Hjemmel streifer ind paa Lovgivningens Omraade⁷⁾, eller om en Forskrift af Øvrigheden ikke gaaer udenfor den denne anviste Myndighed eller Virkefreds⁸⁾. Saaledes kan Straf ikke hjemles i og for sig⁹⁾ derved, at det i en Skrivelse fra Indenrigsministeriet af 15de Januar 1861 tilkjendegives, at Enhver, som i Strandingstilfælde paa Requisition vægrer sig ved at afgive Heste til Redningsredskabers Fremførelse, „vil blive tiltalt og straffet“¹⁰⁾; og naagt flere af Politiet givne Forskrifter lyde ubetinget¹¹⁾, kunne Domstolene dog ikke ifølge dem idømme nogen Straf uden forud

⁵⁾ Jfr. Resol. 4 Juli 1800 Nr. 1, Jrdg. 23 Martz 1827 §§ 1 og 19 Lit. g.

⁶⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 32 og 18 Novbr. 1863 § 17. Jfr. nedenfor § 33.

⁷⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 77 og 18 Novbr. 1863 § 63. Jfr. Dom i Jur. Ugeskr. for 1855 S. 819-823.

⁸⁾ Jfr. § 149.

⁹⁾ Jfr. § 17 Nr. 7.

¹⁰⁾ Dep. Tid. f. 1861 S. 120-121. Jfr. Jrdg. 28 Decbr. 1836 §§ 5 og 37.

¹¹⁾ Jfr. t. Gr. Plac. 31 Mai 1853, Befg. 13 Juli f. A., 6 Mai 1856, 10 April 1858.

at have undersøgt, om disse Forskrifter have Hjemmel i Lovgivningen, og fundet, at dette bør besvares bekræftende.

§ 33.

IV. Undtagelser fra de skriftlige Retsfilders Forskrifter.

Med Hensyn til de i den udfærdigede Ret grundede Regler bliver der ikke Spørgsmaal om særlige i det enkelte Tilfælde indrømmede eller anordnede Undtagelser. Saadanne kunne derimod gives fra de skriftlige Retsfilders Forskrifter. Spørres da, af hvem de kunne gives, synes det almindelige Svar at maatte blive, at ifkun den, som har Magt til at give en vis Retsforskrift, kan sætte den ud af Kraft, hvad enten denne ganske skal ophæves eller blot skal gjøres uvirksom i et enkelt Tilfælde. Heraf følger, at Undtagelser fra Lovforskrifter i Regelen ikke kunne stee uden ved Lov. Denne Regel gjælder dog ikke uden Indskrænkning. I saa Henseende maa man stjelne mellem de af de uindskrænkede Konger givne Love og dem, som ere udfomne under den frie Forfatning.

Hvad de førstnævnte angaaer, har § 32 i Grundloven af 5te Juni 1849 den Bestemmelse, at Kongen meddeeler, deels umiddelbart og deels gjennem vedkommende Regjeringsmyndigheder, saadanne Bevillinger og Undtagelser fra de nugældende Love, som ifølge hidtil gjældende Regler have været i Brug¹⁾. De uindskrænkede Konger havde en ubegrænset Magt til at undtage hvad og hvem dem lystede fra Lovens Befaling²⁾, men ikke alle Arter af de af dem tilstaaede Undtagelser fra en Lov kunne siges, da Grundloven udkom, at have været i Brug efter de hidtil gjældende Regler, og saadan Brug maa antages at være Betingelse for, at Kongen nu kan gjøre Undtagelse fra en ældre Lov³⁾. I saa Henseende synes det dog ikke at kunne

¹⁾ Jfr. Grundlov 18 Novbr. 1863 § 17 og Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 7.

²⁾ D. L. 1—1—1.

³⁾ Jfr. Ind. M. Striv. 17 Jan. 1852 med Anmærkning, Just. M.

være afgjørende, om en Undtagelse af et særligt Indhold har været indbrømmet hyppigere eller sjældnere, naar den dog kommer ind under en almindelig Regel om en vis Art af Undtagelser⁴). Om Betingelsen er tilstede, maa afhænge af en Undersøgelse, som Regeringsmyndigheden, inden Undtagelsen tilstaaes, anstiller i den enkelte Sag. Domstolene have i Almindelighed ikke Afgang til at blive tilstræffelig bekjendte med de Regler, der i omhandlede Henseende ere fulgte, og den Part i en Retstvist, som formener, at Undtagelsen ulovligen er indbrømmet, vil ikke lettigen kunne godtgjøre dette. Maa det imidlertid i en Sag ansees oplyst, at en given Undtagelse ikke hører til dem, der tidligere have været i Brug, maae Domstolene uden Tvivl i Medfør af Grundlovens § 77 være berettigede til ikke at paaagte Undtagelsen. Foraaavdt det er blevet antaget, at Domstolene ikke skulde have Ret dertil, fordi de omhandlede Undtagelser og Bevillinger skulde betragtes som specielle Love⁵), lader denne Maade at betragte dem paa sig uden Tvivl ikke forsvare, uagtet den ganske i Almindelighed forekommer i vore juridiske Skrifter⁶). For flere Tilfælde, saasom angaaende Ægteskab i de forbudne Led og Ægteskabsstikelse, Myndighedsbevillinger, visse Næringsager og flere Rettergangen vedrørende Bevillinger, har det formeligen været forkyndt, hvorefter Undtagelser fra Lovens Bestemmelser have kunnet ventes. Dette gjælder navnlig, foraaavdt slige Undtagelser meddeles i Kongens Navn ad mandatum⁷). De om-

Skriv. 23 Febr. 1852, 11 Juli 1856, 8 Jan. 1861 (Dep. Tid. f. 1862 S. 40), Domme i Jur. Ugeskr. f. 1851 S. 611-615, f. 1857 S. 849-853, f. 1861 S. 771-775.

⁴) Spørgsmaalet maa undersøges nærmere i Statsretten. Sfr. Faiths Afhandlinger II. S. 344-352.

⁵) Sfr. Domme i Jur. Ugeskr. f. 1861 S. 344-345 (jfr. dog Højesterets-tidende f. 1862 S. 77-78), 771-775.

⁶) Sfr. § 47.

⁷) Pat. 10 Marts 1700, Andg. (Resc.) 2 Marts 1708, Plac. 20 Febr. 1717, Resc. 14 Febr. og 22 Aug. 1766, 26 Febr. 1768, Frdg. 23

handlede Undtagelser bestaae som oftest i en Begunstigelse og faae da Form af en Bevilling^{a)}), men enkelte ere dog af en anden Bestaaffenhed, saasom naar en Commission anordnes til en Retsfags Behandling og derved gjøres en Undtagelse fra Reglerne om Værnethinget.

Nogle Undtagelser fra Lovene kunne Ministerierne og Øvrighederne ifølge ældre Bestemmelser meddele i eget Navn⁹⁾). Myndigheden dertil har Lovhjemmel og er ikke berørt ved den ovennævnte Bestemmelse i Grundloven.

Fersaavidt en Undtagelse fra de ældre Love ikke efter de anførte Regler kan gjøres af Kongen eller Forvaltningsmyndighederne, maa den søges opnaaet ved Lov¹⁰⁾ eller paa de dansk-vestindiske Øer ved en af vedkommende Colonialraad vedtagen Anordning¹¹⁾.

Mai 1800 Afb. 3, Resol. 4 Juli 1800, 3 Marts og 18 Aug. 1814, 29 Novbr., 13 og 16 Decbr. 1815, 3 April 1816, Fdbg. 7 Febr. 1823 § 1, 23 Marts 1827 §§ 19 og 23, Resol. 6 Decbr. 1837, 26 Jan. 1842, 25 Mai 1844, 30 Aug. 1861 (i Just. M. Circ. 1 Novbr. f. A., Dep. Tid. S. 1077-1080) og 23 Decbr. 1864 (i Dep. Tid. f. 1865 S. 56). Jfr. Dom i Jur. Ugeskr. f. 1859 S. 46-51.

^{a)} De Bevillinger, som ikke bevirke nogen Undtagelse fra en Lovregel, høre ikke herhen, saasom Bevilling til at lade opføre offentlige Skuespil eller Mafferader, jfr. Plac. 21 Marts 1738, 1 Marts 1803, til Udvøvelse af visse Næringsveie, jfr. Resol. 4 Juli 1800 Nr. 5, Lov om Haandværksbrev m. v. af 29 Decbr. 1857 §§ 29 og 56, og andre, jfr. Lov om Stats Telegraphen af 27 April 1856 § 3, Lov om Brandpolitiet paa Landet af 2 Marts 1861 § 4.

^{b)} Fdbg. 23 Mai 1800 §§ 5 og 6, 23 Marts 1827 § 1, Resol. 24 Febr. 1827 og 8 Marts 1837.

¹⁰⁾ Jfr. Lov 6 April 1850, Love ang. en vis Fritagelse for Brug af stemplet Papir af 7 Jan. 1853, 16 Febr. 1856 og 30 Decbr. 1858, Lov om visse Toldbegunstigelser af 4 Jan. 1854, Lov om Begunstigelser for visse Brandforsikringsforeninger af 8 Marts 1856, Lov om Jernbaner af 10 Marts 1861 §§ 10 og 11.

¹¹⁾ Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 7.

De anførte Regler angaae kun Undtagelser fra saabanne Forordninger i de ældre Love, der maae ansees som egentlige Lovbestemmelser¹²⁾; thi fra Forvaltningsforordninger maa Kongen uden Indskrænkning kunne gjøre Undtagelser¹³⁾, da han kan ganske forandre og ophæve dem.

Fra de under den frie Forfatning givne Love kunne Forvaltningsmyndighederne ikke meddele Undtagelser, med mindre Myndighed dertil særligen er dem indrømmet ved selve Lovene¹⁴⁾. I Almindelighed maa det, for at Rigtighed for Lovene kan iagttages, ansees ønskeligt, at Lovene affattes saaledes, at ingen Undtagelser fra dem i specielle Tilfælde behøves. Men dette kan ikke ganske opnaaes, naar man ikke vil opoffre Retfærdighed og Villighed for en Ubøielighed i Lovenes Anvendelse, der dog ikke svarer til Samfundets Tarv, og det kan derfor ikke ansees som en Feil, at Lovene tilstede slige Undtagelser, naar Gjenstandens Beskaffenhed fordrer det og Forvaltningsmyndighedernes Ret til at meddele dem tilbørligen begrænses. Rettighed til at gjøre Undtagelser er ved flere Love ogsaa givne¹⁵⁾, navnlig Regjeringen¹⁶⁾, vedkommende

¹²⁾ Jfr. § 17.

¹³⁾ See Betyg. 18 Mai 1854, jfr. Resol. 4 Juli 1800 Nr. 3 Littr. e.

¹⁴⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 32, Grundlov 18 Novbr. 1863 § 17, Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 7. En ældre Art Undtagelse falder derimod ikke bort derved, at den staaer i Forbindelse med et Anliggende, der er ordnet ved en ny Lov. Saaledes er Intet til Hinder for, at der ved Bevilling tilstaaes fri Kettergang ved Sø- og Handelsretten i Kjøbenhavn, da det ikke er i Lovene om denne Ret af 19 Febr. 1861, at den almindelige Regel indeholdes, at i private Sager Retsprotokoller stulle betales, stemplet Papir bruges o. s. v. Jfr. ogsaa Just. M. Skriv. 9 Septbr. 1862 (i Dep. Tid. f. 1863 S. 717-719). See dog Gaiths Afhandlinger II. S. 356 Anmærkning.

¹⁵⁾ Lov om en Sø- og Handelsret 19 Febr. 1861 §§ 51 og 53.

¹⁶⁾ Lov om Fiskeriet i Limfjorden af 29 Decbr. 1857 § 9, Lov om Kirkesyn m. m. af 19 Febr. 1861 § 3.

Ministerium¹⁷⁾ eller en anden Øvrighed¹⁸⁾). Hvor ingen saadan Rettighed er indrømmet, maa Undtagelsen bevirkes ved Lov¹⁹⁾). En afvigende Forfærdt haves for de danskt-vestindiske Øer, hvor Bemyndigelse til at meddele Undtagelser fra Lovene kan indrømmes ogsaa ved Anordning, der er vedtagen af vedkommende Colonialraad²⁰⁾). Dette maa dog forståes med den Indskrænkning, at Undtagelsen har Hensyn til Love, som ere givne, førend Colonialloven af 27de November 1863 traadte i Kraft²¹⁾), og angaae Gjenstande, om hvilke den lovgivende Myndighed for Øerne ordentligviis udøves af Kongen i Foræning med vedkommende Colonialraad²²⁾).

De omhandlede Undtagelser falde for en stor Deel ind under Begrebet om specielle Privilegier. Derved forståes en særegen Ret, som til Gavn for en bestemt Ting eller en bestemt Person, pphjft eller juridisk, er tilstaaet imod Lovgivningens almindelige Regler²³⁾). Dog pleier Udtrykket Privilegium især at bruges, naar Rettigheden er mere vedvarende. Fritages Noget i et enkelt Tilfælde for at rette sig efter Loven, kaldes dette en Dispensation, saasom naar det tillades Noget at ind-

¹⁷⁾ Bygningslove 19 Marts 1854 § 1 Nr. 1 og 17 Marts 1856 § 83, Lov om Rentefoden af 6 April 1855 § 2, Lov om Paandbærlsbriv m. m. af 29 Decbr. 1857 § 98, Bygningslov 30 Decbr. 1858 § 39, Lov om Søneringen af 19 Febr. 1861 § 16, Lov af f. D. om Kirkesyn § 3, Lov om stemplet Papir af 11 Febr. 1863 § 3.

¹⁸⁾ Bygningslov 17 Marts 1856 §§ 6, 7, 13, 34, 44 og 45, Lov om Skolelærer-Seminarierne af 15 Februar 1857 § 3, Bygningslov 30 Decbr. 1858 §§ 2 og 3, Lov om Brandpolitiet paa Landet af 2 Marts 1861 § 18.

¹⁹⁾ Jfr. Lov om Jægerspriis af 8 Febr. 1854 § 2, Lov om det stemplede Papir af 19 Febr. 1861 § 75, Lov af f. D. om Creditforeninger § 3, Lov om Jernbaner af 10 Marts 1861 § 11, Lov om en vis Fritagelse for Brug af stemplet Papir af 9 Decbr. 1861.

²⁰⁾ Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 7.

²¹⁾ Jfr. Lov derom af 19 Febr. 1864.

²²⁾ Jfr. Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 1.

²³⁾ Jfr. § 50.

gaae Tegtestab med en Betsægtet eller Besværet i noget af de forbudne Led, eller Nogen i et enkelt Tilfælde fritages for at bruge det anordnede stemplede Papir. Fri Rettergang i en enkelt Sag henføres i Almindelighed heller ikke til Privilegier. Den er i vor Lovgivning benævnt *Beneficium*²⁴⁾. Foraaavdt den bestaaer i Fritagelse for at bruge stempet Papir i Sagen og for at betale Retsportler, kunde den vel henregnes til Dispensationer, men den gaaer videre, idet ordentligviis tillige en Sagfører bestikkes af det Offentlige til at udføre Sagen. En almindelig Frihed for Brug af stempet Papir, som er tilstaaet nogen enkelt Person²⁵⁾, og en almindelig Indrømmelse af fri Rettergang i sine Sager²⁶⁾ ere Privilegier. Imidlertid gives ingen fast Grændse, hvorved Dispensationer og andre for et enkelt Tilfælde givne begunstigende Bestemmelser kunne skjelnes fra Privilegier, og hine betragtes derfor ofte som en Art af disse²⁷⁾. Naar Privilegier skulle svare til den singulære Ret (§ 50), maae de altid i en eller anden Henseende staae i en Mod sætning til de almindelige i Lovgivningen herstende Grundsætninger, men dog kunne almindelige Regler være vedtagne, hvorefter de meddeles, saasom med Hensyn til Eneretsbevillinger paa gjorte Opfindelser²⁸⁾. At der, førend en vis Virksomhed kan paabegyndes, skal have en Hjemmel dertil af det Offentlige, kan ikke henføres til Privilegier, naar Udgangen til Virksomheden staaer aaben for Enhver i Almindelighed under de lovbestedte Betingelser. Borgerstab og Nærings-

²⁴⁾ Frbg. 23 Marts 1827 §§ 1-6.

²⁵⁾ Jfr. t. Ex. *Beneficium paupertatis* i tvistige Sager de Fattige vedkommende af 14 Novbr. 1712 (iblandt Forordningerne), Bevill. 28 Juni 1720, Plan 1 Juli 1799 § 191, Detroi 4 Juli 1818 § 50, Lov om det stemplede Papir af 19 Febr. 1861 § 74 Lit. d.

²⁶⁾ Jfr. Sebber 1 April 1713, Bevill. 28 Juni 1720, 7 Jan. 1752, Fund. 6 Aug. 1756 § 25, 30 Aug. 1775 § 20, Plan 1 Juli 1799 § 191.

²⁷⁾ Jfr. Drstedes Haanbb. 1. B. S. 151-152.

²⁸⁾ Jfr. Resc. 10 April 1761 § 4.

bevist ere saaledes ikke Privilegier²⁹⁾. Behandles derimod Tilladelsen til Virksomheden mere som en Raadessag, er det ikke ualmindeligt at betragte den som et Privilegium³⁰⁾. Det synes imidlertid tvivlsomt, om dette Udtryk passende kan bruges, naar Tilladelsen ikke indeholder nogen Undtagelse fra en almindelig Regel om den vedkommende Art af Virksomhed og heller ikke ellers tilstaaer nogen særegen Rettighed; saafom om de Bevillinger, der skulle have til Brændeviinsbrænderi³¹⁾ eller Brændeviinshandel paa Landet³²⁾, eller til sammesteds at nedsette sig som Gulbslager, Guldrækker, Gulbsmed eller Bogtrykker³³⁾, skulle ansees som Privilegier³⁴⁾. Bevilling til at anlægge og drive Apothek benævnes Privilegium, om den end er aldeles personlig³⁵⁾, men i en saadan Bevilling ligger efter de Regler, der følges ved sammes Meddelelse, den Forudsætning, at der ikke vil blive tilstaaet Nogen Bevilling til at drive et andet Apothek i Nærheden, med mindre der virkelig skulde føles Trang dertil.

De specielle Privilegier ere reelle eller personlige, efter som de ere forbundne med og følge en bestemt Ting eller ikke.

Saadanue reelle Privilegier ere t. Ex. givne for Apotheker³⁶⁾, Gjæstgivergaarde³⁷⁾, Brændeviinsbrænderier³⁸⁾,

²⁹⁾ Jfr. Lov om Haandværksbrev m. v. af 29 Decbr. 1857 § 3.

³⁰⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 152-153.

³¹⁾ Jfr. Refol. 19 Aug. 1835, Lov om Haandværksbrev m. v. af 29 Decbr. 1857 § 29.

³²⁾ Jfr. Lov om Haandværksbrev m. v. af 29 Decbr. 1857 § 56. De Landfræmmerbevillinger, som efter Refol. 4 Juli 1800 Nr. 5 kunde faaes, medens D. L. 3-13-24 stod ved Magt, jfr. Lov om Haandværksbrev m. v. af 29 Decbr. 1857 § 54, og saaledes gjorde Undtagelser fra bemeldte Lovartikler, vare Privilegier.

³³⁾ Lov om Haandværksbrev af 29 Decbr. 1857 § 29.

³⁴⁾ Jfr. Kundg. 15 Decbr. 1863 Nr. 1 sammenholdt med Nr. 2.

³⁵⁾ Refol. 23 Decbr. 1842.

³⁶⁾ Jfr. Fdbg. 4 Decbr. 1672 § 12, Refol. 23 Decbr. 1842.

³⁷⁾ Jfr. Plac. 20 Febr. 1717 I. B. Nr. 22, Fdbg. 9 Septbr. 1763 § 1, 27 Jan. 1804 § 75.

³⁸⁾ Jfr. Fdbg. 2 Aug. 1786 §§ 1 og 3, Refol. 19 Aug. 1835.

Fabriker³⁹⁾ og Broer⁴⁰⁾. De overføres tilligemed Tingen paa den, til hvem denne ved Overdragelse, Arv eller paa anden Maade gaaer over; dog hvis der til Udøvelsen af den med Privilegiet forbundne Rettighed udfordres særegne Egenffaber, maa den nye Eier være i Besiddelse af disse, hvilket navnlig⁴¹⁾ gjælder om et Apothekprivilegium⁴²⁾.

De personlige Privilegier kunne gaae ud ei alene paa de samme Gjenstande som reelle Privilegier, saasom paa Drikt af et Apothek, et Gjæstgiversted, et Brændeniisbrænderi⁴³⁾, men ogsaa paa mange andre, saasom paa Færgesart eller andet Næringsbrug⁴⁴⁾, paa større Benyttelse imod Eftertryk, end den almindelige Lovgivning hjemler⁴⁵⁾, paa Anlæg og Brug af Sporveie eller Benyttelse af Dampvogne paa Landeveiene⁴⁶⁾.

Noget af disse ere aldeles personlige eller saaledes knyttede til den enkelte Privilegiehavers Person, at de hverken ved Arv eller paa anden Maade kunne overføres paa nogen Anden og derfor ophøre senest ved Privilegiehaverens Død⁴⁷⁾. Saaanne ere i Almindelighed Privilegier paa Næringsdrikt, i den senere Tid Apothekerbevillinger⁴⁸⁾, de fleste for enkelte Tilfælde givne Bevillinger og flere. Angaae de Næringsdrikt, kunne de dog benyttes af Privilegiehaverens Enke overensstemmende med de almindelige Regler om en Enkes Ret til at forfætte Man-

³⁹⁾ Ifr. t. Gr. Lov 1 Juni 1861 § 2.

⁴⁰⁾ Ifr. Lov om Aflysning af Broforn af 29 Decbr. 1857 § 6.

⁴¹⁾ Ifr. dog ogsaa Canc. Skriv. 14 Marts 1809 (Resol. 26 Febr.), Resol. 22 Decbr. 1832.

⁴²⁾ Frdg. 4 Decbr. 1672 § 12, Resol. 23 Decbr. 1842.

⁴³⁾ Ifr. Ann. 36:38.

⁴⁴⁾ Ifr. Resol. 4 Juli 1800 Nr. 5.

⁴⁵⁾ Ifr. Personretten § 92 Nr. 16.

⁴⁶⁾ Lov om Anlæg af Sporveie m. m. af 23 Jan. 1862.

⁴⁷⁾ Ifr. Lov om Broforn af 29 Decbr. 1857 § 7.

⁴⁸⁾ Resol. 23 Decbr. 1842.

dens Næringsvei⁴⁹⁾). Da det efterhaanden er fundet mere og mere betænkeligt at tilstaae reelle Privilegier, ere ofte saadanne personlige Privilegier, hvis Benyttelse udfordrer kostbare Anlæg, saasom Indretning af et Apothek eller en Fabrik, blevene fornøiede for Privilegiehaverens Arvinger eller den, til hvem han har villet overdrage slige Anlæg⁵⁰⁾). Om der end kan være Haab om slig Fornøielse, men dertil dog ikke have nogen Ret, ophører Privilegiet ikke at være et aldeles personligt.

Personlige Privilegier ere undertiden tilstaaede for en bestemt Person og for hans Værn eller andre Arvinger⁵¹⁾).

End mere bliver det i uegentlig Betydning, at Privilegiet kaldes personligt, naar Privilegiehaveren er berettiget til at overdrage Privilegiet til Andre, i hvilket Tilfælde det ogsaa gaaer i Arv. Om et Privilegium er af denne Bestaffenhed, maa bedømmes efter dets Indhold og Gjenstand. Saadanne ere Opfindelsespatenter⁵²⁾ og i Almindelighed Privilegier, der ere indrømmede for en vis Tid⁵³⁾). De have i anførte Henseende de reelle Privilegiers Character. Er et overdrageligt og arveligt Privilegium bundet til en vis Eiendom, da er det reelt, om det end kun gjælder for en vis Tid⁵⁴⁾).

Et Privilegium giver ikke nogen Eneret, naar en saadan ikke er tilstaaet. De fleste Eneretsprivilegier ere saakaldte Monopoler. Saadanne kunne i Almindelighed ikke ventes tilstaaede uden paa visse Aar for nye Opfindelser⁵⁵⁾). Smidertid ere dog navnlig i ældre Tid flere andre meddelte, men

⁴⁹⁾ Canc. Skriv. 24 April 1832, Ind. M. Skriv. 27 Septbr. 1849. Jfr. Frdg. 4 Decbr. 1672 § 12, Resol. 23 Decbr. 1842.

⁵⁰⁾ Jfr. Canc. Skriv. 29 Juni 1833.

⁵¹⁾ See t. Fr. Frdg. 4 Decbr. 1672 § 12 (jfr. Resol. 23 Decbr. 1842), Plac. 21 Juli 1814 (hævet ved Belg. 24 Decbr. 1847).

⁵²⁾ Jfr. Resc. 10 April 1761 § 4, Ind. M. Skriv. 25 Octbr. 1853.

⁵³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 22 Jan. 1831, Bevill. 4 Novbr. 1831 Nr. 7, to Concessioner af 11 Martz 1862 i Slutningen.

⁵⁴⁾ Jfr. Bevill. 9 Martz 1804, Priv. 21 Novbr. 1827.

⁵⁵⁾ Resc. 10 April 1761 §§ 2-4.

nogle af dem ere atter, da de have viist sig stabelige for det Almindelige, blevene afløste⁵⁶⁾).

Privilegier ere givne enten uden Bederlag (*privilegia gratuita*) eller imod Bederlag (*pr. onerosa*). De sidstnævnte vilde ofte være egentligt contractmæssige, saasom naar Privilegiet hører til de Vilkaar, hvorunder Statseiendom er folgt⁵⁷⁾).

Nogle specielle Privilegier ere mere vedvarende, saasom naar de tilkomme en vis Ting eller Indretning, saalænge denne bestaaer⁵⁸⁾, eller have en ubestemt Varighed, t. Ex. naar de gjælde indtil videre⁵⁹⁾ eller for een eller flere Personers Levetid, andre ere indrømmede for en bestemt Tid og da ordentligviis for et vist Antal Aar⁶⁰⁾. Foruden at de kunne ophøre overeensstemmende med deres Indhold og overhøvet paa de samme Maader, hvorpaa Retsforhold opløses, kunne de ogsaa falde bort eller forandres ved Lov⁶¹⁾ og ifølge den her i Riget fulgte Regel, at Benaadninger og derunder Privilegier skulde stadfæstes ved Thronskifte, hvorom Vedkommende opfordres at ansøge⁶²⁾ og ved hvilken Leilighed det pleier nærmere at bestemmes, paa hvilke Benaadninger sli

⁵⁶⁾ Jfr. Befg. 23 Decbr. 1854, 19 Jan. 1856, Lov om Afsløsning af en Eneret til Færgesart af 16 Febr. 1856 (jfr. Lov 1 April s. A.), Lov om Ophævelse af nogle Møllers Eneret til Maling af 15 April 1855, Lov om Ophævelse af en Eneret til Krohold af 11 Novbr. 1860, Finantslov 23 Jan. 1862 § 16 Nr. 11 (jfr. Canc. Skriv. 8 Mai 1832).

⁵⁷⁾ Jfr. Resol. 4 April 1832, Dom i Jur. Ugeskr. 8. Aarg. S. 275-280.

⁵⁸⁾ Jfr. Privil. 2 April 1734, Canc. Skriv. 5 Jan. 1836, Lov 1 Juni 1861 § 2 og Anm. 56.

⁵⁹⁾ Jfr. Bevill. 9 Marts 1804.

⁶⁰⁾ Jfr. Resc. 10 April 1761 § 4, Privil. 21 Novbr. 1827, 17 Decbr. 1828, Lov 6 April 1850, Lov om Sporveie m. v. 23 Jan. 1862.

⁶¹⁾ Jfr. Love om det stemplede Papir af 19 Febr. 1861 § 76 og af 11 Febr. 1863. Jfr. nedenfor § 52 Nr. 3.

⁶²⁾ Resc. 12 Aug. 1746, 7 Febr. 1766 (i Lovsamlingen), Pat. 13 April 1808, Plac. 25 Marts 1840, Pat. 31 Mai 1848, Rundg. 15 Decbr. 1863.

fæstelse skal ansees fornøden⁶³). Contractsmæssige Privilegier og saadanne, som efter Grundloven ere tilstaaede ved Lov, kunne ikke henhøre dertil. Opfindelsespatenter pleie heller ikke at medtages iblandt dem, der skulle stadfæstes⁶⁴). Paa dem, som indkalbes og for hvilke Stadsfæstelse ansøges, bliver denne i Almindelighed ogsaa meddeelt. Naar imidlertid et Privilegium ikke længere svarer til Forholdene, men findes at være i væsentlig Strid med Almuevellet, er efter Omstændighederne enten Stadsfæstelse negtet, eller de skadelige Bestemmelser i Privilegiet ere fjernede eller forandrede⁶⁵); dog er, naar et Privilegium paa denne Maade er hævet og en enkelt Mand derved har lidt Formuestab, en billig Erstatning tilstaaet⁶⁶).

I specielle Privilegier paa Næringsbrug, Industriarlæg og lignende skal i Almindelighed indføres en Bestemmelse om, at Privilegiehaveren i alle Tilfælde, hvor det kommer an paa at fortolke Privilegiets Ord og Mening, skal være vedkommende Ministeriums (Collegiums) Kjenndelse underkastet⁶⁷). Ofte vil imidlertid Ministeriet ikke finde Anledning til at afgive nogen Kjenndelse og en saadan kan heller ikke være bindende for tredje Mand. Bringes da en Sag ind for Domstolene, hvorunder der bliver Spørgsmaal om Privilegiets Fortstaaelse, maa det fortolkes paa sædvanlig Maade af

⁶³) Plac. 30 Octbr. 1810, Rung. 28 Martz og 13 Mai 1840, Plac. 26 Mai s. A., Rung. 20 Juni og 21 Juli 1848, Rung. 15 Decbr. 1863.

⁶⁴) Jfr. Canc. Skriv. 27 Jan. 1842.

⁶⁵) Jfr. Just. M. Skriv. 16 Martz 1849, Ind. M. Skriv. 10 Jan. 1850.

⁶⁶) Jfr. Resol. 27 Febr. 1842, 16 Aug. 1847, Besjendtgjørelse 24 Decbr. s. A.

⁶⁷) Canc. Skriv. 25 Mai 1824 (Resol. 27 Martz og 15 Mai s. A.), Just. M. Skriv. 16 Martz 1849. Jfr. t. Gr. Privil. 17 Decbr. 1828, Canc. Skriv. 9 Jan. 1830, Bevill. 4 April 1834, 18 Juli 1838, Concess. 11 Martz 1862. Jfr. ogsaa Resol. 18 April 1838.

Domstolene⁶⁸⁾. Særegne Regler om sliq Fortolkning gjælde neppe⁶⁹⁾).

Enhvert Slags Benaadning i Straffesager medfører i en vis Henseende ogsaa en Undtagelse fra Lovens Forfrifter. Men Kongen har en almindelig Myndighed til at benaade og give Amnesti uden Hensyn til, om Straffen er bestemt ved en ældre Lov eller en saadan, som er vedtagen af Rigsdagen eller Rigsraadet; dog kan han ikke uden vedkommende Folkethings Samtykke benaade Ministrene for de dem af Rigsretten idømte Straffe⁷⁰⁾. Ogsaa have Ministerierne og Overbørighederne saavel efter ældre som nyere Love i flere Tilfælde en begrænset Myndighed til at eftergive eller formilde visse Straffe⁷¹⁾.

§ 34.

V. Udgaver og Samlinger af de skriftlige Retskilder.

Al Lov og de kongelige Anordninger, som underskrives af Kongen, er den skriftlige Udfærdigelse, der forsynes med hans Underskrift, den egentlige Original. Det Aftryk af denne, som derefter foranstattes af vedkommende Ministerium i det skulthiste Bogtrykkeri¹⁾ og hvorefter Exemplarer sendes til Thinglæsning, er den officielle Udgave af Loven eller Anordningen. Paa samme Maade ere de trykte Exemplarer af andre Anordninger, som kundgjøres i Vergivnings Form, officielle. Af Rescripter og kongelige Resolutioner er det ene underskrevne

⁶⁸⁾ Jfr. Canc. Skriv. 22 Juni 1833, Domme i Jur. Tidsskr. 33. B. S. 79-93, 36. B. S. 129-141, Jur. Ugeskr. 1. Aarg. S. 132-150, 3. Aarg. S. 845-863, 4. Aarg. S. 38-47, 6. Aarg. S. 345-348, f. 1851 S. 579-582, f. 1860 S. 590-592, Schlegels Samling af Høiesteretsdomme 1. B. S. 644-646.

⁶⁹⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 154-161.

⁷⁰⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 31, 18 Novbr. 1863 §§ 16 og 61, Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 8.

⁷¹⁾ Jfr. Coloniallov 27 Novbr. 1863 § 8, Allgreen-Ussings Criminalret § 68.

¹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 18 Mai 1818.

Exemplar original og officiel Udgave, og af andre Retsforordninger indeholdes den officielle Udgave i de Skrivelser, som afgaae til Vedkommende eller i andre Udfærdigelser, der foranstaltes af dem, fra hvem Retsforordningerne udgaae.

Officielle Samlinger af Retsforordninger havees ikke og dog benyttes de officielle trykte Exemplarer af Love og Anordninger saa libet, at maaskee ikke en eneste Mand i hele Riget eier en fuldstændig Samling af dem. De vigtigste²⁾ private Samlinger ere:

1. En Samling i Quart, udgiven af det schulgiste Bogtrykkeri³⁾, af trykte Anordninger og Love. Da i den under Nr. 2 nævnte Samling Anordningerne for den ældre Tid ofte kun ere optagne i Udtog, maa man for slige Tilfældees Skyld undertiden gaa til Samlingen i Quart, hvis Brug dog er ubequem baade ved Formen og fornemmeligen derved, at Anordningerne hyppigen ikke ere indførte i samme i streng Orden efter Tidsfølgen.

2. En Samling i Octav af Love og trykte Anordninger, begyndt af Schou og fortsat først af Holberup-Rosenwinge og derefter af Allgreen-Ussing⁴⁾. Deri ere optagne en stor Deel Bestemmelser, der ere udgaaede som Rescripter eller skrevne Resolutioner, men derefter ere bekendtgjorte af Magistraten, Politiet eller andre Embedsmyndigheder i Kjøbenhavn ved trykte Placater.

3. En Samling i Octav, paabegyndt af Fogtman og fortsat af Allgreen-Ussing, af Rescripter, kongelige Resolutioner og Skrivelser fra de forrige Regjeringscollegier og Ministerierne. Saadanne ere optagne, om de end ikke indeholde Retsforordninger, naar de iøvrigt antages at kunne tjene til Oplysning angaaende Retsanliggender, saasom Afgjørelser af

²⁾ Jfr. fremdeles Kriegers Grundlag § 26 Anm. 2 og § 27 Anm. 2. Til de der nævnte Samlinger kan især seies den ovenfor i § 23 Anm. 4 anførte Lovsamling for Island.

³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 18 Mai 1818.

⁴⁾ Jfr. Bevill. 3 Juni 1825.

enkelte Tilfælde eller Collegiernes og Ministeriernes paa givne Anledning udtalte Meninger om, hvorledes Lovene og Anordningerne bør forstaaes eller hvad der igrødt maa ansees som Ret.

4. En af Indenrigsministeriet foranstaltet, af E. S. Klein besørget Samling af endnu gjældende Love og Anordninger m. v. af mere almindelig Interesse. Den begynder med 1683 og fortsættes.

5. Samling af Rescripter, Resolutioner samt collegiale og ministerielle Skrivelser af mere almindelig Interesse fra 1660 til 1860 af T. Vinde, P. Schjørring og D. Algreen-Ussing, 2 Dele.

6. Collegialtidsbuden, fortsat siden 1848 under Navn af Departementstidsbuden. I den ere optagne Love, de gennem eller fra de forrige Regeringscollegier og Ministerierne udgaaede Anordninger, en stor Mængde Rescripter, Resolutioner, og Collegial- samt Ministerialskrivelser. I samme findes ogsaa de Forhandlinger, som ere gaaede forud for Anordningerne og meget tjene til deres Oplysning, og ligeledes Motiverne til de Lovforslag, der af Regeringen ere forelagte for Rigsdagen eller Rigsraadet.

Da de anførte Samlinger ere private Arbejder, kan den Omstændighed, at en Lov, en Anordning, et Rescript o. s. v. er indført i dem, ikke være Beviis for, at samme er udkommen og har det Indhold, som findes i Samlingen. Men med Hensyn til Love og de Anordninger, der ere kundgjorte i Lovgivnings Form, fremkommer ikke lettelsen nogen Indsigelse imod deres Tilværelse og Indhold ved Domstolene, da Dommerne ere pligtige selv at kjende dem. Da imidlertid i Samlingerne findes enkelte Feil, navnlig Trykfeil, kan det stundom blive nødvendigt at the til et af de officielt trykte Exemplarer af Loven eller Anordningen. Derimod kan snarere opstaae Tvivl om Tilværelse eller Indhold af et Rescript eller anden skreven Bestemmelse. Naar Indsigelse derom fremsættes, maa Bestemmelsen fremlægges i Original eller i en af vedkommende Embedsmyndighed, sædvanligviis Ministeriernes

Archivcontoir, bekræftet Gjenpart, da der ellers ikke ved Dom kan tages Hensyn til samme⁵⁾). Saaledes kan der ikke agtes paa en i Rescriptsamlingen indført kongelig Resolution af 15de Marts 1712⁶⁾), at Selveierbønder ikke maae hugge i deres Skove uden Udviiisning⁷⁾), da der ikke vides Hjemmel til en saadan Resolution⁸⁾). Dog maa en Undtagelse gjøres med Hensyn ei alene til Rescripter og Resolutioner, som ere thinglæste eller iøvrigt meddelte Domstolene, men, som det synes, ogsaa til Rescripter og Resolutioner, der i lang Tid ere anvendte ved Domstolene og hvis Tilværelse saaledes af bispe er anerkjendt og maa ansees alle Dommere bekjendt.

Andet Affnit.

Den uftrevne Ret.

Første Underaffnit.

Sædvansret¹⁾).

§ 35.

Begreb og Arter.

Ved Sædvansret forstaaes her Indbegrebet af de Retsregler, som dannes ved en fri Udvikling i Folket. De leve

⁵⁾ Jfr. Domme i Nyt jur. Ark 4. B. S. 109-117 (jfr. 8. B. S. 157), 12. B. S. 142 147, Stadsfæstet i Høiesteret, jfr. Nyt jur. Ark. 15. B. S. 178, i Høiesteretsstidende f. 1857 S. 336-338. Jfr. ogsaa § 86.

⁶⁾ Jfr. Rentel. Skriv. 16 Septbr. 1715.

⁷⁾ Jfr. D. L. 3-12-1 og 3.

⁸⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 4. D. S. 172, Grams Formueret 1. D. S. 375, Dom i Jur. Tidsskr. 23. B. S. 207-208 (jfr. S. 211).

¹⁾ See Puchta Gewohnheitsrecht, 2 Bind, Erlangen 1828 og 1837, Ørstedes Haandb. 1. B. 81-115, Kall Observationes de jure non scripto, Hafniæ 1828.

i og udgaae fra en almindelig Retsbevidsthed og udøves ifølge en umiddelbar Overbeviisning om deres forpligtende Kraft. Ved denne Udøvelse dannes Sædvaner, der saaledes blive Erkjendelsesmidler for Sædvansrettens Tilbærelse. Grundvolben for Sædvansretten er den i Folket levende Retsbevidsthed. Hvorledes denne bliver til, lader sig ofte ikke paavise. Imidlertid kan i mange Tilfælde en vis Fremgangsmaade, som ikke oprindelig er udgaaet fra nogen selskelig Overbeviisning, ved ofte og længe at iagttages blive optagen i den fælles Retsbevidsthed og saaledes blive Retsregel ved Hjælp af Sædvanen. Dette gjælder navnlig, naar Retsforhold opstaae, med Hensyn til hvilke der kan være Tvivl om, hvilken Retsregel samme bør underordnes, eller der handles om vilkaarlige Bestemmelser, saasom i Henseende til Tidsfrister eller Former. I saadanne Tilfælde dannes Sædvansretten ved Sædvanen.

Mange antage, at al Sædvansret stiftes paa sidstnævnte Maade og at Sædvanen er det egentlige Grundlag for samme og Betingelse for Sædvansregelens forbindende Kraft. Ved denne Anskuelse gaaer man ud fra en mere indskrænket Opfattelse af Begrebet om Sædvansret, end her er fulgt. Naar man til Sædvansretten vil henføre al den Ret, som er udviklet i Folket ved aandelig Virksomhed uafhængig af Lovgivning og Videnskab, kan den udvortes Sædvane ikke gjøres til Betingelse for samme. Saaledes vil den Retsætning, at Contracter skulle holdes, komme til Bevidsthed hos Folket, førend Retsvidenskab bliver til og uden at en Lovs Bestemmelse dertil behøves. Elige Sætningers Gyldighed kan ikke være betinget af en stadig Udøvelse og de maae derfor, hvis man indskrænker Sædvansretten til de ved Sædvaner berørte Retsregler, henføres til en anden Art af den uskrevne Ret. For en Deel kunne de vel siges at være grundede i den almindelige Retslære, men efter Oprindelsen ere de dog ikke videnskabelige Retsregler, da de have været erkjendte og i Udøvelse, førend der gaves nogen Retsvidenskab. Iøvrigt kan

det gjerne indrømmes, at Venærnelsen Sædvansret bedst passer til de Retsætninger, som fylde Sædvanen deres Oprindelse.

Ikke blot sædvansmæssige Retsregler men ogsaa andre og deriblandt Lovregler kunne affeile sig i Sædvaner og mange Sædvaner staae ikke i nogen Forbindelse med Retsreglerne. Man kan derfor ikke fra Sædvanen som udvortes Kjendsag med Sikkerhed slutte til Retsregler, der ere selvstændigen dannede i Folkets aandelige Liv.

Sædvansretten kan inddeles i den almindelige og den particulaire, eftersom den Retsbevidsthed, hvoraf den udspringer, enten er udbredt over det hele Folk²⁾, eller alene findes hos Indvaanerne af en vis Kreds (stedlige Sædvaner) eller hos saadanne Personer, hvis Kalb angaaer eller som iøvrigt jævnligt beskæftige sig med Forhold af en vis Væstfæstethed, saasom Militaire og Handlende. Efterhaanden som Retsforholdene udvikle og for flere sig, den jøkkelige Retsbevidsthed aftager og Lovgivning samt Retsvidenskab uddannes, vil den almindelige Sædvansret for en stor Deel blive optagen i disse nye Organer for Retsudviklingen, og der vil sjældent danne sig nye almindelige Retsædvaner. Den væsentligste Væstanddeel af den endnu fremtrædende eller nudsikledede Sædvansret ville da de particulaire Retsædvaner udgjøre, idet de Retsforhold, som disse angaae, paa Grund deres Specialitet ikke saa meget egne sig for en udtømmende Behandling i Lovgivning eller Videnskab.

§ 36.

Den almindelige Grund for Sædvansrettens Gyldighed.

Sædvansretten har udviklet sig i Folket, førend Lovgivningsens Virksomhed begyndte, og maa derfor vedblive at være gyldig og bestaae ved Siden af Lovgivningen, forsaavidt denne

²⁾ Mange Retsædvaner ere iøvrigt ikke reent nationale, men sælleds for beslægtede, navnlig kristelige Folkeslag og kunne siges at henhøre til *jus gentium* i Romerrettens Betydning af dette Udtryk.

ikke gjør Indskrænkning i samme. Forpligtelsesgrunden for dens Gyldighed er den i Retsbevidstheden liggende Overbeviisning om dens forpligtende Kraft. At til denne nødvendigheds tillige skulde forudsættes en ubvortes Anerkjendelse ved selve Sædvanen, lader sig neppe godtgjøre¹⁾. Heller ikke kan nogen særegen Bekræftelse paa Sædvansrettens Gyldighed fra Lovgivningens Side anses nødvendig.

Imidlertid have Mange betragtet Sædvansretten som en unaturlig Retsdannelselse og derfor ikke villet tillægge samme nogen Gyldighed, med mindre den er stadfæstet ved Lovgiverens Samtykke, idet der ellers ved samme formenes at stee Indgreb i den lovgivende Magt. Men det er da igjen omtvistet, om dette Samtykke skal være specielt, hvorved enhver enkelt sædvansmæssig Regel, som skal have Retsvirkning, bekræftes, eller om ikke et almindeligt Samtykke, der gaaer ud paa overhovedet at indrømme, at sædvansmæssige Regler gjælde som Retsregler, er tilstrækkeligt. Ved at forbre et specielt Samtykke, vil Sædvansrettens Virksomhed saa godt som ganske falde bort. Thi skal dette Samtykke være udtrykkeligt, kan i Sædvanen ikke ligge nogen Retsregel, førend den ved Lov særligen er bleven bekræftet og saaledes har faaet Lovs Virkning; og vil man søge Retsgrunden i et specielt stiltiende Samtykke, maa det godtgjøres, at hver enkelt Sædvane, som skal gjælde, er bleven Lovgiveren bekendt og at han, uagtet han har havt Anledning til at erklære sig over samme, har taalt den. Derfor mene de Fleste af dem, som ansee Lovgiverens Samtykke for nødvendigt, at et almindeligt Samtykke maa være nok, enten et udtrykkeligt eller endog et stiltiende. Nu kan vel, naar den Grundsætning gjør sig gjældende, at der tillægges Sædvaner Retsgyldighed, dette ikke i Længden forblive den Lovgivende Magt ubekendt, og denne kan, naar den desuagtet Intet foretager derimod, antages at billige Grundsætningen, hvorved altsaa det fordrede Samtykke kommer tilstede. Men det synes dog rigtigere ganske at forfaste den hele Være om

¹⁾ Jfr. dog F. C. Bornemanns almindelige Retslære § 6.

Lovgiverens Samthkke som nødvendig Grundbold for Sædvansretten. Thi den gaaer ud fra den ubevistlige Forudsætning, at den eneste Retskilde i Staten er Lovgiverens Villie. Men denne Forestillingsmaade er ikke rigtig. Ei alene har positiv Ret bestaaet, inden Love bleve til, og saadan positiv Ret kan ikke af sig selv falde bort, men det er desuden umuligt for en Lovgivning at give udtømmende Regler for den hele Rets-tilstand, og det bliver derfor nødvendigt at antage, at der ogsaa gives andre Retsregler, hvis ikke mange Retsstilsælbe skulle blive ubeslyttede af Retsregler. Paa hvilken Maade den lovgivende Magt er ordnet i Staten, kommer ikke i Betragtning ved Spørgsmaalets Afgjørelse; thi selv hvor Folket udøver eller tager Deel i Lovgivningsmagten, stæer det i visse Former, om hvis Anvendelse der ikke bliver Tale ved Sædvaners Dannelse.

Heller ikke kan man bygge Sædvansrettens forpligtende Kraft paa Parternes Samthkke. Vel kan dens Anvendelse i saadanne contractmæssige og andre Forhold, hvor Parternes Villiesbestemmelse er af afgjørende Virkning, blive utvivlsom, naar det af dem vedtages, at samme skal gjælde, og selv naar Intet i saa Henseende bestemmes, maa der være Formodning for, at Parterne have havt Hensyn til det Sædvansmæssige, hvorfor enhver af dem maa kunne fordrø, at dette lægges til Grund for Retsforholdets Bestemmelse²⁾. Men det er dog ligesaa lidet Parternes Samthkke, der giver Sædvanen Ghlbighed, som en Lovregel først faaer sin Ghlbighed ved Parternes Samthkke, om den end er af den Beskaffenhed, at det tilstødes Parterne at vedtage afvigende Bestemmelser. Derfor maa en Sædvansret kunne anvendes endog imod den, der ei har kjendt samme; thi Enhver, som indlader sig i et vist Rets-

²⁾ Canc. Skriv. 18 Novbr. 1807 gaaer ud fra en anden Anstuelse; ligeledes Overretsdom i Schlegels Samling af Høiesteretsdomme 3. B. S. 169-171. Stjødnt denne Dom er stabsfæstet in terminis af Høiesteret, kan man ikke deraf slutte, at Høiesteret har billiget Alt, hvad der i Overrettens Dom er sagt om en Sædvane, jfr. § 45.

forhold, bør gjøre sig bekendt med de Retregler, deriblandt ogsaa Sædvansregler, hvorunder samme hører, og hvis han forsømmer det, bør dette ikke komme hans Medcontrahent til Skade. Heller ikke er Sædvansrettens Virksomhed indskrænket til saadanne Forhold, som staae under de private Paagjældendes frie Raadighed.

At en ny Lovbog bliver givet, kan i og for sig ikke have Indflydelse paa den Gylbigheid, der bør tillægges Sædvansretten. Der kan ikke være Formodning for, at en saadan ny Lovgivning vil fortrænge den bestaaende Sædvansret, som, da den frit har udviklet sig i Folket, maa være dette bekendt og afpasset til dets Lær. Ei heller bør man, naar en Lovbog forfattes, søge i den at optage den hele Sædvansret, for, efter at have forvandlet den til Lovgivningsret, at frakjende Sædvansregler Gylbigheid i Fremtiden, da det baade er uopnaaeligt ved abstracte Regler at udtømme den hele Retstilstand, og man derved vil lægge Hindring i Veien for saadan gradvís Udvikling af Retten, som Folkelivet i sin Fremstriden og nye Forhold maatte fordré. Vilde man foresætte sig at forvandle al Ret til Lov, maatte Niemedet være at lette Afgangen til Rundstab om samme og bevirke større Sikkerhed i dens Anvendelse. Men det bliver dog usikkert, om selv disse Fordele vilde opnaaes. Thi da der til frugtbar Rundstab om Lovene udfordres Bekjendtskab ei alene med deres umiddelbare bogstavelige Indhold, men ogsaa med deres Fortolkning og indbyrdes Sammenhæng, og Lovene i enhver Stat efter Retssforholdenes nuværende Bestaaenhet steds vilde udgjøre en stor Mængde, vil saadan Rundstab ikke lettigen kunne findes uden hos dem, som have gjort Retssvidenskaben til Gjenstand for særligt Studium, hvorimod den i Folkets Retssbevidsthed levende Ret sjældent vil være ubekendt for nogen af dem, som den angaar. Da det dernæst overstiger menneskelige Kræfter at skrive Love saaledes, at de ikke give Anledning til forskjellig Fortolkning, vil neppe i alle Tilfælde større Sikkerhed opnaaes i Anvendelsen af Love end af udfærdig Ret.

§ 37.

Sædvansrettens Gyldighed efter dansk Ret.

I de danske Love forekommer ingen almindelig Regel om Sædvansrettens Gyldighed. Derfor maa allerede af de i foregaaende § 36 anførte Grunde Sædvansretten betragtes som en lovlig Bestanddeel af Rigets positive Ret, og i Lovene mangle ikke Vidnesskyld, der bekræfte dette. I ældre Tider udgjorde Sædvansretten den største Deel af den gjældende Ret. Meget af samme blev efterhaanden optaget i Lovene og er enten umiddelbart fra de ældre Retsbøger eller middelbart gennem den mellemkommende Lovgivning gaaet over i Christian den Femtes Lov. Ved denne bleve med visse Indskrænkninger „alle forrige Love, Ordinanger, Necesser og Forordninger“ ganske ophævede, men en lignende Bestemmelse er ikke givet om Sædvansretten, og da der ikke ved Lovbogen er lagt an paa med systematisk Fuldstændighed at give Regler for alle Retsstilfælde, kunde de udenfor de skrevne Forstrifter bestaaende Retsregler faa meget mindre undværes. Vel befalede det, at Dommerne „udi alle Sager, som dennem forekomme“, skulle følge Lovbogen som en Rettesnor¹⁾, men deri kunde, naar Lovbogen ingen Veiledning gav for et opstaaet Tilfælde, ikke ligge noget Forbud imod at lægge en Retsældvane til Grund for Afgjørelsen. Det kunde heller ikke lettigen være Andet, end at den nye Lov maatte med Hensyn til flere Retsforhold komme til at gaae ud fra de i Folkebevidstheden tilværende Retsregler og derved erkjende dem som gyldige, uagtet de ikke vare optagne i Lovene²⁾. Saaledes forudsætter denne, at der hviler en Plet paa uægte Børn³⁾, og naar D. R. 3—12—1 og 2 vise, at en Selveierbondegård skal tilfalde een af Eierens Arvinger uden at bestemme hvem, maa der gaaes ud fra Førstefødselsretten. Ofte henviser Lovbogen til det Bestaaende,

¹⁾ See Danske Lovs Fortale og Frbg. 23 Juni 1683.

²⁾ Jfr. Resc. 20 April 1686, 21 Juli 1688.

³⁾ Jfr. Familieretten § 75 Nr. 1.

men naar man har troet at kunne paaberaabe sig alle saadanne Lovsteder til Styrke for Sædvansretten¹⁾, synes man deels at have overseet, at ikke enhver Sædvane er en Retsfædvane og at ikke Alt, hvad der er sædvanligt, behøver at grunde sig paa en Sædvane, og deels at have sammenblandet Sædvansregler med Opretholdelse af en Tilstand paa Grund af dens Bestaaen i Alders Tid²⁾. Nogle af Lovstederne angaae et blot factist Forhold³⁾, i hvilket Fald man ikke kan slutte til en Sædvansret. Flere andre derimod sigte vistnok til Retsfædvaner. Vel tør man ikke om de mangfoldige Bestemmelser, der henviser til en Rettigheds langvarige Udvøelse som Betingelse for dens Vedvaren eller overhovedet til den bestaaende Tilstands Vedligeholdelse⁴⁾, eller isvrigt bekræfte som Regel for Fremtiden hvad der hidtil har været sædvanligt eller brugeligt⁵⁾, ubetinget forudsætte, at de alle have udelukkende Hensyn til retslige Sædvansregler, men Ordene henpege dog for en Deel nærmest paa saadanne og det synes derfor neppe at kunne drages i Tvivl, at i mange af Tilfældene det Bestaaende antages at have uddannet sig som sædvansmæssige Regler, der saaledes stadfæstes. Vel kan man nu ikke deraf, at visse Sædvaner bekræftes, ulede den Grundsætning, at sædvansmæssige Regler uden nogen Bekræftelse have forbindende Kraft, men det er dog vist, at man fra de paaapegede Lovsteder langt mindre kan slutte til den modsatte Anskuelse, at saadanne Regler ikke forbinde uden at være stadfæstede, og det er dog

¹⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. D. S. 100-101, Larsen Privatrettens alm. Deel § 30 (S. 59-60).

²⁾ Jfr. herom § 128.

³⁾ Jfr. D. L. 3-13-40 og 3-17-40. Jfr. ogsaa af nyere Love Instr. 5 Juni 1795 § 8 Jrdg. 6 Febr. 1799 §§ 15, 16 og 25, Plac. 19 Octbr. 1822, Lov om communal Bestatning af 11 Febr. 1863 § 1.

⁴⁾ D. L. 1-5-18, 2-12-1 og 5, 2-15-9, 10 og 15, 2-22-25, 31, 39 og 51, 2-23-2 og 4, 3-13-15, 3-14-1, 4-1-15, 5-3-20, 5-10-13, 15 og 21, 5-11-1, 3, 4, 6 og 7.

⁵⁾ D. L. 1-3-5, 2-4-3, 5 Nr. 5, 2-4-16, 2-8-2 og 9, 2-18-6.

ikke sandsynligt, at Lovgiveren for saa mange Tilfælde vilde have henviist til Sædvaner som gylbige, i Stedet for selv at give Forstrifter for de paagjældende Forhold, naar han ikke var ledet af en Grundsætning om Sædvansrettens Gylbighed.

Af senere Bestemmelser, som ville, at Sædvanen skal lægges til Grund for visse Forholds Ordning, kunne mærkes: Abent Brev af 3die October 1685, hvorefter Tiende af Boghvede og nogle andre Gjenstande i Høns Stift skal deles efter den Skif og Brug, der fra Alders Tid har bestaaet paa hvert Sted i Stiftet; Forordning af 1ste Juli 1687, der, idet den affatter en sær Skif, der i Holland og Falsster har bestaaet med Hensyn til Tienden i Almindelighed, vil, at dermed skal forholdes efter Loven, og henviser, hvad Smaaredsel og Tienden i Kjøbstæderne angaaer, til Skif og Brug paa de andre Steder i Riget; Forordningen for Færøerne af 30te Mai 1691 § 8, som paahyder, at der med Tienden af Aar skal forholdes efter gammel Sædvane; aabne Breve af 8de Juni 1686 og 28de Juni 1690⁹⁾, der tillade, at det paa Amager forbliver ved den gamle Skif og Brug, hvorefter en Søster gaar i lige Arv med en Broder; Anordning af 17de Juli 1694 IV, der erkjender, at vedtagne Skifte og Brug ere gjældende i Store-Magleby paa Amager; Forordningen af 29de December 1721, som bestemmer, at Præsterne paa de Steder, hvor det af Arrilbs Tid har været brugeligt, bør i Midsummers Rente nyde et Pund Ost af hver Tønde af Gaardenes Hartkorn i Sognet, saafom det ikke har været Kongens Hensigt med Forordningen af 4de November 1720 at betage Geistligheden noget af deres fra Arrilbs Tid havde Rettighed; Forordningen for Norge af 13de August 1734 § 15, der siger, at det efter ældgammel Praxis tilkommer Almuen at vedligeholde Kirkegaardenes Indhegning; Rescript af 17de August 1736¹⁰⁾, hvorved paa en Indstilling af Magistraten i Kjøbenhavn, at Bøderne maatte være pligtige at holde Skifte efter

⁹⁾ Jfr. Confirm. 23 Mai 1729 og Lov om Arv af 29 Decbr. 1857.

¹⁰⁾ Jfr. Refc. 2 Decbr. 1757.

Loven, tilkjendegaves, at det skulde have sit Forblivende ved den sædvanlige Praxis¹¹⁾. I den ældre Forordning om de danske Consuler i Udlandet af 3die Marts 1749 § 5 sagdes, at Consulerne ved de Kjendelser, som de kunde komme til at affige mellem danske Handelnde og Søfarende, skulde domme efter Landets Lov og Ret samt vedtagen Skik og Villighed. Dette udtrykkes i den gjældende Forordning om bemeldte Consuler af 4de August 1824 § 4 saaledes, at de skulde affige Kjendelse i Overensstemmelse med de kongelige Landes Love og vedtagen Handelsbrug og Sæcoutume¹²⁾. Instructionen for Dispatcheurerne i Kjøbenhavn af 31te Januar 1823 § 4 anordner, at de under Dispatchens Opgjørelse skulde rette sig efter de om Søfæde og Havariisager gjældende Love og Anordninger, samt i de Tilfælde, hvor disse ingen Bestemmelse afgive, efter almindelige Retsregler og Sæcoutume; og naar det i Anordning af 23de April 1817 § 12 foreskrives, at Grossererforeningens Comité skal afgive de Betænkninger, Erklæringer og Responser, som maatte forlanges i Retsager¹³⁾, maa der fornemmeligen have Hensyn til Betænkninger om Handelsfærdigheder. Til disse og Søbrug henvises ogsaa i andre Bestemmelser¹⁴⁾. Forordningen af 14de October 1773 forbynder de Regler, der med Hensyn til Sæde-, Udgangs- og Indløsningsretten til Selveiergaardene paa Bornholm skulde

¹¹⁾ Forandret ved Andg. 29 Marts 1814 § 1.

¹²⁾ Sfr. Instr. for Consulerne af 11 Mai 1860 § 8. Naar i denne § 8, der isørigt henviser til Fredg. 4 Aug. 1824, ikke nævnes Handelsbrug og Sæcoutume, men kun „Vore Landes Love, forsaavidt han (o: Consulen) maatte kjende disse“, synes dette at være en Unsiagthed, da den af Kongen givne Instruction neppe har kunnet forandre § 4 i den anførte Forordning.

¹³⁾ Sfr. Laugsart. 2 Juni 1830 § 6, Lov om Haandværksdrift m. m. af 29 Decbr. 1857 § 31.

¹⁴⁾ Sfr. Tract. 23 Aug. 1742 §§ 2 og 18, 30 Juli 1789 § 34, 26 April 1826 § 2, Skibsart. 22 Septbr. 1758 Art. 46, Inbl. til Andg. 2 Novbr. 1798. Sfr. Dom i Jur. Ugeskr. f. 1854 C. 746-747.

følges i Overensstemmelse med de bestaaende Vedtægter, som have været ubestemte og givet Anledning til Processer og derfor ere blevne gennemgaaede og overveiede. Grændserne mellem forskjellige Næringsbrug skulle, forsaavidt Lovene eller de udstedte Borgerbreve¹⁵⁾ ikke indeholde tilstrækkelige Forordninger, afgjøres efter Sædvane¹⁶⁾. Forholdet mellem Jordbrot og Fæster har tidligere for en stor Deel beroet paa Sædvaner¹⁷⁾. Efter den i Raadstueplacat af 11te Marts 1805 anførte Skrivelse fra Kronprindsen ansees det som en Borgerfæst i Fæstningerne fra Alders Tid paaliggende Pligt at være behjælpelig ved Fæstningsgravenes Opriisning, naar dette forlanges¹⁸⁾. Efter Forordningen af 15de November 1816 § 27 skal det Stykke Brænde og de Stykker Tørv, som efter Skif i de Byer, der have militair Indquartering, tages i Porten af hvert Pæls Brænde eller Tørv, der føres til Byen, tilhøre denne¹⁹⁾. De paa Sjælland indførte Renteterminer skulle efter Placaten af 6te Juni 1820 ikke ansees gjældende paa Bornholm, hvor det derimod skal forblive ved den gamle Sædvane, at Gjældsbreve der udgives og indfries til alle Tider af Aaret. Ogsaa i de andre Provindser ere flere Forandringer i de foreskrevne Renteterminer foranledigede ved Sædvaner. Saaledes er 11te December Termin ikke fra først

¹⁵⁾ Jfr. Dem i Jur. Ugeskr. 8 Aarg. S. 84-87.

¹⁶⁾ Canc. Skriv. 30 Juni 1787, kongel. Resol. i Canc. Skriv. 12 Jan. 1788 (findes i Fogtmans Tillæg i 1ste Deel), Canc. Skriv. 24 Mai 1788, 14 Septbr. 1820, Plac. 22 Novbr. 1832 (jfr. Coll. Lib. f. 1832 S. 809-814), Lov om Haandværksbrev m. v. 29 Decbr. 1857 § 19.

¹⁷⁾ Jfr. endnu Fdbg. 20 Mai 1840 § 20, Ind. M. Skriv. 20 Juni 1854. Man pleier at paaberaabe sig Forordningerne om Hovoriets Bestemmelse i Instr. 5 Juni 1795 § 8, Fdbg. 6 Decbr. 1799 §§ 15, 16 og 25 (Ørstedes Haandb. 1. B. S. 103), men den Skif, hvortil henvises, var en blot factisk Tilstand og ingen Retsædvane.

¹⁸⁾ Jfr. Indg. 24 Decbr. 1808.

¹⁹⁾ Denne Skif omtales allerede i Ordonnance af 23 Novbr. 1716 § 8. Afgiøden er ophævet ved Lov 29 Decbr. 1850 § 8.

af indført ved Lov og de sjællandske Terminer ere ved Brug blevene anvendelige i Fyen og for en stor Deel ligeledes i Hjøland²⁰⁾. Reglerne for Grindfangsten paa Færøerne have tidligere beroet paa Vedtægter, der ere blevene samlede og nærmere bestemte ved Reglement af 1ste November 1832²¹⁾. Endnu flere andre Anordninger eller Love bekræfte visse Sædvaner²²⁾. Ogsaa kan det bemærkes, at Krigsretterne udtrykkeligen ere bemyndigede til at dømme efter velgrundet Krigsbrug²³⁾.

Sees hen til Bestaaffenheden af de ovenanførte Bestemmelser, vil det lettelligen skjønnes, at de endnu tydeligere end Lovbogen bekræfte, at Lovgivningen erkjender Sædvansretten for gyldig. Med Hensyn til Handels- og Sædvaner samt Krigsbrug er Grundsætningen udtalt i Almindelighed. Af de øvrige Bestemmelser, som angaae visse bestemte Sædvaner, gaae flere vel kun ud paa at stadfæste nogle enkelte saadanne, men da Stadfæstelsen ordentligviis gives i Tilfælde, hvor der kunde være Tvivl, om ikke Sædvanen var i Strid med Lovgivningen og derfor maatte være ugyldig, kan man ikke gjøre den Indvending, at Stadfæstelsen, hvis Sædvansregler i og for sig havde Retskraft, vilde være overflødig. Derhos indeholdes i andre af Bestemmelserne en tydelig Erkjendelse af, at Sædvanen har været gyldig og fremdeles skal vedblive at gjælde som Sædvansregel²⁴⁾, og Diemedet med Forordningen om de bornholmske Selveiergaarde af 14de October, 1773 og Reglementet for Grindfangsten paa Færøerne er i det Væsent-

²⁰⁾ Jfr. D. L. 5—14—1, Coll. Lib. f. 1820 S. 431, Jfrdg. 11 Septbr. 1833 § 1, Kundg. 1 Decbr. 1851 § 30.

²¹⁾ Dette Reglement er igjen hævet ved Lov 29 Decbr. 1857.

²²⁾ Resc. 26 Octbr. 1764, Jfrdg. 30 Marts 1836 § 3, Resc. 29 Jan. 1845, Lov om Rentefoden 6 April 1855 § 3, Tolblov 4 Juli 1863 § 19. Jfr. Indledning til Resc. 17 Decbr. 1777, der siger, at en vis Sædvane „skal være bleven til en Lov“.

²³⁾ Kr. Art. Br. 9 Marts 1683 § 188, Kr. Rets Instr. af f. D. § 15, Kr. Art. Br. 8 Jan. 1752 § 979, 29 Juli 1756 § 782.

²⁴⁾ Plac. 11 Marts 1805, Jfrdg. 15 Novbr. 1816 § 27, Lov om Haandsværksdrift m. v. 29 Decbr. 1857 § 19.

lige kun at samle Sædvansreglerne for derved at give dem større Sikkerhed.

Nogle Lovbestemmelser misbillige visse Sædvaner²⁵⁾; men da de alle kun gaae ud paa at affkaffe visse lovstridige eller ufornuftige og almeensfabelige Sædvaner, kunne de ingenlunde ansees byggede paa nogen Forudsætning om, at i Almindelighed sædvansmæssige Regler ikke kunne gjælde.

§ 38.

Betingelser for Sædvansrets Tilbliben.

Da den i Folket levende Retsbevidsthed er Grundvold for Sædvansret, er en saadan tilstebe, saasnart den almindelige Retsbevidsthed er bleven til, uden at nogen videre Betingelse derfor kan fordres. Foraaavibdt imidlertid Sædvansret kan opstaae ved en Sædvane, kan der gjøres visse Forbringinger med Hensyn til de Handlinger, som skulle ansees stikkede til at danne en Retsædvane, og at disse Forbringinger ere tilstebe bliver saaledes Betingelse for, at Sædvansret paa anførte Maade kan opstaae. Disse Forbringinger komme ogsaa i Betragtning, naar man under Beviisførelsen for en Sædvansregel vil fra visse Kjendsager som Erkjendelsesmidler slutte til en bestaaende Sædvansret. Men efter det Omfang, hvori dette Udtryk her tages, fremkommer ikke derved nogen Betingelse, som er almindelig for enhver Sædvansret.

I Almindelighed fordres, at de Handlinger, hvorved en Retsædvane skal stiftes, ere foretagne: 1. oftere, 2. i længere Tid, 3. eensformigen, 4. af Overbeviisning om en Retsforpligtelse og 5. at de ere fornuftige.

Ere Handlingerne ikke foretagne oftere, i længere Tid og uden at være afbrudte af andre Handlinger, der vise hen til en forskjellig Regel, da er ingen Sædvane tilstebe. Men der

²⁵⁾ D. L. 4—1—20, Frdg. 1 Juli 1687, 13 Aug. 1734 § 2, Resc. 24 Aug. 1736, 6 Mai 1740, Frdg. 21 Marts 1800 §§ 2 og 7, jfr. Frdg. 28 Octbr. 1684

lader sig ikke bestemme noget vist Antal af Handlinger eller noget vist Tidrum, som skulde udfordres til Dannelsen af en Sædvane, og en enkelt modsat Handling kan, da denne kan være tilfældig, ikke ubetinget godtgjøre, at ingen Sædvane bestaaer¹⁾. Bedømmelsen i disse Henseender maa overlades et fornuftigt Skjøn, hvorved det kommer an paa, at man ikke af det Skin, som enkelte tilfældige Handlinger kunne have, lader sig stusse til at antage, at en almindelig Retsoverbeviisning er tilstede. Fjærend en saadan er bevirket, er ingen Sædvansret dannet, da det Forpligtende i denne er den almindelige Retsbevidsthed og ikke kan søges i Andres Handlinger²⁾.

At Handlingerne ere udsprungne af Overbeviisning om en Retsforpligtelse (ex opinione obligationis) er en væsentlig Egenstøb ved dem. Uden samme kan der ikke opstaae nogen almindelig Retsbevidsthed om deres Nødvendighed. Tilfældige og vilkaarlige Handlinger, som Nogen foretager med Bevidsthed om denne deres Bestaafenhed, ere saaledes udfikede til at danne nogen Retsregel. Dette gjælder t. Ex. om Udbøvelse af Godgjærenhed og Brug af en vis Klædebragt. Opstaaer end af sliq Brug en Sædvane, bliver det dog ikke nogen Retsædvane.

At Sædvanen eller de Handlinger, hvorved denne stiftes, skulle være fornuftige³⁾, er en Egenstøb, som gaaer op i den foregaaende; thi hvad der er fornuftigt kan ikke være udsprunget af eller bevirke en almindelig Mening om en Retsforpligtelse. Sjøvrigt kan det ingenlunde forbre, at den sædvansmæssige Regel er den meest hensigtsvarende efter Tilfældets Bestaafenhed, og heller ikke er Dommeren besjoret til at forkaste den i Folkets Retsbevidsthed tilværende Regel, fordi den ikke stemmer med hans Mening om det Fornuftmæssige.

¹⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugestr. f. 1857 S. 513-519.

²⁾ Foraaavdit ikkun den Brug bekræftes, der har bestaaet i Alders Tid, see § 128.

³⁾ Jfr. § 37 Ann. 25.

Sædvansrettens Virkning.

Med Hensyn til Sædvansrettens Virkning spørges, om Sædvansret kan være ligesaa bindende som en Lov og om den endog kan gjælde imod en Lov.

Haves ingen Lovbestemmelse angaaende det Tilfælde, for hvilket der spørges om en Sædvansregels Anvendelse, maa Sædvansretten have samme Virksomhed som en Lov, da der i Veskaffenheden af Retsregels forskellige Kilde ikke indeholdes Grund til nogen Afvigelse¹⁾. Sædvansretten kan saaledes indeholde ei alene declaratoriske men ogsaa ufravigelige Retsregler. Af sidstnævnte Art ere de Regler, at Udelstak kun forplantes gennem Mænd og at der paa Lovbogens Tid hvilede en Plet paa alle nægte Vørn²⁾.

Gives vel en Lov angaaende samme Ojenstand, hvorefter en Sædvansret har dannet sig, men Lovens Virkefærd er indskrænket, saafremt til visse Personer eller Steder, er Intet til Hinder for, at Sædvansretten beholder sin fulde Virksomhed udenfor saadan Virkefærd, og hvis Loven er ufuldstændig, kunne de nærmere Bestemmelser hentes fra Sædvanen, der saaledes bliver en udfylldende Retskilde³⁾.

Komme en Lov og en Sædvansret i Strid med hinanden, saa at de for samme Tilfælde virkeligen føre til forskjelligt Resultat, maa i Regelen Loven foretrækkes, da en Sædvansregel ikke kan gjælde imod Loven⁴⁾, med mindre denne er af

¹⁾ Jfr. Indenr. M. Skriv. 14 Mai 1858, Domme i Jur. Ugefr. 5. Aarg. S. 368-373, Højesteretsdekreter f. 1864 S. 42-46.

²⁾ Jfr. Personretten § 45 og Familieretten § 75 Nr. 1.

³⁾ Jfr. D. L. 1-3-5, 1-5-18, 2-4-3 og 5 Nr. 5, 2-12-5, 2-15-10, 2-18-6, 2-22-25, 31, 39 og 51, 3-14-1, 5-11-3, Kr. Art. Br. 9 Marts 1683 § 188, 8 Jan. 1752 § 979, 29 Juli 1756 § 782, Instr. 31 Jan. 1823 § 4, Lov om Haandværksloven m. v. af 29 Decbr. 1857 § 19.

⁴⁾ D. L. 1-1-4, Kr. Art. Br. 9 Marts 1683 § 188, Jfrdg. 1 Juli

declaratorisk Natur. I saa Henseende kan man isørigt stjelne mellem en Lovs Forhold til en ældre og dens Forhold til en yngre Sædvane.

At en Lov har Kraft til at kunne høre en Sædvane, forstaaer sig af sig selv⁵⁾, og at en ældre Sædvansret ordentligviis maa falde bort ved en yngre Lov, naar Gjenstand og Virkefærd for begge ganske falde sammen, følger af den almindelige Grundsætning om ældre og yngre Rettsreglers Forhold til hverandre⁶⁾, og Sædvansret ellers fik større Kraft end en Lov⁷⁾. Den hele Tvivl om, hvorvidt en Sædvansret kan gjælde imod en Lov, gaaer i det Væsentlige ogsaa kun ud paa, om der ikke bør tillægges Lov og Sædvansret lige Kraft, saa at en yngre Sædvane derfor maa kunne høre eller forandre en ældre Lov. Imidlertid kan der spørges, om ikke en particulier Sædvane, som paa den Tid, en almindelig Lov udkommer, bestaaer som en Undtagelse fra en ældre almindelig Regel, kan vedblive at gjælde. Dette synes i Overensstemmelse med Grundsætningen om Forholdet mellem en almindelig Lov og ældre particulære eller specielle Love⁸⁾ at maatte besvares bekræftende, naar den almindelige Lovs Indhold ikke selv viser, at den ingen Undtagelse tilstøder⁹⁾. Mindst tvivlsomt er dette, naar Sædvanen er bleven stadfæstet af en af de uindskrænkede Konger, da den derved ganske har faaet en Lovs Kraft. Saaledes maatte den gamle Skik paa Amager, at Brødre og Søstre gif i lige Arv, hvilken er stadfæstet som en Undtagelse fra Bestemmelsen i D. L. 5—2—29¹⁰⁾, ved-

1687, 13 Aug. 1734 § 2, Resc. 24 Aug. 1736, Frbg. 21 Marts 1800 § 7 Nr. 1.

⁵⁾ Jfr. § 37 Anm. 19 og § 52 Nr. 4.

⁶⁾ Jfr. § 56 Nr. 1.

⁷⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugefr. f. 1850 S. 365-368.

⁸⁾ Jfr. § 56.

⁹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 13 Jan. 1818.

¹⁰⁾ Nabne Br. 8 Juni 1686, 28 Juni 1690, Conf. 23 Mai 1729, Resol. 29 April 1818 § 7.

blive at være en Undtagelse ogsaa fra Forordningen af 21de Mai 1845 § 2¹⁾). Men ogsaa i andre Tilfælde maa anførte Regel uden Tvivl følges. Naar det saaledes paa den Tid, da den almindelige aarlige Rente var 5 Procent²⁾, maatte agtes for lovlig Skik blandt Handlende at beregne sig 6 Procent aarligen af deres Tilgodehavende fra Handelsforretninger og dette kunde betragtes som en Undtagelse fra Rentelovens Bestemmelser, maatte saadan Skik ogsaa kunne vedblive at bestaae, efter at den almindelige Rente var nedsat til 4 Procent³⁾. Da declaratoriske Lovregler tilstede, at Parterne vedtage andre Bestemmelser, kan en declaratorisk Lov ikke være til Hindrer for, at en ældre Sædvansret om samme Gjenstand vedbliver i Udvælsje, men kan vel efter Omstændighederne, især naar den declaratoriske Lovbestemmelse er mere hensigtsførende end den ældre Sædvansret, give Anledning til, at denne gaaer af Brug. Hvad i Særbeskhed angaaer Forholdet mellem Christian den Femtes Lovbog og de ældre Sædvaner, der ei ved Loven bleve stadfæstede, synes en vis Indskrænkning dog at maatte gjøres i de anførte Regler; thi da det blandt Andet var Hensigt med Lovbogen at tilveiebringe Righed i Retsforfatningen og den desaaarsag for en stor Deel gif ud paa at ophæve provindsielle og andre stedlige Retsregler, forsaavidt de ikke gjordes almindelige⁴⁾, maa man uden Tvivl antage, at slige særlige Sædvansregler ikke længere kunde have Gyldighed imod Lovbogens ufravigelige Forstrifter, undtagen naar de hørte til saadanne Dele af den ældre Ret, som ikke ved Lovbogen bleve satte ud af Kraft⁵⁾. Saaledes maatte man vel antage, at den særegne Skik blandt Hollænderne paa Almager, at Brødre og Søstre gif i lige Arv, maatte

¹⁾ Jfr. Confirm. 25 Juli 1851 Nr. 2. See iøvrigt nu Lov 29 Decbr. 1857 om Forandring i Frdg. 21 Mai 1845 § 2.

²⁾ Frdg. 19 Febr. 1695.

³⁾ Frdg. 13 Febr. 1767.

⁴⁾ Jfr. Danste Lovs Fortale og ovenfor § 12 S. 29-30.

⁵⁾ Jfr. § 15 S. 54-59.

vedblive, da den var bekræftet blandt tilstaaede Privilegier¹⁶⁾, og ligeledes at den gamle Sædvane paa Langeland, at Daa-
dyr og Raadbyr henregnedes til stort Vildt¹⁷⁾, ikke var op-
hævet ved D. R. 5—10—29, da derfor kunde paaberaabes et
Privilegium¹⁸⁾. Derimod maatte det vistnok være tvivlsomt,
om Tienden ikke overalt burde deles efter Regelen i D. R.
2—23—4; thi vel paaberaabes for saadan Delingsmaade „den
Brug og Skif, som hidindtil været haver“, uagtet Sædvane
paa flere Steder havde været en anden, men det synes, at
hiin Skif, Deling i tre lige Dele, var ved Loven gjort til
almindelig Regel¹⁹⁾.

Om det ogsaa kan bringes ind under de omhandlede
Regler, at den gamle Sædvane paa Bornholm angaaende den
saakaldte Sæde-, Afgang- og Indløsningsret til Landeien-
domme vedblev at gjælde, efter at Lovbogen var udkommen²⁰⁾,
kan vel underkastes Tvivl, men vist er det i alt Fald, at man
ikke af Forordningen af 14de October 1773, der forudsætter
Sædvanen som gyltig og nærmere bestemmer samme, kan ud-
lede nogen Regel om, at en Sædvane kan gjælde imod en
hugre Lov. I saa Henseende kan det bemærkes, at Danske
Lov forudsætter en fra sine almindelige Arvregler afvigende, i
ældre Sædvansret grundet Arvregang med Hensyn til Selveier-
bondegaaarde²¹⁾, og det lader sig derfor uden Tvivl forsvare
at antage, at ogsaa den bornholmske Sæde-, Afgang- og
Indløsningsret er vedbleven at ligge udenfor de almindelige
Arvreglers Omraade. Naar det ifølge Placaten af 6te Juni
1820 skal forblive ved den gamle Sædvane paa Bornholm, at
Gjældsbreve udgives og indfries til alle Tider af Aaret, kan

¹⁶⁾ Jfr. Confirm. 20 Aug. 1667.

¹⁷⁾ Stadsfæstet ved aab. Brev 14 Juli 1690.

¹⁸⁾ Jfr. aab. Br. 10 Jan. 1674.

¹⁹⁾ Afvigende Sædvane blev tildeels bekræftet, aab. Brev 3 Octbr.
1685, og tildeels ophævet, Jrdg. 1 Juli 1687.

²⁰⁾ Jfr. Schlegels Statsret § 41.

²¹⁾ D. R. 3—12—1 og 3.

heller ikke heraf ubledes nogen Erkjendelse af, at en Sædvane kan gjælde imod Loven; thi af de Forhandlinger, som gik forud for Placaten, sees, at det fandtes tvivlsomt, om Sædvane kunde ansees som gyltig, og at det, hvis dette skulde antages, maatte bygges derpaa, at bornholmste Gjældsbreve ikke ere indbefattede under Bestemmelsen i D. L. 5—14—1²²).

Hvad dernæst angaaer Forholdet mellem en Lov og en yngre Sædvane, maa man antage, at en Sædvane ikke kan ophæve eller forandre Loven og heller ikke i det enkelte Tilfælde kan have Virksomhed imod ufravigelige Lovregler.

Naar en Lov gives, synes det at maatte ligge i den lovgivende Magts Villie, at Loven, naar den ikke er knyttet til Tid eller Omstændigheder, ved hvis Ophør den træder ud af Kraft, skal vedblive at gjælde, indtil den af samme Magt ophæves eller forandres²³), og desuden medfører Lovens udvortes Tilværelse i skriftlig Form, at der, saalænge den ikke er tilbagekaldt, ikke kan danne sig nogen ganske almindelig Mening om en i ingen yngre Lov grundet modstridende Regels forpligtende Kraft. I omhandlede Henseende kan man ikke stjæle imellem declaratoriske og ufravigelige Love; thi om end paa Grund af en opkommen Sædvane, eller ifølge hvad Parterne have vedtaget, et Retsforhold undergives en anden Regel end den, som indeholdes i en declaratorisk Lov, er denne dog ikke bortfalden, men det er alene dens Anvendelse i det enkelte Tilfælde, der er ubeløst. Naar Domstolene anvende en Lov anderledes, end der maa ansees overeensstemmende med dens Mening, er, om dette end er blevet til en stadig Praxis, Loven ikke derved bleven forandret. I Videnskaben maa dens sande Mening fremdeles hævedes og i Anvendelsen kan man ikke støtte sig paa den afvigende Praxis, men ikkun paa den Fortolkning, der ligger til Grund for samme, og derved erkjendes

²²) Jfr. Coll. Tid. f. 1820 S. 427-432, Domme i Schlegels Samling af Højesteretsdomme 3. B. S. 108-110.

²³) Jfr. D. L. 1-1-1, 2 og 4.

det, at Rettsregelen fremdeles er at søge i Loven og ikke i en Sædvane, som har forandret Loven.

Man har spurgt, hvorvidt en Sædvane, om den end ikke kan sætte en ny Regel i Stedet for Lovens (*consuetudo obrogatoria*), dog ikke kan sætte en Lov ud af Virksomhed, naar den ikke tillige indfører nogen ny Regel (*desuetudo*). Men dette maa benegtes, da Grundene, hvorfor en Sædvansret ikke kan forandre en Lov, ere de samme for begge Tilfælde og der desuden mellem disse ikke er nogen væsentlig Forskjel. Vel kunne Love gaae af Brug²⁴⁾, men deri ligger ikke, at de ved Sædvansret ere satte ud af Kraft. Saalænge de ikke kunne anses hævede ved Lovgivning, maae de betragtes som gjældende. Saaledes omhandles ogsaa i Lovgivningen som bestaaende Lovene om Privilegeredes Raad²⁵⁾ og om Specification over Ægtefællers Formue²⁶⁾, efter at de forlængst vare gaaede af Brug, og fremdeles er Bestemmelsen i D. R. 1—14—1, efter at den i lang Tid har været ude af Brug²⁷⁾, senere igjen kommen i Anvendelse²⁸⁾.

Kan Sædvansret ikke forandre en Lov, saa kan den heller ikke have Virkning imod en Lov, der indeholder ufravigelig Ret. Thi saadan Virkning vilde medføre, at Loven blev enten indskrænket i en eller anden Henseende, eller betragtet, som om den indeholdt declaratorisk Ret, medens den ufravigelige Retts Væsen netop bestaaer deri, at den ubetinget skal anvendes i alle under samme hørende Tilfælde. Gjør en Sædvane sig gjældende imod saadan Ret, maa den derfor betragtes som en Misbrug,

²⁴⁾ Instr. 22 Septbr. 1747 § 5, Instr. til Regl. 13 Juli 1836, Instr. til Frdg. 24 Jan. 1838, Coll. Tid. f. 1826 S. 339-341, f. 1827 S. 267 og 683.

²⁵⁾ Frdg. 19 Febr. 1783 § 7, jfr. nu Grundlovens § 97.

²⁶⁾ Frdg. 3 Decbr. 1828 § 5 Lit. f, jfr. Frdg. 21 Mai 1845 § 16.

²⁷⁾ Jfr. Brorsons Fortolkning af Lovens første Bog, 2. B. S. 109.

²⁸⁾ Jfr. Domme i Jur. Tidsskr. 26. B. S. 376-383, Jur. Ugekr. 7. Aarg. S. 941-944, 8. Aarg. S. 1123-1128, f. 1852 S. 56-58, f. 1860 S. 401-404, f. 1862 S. 804-807.

der ikke kan have nogen Gyldighed²⁹). At Sædvane er particulier, altsaa indskrænket til visse Steder, Personer eller Forhold, kan ikke her komme i Betragtning, naar Loven dog omfatter de Steder, Personer eller Forhold, for hvilke Sædvane har dannet sig³⁰). Som Exempel paa en particulier Sædvane, der har faaet Gyldighed imod en almindelig Lov, pleier man at anføre, at det er blevet anseet lovligt, at Kjøbmænd beregne sig af deres Tilgodehavende fra Handelsforretninger en Rente, som ikke var bunden til Grændsen i de ældre almindelige Rentelove³¹); men Grunden, hvorfor Domstolene erkjendte dette, maa være, at den anførte Sædvane, der er almindelig i den hele Handelsverden³²), antoges ikke at falde ind under Rentelovenes Omraade³³).

Derimod kan der med Retsvirkning danne sig en Sædvane ved Siden af en Lov, som indeholder declaratorisk Ret; thi ligesom en saadan Lovs Anvendelse kan tilfidesættes i det enkelte Tilfælde ved de private Paagjældendes Villiesbestemmelse, saaledes kan den ogsaa uden særlig Villiestilfjænbegivelse udelukkes derved, at der sædvansmæssigen har dannet sig en anden Retsregel, til hvilken de Paagjældende ved at stifte et Retsforhold maae antages at have haft Hensyn. Saaledes føre flere af de bestaaende Handelsædvaner til et andet Resultat

²⁹) Jfr. Frdg. 13 Aug. 1734 § 2, 21 Marts 1800 § 7 Nr. 1.

³⁰) Jfr. Domme i Jur. Ugeskr. 6. Aarg. S. 45-48, 7. Aarg. S. 912-922, f. 1861 S. 778-782.

³¹) Jfr. Jur. Tidsskr. 28. B. S. 369-371, Nyt jur. Tidsskr. 2. B. S. 53 og 280-281, Schlegels Samling af Høiesteretsdomme 1. B. S. 262, 3. B. S. 4-8.

³²) I nogle Lande er Kjøbmandsrenten dog høiere.

³³) Den Sædvane, hvorefter Kjøbmænd i Almindelighed beregne sig 6 Procent aarligen af deres Tilgodehavende, er anerkjendt ved Lov om Rentefoden af 6 April 1855 § 3, men den kommer, efter at Rentefoden ved bemeldte Lov er gjort fri undtagen med Hensyn til Udlaan i faste Eiendomme, ikke i Modsatning til nogen Lovbestemmelse om Renternes Størrelse.

end Lovenes almindelige Regler³⁴⁾, saasom at den ovennævnte Kjøbmands- eller Handelsrente beregnes uden at være betinget³⁵⁾ og at der af det enbelige Tilgodehavende i Arets Regning (Saldo), hvilket overføres i næste Aars løbende Regning, atter beregnes Renter, der saaledes komme til at indbefatte Rentesrente³⁶⁾.

Naar en Sædvansret bestaar ved Siden af en derfra forskjellig declaratorisk Lov, hvad enten denne er ældre eller yngre end Sædvanen, opstaaer det Spørgsmaal, om i det enkelte Tilfælde Loven eller Sædvansregelen skal anvendes, forsaavidt de Paagjældende Intet derom have vedtaget. Er Loven almindelig, men Sædvansretten particulier, maa denne uden Tvivl som den speciellere Regel foretrækkes³⁷⁾. I andre Tilfælde er Sagen tvivlsom, men det synes, at det, naar Sædvansretten skal anvendes imod Nogen, som henstlyder sig under Lovens Bestemmelse, maa gjøres antageligt, at han har villet forbinde sig efter Sædvansret, saa at Loven faaer Formodningen for sig. Dette kommer da til at gjælde, naar de særligen om Handel givne Love føre til et andet Resultat end en Handelsædvane³⁸⁾.

Da omhandlede Regler om Forholdet mellem en Sædvane og en Lov maae gjælde med Hensyn til alle Anordninger,

³⁴⁾ Jfr. Jur. Tidsskr. 19. B. S. 140-143, Nyt jur. Tidsskr. 1. B. 2. S. 103-134, 2. B. S. 48-75, 272-321, 3. B. S. 246-269.

³⁵⁾ Jfr. Domme i Jur. Tidsskr. 28. B. S. 364-380, Jur. Ugeskr. f. 1861 S. 660-664.

³⁶⁾ Jfr. Dom i Jur. Tidsskr. 28. B. S. 364-380. Saadan Rentesrente ansees tilladelig i de Stater i Tybssland, hvor den romerske Ret gjælder, trods dennes Forbud imod Rentesrente.

³⁷⁾ Domme i Nyt jur. Ark. 13. B. S. 69-71 (jfr. dog 15. B. S. 175), Jur. Tidsskr. 17. B. S. 149-152, Stabskøbet i Høiesteret (Jur. Tidsskr. 18. B. S. 291), jfr. Nyt jur. Tidsskr. 1. B. 2. S. 128-130.

³⁸⁾ Domme i Ark. f. Retssvid. 1. B. S. 209-213, 5. B. S. 246-252 jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 106-107.

som ere givne af de uindstrænkede Konger, hvad enten de angaae en Lovgivnings- eller en Forvaltningsgjensstand, og den Omstændighed, at de kongelige Anordningers Omraade nu er blevet indskrænket, idet Kongen ikke længere er i udelukkende Besiddelse af Lovgivningsmagten, ikke kan indeholde Grund til en Indskrænkning i de kongelige Anordningers Virksomhed paa deres rette Omraade, maae anførte Regler ogsaa gjælde om Forholdet mellem en Sædvane og en kongelig Anordning, som er udkommen efter Grundloven, men er holdt indenfor sine rette Grændser.

§ 40.

Beviis med Hensyn til Sædvansretten.

Da Sædvansretten er tilstede i Retsbevidstheden, have i Almindelighed Alle, som leve indenfor den Kreds, i hvilken Sædvansretten gjælder, og overhovedet have Evne til at tilægge sig nogen Retsbevidsthed, en umiddelbar Kundskab om samme. De derimod, som leve udenfor saadan Kreds, erhverve Kundskab om Sædvansretten paa en middelbar Maade, idet de særligen maae oplyses om den. Til disse kan efter vore nuværende Forhold Dommeren ofte høre. Saalænge Dommerne valgtes blandt Sagkyndige i Folket, maatte de altid kunne lægge deres egen umiddelbare Kundskab om Retsreglerne til Grund for deres Dom. Nu derimod ere Dommerne ordentligviis videnskabeligen dannede Mænd, der vel gjennem deres Videnskab gjøres bekendte med Lovgivningen og den videnskabelige Ret i Almindelighed, men ikke ved samme erholde nogen fuldstændig Kundskab om Sædvansretten, hvilken fornemmeligen maa erhverves ved virkelig Deeltagelse i de Forhold, som Sædvansretten angaaer. Denne Mangel vil dog for en stor Deel kunne afhjælpes, naar Retsfysystemet bliver fuldstændigere og deri optages ogsaa tilværende Retsæbvaner. Den medfører, at det, uagtet det er den almindelige Regel, at Dommeren skal kjende Retsreglerne (*jus novit curia*), og

Sædvansretten hører til Retsreglerne¹⁾ og ikke til den factiske Deel af en Rettergangssag, kan blive nødvendigt at bibringe Dommeren Overbeviisning om Sædvansregelen, altsaa føre Beviis for samme, ganske paa samme Maade, som det ogsaa kan blive fornødent at føre Beviis for de til den skrevne Ret hørende Forstrifter, der ikke ere thinglæste i Retsfredsen²⁾, og for fremmede Love, hvilke Dommeren heller ikke er pligtig at kende, men som dog i flere Tilfælde kunne blive at anvende³⁾. Imidlertid bliver det unødvendigt for Parten at berise saadanne Sædvaner, som Dommeren efter deres Bestaafenhed maa kende. Dertil høre alle almindelige Sædvaner, da disse ikke kunne være Dommeren mindre bekendte end Andre af Folket, saasom at Abelskab kun forplantes gennem Mænd, og dernæst alle, som angaae hans egen Forretningskreds, saasom de, der vedkomme Rettergangsvæsenet⁴⁾. Hvad andre particulære Sædvaner angaaer, bliver det fremdeles overflødig at føre Beviis for dem, naar Retten bestaaer af Sagkyndige, der have særlig Indsigt i de Forhold, som komme under Rettens Paa- kjendelse, da slige Dommere maae kunne benytte deres egen umiddelbare Kundskab om den til disse Forhold hørende Sædvansret⁵⁾, saasom de militære Retter⁶⁾, Sø- og Handelsretten i Kjøbenhavn⁷⁾ og naar visse Sager behandles overensstemmende med Rescriptet af 15de Mai 1789 eller Placaten af 11te Mai 1796. Ligesom imidlertid Parterne i en

1) Jfr. Mellemanns Forelæsninger over den ordin. civile Proces §§ 28 og 67.

2) Jfr. § 34 S. 153-154.

3) Jfr. Capitel 4.

4) Jfr. t. Gr. Bangs og Larjens Proces 1. D. S. 306-307.

5) Jfr. Domme i Jur. Art. 26. B. S. 159-170 (see især S. 168), Forsæte f. 1823 S. 801-832.

6) Kr. Art. Nr. 9 Martz 1683 § 188, 8 Jan. 1752 § 979, 29 Juli 1756 § 782.

7) Lov om denne Ret af 19 Febr. 1861 §§ 2-4 og 8, jfr. Rangsart. 25 Jan. 1707 § 10, Domme i Sø- og Handelsrets-Tidenbe f. 1863 S. 188-196, 197-201, 237-240.

Rettergangsfag ofte for Sikkerheds Skyld anføre og fortolke de til Landets almindelige Ret hørende Love, der kunne komme til Anvendelse i Sagen, saaledes kunne de ogsaa, naar de frygte for, at en Sædvansret, hvorefter de ansee deres Ret afhængig, ikke er kjendt eller skal blive overseet eller mistydet af Dommerne, uagtet disse efter den almindelige Forudjætning bør kjende den, finde det tilraadeligt at angive og oplyse samme. Men end ikke Paaberaabelse af Sædvansretten er en Betingelse for, at den kan lægges til Grund for Sagens Afgjørelse. Dette er en Følge deraf, at Sædvansretten hører til Retsreglerne eller Sagens retslige Deel og at man paa denne ikke kan anvende de Regler, som under Rettergangen gjælde om Factum⁸⁾, og navnlig den, at Dommeren er bunden til de af Parterne anførte factiske Omstændigheder uden selv at kunne tilføje nogen ny. Naar dette er blevet misfjendt og Sædvansregelen er henført til Sagens factiske Deel, er dette foranlediget derved, at der ofte maa søges Beviis for Sædvane ligesom for Factum, men Grunden dertil er, at Dommeren ikke altid behøver at kjende Sædvane, medens han derimod skal være bekendt med Landets almindelige Love. Sædvane's Tilværelse er saaledes vel et Factum, hvorom det kan blive nødvendigt at bibringe Dommeren Overbeviisning, men en Lov's Tilværelse er ogsaa et Factum, og anførte Omstændighed kan ikke medføre, at Sædvansregelen skal henføres til Sagens factiske Deel.

Støtter en Part sin Paastand paa en particulier Sædvane, som Dommeren ikke kan formodes at kjende, bør Parten godtgjøre sammes Tilværelse og Indhold⁹⁾. Dog behøves ingen egen Beviisførelse, naar Modparten udtrykkeligt eller stiltiende indrømmer hvad der angaaende Sædvane er anført

⁸⁾ Jfr. Domme i Schlegels Samling af Højesteretsdomme 2. B. S. 169-174.

⁹⁾ Jfr. Domme i Jur. Tidsskr. 5. B. 2. H. S. 179-182, Schlegels Samling af Højesteretsdomme 2. B. S. 9-12, Højesteretsstibende f. 1862 S. 783-786.

og Sagen er af den Bestaaffenhed, at den staaer under Parternes Raadighed; thi da maa den Part, imod hvem Sædvaneen gjøres gjælden, i alt Fald antages at samthkke i, at Sagen paafjendes, som om der var en Sædvane til af det paa-beraabte Indhold¹⁰⁾. Undertiden kan Bevist angaaende Sædvansretten tilveiebringes ved Betænkning af Sagkyndige, der ere bemyndigede til at afgive flige Betænkninger¹¹⁾. Saadan Bemyndigelse har det kjøbenhavnske Grosferersocietets Comite med Hensyn til Handels sædvaner¹²⁾. Dens Betænkninger kunne dog ikke ubetinget ansees for afgjorende, naar de modsiges af andre Sagkyndige¹³⁾. I andre Tilfælde maa Bevist føres ved Vidnesbærd, der afgives af Personer i den Stilling, at de maae være fortrolige med de Forhold, som Sædvaneen skal angaae¹⁴⁾. De kunne give Forklaring om deres egen personlige Overbeviisning om Sædvansregelen, i hvilket Fald deres Udsagn ikke blive egentlige Vidneforklaringer,

¹⁰⁾ Jfr. Domme i Nyt jur. Ark. 13. B. S. 69-71, Bibl. f. Lovf. 1. B. S. 280-286, Jur. Ugeskr. 6. Aarg. S. 45-48.

¹¹⁾ Jfr. Plac. 14 Octbr. 1828 § 5.

¹²⁾ Andg. 23 April 1817 § 12, Lov om Haandværksbrev m. m. 29de Decbr. 1857 § 31. En Samling af Betænkninger, afgivne i Handels-sager af Grosferersocietets Comite, findes i Jur. Tidsskr. 19. B. S. 140-143, Nyt jur. Tidsskr. 1 B. 2. H. S. 103-134, 2. B. S. 48-75, 272-321 og 3. B. S. 246-269, Jur. Ugeskr. 6. Aarg. S. 175-176. Jfr. fremdeles Domme i Nyt jur. Ark. 24. B. S. 22-25, Jur. Tidsskr. 17. B. S. 149-152, 28. B. S. 364-380, Bibl. f. Lovf. 1. B. S. 420-425, Jur. Ugeskr. 1. Aarg. S. 692-695, 789-794, 5. Aarg. S. 767-772, f. 1848 S. 170-175, 874-880, f. 1850 S. 63-68, 221-225, 955-958, f. 1851 S. 325-334, f. 1852 S. 76-80, 737-741, f. 1860 S. 341-344, f. 1861 S. 670-676, f. 1862 S. 913-918, Schlegels Samling af Høiesteretsdomme 1. B. S. 442-445, 2. B. S. 301-308, 3. B. S. 6-10 og 378-379, Høiesterets-tidende f. 1863 S. 824-828.

¹³⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugeskr. f. 1848 S. 170-175.

¹⁴⁾ Jfr. Domme i Jur. Ugeskr. f. 1850 S. 763-765, Søg og Handelsrets-tid. f. 1863 S. 24-29, Schlegels Samling af Høiesteretsdomme 1. B. S. 570-574, Høiesterets-tidende f. 1862 S. 783-786, f. 1864 S. 681-683.

efterfom de ikke berette hvad de have erfaret med Sandjerne. Men de maae ogsaa kunne afgive Forklaringer angaaende de enkelte Handlinger, hvorved de antage, at den egentlige Sædvanes Tilværelse godtgjøres, og det overlades da til Dommeren at bedømme, hvorvidt man fra de saaledes beviste enkelte Handlinger kan slutte til en ved samme bevirket eller til Grund for samme liggende Retsbevidsthed, der er det Forpligtende i Sædvansregelen.

Forfaavidt en Sædvane for at komme i Betragtning skal have bestaaet i Alders Tid, bliver ogsaa denne dens Varighed Gjenstand for Beviset¹⁵⁾.

Andet Underaffnit.

Den videnskabelige Ret.

§ 41.

Begreb.

Ved videnskabelig Ret forstaaes Indbegrebet af de Retsætninger, som ere grundede i Retsvidensskaben uden at uledes af andre Retskilder. Ikke enhver Retsregel, som Vidensskaben gjør gjældende, bliver at hense til den videnskabelige Ret. Retsvidensskaben har nemlig i sig at optage alt juridisk Stof uden Hensyn til dets Kilde og udvilde det til systematisk Eenhed og Fuldstændighed. Forfaavidt den nu fremstiller de Retsregler, som andre Kilder, navnlig Lovgivning og Sædvansret, frembyde, fortolker dem, forbinder dem til Grundsætninger, viser deres systematiske Sammenhæng og ved Hjælp af dem endog saavidt muligt fuldender dette System, bliver den ikke nogen egen Retskilde, da dens Resultater indeholdes, skjøndt for en stor Deel i en anden Form, i andre Kilder. Naar derimod Vidensskaben begrunder Rets-

¹⁵⁾ Jfr. § 128.

fætninger, der hverken ligefrem ere givne ved andre Retskilber eller iøvrigt af dem kunne uledes (analogist Anvendelse), bliver den selv til Retskilde. At Lovgivningen ikke kan udtømme den hele Retsforfatning, er alt tidligere bemærket¹⁾; men heller ikke, naar af Lovene gjøres analogist Anvendelse og Sædvansret kommer til, erholdes Regler for alle Retsforhold, og det bliver derfor nødvendigt fra en anden Kilde at hente de saaledes manglende Retsregler, efterdi disse ikke kunne undværes, da enhver Retsvift, naar den bringes for Domstolene, skal finde sin Afgjørelse. Saadan Kilde kan ikke være nogen anden end selve Retsvidensskaben²⁾.

Herved forstaaes ikke en almindelig Retsphilosophi eller den saakaldte Naturret, der skalde ordne samtlige Retsforhold efter en enkelt Grundsætning. Ei alene vilde en saadan Retsphilosophi være utilstrækkelig, ligesaa vel naar den skalde være blot udfylgende (supplerende), som naar den skalde udgjøre den eneste Retskilde i Staten³⁾, men Retsvidensskaben vilde ogsaa, naar samme fra denne Kilde skalde hente alle de Regler, som den ikke allerede maatte erkjende paa Grund af en udenfor sig selv værende Autoritet, hemmes i at tilvejebringe den indvortes Samstemning, der saavidt muligt bør finde Sted imellem samtlige i en Stat gjældende Retsregler. En fuldkommen Samstemning lader sig vel ikke opnaae, men jo mere freinmedartige de Bestanddele ere, hvoraaf Retsreglerne sammensættes, desto mere vil man fjerne sig fra Maalet. Nu kan den positive Retsvidenskab ikke vise de Grundsætninger fra sig, som indeholdes i Statens Lovgivning og Sædvansret; den bør derfor holde fast ved dem, selv om de afvige fra Retsphilosophiens Værdomme, og anvende dem ogsaa paa de Retsforhold, for hvilke tilstrækkelige Regler ikke lade sig ulede af Lov eller Sædvane. Retsvidensskaben som Retskilde er saaledes national eller Videnskab om en positiv Ret. Den uleder sine Regler

¹⁾ Jfr. §§ 8, 12 og 36.

²⁾ Jfr. §§ 84 og 101 sidste Stykke.

³⁾ Jfr. § 2, F. E. Bornemanns almindelige Retslære § 5.

fra Retsinstitutionernes Væsen (Forholdenes eller Sagens Natur)⁴⁾ i Forbindelse med de enkelte Bestemmelser, som i de øvrige Retskilber muligen maatte gives om en vis Retsgjenstand uden at omfatte denne i dens Heelhed, og de i disse Retskilber indeholdte Grundsætninger. Herved har den vel ogsaa at tage Hensyn til Retsphilosophiens Værdomme, men aldrig saaledes, at disse gjøres gjældende imod ommeldte Grundsætninger. Retsphilosophien bliver saaledes vel en Bestanddeel af den videnskabelige Retskilbe, men ikke den eneste Bestanddeel.

Uagtet en Retsvidenskab er national, ville der dog i samme forekomme mange Retsætninger, som, uden at være indskrænkede til det enkelte Folk, dog vanskeligen lade sig udslede af den egentlige Retsphilosophi, men ere fælleds for beslægtede Folk⁵⁾. Disse have for en stor Deel Udspring af den fælleds Religion, og saaledes findes hos os flere, der væsentligen ere byggede paa den kristelige Religions Character og Værdomme. At saadanne almindelige Retsætninger, som ville gjenfindes i Statens Lovgivning og Sædvansret, saasom at Ægtekab skal være monogamiisk og er forbudt i de nærmeste Slægtskabs- og Svogerkabsgrader, at Adelskab kun forplantes gennem Agnater, at Førstefødselsret i visse Tilfælde kan faae Anvendelse, at nægte Vorn følge Moderen, maae tages i Betragtning af Retsvidenskaben, forstaaer sig af sig selv og følger af det om samme givne Begreb.

De videnskabelige Retsregler have ligesaa lidt som de sædvansmæssige en saadan udbortes Tilværelse som den skrevne

⁴⁾ Denne paaberaabes ogsaa ofte i Lovene, saasom i Indledningen til Færbg. 21 Juni 1793, Indb. 18 Marts 1796 § 7, Indl. t. Plac. 30 Novbr. 1821, Færbg. 16 Jan. 1828 § 3, Indl. til Færbg. 25 Novbr. 1831, Færbg. 27 Juli 1832 § 5, 11 April 1840 § 32, 15 April 1840 § 14, Befg. 8 Octbr. 1840 II. Nr. 20, Andg. 13 Aug. 1841 § 33, Færbg. 8 Septbr. 1841 § 1 m. fl. Jfr. Plac. 30 Octbr. 1798 § 2 Lit. b.

⁵⁾ Romernes jus gentium.

Rets Forfritter. Fra Sædvansreglerne afstille de sig med Hensyn til Oprindelse og forpligtende Retsgrund. Sædvansreglerne opstaae og leve i Retsbevidstheden hos Folket eller hos visse Classer af dette. De videnskabelige Retsregler ere tilstede i Retsvidenskaben og findes hos de enkelte Retskyndige, som have denne inde. De førstnævnte optages i Videnskaben udenfra, saaledes som de ere givne, de sidstnævnte have deres eneste og det en indre Rod i selve Videnskaben. Hvad den forpligtende Retsgrund angaaer, er denne for Sædvansretten den i Retsbevidstheden liggende almindelige Overbeviisning om sammes forpligtende Kraft, medens den videnskabelige Ret forbinder alene paa Grund af sine Sætningers Sandhed. Men skjøndt man saaledes vel kan skjelne imellem de sædvansmæssige og de videnskabelige Retsregler, falde de dog ofte sammen og gaae over i hverandre. Thi ligesom de i Folkebevidstheden udviklede Retsætninger hyppigen ville være i Overensstemmelse med de i Lovgivningen indeholdte Grundsætninger, da disse ville indvirke paa den Retsbevidsthed, der udpræger sig i Sædvaner, og Lovene maae gaae ud fra de i Folket levende Retsanskuelser, og de sædvansmæssige Retsregler derfor ofte ville falde sammen med de Resultater, hvortil den positive Retsvidenskab i og for sig maatte komme, saaledes ville de videnskabelige Retsætninger formedelst deres i Sandheden liggende Magt stedsse gjøre sig mere og mere gjældende og gaae over i den almindelige Retsbevidsthed. I Tidens Løb vil det derfor ofte blive umuligt at paavise de til den udfærdigede Ret hørende Sætningers sande Oprindelse.

Skjøndt den videnskabelige Rets Gyldighed beroer paa dens Resultaters Sandhed og Sandheden kun er een, ere dens Sætninger dog ligesaa lidet staaende og uforanderlige som de Retsregler, der uledes af andre Kilber. Ligesom Retsinstitutterne omformes efter Folkets forandrede Tilstande og de ydre Omstændigheder, som gribe ind i samme, saaledes ere de Elementer, hvoraf de videnskabelige Retsætninger dannes, bestandigen en udviklende Forandring underkastede, hvoraf følger, at disse Retsætninger selv maae forandres. Ved denne fortsatte

Udvikling søger Videnskaben saavidt muligt at nærme sig det Ideal, hvortil den stræber. Videnskabens Sætninger kunne derfor ikke alene af den Grund afvige fra dem, som tidligere gjaldt for videnskabelig Sandhed, at man da eller nu har feilet og er kommen til et urigtigt Resultat, men ogsaa fordi selve den færdige Sætning nu er en forskjellig. Vil man udforske den færdige Bestaffenhed af et Retsinstitut, der har sin Rod i Historien, bør man udgranske dets første Oprindelse og forfølge det i dets hele historiske Udvikling indtil Nutiden og derved søge ogsaa at sætte sig ind i de videnskabelige Anstuelser, som forhen have været herskende, og hvorfra det kan antages, at man er gaaet ud ved at danne eller omdanne saadant Retsinstitut; men som practisk Ret, der skulde anvendes i Livet, kunne dog sige ældre videnskabelige Anstuelser i og for sig ikke gjælde, naar de ikke længer billiges af Videnskaben. De kunne vel komme i Betragtning, forsaavidt de endnu gjenfindes i de Sætninger, som de andre Retskilber give, men iøvrigt er det Retsvidenskaben paa sit nuværende Standpunct, der er det egentlige Grundlag for den videnskabelige Ret.

Som Exempler paa Retsregler, der hos os, i det mindste for en Deel, maae søges i den videnskabelige Ret, kunne anføres Fortolkningsreglerne, Reglerne om Sæbændsrettens Gyldighed i Almindelighed, om Sammenstød mellem vore egne og fremmede Love, om Skadeserstatning, om Svig og Bildfarelse i Contractsforhold, om et stiltiende Samtykkes Retsvirkning, om Tilvæxt og om uanmodet Forretningsførelse.

§ 42.

Den videnskabelige Rets Gyldighed.

Retsgrunden for den videnskabelige Rets Gyldighed er dens Sætningers videnskabelige Sandhed. At de Regler, som virkelig ere grundede i den positive Retsvidenskab, maae være gyldige Retsregler, synes ikke at trænge til noget Beviis. Det har ogsaa været almindeligen erkjendt af vore Retskyndige, at man, naar ingen Regel for et Retsforhold kan uledes af

den skrevne Ret og heller ikke findes i Sædvansretten, maa the til retsvidenskabelige Sætninger; men det har dog ordentligviis været Naturretten og ikke en positiv Retsvidenskab, som man i saa Fald har tillagt Gyldighed¹⁾). Ligeledes ere Domme jævnlig en byggede blot paa videnskabelige Grunde.

At den videnskabelige Ret ikke kan hjemle Noget, der er i Strid med de øvrige Retskilders Regler eller Grundsætninger, følger deraf, at disse skulle optages i den Videnskab, der skal betragtes som Retskilde, og at derfor Intet, som er i saadan Strid, er i Sandhed begrundet i denne Videnskab. Dette pleier at udtrykkes saaledes, at de videnskabelige Retsregler gjælde som subsidiaire Regler²⁾). Herved betegnes ikke en ringere practisk Virksomhed, naar de retteligen anvendes, end den, der tilkommer Lov eller Sædvane, men kun, at de ikke gjælde imod skjøndt vel ved Siden af disse.

Noget udbortes Kjendtegn paa, hvad der er videnskabelig Ret, gives ifølge Sagens Natur ikke, og der kan desaaarsag heller ikke paa sædvanlig Maade føres noget Beviis for samme. Den, som skal anvende nogen af dens Regler, maa have Overbeviisning om dens Sandhed, og dersom Parterne under en Retsstvift frygte for, at Dommeren ikke ved egen Overveielse vil komme til det rette Resultat, kunne de ved en videnskabelig Udvikling eller ved Henviisning til ældre Domme eller til Skriver, hvori en saadan Udvikling findes, søge at indvirke paa Dommerens Overbeviisning. Da det saaledes maa overlades til Dommeren eller hvilken anden Person, der skal anvende Retsregler paa et givet Tilfælde, at ubfinde de videnskabelige Retsætninger, kunne Uoverensstemmelser i Anvendelsen ikke forebygges; men dette er ikke Andet, end hvad der

¹⁾ Schlegels Encyclopædi § 25, Hurrigkars Privatret 1. D. S. 31. Orsted har opfattet Begrebet om naturlig Ret i en særegen og omfattende Betydning, Haandb. 1. D. S. 83-89 og 324. Jfr. ogsaa J. E. Larsens Privatret 1. B. § 37.

²⁾ Jfr. Instr. 31 Jan. 1823 § 4.

ogfaa indtræffer ved Anvendelsen af Lovforordninger, da ofte forskjellige Resultater antages om en Lovs sande Mening.

Endvidere enten der er Spørgsmaal om den videnskabelige Ret eller om Videnskabens Resultater med Hensyn til de i andre Rilder indeholdte Retsætninger, kan man ikke ubetinget blive staaende ved den Mening, som de fleste eller endog alle Retskyndige, som have udtalt sig om en Sætning, ansee for den rigtige (*communis opinio*). Er saadan almindelig Mening virkelig begrundet i Videnskaben, bliver den vel gyldig, men formodentlig sin videnskabelige Sandhed, og ikke fordi den er antagen af de Retskyndige. Imidlertid kan der dog tillægges den almindelige Mening som saadan en vis Virksomhed. Da det nemlig er umuligt, at enhver Dommer kan være Videnskabsmand, og den, som ikke er det, ei vil være i Stand til fuldstændigen at veie alle de Grunde, der med Hensyn til et vist Retspørgsmaals Afgjorelse komme i Betragtning, vil det, hvis han selvstændigen vil danne sit Resultat, uagtet han ikke kan gjøre det grundigen, beroe aldeles paa Tilfældigheder, om han træffer det Rette eller ikke. Derfor er det, for at Dommeren ikke skal lade sig henrive af det Sandheds Skin, som nye Meninger, der fremsættes, kunne have, og overhovedet for Rets sikkerhedens Skyld bedre, at den Dommer, som ikke har Retsvidenskabens fuldkomment i sin Magt, holder sig til den almindelige Mening, dersom en saadan gives, end trodser paa sin Selvstændighed. Dette kommer ikke i Strid med hans Pligt at skulde dømme efter sin Overbeviisning; thi dersom han maa tilstaae for sig selv, at han mangler Indsigter og Midler til at udgrunde den videnskabelige Sandhed, bør han kunne holde sig overbeviist om, at den almindelige Mening er den rigtige, selv om enkelte Tvivlsgrunde imod samme skulde fremstille sig for ham. Herved er dog ikke betaget den Dommer, som er sand juridisk Videnskabsmand eller i alt Fald troer at kunne beherske de Momenter, der efter den foreliggende Sags Bestaaenhed kunne komme i Betragtning ved sammes Afgjorelse, hans fulde Ret til selv at udtale den Sætning, som skal anvendes. Ligesaa lidt er her Tale om en blind Under-

kastelse under den almindelige Mening, men kun om Valg imellem denne og Dommerens subjective, paa ufuldstændige Grunde støttebe og derfor tilfældige Mening. Om der iøvrigt gives nogen almindelig Mening, kan ofte være tvivlsomt. Ovenfor er nævnt den Mening, som alle Retskyndige eller i alt Fald de fleste af dem hylde; men det forstaaer sig dog, at der i Tilfælde af ulige Meninger ikke kan være Tale om at tælle Stemmernes Antal. Imidlertid vil dog ordentligviis den Mening kunne ansees for almindelig, som de Retskyndige, der ere bekjendte for alvorlig og grundig Forskning, antage, naar der ikke af nogen anden saadan Retskyndig er reist nogen væsentlig Tvivlsgrund imod samme og den, hvis den er nu, har været bekjendt saa længe, at Videnskaben har haft tilstrækkelig Leilighed til at prøve samme.

De Betænkninger, som det juridiske Facultet ved Universitetet efter indkomne Begjæringer afgive over Retspørgsmaal (Facultetsresponsa), kunne ikke ansees som Afgjørelse paa, hvad der virkeligen er Ret, og kunne derfor tilfidesættes af Domstolene³⁾. Imidlertid kan der efter de Mænds Stilling, hvorfra de udgaae, være ikke liden Sandsynlighed for deres Rigtighed. Slige Betænkninger af det juridiske Facultet indhentes iøvrigt kun sjældent undtagen i Universitetsager.

§ 43.

Naturret.

I Erkjendelse af, at de øverste Retsregler ere grundede i rene Fornuftbegreber, der som evige og uforanderlige maae gjælde hos ethvert Folk, have mange Retslærere formeent, at den almindelige Retslæres eller saakaldte Naturrets Regler ei alene maatte i enhver Stat ansees for subsidiaire Retsregler og saaledes bringes til Anvendelse i alle Tilfælde, for hvilke

³⁾ Jfr. Domme i Jur. Ugeskr. f. 1861 S. 731-735. Højesteretslibende f. 1862 S. 77-86.

egne positive Bestemmelser ikke gaves¹⁾), men at der ogsaa maatte være Formodning for, at Lovgiveren var gaaet ud fra almindelige Retsgrundsætninger, og at Lovene derfor saavidt muligt burde fortolkes i Overensstemmelse med disse, og andre Afvigelser fra dem ikke antages end saadanne, som tydeligen fremgik af Lovenes Indhold, samt at der endog burde arbeides paa at bringe disse Afvigelser bort fra Lovgivningen, for at derved den evige Idées Herredømme mere og mere kunde ud-bredes. I Anvendelsen af disse Sætninger har man ofte til-ladt sig de største Vilkaarligheder, og Lovgivningens tydeligste Bud have, naar de antoges at stride imod Retsphilosophiens Lærdomme, maattet vige for disse eller ere blevne indskrænkede til den snevreste Kreds, idet de ere blevne betragtede som blotte specielle Undtagelser fra de Grundsætninger, som maatte for-modes at være de herskende i Lovgivningen²⁾.

Men denne Være har nødvendigviis maatte lede til vrangte Resultater. Den vilde, for at Gylldighed skulde kunne til-lægges samme, forudsætte, at der gaves en almindelig Rets-theori, som, om det end ikke kunde ansees afgjort, at den var den absolut rigtige og saaledes eneste sande, dog gennem den hele Lovgivningsperiode havde været den almindeligt herskende og af denne Grund kunde formodes at være den, hvorfra Lov-givningen var gaaet ud. Thi Lovene bør opfattes i den Aand, i hvilken de ere givne, da man ellers kommer til at fortolke dem imod deres egne Grundsætninger. Nu gives der vel disse Naturretsætninger, om hvis Rigtighed saa godt som Alle ere enige og som til enhver Tid have været almindeligt antagne, saasom at Staten har Strafferet og at Contracter skulle hol-des, men i Anvendelsen selv af slige Sætninger, saasom med Hensyn til den øverste Strafferetsgrundsætning, ere Retslærerne uenige, og iøvrigt dele Meningerne sig overmaade meget, endog

¹⁾ Jfr. Instr. 31 Jan. 1823 § 4.

²⁾ Jfr. Schlegels Encyclopædi §§ 25 og 26, C. F. Vassens Af-handling om Lovfortolkning i Nyt jur. Art. 16. B. S. 99-108.

hvad Retsgjenstande angaaer, der ere af en mere almindelig Natur og hvorom man paa Grund af denne deres Bestaffenhed snarest skulde vente fiktre Regler i den philosophiske Retslære, t. Ex. angaaende de Spørgsmaal: om Forældre ere forpligtede til at underholde og opbringe deres Børn, om der gives nogen naturlig Arveret, om Forpligtelse til Stadeserstatning opstaaer af en retstridig men utilregnelig Handling, om Overleverelse er nødvendig til contractmæssig Eiendoms erhvervelse. Slige Spørgsmaal blive derfor ogsaa, overførte i den positive Ret, besvarede paa høist forskjellig Maade efter den forskjellige Mening, som Fortolkeren medbringer fra sin Naturretskundskab, eller denne Mening gives endog i Anvendelsen Overbægt imod den Grundsætning, som den positive Ret tydeligen indeholder. Man har herved ikke været tilbørligen opmærksom paa den forskjellige Retning, som Retsideens Udvikling hos de forskjellige Folk har taget og som væsentligen er afhængig af Folkets Character, nedarvede Sæder og flere ydre Forhold. Denne Retning kan ikke tilbagerisefes, og hvad der strider imod samme er ikke Sandhed i den positive Ret. De Begreber og Grundsætninger, hvori Lovens Bestemmelser ere grundede og som gjenfindes i disse og ved andre historiske Oplysninger kunne bringes end mere i det Klare, bør saaledes have større Vægt end de philosophiske Retslærdomme, og det ei alene ved Fortolkning i indskrænket Betydning, da man ellers forvandler Loven, men ogsaa for ulovbestemte Tilfælde, da man ellers forstyrer den positive Rets indre Enhed og Sammenhæng. Herved viser man ikke den evige Sandhed fra sig; men da det maa indrømmes, at Lovene i flere Henseender kunne nærmere bestemmes og forandre de naturlige Retsætninger, om det end kan omtvies, i hvilken Grad de bør gjøre dette: saa anviser man blot den philosophiske Sandhed dens rette Plads indenfor den positive Rets Omraade³⁾.

³⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 324-328.

§ 44.

Billighed.

Man pleier at spørge, hvorvidt der i Retsforholdene kan tages Hensyn til Billighed og om denne kan betragtes som Retskilde. For at afgjøre dette maa det bestemmes, i hvilken Betydning Udtrykkene Billigt og Billighed skulle tages.

I vore Love synes det at kaldes billigt eller ansees stemmende med Billighed, som maa billiges, forbi det er tilstrækkeligen begrundet i eller tilbørligen afpasset efter Retsforholdets Bestaafenhed eller særlige Omstændigheder, saasom naar det skal skjønnes, om der har været billig Marsag til en Handling¹⁾ eller om Vilkaar have været billige²⁾, eller der skal bestemmes en billig Betaling som Løn, Salarium eller anden Godtgjærelse³⁾, og naar Udtrykket bruges i lignende Tilfælde⁴⁾. I saadan Betydning kommer Billighed i Betragtning allerede ved Lovenes Affattelse⁵⁾, men dernæst ogsaa ved deres Anvendelse, i sidstnævnte Henseende deels forsaavidt det skal afgjøres, om en Kjendsag efter de med samme forbundne Om-

¹⁾ D. L. 1—9—10, 2—14—5, 3—16—4, 4—1—34, 4—7—5, 5—2—61, Plac. 30 Octbr. 1798 § 2 Littr. b.

²⁾ D. L. 1—9—10, 5—8—9, Frdg. 9 Febr. 1820 § 5.

³⁾ D. L. 1—5—14, 1—6—13 og 22, 5—7—14, 6—7—10, Frdg. 17 Octbr. 1794 § 4, 3 Juni 1796 §§ 5 og 42, 4 Octbr. 1799, Plac. 4 Octbr. 1815 § 3, 13 Novbr. 1829 § 2, Frdg. 4 Octbr. 1833 § 28, 28 Decbr. 1836 §§ 6 og 7, 5 Marts 1845 § 20, Lov om Afløsning af Høveri og Pligtarbejde af 4 Juli 1850 § 1, Lov 8 April 1851 §§ 2 og 3.

⁴⁾ D. L. 3—13—12, 5—7—11, Frdg. 8 Juni 1787 § 1, 21 Mai 1845 § 10. I D. L. 5—7—9 synes Udtrykket „den billige Rente“ at maatte betegne den lovlige Rente.

⁵⁾ Danst. Lovs Fortale, Indl. til Lov 15 Jan. 1776, til Frdg. 14 Octbr. 1763, til Frdg. 16 Jan. og 24 Juli 1789, til Frdg. 12 Septbr. 1792, til Frdg. 17 Octbr. 1794, Plac. 5 Juli 1796, Indl. til Frdg. 9 Febr. 1798, Frdg. 8 Jan. 1802 § 28, Indl. til Plac. 5 Marts 1834.

stændigheder bør henføres under Lovens Regel⁶⁾, og deels naar den Bestemmelse, der ifølge Loven skal tages, skal afpasses efter Sagens særlige Omstændigheder⁷⁾. Ved Lovreglers og andre Retsreglers Anvendelse kommer Billighed saaledes til at vise sig i et tilbørligt Hensyn til Forholdets særlige Omstændigheder. For at et saadant Hensyn skal kunne tages, er det nødvendigt, at Retsregelen tilsteder et Spillerum for den Dømmendes Skjøn. Da dette imidlertid skal holdes indenfor Retsregelens Grænser, sees det letteligt, at der ikke fremkommer nogen Modsætning imellem det Retslige og det Billige.

Uagtet Retsregelen maatte have Grænser, indenfor hvilke den kan anvendes og som i Almindelighed maatte findes passende, er det dog muligt, at der under samme høre Tilfælde, for hvilke den vil vise sig ubillig. Naarliggen indtræffer dette jævnligt med Hensyn til Straffelovene, da saa mange eller saadanne formildende Omstændigheder kunne være forbundne med en Forbrydelse, at selv den mildeste Straf, som Lovene tillade at anvende paa samme, vil være for haard. Men end mere kan Ubillighed opstaa ved Retsregelens Anvendelse, naar den ikke tilsteder noget Hensyn til Forholdets særlige Omstændigheder. Ofte er det nemlig anseet som meest hensigtsvarende at have aldeles faste Regler, for at al Ujæftherhed og Vilkaarlighed i Anvendelsen kunne udelukkes, saasom angaaende Myn-
dighedsalderen, Ægtefælsforbudene og mange flere. Det Retsbestemte kan saaledes komme til at afvige fra hvad Billighed i det enkelte Tilfælde vilde tilgive. Dette har imidlertid ikke sin Grund i nogen indre Modsætning mellem det Retslige og det Billige, men er en Følge deraf, at det ikke kan overlades dem, som paa Statens Vegne skulle gjøre Ret, at bedømme ethvert Tilfælde efter den højeste Retsidee. At Dørighederne og Dommerne, der skulle overholde og anvende Retsreglerne,

⁶⁾ See de i Anm. 1 og 2 anførte Lovsteder og Plac. 20 Mai 1829 § 4, Andg. om Lægetilsyn 22 Febr. 1855 § 1.

⁷⁾ See de i Anm. 3 og 4 anførte Lovsteder og Fædg. 4 Aug. 1824 § 4, Andg. om Lægetilsyn 22 Febr. 1855 § 1.

ikke kunne tage Hensyn til Billighed, naar dette alene kan skee ved at gaae udenfor disse Regler, forstaaer sig af sig selv. Derimod vides Billighed i saadanne Tilfælde ofte af Statsmagten, navnlig ved Benaadninger og Dispensationer⁸⁾ og iøvrigt maa det være overladt til den private Rethavende, hvorvidt han vil lempe sin Ret efter Billighedens Fordringer. Lovene opmuntre undertiden til at udøve saadan Billighed⁹⁾.

I intet af de omhandlede Tilfælde bliver Billighed Retsfilde, idet Billighed enten skal vides indenfor Retsreglernes Grændser eller ligger ganske udenfor Retsreglerne.

Mest synes Udtrykkene i Forordningen af 4de August 1824 § 4 og Krigsartikelsbrev af 9de Marts 1683 § 188 at tale for, at der ved disse Love er tænkt paa, at en Retsregel kunde blive at ulede af Billighed. Ifølge den førstnævnte Lov skal den danske Consul paa fremmed Sted, naar der opstaaer Tvistighed mellem danske søfarende Undersaatter, Kjøbmænd, Skippere og Skibsfolk og han ikke kan faae Sagen bilagt ved et billigt Forlig, affige Kjendelse „efter Ret og Billighed“. Men da det tilføies, at dette skal skee „efter bedste Skjønnende i Overeensstemmelse med de kongelige Landes Love og vedtagen Handelsbrug og Sædovane“, er Consulen ikke bemyndiget til at lade Kjendelsen stride imod disse sædovnlige Retsfilbers Regler, hvilket ogsaa er en Følge deraf, at Kjendelsen kan underkastes nærmere Prøvelse ved Landets Domstole, der naturligvis ikke kunne stadfæste samme, med mindre den stemmer overeens med de hergjældende Retsregler. Billighed kan saaledes ordentligvis ikke faae Indflydelse uden paa sædovnlige Maade indenfor Retsreglernes Grændser. Smidlertid er det muligt, at Consulen slet ikke kjender de hergjældende Retsregler, hvilket ikke af ham kan fordrø¹⁰⁾, og i saa Fald

⁸⁾ Jfr. Frdg. om Gaardes Nedlægning af 25 Marts 1791 § 9, Frdg. 9 Febr. 1831 § 4, jfr. Frdg. 16 Jan. 1828 § 10.

⁹⁾ D. L. 3—17—18, 5—10—15, Feliitfrdg. 25 Marts 1791 § 12, Frdg. 12 Febr. 1834 § 8.

¹⁰⁾ Jfr. Instr. 11 Mai 1860 § 8.

maae Udtrykkene „efter Ret og Villighed“ give ham Myndighed til at affige Kjendelse efter hvad naturlig Retsfølelse tilfiger ham, men denne Kjendelse faaer dog kun midlertidig Virksomhed, dersom den strider imod ommeldte Retsregler og Sagen af nogen af Parterne bringes for Domstolene.

Efter § 188 i Krigsartikelsbrevet af 9de Marts 1683 skal Krigsretten, naar militaire Tilfælde foresalde eller Forseelser begaaes imod Ordre og Disciplin, og ingen Bestemmelse derom gives i Krigsartikelsbrevet, følge dettes Analogi eller domme „efter Villighed, Lovene, almindelig vebtagen og ikke mod dette Krigsartikelsbrevs Grundsætninger stridende Krigsbrug“. Om det end antages, at herved henvises til Villighed som Retsfilde, kan dette dog ikke faae nogen videre Betydning i den danske Privatrets almindelige System, da Bestemmelsen angaaer alene militaire Tilfælde¹⁾. Iøvrigt betegnes her ved Villighed uden Tvivl, at Krigsretten, naar den ikke for et militært Tilfælde kan ulede nogen Regel af de militaire Love, disses Analogi, den almindelige Lovgivning eller gylbig Krigsbrug, kan afgjøre Sagen efter et billigt Skjøn; thi Villighed kan ikke afgive faste Regler og er derfor usikket til at være egentlig Retsfilde.

§ 45.

Domme og Domstolenes Betænkninger.

Naar der spørges, om Domme kunne ansees som Retsfilder, tages der ikke Hensyn til deres Retsvirkning i de Sager, i hvilke de ere affagte, men Meningen er, om de Retsfætninger, hvorpaa de ere byggede, ere paa Grund af, at de ere antagne i Domme, bindende Regler for tilkommende Sager af lige Bestaaffenhed som de paafjendte (Præjudicater, præjudicia). Dette maa ganske i Almindelighed benegtes. Thi Domstolene ere blotte Organer for Retspleien og kunne som saadanne ikkun udsige i forekommende Retsfager hvad der

¹⁾ Ifr. Krigsretsinstr. 9 Marts 1683 § 6. Ifr. ogsaa nedenfor § 94 Nr. 1.

er Ret ifølge de gjældende Retsregler, men ere ikke beføjede til at opstille nye Retsregler, der i Kraft af en dem tilkommende Myndighed fremdeles skulle gjælde som Ret. Domstolene have saaledes kun at anvende de tilværende Retsregler og kunne ikke give nye Regler, som forpligte enten dem selv eller de dem underordnede Domstole¹⁾. De sande Retsregler, der indeholdes i deres Domme, ere vel gældende ogsaa i Fremtiden, dog ikke fordi de ere udsagte af en Ret, men fordi de ere grundede i de virkelige Retskilber.

Vel kan den Lovregel eller anden skrevne Retsforskrift, der skal anvendes, være forskellige Fortolkninger undergIVEN, og ofte forekomme ved Domstolene Tilfælde, for hvilke ingen Regel findes givet eller i alt Fald ingen, som er fuldstændig eller nøiagtig. I saadanne Tilfælde maa den vedkommende Ret angive, hvilken Fortolkning den billiger, eller kommer til at opstille den Retsregel, der findes anvendelig. Men ligesom den Fortolkning maa følges, der antages at give den skrevne Retsforskrifts sande Mening, hvorved altsaa den Lov eller Anordning, hvori Retsforskriften indeholdes, angives som Afgjørelsens rette Kilde, saaledes kan Retten ingenjinde vilkaarlig vælge den Retsregel, der skal anvendes, men denne maa, naar den ikke kan uledes af den skrevne Ret eller Sæbvaneretten, være begrundet i den positive Retsvidenskab og henhører da til den videnskabelige Ret.

At ansee Domme som Retskilber vil ogsaa lede til de største Urimeligheder eller en fuldkommen Forvirring i Retspleien, idet en Underretsdom vil kunne blive forpligtende for alle Landets over- og sibeordnede Domstole, om de end antage den udsagte Dom for aldeles urigtig. Naar nemlig en vis Fortolkning var fulgt eller en vis Retsætning var lagt til Grund for en Underretsdom, der ikke var paaanket til højere Ret, og senere en Sag af lige Væbskaffenhed forekom,

¹⁾ Derfor er det ogsaa urigtigt i Domme at paaberaabe sig ældre Domme eller Praxis som Hjemmel for en Mening. Jfr. t. Ex. Domme i Jur. Ugeskr. 4. Aarg. S. 681-685, j. 1865 S. 23-28.

maatte Retten, som havde affagt Dommen, være forpligtet til, dersom Domme vare Retskilber, at følge samme Fortolkning eller anvende samme Retsfætning, og naar nu denne senere Dom blev paaanket til Overretten, maatte denne, ibet den maatte erkjende, at Dommen var affagt efter en for Underretten bindende Regel og altsaa var rigtig, stabsætte samme, skjøndt den ansaa selve Fortolkningen eller Retsfætningen for urigtig og muligen havde gjort en anden Anskuelse gjældende i Sager, som vare komne ind til den fra andre Underretter. Videre at udvikle Følgen heraf er neppe nødvendigt.

Om man end ikke vilde betragte de enkelte Domme som Retskilber, men vilde gøre den Indskrænkning, at saadan Egenkab alene skulde tilkomme de i længere Tid oftere gentagne og eensformige Afgjørelser af samme Retspørgsmaal (Retsbrug, *usus fori*), vilde, naar dette skulde gjælde ogsaa om Retsbrug ved de underordnede Domstole, de ovenfor paa-pegede Forviklinger og Modsigelser ikke undgaaes. Derhos vilde saadan Retsbrug, naar den afgav en bindende Regel, faae større Virkning end Sædvaneret i Almindelighed, uagtet dens Gylbigheid dog, ibet den vilde være en Art af en Sædvane, maatte støtte sig paa Reglerne om denne; thi Domstolene kunde ikke være beføjede til at forlade de ved saadan Brug antagne Retsfætninger, da de derved vilde forandre den gjældende Ret, og disse Retsfætninger vilde altsaa ikke saaledes som Retsfædvaner i Almindelighed kunne ophæves ad samme Veie, paa hvilken de vare dannede, men maatte forblive uforanderlige, saalænge Lovgivningen ikke greb ind i dem, skjøndt der muligen aldrig har bestaaet nogen almindelig Overbeviisning om deres Rigtighed. En anden Sag er det, at Domstolenes eensformige Afgjørelser af samme Retspørgsmaal kunne være vigtige Erkjendelsesmidler for en tilværende Sædvaneret og at der ved slike Domme, navnlig naar de ere affagte af Landets øverste Domstol, kan danne sig en almindelig Overbeviisning om hvad der med Hensyn til saadanne Spørgsmaal er Ret, og at der altsaa ved samme, forsaavidt den folkelige Retsudvikling fortsættes gennem de Retskyndige som de Sagkyndige i

Retsanliggender, kan stiftes virkelig Sædvansret. Saaledes synes den vigtige Grundsætning i Civilprocessen, at den Part, som ikke tilstræffelig (bestemt, tydeligt og specielt) benægter de factiske Omstændigheder, hvorpaa Modparten støtter sin Paastand, antages at indrømme dem, at være udviklet som Sædvansret ved Domstolene og derpaa at være optagen i Videnstaben²⁾). Men naar det ikke er de enkelte Domme og ikke Retsbrug i og for sig, men kun den virkelige stiftede Retsædvane, der betragtes som Retskilde, kan der ikke fra kjendes Domstolene Ret til at forlade de Ansøuelser, som de tidligere have gjort gjældende, naar enten ingen almindelig Overbeviisning om deres Rigtighed og Gyldighed er indtraadt, eller den Overbeviisning derom, som virkeligen har været tilstede, senere er fortrængt, saafom ad den videnstabelige Wei. Herved miskjendes ingenlunde de vigtige Grunde, der tale for Stadighed med Hensyn til de af Domstolene og især Højesteret fulgte Grundsætninger³⁾), men Stadighed maa her ikke forveksles med Uforanderlighed.

Af Ovenanførte vil det letteligen stjønnes, at det, hvis Domme skulde betragtes som Retskilder, i alt Fald vilde være nødvendigt at indskrænke dette til Højesteretsdomme. Hvad disse angaaer, har man lagt Vægt paa, at de ere bleve afsagte i Kongens Navn⁴⁾), hvilken betydningsfulde Form skulde fordrø, at de engang erkjendte Grundsætninger vedvarende maatte følges uden Hensyn til Individernes varlende Meninger⁵⁾), og den Ansøuelse er endog bleven fremført, at en Højesteretsdom maatte, naar Kongen havde deeltaget i samme,

²⁾ Jfr. Ørstedes *Cunomia* 3. D. S. 492-518, Bangs og Larsens *Process* 1. D. § 28, Kellemanns *Foreslæsninger over den ordinaire civile Process* § 26.

³⁾ See herom nedenfor.

⁴⁾ Jfr. D. L. 1-12-5, Instr. 7 Decbr. 1771 § 9, Pat. 10 Novbr. 1774 § 16.

⁵⁾ Ørstedes *Haandb.* 1. B. S. 119, Larsen *den danske Privatrets* alm. Deel § 35.

have Virkning som en authentisk Lovfortolkning⁶⁾). Den anførte Form er vel affattet og Kongens Deeltagelse i Højesteretsdomme er ophørt⁷⁾, men hvis anførte Omstændigheder vare afgjørende i omhandlede Henseende, maatte der endnu tillægges de Højesteretspræjudicater, som have fra en ældre Tid end Højesteretsaaaret 1850, en særegen Betydning. Kongens Deeltagelse i Højesteretsdomme bestod deri, at han selv var tilstede i Retten den første Dag den holdtes i hvert nyt Højesteretsaar⁸⁾ og at han da, naar Stemmegivningen var til Ende, „efter egen Villie og Velbehag“ sagde, hvorledes Dommen skulde forfattes⁹⁾. Efter flere ældre Instructioner for Højesteret skulde der ogsaa, naar Kongen ikke var nærværende i Retten, skee Indtillig til ham, førend Dom affagdes, dersom Sagen angik Kongens Indkomster, Gods og Eiendom eller Kongens Højhed og Rettigheder, eller Stemmerne vare lige for flere Meninger, og Kongen lod da Retten tilkjendegive, hvorledes Dommen skulde lyde, eller bemyndigede den til at dømme efter bedste Overbeviisning og Samvittighed¹⁰⁾. Men Kongens Deeltagelse i Højesterets Domme og Formen for disse kunde dog ikke forandre en Doms Natur som en blot Anvendelse af tilværende Retsregler paa et enkelt Tilfælde. Derhos maatte den Omstændighed, at Højesteretsdomme, saalænge de affagdes i Kongens Navn, kun bestode af en saakaldet Domslutning, uden at Grundene til denne angaves, saa at den Retsfætning, der var anvendt, ikke fandtes i selve Dommen, men kun indholdtes i den hemmelige Stemmegivning¹¹⁾, gjøre det saa godt som umuligt at betragte saadanne Domme som Retskilber,

⁶⁾ Schlegels Encyclopædi S. 146.

⁷⁾ Belg. 21 Febr. 1850, jfr. Grundlov 5 Juni 1849 § 2.

⁸⁾ Jfr. Indl. i Pat. 10 Novbr. 1774.

⁹⁾ Instr. 7 Decbr. 1771 § 17.

¹⁰⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 298-299, Mandig om Danmarks Lovgivning i Christian den Femtes Tid S. 321, Resc. 14 Decbr. 1689, 5 Aug. 1713, 22 Jan. 1745.

¹¹⁾ See nu Lov 8 Martz 1856.

da en Betingelse herfor dog maatte være, at den Retsregel, der skulde være forpligtende for Alle, ogsaa var tilgængelig for Alle. At Dommen fremtraadte som Kongens Dom maatte vel bidrage til at gjøre det ønskeligt, at den ved samme antagne Retsætning ikke tilfidefattes ved senere Domme, men naar Overbeviisningen om saadan Sætnings Rigtighed var fortrængt, lod det sig dog ikke retfærdiggjøre at vedblive i Kongens Navn at affige Domme, der maatte erkjendes at indeholde Uret. Om Kongen personligen havde deeltaget i Højesteretsdommen eller ikke, maatte uden Tvivl være uden Indflydelse. Lovgivningen giver ikke mindste Vink om, at i første Tilfælde Dommen skulde have en anden Character end ellers, eller at navnlig Kongen vilde gjøre sin lovgivende Villie gjældende ved Dommen. I Almindelighed maa det antages, at Dommen ogsaa da blev overensstemmende med hvad de bestaaende Retsregler formentes at medføre, uden at man dog paa nogen Maade tør gaae ud fra den Forudsætning, at Kongen, fordi han tillige var i Besiddelse af hele den lovgivende Magt, nøie maatte kjende alle bestaaende Retsregler og at Dommen derfor maatte være ufeilbar. Holder man sig til Udtrykkene i § 17 af Instructionen for Højesteret, havde Kongen forbeholdt sig, naar han var tilstede i Retten, at lade Dom affige „*efter egen Villie og Velbehag*“, altsaa efter sin uindstrænkede Herstervillie, og gaaer man ud herfra alene, maatte flige Domme endog blive uden nogenformhelt Betydning for Retspleien i tilkommende Sager af lige Bestaaffenhed, da det maatte være ganske uvist, hvorledes de vilde blive afgjorte i Højesteret, dersom de indkom dertil¹²⁾. At den ved en

¹²⁾ Jfr. Larsens Skrifter 1. Afd. 2. B. S. 320-325. At man undertiden har sammenblandet hvad der hørte til Dommen og hvad Kongen iøvrigt kunde beslutte i Sagen, sees blandt Andet af et Rescript til Justitiarius i Højesteret af 28 April 1736 (findes i den i slandfte Lovsamling 2. B. S. 253), hvorved befales, at Dommen over 2 Islaudere, der vare dømt til Døden, skal, da Kongen har benaaet dem, lyde paa Fængsel i 3 Aar.

Høiesteretsdom anvendte Retsfætning ikke af den Grund, at Dommen var affagt i Kongens Navn, skulde betragtes som stadfæstet af Kongen, synes erkjendt i Forordningen af 9de Februar 1798, idet i sammes Anledning en anden Fortolkning af D. L. 5—14—56 end den, der var antagen ved Høiesteretsdom af 20de Juni 1796, erklæres for rigtigere. Man kunde muligen vilde mene, at Forordningens befalende Deel, som gjør denne anden Fortolkning gjældende, indeholder en Forudsætning om, at den ved Dommen antagne Fortolkning vilde, hvis Lovgivningen ikke var traadt imellem, have haft Gylldighed for Fremtiden; men i Befalingen ligger i alt Fald kun den Forudsætning, at den Anstuelse, der engang var bleven fulgt af Høiesteret, ogsaa kunde blive lagt til Grund for senere Domme — hvilket i og for sig er naturligt — uden at man behøver tillige at antage, at Dommen som saadan afgav en forpligtende Regel i saa Henseende.

Skjøndt Domme ifølge det Foransførte ikke kunne betragtes som Retskilder, bør man dog tillægge dem den Vægt, at de ved samme anvendte Retsfætninger ikke lettelligen forlades i senere Domme, affagte af den samme eller af en underordnet Ret. Fornemmeligen gjælder dette dog kun om Høiesteretsdomme¹³⁾.

En Underdommer bør vistnok ikke letfindigen stifte Mening i sine Domme, men der kan dog i Almindelighed ikke være nogen synderlig stærk Formodning for Rigtigheden af Underretsdomme, især naar Retten ikkun bestaaer af en enkelt Dommer, og desuden bliver det altid uvidt med Hensyn til disse Domme, om de ikke, hvis de paaankes, ville blive forandrede af den overordnede Ret. Det kan derfor ikke have nogen Betænkelighed, at en følgende Dommer forlader de af en Formand i Embedet antagne Retsfætninger, naar han anseer disse for urigtige. Den Ulempe, som Forandringen, hvis den er ugrundet, kan medføre, vil desuden som oftest kunne fjernes ved Appel til høiere Ret.

¹³⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 118-122.

De almindelige Overretters Domme maae i omhandlede Henseende faae større Betydning paa Grund af disse Retters Stilling som Overdomstole, hvilken giver dem Myndighed til at forandre de til dem paaanførte Underretsdomme, og formedelt de Mænds Dygtighed, der i Almindelighed vælges til Medlemmer af disse Retter, hvortil kommer, at af disse Mænd flere skulle i hver Sag deeltage i de Overveielser, som Paa- kjendelsen medfører. Retternes collegiale Inbretning gjør det ogsaa lettere muligt, at faste Regler kunne vedligeholdes i samme. Imidlertid udøve disse Retter ikke i de vigtigste Sager nogen endelig dømmende Myndighed, da deres Domme kunne paaanføres til en endnu høiere Ret, hvoraf en ikke sjelden Forandring af de af dem udtalte Anskuelser er en uundgaaelig Følge, og den Afgang, der saaledes er til at faae deres Domme nærmere prøve, maa desuden gjøre det mindre betænkeligt for Dommerne at gjøre deres egen selvstændige Mening gjældende, om den end afviger fra den, som er lagt til Grund for nogen af disse Retter affagt ældre Dom.

Højesteret dommer i sidste Instans, uden at nogen høiere Magt griber ind i dens Dommervirksomhed. Den udøver saaledes en ganske selvstændig dømmende Myndighed og dens Domme afgjøre hvad der skal blive endelig practisk gjældende Ret. Men at denne endelige Ret, saalænge ingen Forandring skeer i Retsreglerne, saavidt muligt steds er den samme i alle Sager af lige Betskaffen, eller at Retten i Landet pleies efter sikke og faste Grundsætninger, er af den største Vigtighed, da Borgerne saa vide, hvorledes de i slike Slags Sager, som allerede have fundet deres practiske Afgjørelse, have at indrette deres Handlinger, og Retsvivstigheder forhindres, hvorimod Usikkerhed i Rettens Pleie nødvendigtviis maa medføre Usikkerhed i Retsstilstanden. Ved Fasthed i Retspleien bevarer og næres ogsaa den høist ønskelige Tillid til Retten, hvilken ikke kan andet end svækkes, naar den ene Dag det kan blive erklæret for Uret hvad den foregaaende Dag blev gjort gjældende som Ret. Det er saaledes af den største Vigtighed, at Højesteret holder fast ved de Retsanskuelser, som den engang

har erkjendt for de rigtige. Dette kan og bør saa meget mere skee, som der paa Grund af Rettens Besættelse og hele Stilling maa være en stærk Formodning for, at disse Retsansfuerter ogsaa ere rigtige, d. e. virkeligen ere grundede i Retskilderne. Til Medlemmer af Retten vælges ordentligviis kun de dygtigste Retskyndige, der ved længere Tids Embedsvirksomhed ere blevene dannede for de dømmende Forretninger¹⁴⁾, og Dommen forberedes ved en nøiagtig og som oftest gjennem flere Instantser fortsat Rettergangsförhandling. Derhos bestaaer Retten af et ikke ganske ringe Antal Medlemmer¹⁵⁾, hvilket bevirker, at enhver Sag under Stemmegivningen desto bedre kan blive betragtet fra alle Sider og at de forskjellige Ansfueller kunne blive drøftede¹⁶⁾. Den collegiale Indretning gjør det ogsaa lettere, eftersom Medlemmerne ikke paa engang men kun langsomt og efterhaanden vexle, at faste Grundsætninger ved Tradition kunne bevares i Retten. Det er vel, naar Medlemmerne følge deres egen personlige Mening om et Retspørgsmaal, muligt, at en anden Mening end den, som tidligere har været antagen, kan, maaskee formeblst en Förandring med Hensyn til de Personer, der komme til at medvirke ved Sagens Paakjendelse, faae Stemme fleerhed for sig, men da dette ikke godtgjør, at den ældre Mening er urigtig, kan det i og for sig ikke være tilstrækkelig Grund til at forlade samme. Faaer en enkelt Gang en Ansfuelse, der maa ansees urigtig, Overhaand og man senere holder sig til samme, kan dette unegteligen blive til Skade for dem, som paa den Tid, den første Dom affagdes, havde indladt sig i Retsforhold af samme Bestaaffenhed som det paakjendte, men dette vil dog for Retsaaandhævelsen i det Hele være mindre skadeligt end den fuldstændige Usikkerhed, der vil blive en Følge af en hyppig Omflistning i de af Høiesteret antagne Meninger. Findes en saadan at være uhenfjgtførende, staaer det til Lovgivnings-

¹⁴⁾ Jfr. Instr. 7 Decbr. 1771 § 23, Frbg. 26 Jan. 1821 § 16.

¹⁵⁾ Instr. 7 Decbr. 1771 §§ 1 og 4.

¹⁶⁾ Jfr. Instr. 7 Decbr. 1771 § 13.

magten at hæve Ulemperne deraf for Fremtiden ved en ny Lov¹⁷). Hovedindvendingen imod saaledes at holde sig til Præjudicater er den, at Dommerne skulle dømmes efter deres Overbeviisning. Man kan heller ikke frakjende nogen Dommer hans Ret til at stemme efter sin personlige Mening, men han kan dog ikke see bort fra hvad Høiesteret tidligere har antaget, og den Vægt, der ligger i slige ældre Domme, vil i Almindelighed medføre, at han ikke kan komme til en fast og klar Overbeviisning om, at hans personlige Mening er den objectivt rigtige. At han under saadanne Omstændigheder følger en Regel, som for Retssikkerhedens Skyld har saa vægtige Grunde for sig, kan ikke andet end billiges og kommer ikke i Strid med hans Pligt.

Det Anførte kan dog kun retfærdiggjøre Stabilitet men ikke Uforanderlighed med Hensyn til de af Høiesteret antagne Retssætninger. Danner sig en almindelig Overbeviisning om en ældre Menings Urigtighed, lader det sig ikke forsvare fremdeles at gøre samme gjældende, da dette maatte erkjendes at være Uret. Man kan ikke med Grund indvende, at Enhver kan ved at tage Høiesterets Præjudicater til Følge undgaae Skade, i hvilket Tilfælde han ikke vil komme til at lide Uret; thi den, der har handlet overeensstemmende med Loven, som han er pligtig at kjende og efterleve, lider Uret, naar hans Forhold ikke bedømmes efter Loven, men det forekastes ham, at han burde have rettet sig efter Høiesterets Anstuelser, som han ikke behøver at kjende og som ikke ere forpligtende.

Naar Høiesteret selv holder fast ved de af den engang antagne Meninger, bør de Høiesteret underordnede Domstole ogsaa rette sig efter samme. Herved handle de ganske i Overeensstemmelse med den sande Hensigt med Instantfølgen; thi naar det er dem bekjendt hvad der af Høiesteret vil blive gjort gjældende som Ret, bør de strax tillægge Parten saadan Ret, da det vilde være hensigtsstridende, om de vilde affige Domme, om hvilke de kunne vide, at de, naar de paaankes til Høiesteret,

¹⁷) Jfr. Jrdg. 9 Febr. 1798 (S. 199).

af denne ville blive forandrede, en Fremgangsmaade, hvorved de ville sætte Parten i den Nødvendighed, for at han kan komme til sin Ret, at appellere, og saaledes føre ham i Omkostninger og forhale ham Nhdelsen af den Ret, som han dog tilsidst kan vente sig tilkjendt. Der gives vel nogle Sager af saadan mindre Betydning, at de ikke kunne appelleres, men det vilde være en falsk Selvstændighed, om den underordnede Ret i disse vilde følge en anden Mening end i de vigtigere, og den vedkommende Part vilde i Almindelighed uden Bæmskelighed kunne faae Afgang til Appel ved en særlig Bevilling, naar det lod sig forudsæe med overveiende Sandsynlighed, at hans Sag vilde i Høiesteret faae et forandret Udfald.

De anførte Grundsætninger ere ogsaa de, som følges ved vore Domstole: Høiesteret forlader ikke lettelig den Mening, der ligge til Grund for dens Domme, og de underordnede Domstole rette sig efter dem, naar de ere dem bekjendte. For den ældre Tid, da Høiesteretsdommene ikke indeholdt Grundene til Sagens Udfald, men disse kun fandtes i den hemmelige Stemmegivning, have de underordnede Domstole ikke altid Oplysning om disse Grunde, og det forstaaer sig, at de da heller ikke kunne tage dem til Følge, men for mange Tilfælde er dog saadan Oplysning paa forskjellig Maade erhvervet¹⁸⁾, og ofte kan man slutte sig til Grundene ved at sammenholde Høiesteretsdommen i en Sag med de foregaaende Instantsers Domme. Naar nemlig Høiesteret ubetinget stadfæster en foregaaende Dom i Sagen (Stadfæstelse in terminis), billiger den i Almindelighed ogsaa de Grunde, hvorpaa den er bygget. Dog er Slutningen ikke altid ganske sikker. Thi saadan Stadfæstelse har undertiden fundet Sted, uden at Grundene i Et og Alt ere blevne tiltraadte under Stemmegivningen i Høiesteret, og undertiden er et enkelt Punct, der er blevet afgjort ved den paaankede Dom, kommet ind under Høiesterets Stadfæstelse uden at være af denne Ret taget under Overveieelse,

¹⁸⁾ Jfr. Anm. 24.

fordi det slet ikke ved samme er sat under Spørgsmaal¹⁹⁾. Fra den Tid, Loven om Høiesteretsdomme af 8de Marts 1856 er traadt i Virksomhed, findes i de trykte Samlinger af Høiesteretsdomme fuldstændig Oplysning om de Gunde, hvorpaa de ere byggede²⁰⁾. Da Regelen ikke er, at ingen Forandring kan foregaae med Hensyn til de af Høiesteret engang fulgte Anstuelser, findes ogsaa Exempler paa, at Høiesteret er gaaet over til nye Meninger. Dette er fornemmeligen Tilfælde i Straffesager, naar en mildere Menings Rigtighed har faaet Overhaand²¹⁾, og Forandringen har da liden Betænkelse, da ingen Enkelt udsættes ved samme for at lide noget Onde. Hvad civile Sager angaaer, har det ved en Høiesteretsdom af 27de Marts 1762 været antaget, at Jøders Mynighed skulde bedømmes efter de jødiske Love²²⁾, men ved en senere Høiesteretsdom af 3die October 1808 blev den danske Lovgivning anseet anvendelig i saa Henseende²³⁾.

Efter den Indflydelse, som Domstolene give de ved Høiesteretsdomme antagne Retsætninger, er det naturligt, at ogsaa Andre rette sig efter dem, da de maa vente, at samme, hvis det kommer til Rettergang, paany vilde blive anvendte. Det forrige danske Cancelli og Justitsministeriet havde oftere indhentet Oplysning fra Høiesteret om slige Retsætninger og deels selv handlet overensstemmende med samme, deels meddeelt Andre hvad der i en eller anden Henseende, efter hvad

¹⁹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 17 Aug. 1833.

²⁰⁾ Den Bestemmelse i Lov 8 Marts 1856 § 2, at skriftlig Meddelelse af Grundene til Høiesteretsdomme kan falde bort, naar offentlig Stemmegivning finder Sted, er ikke kommen til Anvendelse.

²¹⁾ Jfr. Nyt jur. Ark. 13. B. S. 216-217, Coll. Tid. f. 1829 S. 734, Roesl. Stændertid. f. 1840 Sp. 2564.

²²⁾ F. W. Wiwet om mærkværdige Høiesteretsager 2. B. S. 67-82, jfr. Canc. Skriv. 28 Juni 1794.

²³⁾ Jur. Ark. 18 B. S. 126-131, Ark. f. Retsvid. 4. D. S. 250-254, 495-496, Nyt jur. Ark. 12. B. S. 217, 238-240. Jfr. Andg. 29 Marts 1814 § 1.

der var antaget ved Høiesteretsdom, maatte ansees som gjældende Ret²⁴).

Ofte finder man Praxis paaberaabt til Støtte for en eller anden Mening. Man maa være varsom ved at lægge nogen Vægt derpaa, da Udtrykket bruges i altfor ubestemt Betydning. Undersøger man nærmere hvad der menes, vil man undertiden finde, at der kun have Hensyn til en enkelt af en underordnet Ret, i Almindelighed en af Overretterne, affagt Dom. Bedre var det, om man indskrænkede Udtrykket Praxis til den virkelige Sæbvaarsret, der har dannet sig ved Domstolene, eller i alt Fald derunder tillige indbefattede Høiesteretspræjubicater.

På det forrige danske Cancelli og Justitsministeriet er stundom indhentet Høiesterets Betænkning angaaende opstaaende Retssspørgsmaal, om disse end ikke have været paakjendte af Retten. Ere disse Spørgsmaal af Høiesteret blevne betragtede som tvivlsomme, har Retten i Almindelighed ikke afgivet noget bestemt Svar²⁵) og undertiden tilraadet en ny Forgivning²⁶). Men ofte har Retten meddeelt hvad samme eller Fleerheden af dens Medlemmer har anseet for gjældende Ret med Hensyn til saadanne Spørgsmaal, og dette har da Collegiet eller Ministeriet rettet sig efter eller tilkjendegivet andre Vebkommende til Efterretning²⁷). Man har endog Exempel paa, at den af

²⁴) See Canc. Skriv. 12 Septbr. 1818 (i Coll. Tib. S. 740-742), 13 Juli 1819, 12 Mai 1821, 2 Marts 1822, 26 Mai 1827, 2 Aug. 1828, 10 og 26 Mai, 23 Aug., 18 Septbr. og 6 Decbr. 1831, 29 Decbr. 1832, 26 Jan. og 26 Febr. 1833, 10 Mai 1834, 14 April og 2 Mai 1835 (jfr. Canc. Skriv. 2 April 1836), 4 Marts 1837.

²⁵) Jfr. Canc. Skriv. 17 Marts 1827, 3 Juni 1828, Coll. Tib. f. 1840 Anhang til Nr. 46 S. XLVI-XLVII, Just. M. Skriv. 26 Marts 1855.

²⁶) Jfr. Coll. Tib. f. 1821 S. 785, f. 1841 S. 49-50, f. 1842 S. 545, f. 1843 S. 194.

²⁷) Canc. Skriv. 15 Juni 1799, 13 Jan. 1818, 28 Decbr. 1819, 28 Jan. 1823, 27 Juli 1824, 14 April 1827, 2 Aug. 1828, 3 Febr. og 22 Octbr. 1829, 12 Febr., 13 Septbr. og 29 Octbr. 1831 (jfr. Resol. 8 Febr. 1832 med Anm.), Canc. Skriv. 24 Decbr. 1831,

Høiesteret meddelte Mening er bleven kundgjort i Anordnings Form²⁸⁾, hvorved dens Vægt dog ikke har kunnet prøves, men den er bleven mere bekjendt. Paa slige Betænkninger af Høiesteret lægges saaledes ordentligviis samme Vægt som paa Rettens Præjubicater²⁹⁾ og i Almindelighed kan man ogsaa antage, at Retten, naar den har udtalt en bestemt Mening, vil følge samme, hvis det besvarede Retspørgsmaal senere kommer under Rettens Paafjendelse i nogen Retsfag. Smid- lertid synes der ikke at være ganske samme Betænknelighed for Retten eller navnlig for Medlemmer, der ikke have deeltaget i Betænkningen, ved at stemme imod det, hvorom kun er hittret den Mening, at det er Ret, som ved at afvige fra det, der virkeligen er gjort gjældende som Ret.

Grundige og velstrevne Domme bidrage unegteligen meget til at fremme Retsudviklingen, men den Virksomhed, som der- ved kommer til Anvendelse, er den videnskabelige, idet Dom- meren ad samme Wei som Videnskabsmanden maa søge at udforske Retsvidenskabens Sandheder³⁰⁾.

Kundskab om Domme maa fornemmeligen hentes fra de forskjellige Samlinger af saadanne. Særlige Samlinger for Høiesteretsdomme ere:

F. W. Wiwet Fortællning om mærkbare danske og norske Sager, udførte i Høiesteret, 3 Bind, 1774=1776.

F. M. Lange Forsete, et Tidsskrift for Udvalg af Høiesteretsager, 1822, 1823, 1824 og et Hefte 1835.

N. T. Schlegel Samling af Høiesteretsdomme, ved hvilke underordnede Retters Domme i civile Sager ere stad- fæstede in terminis, fra 1818 til 1856, 3 Bind.

Høiesteretsstibende, udgiven af Høiesterets Protocolsecre- tairer, begyndt 1857 og senere fortsat.

1 Juni 1837, Belg. 19 Septbr. 1838 II. ad Nr. 5, Canc. Skriv. 19 Marts 1840, 1 Marts 1845 Ann., 12 Juli f. A., 28 April 1846, Just. M. Skriv. 18 Decbr. 1855.

²⁸⁾ Belg. 22 Novbr. 1861.

²⁹⁾ Jfr. Coll. Tib. f. 1845 S. 913-917.

³⁰⁾ Jfr. § 6 og Roeskilde Stænbortib. f. 1835=1836 Sp. 964-967.

Andre Samlinger af Domme og Tidskrifter, hvori blandt Andet Domme forefindes, ere:

Sjællandsfars Landsthings Efterretninger for Aarene 1790=1795, 6 Bind, det første og en Deel af andet Bind udgivne af A. G. Kraft, Resten af H. N. Nissen.

H. N. Nissen Themis for Aarene 1796=1805, 10 Bind og 11. Bindes første Hefte.

H. N. Nissen Nemesis, indeholdende Overcriminalretsdomme, 1810.

G. L. Baden Hollands og Falters Landsthings-Journal for 1796, 1 Bind.

C. E. Bartholin Nørrejyllands Themis for 1805, 1 Bind.

Morgenstjerne Kjøbenhavns juridisk-practiske Maanedstidende for 1795 og 1796, 2 Bind og et Tillæg.

J. F. W. Schlegel Astræa, 5 Bind, 1797=1805.

Juridisk Maanedstidende for 1802 og 1803, 4 Bind.

Juridisk Arkiv, 30 Bind, de to første udgivne af C. Krogh og de øvrige af A. S. Ørsted, 1803=1812. En ny Udgave af det Væsentlige af denne Samling er udkommen under Navn af Arkiv for Retsvidenskab og dens Anvendelse, 6 Dele, 1824=1831.

A. S. Ørsted Nyt juridisk Arkiv, 30 Bind, 1812=1820.

Juridisk Tidskrift, 40 Bind, de første 16 udgivne af Ørsted, 1820=1843.

J. N. Høst Arkiv for Lov og Ret, 4 Bind, 1824=1834 og Nyt Arkiv for Lov og Ret, 1 Bind, 1834.

T. Algreen-Ussing Bibliothek for dansk Lovkyndighed, 2 Bind, 1830=1837.

A. L. Casse Nyt juridisk Tidskrift, 4 Bind, 1841=1845.

C. Olsen Juridisk Maanedstidende, 1 Bind, 1843.

A. L. C. de Coninck Juridisk Ugeskrift, begyndt 1839 og senere fortsat med et Bind hvert Aar.

T. Barfoed Sæ- og Handelsretstidende, begyndt 1862.

**Øvrighedernes Retssafgjørelser og Tilfjendbegivelser angaaende
Retsspørgsmaal.**

Øgfaa Øvrighederne komme i flere Tilfælde til at afgjøre eller tilfjendbegive hvad der er gjældende Ret.

1. For flere Sager, som angaae den Enkeltes Rettig-
heder eller Forpligtelser og derfor, naar Tvist opstaaer, efter
de almindelige Regler vilde henhøre under Domstolenes Paa-
kjendelse, er det særligen fastsat, at de skulle endeligen afgjøres
af Øvrighederne, i Almindelighed de øverste Regjeringsmyndig-
heder (førhen Collegierne og nu Ministerierne), der saaledes
komme til at bestemme hvad der i dem er Ret. Saadanne
Sager ere Tvistigheder om Hegn i visse Tilfælde ¹⁾, imellem
Communer indbyrdes angaaende en Trængendes Forsørgelses-
sted ²⁾, imellem en constitueret og den virkelige Embedsmand
om Embedsindtægternes Deling ³⁾, om Størrelsen af visse
Betalinge, der maae bestemmes ved et billigt Skjøn ⁴⁾, om
hvorvidt visse Gæbhøvere skulle erlægges ⁵⁾, Spørgsmaal om,
hvorvidt Ublændinge under et midlertidigt Ophold i Riget
kunne ansættes til at betale visse Skatter ⁶⁾, og flere ⁷⁾. 3

¹⁾ Frdg. 29 Octbr. 1794 § 27. Jfr. Domme i Jur. Ugeskr. f. 1857
S. 625-628, f. 1862 S. 22-26, Højesteretsindende f. 1862 S.
624-627.

²⁾ Regl. 5 Juli 1803 f. Kjøbst. § 2, f. Landet §§ 3 og 4, Plac. 14
Decbr. 1810 § 3, Regl. 8 Jan. 1834 § 3, Just. M. Skriv. 8
Juli 1850.

³⁾ Plac. 14 Septbr. 1830.

⁴⁾ Frdg. 4 Octbr. 1799, Regl. 22 Marts 1814 §§ 89 og 92, Plac.
17 Octbr. 1815, Frdg. 2 Decbr. 1825, Frdg. 12 Marts 1828 § 1,
28 Decbr. 1836 § 32.

⁵⁾ Frdg. 7 Novbr. 1827 § 5, Plac. 3 Juni 1842 § 4.

⁶⁾ Lov om de kommunale Skatter i Kjøbenhavn af 19 Febr. 1861 § 7,
Lov om en Krigsskat af 21 Marts 1864 § 6.

⁷⁾ Plac. 18 April 1828 § 4, Gædelovene af 4 Jan. 1854 § 10, 5 April
1855 § 10, 28 Febr. 1856 § 5, 27 Mai f. A. § 6, 15 Febr. 1857

nogle andre Tilfælde er Øvrighedsmagtens Afgjørelse ikke til Hinder for, at den, som er misfornøiet med samme, kan henvende sig til Domstolene⁸⁾). At Øvrighedernes Afgjørelser af ovennævnte Sager ikke ere Retskilder, vil letteligen skjønnes af det, som i foregaaende § 45 er anført om Domme. Kommer Øvrigheden, fordi den skrevne Rets Bestemmelser om noget Tilfælde ikke ere fuldstændige, til at opstille nogen ny Retsregel, der skal anvendes, maa den udledes paa samme Maade, hvorpaa Retsvidenskaben iøvrigt fuldstændiggjør Retssystemet, og henhører saaledes til den videnskabelige Ret. Da Gensformighed ogsaa i denne Green af Retsanvendelsen er meget ønskelig, bør Øvrighederne og navnlig Ministerierne ikke afvige fra de i foregaaende Afgjørelser antagne Meninger, med mindre en fast Overbeviisning er indtraadt om disses Urigtighed⁹⁾). Afvigelsen har iøvrigt efter Beskaffenheden af de Sager, som høre under den heromhandlede endelige Afgjørelse af Øvrighedsmagten, ikke de Betænkeligheder som med Hensyn til Domme. Foraaavdt de Ministerierne underordnede Øvrigheders Bestemmelse i disse Sager kan paaklages til vedkommende Ministerium og af dette forandres¹⁰⁾), bør disse Øvrigheder rette sig efter Ministeriernes fra foregaaende Tilfælde bekjendte Meninger, dog kunne de, naar de have Tvivl om disses Rigtig-

§ 5, 31 Marts 1858 § 2, 30 Decbr. f. A. § 6, 19 Febr. 1861 § 7, Bygningslove for Kjøbenhavn af 17 Marts 1856 §§ 79, 80, 92 og 95 og for de øvrige Kjøbstæder af 30 Decbr. 1858 §§ 32, 34 og 36, Lov om Kirkesyn 19 Febr. 1861 § 31. Jfr. Mandix Landvæsenret 1. B. S. 202-207, Erstedes Haandb. 3. B. S. 84-85, Algreen=Ussings Criminalret § 11 Nr. 1-3.

⁸⁾ Jrdg. 1 Febr. 1797 §§ 117 og 123, 14 Mai 1845 § 15, 28 Decbr. 1836 §§ 29 og 34, Lov om Farten paa Gudenaa 30 Jan. 1861 § 6, Lov om det stemplede Papir 19 Febr. 1861 § 82, Lov af f. D. om Kirkesyn §§ 29 og 30, Lov om Firmaer 23 Jan. 1862 § 12.

⁹⁾ Exempel paa Omstiftning i Mening findes i Ind. M. Striv. 24 April 1857, jfr. Personretten § 76 Anm. 48.

¹⁰⁾ Jfr. Personretten § 77 sidste Stkke.

hed, gjøre Forestilling desangaaende og saaledes henstyre Sagen under Ministeriets Afgjorelse.

- 2. Ibeligen komme de øverste Regeringsmyndigheder til at tilkjendegive, hvorledes en Lov er at forstaae eller hvad der iøvrigt i en Sag maa ansees som gjældende Ret. Dette finder Sted baade i offentlige og i private Sager og foranlediges som oftest ved indkomne Forespørgseler. Saaledes habes navnlig en stor Mængde Skrivelser fra det forrige danske Cancelli og Justitsministeriet, indeholdende Svar paa Spørgsmaal vedrørende Privatretten. Ministeriernes Tilkjendegivelser forberedes ofte ved foregaaende Brevveksling med andre Ministerier eller indhentet Betænkning, fornemmeligen fra Høiesteret, en af Overretterne, Overøvrighederne eller Generalprocureuren. Slige Tilkjendegivelser ere stundom af Øvrighederne bekjendtgjorte ved trykte Placater¹¹⁾. Det kan ikke være Andet, end at det samme Retsspørgsmaals fornyede Overveielse til en anden Tid maa kunne lede til en anden Mening end den tidligere udtalte¹²⁾,

¹¹⁾ Jfr. t. Ex. Raadstueplac. 13 Aug. 1798.

¹²⁾ Exempler paa forandrede Meninger findes i Canc. Skriv. 29 Jan. 1820 sammenholdt med Canc. Skriv. 8 Jan. 1791 angaaende den i D. L. 3—16—5 bestemte Alder, jfr. Frdg. 30 April 1824 § 3 Nr. 1 (Familiereetten § 19 Nr. 1); i Canc. Skriv. 26 Septbr. 1818 og 27 Juli 1822 sammenholdt med Canc. Skriv. 9 Juni 1792 (i Regi- steret til Manuscriptaml. under „Egteskab B“) og 12 Marts 1814 angaaende Betaling af Underholdningsbidrag til uægte Børn i Barne- faderens Bo (Familiereet § 88 Nr. 13); i Canc. Skriv. 21 Jan. 1817 og 17 Jan. 1818 sammenholdt med Canc. Skriv. 12 Mai 1804, 25 Mai 1805 og 18 Mai 1819 angaaende Udskrift af egne Tilbud, som gjøres i Forligelsescommissionen; i Canc. Skriv. 3 Febr. 1821 sammenholdt med Canc. Skriv. 18 Mai 1805 angaaende Paakjendelse af Indsigelser imod en Dommer i en Overret (jfr. S. D. Hansens Bidrag til Civilprocessen § 28); i Ind. M. Skriv. 18 Novbr. 1850 sammenholdt med Canc. Skriv. 8 Juli 1841 angaaende Grændsen af Forælbres Pligt at underholde deres Børn (Familiereetten § 78 Nr. 2); i Just. M. Skriv. 17 Marts 1853 sammenholdt med Canc. Skriv. 3 Novbr. 1840 angaaende Fortsættelsen af Plac. 12 Jan. 1821 § 3.

hvilket ofte skyldes Retsvidenskabens senere Udvikling, og i de Retskyndiges Skrifter beskrives ikke sjældent Rigtigheden af de i Collegiernes og Ministeriernes Skrivelser indeholdte Meninger. Imidlertid ere saadanne Tilfjendegivelser høist vigtige Midler til Oplysning om Loves Forstaaelse og om den bestaaende Retstilstand¹³⁾. Med Hensyn til Virkningen af dem maa skelnes mellem, om de angaae Sager, der høre enten under Ørighedsmagtens eller under Domstolenes endelige Afgjørelse. I første Tilfælde ere de afgjørende i den enkelte Sag, for hvilken de ere givne, og de Ministerierne underordnede Ørigheder høre i senere Sager af lige Bestaffenhed følge dem, naar de kjende samme¹⁴⁾, da Ministerierne, hvis disse Ørigheder tage en anden Bestemmelse og der klages over denne, maae kunne forandre den overensstemmende med sine Anstuelser. Dog, dersom saadan Ørighed eller den paagældende Person, hvem Afgjørelsen vedkommer, har Indsigelser at gjøre imod denne, kunne de fremsætte disse i Forestilling til Ministeriet og søge at bevirke en forandret Bestemmelse. Til en saadan kunne Ørighederne i Almindelighed gaae over i deres Ørighedsfager, naar de i nye Oplysninger, forandrede Omstændigheder eller efter nøiere Overveielse finde tilstrækkelig Grund dertil, i hvilken Henseende der er en væsentlig Forskjel imellem Ørighedsmagtens Afgjørelser og Demme. I de Sager, som høre under Domstolenes endelige Afgjørelse, nyde de forrige Collegiers og Ministeriernes Tilfjendegivelser af en Retsanstuelse vel betydelig Vægt, da der efter Omstændighederne kan være ikke liden Formodning for deres Rigtighed, især naar de angaae Forstaaelsen af Love, der ere ubarbejdede i det vedkommende Collegium eller Ministerium. De private Personer rette sig ofte efter dem, saa at det ikke kommer til Rettergang. Men ved Domstolene kunne de alene komme i Betragtning som en vigtig Autoritets Meningshyttring og de

¹³⁾ En stor Mængde Collegial- og Ministerial-Skrivelser findes trykte i de i § 34 under Nr. 3, 5 og 6 nævnte Skrifter.

¹⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 31 Octbr. 1826 sidste Punctum.

kunne derfor ikke paaberaabes i Domme uden som understøttende Grunde for den i Dommen fulgte Mening. Vindende for Domstolene ere de ikke¹⁵⁾ og blive ikke sjældent tilfidesatte af disse¹⁶⁾. Ofte tilkjendegives i dem, at det omhandlede Spørgsmaal hører under Domstolenes Afgjørelse¹⁷⁾, og naar en Sag allerede staar for Retten, pleier end ingen Mening i den at afgives af Regjeringsmyndigheden¹⁸⁾.

Andet Capitel.

Netsreglers Forskjellighed efter deres Virkekræft og Indholds Beskaffenhed.

§ 47.

Almindelig, particulier og speciel Ret.

Almindelig Ret¹⁾ (jus generale, undertiden ogsaa kaldet commune) indbefatter de Netsregler, der gjælde for Undersaatterne i Almindelighed i hele Kongeriget. De fleste til dansk Privatret hørende Bestemmelser ere af denne Beskaffenhed. Meningen er ikke, at de paa eengang skulle være anvendelige paa alle Undersaatter, da mange af dem have Hensyn til Personer i en vis Stilling, saasom Umyndige og Mindreaarige, gifte Koner og Enker, eller til bestemte Forhold, saasom Landbo-

¹⁵⁾ Grundlov af 5 Juni 1849 § 78. Jfr. Ind. M. Skriv. 20 Juli 1852.

¹⁶⁾ Jfr. t. Er. Domme i Jur. Ugeskr. 4. Aarg. S. 171-174, f. 1849 S. 440-443, Høiesteretsstidende f. 1862 S. 599-603.

¹⁷⁾ Jfr. t. Er. Canc. Skriv. 10 Septbr. 1816, 22 Febr. 1825, Ind. M. Skriv. 22 Decbr. 1858.

¹⁸⁾ Jfr. Canc. Skriv. 27 Novbr. 1830.

¹⁾ Jfr. Indl. til Fædg. 2 Juni 1830, Andg. 28 Mai 1831 § 5, Indl. til Fædg. 24 Jan. 1838, Fædg. om Kæseværk i Alm. 8 Juli 1840 § 21.

forhold eller Contractsforshold, og kunne da kun komme til Anvendelse paa de Personer, som ere i saadanne Stillinger eller Forshold ²⁾).

Til particulier (særlig, særegen) Ret ³⁾ høre de Retsregler, som ere indskrænkede til visse snevrere Kredse indenfor danske Rets almindelige Omraade. Fornemmeligen høre dertil de, der ifkun gjælde for visse Dele af de under dette Omraade hørende Lande og benævnes stedlige (locale) Retsregler, saasom de, der ere givne for en eller anden Provinds ⁴⁾, for Kjøbstæderne eller for Landet ⁵⁾ eller for en enkelt Kjøbstad ⁶⁾, hvoraf en stor Mængde havees for Kjøbenhavn ⁷⁾. Til de particulære Retsregler henregnes dernæst ogsaa saadanne, som angaae alene en vis Klasse af Personer. For i denne Henseende at give Begrebet bestemte Grænser har man vel indskrænket det til saadanne Retsregler, der vedkomme alene en særegen Stand, som i det Hele eller Væsentlige staaer under egne Love ⁸⁾. En slig Stand er ifkun Krigsstanden og forsaavidt blive derfor alene de militaire Love og andre særlige militaire Retsbestemmelser at henseende til particulier Ret ⁹⁾, medens de Retsregler, som ere særlige for andre Forgerclasser,

²⁾ Saaledes maae t. Ex. Bestemmelserne i D. L. 1—23—9=12, 3—17—34, 38, 40 og 41, 5—7 og 5—8 henregnes til almindelig dansk Ret.

³⁾ Jfr. Andg. 28 Mai 1831 § 5, Fæd. 24 Jan. 1838 §§ 1 og 2.

⁴⁾ Jfr. 2 Fæd. af 15 Mai 1834, Plac. 11 Juni 1817, 21 Decbr. 1825, og ovenfor §§ 22=25.

⁵⁾ Jfr. t. Ex. 2 Andg. og en Fæd. 29 Febr. 1792, 2 Regl. 5 Juli 1803, 2 Andg. 29 Juli 1814, Andg. 24 Decbr. 1837, 13 Aug. 1841, Lov 22 Marts 1855, 31 Marts 1860, Bygningslov 30 Decbr. 1858, Lov om Brandpolitiet m. v. paa Landet af 2 Marts 1861.

⁶⁾ Jfr. t. Ex. Priv. 11 Marts 1682.

⁷⁾ Jfr. t. Ex. Priv. 24 Juni 1661, Plac. 28 Septbr. 1767, Instr. 28 Aug. 1795, Plan 1 Juli 1799, Fæd. 1 Novbr. 1805, Andg. 1 Jan. 1840, 20 Marts 1844, Bygningslov 17 Marts 1856, Communallov 4 Marts 1857, Skolelov 29 Decbr. 1857, Skattelov 19 Febr. 1861.

⁸⁾ Førstedes Gaanbb. 1. D. S. 71=72, 140=442.

⁹⁾ Jfr. § 26.

saafom for de forhen privilegerede Personer¹⁰⁾, for Bønder¹¹⁾, for Handlende¹²⁾, for Bøder¹³⁾, henregnes til den almindelige danske Ret. Men Sprogbrugen er dog i saa Henseende ingenlunde fast. Saaledes er det ganske sædvanligt at betegne Handelsfæddaner og Søbrug som *particulair Retsfæddaner*.

Speciel Ret¹⁴⁾ er den, der har en end mere indskrænket Virkefærd og navnlig gjælder alene for individuelle Personer¹⁵⁾ eller individuelle Sager¹⁶⁾. Dertil pleier man at henregne ogsaa de ved Bevilling, Retshandlers Stadfæstelse eller paa anden Maade i enkelte Tilfælde indbrømmede Undtagelser fra Lovens eller Anordningernes Forfrifter¹⁷⁾; men flige Undtagelser indeholde som saadanne ikke Retsregler¹⁸⁾.

¹⁰⁾ L. Gr. Priv. 24 Juni 1661, 25 Mai 1671, D. L. 1—2—11 og 12.

¹¹⁾ L. Gr. Fæddg. 1 Febr. 1757 § 7, 12 Marts 1783.

¹²⁾ L. Gr. Fæddg. 4 Aug. 1742, Plac. 22 Decbr. 1808, Undg. 23 April 1817.

¹³⁾ L. Gr. Undg. 29 Marts 1814, Lov 19 April 1864.

¹⁴⁾ De for mange Steder udgivne „specielle“ Lovreglementer, som t. Gr. Regl. 26 Aug. 1833, 13 Febr. og 6 Mai 1834, 5 og 26 Febr. 1835, hvilke modfættes det „almindelige“ Lovreglement af 27 Marts 1831, maae efter den gjængse Systeminddeling henføres til *particulair Ret*.

¹⁵⁾ Jfr. aabent Brev 9 Juni 1683 (i Registeret under „Gjælb“), Bevill. 3 Decbr. 1692, 22 Jan. 1698, Refol. 29 Septbr. 1808 (i Canc. Skriv. 1 Octbr. f. A.).

¹⁶⁾ Jfr. t. Gr. Refc. 1 Decbr. 1685, 13 April 1686, 13 Marts 1703, Plac. 30 Marts 1787, 16 April og 5 Juli 1805, 31 Mai 1809, Lov af 25 Febr. 1852 om Bøgelbgaard, 16 Febr. 1856 om Aflysning af Færgeretten mellem Korsør og Nyborg, 31 Marts 1858 om en Søbefæstning ved Kjøbenhavn.

¹⁷⁾ Erstedes Haandb. 1. B. S. 160-161, Larsens Privatret 1. B. S. 5, 23-26, Bangs og Larsens Proces 1. D. S. 255-256, Dom i Jur. Ugeskr. f. 1861 S. 771-775. Jfr. ovenfor § 33.

¹⁸⁾ Hermed negtes ikke, at egentlige Lovbestemmelser kunne være givne under de samme Former som de ovennævnte Undtagelser og navnlig i Bevillinger, da de indskrænkede Kongens Love ikke vare

Naar saalebes meddeles en Myndighedsbevilling, Indfødsret eller Dispensation fra et Ægteskabsforbud, da gives derved ingen Regel, hvorefter et Retsforhold skal bestemmes, men Retsregelen maa søges i Lovene om Myndige, Indfødte og Ægteskab. Derimod kan det vel i Lov eller anden Retsfilbe være bestemt, hvorvidt slige Undtagelser kunne gives.

Om en Lov eller Anordning skal ansees som almindelig, *particulair* eller *speciel*, synes at maatte afgjøres efter den Virkefreds, for hvilken den er givet, og ikke i og for sig efter Indholdets Bestaffenhed. Saalebes bliver t. Ex. Instructionen for Højesteret af 7de December 1771 en *particulair* Lov, uagtet den indeholder ogsaa Lovbestemmelser, der henhøre til den almindelige danske Ret.

Abskillelsen i almindelig, *particulair* og *speciel* Ret har vel ikke faste Grændser, men den hele Abskillelse er, skjøndt den vel benyttes i Systemet, heller ikke af stor Bigtighed.

§ 48.

Hvorvidt Love kunne have Gyldighed udenfor den Kreds, for hvilken de ere givne.

Det er omtvistet, hvorvidt Love kunne have Gyldighed udenfor den Kreds, for hvilken de ere givne, hvorunder navnlig hører Spørgsmaalet, om Lovbestemmelser, der ere givne som *particulaires* eller *specielle*, kunne gjælde som almindelig Ret ¹⁾.

Man maa nøie skjelne imellem *particulaires* og *specielle* Loves Benyttelse som Fortolkningsmidler for den almindelige Lovgivning og deres Gyldighed som Love udenfor den Kreds,

bundne til nogen vis Form. Nu kunne Undtagelserne ofte blive at tilstaae i Lovsform (jfr. Grundlove af 5 Juni 1849 § 32 og 18 Novbr. 1863 § 17), men naar Loven ikke indeholder nogen Retsregel, har den intet egentligt Lovgivningsstof, jfr. § 10.

¹⁾ Jfr. Rasmussen i Nyt jur. Ark. 16. B. S. 79-99, 1rsted i Jur. Tidsskr. 3. B. 2. H. S. 1-56.

for hvilken de ere udgivne²⁾. I particulaire og specielle Love indeholdes ofte Anvendelser af den almindelige Lovgivnings Grundsætninger, eller der findes i dem for Tilfælde, som iøvrigt ere ulorbestemte, Forskrifter, der ifølge Reglerne for den analogiske Anvendelse kunne benyttes i et andet Retsomraade³⁾. Men i saadanne Tilfælde kunne de particulaire og specielle Love kun i Betragtning som Fortolkningsmidler for den almindelige Lovgivning, og det maa være Fortolkeren overladt at undersøge, hvorvidt de ere mere eller mindre overensstemmende med den almindelige Lovgivning, og derefter at afgjøre hvilken Benyttelse af dem der kan stee paa denne Lovgivnings Omraade. Naar derimod en i en particulier eller speciel Lov indeholdt Bestemmelse skal gjælde som almindelig Lovbestemmelse, faaer den Virkning endog imod den hidtil bestaaende almindelige Lovgivning og kan altsaa forandre denne samt vedbliver at beholde denne Gyldighed paa det almindelige Retsomraade, indtil den for dette sættes paa sædvanlig Maade ud af Kraft.

Spørgsmaalet, om en i en particulier eller speciel Lov forekommende Bestemmelse kan have sliq Virkning, gaaer egentligen ud paa, om der i saadanne Love kan indeholdes en almindelig Lovbestemmelse; thi er dette afgjort, forstaaer det sig, at den almindelige Lovbestemmelse maa have Gyldighed som saadan. Men det lader sig paa ingen Maade benegte, at en almindelig Forskrift kan gives i en iøvrigt til en vis Ræds indskrænket Lov. Hvis der saaledes i en Lov for en Deel af Kongeriget blev tilføjet, at en vis i samme givne Bestemmelse skulde gjælde ogsaa i det øvrige Kongerige, eller der endog i en Lov for en af de Landsdele, der tildeels have deres egen Lovgivning, saasom i en Lov for Færøerne eller for de danske Der i Vestindien, blev foreskrevet, at en vis i samme indeholdt Forskrift tillige skulde gjælde i Kongeriget, kunde det vel siges,

²⁾ At ikke derimellem gjøres en skarp Adskillelse, er en Hovedmangel i Erstedts i Anm. 1 nævnte Afhandling.

³⁾ 3fr. § 93.

at det var mindre passende, at sliq Anordning gjordes paa denne Maade, men der kunde dog ikke reises nogen grundet Tvivl imod, at Bestemmelsen maatte faae den Virkekreds, som i Loven var den tillagt. Vel burde Loven i saa Fald kundgjøres paa sædvanlig Maade i Kongeriget, men om dette end ikke skeer, bortfalder ikke derved Bestemmelsens Gyldighed for Kongeriget¹⁾. Det kommer altsaa an paa at erkjende, at der i en *particulair* eller *speciel* Lov virkelig indeholdes en almindelig Bestemmelse, og dette kan, da en udtrykkelig Forstribt derom ikke lettigen vil forekomme, ofte have sine Uanskeligheder.

Det kan i saa Henseende ingenlunde være nok, at alle de Grunde, som have fremkaldt Lovregelen, synes ogsaa at være tilstede udenfor Lovens almindelige Virkekreds; thi det er dog altid muligt, at andre særegne Grunde have bevirket, at Lovgivningsmagten ikke har villet, at Regelen skulde være gjældende udenfor den Kreds, for hvilken Loven i det Hele er givet. Til en Lov udfordres ogsaa, at Lovgivningsmagtens Villie er udvortes tilkjendegiven som saadan (*lex non promulgata non obligat*). Men naar en Lov udtrykkeligen forbynder sine Regler kun for et vist Sted eller for anden indskrænket Kreds, mangler i Almindelighed Betingelsen for deres Gyldighed i andre Kredse. I saa Henseende kan det ikke komme i Betragtning, at Loven muligen maatte være bleven thinglæst i alle Retskredse; thi naar den dog kun giver Regler for nogle Undersaatter, kunne de andre ikke ansees bundne ved samme. Saaledes kunde Placaten for Kjøbenhavn af 28de September 1767 ikke hjemle den, der udenfor denne By fandt Hittegods, Afgang til Findeløn, førend Bestemmelsen derom blev udvidet til de øvrige Dele af Kongeriget ved Placaterne af 8de Juni 1811 og 5te December 1812. Heller ikke er det tilstrækkeligt, at den *particulair* eller *specielle* Lov findes at stemme overens med hvad der af andre Grunde maa antages at være bestaaende almindelig Ret; thi der mangler dog en

¹⁾ 3fr. § 30.

Tilfjendbegivelse om, at det er Lovgiverens Villie, at Loven skal gjælde udenfor den Kreds, for hvilken den er givet. Udenfor denne Kreds bliver vel at følge samme Regel, men dette skeer ifølge den der bestaaende Ret. Denne kan muligen i saa Fald bestrækes ved Loven, men kan ikke grundes paa denne alene. Naar saaledes Rescript til Stiftsbefalingsmanden over Island af 19de December 1738 foreskriver, at besøvede Qvindfolk, hvis den af dem udlagte Barnesader efter Loven befrier sig med sin Ed, ikke derfor skulle drages til Ansvar, med mindre deres Angivelse befindes at være falsk, kan man ikke af Rescriptet see, at Bestemmelsen er bleven anseet hjemlet ved den almindelige norske Lovgivning, hvormed den danske i saa Henseende var overensstemmende, og det er saa meget usikkert at gaae ud derfra, som det end ikke kan paavises, at Norske Lov paa den Tid var gjældende paa Island med Hensyn til Rescriptets Gjenstand⁵⁾. Der er saaledes Intet i Rescriptet, som kan gjøre dette til Lov i Danmark, hvilket naturligviis dog ikke er til Hindrer for, at samme Regel, som Rescriptet indeholder, kan her blive anvendt, naar den findes at samstemme med almindelig dansk Ret. Ganske det Samme maa gjælde om den Bestemmelse i Rescript for Finmarken af 2den Mai 1776 § 7, at ingen Straf men vel Betaling til Eiermanden bør paalægges, naar Tyveri er skeet af uafværgelig Nød eller paa nogen anden Maade til Livs og Sundheds Bedligholdelse. Da Rescriptet af særegne Grunde gjør flere Undtagelser for Finmarken fra de almindelige Regler om Tyveri, og ikke selv udtaler, hvorvidt § 7 hører til disse Undtagelser eller ikke, maa Fortolkeren være berettiget til at undersøge dette og heri ligger allerebe, at Bestemmelsen ikke i Kraft af Rescriptet kan være Lov i Danmark⁶⁾.

⁵⁾ Jfr. Resc. 17 Decbr. 1734 og ovenfor § 23 S. 104-105.

⁶⁾ At Højesteret i flere Tilfælde af saakaldet Røbdyveri og navnlig ved Dom af 16 April 1821 i en islandsk Sag har frifundet de Tilstalte (Jur. Tidsskr. 3. B. 2. H. S. 38), viser vel, at Retten anseer slikt Handling for straffri, men godtgjør ikke, at Retten betragter

Derimod synes en particulier eller speciel Lov at indeholde en almindelig Lovbestemmelse, naar den angiver hvad der er en almindelig Lovs rette Mening; thi i saa Fald maa Lovgiveren, naar han ikke skal komme i Modsigelse med sig selv, ville, at samme Lov ikke paa andre Steder eller Tilfælde anvendes i nogen anden Mening, og Dommeren eller anden Mand, som skal anvende Loven, maa, for ikke at fornegte sit Forhold til Lovgivningsmagten, være pligtig at rette sig efter dennes saaledes tilkjendegivne Villie, saasnart samme bliver ham bekendt. Exempler paa saadanne Fortolkninger findes iblandt de i § 14 under Nr. 1 anførte Rescripter og Resolutioner og i Instruction for Kjøbenhavns Magistrat af 28de August 1795 § 29, forsaavidt her lægges den Mening ind i D. L. 1—2—8, at Øvrighedspersoner ikke staae „under den almindelige Ret“ i Sager om deres Øvrigheds handlinger. Paa en blot sandsynlig Forudsætning om en vis Fortolkning af en almindelig Lov kan imidlertid ingen almindeligt gjældende Lovregel grundes. Saaledes kan man ikke paastaae, at Rescriptet for de danske Der i Vestindien af 22de September 1769 afgjorde, at de i D. L. 5—14—22 bestemte Bøxerenter kun skulde løbe i 6 Maaneber⁷⁾.

Hvad der antages om autentiske Fortolkninger maa ogsaa gjælde, naar i en particulier eller speciel Lov ligesaa tydeligt forkyndes hvad der ellers maa ansees som Regel efter

selve Rescriptet af 2 Mai 1776 § 7 som en gjældende Lov i Danmark. Hvad den islandske Sag angaaer, maa det desuden bemærkes, at det omhandlede Rescript har tilveels været udvidet til Island ved Resc. 25 Juli 1808 § 7, jfr. Coll. Tib. f. 1838 S. 418-420.

⁷⁾ Jfr. Jur. Ark. 10. B. S. 163-169, Jur. Tidsskr. 3. B. 2. S. 37. Rescriptet udgiver sig ikke for at indeholde nogen saadan Fortolkning og den Gunst, som det vil tilstaae de omhandlede vestindiske Bøxer, kan bestaae i de indrømmede 10 Procent i Recambio. Jfr. ogsaa Domme i Nyt jur. Ark. 29. B. S. 115-118, Jur. Tidsskr. 4. B. 2. S. 213-216, 13. B. 2. S. 59-61. Spørgsmaalet er iøvrigt faldet bort ved Fdbg. 18 Mai 1825 § 45, jfr. Resc. 19 Marts 1828 Nr. 3.

den bestaaende Ret og navnlig den almindelige Forgivning. Men af slige Udtalelser haves uden Tvivl ikke mange⁸⁾. For-

⁸⁾ Man har antaget, at en almindelig Regel skulde indeholdes i Rescript for Alsborg af 18 Jan. 1760, forsaavidt heri foreskrives, at „Arrester ikke bør præjudicere Umyndiges Forbringere i Værgens Bo, naar de ikke ved Dom ere confirmerede og kjendt lovlige, for- end det kom til Concurss, hvad enten Concurssen eksisterede deraf, at Debitor undvige og derved selv tacite declarerede sig fallit, eller og deraf, at een eller flere blandt hans Creditorer have declareret ham fallit og begjert af Ærgheden, at de ville antage sig hans Bo“, hvorefter man slutter, at Domme, som vare erhvervede før Fallitbehandlingens Begyndelse, maatte i begge Tilfælde kunne kræveres i Fallitboet, jee Bangs og Larsens Process 4. D. S. 297-301. Men det lader sig ved Fortolkning neppe godtgjøre, at Rescriptet indeholder en almindelig Regel, saafremt Bestemmelsen maatte findes at afvige fra den da bestaaende almindelige Forgivning. Der kan vel ikke angives nogen Grund til, at en særlig Regel skulde i Henseende til Rescriptets Gjenstand gjælde for Alsborg, men dette er ikke nok for at antage, at den for et enkelt Sted givne Lov skal som Lov have Gyldighed udenfor dette Sted. Heller ikke indeholder Rescriptet Noget, der tilkjendegiver, at den anførte Bestemmelse ifølge Forgiveverens Mening skal anses grundet i den almindelige Forgivning, og det kan saa meget mindre formodes, at det daværende danske Cancelli har villet udvirke en authentisk Fortolkning, der skulde kundgjøres ifknn ved et particulier Rescript, som Collegiets Medlemmer vare indbyrdes meget uenige om, hvilken Virkning der ifølge Forgiveverens Mening maatte tillægges en foretagen Arrest i Gods, jfr. Stampes Erklæring 2. D. S. 64-97. Ligesaa lidt taler endeligen den Omstændighed, at den samme Bestemmelse er givet for Throndhjem By ved Rescript af 4 Decbr. 1761 og at dette Rescript er paa særligt Andragende blevet udvidet til nogle andre Kjøbstæder i Norge ved Resc. 3 Septbr. 1772, 23 Febr. 1776 og 24 Mai 1782, for, at Rescriptet forkynnder en almindelig Regel. Havde dette været Forgiveverens Aufskuffelse, da havde det været langt naturliggere, at det, i Stedet for at udvide Rescriptet fra Kjøbstad til Kjøbstad, var tilkjendegivet, at ingen Udvidelse behøvedes, da den omhandlede Bestemmelse fulgte af den almindelige Forgivning. Jeg skulde saaledes formene, at Rescriptet for Alsborg og de nævnte

ordningen for Norge af 19de August 1735 er en Lov, hvoraf flere Bestemmelser antages ligesvem at være gjældende ogsaa i Danmark, da de anses grundede i de danske og norske overeensstemmende Love og disses Grundsatninger⁹⁾. I Forordningen paaberaabes nu vistnok flere saadanne Artikler af Christian den Femtes Norske Lov, hvortil der findes tilsvarende i samme Konges Danske Lov. Men man kan dog ikke tydeligen see hvad i dens Bestemmelser der er blevet anseet grundet i Loven og hvad der er betragtet som noget Nyt, og heraf maa følge, at man, førend nogen Anvendelse skeer i Danmark, maa være besejret til at undersøge, om den vedkommende Bestemmelse kommer overens med Danske Lovs Forordninger og Grundsatninger. En sliq Undersøgelse vilde udelukkes, hvis

senere Rescripter ikke kunne være afgjørende for eller imod ved Besvarelsen af det Spørgsmaal, om en Tom, der er erhvervet, førend Skuldsættelsen færdig, kan erkræves i hans Fallitbo, naar Stiftesbehandlingen er bevirket derved, at han enten er udbegen eller af sine Creditorer er erklæret fallit, men at dette Spørgsmaal maa besvares ved Fortolkning af den almindelige Lovgivnings Bestemmelser. I saa Henseende maa jeg henholde mig til min Tilbageholbelsesret S. 19-32 og finder ikke min Beviisførelse svækket ved hvad derimod er anført i Bangs og Larsens Proces 4. D. S. 289-301. Derpaa skal jeg imidlertid ikke nærmere indlade mig, da Spørgsmaalet er afgjort ved Loven om Fallitboer af 30 Decbr. 1858 § 2. Den omhandlede Bestemmelse i Resc. 18 Jan. 1760 skalde, efter hvad der først var indstillet af Cancelliet og bifaldt af Kongen, udgaa som almindelig Forordning, men heri skete senere Forandring, jfr. Stampes Erkl. 2. D. S. 719. Var saadan Forordning udkommen, vilde forlængst et Spørgsmaal være afgjort, om hvis Besvarelse der alt dengang vare og senere bestandigt have været forskellige Meninger. Naar det i Bangs og Larsens Proces 4. D. S. 301 anføres, at jeg, saafremt Fallenten ved sin egen Fallitserklæring bevirke sit Bo taget under Stiftesbehandling, skalde have betragtet denne som i det Hele ugyldig, da er dette en Feiltagelse, da netop det Modfatte anføres i Tilbageholbelsesretten S. 33 Anm. 73.

⁹⁾ Jfr. Jur. Tidsskr. 3. R. 2. H. S. 8-10.

Bestemmelsen var en her gjældende Lov. Det er derimod en analogist Anvendelse, der finder Sted. I den efter Norges Afstiftelse fra Danmark udkomne Placat af 25de Juli 1820 henvises vel til Forordningen af 19de August 1735 § 2¹⁰⁾, men Maaden, hvorpaa dette er skeet, forudsætter ikke nødvendigtvis, at denne § 2 er betragtet som en i Danmark gjældende Lov. Et bedre Exempel kan hentes fra Instructionen for Høiesteret af 7de December 1771, der synes at maatte betragtes som en *particulair Lov*¹¹⁾. Naar det i Instructionens § 30 forudsættes, at fremmede Love kunne af Høiesteret blive at anvende i enkelte Sager, kan der ikke være Tvivl om, at saadan Anvendelse ogsaa maa kunne skee ved de underordnede Domstole, fra hvilke desuden Sagerne ordentligvis ved Appel kunne bringes ind for Høiesteret. Men netop den Omstændighed, at Bestemmelsen er rettet til den for de da forenede Riger fælleds Høiesteret, viser paa en ganske anden tydelig Maade, at Forudsætningen er almindelig, end hvis Bestemmelsen kun havde i en for et enkelt Sted eller enkelt Landsdeel udkommen Lov¹²⁾.

Angives Noget at følge af sig selv eller af Sagens Natur, kunde det vel synes, at denne overalt maatte være eens, men hvad Sagens eller Forholdets Natur medfører maa dog afhænge af den Maade, hvorpaa Forholdet iøvrigt er ordnet, og derfor kan man ikke af slige Udtryk i og for sig ulede, at den givne Bestemmelse skal være almindelig. Naar det saaledes i Anordning for Island af 15de August 1832 § 8 siges: „dog følger det af sig selv, at den Indklagede ei kan dømmes for andet end det, der er Klagens og den i Overensstemmelse med samme udstedte Indkaldelses Gjenstand, og at Dommeren, uagtet den Indklagede ei har ladet sig høre over Søgsmålet, bør forkaste dette, forsaavidt det ikke desto mindre viser sig at

¹⁰⁾ Jfr. Jrdg. 23 Jan. 1750, 31 Mai 1805 § 7, Canc. Skriv. 22 Decbr. 1821, 21 Septbr. 1822, 22 Octbr. 1846, 21 Jan. 1847.

¹¹⁾ Jfr. § 47 C. 215.

¹²⁾ Jfr. Instr. 14 Jan. 1778 § 32.

være ugrundet", da er dette en Følgesætning af den umiddelbart foran givne Forskrift om den indstævnte Sagvolber, som ganske udebliver. Findes nu den almindelige danske Lovgivnings Regler om saadan Udeblivelse, hvilke indeholdes i D. L. 1—4—30 og Forordningen af 3die Juni 1796 § 2¹³⁾, at stemme med denne Forskrift, saa kan den anførte Bestemmelse betragtes som en nærmere Udvikling af en sælleds Grundsætning¹⁴⁾. Skulde derimod Uoverensstemmelse findes at bestaae imellem bemeldte Regler og den første Forskrift i § 8 af Anordningen for Island — hvilket forresten ikke er Tilfældet — kunde Følgesætningen ikke faae nogen Anvendelse i Danmark. Det viser sig altsaa, at den Omstændighed, at denne Sætning angives som en Selvfølge, ikke er tilstrækkelig til at bevirke, at den kan ansees som en ogsaa i Kongeriget Danmark gjældende Lovbestemmelse.

Det Anførte godtgjør hvor varfom man maa være ved at tilslætte Bestemmelser, der indeholdes i en ikkun for en indskrænket Kreds udkommen Lov, Gylbigheid som Lovbestemmelser udenfor denne Kreds. I Resultatet bliver vel ofte ingen Forskjel, enten man indbrømmer dem saadan Gylbigheid eller gjør en analogisk Anvendelse af dem, men det er dog af de Grunde, som ere anførte i Begyndelsen af denne Paragraph, af Vigtighed, at man holder over den forssjellige Grundsætning.

Imod nogensinde at betragte Forskrifter, der findes i en particulier eller speciel Lov og navnlig i et saadant Rescript, som almindelige Lovbestemmelser, har man indvendt¹⁵⁾, at en Lov ikke kan forbinde andre Undersaatter end dem, for hvilke den er kundgjort, at Dommeren derfor vilde gjøre Uret ved at anvende den paa Andre, at Kundskaben om samme for Andre er tilfældig, at den Offentliggjørelse af Rescripter og andre utrykte Love, der er skeet ved privat Foranstaltning, hverken

¹³⁾ Jfr. Lov om Landvæsencommissioner af 30 Decbr. 1858 § 8.

¹⁴⁾ Jfr. *Ennomia* 3. D. S. 526-543, Bangs og Larsens *Process* § 39.

¹⁵⁾ Paasens i *Nyt jur. Ark.* 16. B. S. 87-94.

giver Sikkerhed for deres Tilværelse eller Indhold og at man, naar Lovgiveren har anvendt en almindelig Lov paa enkelte Tilfælde, maa skjæle mellem hans Mening om hvad den almindelige Lov tilholder, og hans Villie, der kun gaaer ud paa Anvendelsen i de Tilfælde, som den indskrænkede Lov omfatter. Imidlertid har man dog indrømmet, at disse Betæneligheder maatte falde bort, naar den i den *particulair* eller *specielle* Lov indeholdte Bestemmelse maa blive til Gunst for den, paa hvis Forhold den anvendes. Dette maatte t. Ex. gjælde om Rescriptet for Kjøbenhavn af 28de November 1755 § 2, der nærmere forklarer Begrebet om Hæzardspil, og Rescriptet for Finmarken af 30te November 1759, som til Anvendelse af D. L. 6—13—1 fordrer Besvangrelse.

Men en Lovs Kundgjørelse (*publicatio*) er ikke Vetingelse for dens Gyldighed, skjøndt dens Anvendelse i visse Tilfælde kan falde bort, naar den ikke er vedbørligen bekendtgjort¹⁶⁾, og da Enhver er pligtig at rette sig efter en ham vedkommen Lov, saasnart han bliver bekendt med samme, om den end ikke er offentlig kundgjort¹⁶⁾, gjør Dommeren ingen Urret, naar han i slikt Tilfælde anvender Loven paa ham. De allerfleste almindelige Lovbestemmelser, som indeholdes i *particulair* eller *specielle* Rescripter, ere desuden autentiske Fortolkninger af kundgjorte Love og disse Fortolkninger ville som oftest findes virkelig at have truffet den rette Mening, og da en autentisk Fortolkning har tilbagevirkende Kraft¹⁷⁾, forhindre, om den end udkommer i sædvanlig Lovsform og thinglæses, ikke dens Anvendelse paa Tilfælde, i hvilke det ikke har været muligt for de Paagjældende at rette sig efter samme. Denne Udvidelse af dens Virksomhed i Tiden er uden Tvivl ligesaa betænkelig som en Udvidelse af dens Virksomhed i Rummet, hvis den indeholdes i en stedlig Lov. Aldeles vilkaarlige Bestemmelser ville neppe nogensinde blive givne som almindelige i en *particulair* eller *speciel* Lov, men kun saa-

¹⁶⁾ Sfr. § 30.

¹⁷⁾ Sfr. § 70.

danne, som Lovgivningsmagten antager ligesfrem at følge af Sagens Natur eller den bestaaende Lovgivning og hvis Rigtighed den derfor kan forudsætte at være indlysende af sig selv. Skulde den feile heri, kunne de Paagjældende vel beklage sig over, at den almindelige Lovbestemmelse er givet i den ufuldkomne Form, men derved taber den ikke i sin forpligtende Kraft. Saalænge den *particulair* eller *specielle* Lov, hvori den almindelige Lovbestemmelse indeholdes, ikke er bekendt udenfor den Kreds, for hvilken den er udkommen, vil den heller ikke blive anvendt i en videre Kreds, men herved er ikke afgjort hvad der skal gjælde, naar Rundskab om den er bleven videre udbredt. At den er udkommen i Rescriptform, kan i og for sig ikke begrunde nogen Indbending imod den¹⁸⁾. Kunde sliq Indbending gøres, maatte den med samme Tvivl kunne fremsættes imod de Lovbestemmelser, der ere givne i almindelige Rescripter, paa hvilke Exempler ligeledes ere anførte i § 14. At Rundskab om Rescripterne kun ved private Samlinger er bleven almindeligen udbredt, betager dem heller ikke noget af deres Gyldighed, men medfører alene, at der kan reises Tvivl imod den Angivelse af dem, der findes i sliqe Samlinger¹⁹⁾. Endeligen er det ikke tilstedeligt at stjelne imellem Lovgiverens Mening og hans Villie, naar hiin med Bestemthed er udtalt som Retsregel. Undertiden indeholder Rescriptet blot en Fortolkning af den almindelige Lov, uden at Fortolkningen anvendes paa noget givet Tilfælde. Derved kan den ikke faae større Virkning, end naar Lovgiveren strax tillige gjør Anvendelse af samme, men hvis man kun vil ansee Fortolkningen som en Meningshyttring, hvis Rigtighed Dommeren kan underkaste nærmere Prøvelse, faaer Rescriptet i saa Fald, uagtet det erkjendes for en Lov, dog ikke Virkning som saadan. Imidlertid have enkelte Resolutioner, hvori den uindskrænkede Konge har udtalt en Mening i et Retsanliggende uden at have villet, at den som udgaaet fra ham skulde være

¹⁸⁾ Jfr. § 30 C. 135-137.

¹⁹⁾ Jfr. §§ 34 og 86.

afgjørende²⁰⁾. I saa Fald har den ikke haft Lovs Virkning i det Tilfælde, i hvilket den er tilkjendegiven, og kan derfor saa meget mindre betragtes som Lov i andre Tilfælde.

Det Foranførte uagtet, negtes ingeniunde det Mislige i, at almindelige Lovbestemmelser gives i Rescriptsform og navnlig i *particulaire* eller specielle Rescripter, men dette er ogsaa ophørt fra den Tid, Kongen ikke længere er i ubelukkende Besiddelse af Lovgivningsmagten. Spørgsmaalet om almindelig Anvendelse af de i *particulaire* eller specielle Love indholdte Bestemmelser er i det Væsentlige ogsaa indskrænket til visse i ældre Tid givne Rescripter og andre utrykte Resolutioner og taber mere og mere sin Betydning, efterhaanden som disse Rescripter og Resolutioner træde ud af Kraft ved senere Lovbestemmelser.

Man har spurgt, hvorvidt der i Christian den Femtes Norske Lov gives Bestemmelser, der have Lovskraft ogsaa i Kongeriget Danmark²¹⁾. I ældre Tid har man været tilbøielig til at ansee bemeldte Lov i det Væsentlige som en authentisk Fortolkning af Danske Lov, da det i Fortalen til hiin Lov siges at have været tilsigtet, „at denne norske med Borens tilforn givne danske Lovbog ubi Orden, Mening og Ord, det meste muligt var, og hvor Norges Bestaaenhet det ei anderledes fornødentlig udkrævede, kunde overensstemme.“ Men denne Mening er forlængst forladt og lader sig heller ikke forsvare. De anførte Ord i Fortalen angive kun en Regel, som er fulgt ved Norske Lovs Forfattelse, og ligesaa lidt have nogen anden Tilkjendegivelse om, at denne Lov skal betragtes som Fortolkning af Danske Lov. Tværtimod maa man antage, at Norske Lov, da den kun forkynder sig som Lov for Norge og ikke for Danmark, ingen Gyldighed skal have i dette Rige. Simidlertid kan det synes noget tvivlsomt, om ikke en Undtagelse maa gjøres med Hensyn til saadanne

²⁰⁾ Jfr. § 14 C. 43.

²¹⁾ Jfr. Ørstedes Supplement 1. D. C. 15-23, Haandb. 1. B. C. 45-59.

Bestemmelser i Norske Lov, der blot indeholde en Tydeliggjørelse af det, som Danske Lov allerede har tilsigtet at foreskrive, idet den Lovkyndige i saa Fald ikke skalde være berettiget til at forklare Danske Lov imod Lovgiverens egen tydeligt tilkjendegivne Villie²²⁾. At der gives flere Artikler i Norske Lov, der have faaet et saadant Tillæg, som efter sammes Bestaffenhed kan antages at tilsigte at tydeliggjøre den i Danske Lov forekommende og i Norske Lov optagne Bestemmelse, maa indrømmes. Saadanne Artikler ere: N. L. 1—9—5, hvor Udtrykkene i D. L. 1—9—5: „End besthldes forbeelt Mand“, ere forandrede til: „End besthldes saadan lovfældt Mand“, og ved Ordet „saadan“ bestemt henviser til den foregaaende Artikel²³⁾; N. L. 1—13—17, hvor der til de villige Vidner, som nævnes i D. L. 1—13—16, ere tilføiede „Forældre“; N. L. 1—22—16, hvor der til den fra D. L. 1—24—16 tagne Bestemmelse, at fribløst Mand har Dagsrum og Nattefrist at rømme, er tilføiet: „og siden sthnde sig Veien ligesfrem af Landene, saafom hans Dom hannem tilholder“; N. L. 3—6—4, hvor der, i Stedet for at D. L. 3—6—4 har: „Taxereborgerne skulle blive ved forrige Aars Taxter“, siges: „Taxereborgere for deres egne Personer skulle blive ved forrige Aars Taxt“; N. L. 6—13—3: „Dersom nogen for anden vorder formedelst kjendelige og skinkarlige Omstændigheder mistænkt og berhgdet“, medens D. L. 6—13—3 lyder saaledes: „Dersom nogen for anden vorder mistænkt og berhgdet“; N. L. 6—17—33, som har: „da bør han udi Fængselet at miste sin Hud“, i Stedet for, at i D. L. 6—17—32 siges: „da bør han at miste sin Hud“. Men i intet af disse Tilfælde eller i noget andet, hvor en Bestemmelse i Danske Lov er ved at optages i Norske Lov undergaaet nogen Forandring, er det tilkjendegivet, at Danske Lov dermed skal

²²⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 49-50.

²³⁾ Jfr. med Hensyn til disse Artikler Larsens Skrifter 3. Afd. 1. B. S. 102-104.

være forklaret, og Kjendetegnet paa en authentisk Fortolkning ²⁴⁾ er saaledes heller ikke i disse Tilfælde tilstede. Om Forandringen kun tilsigter en Forklaring, maa uledes af dens Betskaffenhed i Forbindelse med vedkommende Bestemmelses øvrige Indhold, og udfindes altsaa ved sædvanlig Fortolkning. Veder denne til et bekræftende Svar, bliver Bestemmelsen i Danske Lov vel at anvende i den i Norske Lov tydeligere tilfjendbegivne Mening, men dette steer ikke, fordi Norske Lov i sligt Tilfælde skal ifølge Lovgiverens Villie betragtes som Lov i Danmark eller som authentisk Fortolkning af Danske Lov, i hvilket sidste Fald den forsaavidt ligeledes blev Lov i Danmark, men fordi bemeldte Mening ved sædvanlig Fortolkning findes at være Danske Lovs egen sande Mening. Norske Lov benytttes følgerigen kun som Fortolkningsmiddel og man gaaer ikke ud fra, at Lovgiveren i Norske Lov har tilfjendbegivet nogen Villie om, hvorledes Danske Lov skal forstaaes. Var det anderledes, vilde sædvanlig Fortolkning i omhandlede Henseende være udelukket, men dertil vilde det være nødvendigt, at de vedkommende Steder i Norske Lov vare erklærede for Fortolkninger af Danske Lov, eller at det paa anden Maade var udtalt, at en lovgivende Villie for Danmark i dem var neblagt.

Efter de samme Grundsætninger, som ovenfor ere fremstillede, maa det Spørgsmaal besvares, om der i Finantssloven kunne gives Lovbestemmelser af en meer almindelig Betskaffenhed og navnlig en saadan, der enten skulle gjælde udenfor Finantssperioden eller hvorved andre Love forandres. Enkelte slige Bestemmelser ere givne ved vore Finantsslove ²⁵⁾, og naar det steer undtagelsesviis for Bequemmeligheds Skyld, kan neppe Noget indvendes derimod. Men i Almindelighed bør Finantssloven indskrænkes til Overflag over Statens Indtægter og Udgifter ²⁶⁾.

²⁴⁾ Jfr. § 70.

²⁵⁾ See t. Ex. Finantsslov af 26 Juni 1850 Tavle K Nr. 6 og 23, L Nr. 8 og 12, P Nr. 14 og 23 (jfr. Grundlov 5 Juni 1849 § 22), Finantsslov 26 Martz 1852 § 20 B g Nr. 5.

²⁶⁾ Jfr. Grundlov 5 Juni 1849 § 52.

Ingen kan i den for et vist Aar givne Finantslov vente at finde Bestemmelser, som skulle gjælde udenfor dette Aar, og Finantslovsforlaget bør regelmæssigen være affattet i Overensstemmelse med de gjældende Lovlove, Pensionslove og andre Love, der give staaende Regler for visse Udgifter. Men optages ikke desto mindre i Finantsloven nogen Lovbestemmelse af den omhandlede mere almindelige Bestaffenhed, maa den ganske have en sædvanlig Lovs almindelige Virksomhed. Dette følger deraf, at Finantsloven efter vor Grundlov ganske betragtes og behandles som en Lov. Man har vel indvænt, at Finantsloven efter Grundlovens § 52 „kun“ er et Overdrag over Statens Indtægter og Udgifter²⁷⁾. Men dette kan slet ikke uledes af Grundlovens § 52; thi fordi Finantsloven skal indeholde et saadant Overdrag, følger ikke deraf, at den ei maa indeholde noget Andet og Mere. Foraauidt man dernæst har meent, at Finantsloven i alt Fald, hvis den optog en Fortolkning af en anden Lov, der hjemlede Nogen en Ret, vilde gjøre Indgreb paa Domstolenes Omraade²⁷⁾, er dette uden Tvivl en Betragtning, som ingen Indflydelse kan have, da det ingensteds er bestemt hvad Finantsloven ikke maa indeholde, og derfor enhver Fortolkning, som kan gives i en anden Lov, ogsaa kan, i hvor uregelmæssigt og lidet ønskeligt det end er, optages i Finantsloven. Angaar Fortolkningen en enkelt eller visse bestemte Personers Ret og har det virkeligen været Hensigten at udelukke Domstolenes Indflydelse paa Sagen, kan Lovbestemmelsen være uretsfærdig, men bliver ikke derved mindre virksom. Imidlertid kan det ikke lettigen antages, at Lovgivningsmagten vil give en saadan Lovbestemmelse, og derfor maa, naar ved Finantsloven negtes en Udbetaling paa Grund af en vis Forstaaelse af en anden Lov, Formodningen være for, at derved kun skal tilkjendegives hvad der paa Statskassens Vegne paaftaaes, men uden at den, der anseer sig forurettet ved Bestemmelsen, er udelukket fra at faae sin

²⁷⁾ B. T. Ussing i Tidsskr. f. Retsvæsen 1. B. S. 244-246, jfr. Dom i Jur. Ugeskr. f. 1864 S. 549-554.

Ret efter den forklarede Lov prøvet ved Domstolene. Men er det klart, at Bestemmelsen i Finantøloven er en fortolkende Lovbestemmelse i sædvanlig Betydning, saaledes som samme kunde være givet i en anden Lov, kan den ikke af Domstolene tilfidesættes af den Grund, at den findes i Finantøloven.

§ 49.

Ufravigelige og declaratoriske Retsregler.

Nogle Retsregler ere af den Bestaaffenhed, at de ubetinget skulle herfke, saa at ingen Afvigelse fra dem tilstede, med mindre der i alt Fald opnaaes en Dispensation, saasom Reglerne om Myndighedsalderen og de fleste væsentlige Regler om Ægteskabsforholdet; andre tilstede den individuelle Villie fri Magt til at vedtage afvigende Regler, saa at de kun komme til at gjælde, naar der ikke er gjort Brug af denne Beføielse, saasom i Almindelighed Reglerne om Contracters Virkninger¹⁾. De første benævnes absolute eller ufravigelige²⁾, de sidste declaratoriske Retsregler. Grunden til det Bindende i de førstnævnte ligger ordentligviis deri, at deres Sagttagelse har for det almene Vels eller Sædelighedens Skyld eller af særlige Hensyn Interesse for det Offentlige. Hvilke Retsregler der ere af den ene eller af den anden Art, lader sig ikke bestemme ved noget almindeligt Kjendemerke, men maa bedømmes fornemmeligen efter de Forholds Bestaaffenhed, som de angaae, samt Retsreglernes Indhold og Grunde³⁾. Saaledes kan der vel være Formodning for, at de Retsregler, der angive Indhold og Virkninger af Contracter, ikke udelukke fri Overeens-

¹⁾ Jfr. t. Gr. D. L. 5-7-1, 2, 3, 5 og 6, 5-8-1, 8, 10, 11 og 14, Fribg. 29 Octbr. 1794 § 43, Plac. 26 April 1817, Lyndelov 10 Mai 1854 §§ 6, 7, 9, 13, 29, 39, 40 og 45. Herhen høre ogsaa flere Handelsæbvaner.

²⁾ Jfr. Plac. 14 Decbr. 1805. I Ind. M. Skriv. 20 Marts 1849 taltes de præceptive.

³⁾ Jfr. § 97.

komst om afvigende Bestemmelser, men ogsaa slige Regler ere undertiden af statsoeconomiske eller andre særlige Grunde aldeles bindende, hvilket stundom er udtrykkeligen udtalt⁴⁾. I Bødesager, som kun medføre privat Forfølgning, kunne Parterne vel ved Forlig vedtage baade en anden Størrelse og en anden Anvendelse af Bøderne, end hvad derom er bestemt i Lovene⁵⁾, men dette er en Følge af den Magt, som Forfølgningsmaaden giver den Fornærmede over Sagen, og Lovene om slige Bøder kunne ikke kaldes declaratoriske Bestemmelser, da man herved kun tænker paa Retregler om Forhold, som, idet de stiftes, ordnes paa en anden Maade, end Retregelens Indhold medfører.

§ 50.

Regelmæssig og singulair Ret.

Denne fra den romerske Ret hentede Inddeling opfattes paa forskjellig Maade. Vil man overføre den i vor Ret, synes ved singulair Ret (*jus singulare*) at maatte forstaaes de reent positive, af politiske eller andre særegne Grunde givne Bestemmelser, der staae i Mod sætning til de i den almindelige positive Ret indeholdte Grundsætninger, og de øvrige Retregler blive da at hense til den regelmæssige Ret (*jus commune* eller *vulgare*). De singulair Forordninger kunne være enten til Fordeel (*jus singulare favorabile*) for visse Personer¹⁾, be-

⁴⁾ L. Ex. D. L. 5—14—1 (jfr. Plac. 6 Juni 1820), 5—14—5 (jfr. Lov 6 April 1855 §§ 1 og 2), Frdg. 23 April 1781 § 25, 8 Juni 1787 §§ 4 og 6 (jfr. Frdg. 9 Marts 1838 § 10), 19 Marts 1790, Plac. 14 Decbr. 1805, Frdg. 9 Marts 1838 § 7, 27 Mai 1848 §§ 4, 5 og 7, Lov om Forbuds Afstaaelse til Fattighuse 4 Juli 1850 § 4, Lov om Forandringer i Fængselsvæsenet af 19 Febr. 1861 § 10. Jfr. Ørstedes Haandb. 5. B. S. 120—121.

⁵⁾ Canc. Skriv. 16 April 1830, Just. M. Skriv. 8 Aug. 1860 (i Dep. Tid. f. 1861 S. 907).

¹⁾ Saa som de Love, hvorved tilfodes de forhen privilegerede Personer visse Forrettigheder, D. L. 1—2—11 og 12, Priv. 24 Juni 1661

stemte Ting²⁾ eller visse Forhold³⁾, eller til Ugunst (jus singulare odiosum) for Personer⁴⁾ eller Forhold⁵⁾. At de alle ere indskrænkede til visse Personer, Ting eller Forhold, er ikke det Væsentlige ved dem, da mange af den regelmæssige Rets Regler ere indskrænkede paa samme Maade. Da de danne Mobsætninger til Rettens almindelige Grundsætninger, komme de til at staa i Forhold til disse som Undtagelser fra Regel. Smidkærtid høre alle Undtagelsesbestemmelser ingensunde til den singulære Ret. Naar saaledes i Thendeloven anføres flere Tilfælde, i hvilke en Thendecontract kan hæves uden Opsigelse⁶⁾, ere disse Undtagelser kun nærmere Bestemmelser af den Regel, at en Contract kan blive ugyldig ved Misligholdelse, eller byggede paa andre almindelige Grunde.

De begunstigende singulære Retsbestemmelser kaldes Privilegier⁷⁾ og inddeles, eftersom de ere tilstaaede for Personer,

og 25 Mai 1671, jfr. Grundlov 5 Juni 1849 § 97; Privilegier for visse Fremmede 11 April 1685, 15 Mai 1747, Edict 29 Novbr. 1748, jfr. Fydg. 12 Febr. 1802, Lov om Haandværksbrixt m. v. 29 Decbr. 1857 §§ 99 og 100; og Benaabninger for visse Indvaanere fra de danske Læ i Vestindien, naar de nebsatte sig i andre Dele af Riget, Resc. 11 Juli 1769, Resol. 3 Octbr. 1821, jfr. Resol. 28 Octbr. og Resc. 16 Decbr. 1846.

²⁾ Saa som de Love, der forhen indbrømmede visse Sædegaarde en Skattelettelse, Fydg. 16 Decbr. 1682, 2 Octbr. 1694, 15 April 1818 § 2, jfr. Lov om Udbjævnning af Hartkornsforskjellen 20 Juni 1850.

³⁾ L. G. D. L. 5—14—37, Fydg. 8 April 1768.

⁴⁾ Jfr. Plac. 16 Juli 1817 §§ 5 og 6, Fydg. 11 Martz 1818 § 2.

⁵⁾ Jfr. D. L. 6—6—17 og 18.

⁶⁾ Thendelov 10 Mai 1854 §§ 41 og 43.

⁷⁾ De Love, hvori den singulære Retsregel gives, benævnes vel ligeledes ofte Privilegier, men den kan dog ogsaa indeholdes i de almindelige Love, jfr. t. G. D. L. 1—24—42 og 3—16—11, eller i en Lov, som har et andet særligt Navn, jfr. Forbud 18 Aug. 1685. Paa den anden Side findes i de Love, der efter deres væsentlige Indhold ere kaldte Privilegier, ogsaa enkelte Bestemmelser, som snarere bør henføres til den regelmæssige Ret, jfr. t. G. Rjøben-

Ting eller Forhold, i personlige Privilegier, reelle Privilegier og Sagsprivilegier (*privilegia personæ, pr. rei og pr. causæ*). Dog kunne de ogsaa være betingede baade af en personlig Stilling og tillige af Besiddelsen af en vis Slags Eiendom og benævnes da blandede⁸⁾. Ogsaa Sagsprivilegier sluttede sig ofte til en vis Klasse af Personer⁹⁾.

Privilegier kaldes undertiden Beneficier¹⁰⁾. Man har paa forskjellig Maade søgt at skjelne imellem Privilegier og Beneficier og navnlig har man villet bruge Udtrykket Beneficier om de begunstigende Bestemmelser, der indeholdes i Love, som ere rettede til samtlige Undersaatter uden Hensyn til bestemte Personer, saa at det bliver tilfældigt, hvem der kommer til at nyde Godt af samme¹¹⁾, hvilket gjælder om dem, der ere knyttede til visse Forhold (*privilegia causæ*). Men hverken almindelig Talebrug eller Sprogbrug i Lovene hjemler saadan Forskjel¹²⁾.

Singulair Ret kan indeholdes saavel i almindelige Love, saasom i Almindelighed den singulair Ret, der er bundet til visse Forhold¹³⁾, som i *particulair* Love, t. Ex. Privilegier for Adelige¹⁴⁾ og for visse Byer¹⁵⁾, og i specielle

havns Privilegier 24 Juni 1661 § 8, Privilegier for den adelige Stand af f. D. §§ 10 og 17.

⁸⁾ Saasom Reglerne om Adelenes forrige blandede Rettigheder, jfr. Personretten § 49.

⁹⁾ Saasom Lovene om den Fortrinsret, der er tilstaaet Tjenestefolk, Skibsfolk, Apothekere og Læger for visse Forbringere, D. L. 5—14—37, Frbg. 4 Decbr. 1672 § 19, 6 Febr. 1686, 28 Decbr. 1792, Plac. 10 Marts 1818.

¹⁰⁾ Jfr. Frbg. 8 April 1768.

¹¹⁾ Saasom D. L. 5—14—37, Frbg. 8 April 1768, 23 Marts 1827 §§ 2-6. Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 142-145.

¹²⁾ Jfr. Plac. 21 Jan. 1778, Plac. 23 Juli 1819, 14 Mai 1834, Frbg. 8 Juli 1840 §§ 49 og 50.

¹³⁾ Jfr. Anm. 3 og 5.

¹⁴⁾ Privil. 24 Juni 1661 og 25 Mai 1671.

¹⁵⁾ Privilegier for Kjøbenhavn af 24 Juni 1661, for Fredericia af 11 Marts 1682 og 15 Novbr. 1720.

Love¹⁶⁾). Derefter kunne Privilegier inddeles i almindelige, *particulaires* og specielle.

Hvad der oprindeligen er *singulair* Ret udbannes stundom i *Liber*nes Løb til almindelig Ret. Exempler herpaa kunne hentes fra Bestemmelserne om Mandens Ret til at forblive i udstiftet Bo med sine Børn efter Hustruens Død¹⁷⁾, om Afgangen til at slutte sig til udenfogns Præst¹⁸⁾ og om Handelsnæring og flere andre Næringsveje paa Landet¹⁹⁾.

Tredie Capitel.

Om Rettsreglernes Virkefreds i Tiden.

Første Affnit.

Om Begyndelse og Ophør paa Rettsreglernes Virksomhed.

§ 51.

Begyndelsen paa Rettsreglernes Virksomhed.

Med Hensyn til Rettsreglernes Virkefreds i Tiden bliver Spørgsmaal om, naar deres Virksomhed begynder, hvorledes den ophører og hvilke Grænserne ere imellem ældre ophævede og nye i hines Sted traadte Rettsreglers Virkefreds. De

¹⁶⁾ Jfr. § 47 Anm. 15 (S. 214).

¹⁷⁾ D. L. 5—2—1, 2, 3 og 19, Jrbg. 23 Mai 1800 § 14, jfr. Jrbg. 21 Mai 1845 § 18.

¹⁸⁾ D. L. 6—3—1, Befg. 4 Juli 1842 III. Nr. 2, jfr. Lov 4 April 1855.

¹⁹⁾ D. L. 3—13—23 og 24, Resol. 4 Juli 1800 § 5 Litt. a, Jrbg. 23 Marts 1827 §§ 7=10, jfr. Lov om Haandværksbrev m. m. af 29 Decbr. 1857.

tvende førstnævnte Spørgsmaal skulle omhandles i dette Afsnit og det sidstnævnte i næste Afsnit.

Saa snart en Retsregel gylbigen er bleven til, træder den ordentligviis ogsaa i Virksomhed. Dog kan en Afvigelse finde Sted med Hensyn til de skrevne Retsregler. I dem kan nærmere fastsættes, naar deres Virksomhed skal begynde. Lovens og Anordningens Virksomhed begynder i Almindelighed fra den Tid, de enten ere blevene de Vedkommande bekjendte eller ere behørigen kundgjorte¹⁾, men ikke saa sjældent foreskrives dog i dem, at de skulle træde i Kraft fra en vis angiven Tid²⁾, eller fra den Tid, visse Foranstaltninger ere trufne eller anden Begivenhed foregaaet³⁾. Naar der saaledes betegnes en vis Tid, fra hvilken Virksomheden skal begynde, vil denne Tid ordentligviis indtræffe efter Lovens eller Anordningens Kundgørelse⁴⁾, men stundom kan den ogsaa falde tidligere⁵⁾. Før-

¹⁾ Jfr. §§ 29 og 30.

²⁾ See t. Ex. Fæd. 23 Juni 1683, 10 Decbr. 1828 § 15, 24 Juni 1840 § 1, 8 Juli f. A. § 58, 26 Juni 1844 § 51, 21 Mai 1845 § 33, Lyenblov 10 Mai 1854 § 78, Lov om Proclama 30 Novbr. 1857 § 6, 3 Love 29 Decbr. 1857 § 1 om Dvindens Myndighed, om Arb og om Umyndiges Mibler, Lov af f. D. om Haandværksbriov m. m. §§ 85-95 og § 101, Lov 19 Febr. 1861 om Sønærin-gen § 17, Lov af f. D. om stemplet Papir § 92, Lov af f. D. om Afgifter af Arb m. m. §§ 3-5, Lov om Politifagers Behandling af 11 Febr. 1863 § 22, Lov af f. D. ang. Omordning af Kjøbenhavn's Politi § 21.

³⁾ Jfr. t. Ex. Andg. 24 Octbr. 1837 § 27, Lov 28 Mai 1853 § 3, Grundlovsbest. 29 Aug. 1855 § 5, Lov om Communalforholdene i Kjøbenhavn 4 Marts 1857 § 20, Lov om Kjøbenhavn's Forskning med Vand 30 Novbr. 1857 § 16, Lov om Fuldbyrdeisen af svenste Domme m. m. af 19 Febr. 1861 § 8, Lov om den communale Bestatning af 11 Febr. 1863 § 19, Pensionslov 4 Decbr. 1863 § 21.

⁴⁾ Jfr. Anm. 2 og 3 og § 30 Anm. 5 (S. 133).

⁵⁾ Jfr. Fæd. 10 Octbr. 1802 § 42, 10 Aug. 1821 § 1, Plac. 26 Jan. 1825 § 3, Finantslove 27 Marts 1851, 26 Marts 1852, 28 Marts 1855, 31 Marts 1860, Lov om Fæstevæsenet af 19 Febr. 1861 § 10. Jfr. Canc. Skriv. 22 Juni 1830.

end en Lov eller Anordning er udkommen, kan den naturligviis ikke træde i Kraft, men man har dog Exempler paa, at dens Virksomhed skal regnes og at altjaa dens Bestemmelser skulle gjælde fra en tidligere Dag⁶⁾.

Fra den Tid, en ny Retsregels Virksomhed begynder, indtræder ogsaa den ved samme bevirkede Forandring eller Ophævelse af ældre Regler. Naar saaledes Begyndelsen af en udkommen Lovs eller Anordnings Virksomhed udsættes i nogen Tid, vedblive imidlertid de ældre Retsregler, i hvis Sted de nye skulle træde, at gjælde og derfor kunne endnu i Mellemtiden Retsforhold stiftes overensstemmende med disse ældre Regler⁷⁾.

§ 52.

Om Retsreglernes Ophævelse og Forandring i Almindelighed.

1. Ethvert Folks positive Ret er steds i en fortsat Udvikling, hvorved bevirkes, at Retsreglerne ideligen forandres og at ældre Regler afløses af nye. Imidlertid maa det, naar en Retsregel, som engang gylbigen er indført, skal antages at være ophævet eller iøvrigt forandret, kunne paavises, hvorved Forandringen er foregaaet, og der maa saaledes, saalænge dette ikke kan skee, være Formodning for, at den endnu bestaaer.

2. Da ved Forandring af en Retsregel denne for en Deel falder bort, kan enhver Forandring betragtes som en deelviis Ophævelse, hvorfor Reglerne om Ophævelse i det Væsentlige ogsaa ere anvendelige paa en Forandring, dog gaaer naturligviis den blot forandrede Retsregel ikke ganske ud af den gjældende Ret.

3. Om de Retsregler, som indeholde Grundbetingelser for en ordnet Retsstilstand, kan man vel antage, at de ingen-

⁶⁾ Jfr. Frdg. 5 Jan. 1813 § 2, 11 Septbr. 1822 §§ 1, 2 og 7, Finantslov 31 Juli 1853.

⁷⁾ Jfr. Lov om Gaandværksbrev m. m. 29 Decbr. 1857 §§ 87-95.

finde ville blive forandrede, og der gives flere andre Retsregler, hvori der paa Grund af deres Indholds eller Gjenstandes Bestaffenhed ikke letteligen vil foregaae Forandring, men der have dog ingen Klasse af Retsregler, der som saadanne ere ubetinget uforanderlige, og navnlig kan den lovgivende Magt ikke være ubeløstet fra at kunne forandre de Retsregler, som den selv har kunnet give. At den erklærer en vis Regel for uforanderlig, kan i og for sig ikke medføre nogen Indskrænkning, da Lovgivningsmagten paa en vis Tid ikke har Ret til at sætte en saadan Stranke for alle kommende Tidens lovgivende Myndighed.

Med Hensyn til visse Love har der dog været Spørgsmaal, om de ikke maatte betragtes som uforanderlige, eller om Forandring i dem i alt Fald ikke maatte have Betænkelse.

Rongeloven af 14de November 1665, der er forfattet efter den Kong Frederik den Tredie givne Bemyndigelse, blev erklæret for en uforanderlig Fundamentallov til evig Tid, og da den var Grundlovs for de følgende Kongers hele Myndighed, havde disse ikke Ret til eenfaldigen at forandre den, men efter opnaaet Overenskomst imellem Kong Frederik den Syvende og Udvalgte af Folket er den i de væsentligste Dele sat ud af Kraft ved Grundloven af 5te Juni 1849¹⁾.

At denne Grundlov og Grundloven af 18de November 1863 kunne forandres, er udtrykkeligen sagt i dem, dog er det nærmere bestemt hvorledes saadan Forandring skal foregaae²⁾.

Den saakaldte Indfødsret af 15de Januar 1776 betegnes ligeledes som en uforanderlig Grundlov, men foruden at dette uden Tvivl væsentligen ikkun har Hensyn til den Grundregel, at Afgang til Statens Embeder forbeholdes Indfødte og dem, der agtes lige med Indfødte, og ikke til de enkelte Betingelser, hvorunder Indfødsret kunde forventes tilstaaet, saa havde Kong Christian den Syvende, der gav Loven, ikke Myndighed til at

¹⁾ Jfr. § 11 C. 20.

²⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 100, 18 Novbr. 1863 § 65 (C. 22-23 og 25).

lægge Baand paa de efterkommernde Kongers frie Magt ifølge Kongeloven til at give og forandre Love og til at ansætte i Embeder hvem de vilde³⁾).

Den Bondestanden ved Bornebstaabets og Stavnbaandets Opløsning givne Frihed tilsikkes vel i Forordningerne af 21de Februar 1702 og 20 Juni 1788 til evig Tid eller som uigjenkalbelig⁴⁾ og efter dens Bestaaffenhed maa det ogsaa antages, at den ingenfinde vil blive Bønderne berøvet, men Kongens Tilfagn som saabant kan dog ikke gjøre Lovene derom uforanderlige⁵⁾).

De Contracter, som indgaaes af Staten, kan denne naturligviis ikke eenfaldigen forandre. Herved bevirkes en vis Indstrænkning i Lovgivningsmagtens Myndighed til at forandre Love, overeensstemmende med hvilke Contracter paa Statens Vegne ere affluttede⁶⁾, og i Retten til at give Love eller i givne Loves Virksomhed, naar de komme i Strid med saadanne Contracter, saasom⁷⁾ med tractatmæssige Bestemmelser⁸⁾).

De Nationalbanken ved Octroi af 4de Juli 1818 givne Tilfagn ere blevene betragtede som uforanderlige, fordi de skulde anses givne af Kongen som Contrahent, der paa denne Maade maatte kunne binde Staten, ligesom naar Statsgjæld stiftes⁹⁾. Men det lader sig vanskeligen paavise, med hvem saadan Contract skulde være indgaaet. Octroien er givet eenfaldigen af Kongen og Bankens Overtagelse af Actionairerne som et privat Interessentskab er ikke steet af disse ved nogen frivillig Handling, ihvorvel det neppe har været imod deres Villie. I alt Fald synes Octroien kun at have en saadan Righed med en

³⁾ Jfr. ovenfor § 11 S. 20-21 og Drstedes Haandb. 1. B. S. 133-135.

⁴⁾ Frdg. 21 Febr. 1702 Art. II og Indl. til Frdg. 20 Juni 1788.

⁵⁾ Jfr. Drstedes Haandb. 1. B. S. 135-136.

⁶⁾ Saa som Fernbanelovene af 19 Febr. og 10 Marts 1861.

⁷⁾ Jfr. Frdg. 13 Aug. 1734 § 1, Betg. 4 Juli 1842 III. Nr. 4.

⁸⁾ Derfor have Plac. 21 Aug. 1848 og Lov 25 April 1850 ikke kunnet faae Virksomhed imod Bestemmelsen i Tract. af 17 Juni 1818 § 25, see Just. M. Skriv. 3 Mai 1850.

⁹⁾ Drstedes Eunomia 1. D. S. 468-469, Haandb. 1. B. S. 136-137.

Contract, som Mange antage at ligge i et Privilegium¹⁰⁾, og Octroien er ogsaa at betragte som et reelt Privilegium og er ingen almindelig Lovgivning om Bankvæsen. Imidlertid medføre særegne Grunde, at ingen Forandring kan antages at ville stee i Bankens Rettigheder uden med dennes Samtykke¹¹⁾. Uden dette vil den fornødne Tillid til det ved Octroien ordnede Pengevæsen ikke kunne vedligeholdes og Landet være udsat for saadanne ødelæggende Rystelser, som i den forudgaaende Periode vare en Følge af, at der udgaves en Masse af usundere Papirpenge. Vel er ikke enhver af Bankens Rettigheder af den Vætskaffenhed, at en Indskrænkning i samme umiddelbart vil medføre en sliq Fare, men naar Staten ikke holder ubrødeligen over Kongens paa dens Vegne Banken høitideligen givne Tilfagn, gives ingen Grændse for, hvor vidt den kan gaae i at frænke disse. Desuden ere Bankens Interessenter lovligen indsatte for en vis Arrække i Rydelsen af Bankens Rettigheder, som derhos have været forbundne med Overtagelse af bethdelige Forpligtelser, og det strider ganske imod Lovgivningsgrundsætninger at gjøre Indgreb i Enkeltes altskønde Formuesrettigheder, undtagen i alt Fald naar Statens Vel kræver det og da imod Erstatning. De Bestemmelser i Octroien, som angaae Bankens Bestyrelse, ere vel tilveels af en anden Vætskaffenhed og det kunde muligen synes ubetænkeligt at indrømme Bankens Interessenter en større Deel i Bestyrelsen, end Octroien hjemler, men det maa bemærkes, at Actionairernes Fordeel ikke her kan være afgjørende, men at der paa Grund af de høist vigtige Bankens til hele Landets Bedste paalagte Forpligtelser maa sees ligesaa meget eller endog mere paa hvad der kan tjene til Sikkerhed for disse Forpligtelseres Opfyldelse og navnlig til Sikkerhed for Alle, som skulle modtage Bankens Sedler.

¹⁰⁾ See nedenfor S. 240-241.

¹¹⁾ Jfr. Indl. i aabne Brev 4 Decbr. 1838, Jrbg. 5 Juni 1848 § 4, Lov om Krigsskat 15 Mai 1850 § 13, Lov om Creditbeviser af 26 Aug. 1864 § 3, Skriv. fra Statsraadets Præsident 10 Juni 1848, Just. M. Skriv. 25 Juni 1851.

Saad Privilegier angaaer, maa vel agtes paa den dobbelte Betydning, hvori Udtrykket bruges, nemlig deels om de Love eller singulaire Retsforordninger, hvorved visse Forrettigheder tilfiges, og deels om selve disse Forrettigheder¹²⁾. Her handles egentligen kun om Forandring i Lovene eller de singulaire Retsforordninger, men en saadan kan tildeels afhænge af, om derved tillige steer en Indskrænkning i eller Ophævelse af de som Privilegier alt erhvervede Rettigheder. Man maa stjelne imellem tre Arter af saadanne Privilegier, eftersom de ere forbundne med visse Sager (*privilegia causæ*) eller ere tilstaaede visse Personer (personlige Privilegier, *privilegia personæ*) eller visse Ting (reelle Privilegier, *privilegia rei*). At Forandring foregaaer i de Love, der hjemle eller give Udgang til at erhverve Privilegier af den førstnævnte Art, saafom i Lovene om privilegerede Forbringere, har ingen Betænkelse, naar det kun iagttages, at Forbringeren bliver uden Indflydelse paa de Rettigheder, som ere erhvervede overeensstemmende med disse Love. De personlige og reelle Privilegier har man anseet grundede i Forbund og man har derfor antaget, at det skulde være betænkeligt at ophæve eller indskrænke dem, men at Statsmagten imidlertid skulde være beføiet dertil, naar de staae i en saadan Strid med Statens væsentlige Diemed og de øvrige Undersaatters Ret, at de ikke bør taales, dog at der tilstaaes de Privilegerede Skadesløsholdelse, forsaavidt Formuestab opstaaer for dem¹³⁾. At disse Privilegier skulde være grundede i Forbund, synes at maatte hibledes af den Betragtning, at ligesom en privat Mand, der frivilligen indrømmer en Anden en Ret, ikke eensidigen kan gaae fra sin Forpligtelse, men maa ansees bunden efter Reglerne om Contract, saaledes maatte Staten paa samme Maade være bunden, naar den i sine Love giver Tilfagn om særdeles Rettigheder og disse i Overeensstemmelse dermed erhverves. Men foruden at dette ikke kan være til Hinder for, at de Love forandres,

¹²⁾ Jfr. § 33 S. 144-151 og § 50.

¹³⁾ Ørstedes Haandb. 1. B. S. 143-144.

hvori Tilsagnene indeholdes, naar ikkun de alt erhvervede Rettigheder opretholdes, er den hele Betragtningssmaaade neppe ganske holdbar. Det kan vel ikke negtes, at Staten kan overbringe et Privilegium ved et egentligt Forbund¹⁴⁾, og i saa Fald bør den, naar den ønsker det hævet, søge at træffe en fri Overenskomst derom, men i Almindelighed bør de i Lovene indeholdte Tilsagn ikke betragtes som contractmæssige Tilbud. De gjøres ordentligviis af Hensyn til hvad der ansees tjenligt for det almindelige Bedste og der kan ikke være Formodning for, at Lovgivningsmagten, fra hvis frie Bestemmelse de udgaar, vil ved dem lægge noget særdeles Vaand paa sig til ikke at kunne forandre de Love, hvori de indeholdes, ligesom andre Love, naar de findes ikke længere at være hensigtsvarende eller endog at være skadelige. Ved Forandringen bør den vistnok ligesom overhovedet ved nye Love søge saavidt muligt at undgaar forstyrrende Indvirkning paa Enkeltes Retstilstand, men i mange Tilfælde er det ikke muligt at lade den bestaaende Retstilstand uberørt, naar Retsubviklingen ikke skal hemmes i en ubestemmelig Tid, og den Form, som de Love have, hvori Privilegier tilfjæses, synes derfor alene at kunne opfordre til at vise de Privilegerede en billig Skaansomhed og til at give dem en passende Skadesløsholbelse, hvis de lide noget Formuestab ved Privilegiernes Ophævelse eller Indstrækning. Denne Anskuelse er ogsaa fulgt i vor Lovgivning, hvorhos visse Slags Privilegier ere blevene betragtede som saaledes afhængige af den enkelte Konges Naade, at de ved Thronstifte, for fremdeles at blive i Virksomhed, have maattet stadfæstes og at det har beroet paa den nye Konges Beslutning at give eller negte Stadfæstelsen eller meddele den med Indstrækninger¹⁵⁾. Personlige Privilegier og navn-

¹⁴⁾ Jfr. § 33 C. 149.

¹⁵⁾ Resc. 12 Aug. 1746, 7 Febr. 1766 (findes begge i Lovsamlingen), Pat. 13 April 1808, Plac. 25 Marts 1840, 31 Mai 1848, Kundg. 15 Decbr. 1863, Canc. Skriv. 27 Jan. 1842, Resol. 23 Febr. 1842 (jfr. Resol. 16 Aug. 1847, Befg. 24 Decbr. f. A.), Just. M. Skriv. 16 Marts 1849. Jfr. § 33 C. 149-150.

ligen¹⁶⁾ de, som ere tilfagte i Love, der ere rettede til en ubestemt Mængde, ere i Almindelighed¹⁷⁾ indskrænkede eller ophævede saaledes, at de, der allerede have erhvervet Rettigheden, have beholdt den uformindsket¹⁸⁾. Naar et personligt Privilegium, som giver Formuesfordele, er ophævet paa den Maade, at Rettigheden er ophørt for de Privilegerede, er vel ikke altid Erstatning givet¹⁹⁾, men i det mindste naar saadant Privilegium tilkommer en enkelt pphjst eller juridisk Person, kan det antages, at Privilegiet vil blive afløst imod Erstatning, bestemt ved Overenskomst eller paa anden Maade²⁰⁾. Ved Grundloven af 5te Juni 1849 § 97 affattedes alle Adels og lige med den Privilegeredes Forrettigheder, baade de personlige og de blandede (d. e. betingede saavel af den personlige Stand som af en vis Eienedom), uden at nogen Erstatning gaves²¹⁾. Tidligere var vel skeet Indskrænkning i nogle af disse Forrettigheder, men ordentligviis saaledes, at ifkun Abgangen til at erhverve dem var bleven indskrænket²²⁾. Da reelle Privilegier forøge Værbien af Eienomme, der ere i Handel og Wandel, og de, som tilforhandle sig slige Eienomme, besaarsag maae betale dem saa meget dyrere, paaføres der de nuværende Eiere et virkeligt Formuestab, naar Privilegierne ved Lov ophæves uden Erstatning. Derfor gives der ved Ophævelsen af saadanne Privilegier i Almindelighed

¹⁶⁾ Jfr. Lov om Broforn 29 Decbr. 1857 § 7.

¹⁷⁾ Jfr. dog Frdg. 9 Mai 1806 § 7.

¹⁸⁾ Plac. 24 Jan. 1821 (jfr. Priv. for Fredericia 11 Marts 1682 § 22), Frdg. 12 Febr. 1802, Lov om Haandværksbrudt m. m. 29 Decbr. 1857 § 99 (jfr. Priv. 11 April 1685, 15 Mai 1747, Edict 29 Novbr. 1748), Plac. 16 Juni 1819, Canc. Skriv. 2 Marts 1822 (jfr. Frdg. 15 Novbr. 1816 § 31), Plac. 8 Marts 1820.

¹⁹⁾ Frdg. 9 Mai 1806 § 7. Jfr. Dom i Jur. Ugeffr. f. 1860 S. 379-386.

²⁰⁾ Lov om Korsør og Nyborg Færgelaug 16 Febr. 1856.

²¹⁾ See Lov om Udvæjning af Hartkornsforskiellen 20 Juni 1850 § 8.

²²⁾ Frdg. 6 Decbr. 1743 § 11, Plac. 21 Jan. 1778, 17 Octbr. 1800, Frdg. 3 Juni 1809, 11 Aug. 1815.

fuld Erstatning, hvilket navnlig gjælder, naar Privilegiet er forbundet med en enkelt eller faa bestemte Eiendomme²³). Smidlertid forekomme Exempler paa, at saadanne Forandringer ere gjorte i Love, at reelle Privilegier ere indskrænkede eller bortfaldne uden Erstatning²⁴).

Om de Love, som indeholde Tilsagn, der ei angaae Privilegier, kunne ventes at blive uforandrede, vil ganske beroe paa Tilsagnets Bestaaenhed²⁵). Undertiden gaae slige Tilsagn ud paa, at Undersaatterne i Almindelighed skulde under visse Betingelser have Afgang til visse Fordele²⁶). Forandring i slige Love have ingen Betænkelighed, naar ikkun de, som forinden have opfyldt Betingelserne for de tilfagte Fordele eller i alt Fald gjort Opoffrelser for at erhverve dem, erholde samme.

4. Paa samme Maade, som en Retsregel er givet, kan den ogsaa forandres eller ophæves, saaledes en Lov ved en ny Lov, en kongelig Anordning ved en ny kongelig Anordning o. s. v. Da en kongelig Anordning i Lovgivningsfager for de dansk-vestindiske Der ikke kan gives uden vedkommende Colonialraads Vedtagelse²⁷), udfordres til en saadan Anordnings

²³) Resol. 24 Mai 1805, der findes som Anmærkning ved Resc. 11 Jan. f. A. (jfr. Frb. 28 Decbr. 1739 § 7, 30 Aug. 1805 Ankl. og § 1), Belg. 19 Septbr. 1838 III. Nr. 17 (jfr. Frbg. 2 Aug. 1786 §§ 1 og 2), Lov om Udvæbning af Hartkornsforskjellen 20 Juni 1850 §§ 3-6, Lov ang. visse Møller 15 April 1855, Lov om Brokorn 29 Decbr. 1857 § 3, Lov om en Krogaard paa Fanø 11 Novbr. 1860, Lov om Kobber- og Messingvarers Forhandling 1 Juni 1861 § 2. Det kan være tvivlsomt i det enkelte Tilfælde, om et reelt Privilegium har bestaaet, jfr. Dom i Jur. Ugefr. f. 1857 S. 887-901, f. 1861 S. 491-505.

²⁴) Frbg. 13 Decbr. 1793 § 26, 9 Mai 1806 § 7, Plac. 14 Juli 1819, Lov om Udvæbning af Hartkornsforskjellen 20 Juni 1850 § 14.

²⁵) Jfr. Frbg. 21 Febr. 1702 Art. II, Lov 15 Jan. 1776, Ankl. til Frbg. 20 Juni 1788, Andg. 28 Mai 1831 § 4.

²⁶) Jfr. Frbg. 18 Marts 1776 Post 1 § 1, Post 2 § 1, Plac. 14 Septbr. 1798, 1 Juli 1813, 4 Octbr. 1823, 28 Septbr. 1836.

²⁷) Coloniallov 27 Novbr. 1863 §§ 1, 3 og 41.

Forandring eller Ophævelse en lige Medvirkning af Colonialraadet. Ligeledes kan det islandste Althings Betænkning være at indhente, førend en kongelig Anordning om en Lovgivningsgjenstand for Island kan forandres eller ophæves²⁸⁾). Der næst har en Lov den Kraft at kunne forandre og hæve enhver i de øvrige Retskilber grundet Regel, men kan ikke selv indskrænkes ved en saadan, undtagen i Overeensstemmelse med en i en Lov indeholdt Bestemmelse derom²⁹⁾). En kongelig Anordning kan ophæve og altsaa iøvrigt forandre Ministeriernes og andre Øvrigheders Retsforfrifter og de Retsvedtægter og Sædvaner, som stiftes paa Forvaltningsmagtens Omraade, naar kun ikke tillige derved gribes ind i en Lov, saasom hvis en saadan hjemler Communemedlemmer Ret til at forenes om visse Retsvedtægter, men en kongelig Anordning kan ikke forandres ved Øvrighedsbestemmelser, Retsvedtægter eller Sædvaner³⁰⁾). En Øvrighedsforfrift maa kunne forandre en Retsvedtægt eller Sædvane, som dannes paa det vedkommende Øvrighed underlagte Forvaltningsomraade, med mindre dog Retsvedtægten har Hjemmel i Lov eller kongelig Anordning. Uden saadan Hjemmel kan en Retsvedtægt ikke paa anførte Omraade tilfidesætte en Øvrighedsforfrift. Denne Virkning kan man derimod neppe negte en Sædvane; thi da de særlige Grunde, som tale for, at en Sædvane ikke kan gjælde imod en Lov eller kongelig Anordning³⁰⁾), ei her ere tilstede, maae de almindelige Regler om Forholdet imellem en ældre og en yngre Retsregel komme til Anvendelse. Den eienbommelige Bestaaffenhed ved de videnskabelige Retsregler, at de ikke ere rigtige, naar de ere i nogen Uoverensstemmelse med de andre Arter af Retsregler, medfører, at de, naar en Forandring foregaaer i disse, kunne blive at omforme, at de

²⁸⁾ Andg. 28 Mai 1831 § 4, Frdg. 8 Marts 1843 § 1.

²⁹⁾ Sfr. Lov om Forsørgelse af tjenstgjørende Militaires Familier af 12 Marts 1864 § 3 (Befg. 1 Decbr. 1864) og ovenfor § 17 Nr. 1, 2 og 4 og § 18 Anm. 12. Sfr. dog med Hensyn til foreløbige Love § 53. 3.

³⁰⁾ Sfr. § 39.

aldrig kunne have Virksomhed imod disse andre Arter af Retsregler og at de, naar de optages af de øvrige Retskilber, opføre sig at være tilstede som videnskabelige Retsregler, uden at de dog derved kunne siges at være enten stadfæstede eller ophævede. Da de videnskabelige Retsregler kun gjælde paa Grund af deres videnskabelige Sandhed, og det ikke kommer i Betragtning, naar eller af hvem de ere fremsatte, kan en yngre videnskabelig Retsregel ikke som saadan forandre eller ophæve en ældre. Ere de begge rigtige, maa Aarsagen, hvorfor den yngre bliver at foretrække, ligge deri, at den er overeensstemmende med yngre i de andre Retskilder grundede Regler, der have fortrængt andre af disse Kilder uledte Regler, med hvilke den tidligere videnskabelige Retsregel var i Overeensstemmelse. At en yngre Theori fortrænger en ældre og maafee faaer practisk Virksomhed, er ikke Bevist paa dens Gylldighed; paa samme Maade kan en urigtig Udfortolkning fortrænge den rigtige. Ved bedre Erkjendelse kan man da vende tilbage til den ældre Theori eller Fortolkning. Ifølge Foranførte ville de almindelige Regler om Forholdet mellem ældre og yngre Retsregler blive uden Anvendelse paa de videnskabelige Retsregler. Iøvrigt ville Reglerne om Forholdet mellem ældre og yngre Retsregler i den følgende Fremstilling i det Væsentlige kunne indskrænkes til Forholdet imellem ældre og yngre Retsregler af samme Art og navnlig imellem ældre og yngre Love, der foranledige de vigtigste Regler i omhandlede Henseende. De Væpelses i disse Regler, som blive at gjøre af Hensyn til Arten af den Kilde, hvori Retsreglerne ere grundede, ville kunne uledes af det Forestaaende.

5. Naar en Retsregel er ophævet ved en yngre Regel og denne senere igjen ophæves, træder førstnævnte Regel ikke paany i Kraft, med mindre dette særligen bestemmes; thi det, som er tilintetgjort, kan ikke af sig selv igjen opstaae. Skal den ældre ophævede Regel atter have Virksomhed, maa den paany sættes i Kraft. Saaledes ere de Bestemmelser om uægte Børn, Veiermaal og Høer, som ophævedes ved Forordningen af 13de Juni 1771, udtrykkeligen, da denne For-

ordning tilbagekaldtes ved Placaten af 27de Februar 1772, paant satte i Kraft, dog med en enkelt Undtagelse, og ligeledes ere de Ægteskabsforbud, der hævedes ved Forordningerne af 27de December 1770 og 3die April 1771, særligen fornyede ved Forordningen af 14de December 1775, idet denne satte anførte to Forordninger af 1770 og 1771 ud af Virksomhed³¹⁾. Naar imidlertid en Retsregel taber Anvendelse alene af den Grund, at en betingende Forudsætning for samme falder bort (§ 57), kan den atter faae Virksomhed, saafremt Forudsætningen paant indtræder. Saaledes table D. L. 3—16—9 § 7 Anvendelse, da Forordningen af 3die April 1771 tillod uden Dispensation at indgaae saadanne Ægteskaber, hvortil bemeldte Lovartikel har Hensyn, men Virksomheden indtraadte igjen, da Forordningen af 14de December 1775 fornede Lovbogens Ægteskabsforbud.

De Forskrifter i Grundloven af 5te Juni 1849, som ere ophævede ved Grundlovsbestemmelsen af 29de August 1855 sammenholdt med Rundgjørelsen af 2den October s. A., have ikke af sig selv kunnet træde i Kraft igjen derved, at det ved Forfatningslovene for de saakaldte Fælledsaafliggende tilføjede Fælledsaaflig imellem Kongeriget Danmark og de dengang med samme forbundne Hertugdømmer er ophørt ved Fredstractaten af 30te October 1864. Den af Rigsdagen i saa Henseende udtalte Forudsætning er, da den ikke lovlig er gjort til Betingelse for Grundlovsindskrænkningens Varighed, uden retslig Betydning³²⁾.

³¹⁾ Med Hensyn til Frdg. 4 Mai 1803, der er sat ud af Kraft ved Frdg. 9 April 1810, see Plac. 2 Juni og 24 Decbr. 1823, Canc. Skriv. 22 Aug. 1833, Belg. 20 April 1854, 28 April 1856, 30 Juni 1861.

³²⁾ Jfr. Rigsdagstid. for extraord. Samling 1855 Anhang B Sp. 34-36, Forhandl. paa Landsth. Sp. 221-222, 267-270, 299, Forhandl. paa Folketh. Sp. 392, 900-902, 910, 962, 975-981, f. 14. Samling (1862-1863) Forhandl. paa Landsth. Sp. 1208-1209, 1306, 1321-1323, 1327-1334, Rigsdagstid. f. 1864, Forh. paa Folketh. Sp. 1121-1188.

Undertiden sættes en Retregel kun midlertidigen ud af Virksomhed ³³⁾ og hører da fremdeles til den gjældende Ret. Dens Virksomhed kan i saa Fald af sig selv igjen indtræde efter en vis Tids Forløb eller en særlig Bestemmelse kan derom gives ³⁴⁾.

§ 53.

Om foreløbige Love's Ophævelse eller Forandring.

Efter at Kongen ved Anordningen om Provindsialstænder havde lovet at ville, førend han udgav nogen Lov om visse Gjenstande, lade Udkast til den forelægge Provindsialstænderne til Betænkning ¹⁾, fandt han sig dog i nogle Tilfælde, fordi Sagen antoges at være paatrængende, foranlediget til at udgive foreløbige (provisoriske) Love om disse Gjenstande, uden at have raadspørt sig med Stænderne. Disses Betænkning blev da indhentet bagefter, naar Stænderne atter samlede, og derefter fastsattes det, hvorvidt den foreløbige Lov skulde vedblive at gjælde med eller uden Forandring ²⁾. Da Stænderindretningen ikke betog Kongen noget af hans uindskrænkede Lovgivningsmagt, maatte slige foreløbige Love vedblive at være i Kraft, indtil denne efter de almindelige Regler, som gjælde ogsaa om andre Love, ophørte.

³³⁾ Jfr. t. Ex. Fædg. 16 Novbr. 1763, Lov 22 Decbr. 1850 § 4, Dyrstidslov 27 Novbr. 1853, Lov om visse midlertidige Næringsforhold i Kjøbenhavn af 28 Jan. 1856.

³⁴⁾ Jfr. Parolfbefaling 22 Marts 1808 § 2 (i den milit. Rescriptsaml. ved en Trykfeil under 21 Marts), Tolblov 26 Juli 1853 § 10, Dyrstidslov 27 Novbr. f. A., Lov om midlert. Næringsforhold i Kjøbenhavn 28 Jan. 1856. Jfr. med Hensyn til foreløbige Love § 53 S. 251.

¹⁾ Andg. 28 Mai 1831 § 4.

²⁾ Befg. 4 Juli 1842 III. Nr. 13, 7 Octbr. f. A. III. Nr. 10; Plac. 8 Aug. 1839, 14 og 24 Juli 1840, jfr. Plac. 14 Mai 1841, 28 Jan. 1846 i Slutningen; Plac. 5 April 1841 §§ 4-6, jfr. Plac. 30 Novbr. 1842; Plac. 14 April 1842, jfr. Plac. 27 Marts 1844; Plac. 21 Jan. 1846, jfr. Plac. 9 Juni 1847 i Slutningen.

Kort efter at en fri Forfatnings Indførelse var bleven besluttet, udgaves ogsaa nogle foreløbige Love og disse bleve derefter ordentligvis²⁾ behandlede efter de Regler, der senere gaves om dette Slags Love ved Grundloven af 5te Juni 1849³⁾, med mindre de tidligere vare tilbagefaldte⁴⁾, eller en Bestemmelse om den foreløbige Lovs Gjenstand var optagen i Grundloven⁵⁾.

Efter Forfatningslovene skal enhver foreløbig Lov forelægges den næste Rigsdag eller det næste Rigsraad⁷⁾. Til den Tid kan den muligen allerede efter sit eget Indhold være traadt ud af Kraft eller være tilbagefaldt af Kongen⁸⁾, i hvilket Tilfælde Rigsdagen eller Rigsraadet kun kan have at overveie, om noget Ansvar paahviler nogen Minister, navnlig den, som tilligemed Kongen har underskrevet den foreløbige Lov. I andre Tilfælde derimod maa Rigsdagen eller Rigsraadet tage Beslutning om, hvorvidt den foreløbige Lov skal vedblive at gjælde. Den retteste Maade, hvorpaa derom forhandles, synes at være, at der, idet den foreløbige Lov meddeles Rigsdagen eller Rigsraadet, tillige forelægges samme et Lovforslag enten til den foreløbige Lovs Stadfæstelse eller fuldstændigen af saadant Indhold, som det ansees meest hensigtsvarende, at den endelige Lov faaer. At behandle den foreløbige Lov som et Lovforslag er ikke paasende, da den er en

²⁾ Jfr. Frdg. 5 Juni 1848 (jfr. Plac. 26 Aug. f. A.), Andg. 23 Septbr. 1848 (jfr. Frdg. 12 Febr. 1849 § 5), Betg. 21 Decbr. 1848.

³⁾ Provis. Frdg. 24 Marts 1848, jfr. Lov 5 Juli 1850; provis. Frdg. 5 Mai 1848, jfr. Lov 4 Juli 1850; provis. Frdg. 27 Mai 1848, jfr. Lov 14 Juni 1850; provis. Plac. 6 Juni 1848, jfr. Lov 4 Juli 1850; Plac. 21 Aug. 1848, jfr. Lov 25 April 1850.

⁴⁾ Rung. 4 Jan. og 2 Febr. 1849, jfr. Rung. 14 Mai f. A.

⁵⁾ Provis. Frdg. 17 Mai 1848, jfr. Grundlovens § 98.

⁷⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 30, 18 Novbr. 1863 § 59. Jfr. ovenfor § 10 C. 18-19.

⁸⁾ Foreløbig Lov 29 Decbr. 1857, jfr. Betg. 17 Marts 1858.

Lov, der er i fuld Virksomhed⁹⁾. Derpaa vil efter sædvanlig Lovsforhandling i Almindelighed udkomme en Lov, som enten stadfæster den foreløbige Lov med eller uden Forandring¹⁰⁾, eller selvstændigen har det hele Indhold, som for Fremtiden skal være gjældende¹¹⁾. I første Fald faaer den foreløbige Lov Virksomhed som endelig Lov og det vil da efter de almindelige Regler være at bedømme, hvorledes denne Virksomhed igjen kan ophøre; i sidste Fald hæves den foreløbige Lov, saasnart den endelige Lov, der slutter sig til samme, træder i Kraft.

Bliver Rigsdagen eller Rigsraadet ikke enig med Regjeringen om Indholdet af den endelige Lov, som skal afløse den foreløbige, eller Forhandlingerne derom ikke tilendebringes i den Rigsdags- eller Rigsraadsfamling, i hvilken den foreløbige Lov er forelagt, synes den almindelige Mening at være, at den foreløbige Lov dermed taber sin Gyldighed uden nogen videre Tilfjendegivelse derom¹²⁾. Herimod kan dog, saavidt skjønnes, reises Tvivl. Anførte Mening maa bygges derpaa, at det ligger i den foreløbige Lovs Væsen, at den ikke kan

⁹⁾ Jfr. Rigsdagstid. f. 13. Samling, 1861, Forh. paa Landsth. Sp. 147-150.

¹⁰⁾ See t. Ex. Lov 19 April 1850, jfr. forel. Lov 23 Decbr. 1849; Lov 23 April 1850, jfr. forel. Lov 23 Decbr. 1849; Lov 9 Juni 1850, jfr. forel. Lov 29 Octbr. 1849; Lov 17 Juli 1853, jfr. forel. Lov 6 Febr. 1853; Lov 1 April 1856, jfr. forel. Lov 5 Jan. 1856; Love 31 Marts 1864, jfr. forel. Love 6 og 12 Decbr. 1863.

¹¹⁾ See t. Ex. Lov 6 April 1850, jfr. forel. Lov 11 Decbr. 1849; Lov 30 Juni 1850, jfr. forel. Lov 1 Juli 1849; Lov 5 Juli 1850, jfr. forel. Lov 8 Juli 1849; Lov 22 Decbr. 1850, jfr. forel. Lov 25 Aug. f. A.; Lov 7 Febr. 1851, jfr. forel. Lov 15 Septbr. 1850; Lov 17 Juli 1853, jfr. forel. Lov 1 Septbr. 1852; Lov 13 Septbr. 1855, jfr. forel. Lov 16 Juli f. A.; Lov 24 Febr. 1858, jfr. forel. Lov 28 Novbr. 1857; Lov 4 Novbr. 1859, jfr. forel. Lov 15 April 1858; Lov 23 Jan. 1862, jfr. forel. Lov 10 Mai 1861.

¹²⁾ Jfr. Parfens nyere Statsret § 41 Nr. 4, B. E. Ussing i Tidsskr. f. Retsvæsen 1. B. S. 248-249, Rigsdagstid. f. 13. Samling, 1861, Forh. paa Landsth. Sp. 147, Bilag B Sp. 127.

have Gjældighed udoer den Rigsdags- eller Rigsraadsamling, i hvilken den bliver fremlagt, med mindre den i samme tilfælde. Men dette lader sig neppe forsvare; thi i Udtrykket „foreløbig Lov“ ligger kun, at den er bestemt til at afløses af en endelig Lov, og det, at den skal forelægges Rigsdagen eller Rigsraadet, siger alene, at denne eller dette kan beslutte, om dens Bestemmelse skal vedblive at gjælde eller ikke. Forfæstet Udkastet til den Lov, hvorved den foreløbige Lov skulde stadfæstes eller som skulde træde i dennes Sted, er det vistnok dermed afgjort, at den foreløbige Lov ikke skal have fortsat Gjældighed, men da den ved sin Kundgjørelse er traadt i fuld Virksomhed som Lov og Undersaatterne, der skulle rette sig efter samme, ikke ere pligtige at kjende Forhandlingerne i Rigsdagen eller Rigsraadet, maa det ansees rigtigst, at der foranlediges en Lov, hvorved den foreløbige Lov ophæves, eller at denne i alt Fald i Henhold til Rigsdagens eller Rigsraadets Beslutning tilbagekalbes ved en kongelig Anordning. Tilendebringes Forhandlingerne om den foreløbige Lov ikke i den vedkommende Samling af Rigsdagen eller Rigsraadet, da er Intet foregaaet, som efter det almindelige Begreb om en Lov eller navnlig om en foreløbig Lov kan medføre, at dens Virksomhed er ophørt. Denne maa derfor vedblive og Forhandlingerne om den foreløbige Lov kunne saaledes blive at gjenoptage i Rigsdagens eller Rigsraadets følgende Samling. Dog maa Kongen være berettiget til forinden, hvis han finder Grund dertil, at tilbagekalde Loven. At en Lov hæves ved en kongelig Anordning, er vel en Uregelmæssighed, men denne lader sig i dette Forhold vanskeligen undgaae, med mindre den foreløbige Lov blev hævet ved en ny foreløbig Lov, men det synes da at maatte blive nødvendigt, at der senere vedtoges og udkom en sædvanlig Lov, hvorved Forholdet endeligen ordnedes. Uregelmæssigheden angaaer ogsaa mere Formen end Virkeligheden; thi en foreløbig Lov er i sit Væsen en kongelig Anordning, der har en midlertidig Virkning som Lov og derfor har faaet Navn af foreløbig Lov.

Naar en foreløbig Lov sættes ud af Kraft, fordi Rigsdagen eller Rigsraadet ikke vil vedtage nogen Lov om dens Gjenstand, har man troet, at dette skulde have Indflydelse paa de Virkninger, som Loven har havt. saa at det, der i Medhold af denne er foretaget, efter Omstændighederne kunde være at omgjøre¹³⁾. I Almindelighed lader dette sig imidlertid neppe forsvare; thi da Loven er udgiven i Kraft af den Kongen ved Forfatningslovene indrømmede Bemyndigelse, maa den have en Lovs sædvanlige Virksomhed, og hvad der, naar den sættes ud af Kraft, skal gjælde om de Virkninger, som den har havt, maa bedømmes efter de almindelige Regler, der komme til Anvendelse, naar den ene Lov afløser den anden. Forholdet kan nemlig ikke betragtes, som om den foreløbige Lov, der tilbagekalbes, slet ikke havde været til og altsaa som om den Lov, der ved den foreløbige Lov er indtil videre sat ud af Virksomhed, havde uafbrudt beholdt denne Virksomhed, men man maa sige, at denne ældre Lov er fra den Tid, den foreløbige Lov træder ud af Kraft, paany sat i Virksomhed. Hvis saaledes t. Ex. ved en foreløbig Lov visse Tolbagtigter nedfattes eller ophæves indtil videre, og denne Lov derefter sættes ud af Kraft, idet den ikke billiges ved endelig Lov, bliver Staten ikke derved berettiget til at efterkræve de Afgifter, som i den mellemkommende Tid ei ere oppebaarne. Herved negtes ikke, at muligvis Noget af det, der i Medfør af den foreløbige Lov er foretaget, kan blive at omgjøre, naar den tilbagekalbes eller afløses af en endelig Lov af et andet Indhold, men Grunden dertil maa da være den, at saadan Følge er nødvendig, for at den Lov, som træder i den foreløbige Lovs Plads, kan fra den Tid, hvad enten det er den ældre eller en ny Lov, faae sin tilbørlige Virkning.

¹³⁾ Lærens nyere Statøret § 41 Nr. 4 S. 55.

§ 54.

Ophør af Retsreglers Gyldighed ifølge deres eget Indhold.

Love og andre til den skrevne Ret hørende Forordninger kunne indeholde Bestemmelse om eller være af den Bestaffenhed, at de kun skulle gjælde for en bestemt Tid¹⁾, eller indtil visse Foranstaltninger ere fulendte²⁾, eller iøvrigt under et vist forbigaaende Forhold³⁾, i hvilket Tilfælde de træde ud af Kraft, saasnart Tiden er udløben, Foranstaltningerne fuldførte eller Forholdet ophørt. Dertil høre blandt mange andre de aarlige Finantselove for Kongeriget⁴⁾, de tilsvarende Bevillingselove for Fælledssubgiver⁵⁾ og de for et eller to Aar givne Love om Udskrivning af Mandskab til Hæren eller Flaaden⁶⁾. Naar Ophør af en midlertidig Lovs Gyldighed er betinget af, at der udkommer en vis anden Lov⁷⁾, er det vel ifølge sit eget Indhold, at hiin Lov, naar Betingelsen ind-

¹⁾ Jfr. t. Ex. Plac. 21 Septbr. 1840, 24 Mai 1842, 27 Marts 1844 § 3, Befg. 26 April 1847, Lov om Begunstigelser for en vis Hænsel 29 Marts 1850, 31 Decbr. 1851 og 7 Jan. 1853, Dyrtidslovene 27 Novbr. 1853, 15 Febr. 1855, 15 og 28 Jan. 1856, Lov om en foreløbig Udgiftsbevilling af 28 Marts og 17 Juli 1853 og 1 April 1856, Lov om Haandværksloven m. m. 29 Decbr. 1857 Affnit VIII, Lov om Sundhedsvedtægter 12 Jan. 1858 og 29 Decbr. 1862, Lov om Hæseriet i Ringkjøbing og Stabil Hjørde 30 Jan. 1861 § 9, Lov om Huusdyravlens Fremme 23 Jan. 1862 § 15.

²⁾ Jfr. t. Ex. Plac. ang. den nye Matrikel 24 Juni 1840, Lov om Erstatning for Kjørseler under Krigen 7 Septbr. 1853.

³⁾ Jfr. Pat. 21 Mai 1726, Lov om trykte Efterretninger vedkommende Krigen af 5 Juli 1850 og 21 Marts 1864, Andg. 26 Septbr. 1863 § 1, Lov om Forsørgelse af tjenstgjørende Militaires Familier af 12 Marts 1864, Lov om norske og svenske Styrmand af 31 Marts 1864.

⁴⁾ Jfr. Grundlov 5 Juni 1849 § 52.

⁵⁾ Jfr. Grundlov 18 Novbr. 1863 § 54.

⁶⁾ Jfr. Grundlov 18 Novbr. 1863 § 51.

⁷⁾ Jfr. t. Ex. Grundlov 5 Juni 1849 midlertidige Bestemmelser Nr. 2 og 4.

træder, taber sin Kraft, men iøvrigt kommer dette Tilfælde ogsaa ind under Regelen om, at en ældre Retregel hæves ved en yngre. De ovennævnte Retregler ere alle midlertidige⁸⁾. Desuden gives flere Love, der særligen ere betegnede som midlertidige eller med et tilsvarende Udtryk⁹⁾, eller siges at skulle gjælde indtil videre¹⁰⁾, eller om hvilke det iøvrigt er tilkjendegivet, at de tilsigtes afløste af andre¹¹⁾, men uden at der i dem dog findes nogen Bestemmelse om Tid eller Betingelse for Ophør af deres Gyldighed. Anførte Betegnelse eller Tilkjendegivelse faaer derfor ingen practisk Virkning, og det maa bedømmes ganske efter de almindelige Regler om Forholdet mellem ældre og yngre Retregler, hvorledes slige Love træde ud af Kraft.

I flere Love er det foreskrevet, at de inden Forløb af en bestemt Tid skulle tages under en vis Revision¹²⁾. Dermed er kun betegnet, at det inden saadan Tid skal tages under Overveelse, hvorvidt nogen Forandring kan være at foretage i Loven, men det er ikke afgjort, at den vil blive ophævet eller forandret.

⁸⁾ Ogsaa de foreløbige Love ere midlertidige.

⁹⁾ Jfr. t. Gr. 2 Regl. 5 Juli 1803, Provis. Regl. 10 Octbr. 1806 (jfr. Andg. 29 Juli 1814), 9 Juni 1829 (jfr. Regl. 22 Aug. 1860), 28 Mai 1845 (jfr. Lov 1 Marts 1854), Lov ang. en midlertidig Ophævelse af en vis Indførselsold 24 Febr. 1856, midlertidig Lov om Frederiksberg Sogns Bestyrelse 29 Decbr. 1857.

¹⁰⁾ Jfr. t. Gr. Fdbg. 12 Febr. 1834 Indl., Plac. 14 Mai 1835 Indl., Plac. 3 Juni og 9 Decbr. 1846, Lov om Portofrihed 1 April 1856, Lov om Transittolden af 6 Mai 1857 § 1.

¹¹⁾ Jfr. t. Gr. Resc. 7 Febr. 1794 Indl.

¹²⁾ Jfr. t. Gr. Fdbg. 1 Mai 1838 i Slutningen, Lov om en Grundtaxt 14 Decbr. 1857 § 6, Lov om communale Skatter i Kjøbenhavn 19 Febr. 1861 § 25, Lønningslovene 12 Jan. 1858 § 35, 31 Marts 1860 § 13, 19 Febr. 1861 § 4, af f. D. § 11, af f. D. § 29, Love om en vis Contorholdsbogtgjærelse af 19 Febr. 1861 § 2, 19 Jan. 1863 § 2 („Revision ved Lov“), 12 og 31 Marts 1864.

§ 55.

**Netsreglers udtryffelige Ophævelse eller Forandring ved nyere
Netsregler.**

Naar nyere Love gives om et vist Forhold, tilfjendegives ofte i dem paa en mere eller mindre bestemt Maade, at visse ældre Love om samme Forhold skulle være ophævede eller forandrede, og hvad i saa Henseende gjælder om Love kan ogsaa komme til Anvendelse paa andre til den skrevne Ret hørende Netsregler. Tilfjendegivelsen kan uaturligviis skee med meget forskjellige Udtryk og af dem maa udledes, i hvilket Omfang ældre Netsregler ere blevene forandrede eller hævede. Som oftest foregaaer dog Tilfjendegivelsen, naar Love hæves, paa en af følgende Maader:

1. Enten nævnes særligen de enkelte ældre Love, som skulle træde ud af Kraft¹⁾. Gjøres i saa Fald ingen Indskrænkning i Tilfjendegivelsen²⁾, maae de ældre Love, der nævnes som ophævede, falde bort i det Hele, hvilket gjælder ogsaa om de Bestemmelser i dem, der staae i en fjernere eller endog i ingen Forbindelse med den Gjenstand, som den nye Lov angaaer³⁾. Naar det saaledes siges i Indledningen til Forordningen af 23de April 1781, at blandt flere Love Forordningerne af 29de December 1758, 28de December 1759 og 8de Marts 1760 blive aldeles ophævede, maa dette forstaaes ogsaa om de Forfættelser, som disse Forordningers § 6 indeholder om stadeligt Bands Afledning, og det lader sig

¹⁾ See t. Ex. Inbl. til Fdbg. 23 April 1781, Fdbg. 30 Marts 1827, 4 Octbr. 1833 § 31, 24 Jan. 1844 § 6, 26 Marts 1845 § 20, Lyndelove 10 Mai 1854 § 77 og 16 Febr. 1856 § 74, Bygningslov 17 Marts 1856 § 105, Lov om Haandværksdrift m. v. 29 Decbr. 1857 § 100, Lov af f. D. om smitsomme Sygdomme hos Huusdyrene § 15.

²⁾ Jfr. Fdbg. 4 Octbr. 1833 § 31.

³⁾ See t. Ex. D. L. 6—9—6:8 og 6—11—6, jfr. Fdbg. 4 Octbr. 1833 § 31; D. L. 3—3—1 om Borgereben, jfr. Lov om Haandværksdrift m. m. 29 Decbr. 1857 § 100.

neppe forsvare ved Fortolkning, at det i Indledningen til Forordningen af 25de Juni 1790 tilfjendegives, at Forordningen af 23de April 1781 vel har ophævet bemeldte tre Forordninger af 1758, 1759 og 1760, forsaavidt de angaae Førfælledesfædet, men at Kongen ikke har villet ophæve hvad der er befalet i disse Forordningers § 6 om skadeligt Vands Afledning⁴). Da det i Indledningen til Forordningen af 7de November 1809 ubetinget bestemmes, at Forordningen af 11te Mai 1775 skal være ophævet, kan det heller ikke billiges, at det efter Indledningen til Placaten af 28de November 1828 er blevet anset tvivlsomt, om derved tillige ere ophævede Forfærdelserne i Forordningen af 11te Mai 1775 § 66 angaaende Straf for dem, der forføre Skolebisciple til Ufædelighed, og for Værtshuus- og Kroholdere, som tilstede Skolebisciple at drikke, spille eller forsamle sig i deres Huse. Imidlertid kan en Indskrænkning blive at gjøre efter de almindelige Fortolkningsregler. Saaledes er det unøiagtigt, naar det i Forordningen af 4de October 1833 § 31 siges, at D. L. 6—5—2 og 3 ere aldeles ophævede; thi dette staaer i Strid med bemeldte Forordnings § 22, der viser, at kun Straffen i anførte Lovbogens Artikler er formildet.

2. Eller det bestemmes, at alle ældre Love, der angaae den Gjenstand eller visse Dele af den Gjenstand, som den nye Lov behandler, skulle træde ud af Kraft⁵), uden at de dog an-

⁴) Jfr. Erstedes Haandb. 6. B. S. 453-454.

⁵) See t. Ex. Indl. til Fædg. 4 Mai 1803, Fædg. 25 Jan. 1805 § 20 (der ved sine Udtryk har hævet ligesaa vel den i D. L. 5—2—65 som den i D. L. 5—3—28 nævnte Thinglæsning ved Landstinget), Indl. til Fædg. 8 Febr. 1805 og 18 Mai 1825, Fædg. 27 Marts 1831 § 43, Indl. til Fædg. 16 Novbr. 1836 (jfr. dog Plac. 26 Juli 1837 § 13, der synes at forudsætte, at Afsoning af Skovbøder efter Fædg. 18 April 1781 § 27 ei er hævet ved Fædg. 16 Novbr. 1836), Fædg. 29 Septbr. 1841 § 30, Andg. 20 Marts 1844 § 72, Lov om Pressens Brug 3 Jan. 1851 § 17, Lov om den jydsk Indbyggelses Ophævelse m. v. 7 Febr. 1851 § 49, Lov om den kommunale Beskatning i Rigsstæderne 11 Febr. 1863 § 1.

gives, hvortil undertiden føies en Undtagelse med Hensyn til saadanne ældre Love, der i den nye Lov særligen nævnes som gjældende⁶⁾. En yderligere Indskrænkning kan ogsaa her blive at gjøre ifølge de sædvanlige Fortolkningsregler. Saaledes kan, uagtet det i Loven af 3die Januar 1851 § 17 siges, at denne Lov træder i Stedet for de tidligere givne Bestemmelser om Pressens Brug, ikke herunder indbefattes Grundloven af 5te Juni 1849 § 91, da denne ikke kan ophæves ved sædvanlig Lov. Desuden kunne Udtrykkenes Almindelighed, naar denne medfører nogen Ubestemthed, letteligen give Anledning til Tvivl, om en eller anden ældre Lov er indbefattet under de ophævede. Der har saaledes været Spørgsmaal, om den Bestemmelse i § 35 af Forordningen af 8de Januar 1810, at alle ældre Love om „Tiendens Oppebørsel“ skulle være ophævede, omfatter Forordningen af 10de Januar 1698 Capitel 4 § 9, der fastsætter, at Tiende og Landgilde skulle ydes med et vist Opmaal paa Jorden⁷⁾. Dette maa besvares benægtende⁸⁾, da denne Forordning ikke angaaer Tienden alene og dens egentlige Gjenstand er, idet den forudsætter, at der skal maales med Top, at afgjøre, hvilket Opmaal der skal gives for Toppen. Ligeledes kan der spørges, om nogle ældre Forbud imod at indføre visse Bekjendtgørelser i de offentlige Blade, nemlig angaaende Lægemidler, hvis Sammensætning er ubekjendt (arcana⁹⁾), om Indsamling af Gaver i Kjøbenhavn til sig selv eller andre

⁶⁾ See t. Ex. Indl. til Frdg. 1 Febr. 1797 (jfr. Canc. Skriv. 26 Mai og 8 Novbr. 1831), Indl. til Frdg. 7 Novbr. 1809, Frdg. 8 Jan. 1810 § 35, Regl. 27 Marts 1831 § 64, Frdg. 20 Mai 1840 § 38, Frdg. om Rasfevæs. i Alm. 8 Juli 1840 § 58, Frdg. 26 Juni 1844 § 51, Lov om Stemplet Papir 19 Febr. 1861 § 92.

⁷⁾ Jfr. nu Lov om Tienden 14 April 1852 § 3.

⁸⁾ Dette er skeet i Domme, der findes i Jur. Tidsskr. 30 B. S. 154-162 og i Jur. Ugeskr. f. 1849 S. 245-249 og ere staafstede i Højesteret (Schlegels Samling af Højesteretsdomme 1. B. S. 369-372). Jfr. Dom i Jur. Ugeskr. f. 1849 S. 267-272.

⁹⁾ Placat for Kjøbenhavn 1 Decbr. 1779, jfr. Canc. Circ. 11 Marts 1847.

Fattige¹⁰⁾ og om fremmede Potteriplaner¹¹⁾), endnu staae ved Magt, efter at de ældre Bestemmelser om Pressens Brug ere hævede ved Lov af 3die Januar 1851 § 17. Men den bekræftende Mening maa antages¹²⁾), da Vefjendtgjørelserne ere forbudne, enten de stete trykte eller paa anden Maade, og der altsaa i de paaapegede ældre Love ikke gives nogen Regel om Pressens Brug. Derimod maae, saavidt kjønnes, Rescript af 24de December 1772¹³⁾), der forbyder at udgive nogen trykt Recension over holbte Prædikener, som ikke ere offentlig be- kjendtgjorte ved Trykken, Placaten af 10de Januar 1791, der forbyder Bogtrykkere at trykke noget Avertissement om Fal- holdelse af Brokbaand eller andre Vandager til Legemet, med mindre det Chirurgiske Academies Samtykke dertil høves, og Rescript for Odense af 11te Juni 1817 § 32, som fastsætter, at ingen Avisfriver maa uden indhentet Tilladelse fra Fattig- commissionen indrykke Avertissementer, hvori Nogen, der nyder Hjælp af Fattigvæsenet, anraaber om Godgjørenhed og Under- støttelse, falde bort¹⁴⁾), da disse Forbud ikkun angaae Pres- sens Brug. Forholdet er et andet, end dengang Forordningen om Trykkesfrihedens Grændser af 27de September 1799 var udfkommen; thi denne indeholder ingen Regel om, at de ældre da endnu gjældende Bestemmelser om Trykkesfriheden skulde være ophævede, og derfor maatte de ældre særlige Love om denne Gjenstand, i alt Fald forsaavidt de ikke kom i Strid med den nye Forordning, blive staaende ved Magt¹⁵⁾).

¹⁰⁾ Plan 1 Juli 1799 § 137, jfr. Canc. Skriv. 10 Jan. 1833.

¹¹⁾ Plac. 24 Jan. 1806, 12 Septbr. 1823.

¹²⁾ See Andg. 22 Febr. 1855, Just. M. Skriv. 16 Mai 1857 og Domme i Høiesteretsstibende f. 1859 S. 411, f. 1862 S. 762-763, f. 1863 S. 810-811, hvorved Plac. 1 Decbr. 1779 og 12 Septbr. 1823 ere anvendte.

¹³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 23 Novbr. 1824 og 16 Juni 1827 Nr. 57.

¹⁴⁾ Jfr. dog Anm. til Just. M. Skriv. 16 Mai 1857 og Udgrens- Ussings Criminalret § 74 Nr. 10.

¹⁵⁾ Jfr. § 56 S. 262-265, 275 og Ordre des Paamb. 1. B. S. 281-282.

Naar ældre Love om en vis Gjenstand erklæres for ophævede, kan det dog findes, at enkelte Bestemmelser i de Love, der i det Hele taget rammes af den ophævende Forfæst, maae undtages derfra, fordi de angaae en anden Gjenstand eller ei den angivne Gjenstand alene. Uagtet det saaledes er klart, at Forordningen af 27de September 1799 hører til de Love, som ved Loven af 3die Januar 1851 § 17 overhovedet fattes ud af Kraft, kunne dog derved Forfæstene i bemeldte Forordnings §§ 10 og 11 om Embedsmænds Forpligtelse til ved Dom at fralægge sig ærerørige Bestyrelser ikke ansees ophævede, da disse Forfæst ikke ere indskrænkede til trykte Bestyrelser og saaledes ikke ere „Bestemmelser om Pressens Brug“¹⁶⁾.

3. Eller det foreskrives alene, at de ældre Bestemmelser hæves, der ere stridende imod eller uforenelige med den nye Lov¹⁷⁾. I saa Fald maae alle ældre saavel Hovedlove som særlige Love angaaende samme Gjenstand, forsaavidt de ikke komme i saadan Strid og der ikke om dem gives nogen særlig Bestemmelse, ansees stadfæstede.

Naar i en yngre Lov tilkjendegives, at ældre Love, uden at være ophævede, ere forandrede, kan det nærmere være angivet, hvilke ældre Love Forandringen angaaer og hvori denne bestaaer¹⁸⁾; ellers¹⁹⁾ maa Omfanget af Forandringen be-

¹⁶⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugeskr. f. 1859 S. 580-585. Jfr. ogsaa § 56 S. 270.

¹⁷⁾ See t. Er. Fædg. 14 Mai 1845 § 22, Lov 26 Juli 1853 § 11, Thyndelov 10 Mai 1854 § 77 i Slutningen, Bygningelov 17 Marts 1856 § 105, Lov om Haandværksfæst m. m. 29 Decbr. 1857 § 100 i Slutningen, Lov om Værnepligten 2 Marts 1861 § 51, Lovlov 4 Juli 1863 § 63.

¹⁸⁾ See t. Er. Indl. til Fædg. 27 Septbr. 1799, Fædg. 4 Octbr. 1833 § 31; Lov af 24 Mai 1854 og 29 Decbr. 1862, der forandre Fædg. 26 Marts 1845; Lov 19 Febr. 1861, der forandrer Lov 20 Juni 1850 om Creditforeninger; Lov 23 Jan. 1862, der forandrer Fædg. 24 Octbr. 1837; Lov 11 Febr. 1863, der forandrer Lov 19 Febr. 1861 om Sønningen.

¹⁹⁾ See t. Er. Fædg. 20 Juni 1788 § 43.

bømmes efter Reglerne om ældre Loves stiltiende Forandring ved yngre Love (§ 56) og kan ordentligvis kun udstrækkes til de ældre Bestemmelser, der ei lade sig forene med den yngre Lovs Forstrifter.

Skal en Lov ophæves ved en yngre Lovgivningsvillie, maa det stee ved en ny Lov²⁰⁾. For den ældre Tid har man dog et Par Exempler paa, at Love ere blevene tilbagekalde paa en mindre høitidelig Maade. Saaledes er en paa en kongelig Resolution grundet og gjennem det forrige Rentekammer udfærdiget Placat af 26de Marts 1761¹⁾, der var bleven trykt og er indført i Qvartudgaven af Forordninger, bleven tilbageholdt og tilintetgjort uden at være udsendt til Thinglæsning²¹⁾, og en Forordning af 12te April 1698 er, efter at være sendt til Thinglæsning, ved en kongelig Befaling af 11te Juni f. A.²²⁾ forbrødt tilbageendt for at tilintetgjøres²³⁾. At Tilbagekaldelsen er fuldkommen gyldig, forstaaer sig, da de uindskrænkede Konger ikke vare bundne til nogen vis Form for deres lovgivende Virksomhed.

²⁰⁾ See § 17 Nr. 2 (S. 68). Om en Undtagelse med Hensyn til foreløbige Love jfr. § 53 (S. 250).

²¹⁾ Daaerende Generalprocureur Stampe holdt stærkt paa, at Placaten skulde tilbagekaldes ved en ny Placat eller paa anden saadan formelig Maade og heri var det danske Cancelli enigt, men det stete ikke. Jfr. Stampes Erklæringer 3. D. S. 420-442 og 4. D. S. 111-114.

²²⁾ See Rothes Samling af Christian den Femtes Rescripter S. 1060-1062.

²³⁾ For nogle andre Tilfælde haves vel Oplysning om, at visse Love ere i det mindste blevene forberedte, men uden at det vides, om de ere blevene til virkelige Love. See Anmærkningerne i Fogtmans Rescriptsamling ved Apotheker-Orbinants 11 Jan. 1671 og i Schous Udtog af Forordninger ved Frdg. 28 Octbr. 1684 og 25 Febr. 1771.

Stilktiende Ophævelse eller Forandring ved nyere Retsregler.

Stilktiende Ophævelse eller Forandring af ældre Retsregler ved nyere finder Sted i to Tilfælde, hvoraf det første angaaer baade den skrevne Rets Kilder og Sædvansretten, det andet derimod kun de førstnævnte.

1. En yngre Retsregel, som strider imod en ældre, re, maa, naar hiin overhovedet er af den Art, at den kan forandre denne¹⁾, antages at have ophævet eller forandret den ældre Regel, saavidt Uforeneligheden strækker sig, om end ingen udtrykkelig Bestemmelse derom er givet. Ere Retsreglerne virkelig uforenelige, da lade ikke begge sig anvende, og at i saa Fald den yngre maa foretrækkes for den ældre, er en ligefrem Følge deraf, at nyere Retsregler væsentligen ere bestemte til ombannende eller udviklende at gribe ind i Retsstilstanden. Saaledes t. Ex. kan der ikke være Tvivl om, at Forordningen af 20de Februar 1789 er ophævet ved Forordningen af 11te April 1840. Ved Anvendelsen af Retsregelen kommer det an paa at erkjende, om virkelig Strid er tilstede og hvorvidt den strækker sig. I saa Henseende maa nøie agtes paa, om begge Retsregler angaae samme identiske Gjenstand og have samme Virkefæde; thi er dette ikke Tilfældet, føre de ei til Strid. Saaledes t. Ex. maa vel Placaten af 2den September 1785 antages i det Hele at være ophævet ved Forordningen af 28de December 1836 § 14²⁾. Ligeledes maa D. L. 6—4—18, forsaavidt den handler om at true Dommeren med noget Gævær for Retten, ansees saaledes nærmere bestemt ved Forordningen af 4de October 1833 §§ 16-18, at Straffen bliver ringere, end den efter denne Forordning vil være, naar virkelig Vold udøves imod Dommeren³⁾. Men naar Loven af 3die Januar 1851 § 5 fastsætter en meget ringere Straf for

¹⁾ Jfr. § 52 Nr. 4 (S. 243-244).

²⁾ Jfr. Canc. Skriv. 8 Martz 1825, 11 Mai 1839.

³⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugefr. 4. Aarg. S. 642-644.

ved Trykken at raade til Opstand imod Kongen end D. L. 6—4—13 for at raade til at opsætte sig imod Kongens Befalinger, er denne Bestemmelse i Landsloven ikke derved hævet, men kun forandret forsaavidt Raadet gives ved Trykken. Regelen i D. L. 5—14—46 sidste Deel om Afhændelser, der under Gaver indbesatte, imellem Egtefolk, Forældre, Børn eller Arvinger har tildeels en anden Virkefreds end Bestemmelsen i Fallitloven af 30te December 1858 § 3 om Gaver, men selv forsaavidt hiin Regel maa ansees gjældende ogsaa om Gaver i Fallitboer, staaer den ikke i Strid med bemelte Bestemmelse i Fallitloven, da denne ikke gjør det nødvendigt at antage, at enhver Gave i et Fallitbo skal ansees som ghyldig, naar den ikke ifølge Fallitlovens Bestemmelse er ughyldig⁴⁾. Have Love angaaende samme Gjenstand Hensyn til forskellige Personer⁵⁾, forskellige Steder⁶⁾ eller iøvrigt en forskjellig Virkefreds, er der end ingen tilsyneladende Modsigelse imellem dem, om de ogsaa lede til forskellige Resultater om saadan Gjenstand.

Strider en yngre Regel, der er indskrænket til et vist eller visse Steder eller en vis Kreds af Personer eller Gaver, imod en ældre almindelig Regel, da udelukkes vel denne for saadant Steds eller saadan Kreds Vedkommende, men bliver iøvrigt staaende ved Magt. Dette gjælder saaledes om den almindelige Communalanordning for Landet af 13de August 1841 i Forhold til de særlige Communallove eller Communalanordninger, der senere ere givne for enkelte Steder paa Landet⁷⁾. Vigefaa gjør Octroi af 4de Juli 1818 § 51 kun en Undtagelse til Nationalbankens Fordeel fra Bestemmelserne

⁴⁾ Dom i Jur. Ugefr. f. 1864 S. 779-781 synes dog at gaae ud fra en modsat Fortolkning. Se iøvrigt Grams Formueret 2. D. 2. B. § 94. Regelen under Nr. 2 (S. 274-277) er neppe heller anvendelig her.

⁵⁾ Jfr. t. Ex. D. L. 6—17—32-39 med Krigsart. Nr. 9 Marts 1683 § 25, og Frdg. 25 Juni 1842 med Lov 19 April 1864.

⁶⁾ Jfr. t. Ex. 2 Regl. 5 Juli 1803 og 2 Andg. 29 Juli 1814.

⁷⁾ Resc. 17 Novbr. 1841, Resol. 8 Decbr. f. A., Regul. 2 Juni 1850, 20 Marts 1855, Lov 29 Decbr. 1857, Befg. 17 Octbr. 1858.

i D. L. 5—7—2 og 3 om den Maabe, hvorpaa Fyldestgjørelse skal søges i haandsaaet Pant, og ligeledes indeholder Forordningen af 26de Marts 1841 § 12, jfr. § 1, kun en enkelt Undtagelse fra Regelen i D. L. 1—24—9 om den criminelle Ravalder i Drabsfager.

Er en yngre almindelig Retregel i Strid med ældre særlige Forfrifter, maa man, naar der spørges om, hvorvidt disse derved stiltiende ere ophævede eller forandrede, stjelne mellem, om der tidligere tillige gaves en almindelig Regel om samme Gjenstand eller ikke⁹⁾. Hvis i første Tilfælde de særlige Forfrifter ere overensstemmende med den ældre almindelige Regel, maae de, naar den sættes ud af Kraft, hvad enten dette iøvrigt skeer udtrykkeligt eller derved, at den ikke kan forenes med den yngre Regel, tabe deres Virksomhed, da de maae betragtes som Anvendelser af den ældre almindelige Regel og ikke kunne vedblive at bestaae, naar denne deres Grundbold falder bort. Saaledes maa, idet Forordningen af 3die Juni 1796 § 1 har afskaffet den i D. L. 1—4—30 bestemte Raddag, ogsaa Raddag efter Forordningerne af 29de Mai 1750 § 1 og 25de Marts 1791 § 21 ansees ophævet¹⁰⁾, og ligeledes maa det i Placaten af 20de December 1758 indeholdte Forbud imod, at Selveiere afhænde Løv af deres Tørvejord, være hævet ved Forordningen af 27de September 1805 § 20, da det var grundet paa Bestemmelsen i Forordningen af 26de Januar 1733 § 34 om Salg af Træ fra Selveieres Skove¹¹⁾. Hvis derimod de særlige Forfrifter ere uoverensstemmende med den ældre almindelige Regel og altsaa ere Undtagelser fra denne, hvortil blandt andre blive at regne singulære Forfrifter, da disse altid ubgjøre slige Undtagelser¹¹⁾,

⁹⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 474-478.

¹⁰⁾ Jfr. Inbl. til Fbdg. 3 Juni 1796 Cap. 1, Canc. Skriv. 21 Octbr. 1797, 18 Mai 1833, Dom i Morgenstjernes juridisk-pract. Maanedstid. 2. B., Tillæg S. 44-50.

¹⁰⁾ Jfr. Fbdg. 18 April 1781 § 79.

¹¹⁾ Jfr. § 50.

synes det, at man i Almindelighed kan antage, at de særlige Forskrifter, ligesom de vare Undtagelser fra den ældre almindelige Regel, saaledes ogsaa vedblive at være Undtagelser fra den nye almindelige Regel, med mindre det af denne fremgaaer, at den ingen Undtagelse skal have, eller i sig har optaget Alt hvad der om den vedkommende Gjenstand i Fremtiden skal gjælde¹²⁾. Mindst tvivlsomt er dette, naar den nye Regel er ganske eller i det Væsentlige overensstemmende med den ældre Regel, da den i saa Fald kun er Gjentagelse af denne og en saadan Gjentagelse ikke kan indeholde Grund til, at de netop fra det Indhold, der findes baade i den ældre og i den nye Regel, gjorde Undtagelser skulle falde bort. Saaledes blev Grevernes Ret til en vis Art af Danefæ ifølge deres Privilegier af 25de Mai 1671 § 15 ikke ophævet ved D. L. 5—9—3¹³⁾. Heller ikke indskrænktes Grevernes og Friherrernes Ret til Jagt efter alle Slags Vildt efter bemeldte Privilegier for Grever § 12 og for Friherrer § 11 ved D. L. 5—10—29 eller ved Forordningen af 18de April 1732 § 5¹⁴⁾. Den Beboerne i en vis Deel af Lyngumkloster Sogn ved Rescript af 1ste Mai 1789 givne Ret til at lade deres Børn om Vinteren hjemmedøbe uden senere at lade Daaben stabsfæste i Kirken, hvorved er gjort en Undtagelse fra D. L. 2—5—8, maatte vedblive at være en Undtagelse ogsaa fra Forordningen af 30te Mai 1828 § 6, der kun gjentager og i en vis Henseende nærmere bestemmer Landlovens Regel¹⁵⁾. Ligeledes maa Rescriptet af 21de August 1810, som tillader Kjøbmændene i Helsingør at have deres Kramboder aabne paa Søn- og Helligdage undtagen under Gudstjenesten¹⁶⁾, ved-

¹²⁾ Jfr. nedenfor Nr. 2 (S. 274-277).

¹³⁾ Jfr. Frbg. 22 Marts 1737. Den falder nu bort efter Grundloven af 5 Juni 1849 § 97, jfr. Just. M. Skriv. 8 Octbr. 1853.

¹⁴⁾ Jfr. Frbg. 20 Mai 1840 § 6. Det særegne Privilegium er senere hævet, jfr. Frbg. 20 Mai 1840 § 18, Lov 20 Juni 1850 § 13 og Lov 25 Marts 1851 § 2.

¹⁵⁾ Jfr. Canc. Skriv. 17 Febr. 1829.

¹⁶⁾ Jfr. Resc. 25 Septbr. 1739.

blive at være gjældende imod Regelen i Forordningen af 26de Marts 1845 § 5 ligesom tidligere imod Forordningen af 12te Marts 1735 § 2¹⁷⁾. Om i saadanne Tilfælde den ældre almindelige Regel bliver bestaaende, skjøndt den er gjentagen¹⁸⁾, eller den udtrykkeligen ophæves¹⁹⁾, er ligegyldigt. Afviger den yngre almindelige Regel baade fra ældre særlige Bestemmelser og fra den ældre almindelige Regel, er Sagen vel tvivlsom, men man synes dog at kunne antage, at Hensigten med den nye Regel kun har været at omdanne den ældre almindelige Regel, naar det ikke af Tilfjendegibelsen paa nogen Maade fremgaaer, at den nye Regel skal træde i Stedet for saavel den ældre almindelige Regel som Undtagelserne fra denne. Naar et Retsinstitut ganske hæves, maae baade Reglerne om dette og Undtagelserne fra disse tage deres Anvendelse, saafremt samtlige Bestemmelser om Borne²⁰⁾. Det forstaaer sig isørigt, at det kan udtrykkeligen foreskrives, hvorvidt særlige Forordninger, der udgjøre Undtagelser fra en almindelig Regel, skulle, idet en ny almindelig Regel gives, vedblive at bestaa eller falde bort²¹⁾, men dette Tilfælde hører til foregaaende § 55.

¹⁷⁾ Jfr. Coll. Lib. f. 1845 S. 318.

¹⁸⁾ Saafremt D. L. 2—5—8, jfr. Frdg. 30 Mai 1828.

¹⁹⁾ Saafremt Frdg. 12 Marts 1735 § 2, jfr. Frdg. 26 Marts 1845 § 20.

²⁰⁾ Udkommer en ny almindelig Regel, hvori ældre Undtagelsesregler gaar op, kunne de ikke længere gjøres gjældende som Undtagelser og maae derfor falde bort, men dette Tilfælde hører ikke til denne men til næste § 57. Et Exempel er, at den i Andg. 6 Septbr. 1853 § 5 med Hensyn til Piger over 25 Aar indeholdte Undtagelse fra den ældre almindelige Regel, at Piger, om de ogsaa vare over 25 Aar gamle, ikke paa egen Haand kunde paabrage sig Formuesforpligtelser, da de vare umyndige, maa anses ophævet ved Andg. 24 April 1860 § 1, hvorved Loven om Dvindens Myndighed af 29de Decbr. 1857 udbides til de danske Lær i Vestindien.

²¹⁾ See Frdg. 22 Marts 1737, Plan 1 Juli 1799 § 171 (jfr. Frdg. 9 Marts 1792 Cap. 6 § 7, Octroi 23 Juli 1772, 21 Marts 1792 § 12,

Strider en yngre almindelig Regel imod ældre særlige Forfrifter, uden at der tidligere gaves nogen almindelig Regel om samme Gjenstand, maae de ældre særlige Forfrifter falde bort eller indskrænkes, saavidt Uforeneligheden med den nye almindelige Regel strækker sig²²). Dette følger af Hovedregelen om Strid imellem en ældre og en yngre Retregel, og der er her ingen særegen Grund til at ubelufte Anvendelsen af samme, hvorimod det meget mere maa formodes, at Hensigten med at give en almindelig Regel netop har været at tilvejebringe Eenhed i den vedkommende Green af Retsbestemmelser.

Et vigtigt under det heromhandlede Hovedtilfælde hørende Spørgsmaal er, hvorvidt en Lovbestemmelse kan ansees ophævet eller forandret ved senere Loves Grundsætninger²³). Der maa stiles mellem, om disse Grundsætninger blot ere afledte af Lovenes Forfrifter eller ere indeholdte i selve Lovene.

Grundsætninger, der kun ere en Retning i nyere Love eller uledes af disse ifølge Reglerne om Analogi eller paa anden Maade uden at henhøre til det ved Lovene tilfjendegivne Indhold, kunne ingenfinde ophæve eller forandre noget Lovbud. Dette følger deraf, at den af disse Love afledte Sætning aldrig kan have større Virkning end disse Love selv. Ere disse i Strid med et vist ældre Lovbud, falder dette bort ifølge de foranstaaende Regler. Findes derimod ingen saadan

Domme i Jur. Tidsskr. 13. B. 1. S. 34-40 og 15. B. 1. S. 260), Frdg. 20 Mai 1840 §§ 6 og 18, 11 April 1840 § 31, Frdg. om Kassevæf. i Alm. 8 Juli 1840 § 58, Lov om Haandværksbrist m. m. 29 Decbr. 1857 § 75.

²²) Saaledes ere ældre særlige Forfrifter hævede ved Frdg. 6 Decbr. 1743 §§ 13-15, jfr. Resc. 25 Septbr. 1750, ved Frdg. 5 April 1754 § 5, jfr. Resc. 7 Octbr. 1757, ved Frdg. 21 Juni 1793 § 5, jfr. Resol. 21 Septbr. 1816 og Anmærkningen ved samme i Rescriptsamlingen, ved Frdg. 2 Juni 1830 § 3, jfr. Canc. Striv. 22 Juli 1834, ved Lov 11 Febr. 1863 om den kommunale Beskatning i Kjøbstæderne.

²³) Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 277-281.

Strid, da kunde de senere Love kun afgive en Analogi med Hensyn til Gjenstanden for det ældre Lovbud, men Lovanalogier ere bestemte alene til at fuldstændiggjøre Lovene og iøvrigt udfylde Huller i Lovgivningen, men kunne ikke sætte nogen Lov ud af Kraft eller forandre den²⁴). Vore Love henvise ofte til Analogier og til de af Lovene uledte Grundsætninger, men kun for Tilfælde, som ere ganske eller tildeels ulovbestemte²⁴). Lovgivningens Anstuelse i saa Henseende kan sees blandt Andet af Forordningerne af 11te April 1840 § 76 og 15de s. Nr. § 13. I den førstnævnte siges, at Forordningen „nærmest har Hensyn til de svigagtige Handlinger, der efter deres Natur enten udelukkende eller dog i Almindelighed gaae ud paa at berøve Andre deres Eiendom, men ikke omfatter saadanne, hvorved andre Statens eller Enkeltmands Rettigheder krænkes, eller som dog efter deres Natur ligesaa vel kunne sigte til en saadan Krænkelse som til Indgreb i Eiendomsretten“, og at „saaledes t. Ex. Bestikkelse, falske Attesters Udstedelse og andre Urebeligheder, hvori Embedsmænd maatte gjøre sig skyldige, forsaavidt samme ikke kan henføres under de i nærværende Anordning omhandlede særlige Bestemmelser, fremdeles indtil videre blive at ansee efter de hidtil gjældende Love“, dog at der, „for saavidt disse ikke indeholde aldeles nøiagtige Straffebestemmelser, bør tillige tages Hensyn til Grundsætningerne i nærværende Anordning.“ I Forordningen af 15de April 1840 § 13 fastsættes følgende: „Hvad de Forbrydelser angaaer, som, uden at høre til de i nærværende Anordning omhandlede, dog have Lighed med disse, vil det vel indtil videre forblive ved de hidtil for samme gjældende Lovbud; men forsaavidt disse ikke have paabudt en aldeles bestemt Straf, har Dommeren ved Straffegradens Valg dog tillige at tage tilbørligt Hensyn til Grundsætningerne i denne Anordning.“ Det er her, saavidt skjønnes, tydeligen erkjendt, at en ældre Lov, om dens

²⁴) Jfr. § 91 Nr. 3 og 4.

Gjenstand end har noksaa megen Lighed med men dog ikke falder ind under den, som omhandles i en yngre Lov, ikke kan ansees forandret ved Grundsætningerne i denne. Saaledes kunne, hvis D. L. 5—14—37 antages at hjemle Fortrinsret for Huusleie uden Hensyn til nogen vis Tid²⁵⁾, Grundsætningerne i senere Love og navnlig i Forordningen af 12te Marts 1790 ikke deri have gjort Forandring²⁶⁾. Heller ikke kan af Forordningen af 9de Februar 1798 udledes nogen Grundsætning, der har forandret Forordningen af 6te October 1753 § 9²⁷⁾, eller Forordningen af 27de Marts 1831 § 31, der har forandret Slutningsbestemmelsen i D. L. 4—3—24, afgive nogen Analogi for, at ogsaa D. L. 4—1—5, hvortil D. L. 4—3—24 henviser, er forandret. Ligesaa lidt kan den Forfærdet i D. L. 3—4—8, at Borgemeister og Raad skulle sætte Tægt for visse Varer og Arbejder, i det Hele være falden bort derved, at sliig Tægtstættelse er hævet for flere Tilfælde²⁸⁾, og private Bøder, hvor de ere bestemte, maae endnu idømmes, uagtet det er Grundsætning i den senere Lovgivning, at Bøder tillægges det Offentlige²⁹⁾. Man kan muligen vilde indvende, at det ved Forordningen af 11te September 1833 § 6 er er-

²⁵⁾ Jfr. herom Ørstedes Haandb. 5. B. S. 477-479.

²⁶⁾ Jfr. dog S. D. Hansen om Skiftearsenet S. 433-434, Wangs og Larsens Proces § 318 (4. B. S. 388).

²⁷⁾ Dette Samme antages vel i Almindelighed, men bygges sædvanligvis derpaa, at Frdg. 9 Febr. 1798 ikke ved sin Hovedbestemmelse forestriver noget Nyt, men er en authentisk Fortolkning af D. L. 5—14—56, saa at Frdg. 6 Octbr. 1753 § 9 bliver en Undtagelse fra en allerede i bemeldte Lovsted (D. L. 5—14—56) liggende Grundsætning. Jfr. Ørstedes Haandb. 5. B. S. 300-301, Larsens Privatret 2. B. S. 67-68, Grams Formuesret 2. D. § 49 S. 306 og 317-318. Men den befalende Deel af Frdg. 9 Febr. 1798 kan neppe betragtes som en authentisk Fortolkning, jfr. § 70.

²⁸⁾ Jfr. Canc. Skriv. 8 Aug. 1815, 17 Juni 1826, Jur. Tidsskr. 15. B. 2. S. S. 228-230.

²⁹⁾ Jfr. ogsaa Frdg. 20 Mai 1840 § 35, Lov om Jagten 25 Marts 1851 §§ 18 og 19.

kjendt, at den Indløsningsret, som D. L. 5—6—2, jfr. 5te og 8de Artikel, 5—7—12 og flere Lovbestemmelser hjemle til Huus eller Jorh, er indirecte sat ud af Kraft ved den senere Lovgivning, hvilket da antages at maatte være steet ved Grundsætningerne i Lovgivningen om Auctionsvæsenet, hvorfor paa-beraaes en Højesteretsdom af 4de Juni 1803³⁰⁾. Men foruden at det kan omtvies, hvorvidt den i Forordningen af 11te September 1833 § 6 indeholdte Fortolkning er rigtig³¹⁾, er det ikke nærmere forklaret, hvad det vil sige, at Indløsningsretten „indirecte“ er sat ud af Kraft ved den senere Lovgivning, hvilket ikke behøver at betegne, at Forandringen er steet ligefrem ved de Grundsætninger, der af visse Love kunne ulebes, men snarere kan forklares saaledes, at en nødvendig Forudsætning for Indløsningsretten antages at mangle, naar Udlæg under en Executionsforretning ikke som tidligere steer til Eiendom men til Bortsalg ved Auction³²⁾. Og saa kan det her bemærkes, at uagtet de almindelige Love om Auctioner have været de samme for Danmark og for Norge³³⁾ og den ovennævnte, af den for begge Riger dengang fælleds Højesteret affagte Dom maa have lige Betydning for begge, gaaer dog en for Norge under 14de Juli 1837 givne Lov ud fra, at Indløsningsretten ikke paa den Tid var hævet, og den sættes heller ikke ud af Kraft, men bliver kun nærmere bestemt, hvad Tiden for sammes Benyttelse angaaer. Man kunde maaskee ogsaa ville paaberaabe sig den Fortolkning, som, da Forordningen om Thyveri af 20de Februar 1789 var udkommen, gjorde sig gjældende med Hensyn til Straffen for visse af de Vedragerier, for hvilke Landsloven foreskriver Wrens Tab³⁴⁾, idet denne Straf ansaaes formildet paa Grund af den ringere Straf, som bemeldte Forordning bestemte for Thyveri i Al-

³⁰⁾ Jfr. Coll. Tid. f. 1833 S. 567-570.

³¹⁾ Jfr. Rettefs Haandb. 4. B. S. 640.

³²⁾ Jfr. § 57 S. 277-279.

³³⁾ Jfr. Frdg. 19 Decbr. 1693.

³⁴⁾ D. L. 5—3—11, 5—7—15 og 5—8—12.

mindelighed³⁵⁾). Man kunde nemlig mene, at denne Forandring saaledes var bevirket ved Analogien af denne Forordning eller ved Grundsætningerne i samme. Men Formildelsen, hvis den skulde lade sig forsvare, maatte bygges derpaa, at de Vedragerier, hvortil der sigtes, indeholtes i Tyvens Forbrudelse, idet hans Straf ikke forøges, fordi han raader over det stjaalne Gods, og at det vilde være modsigende, om det, der i sit Væsen er en Deel af en vis Forbrudelse, skulde straffes haardere end denne Forbrudelse i dens Heelhed. Formildelsen fulgte altsaa af den almindelige Regel om Strid mellem en ældre og en yngre Lov, og at Tyvslovgivningens Analogi, naar Vresstraffen var falden bort, toges i Betragtning ved den nærmere Bestemmelse af den Straf, der skulde træde isteden, var den sædvanlige Anvendelse af en Analogi paa et ulovbestemt Tilfælde³⁶⁾).

Er en Grundsætning indeholdt i Lovene, hvad enten den er udtryffeligen udtalt i samme, eller uledes af dem ved en Fortolkning, som gaaer ud paa at paavise det fuldstændige i Lovene nedlagte Tankeindhold, da er den en almindelig Lovregel. Iøvrigt gives intet fast Skjelnemærke, hvorefter det kan afgjøres, om en almindelig Regel skal ansees som Grundsætning eller ikke. Fornemmeligen synes den at maatte betragtes som Grundsætning, naar den enten betegnes som saadan³⁷⁾, eller gjælder for flere Classer af Tilfælde, eller er eller skal tjene som Grundlag for andre Retsregler³⁸⁾. Dens Virksomhed til at hæve eller forandre ældre Retsregler maa ganske bedømmes efter dens Egenkab som almindelig Lovregel. Saadan Virkning indtræder altsaa kun da, naar den er i Strid med de ældre Retsregler, og det er ingenlunde nok, at

³⁵⁾ Jfr. Orsted om Tyveri § 97.

³⁶⁾ Iøvrigt er det vel muligt, at man i sin Tid har tillagt Frdg. 20 Febr. 1789 en større Indflydelse paa ældre Straffebestemmelser, end Fortolkningsreglerne hjemle.

³⁷⁾ Jfr. Inbl. til Frdg. om Fængsler 5 April 1793, Frdg. 11 Aug. 1819, 8 Mai 1829 § 14.

³⁸⁾ Saa som Grundloven af 5 Juni 1849 §§ 74-98.

disse gaae ud fra en forskjellig Grundsætning, da derved kun fremkommer en Anomali men ingen Modsigelse.

En udtalt Grundsætning indeholder undertiden ikke nogen fuldstændig paa forekommende Retstilfælde anvendelig Regel, men bliver først en saadan, naar den sættes i Forbindelse med andre Bestemmelser. I saa Fald viser sig den Lovstrid, der skal berettigede til at ansee ældre Love for ophævede eller forandrede, ikkun naar der tillige tages Hensyn til slige andre, samtibigen med Grundsætningen eller senere og altsaa under dennes Indflytelse givne Bestemmelser. Saaledes udtales i Forordningen af 27de September 1799 § 12 som almindelig Regel, at trykte Fornærmelser ere mere strafværbige, end naar de samme Fornærmelser fremsføres paa anden Maade, og samtibigen hermed fastsatte Forordningens § 4 en mindre Straf for ved Trykken at søge at udbrede bestjæmmende eller fornærmende Rhytter imod Kongen eller Dronningen, end D. L. 6—4—1 bestemmer for at laste Kongen eller Dronningen til Bestjæmmelse. Herved maatte denne i Lovbogen forekomende Straf være formildet, om Fornærmelserne end ikke bleve fremsførte i et trykt Skrift. Paa den almindelige Straf for grove Fornærmelser efter D. L. 6—21—2, 3 og 7 fik Grundsætningen, dengang Forordningen udkom, ingen saadan Indflydelse, da denne foreskrev en Tillægsstraf for trykte Fornærmelser. Efter at derimod Forordningens Straffe ere ophævede ved Loven om Pressens Brug af 3die Januar 1851, vil en lige Indflydelse gjøre sig gjældende. Da Grundsætningen ikke udelukkende angaaer Pressens Brug men ligesaa meget de utrykte Fornærmelser, er den ikke ophævet ved Loven af 3die Januar 1851 § 17. Derfor maae Fornærmelser, der ikke ere trykte, belægges med en mindre Straf end den, som efter sidstnævnte Lovs § 9 vil være at bestemme for de samme Fornærmelser, naar de ere trykte, og ligeledes vil Straffen for utrykte Fornærmelser imod Kongen, Dronningen, Enkedronningen, Thronarvingen eller Rigsforstanderen være at sætte i lige Forhold til Straffen i Lovens § 6. Derimod kunde den Straf, som D. L. 6—4—18 foreskriver for Fornærmelser imod Dommeren

i Retten, uagtet den er større end den, som Forordningen af 27de September 1799 § 12 anordnede for trykte grove Fornærmelser i Almindelighed, ikke ansees forandret, da de i D. L. 6—4—18 forekommende skjæpende Omstændigheder kunne være betragtede som strafværdigere end den, at Fornærmelsen er trykt, og Straffen i D. L. 6—4—18 staaer fremdeles ved Magt, skjøndt den er større end Straffen efter Loven af 3die Januar 1851 § 6 for Fornærmelser imod Kongen; thi her er kun en Anomali og ingen Lovstrid tilstede.

Man har spurgt, om Placaten af 25de Juli 1821³⁰⁾, der gjør særegne Indskrænkninger i Retten til at holde offentlige Forelæsninger, er hævet ved Grundloven af 5te Juni 1849 § 93, som giver Borgerne, naar de ere ubevæbnede, en almindelig Ret til at holde offentlige Forsamlinger. Uagtet bemeldte Placat nu vistnok gaaer ud fra en anden Grundsætning end den om almindelig Forsamlingsret og der ikke kan være Tvivl om, at der i offentlige Forsamlinger maae kunne holdes Foredrag uden foregaaende Tilladelse, saa at det undertiden kan blive vanskeligt at skjelne mellem, om Foredrag, der agtes holdte, skulle betragtes som Forelæsninger eller at være af den Beskaffenhed, at de maae ansees hjemlede ved den politiske Forsamlingsret, kommer Bestemmelsen i Placaten dog ikke ligefrem i Strid med Grundlovens Forfættelse og maa derfor ansees som gjældende.

En i den almindelige Lovgivning indeholdt Grundsætning kan, efter hvad der ordentligviis gjælder om en almindelig Lovregel, ikke antages at ophæve eller forandre ældre Undtagelseslove, der ere i Strid med den, naar Intet derom kan udledes af Tilfjendegivelsens Indhold. Saaledes har den i Grundlovens Grundsætning om Statsmagtens Fordeling indeholdte Regel, at den dømmende Magt er hos Domstolene⁴⁰⁾ — hvilken Regel ogsaa tidligere var den almindelige — neppe forandret de ældre Bestemmelser, der have henlagt visse Retts-

³⁰⁾ Jfr. Resc. 30 Mai 1823 § 7.

⁴⁰⁾ Grundlov af 5 Juni 1849 § 2.

tvistighedens Afgjørelse under Dørighedsmagten⁴¹⁾). I Forordningen af 11te August 1819 er det udtalt, at Processens Omkostninger skulle tilfjendes den ene Part hos den anden efter Retfærdigheds Grundsætninger, hvilket er gjentaget i Placaten af 10de November 1843. Da der ikke angives nogen bestemt Forskrift, som i dette Forhold skal antages at følge af Retfærdigheds Grundsætninger, og det kun mindre klart antydes, at der sigtes til de almindelige Regler om Stadsersætning, opstaaer der nogen Tvivl om den udtalte Grundsætnings Forhold til de ældre almindelige Regler om Processomkostningers Tilfjendelse⁴²⁾, efterdi disse Regler ogsaa maae forimedes at stemme med hvad der er blevet anseet for retfærdigt. Men hvad herom end skal gjælde⁴³⁾, maa det antages, at visse særegne Bestemmelser, der afvege fra de ældre almindelige Regler og saaledes kunde betragtes som Undtagelser fra disse, og navnlig Forskrifterne i Forordningen af 3die Juni 1796 § 42 og i Instructionen for visse Sagførere⁴⁴⁾ vedbleve at staae ved Magt, hvilket ogsaa er erkjendt i Placaten af 10de November 1843, der har forandret de sidstnævnte Forskrifter i Overensstemmelse med Grundsætningen i Forordningen af 11te August 1819. Endnu et Exempel kan hentes fra Forordningen om Fængsels bedre Indretning af 5te April 1793. I Indledningen til denne siges, at „det strider imod Retfærdigheds Grundsætninger, at Nogen skulde ansees skyldig til Straf, førend han dertil paa lovlig Maade er bleven dømt“. Da det alt tidligere var den almindelige Regel, at Straf skulde paalægges ved Dom, bleve de enkelte Undtagelser herfra, hvorved der navnlig er indrømmet Dørig-

⁴¹⁾ Jfr. § 46 Nr. 1 (S. 208) og § 149.

⁴²⁾ D. L. 1—5—22 og 27, 1—6—13 og 22, Fbdg. 23 Decbr. 1735 § 1.

⁴³⁾ Jfr. Ørsted Af mit Livs og min Tids Historie 1. B. S. 195—200, Bangs og Larsens Process § 170, Rellermanns ordinaire civile Processmaade §§ 177—180.

⁴⁴⁾ Instr. 23 Febr. 1751 § 10, 26 Octbr. 1785 § 12, 20 Jan. 1792 § 4.

heden Myndighed til i visse Tilfælde at paalægge Straf⁴⁵⁾, ikke hævede ved nævnte Forordning. Vel er „i Overensstemmelse“ med den i samme udtalte Grundsætning Rescriptet af 23de November 1753, der bemyndigede Magistraten i Kjøbenhavn til uden Dom at indsætte liberlige Folk til Straf-arbejde, ophævet ved Rescript af 5te December 1794, men dette er efter Udtrykkene i sidstnævnte Rescript ikke betragtet som en af sig selv indtraadt Følge af Forordningen af 5te April 1793. At undersøge, om denne har forandret D. R. 6—13—10 har ingen Vigtighed, da denne Artikel ikke er kommen til Udpølse. Hvis imidlertid en Børge nogensinde vilde benytte den i samme givne Ret og der ved „Fængsel“ sigtes til offentligt Fængsel, maa Fugden uden Tvivl være berettiget til endog uden Hensyn til Forordningen af 5te April 1793 at vægre sig ved paa Børgens Begjæring at modtage i Fængselet det beliggende Fruentimmer, saalænge det ikke ved Dom er afgjort, at Betingelserne for Artiklens Anvendelse ere tilstede. Man har spurgt, om den „fornemme Folk“ i D. R. 1—13—4 indbrummede Fritagelse for at aflægge personligt Vidnesskyld i Retten kan vedblive at bestaae, efter at det i Indledningens til første Capitel af Forordningen af 3die Juni 1796 er udtalt, at „Anstændighed tilføjer, at Enhver, som kaldes til at møde eller svare for Retten, bør adlyde, saafremt han ei kan bevise at have lovligt Forskab.“ Men da denne Sætning ifkun benyttes til at begrunde Raddags Afstæffelse og der ikke ved dens umiddelbare Anvendelse i Forordningen fordrøes personligt Møde i Retten⁴⁶⁾, kommer den ikke i Strid med D. R. 1—13—4⁴⁷⁾.

⁴⁵⁾ Jfr. Instr. 24 Marts 1741, Resc. 23 Novbr. 1753, Plac. 19 Septbr. 1781 § 3, Frbg. 30 Jan. 1793 §§ 24-28. Jfr. ogsaa Frbg. 11 Juli 1800 § 10.

⁴⁶⁾ Jfr. Frbg. 3 Juni 1796 §§ 1 og 2.

⁴⁷⁾ Jfr. ogsaa Frbg. 15 April 1840 § 6, Frbg. for Norge 8 Septbr. 1812 § 7 og Canc. Skriv. 18 Mai 1833.

2. Naar det af yngre Retsregler fremgaaer, at ved samme udtømmende Bestemmelser ere givne om et vist Retsforhold, for hvilket tidligere gaves andre Regler, maae disse falde bort, om de end lade sig forene med de nye. Om Regelen selv synes ikke at kunne være Tvivl; thi har det virkeligen været Hensigten med de yngre Retsregler, at de skulle være udtømmende, saa har det ogsaa været Hensigten, at de skulle gjælde med Udelukkelse af de ældre. Men Vanskeligheden bestaaer i at komme til sikker Erkjendelse af, at saadan Hensigt har været tilstede. Regelen kommer til Anvendelse fornemmeligen i tre Tilfælde.

a. Naar der angaaende en Gjenstand, for hvilken gives en Hovedlov, gives en ny saadan Lov, af hvilken det kan skjønnes, at man i samme har optaget de Bestemmelser fra den ældre, som endnu ere fundne passende, maa den ældre Lov være hævet, om dette end ikke udtrykkeligen er sagt. Dog maa der, hvis i den ældre Lov forekomme Bestemmelser, som ikke vedkomme dens egentlige Gjenstand, gjøres en Undtagelse med Hensyn til dem, da de netop af denne Grund, at de ikke vedkomme Lovens Gjenstand, kunne være udelukkede af den nye Lov⁴⁸⁾. Saaledes er der Grund til at antage, at Rangforordningen af 13de December 1730 har hævet den ældre Rangforordning af 11te Februar 1717 og derved tillige sat de Bestemmelser i denne ud af Kraft, som angaae Rangs Virkning, hvorom Intet indeholdes i den yngre Forordning⁴⁹⁾. Ligeledes maae de Forskrifter, som indeholdes i D. L. 5—4—17, 18 og 19 om Testamenters Form, falde bort ved Forordningen af 21de Mai 1845 §§ 24 og 25⁵⁰⁾. Fremdeles kan vel Forordningen om Spindrulleringen af 1ste Februar 1770 i det Væsentlige anses ophævet ved Forordningen af 8de Januar 1802, men ved Dom er det dog antaget, at dette ikke gjælder om den i førstnævnte Forordnings § 19

⁴⁸⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 281-283.

⁴⁹⁾ Jfr. Personretten § 55 (S. 303-305).

⁵⁰⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugeskr. f. 1861 S. 543-550.

Skipperne paalagte Pligt ikke i deres Skib at medføre reisende Underfaatter, der ei ere forsynede med Pas⁵¹⁾. Ældre særlige Love om en vis Gjenstand, hvad enten de have bestaaet ved Siden af en Hovedlov eller en saadan ikke har været til, kunne derimod neppe falde bort paa Grund af den Omstændighed, at der angaaende samme Gjenstand senere udkommer en Hovedlov, naar de ikke komme i Strid med dennes Forskrifter⁵²⁾. Saaledes er det ovenfor antaget, at Rescript af 24de December 1772 og Placat af 10de Januar 1791 ikke ere satte ud af Kraft ved Forordningen af 27de September 1799⁵³⁾.

b. Naar Gjenstanden for en ældre Lov ganske falder ind under en yngre Lovs Bestemmelser, saa at disse paa den blive at anvende, og ved denne Anvendelse Niemedet med den ældre Lov fuldstændigen opnaaes og derfor en Anvendelse tillige af den ældre Lov vilde være ørkesløs, synes denne ældre Lov at maatte ansees ophævet. Saaledes synes det Borgemeister og Raad i Kjøbstæderne ved D. L. 3—4—5 paalagte Tilfyn med Politilovenes Efterlevelse at maatte være bortfalden ved Forordningen af 22de October 1701, første Post § 10, der overdrager dette Tilfyn til Politimesteren, eller, hvor ingen saadan er, til Byfogden⁵⁴⁾. Ligeledes maa den Forskrift i D. L. 2—5—13, at den, som første Gang vil gaae til Herrens Nabbere, skal nogle Dage tilforn indfinde sig hos Præsten, være forandret ved Confirmationen og de i Forbindelse med denne givne Regler⁵⁵⁾. Endvidere er det ved Højesteretsdomme antaget, at Optagelsen af de i D. L. 5—14—53 befalede Resistance-Thingsvidner over Fæstebondens Gjæld til

⁵¹⁾ Jfr. Jur. Maanedstid. f. 1803 2. B. S. 330-334 (Art. f. Retesvid. 1. D. S. 221-225). See nu Plac. 7 Aug. 1846 og Lov 12 Febr. 1862 § 3.

⁵²⁾ Jfr. ovenfor Nr. 1 S. 262-265.

⁵³⁾ Jfr. § 55 Nr. 2 S. 256-257.

⁵⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 14 Decbr. 1824.

⁵⁵⁾ Refc. 7 Jan. 1741 § 3, Jrbg. 25 Mai 1759 § 4.

Godeieeren ikke længere er nødvendig, efter at der ved de for Fæstegods anordnede Hoved-, Rasse- og Qvitteringsbøger ⁵⁶⁾ er paa en mere betryggende Maade sørget for, at Fæstebonden kan vide, i hvilken Gjæld han staaer til Godeieeren ⁵⁷⁾. Da de almindelige Regler om Forligsmægling i Forordning af 10de Juli 1795 § 19 komme til Anvendelse, ogsaa naar Sagen angaaer Selveierbønder, eller Gjæld, der føges hos Studenter, bliver den særegne Forligsmægling, som i flige Sager var anordnet ved Forordningen af 13de Mai 1769 § 4, og Foundationen for Københavns Universitet af 7de Mai 1788 Capitel 2 § 6, overflødig og kan ansees bortfalden ⁵⁸⁾. Efter Forordningen af 7de Februar 1738 §§ 7 og 8 maatte intet Skjøde paa Fordegods antages til Thinglæsning, med mindre der medfulgte en Attest, som efter Pantebøgerne viste, hvorvidt Eiendommen var behæftet med Pant eller Indførsel, hvilken Attest derefter blev vedhæftet Skjødet, men da det ved Sportel-reglementet af 22de Marts 1814 § 76 er paalagt Retsfriberen, naar et Skjøde kommer til Læsning, at undersøge i Retsbøgerne, blandt Andet om Behæftelserne paa Eiendommen ere overeensstemmende med hvad i Skjødet angives, og i modfat Fald at gjøre en Bemærkning derom paa Skjødet, hvilket skal iagttages ogsaa med Hensyn til Skjoder paa Fordegods, er det almindeligen antaget, at bemeldte Attest ikke længere behøver at medfølge Skjødet ⁵⁹⁾.

c. Naar en Lov har Form af fuldstændigen at ville be- x*
stemme Virkningen af en Handling eller Begivenhed og forbi-
gaaer Virkninger, som den havde efter en ældre Lov, maae

⁵⁶⁾ Frdg. 27 Novbr. 1775 § 10, 3 Decbr. 1828 § 6 Nr. 3 og 4, Lov om det stemplede Papir af 19 Febr. 1861 § 73.

⁵⁷⁾ Canc. Strib. 15 Juli 1828, jfr. Domme i Jur. Tidsskr. 15. B. 2. S. 50-64 (jfr. 18. B. S. 289-290), 25. B. S. 101-111. Om denne Fortolkning er rigtig og Tilfældet saaledes gaar ind under den omhandlede Regel, er dog ikke klart.

⁵⁸⁾ Jfr. Canc. Strib. 18 Juni 1796, Domme i Art. f. Retsvid. 1. D. S. 260-265, 418-420. Jfr. ogsaa Cancellibrev i Plac. 1 Febr. 1798.

⁵⁹⁾ Canc. Strib. 14 Octbr. 1830. Jfr. § 145.

disse være ophævede⁶⁰⁾. Saaledes bortfalder den i Forordningen af 3die Marts 1741 § 7 bestemte Bod til Justitskassen for den, som stævner Vidner og ikke møder i Retten til den Tid, Vidnesagen kommer for, ved Forordningen af 3die Juni 1796 § 14, den i D. L. 2—23—7 og Forordningen af 13de October 1703 forestrevne Forbrudelse af Fæste ved Forordningen af 8de Januar 1810 § 22 og Placaten af 13de Januar 1818 § 2, og ligeledes det i Slutningen af D. L. 4—3—24 lodser paalagte Ansvar ved Forordningen af 27de Marts 1831 § 31. Derimod kan, hvis en Handling har flere Virkninger og en enkelt af dem forandres, ikke deri søges Grund til at antage, at ogsaa de andre ere forandrede. Derfor vedbliver den i D. L. 3—13—1 og 2 fastsatte Fæstes Forbrudelse for ulovlig Skovhugt, uagtet den almindelige Straf for ulovlig Skovhugt, der tillige er forstyldt (D. L. 6—17—27), er forandret ved Forordningen af 26de Januar 1733⁶¹⁾.

Hvad i det Foregaaende er anført om Love gjælder paa samme Maade om den skrevne Rets andre Rilder.

§ 57.

Ophor af Retsreglers Virksomhed ved Ophævelse af Forudsætninger.

Det kan ligge i en Retsregels Indhold, at den kun skal gjælde under et vist forbigaaende Forhold og derfor træder ud af Kraft, naar dette Forhold, der saaledes er Forudsætning for Anvendelsen, ophører. Derom er talt i det Foregaaende¹⁾.

⁶⁰⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 283. Naar en ældre og en yngre Lov have bestemt Virkningerne af en Handling under forskellige Betingelser, kan den ene muligen indskrænke den andens Omraade, men der er ikke Grund til at antage, at den yngre Lov i alt Fald isørigt har udelukket Anvendelsen af den ældre.

⁶¹⁾ Jfr. Fdbg. 9 Marts 1838 § 5.

¹⁾ See § 54.

Her handles derimod om det Ophør af en Retsregels Anvendelse, som er en Følge deraf, at en Forudsætning for samme falder bort ved en senere Retsregel. Man har kaldt dette den indirecte Ophævelse²⁾.

Den finder kun Sted, naar en vis Forudsætning er Betingelse for en Retsregel og senere hæves, og det forstaaer sig, at en Retsregel ikke længer kan finde Anvendelse, naar en Betingelse for denne er ophørt³⁾.

Alle Slags Retsregler kunne være afhængige af betingende Forudsætninger og disse kunne slutte sig saavel til Retsforholdets Subjecter som Gjenstande og andre Dele. I saa Henseende at ville gjøre nogen Classification synes ikke at være til nogen Nytte. Det kommer kun an paa at erkjende, at Noget er betingende Forudsætning for en Retsregel og at dette ved senere Retsregler er ophævet, saa at Forudsætningen ikke længere kan indtræde. Det er naturligviis ikke Forudsætningen som saadan, der hæves, i hvilket Tilfælde Retsregelen kommer til at gjælde uden saadan Forudsætning. Denne maa tvertimod vedblive, men fordi den paa Grund af senere Retsregler ikke kan indtræde, ophører Retsregelens Anvendelse. Saaledes bortfalder Anvendelsen af D. L. 3—16—14, 5—2—33 og 6—13—22, da Trolovelse og Saard ere affaffede⁴⁾, af D. L. 3—16—9 § 7, da de Ekteffabbsforbud, hvortil Artikelen sigter, ere hævede⁵⁾, af D. L. 6—13—26 og 28, da

²⁾ Jfr. H. A. S. Faith Juridiske Afhandlinger I. S. 95—175. Denne Forfatter indbefatter dog meget mere under Begrebet. De mange Afstillinger, han gjør, synes for største Delen at være betydningsløse. For flere af hans Hovedsætninger angives ingen Grunde. Havde han forsøgt at bevise deres Rigtighed, vilde han sandsynligviis selv være kommen til den Erkjendelse, at de neppe lade sig forsvare.

³⁾ Jfr. Refc. 17 Febr. 1843 i Slutningen. Første og Gaandb. 1. B. S. 276—281.

⁴⁾ Jfr. 4 Jan. 1799, Grundlov 5 Juni 1849 § 97.

⁵⁾ Jfrdg. 23 Mai 1800.

aabenbart Skriftemaal i Keermaalsfager er hævet⁶⁾), af D. L. 1—16—6 til 11 om Sandemænd i Drabsfager og af Vænegtelsesled i Forbrudelsesfager efter D. L. 6—6—15, 6—8—3, 6—9—15, 6—15—7, 11, 12 og 17, 6—17—14 og 18 og 6—18—7, efter at den inquisitoriske Rettergang i disse Sager er gennemført⁷⁾), af D. L. 1—5—21 sidste Deel, 1—6—11 og mange flere Bestemmelser, der ere betingende af en eller anden Adelsrettighed, da alle slige Rettigheder ere affæfede⁸⁾), af D. L. 6—1—1, Indskrænkningerne i 6—1—5 og flere andre Forskrifter, som gaae ud fra, at ordentligviis ikkun Befjendere af den evangelisk-lutheriske Tro have Religionsøvelse her i Riget, da Troesfrihed er indført⁹⁾), af Forordningen af 12te Februar 1790 § 8 og flere Bestemmelser, der forudsætte, at visse Godsbesiddere ere Stiftesforvaltere, da sliig Stiftet er hævet¹⁰⁾), af den under 14de November 1743 stadfæstede Fundats for Viborg Tugt- og Manufacturhuus Capitel 4 § 5 om de Udsødes Efterladenskaber, efter at denne Stiftelse er gaaet over til at være en almindelig Straffeanstalt¹¹⁾), af Forordningen af 23de Juni 1809 §§ 7-26 angaaende Erhvervelsen af visse Rettigheder ved Consignation af Bankjonds, da saadan Consignation ikke længer kan finde Sted¹²⁾), af den i Anordning af 6te September 1853 § 5 indeholdte Undtagelse, da Piger over 25 Aar nu ere fuldmyndige¹³⁾).

Der kan naturligtviis i mange Tilfælde opstaae Tvivl om, hvorvidt Noget virkelig er betingende Forudsætning for en Lovbestemmelse eller anden Retregel. Saaledes kan der spør-

⁶⁾ Fdbg. 8 Juni 1767, jfr. Dom i Jur. Tidsskr. 20. B. S. 127-129, stadfæstet i Højesteret, Jur. Tidsskr. 22. B. S. 155.

⁷⁾ Fdbg. 21 Mai 1751, 3 Juni 1796 Cap. 9, 13 Octbr. 1819.

⁸⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 97.

⁹⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 81.

¹⁰⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 75, Lov 28 April 1850.

¹¹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 2 Septbr. 1837.

¹²⁾ Plac. 1 Marts 1814.

¹³⁾ Lov 29 Decbr. 1857, Anbg. 24 April 1860. Jfr. § 56 Anm. 20.

ges, om det i Forordningen af 3die Juni 1796 § 16 bestemte Varsel til danske Domstole for dem, som boe i Norge, er betinget af, at begge Rigerne vare forenede under samme Regering, og derfor er bortfalden ved Norges Afstaaelse i Fredstractaten med Sverrig af 14de Januar 1814. Dette synes at maatte besvares bekræftende, da det i den nævnte § 16 udtrykkeligen foreskrives, at Varsel af et Aar efter D. og N. L. 1—4—12 ikke skal forstaaes at tilkomme Andre end dem, „der boe eller opholde sig i fremmede Lande eller paa de kongelige Colonier udenfor Europa samt paa Island, Færøerne og Grønland.“ Det kortere Varsel for dem, som boe i Norge, er altsaa en Følge af, at Norge ikke hørte til de nævnte Lande og navnlig ikke til „fremmede Lande.“ Da Bestemmelsen blev given, var ingen Modsigelse i samme, nu derimod vil saadan Modsigelse fremkomme, hvis det foreskrevne Varsel fra Norge til Domstole i Danmark antages endnu at gjælde, idet de, der boe i Norge, boe i fremmede Lande og altsaa efter selve Bestemmelsens Indhold maae kunne fordrø Aars Varsel. Den modsatte Mening vil ogsaa medføre, at Norske Lovs 1—4—30 endnu maa være Regel for Danmarks Høiesteret; thi Forordningen af 3die Juni 1796 § 16 gjør fra Bestemmelsen om Varslet fra Norge til danske Domstole en Undtagelse, hvis Indstævning stier til Høiesteret, for hvilket Tilfælde henvises til N. L. 1—4—30. Men det vil dog være noget anomalt, om denne Artikel i Norske Lov fremdeles skal gjælde for den danske Høiesteret, uagtet den er gaaet over til at høre til en fremmed Lovgivning og ikke længere har nogen Gyldighed i selve Norge¹⁴). Artikelen er ikke udvidet til Danmark eller udenfor de sædvanlige Regler gjort gjældende for dette Rige. Var dette steet, kunde den ligesaa godt vedblive at gjælde her, skjøndt den var ophævet i Norge, som

¹⁴) See Høiesteretsdom af 9 Jan. 1863 (Høiesteretslib. f. 1862 S. 709=711). Det kan her dog bemærkes, at Varsel til Norges Høiesteret er fra „Danmark, Slesvig og Holsteen“ 4 Maanedes og fra andre udenrigske Steder et Aar, Lov for Norge af 12 Septbr. 1818 § 5.

flere for Kongeriget Danmark givne Love, der ere ubdvide til Færøerne, Zeland eller de danske Øer i Vestindien, ere vedblevne at være forbindende der, efter at de i Kongeriget ere satte ud af Kraft. Men Norske Lov var, medens Danmark og Norge vare forenede, ligesaa gyltig for den da for begge Riger fælleds Højesteret i norske Sager som Danske Lov i danske Sager, og saadan Gyltighed maa dog nødvendigviis være ophørt ved Rigerne's Adskillelse. Man har vel imod den Mening, at den omhandlede Forskrift i Forordningen af 3die Juni 1796 § 16 ikke længere kan ansees gjældende, indvendt, at det er misligt at antage, at en reen positiv Bestemmelse er sat ud af Kraft blot paa Grund af, at den formetlige Lovgrund er bortfalden¹⁵⁾. Det er imidlertid ikke af denne Grund, at Lovbestemmelsen skal ansees som ugjældende, men fordi den er bygget paa den udtrykkelige Forudsætning, at Norge ikke hører til fremmede Lande, og der er Høie til at antage, at denne Forudsætning er Betingelse for Bestemmelsen. Man har ogsaa troet, at denne maatte staae ved Magt, „da den ingensinde senere udtrykkelig er bleven forandret“¹⁶⁾. Men dette er ikke afgjørende, da det end ikke skeer udtrykkeligt. Hvad ovenfor er antaget om Varsel fra Norge maa efter Fredstractaten af 30te October 1864 ogsaa gjælde om Varsel fra Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen.

At Grunden til en Lovbestemmelse eller anden Retregel, hvad enten den angives i denne eller ikke, er falden bort, kan ikke berettigede til at antage, at Retregelen er traadt ud af Virksomhed, med mindre Grunden er en betingende Forudsætning for Retregelens Anvendelse. Saaledes er den Dommeren ved Forordningen af 8de Marts 1799 paalagte Pligt

¹⁵⁾ Bangs og Varsens Proces § 17 (1. D. S. 98), jfr. dog § 388 Nr. 2 (5. D. S. 581-582 Anm.), J. Nellesmanns Forelæsninger over den ord. civile Procesmaade § 14 (S. 48-49), Schweigaards norske Proces § 65 (1. D. S. 328-330).

¹⁶⁾ Dom i Jur. Ugefr. f. 1861 S. 19-23.

at sørge for Politifagers tilbørlige Oplysning, hvilken For-
 skrift efter Forordningens Indhold maa ansees fremkaldt der-
 ved, at Procuratorer ikke maatte møde for Andre ved Politi-
 retten, ikke bortfalden ved Lov af 14de Juni 1850 § 1, der
 tillader saadant Møde¹⁷⁾, dog indtræder efter denne Lov en
 vis Indskrænkning i bemeldte Pligt, naar nogen Part virke-
 ligen møder ved Sagfører i en Politisag. Heller ikke er den
 i Forordningen af 25de Januar 1805 § 20 indeholdte Be-
 stemmelse, at Thinglysninger angaaende Sæbegaarde skulle
 foretages ved det Herreds- eller kongelige Virkething, under
 hvilket Eiendommen eller navnlig Hovedgaarden ligger —
 hvorved udelukkes Thinglysning ved det Eiendommen omfat-
 tende private Virk — forandret ved Grundloven af 5te Juni
 1849 § 97, uagtet denne medfører, at de private Virker som
 saadanne ophøre. Grunden til Rescript af 21de August 1810,
 som tillader Røbmændene i Helsingør at have deres Kram-
 beeder aabne om Søn- og Helligdage, dog ikke under Guds-
 tjenesten, synes at være Hensyn til de mange Skibe, der for
 Øresundstoldens Skyld maatte stoppe ved Helsingør, men Be-
 stemmelsen er dog ikke bleven ugjældende ved Sundtoldens
 Ophævelse ved Tractat af 14de Marts 1857. Som et Exem-
 pel har man ogsaa anført, at Grundene til Forordningen af
 9de Juni 1812 vare ophørte, længe førend den blev ophævet
 ved Forordningen af 23de Mai 1827, men Grundene vare
 ikke hævede ved nogen nyere Lov, førend sidstnævnte Forord-
 ning udkom, hvorimod alene Tidsumstændighederne havde saa-
 ledes forandret sig, at de Misbrug, som Forordningen af
 1812 vilde forhindre, ikke i lang Tid havde fundet Sted, og
 det blev dog altid uvist, om ikke de samme Misbrug atter
 kunde vende tilbage.

¹⁷⁾ Da det ved Plac. 12 Septbr. 1826 blev for et vist indskrænket Til-
 fælde tilladt at lade møde i Politiretten ved Sagfører, blev det ub-
 trykkelig sag, at Dommeren desuagtet havde at sørge for Sager-
 nes tilbørlige Behandling.

Andet Affnit.

Grændserne imellem den ældre ophævede og den nye
Rets Omraade¹⁾.

§ 58.

Grundsætninger.

Naar en Retsregel er bleven forandret eller ophævet²⁾, ophører ikke altid strax dens hele Virksomhed, men den kan endnu blive at anvende paa de Retsforhold, som ere stiftede, medens den bestod, altsaa førend den nye afløsende Retsregel traadte i Kraft. Dette har til alle Tider og i ethvert Lands Lovgivning været erkjendt. Imidlertid er det ikke muligt stedse at udelukke nye Retsreglers Indvirkning paa de alt forud stiftede Retsforhold. Der opstaaer derfor Spørgsmaal om, hvilke de rette Grændser ere imellem den ældre ophævede eller forandrede og den nye afløsende Rets Virkefærd.

Den Regel, som meest almindeligt har været antagen, er, at Love — og hvad der i omhandlede Henseende gjælder om dem maa ogsaa gjælde om de af andre Kilder uledte Retsregler — ikke have tilbagevirkende Kraft, hvilket ogsaa udtrykkes saaledes, at de ikke skulle indvirke paa alt erhvervede Rettigheder. Dette grundes derpaa, at den Retstilstand, der under en vis Lovgivning har dannet sig, ogsaa maa befastes ved og altsaa bør bedømmes efter denne Lovgivning. Dog indrømmes, at Sætningen ikke ubetinget kan gjælde i alle Tilfælde, men Afvigelser fra samme betragtes kun som særlige Undtagelser.

Andre mene, at den nye Lov, naar den ikke selv indeholder nogen Indskrænkning, efter sine Ord maa anvendes paa alle de Retsforhold, for hvilke den giver Bestemmelser, uden Hensyn til naar de ere stiftede, og at dette dels er nødvendigt,

¹⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 164-259.

²⁾ Jfr. § 51 sidste Stykke (S. 236).

naar der ikke skal lægges væsentlig Hindring i Veien for Sværkættelsen af Forbedringer i Lovgivningen, og deels anbefales derved, at der maa være Formodning for, at den nye Lov er bedre end den afstaffede, eller i alt Fald bedre end denne passer for de nuværende Forhold, og at det derfor er ønskeligt, at den faaer Anvendelse i størst mulige Omfang. Herefter bliver det saaledes Regel, at nye Love faae Indvirkning paa erhverve Rettigheder eller faae tilbagevirkende Kraft, dog at der af særegne Grunde kan findes Anledning til at gjøre Undtagelser.

Det er nu vel rigtigt, paa den ene Side, at nye Love bør faa libet som muligt gribe forstyrrende ind i de bestaaende Retsforhold, og, paa den anden Side, at Forbedringer i Retsstilstanden vil deels umuliggjøres og deels vanskeliggjøres, naar erhverve Rettigheder ikke maae berøres af nye Love, men ingen af disse Betragtninger kan ene være afgjørende og de paa dem grundede modsatte Regler kunne derfor ikke gjøre Forbring paa Almeenghældighed.

Det synes, at man for at komme til Afgjørelse af, hvor Grundsætningen om Loves ikke-tilbagevirkende Kraft er berettiget og hvor ikke, bør gjøre Forskiel paa to Classer af Retsregler, nemlig dem, der angaae Rettigheders Erhvervelse, og saadanne, som angaae Retsinstituters Tilværelse eller Omdannelse. De førstnævnte have ikke tilbagevirkende Kraft, med mindre en saadan særligen anordnes, de sidstnævnte derimod virke ogsaa tilbage paa alt erhverve Rettigheder, forsaavidt ikke en særlig Indskrænkning gjøres³⁾.

³⁾ Man kan ikke med Nytte skjelne mellem, om den nye Lov nærmest angaaer enten de mere vedvarende Retsforhold og borgerlige Tilstande, saasom Eiendomsforholdene, det ættestabelige Forhold, Næringsforholdene, eller enkelte Foretagender og forbigaende Yttringer af den almindelige Handlsfrihed, saasom Contractforholdene. Vir. dog Larsens Privatret, aln. Deel § 21. Thi paa begge disse Slags Forhold kommer snart den ene og snart den anden af de omhandlede Grundsætninger til Anvendelse. Saaledes t. Ex. maa paa Egtetsbuds Virkning med Henjyn til Egtfællernes Formues-

§ 59.

Danſt Ret i Almindelighed.

De danſke Love indeholde ingen almindelig Regel om Loves og andre Retſreglers tilbagevirkende Kraft, men i mange enkelte Anvendelſer findes de i Slutningen af foregaaende § 58 anførte Grundsætninger, der ſynes ſtemmende med Forholdenes Veſtaffenhed og i det Følgende nærmere udvikles, erkjente og diſſe bør derfor følges i alle Tilfælde, forſaavidt ikke den enkelte Lov eller anden ſkreven Retſregel maatte indeholde ſærlige Beſtemmelſer i den omhandlede Hendeende.

Naar det i Fortalen til Chriſtian den Femtes Danſke Lov ſiges, at alle forrige Love, Ordinancer, Receſſer og Forordninger ſkulle være ganſte ophævede, forſaavidt de ikke findes indførte i Lovbogen, og at Kongen ei i nogen Maade vil tillade, at de „eſter denne Dag enten af Parterne i nogen Rettergang maae bruges, eller af Dommerne i forefaldende Sager anſees“, tyde Udtrykkene viſtnok nærmest hen paa, at de ældre Love end ikke maatte komme i Betragtning, hvor der handledes om Anerkjendte af Retligheder, ſom ved en eller anden retſlig Kjendſag i Overeensſtemmeſe med dem vare erhvervede. Men at Beſtemmeſen ikke har været at forſtaa bogſtaveligen, viſer Forordningen angaaende Lovbogens Rundgjørelſe af 23de Juni 1683, hvorefter der førſt tre Maanedes, eſter at denne

forhold Grundsætningen om Ikke-Tilbagevirkning anvendes, medens den modſatte Grundsætning bliver at følge, naar en ny Lov gives om Skilsmiſſeſaarsager, jfr. § 66; og i Almindelighed ſaaer vel en ny Lov ikke Indvirkning paa ældre Contracters Virkninger, om Contracterne end ere af en mere vedvarende Art, ſaaſom en Fæſtcontract, jfr. ogſaa Plac. 21 April 1847, men den modſatte Grundsætning kommer til Anvendelſe, naar en Lov anordner Afſøgning af viſſe contractmæſſige Dbeſer, ſaaſom Høveri. Iøvrigt maa det indrømmes, at det ved nye Love er lettere at undgaae Indvirkning paa alt ſiftede Retſforhold, naar diſſe ere af en mere forbigaaende end naar de ere af en mere vedvarende Natur.

Forordning var forkyndt paa Thing, stulde i alle Sager og foreskaldende Leiligheder kjenDES og dømmes efter den nye Lovbog; og da der heller ikke gjøres nogen Undtagelse for saadanne Tilfælde, som efter de almindelige Regler maatte blive at afgjøre efter fremmed Ret¹⁾, har Meningen maaskee dog ikke været at udtale Noget i den omhandlede Henseende, men alene at tilkjendegive hvad der er antaget at maatte blive den almindelige Følge af, at den ældre Ret var sat ud af Kraft. I alt Fald er det klart, at Bestemmelsen kun indeholder en Regel om Lovbogens Virksomhed i Forhold til den ældre Ret og ingen almindelig Forskrift om, at en ophævet Lov ingen- sinde efter den Tid maa bringes i Anvendelse²⁾.

§ 60.

Erhvervelse af Rettigheder.

De Rettsregler, der angaae Rettighebers Erhvervelse, have ordentligviis ikke tilbagevirkende Kraft. Regelen faaer Anvendelse paa de retslige Kjendsager (Facta), hvad enten disse ere Retshandeler — saasom Contracter og Testamenter — eller andre frie Handlinger — saasom Skadetilføielser — eller tilfældige Begivenheder, t. Ex. et Menneskes Død, Hævd og Forælfelse^{1*)}. De vigtigste af disse ere Retshandelerne. Disse kunne, naar Viemebet med dem skal naaes, ikke indrettes anderledes end overensstemmende med de paa den Tid, de foretages, gjældende Love og andre Rettsregler. Men naar dette er skeet, fordrer Retfærdighed, at den Rettighed, hvis Stiftelse tilsigtes, virkelig erhverves og at Lovgivningen, ligesom den beskytter imod Indgreb i Rettsforholdet fra tredje Mandes Side, ikke heller selv forstyrrer samme ved at tillægge de Love, der maatte give et nyt Grundlag for saadant Slags Rettsforhold, Anvendelse paa de alt tidligere stiftede Forhold.

¹⁾ Jfr. Instr. 7 Decbr. 1771 § 30 og nedenfor Capitel 4.

²⁾ Jfr. Erfteds Gaanbb. 1. B. S. 166-167.

^{1*)} Jfr. § 109.

Det er saaledes virkelige Retsgrunde, som forbyde at give Retsreglerne tilbagevirkende Indflydelse i disse Tilfælde. Hvad der i saa Henseende er begrundet om Retshandler maa paa samme Maade gjælde om andre retslige Kjendsfager, som ere foresaldne, førend den nye Lov traadte i Kraft, og Regelen om Rettigheds Erhvervelse er af de samme Grunde anvendelig paa Rettigheds Ophør, altsaa paa de Retshandler og andre Kjendsfager, hvorved saadant Ophør er bestemt eller bevirket.

Skal en ny Lov ikke virke tilbage paa de forud foretagne Retshandler eller andre foresaldne Kjendsfager, maa den blive uden Anvendelse paa Bedømmelsen af Udgang og Erne til at have foretaget disse Retshandler, af deres Form og Indhold og af Følgerne af dem eller af andre retslige Kjendsfager. Er en Retshandel efter de, da den foretoges, gjældende Retsregler gyldig, maa den vedblive at være gyldig, om der end senere udkommer en Lov, efter hvilken den ikke med Gyldighed kunde være foretagen paa den Maade, som steet er, og er den efter bemeldte Retsregler ugyldig, vedbliver den at være ugyldig, om end derefter gives en Lov, efter hvilken den ikke vilde have haft nogen Mangel. Dette gjælder saaledes t. Ex. med Hensyn til et Egteskabs Stiftelse, en Eiendoms Overdragelse og en Contracts Afslutning. Da der ikke er nogen Mulighed for, at indrette en Retshandel efter Love, der først senere gives, og det Skete ikke kan gøres usæet, kan der heller ikke letteligen være Tvivl om, at jo alle de Omstændigheder, som finde Sted ved Retshandelens Foretagelse, bør bedømmes udelukkende efter de ældre Retsregler, men vigtigere er det, at ogsaa Retshandelens eller anden retslig Kjendsfags Følger blive at bedømme efter de ældre Retsregler, under hvis Herredømme Retshandelen eller Begivenheden foresaldt, og at dette gjælder ikke blot om de Følger, som allerede ere indtraadte, førend den nye Lovs Virksomhed begyndte, men ogsaa om dem, der senere indtræde. Naar saaledes t. Ex. Rentefoden ved Lov nedfættes og der forud ere betingede højere Renter, end denne Lov tillader, ere ei alene disse højere Renter lovligene oppe-

baarne for den forbigangne Tid, men saavel de Renter, som, da den nye Lov udkom, vare forfaldne til Betaling, dog uden at være betalte, som de, hvis Forfaldstid først senere indtræder, kunne fordres erlagte efter den anvendte høiere Rentefod²⁾).

Naar det benegtes, at Love angaaende Rettighedsers Erhvervelse have tilbagevirkende Kraft, sigtes ikke derved til at udelukke saadanne Loves Indvirkning paa Retsforhold, som allerede vare fuldkomment tilendebragte, førend den nye Lov udkom; thi paa disse er sliq Indvirkning ikke mulig, saasom naar en Eiendoms Overdragelse er ganske fuldbåret, et Contractsforhold er opløst ved Betaling eller paa anden Maade, eller en Arv, der er tilfalden Nogen overeensstemmende med de ved Arveladerens Død bestaaende Love, allerede er gaaet ind i Arvingens Formue.

Til nærmere Bestemmelse af den omhandlede Grundsætnings Betydning maa det dernæst bemærkes, at en almindelig Besøielse til at foretage en Handling ikke er en erhvervet Ret og derfor heller ikke medfører nogen Indskrænkning i Anvendelsen af en Lov, som forbyder saadan Handling eller knytter den til visse Betingelser. Naar saaledes et vist Ægteskab forbydes eller gøres afhængigt af nogen Betingelse³⁾, maa saadan Lovs Bestemmelse agtes af Alle, der efter den Tid ville indgaae Ægteskab og falde ind under Lovens Forskrift, om de ogsaa forud havde opnaaet den til at stifte Ægteskab fornødne Alder og muligen endog vare forlovede. Rigeledes maae, naar de visse Personer tilstaaede Begunstigelser med Hensyn til Testamenter ophæves, de almindelige Regler om Testamenter iagttages ogsaa af dem, som paa den Tid, den nye Lovs Virksomhed begyndte, allerede henhørte til den Klasse af Personer, hvem Begunstigelsen var indrømmet, hvorefter de før saadan Tid lovligten oprettede Testamenter kunne

²⁾ Sfr. Plac. 22 Novbr. 1820 § 2.

³⁾ Sfr. t. Ex. Fbdg. 14 Decbr. 1775, 30 April 1824 § 3 Nr. 10.

forblive i deres Kraft⁴⁾. At henhøre til en saadan Klasse af Personer, saasom Selveierbønder eller Militaire, er nemlig ikke nogen Ret. Derimod er det en erhvervet Ret at være bleven fuldmyndig eller mindreaarig og derved befriet for de Indskrænkninger i Handelfriheden, hvorunder Mindreaarige og Umyndige leve. Naar derfor Myndighedsalderen ved Lov sthydes længere ud, er denne Lov vel anvendelig paa Alle, som endnu ikke ere blevene myndige, men uanvendelig paa dem, der allerede ere myndige, om de end ikke have opnaaet den Alder, som efter den nye Lov udfordres til Myndighed⁵⁾.

Seller ikke maae erhvervede Rettigheder forvejles med Forventninger. Dette kan ogsaa oplyses ved det sidstnævnte Exempel, idet de, der endnu ikke ere myndige paa den Tid, en ny Lov om forhøiet Myndighedsalder træder i Virksomhed, komme ind under Lovens Bestemmelse, om de end paa den Tid noksaa meget nærme sig den forrige Myndighedsalder. Ligeledes maa en Forandring i Lovene om Arv⁶⁾ eller om Afgang til Embeder⁷⁾ faae Anvendelse paa al den Arv, som falder, og de Embeder, der besættes, efter at Loven er traadt i Kraft, med mindre der i selve denne gjøres nogen Undtagelse⁸⁾. At allerede Forberedelser ere trufulde til et Foretagende, som ved Lov forbydes, saasom ved et Ægteskabsforbud⁹⁾, Udførselsforbud¹⁰⁾, Forbud imod visse Contracts=

⁴⁾ See t. Ex. angaaende Selveierbønders Testamenter Lov om stemplet Papir af 19 Febr. 1861 § 24, jfr. Frdg. 13 Mai 1769 § 5, 22 Novbr. 1837 § 11, 21 Mai 1845 § 25.

⁵⁾ See herom § 63 Nr. 2 (S. 303-304).

⁶⁾ Jfr. Frdg. 21 Mai 1845 § 33, Lov 30 Novbr. 1857 og nedenfor § 67.

⁷⁾ Jfr. Frdg. 10 Febr. 1736 Post 1 § 1, Post 3, Junb. 7 Mai 1788 Cap. 4 §§ 13, 14 og 18, Frdg. 3 Juni 1796 § 40, 26 Jan. 1821 §§ 15 og 16.

⁸⁾ Jfr. Frdg. 26 Jan. 1821 § 15.

⁹⁾ Jfr. Frdg. 14 Decbr. 1775.

¹⁰⁾ Jfr. Plac. 26 Septbr. 1788, 1 Aug. 1800.

vilkaar¹¹⁾, eller undergives forøgede Vyrder¹²⁾, saasom ved forhøjede Tolbafgifter¹³⁾, kan ikke medføre nogen Indskrænkning i Lovens Anvendelse. Naar et Udførselsforbud gives, kan derved muligen bevirkes, at en Contract om visse Varers Levering ikke kan opfyldes¹⁴⁾, men Loven har dog ikke tilbagevirkende Kraft, da dens Gjenstand kun er Forbud imod fremtidig Udførsel af visse Varer. At en Contract om saadanne Varers Levering ikke kan opfyldes, er kun en mulig og tilfældig Følge, som Loven ikke tilsigter, men som den vanskeligen kan tage Hensyn til, naar dens Niemod skal opnaaes. Contracten bliver heller ikke ugyldig, og naar desuagtet ingen Erstatning formedelst Misligholdelse kan forðres, er dette grundet deri, at en Begivenhed, der for Parterne maa betragtes som hændelig, hindrer Contractens Opfyldelse.

En Rettighed, som ikke kan udøves, fordi den er afhængig af en Frist eller Betingelse, er dog en virkelig Ret og ikke blot en Forventning, og den bør derfor forblive uberørt af en ny Lov om samme Rettighed.

Uagtet det er en almindelig Retfærdighedsforðring, at Love, som angaae Rettigheders Erhvervelse, ikke faae tilbagevirkende Kraft, kunne dog Undtagelser gøres fra denne Grundfætning. Slige Undtagelser have ingen Betænkelse, naar de kun gaae ud paa at tilstaae de Vedkommende en Fordeel, uden at nogen Anden deraf har Skade¹⁵⁾. Men ellers kan en Undtagelse ikkun forðvares i ganske enkelte Tilfælde paa Grund af overordentlige Omstændigheder. Hvis imidlertid den lovgivende Magt endog gaaer videre ved udenfor slige Tilfælde at paahde Undtagelser¹⁶⁾, maae Lovene naturligtvis ogsaa i

¹¹⁾ Jfr. Plac. 22 Novbr. 1820 § 2, Frbg. 27 Mai 1848 § 5.

¹²⁾ Jfr. Frbg. 30 April 1824 § 3 Nr. 6.

¹³⁾ Jfr. Frbg. 21 Octbr. 1803 § 1, 5 Juni 1848 § 11, Lov 15 Mai 1850 § 9, foreløbig Lov 19 Febr. 1864, Lov 5 Aug. 1864.

¹⁴⁾ Jfr. Plac. 26 Septbr. 1788.

¹⁵⁾ Jfr. Frbg. 21 Mai 1845 § 33 sidste Stkke, Canc. Skriv. 8 Aug. 1845.

¹⁶⁾ Jfr. nedenfor § 65 (S. 321-324).

saa Henseende agtes af Undersaatterne. Et Exempel paa en høist indgribende Undtagelse, som foranledigedes ved den fuldstændige Forstyrrelse i Pengevæsenet, der var indtraadt under Krigen fra Mar 1807 til 1813, indeholdes i Forordningen om Forandring i Pengevæsenet af 5te Januar 1813¹⁷⁾. Naar der gjøres en Undtagelse, kan denne dog ordentligviis ikke faae Anvendelse, forsaavidt der allerede er affagt Dom angaaende en Forbring af den Beskaffenhed, som den nye Lov omhandler, da ved denne Dommen ikke kan tabe sin Virkning, navnlig sin Executionskraft. Det maa i saa Henseende være tilstrækkeligt, at Dom er affagt i første Instans; thi paaankes end Dommen til højere Ret, kan denne, da den kun skal undersøge, om den paaankede Dom er rigtig eller ei, ikke tage Hensyn til en Lov, der først er traadt i Virksomhed, efter at denne Dom er falden. En Afvigelse herfra finder imidlertid Sted af særegne Grunde, naar den nye Lov er en authentisk Lovfortolkning¹⁸⁾. Heller ikke et afsluttet Forlig berøres af en Lov, hvilken tilbagevirkende Kraft undtagelsesviis er tillagt, da Forliget er et nyt Grundlag for Forbringene. Forordningen af 5te Januar 1813 fik vel Indflydelse ogsaa paa de ved Dom paa kjendte eller ved Forlig afgjorte Pengesforbringelser¹⁹⁾, men dette var væsentligen grundet deri, at den ældre Pengesfort affstafedes og der altsaa maatte have en Regel for, med hvilket Beløb i den nye Pengesfort Forbringene skulde opfyldes.

At Love angaaende Rettigheders Erhvervelse ikke have tilbagevirkende Kraft, er en Regel deels for Lovgivningsmagten, der, som bemærket, ikke lettigen bør gjøre Undtagelser fra samme, og deels for Dommerne og Andre, som skulle anvende Lovene. For disse bliver det en Fortolkningsregel at antage, at saadanne Love, naar Intet i saa Henseende i dem be-

¹⁷⁾ See især §§ 23-43. Jfr. Ørstedes *Cunomia* 1. D. S. 337-599.

¹⁸⁾ Jfr. § 70.

¹⁹⁾ Jfrbg. 9 Marts 1813 § 4.

stemmes, ikke have tilbagevirkende Kraft og at en flig, naar den skal antages, derfor klarligen maa kunne uledes af selve Loven.

§ 61.

Retsinstituters Tilværelse eller Omdannelse.

De Retsregler, der gaae ud paa Retsinstituters Ophævelse eller Omdannelse, maae efter deres Natur indvirke paa de Rettigheder, som efter de ældre Regler for disse Institutioner maatte tilkomme Noget¹⁾. I enkelte Tilfælde er det vel muligt at indskrænke de nye Retsreglers Virksomhed saaledes, at de ikke komme til at berøre bestaaende Retsforhold, saasom naar Omdannelse af en vis Næringsgreen udsættes, indtil alle de, som drive denne Næring, ere døde eller paa anden Maade ophøre med deres Bedrivt, eller naar forandrede Regler om Egteskabs Stilsmisse kun gjøres gjældende paa de Egteskaber, der i Fremtiden stiftes, og paa anden Maade²⁾, men i Almindelighed vil en Udsættelse i en ubestemmelig lang Tid eller anden saadan Indskrænkning være hensigtsstridende, og i andre Tilfælde og navnlig naar der handles om Retsinstitutioner, som have været bestemte til at bestaae for bestandigt, eller Indskrænkning ikke anordnes, er Indvirkning paa bestaaende Rettigheder uundgaelig. I det saaledes Vornedret, Stavnsskaand og Negerflaveri afskaffedes, maatte nødvendigviis de Rettigheder, som havde over de Vornede, Stavnsskandne og de usrie Neger, falde bort; ikkun søgte Lovgivningen paa forskjellig Maade at formindske Tabet³⁾. Ligeledes naar en Skattefrihed eller

¹⁾ Naar saadanne Retsinstitutioner, som slet ikke mere eller kun sjældent benyttes, ophæves eller omdannes, er det muligt, at Ingen's Rettighed herved berøres, saasom hvis D. L. 1—16, 1—18 og 1—22 ophævedes.

²⁾ Jfr. Frdg. 3 Juni 1809 §§ 1-5, 11 Aug. 1815, 15 Novbr. 1816 § 31, Plac. 16 Juni 1819.

³⁾ Frdg. 21 Febr. 1702, 20 Juni 1788 Indl. og §§ 1-4, Resc. 18 Febr. 1843, 28 Juli 1847, aab. Brev 22 Septbr. 1848, Lov 23 Juli 1853. Jfr. Personretten § 6.

en Tienberet ophæves eller afløses, tabes bestaaende Rettigheder, om der end gives Bederlag for disse⁴⁾. Fremdeles naar Love indføre nye eller forøge eller omordne de tilværende personlige⁵⁾ eller reelle Byrder⁶⁾, maae disse strax træffe Alle, som ere i Lovens Tilfælde, forsaavidt denne ikke hjemler en eller anden Indskrænkning⁷⁾. Ogsaa synes nye Betingelser for Afgang til Embeder⁸⁾ eller Borgerskab⁹⁾ at maatte gjælde for Alle, der ville søge saadanne Embeder eller tage Borgerkab, efter at den nye Regel er givet, med mindre denne selv gjør nogen Undtagelse¹⁰⁾. Naar de Betalinger, som erlægges for Embedsforretningers Udførelse, omordnes, blive de nye Bestemmelser ordentligvis gjældende ogsaa for de ældre Embedsmænd¹¹⁾; dog maae disse, naar der steer en væsentlig For-

⁴⁾ Fdbg. 7 April 1740, 8 Jan. 1810, Plac. 14 Juli 1819, Lov om Udværgning af Hartkornsforskiellen af 20 Juni 1850, Lov om Korn-tiendens Afsløsning af 14 April 1852, Lov om Tienbeafgiot for Føl, Kalve m. v. af 19 Febr. 1861.

⁵⁾ Jfr. Lov 12 Febr. 1849 §§ 1, 4, 5 og 12.

⁶⁾ Fdbg. 12 Septbr. 1792 § 1 (jfr. Canc. Skriv. 2 Marts 1793 i Regi-steret til Rescriptsamlingen under „Arv A“), 1 Octbr. 1802 § 42, Fdbg. om Indkomstskat 8 Febr. 1810 § 1, Fdbg. af f. D. om Afgiøt af Eiendomme m. v. §§ 1-8, Lov om Hjelpekat 14 April 1855 §§ 1 og 8, Lov om Bygningsafgiøt 4 Marts 1857 § 1, Lov om Afgiøt af Arv m. m. 19 Febr. 1861 §§ 3 og 4, Lov om den com-munale Bestatning af 11 Febr. 1863 §§ 3 og 19.

⁷⁾ Jfr. Plac. 21 Septbr. 1804 § 1, 18 Aug. 1820, Fdbg. 8 Mai 1829 §§ 12 og 18, Plac. 22 Jan. 1834, Lov om Bygningsafgiøt af 4 Marts 1857 § 2, om en Grundtægt af 14 Decbr. 1857 §§ 12 og 13, Lov om Værnepligten af 2 Marts 1861 § 53.

⁸⁾ Jfr. § 60 Anm. 7 (S. 289).

⁹⁾ Plac. 29 Octbr. 1824, Lov om Haandværksdrift m. m. af 29 Decbr. 1857 § 2.

¹⁰⁾ Fdbg. 26 Jan. 1821 § 15, Lov om Haandværksdrift m. v. 29 Decbr. 1857 § 99, Lov om Sønaringen 19 Febr. 1861 § 12. Jfr. dog ogsaa Canc. Skriv. 15 Juni 1844.

¹¹⁾ Jfr. Regl. 22 Marts 1814, 10 Septbr. 1830, 30 Marts 1836, Fdbg. 7 Novbr. 1827.

mindsfælle i deres Indtægter, have et billigt Krav paa Erstatning. Iøvrigt kunne Bestemmelser om Embedsindtægter henhøre under eller ligge paa Grændsen af de Retsregler, som ere omhandlede i foregaaende § 60, og derfor udsættes undertiden de Forandringer i Lovgivningen, der medføre Formindsfælle i Embedsindkomster, til efterhaanden som de, der ere i Embederne paa den Tid, Forandringen anordnes, afgaae fra deres Bestillinger¹²⁾, eller der tages i Lovene et saadant Forbehold, at ingen ældre Embedsmand taber ved de nye Lønningsbestemmelser¹³⁾.

Da de i denne Paragraph omhandlede Retsregler ifølge deres Bestaaenhet virke tilbage paa bestaaende Retsforhold og saadan Tilbagevirkning ikke vilkaarligen anordnes, synes de ikke at burde betragtes som Undtagelser fra en almindelig Grundsætning om, at nye Retsregler ikke have tilbagevirkende Kraft. En saadan have de altid, med mindre den ved særegne Bestemmelser forhindres, medens de Retsregler, der have været Gjenstand for foregaaende § 60, ingenfinde have tilbagevirkende Kraft, med mindre den særligen paabydes.

Iøvrigt er Grændsen imellem disse to Classer af Retsregler ikke altid sikker. Nogen Tvivl kan vel ikke opstaae med Hensyn til de Retsregler, hvorved Retsinstitutioner ophæves, men derimod kunne de, som gaae ud paa at ombanne saadanne, ligge paa Grændsen af de Retsregler, som angaae Rettighedens Erhvervelse. I saa Henseende maa nogle agtes paa hvad der maa ansees erhvervet ved den foregaaende retslige Kjendsag. Den erhvervede Ret skal ikke berøres af nye Retsregler, derimod ere de enkelte Beføielser, som indbefattes

¹²⁾ See t. Ex. Frg. 14 Juli 1819 § 3, Plac. 26 Octbr. 1831 § 4, Lov om Sognebaandets Løsning 4 April 1855 § 6, Lov om faste Lønninger for visse Retsbetjent- og Magistrats-Embeder af 19 Febr. 1861 § 1. Jfr. Frg. 21 Mai 1845 § 32.

¹³⁾ Jfr. t. Ex. Lønningslove 25 Febr. 1851 §§ 6 og 9, 11 Marts 1851 § 7, 27 Jan. 1852 § 7, 21 Juni 1856 § 4, 12 Jan. 1858 § 33, 31 Marts 1860 § 11, 19 Febr. 1861 § 5.

i denne Ret, de ombannende Retsregler undergionne. Naar saaledes en Person ved at have opnaaet en vis Alder er bleven Mindreaarig, bliver han ikke igjen Umyndig ved en Lov, der udvider Umyndighedstiden, men hvor der handles om hvad en Mindreaarig kan foretage, maa han rette sig ogsaa efter de Love, der udkomme, efter at han er bleven Mindreaarig¹⁴⁾. Heller ikke gaaer en overdragen Eiendomsret tilbage ved Love, som foreskrive nye Betingelser eller Former for Eiendomsoverdragelse, men Eieren maa underkaste sig de Love, der foreskrive nye Indskrænkninger i Eiendommens Benyttelse¹⁵⁾. Derhos forstaaer det sig, at naar en vis Ret eller Besøielse ophæves, derved ikke ogsaa den Rettighed falder bort, som i Overensstemmelse med Lovene om hiin alt forud er erhvervet af en tredje Person. Saaledes t. Ex. vil en Sag, der er lovlig indestævnet til et privilegeret Værnething, som derefter affattes¹⁶⁾, kunne fortsættes ved samme. Tilseendes maa en Morgengave, som en Mand, der har haft Adelsrettighed¹⁷⁾, har gjort, førend Grundloven kom ud, staae ved Magt.

Fra Regelen om de Retsinstitutionerne ophævende eller ombannende Retsreglers Tilbagevirkning kan ingen Undtagelse gøres, fordi den Rettighed, som berøres, forud er anerkjendt ved Dom eller Forlig¹⁸⁾. En Skattefrihed, der har været stadfæstet ved Dom, er ligesaa vel bleven hævet ved Loven af 20de Juni 1850 om Udjævning af Hartkornsforskjellen, som den Skattefrihed, hvorom der ikke har været nogen Tvist, og en Tienberet, der har været erkjendt ved Dom eller Forlig, er bleven undergivet de almindelige Regler om Tienbens Afsløsning. Hvis derimod en Dom eller et Forlig bestemmer, at den, som ikke har opfyldt sin Tiendepligt, skal betale et

¹⁴⁾ Jfr. Jrbg. 30 April 1824 § 3 Nr. 6.

¹⁵⁾ Jfr. t. Ex. Jrbg. 23 April 1781, 27 Septbr. 1805, 27 Mai 1848.

¹⁶⁾ Jfr. Grundlov 5 Juni 1849 § 97.

¹⁷⁾ Jfr. Personretten § 48 Nr. 8 og Familieretten § 41 Anm. 8.

¹⁸⁾ Jfr. § 60 C. 291.

vist Pengebeløb, kan saadan Dom eller saadant Forlig, forsaavidt samme ikke gaaer ud paa en Tienbepligt men paa et Pengebeløbs Betaling, ei berøres af en ny Lov om Tienbens Afløsning.

Love af det heromhandlede Slags, der virke tilbage paa bestaaende Retsforhold, have for disses Vedkommende ingen Betænkelse, forsaavidt de kun hjemle Formindskelse i Byrder eller anden Vættelse eller Gode, saasom Love, hvorved den Plet, som har hvilet paa uægte Børn, er hævet¹⁹⁾. I andre Tilfælde bør Lovgivningsmagten vise skjønsom Forsigtighed, da det er en Retsfærdighedsforbring, at der ikke uden tilstrækkelig Grund gribes forstyrrende ind i de i Medfør af Statens Love stiftede Retsforhold. Tilbagevirkning paa disse er vel uundgaaelig, naar Staten ikke skal sætte Hindere til at fremme sine Niemed, og Forbedringer i Lovgivningen og en fremadstridende Udvikling af Samskudsforholdene ikke skulle ganske standse eller utilbørligen vanskeliggøres. En Stillestaden i saa Henseende maa endog betragtes som et større Onde end Indvirkning paa tilværende Rettigheder, naar ifkun passende Forsigtighed iagttages. Man behøver kun at tænke paa Trældom, Bornebæst og Stavnslaan, hvis Affsættelse Ingen vil dable. Men Lovgivningsmagten bør dog saavidt muligt staae de bestaaende Interesser, navnlig naar Formuestab, der ikke af de Paa-gjældende lader sig udjævne, vil være en Følge af de nye Love. Saadan Staaensomhed kan vises paa forskjellig Maade, navnlig derved, at der gøres Indskrænkninger i Tilbagevirkningen, altsaa Undtagelser fra denne²⁰⁾, eller at den anordnede Ophævelse eller Omdannelse først indtræder efter en vis Tids Forløb, for at de Vedkommende kunne forberede sig paa de

¹⁹⁾ Jfr. Frdg. 13 Juni 1771 og Plac. 27 Febr. 1772.

²⁰⁾ Jfr. t. Gr. Frdg. 3 Juni 1809 §§ 1-5, 11 Aug. 1815, 8 Mai 1829 §§ 12 og 18, Plac. 26 Octbr. 1831 § 4, Lov om Sognebaandets Løsning af 4 April 1855 § 6, Lov om Børnepligten af 2 Marts 1861 § 53.

nhe Forhold ²¹⁾), eller at der gives dem, som tabe, en Erstatning ²²⁾).

§ 62.

Anvendelser i Almindelighed.

Nogle Anvendelser af de udviklede Grundsætninger paa de forskjellige Hovedarter af Retsforhold skulle nu fremstilles. En mere almindeligt gjældende Anvendelse af Grundsætningen angaaende Rettighedens Erhvervelse er den, at Personers Handlevne og at Formen af en Retshandel blive udelukkende at bedømme efter de Retregler, som bestaae paa den Tid, en Handling foretages. Da denne Regel gjælder for alle Arter af Retsforhold, synes det passende her at forudsætte den.

Regelen er gyldig baade om den physiske og den retslige Handlevne. Naar saaledes en Afjindig har forskyldt at behandles efter D. L. 6—6—17, bortfalder ikke dette Ansvar, fordi denne Artikel bliver ophævet, med mindre man paa dette Tilfælde vil anvende Regelen om formildende Straffeloves Tilbagevirkning ¹⁾); og naar man gaaer ud fra, at Afjindige efter de nugældende Love ikke ere pligtige at erstatte den af dem paaførte Skade ²⁾), og en modsat Regel maatte blive givet, faaer denne ingen Indflydelse paa tidligere Skadetilføielser. Fremdeles er en af en Pige over 25 Aar paa egen Haand før den 1ste Mai 1858 paadragen Formuesforpligtelse vedbleven at være ugyldig, uagtet hun fra sidstnævnte Dag er bleven fuldmægtig i Medfør af Lov af 29de December 1857; og

²¹⁾ Jfr. t. Er. Fdbg. 24 Juni 1840 § 1, Lov om en Grundtugt 14 Decbr. 1857 § 13, Lov om Haandværksbrev m. m. 29 Decbr. 1857 §§ 85-90, Refc. 28 Juli 1847, Lov af 1 Juni 1861, hvorved Fdbg. 26 Novbr. 1768 ophæves.

²²⁾ Jfr. Lov om Udgøveling af Hartkornsforskielsen 20 Juni 1850 §§ 4-7, Lov om Veberlag for de Ufrie paa de danske Lær i Vestindien 23 Juni 1853.

¹⁾ Jfr. § 68 Nr. 2.

²⁾ Personretten § 12.

tænker man sig, at denne Lov atter blev ophævet og Viger over 25 Aar derved erklæredes for Umyndige eller Mindreaarige, maatte dog de af dem, medens de vare myndige, paa-
dragne Forpligtelser beholde deres Gyldighed. I ommeldte Henseender gjælder saaledes det Samme, som naar Ferandring i Handlevnen ellers foregaaer, uden at bevirkes ved en ny Lov, saasom naar Affindighed indtræder eller ophører, Myndighedsalder opnaaes eller en myndig Person erklæres umyndig³⁾).

Dernæst maa ogsaa Formen af en Retshandel bedømmes alene efter de paa den Tid, da den foretages, bestaaende Retserregler⁴⁾). At forberedende Skridt til Handlingen ere foretagne, kommer ikke i Betragtning⁵⁾). Naar nye Former ved Lov paa-
bydes, kan det undertiden, navnlig naar disse Former sigte til tredie Mandts Betryggelse, findes hensigtsvarende, at det anordnes, at de nye Former inden en vis Tid skulle iagttages med Hensyn til de ældre Handlinger, for at disse skulle beholde deres Gyldighed, men netop heri ligger en Erkjendelse af, at Loven ikke har tilbagevirkende Kraft. Saaledes bleve de af Umyndige eller Mindreaarige med Værges eller Curators Samthkke, førend Forordningen af 26de October 1804 traadte i Kraft, afsluttede Contracter ikke at bedømme efter denne Forordnings Forskrifter. Dette erkjendtes i Placaten af 14de December 1804, som dog befalede, at de ældre Contracter skulde, for at bevare deres Gyldighed, fornyes i de ved Forordningen bestemte Former inden 3 Maaneder fra Placatens Vekjendtgjørelse. Forordningen af 8de Februar 1810 § 6 har paabudt Fæstebrevs Thinglæsning, men kun for dem, „som herefter vorde udstedte.“ Den senere ophævede⁶⁾ Forordning af 9de Juni 1812, der anordnede Thinglæsning af Kjøbe-

³⁾ Jfr. særligen angaaende Testamenter § 67 Nr. 1.

⁴⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugestr. 6. Aarg. S. 462-467. Man har foreslaaet at udtrykke dette saaledes: *tempus regit actum*.

⁵⁾ Jfr. Ind. M. Skriv. 16 April 1861 (i Dep. Tid. S. 608-609).

⁶⁾ Frdg. 23 Mai 1827.

contracter paa faste Eiendomme, kan heller ikke antages at have angaaet ældre Rjõecontracter¹⁾).

Al Love, som til tredie Mands Betryggelse paabyde visse Formers Sagttagelse, har Placaten af 18de Januar 1788 vel Udtryk, der synes at medføre, at den ved samme befalede Thinglæsning burde iværksættes ogsaa med Hensyn til forud erhvervede Arrestforretninger, Namsdomme m. v., men naar dette uden Ophold iagttoges, maatte Arresten eller anden Forsøgning beholde den i D. L. 1—24—26 og 5—3—18 bestemte Virkning, at de senere skete Afhændelser og Pantfættninger ikke skulde komme Crediter til Stade, uden at herimod den i Placaten indeholdte Regel, at de før Thinglæsningen udstedte Skjæder og Pantebreve, naar disse i rette Tid thinglæses, ikke svækkes ved Arrestforretninger eller Domme m. v., kunde komme til Anvendelse. Idet Placaten af 27de November 1839 giver en nærmere Bestemmelse af Placaten af 18de Januar 1788, forsaavidt Skyldneren har faste Eiendomme, tilføjer den udtrykkeligt, at ældre Documenter af det paa gjældende Slags vel skulde inden 3 Maaneder efter Anordningens Kundgjørelse læses ved de faste Eiendommers Værthing, men at det, naar dette skeer, vil være at bedømme efter de ældre Loves Grundsætninger og Forskrifter, hvorvidt det thinglæste Document skal komme i Betragtning imod lovlige Eiendomsafkomster og Behæftelsesdocumenter. Forordningen af 4de December 1795 angaaende Thinglæsningen af Leiecontracter om Beboelse af Huus eller Gaard, naar de lyde paa længere Tid end den almindelige eller tilstaae længere Dyfigelfestid end den sædvanlige, synes at have maattet forstaaes paa samme Maade, som om Placaten af 18de Januar 1788 er forklaret, og Forordningen af 25de November 1831, der giver lignende Forskrifter om Forpagtnings- og Leiecontracter angaaende Forbeieendomme, har tilføjet, at naar ældre Forpagtnings- og Leiecontracter thinglæstes inden 1ste Mai 1832, skal Collision mellem dem og Eiendomsafkomster eller Pante-

¹⁾ Jfr. Rrfteds Haandb. 1. B. S. 187-189.

rettigheder afgjøres efter de hidtilgjældende Love, uden at Forordningen skal kunne paaberaabes til Styrke enten for den ene eller anden af Parternes Paastande. Ibet Placaten af 10de April 1841 befaler Thinglæsning af Umhyndigheds- og Falliterklæringer, har den ligeledes foreskrevet, at vel ogsaa ældre saadanne Erklæringer burde thinglæses, men at Placaten, hvis Formaal er for Fremtiden at høre de Tvivl, der angaaende saadan Kundgjørelses Nødvendighed have fundet Sted, ikke skal være til Hinder for, at Retstvistigheder om Virkningen af de Handlinger, som tidligere ere foretagne af Nogen, der er gjort umyndig eller hvis Bo er taget under Behandling, afgjøres efter de hidtilgjældende Love, uden at Anordningen maa benyttes til Styrke for den ene eller den anden af Parternes Paastande. Fremdeles har Forordningen af 28de Juli 1841, som giver nærmere Bestemmelser angaaende de Former, hvorunder contractmæssigt Underpant i Løssøre skal stiftes, udtalt, at de ældre Forskrifter forblive i Kraft i Medhold af Forskrifterne i de hidtilgjældende Love, naar de thinglæses inden 12 Uger fra Anordningens Dato⁸⁾).

Hvad Testamenter angaaer, have saavel Placaten af 8de Januar 1823 § 3 som Forordningen af 21de Mai 1845 § 33, forsaavidt strengere Former bleve paabudne for Testamenters Oprettelse, holdt de alt forud forfattede Testamenter i Kraft i Medfør af de ældre Love, dog at der efter Omstændighederne skulde søges Stadfæstelse paa dem inden en vis Tid, og den anførte Forordning tilføjede endog, at Testamenter affattedes efter de ældre Regler indtil den 1ste October 1845.

Om et Document er skrevet paa anordnet stempelt Papir, maa afgjøres efter de Love, som vare gjældende, da Documentet blev affattet, men der kan ikke være nogen Betænkelighed ved, at der gives de gunstigere Bestemmelser, som en ny Lov indeholder, en vis Tilbagevirkning, forsaavidt en saadan er mulig⁹⁾).

⁸⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugeskr. 8. Aarg. S. 474-477.

⁹⁾ Lov om det stempelte Papir 19 Febr. 1861 §§ 94-98, jfr. Frdg. 3

Blive Former, hvis Sagttagelse er Betingelse for en Rets- handels Gyldighed, ophævede, kan dog ikke derved en Rets- handel, med Hensyn til hvilken saadanne Former ere forsømte, faae Gyldighed, hvad enten Formerne vare paabudne nærmest for Parternes Bedste eller for en offentlig Interesses Skyld; thi i begge Tilfælde er den fra Begyndelsen virkningsløs og en Ret af den kan ikke opstaae derved, at fremtidige Rets- handels fritages for visse Former¹⁰⁾. Saaledes vedblere de Kjøbecontracter om faste Eiendomme, hvis Thinglæsning over- eensstemmende med Forordningen af 9de Juni 1812 var for- sømt, da Forordningen af 23de Mai 1827, hvorved hiin For- ordning ophævedes, traadte i Kraft, at være ugyldige, og heller ikke har Forordningen af 24de April 1839, der har op- hævet Forordningen af 26de October 1804 og Placaten af 14de December s. A., bevirket nogen Retsvirkning for de ældre Contracter, ved hvis Stiftelse den i disse Løse af 1804 fore- skrevne Omgangsmaade var tilsidefat¹¹⁾. I Forordningen af 21de Mai 1845 § 33 er bestemt, at ældre Testamenter, som bedømte efter bemeldte Forordning vilde med Hensyn til Form og Indhold være retsgyldige, skulle staae ved Magt uden Con- firmation, om de end ikke ere overensstemmende med de indtil den Tid gjældende Lovforskrifter¹²⁾. Den Afvigelse fra Grund- sætningen, som synes at ligge deri, havde neppe nogen virkelig Betydning. Thi var et Testament oprettet under saadanne Former, som Forordningen af 1845 foreskriver, vilde intet Væsentligt mangle i de efter den ældre Ret nødvendige For- mer, som Testator for at fikke sit Testament Retsgyldighed havde at iagttage¹³⁾. Det er navnlig den forhen nødvendige

Decbr. 1828 §§ 43 og 45, Plac. af f. D., Canc. Skriv. 6 Aug. 1829.

¹⁰⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 3. B. S. 524-527.

¹¹⁾ Jfr. Roeskilde Stændertidende f. 1838-1839 Sp. 11-18.

¹²⁾ Jfr. Canc. Skriv. 8 Aug. 1845.

¹³⁾ Jfr. Plac. 8 Jan. 1823 §§ 1, 2, 4 og 5. Jfr. dog nedenfor § 67 Nr. 1 (S. 336).

Stadsfæstelse, der falder bort, men om denne behøvede Testator ikke selv at ansøge, da den kunde erhverves ogsaa efter hans Død. I det forudsatte Tilfælde kunde der saaledes ikke være Frygt for, at det foresundne Testament kun var et Ukast og ikke en endelig sidste Villie.

§ 63.

Personlige Forhold.

1. De Love, hvorved Bornebskab, Stavnbsbaand og Neger-slaveri ere affstafte¹⁾, have, da Retsinstitutioner ved dem ere ophævede, nødvendignis maattet indvirke paa erhverve Rettigheder, men disse søgtes staaende eller vederlagte derved, at Frihed for Bornebskab og Stavnbsbaand ikke strax indførtes for Alle²⁾, at Godseierne fritoges for den med Stavnbsbaandsretten forbundne Byrde at levere Recruter til Hæren³⁾ og at Erstatning gaves for de frigivne Negere⁴⁾.

2. Naar en Abkomst eller Rettighed indtræder med en vis Alder og denne forhøies, maa dette gjælde om Alle, som endnu ikke have opnaaet den Alder, der efter den ældre Lov udfrævedes, da de kun have havt en Forventning om men ikke en erhvervet Ret til med denne Alder at komme i Besiddelse af Abkomsten eller Rettigheden. Nedsættes Alderen, kommer dette strax Alle tilgode, som have opnaaet den i den nye Lov bestemte Alder. Naar saaledes Alderen for Umyndigheds eller Mindreaarigheds Ophør forandres, kommer dette, i hvilken Retning Forandringen end skeer, til Anvendelse paa Alle, der paa den Tid, den nye Lov træder i Virksomhed, ere henholdsvis Umyndige eller Mindreaarige.

Om de, som, naar en Aldersgrænse for et vist Retsforhold sthydes længer ud, allerede have opnaaet den Alder, der i den ældre

¹⁾ Frdg. 21 Febr. 1702, 20 Juni 1788, aabne Brev 22 Septbr. 1848.

²⁾ Frdg. 21 Febr. 1702 Post I og II, 20 Juni 1788 §§ 1-5.

³⁾ Frdg. 20 Juni 1788 Inbl. og § 13.

⁴⁾ Lov 23 Juli 1853.

Lov var bestemt, komme ind under den nye Lovs Bestemmelser, vil beroe paa, om med Alderen en virkelige erhvervet Rettighed er tilstede, eller kun en Adkomst eller almindelig Besøielse⁵⁾. Det Sidste vil i Almindelighed være Tilfældet og da bliver den nye Lov anvendelig ogsaa paa dem, som allerede have opnaaet den tidligere foreskrevne Alder. Dette gjælder t. Ex., naar den Alder forhøies, der udkræves til at indgaae Ægte-
skab, oprette Testament⁶⁾, opnaae Embede⁷⁾ eller Borgerstab⁸⁾ eller til at undskyldes sig for at overtage borgerlige Ombud. Hvis imidlertid, førend den i den yngre men efter at den i den ældre Lov fastsatte Aldersgrænse er naaet, Ægteskab er indgaaet, Testament er oprettet, Embede eller Borgerstab er opnaaet, da er der ikke paa Grund af Alderen nogen Mangel tilstede. Derimod synes Mindreaarighed og Fuldmyndighed og den med disse forbundne Uafhængighed at være virkelige erhvervede Rettigheder, som altsaa ikke tabes ved en Lov, der forlænger Umvndigheds- eller Mindreaarighedstilstanden, med mindre det særligen maatte foreskrives. Den Mindreaarige eller Fuldmyndige har ogsaa, hvis han eier Noget, modtaget Formuen til egen Bestyrelse under eller uden Curators Til-
syn⁹⁾, og for at Noget skulde faae Ret til igjen at fratage ham Godset eller føre Tilsyn med Bestyrelsen, maatte uden Tvivl udfordres en bestemt Forskrift derom. Tilfældet synes ganske at maatte sættes i Klasse med, at Noget havde faaet Mvndighedsbevilling og det derefter foreskrives, at slige Bevillinger ikke maatte gives. At saadan Forskrift skulde gjøre de forhen meddelte Mvndighedsbevillinger ugyldige, vil neppe Noget antage. Men naar den i Kraft af Loven med en vis

⁵⁾ Jfr. § 60 G. 288-289.

⁶⁾ Jfr. D. L. 3-16-5, Frdg. 21 Mai 1845 § 21.

⁷⁾ Jfr. Plac. 27 Decbr. 1809, Canc. Circ. 27 Marts 1819.

⁸⁾ Jfr. Andg. 23 April 1817 § 5, Plac. 14 April 1820, Lov om Sø-
næringen 19 Febr. 1861 §§ 3 og 6, sammenholdte med Lov om
Haaudværlsbrv m. v. 29 Decbr. 1857 § 2 Nr. 1 og Canc. Circ.
28 Septbr. 1822.

⁹⁾ D. L. 3-17-34.

Alder opnaaede Myndighed skulde tabes derved, at denne Alder ikke i Fremtiden skal give Myndighed, hvad enten fordi Aldersgrænsen stiges længer ud, eller fordi Myndigheden fremtidig ikke skal afhænge af Alderen men af andre Omstændigheder, saa synes ogsaa den ved Bevilling erhvervede Myndighed at maatte tabes, naar Myndighed ikke i Fremtiden kan opnaaes paa denne Maade. Man har vel indvøndt, at den af Christian den Fjerde under 1ste Juli 1619 givne Forordning¹⁰⁾, hvorefter en vis Fuldmyndighed først skulde opnaaes med det fyldte 25de Aar, maatte efter sine Ord anvendes ogsaa paa dem, som da vare mellem 18 og 25 Aar gamle¹¹⁾. Dette maa vel indrømmes, men staaer ikke i Strid med hvad her er antaget. Thi for det første negtes det ikke, at en Lov kan ophæve en allerede erhvervet Myndighed, og dernæst gaaer den nævnte Forordning ikke ud paa simpelt hen at forandre Myndighedsalderen fra det 18de til det 25de Aar, men betog ifkun dem, som ikke havde fyldt sidstnævnte Alder, Ret til at være Bærge for Andre og til at indgaae toende Arter af Contracter, nemlig Afhændelse af deres Gods (med en vis Undtagelse) og Forløste, medens de derimod iøvrigt vedbleve at være fuldmyndige. Da Forordningen saaledes angaaer enkelte under Myndigheden indbefattede Besøielser, hører den til de omdannende Love, der efter deres Natur have tilbagevirkende Kraft¹²⁾. Desuden forstaaer det sig, at ingen Regel for den gjældende Ret kan udledes af den anførte forlængst ophævede Forordning.

Uf saadan Grund, at der handles om, hvorvidt Mindreaarige kunne stifte et vist Retsforhold, maatte ogsaa de, som vare mindreaarige, da Forordningen af 30te April 1824 udkom, have deres Curators Samtykke, naar de vilde indgaae Ægteskab, førend de bleve fuldmyndige¹³⁾, om man end

¹⁰⁾ Paus gamle Forordninger og Privilegier S. 582-583.

¹¹⁾ Ørstedes Haandb. 1. B. S. 193-195, 3. B. S. 523-524.

¹²⁾ Jfr. § 61 S. 294-295.

¹³⁾ Jrbg. 30 April 1824 § 3 Nr. 6.

antager, at Mindreaarige ikke tidligere behøvede saadant Samthkke.

De Love, som have indskrænket Nerselsesretten over Lærebrenge, Thende og dem, der forrette det af Huse eller Boliger paa Landet betingede Dagarbejde, til unge Personer under en vis Alder¹⁴⁾, have maattet medføre, at de ældre Personer, som vare i slige Stillinger, da Lovene traadte i Kraft, frigjordes for at være Hustrugten underkastede, da Husbonden ikke færsligen havde erhvervet nogen Nerselsesret, men en Herstabsret, hvorunder Nerselsesretten hørte¹⁵⁾.

Naar den criminelle Lavalder efter en ny Lov indtræder senere end forhen¹⁶⁾, maa dette komme ogsaa dem tilgode, som senere¹⁷⁾ begaae Forbrydelser, efter at have opnaaet den tidligere bestemte men ikke den nye criminelle Lavalder, og naar denne nedsættes¹⁸⁾, bliver Straf anvendelig ogsaa paa Personer, der endnu ere under den ældre criminelle Lavalder; thi det kan ikke være nogen Rettighed at være Straffeaansvar undergivet eller at kunne begaae strafbare Handlinger.

3. Skulde der blive foreskrevet en eller anden Indskrænkning i de fuldmyndige Fruentimmers Ret til at foretage Mynbigheids handlinger, saasom med Hensyn til Forløbte¹⁹⁾, maatte dette ifølge Regelen i § 61 gjælde ogsaa om de Fruentimmer, som allerede vare fuldmyndige; og tænker man sig, at den Piger over 25 Aar indrømmede Fuldmyndighed²⁰⁾ blev forandret til en saadan Retstillling, som de Mindreaarige have,

¹⁴⁾ Frdg. 27 Mai 1848 § 9, Thendelov 10 Mai 1854 § 27, Lov om Haandværksloven m. v. 29 Decbr. 1857 § 65 Nr. 1.

¹⁵⁾ Frdg. 20 Febr. 1789 § 6, jfr. N. L. 6—17—43; Frdg. 26 Marts 1841 § 12, jfr. D. L. 1—24—9 og 6—6—19; Lov om Løsgjængeri og Væltteri 3 Marts 1860 § 6, jfr. Regl. 5 Juli 1803 f. Rbst. § 51, f. Land. § 68, Plac. 21 Decbr. 1825 § 4.

¹⁶⁾ De af dem tidligere begaaede Forbrydelser komme ind under Regelen om formildende Straffelove, § 68 Nr. 2.

¹⁷⁾ Frdg. 11 April 1840 § 81, jfr. D. L. 1—24—9.

¹⁸⁾ Jfr. D. L. 1—23—9, Frdg. 30 April 1824 § 4.

¹⁹⁾ Lov 29 Decbr. 1857.

vilde Siemebet med Forandringen letteligen medføre, at denne ikke blev indskrænket til de Piger, der endnu ikke vare 25 Aar gamle.

4. Naar der bestemmes nye eller ophæves ældre Virkninger af en Ummyndighedserklæring, Indfødsret og derved af Mangel paa Indfødsret, Freløshed eller anden Bane, lidte Straffe, forsaavidt Virkningerne dog ikke ere en Deel af Straffen, modtagen Understøttelse af Fattigvæsenet²⁰⁾ og af lignende Forhold, faaer dette i Almindelighed Anvendelse ogsaa paa dem, som allerede ere i slige Forhold, da Bestemmelserne gaae ud paa Retsinstitutioners Omdannelse, og der vil sjældent findes Anledning til at gjøre nogen Undtagelse for bemeldte Personer. En Indskrænkning kan dog bevirkes af særlige Grunde, navnlig naar der handles om Tab af en Retstighed, i hvis Udøvelse Vedkommende allerede er, eller der spørges om Virkningen af allerede foretagne Handlinger²¹⁾.

5. Ligeledes høre de Love, der bestemme, hvilke Rettigheder der tilkomme Adelige eller Personer af anden særegen Stand eller Klasse, til de omdannende og virke derfor, naar ingen Undtagelse i dem gjøres, ogsaa for de tilværende Personer af saadan Stand eller Klasse, dog er stundom steet en eller anden Indskrænkning til Fordeel for dem eller visse Slægtfølgere²²⁾. Ved Grundloven af 5te Juni 1849 § 97 affstafedes uden Indskrænkning eller Erstatning enhver til Adels, Titels eller Rang knyttet Forret, som var tilbage.

6. Ved de Love, som have forlængel den Tid, der udfordres til ved stadigt Ophold i en Commune at erhverve Forsørgelseshjem i denne, er det udtrykkeligen bestemt, at de Personer, som inden en vis Tid ved det forud foreskrevne kortvarigere Ophold allerede havde erhvervet et Forsørgelseshjem,

²⁰⁾ Jfr. Personretten §§ 30, 35, 60-65, 67-72 og 82.

²¹⁾ Jfr. Plac. 29 Octbr. 1824, Fædgl. 9 Marts 1838 § 6 (jfr. nedenfor § 65 Anm. 12), Lovdelov 10 Mai 1854 § 41 Nr. 1 og 2, Lov om Haandværksbrev m. v. 29 Decbr. 1857 § 99, jfr. § 2 Nr. 4.

²²⁾ Jfr. § 52 Nr. 3, Lov om Vernepligt af 2 Marts 1861 §§ 52 og 53.

stulbe beholde dette²³⁾. Paa dem, der ikke havde fuldenbt saadant Ophold, blev altsaa den nye Regel anvendelig. Bliver Varigheden af det Ophold, som kan begrunde Forsørgelses-hjem, forkortet, synes det bedst at stemme med Forholdets Bestaafenhed, at den nye Lov gøres gjældende ogsaa for dem, der paa den Tid, denne Lov faaer Virksomhed, have begyndt et saadant Ophold, men uden at dette efter den ældre Lov er til Ende, hvad enten den i den nye Lov bestemte Tid da er endt eller ikke. Derved faaer Loven vel tilbagevirkende Kraft og Regelen er forskjellig fra den, som maa gjælde om Hærb og Forældelse²⁴⁾, men ingen erhvervet Ret tilfidesættes. Den fattiges Laro skyldstgøres, naar han faaer den nødvendige Hjælp og ikke letteligen nødes til at forlade sit seneste faste Opholdssted, og hvad de Communer angaaer, mellem hvilke der kan opstaae Tvist om Forsørgelsesstedet, er det Hovedsagen, at der findes en fast Regel.

Efter Forordningen af 24de Januar 1844 § 9 kunne Børn ikke ved noget Ophold før det fyldte 18de Aar begynde at erhverre et eget Forsørgelshjem. Tidligere kom ogsaa et Ophold før det 18de Aar i Betragtning, naar de ernærede sig selv²⁵⁾. Denne ældre Regel maa endnu gjælde om dem, som, førend Forordningen af 24de Januar 1844 traadte i Kraft, have fuldendt det til Forsørgelshjemets Erhvervelse nødvendige Ophold paa et Sted, hvorefter de, der kun have begyndt et saadant Ophold, komme ganske ind under den nye Regel, saa at deres selvstændige Ophold paa et Sted før det fyldte 18de Aar bliver uden Indflydelse²⁶⁾.

Nogle Love have under visse nærmere Bestemmelser paa-lagt den Commune, hvor en Person ved Shgdom bliver træn-

²³⁾ Plac. 9 Jan. 1830 §§ 4 og 5, 6 Novbr. 1839 § 2, 9 Jan. 1845, 6 Juli 1848 § 2.

²⁴⁾ See § 64 Nr. 1 og § 65 Nr. 2 (S. 310-312 og 324-326).

²⁵⁾ Plac. 14 Decbr. 1810 § 11.

²⁶⁾ Canc. Skriv. 28 Mai 1844, 7 Septbr. og 2 Novbr. 1847, Ind. M. Skriv. 9 Decbr. 1848.

gende til Fattighjælp, at afholde saadan Sygehjælp uden at kunne forbre den erstattet af Personens Forsørgelsescommune²⁷). Da den Commune, som, førend saadan Regel er givet, har ydet Sygehjælp til Nogen, der andensteds har sit Forsørgelseshjem, har efter de almindelige Bestemmelser om Fattigunderstøttelse erhvervet en Ret til at faae sine Udgifter erstatte, kan den nye Lov kun anvendes med Hensyn til den Sygehjælp, der er givet, efter at denne Lov er traadt i Kraft. Det forrige danske Cancelli har dog, for at forhindre smaalige Mellemregninger imellem Communerne, bifaldt en noget forskjellig Regel²⁸).

En Person, der ikke efter sit fødte 18de Aar ved selvstændigt Ophold paa et Sted i den foreskrevne Tid har erhvervet et eget Forsørgelseshjem, skal, naar han bliver trængende, forføres paa sit Fødested²⁹). Imidlertid skal i visse Tilfælde ifølge en Bestemmelse, der først er givet ved Placaten af 15de Mai 1839 og senere er gaaet over i Forordningen af 24de Januar 1844 §§ 2-5, et Sted, som ikke er Fødestedet, betragtes som saadant. Denne Bestemmelse kan, da Communerne forpligtelse til i Tiden at kunne komme til at overtage de i samme fødte Personers Forsørgelse er begrundet ved deres Fødsel og ikke uden særlig Forfærdelse derom kan overføres fra en Commune paa en anden, ikke gjælde uden om Personer, der ere fødte, efter at Bestemmelsen er traadt i Virksomhed³⁰).

7. Nye Forfærdelser om Afgang til Næringsbrug maae, ae,
om de ogsaa ere strengere end de forhen givne, oplyses af Alle, som i Fremtiden ville vinde saadan Afgang, naar ingen Undtagelse gjøres. Alt Nogen har forberedt sig til Nærings-

²⁷) Plac. 29 Jan. 1828, 29 Decbr. 1829, Frdg. 24 Jan. 1844 § 13. Ifr. Personretten § 76.

²⁸) Canc. Skriv. 9 Mai 1844.

²⁹) Plac. 20 Febr. 1817.

³⁰) Canc. Skriv. 26 Novbr. 1842, Ind. M. Skriv. 17 Febr. 1851, 22 April 1852, 27 Aug. 1853, 24 Mai 1854, 7 Mai 1855.

Udbøvelse, t. Ex. ved at tjene som Svend ved Handel eller Haandværk, kan ikke komme i Betragtning, da han derved kun har haft en Forventning om men ingen Ret til at faae Afgang til Næringen ved Opfyldelse af de tidligere foretagne Betingelser. Saaledes maatte den, som, da Placaten af 29de October 1824 udkom, havde været hensat til Strafarbejde, være udelukket fra Borgerstab³¹⁾, medens Placaten derimod indskrænker sin Bestemmelse om Tab af Borgerstab til den Straf, der i Fremtiden blev tilfunden. Anordningen af 23de April 1817 bestemmer i § 2, at „herefter“ den, der vil vinde Borgerstab som Handlende, skal være fuldmægtig, og foreskriver i § 11 ganske i Almindelighed hvad der fordræs af „Enhver, som herefter vil vinde Borgerstab som Grosserer“, og paa samme Maade maa Lov om Haandværks- og Fabrikdrist samt Handel m. m. af 29de December 1857 § 2 forestaaes³²⁾. Regler om, hvilke Handlinger der medføre Tab af Rettigheden til Næringsbrug, maae vel gjælde om de tilværende Næringsbrugere, men dog kun med Hensyn til fremtidige Handlinger, da Sagen for dem angaaer erhvervede Rettigheder³³⁾.

Skeer Indskrænkning i de under et Næringsbrug hørende Besøielser, hører Loven derom til de ombannende og faaer derfor Virkning ogsaa for de tilværende Næringsbrugere³⁴⁾; dog naar Indvirkningen vilde blive mere indgribende og saaledes letteligen vilde udsætte dem for Tab, gjøres stundom Undtagelse for deres Vedkommende³⁵⁾. Til de Retsforholdene omdannende Love høre ogsaa de, der tilstaae Frihed til Næ-

³¹⁾ Jfr. dog Canc. Skriv. 15 Juni 1844.

³²⁾ Jfr. samme Lov §§ 12, 13 og 99.

³³⁾ Plac. 29 Octbr. 1824, jfr. Lov om Haandværksdrist m. m. 29 Decbr. 1857 § 11.

³⁴⁾ Jfr. t. Ex. Andg. 23 April 1817 § 9, Lov om Haandværksdrist m. m. af 29 Decbr. 1857 § 31, Dom i Højesteretstidende f. 1861 S. 403-406.

³⁵⁾ Jfr. t. Ex. Andg. 23 April 1817 § 20, Lov om Haandværksdrist m. m. 29 Decbr. 1857 §§ 33, 94 og 97.

ringssbrug, lette Afgang til samme eller ubvide Omraadet for visse Næringsveie, og de træde i Almindelighed strax i Virksomhed uden Hensyn til, at noget Afbræk derved kan skee i de til den Tid tilværende Næringsbrugeres Bedrift³⁶⁾. Smid- lertid ere flere indgribende Forandringer, som i denne Ret- ning ere gjorte ved flere Love i Henhold til Grundloven af 5te Juni 1849 § 88, der foreskriver, at alle Indskrænkninger i den frie og lige Afgang til Erhverv, som ikke ere begrundede i det almene Vel, skulle hæves ved Lov, udsatte i læn- gere Tid, tildeels endog i flere Aar, efter at Lovene derom ere udkomne, for at de, der allerede udøvede den vedkommende Næringsgreen, kunde forberede sig paa Forandringen³⁷⁾.

§ 64.

Tinglige Forhold.

1. Forandring i de Love, som angaae Erhvervelse af af Eiendom eller andre tinglige Rettigheder, falder ind under Regelen i §§ 60 og 62. Saaledes vil ifølge denne Regel, hvis D. R. 5—3—32 blev ophævet, et Skjøde, der efter denne Artikel er ugyldigt, ikke derved blive gyldigt.

Nogen Banstælgelighed frembyder Erhvervelsen ved Hævd. Dette grunder sig derpaa, at, medens de øvrige Erhvervelser i Almindelighed skee ved en enkelt forbigaaende Begivenhed, der saaledes vil falde enten førend eller efter at en ny Lov om samme er traadt i Kraft, bestaaer Hævd i en gjennem et læn- gere Tidsrum forsat Begivenhed, saa at den nye Lov kan

³⁶⁾ Jfr. t. Gr. Andg. 23 April 1817 §§ 21 og 22, Lov om Handel med Kornvarer og Brød af 15 April 1854, Lov om Haandværksdrift m. m. af 29 Decbr. 1857 §§ 7, 22 og 37.

³⁷⁾ Lov om Bagernæringen i Kjøbenhavn af 12 Febr. 1852 §§ 3 og 4, Lov om Møllernæringen af 14 April 1852 § 14, Lov om Haandværksdrift m. m. af 29 Decbr. 1857 §§ 85-93, Lov om Barbeersnæringen af 30 Jan. 1861 § 7, Lov om Sønæringen af 19 Febr. 1861 § 17.

begynde at virke, medens Begivenheden er i Gang, altsaa efter dennes Begyndelse men før dens Ende. At en ny Lov i det Hele maa anvendes, naar Hæbdsbesiddelsen først er begyndt, efter at Lovens Virksomhed er indtraadt, og derimod bliver uden Indflydelse paa den Hæb, som paa den Tid alt er fuldenbt, forstaaer sig. Medens Hæbden løber, haves kun en Forventning om at hæbde en Ret, men denne er ikke erhvervet, og den nye Lov, der udkommer i Hæbdstiden, kan derfor ikke blive uden Indflydelse¹⁾).

Bliver en Hæb ophævet, da kan en begyndt Hæb, hvor nær den end maatte være ved sin Ende, ikke fuldendes og den tilbagelagte Hæbdsbesiddelse taber saaledes al Virkning som Middel til Erhvervelse.

Indføres en ny Hæb, da begynder den, som er i en saadan Besiddelse eller Retsudøvelse, der efter den nye Lov kan begrunde Hæbdserhvervelse, strax at hæbde, men den forudgaaende Besiddelse eller Retsudøvelse af saadan Beskaffenhed kommer ikke i Betragtning.

Tilføies eller ophæves en Betingelse for Hæbdsbesiddelsen, saasom med Hensyn til dens Trosthyldighed, faaer den ældre Besiddelse ingen Virkning, naar den i første Tilfælde ikke har de efter den nye Lov og i andet Tilfælde ikke har de efter den ældre Lov nødvendige Genstande.

Indføres en ny eller ophæves en ældre Art af Hæbdsafbrudelse, faaer i begge Tilfælde Loven fremtidigen Anvendelse paa den alt løbende Hæb.

Forlænges Hæbdstiden, kan ingen begyndt Hæb, om den end er nofsaa nær ved sin Ende, fuldendes, førend den hele i den nye Lov bestemte Tid er udløben. Forkortes Hæbdstiden, maa den Hæbdenbe, hvis han vil beskytte sig med denne Lov, regne Hæbdstiden fra den Dag, denne Lov træder i Virksomhed, da ellers den, hvis Ret udelukkes ved Hæbden, kunde komme til at tage denne Ret, uden at der blev givet ham nogen Mulighed i at gøre denne gjældende. Imidlertid maa den

¹⁾ Jfr. § 60 G. 289.

Hævdende ogsaa kunne benytte den ældre Lov, naar Hævdstiden efter denne udløber tidligere, end den i den nye Lov fastsatte Tid, regnet fra Dagen for Lovens Virksomhed, er til Ende, da hans Afgang til at hævde ved den nye Lov ikke er formindsket men er begunstiget. Denne Regel maatte saaledes følges, da Forordningen af 14de Januar 1771 § 1 nedsatte den i R. L. 5—5—1 bestemte Tid for Odelshævds Erhvervelse fra 20 til 10 Aar. Mange²⁾ formene vel, at man, naar Hævdstiden forlænges eller forkortes, bør bedømme den alt tilbagelagte Tid efter den ældre Lov og den efterfølgende Tid efter den nye Lov. Herefter vilde t. Ex., dersom en Hævdstid af 20 Aar blev forlænget til 30 Aar og Hævdsbesiddelsen allerede havde varet i 16 Aar, $\frac{1}{3}$ af den foreskrevne Tid være udløbne og der skulde da kun behøves endvidere $\frac{1}{3}$ af Tiden efter den nye Lov eller 6 Aar til Hævdens Fuldbendelse; og dersom Tiden blev forkortet fra 20 til 10 Aar, vilde Hævden være fuldbendt, naar der til de forløbne 16 Aar føjedes $\frac{1}{3}$ af den i den nye Lov bestemte Tid eller 2 Aar. Men ved saaledes at ville paa samme Begivenhed anvende paa een gang baade den ældre ophævede og den nye Lov, anvender man i Grunden ingen af dem og den foreslaaede Fremgangsmaade kan derfor ikke følges uden positiv Hjemmel.

2. De Love, som angaae Maaden, hvorpaa Eiendomme^{m*} mene kunne benyttes, og de med samme forbundne Rettigheder eller Byrder, ere alle ombannende og blive derfor, naar ingen særlig Indskrænkning i dem gjøres, lige anvendelige for de nuværende og tilkommende Eiere. Uden dette vilde Diemedet med slige Love kun ufuldkomment opnaaes, og forsaavidt de medføre en Forringelse af Eiendommens Værdi, hvilket ingenlunde altid er Tilfældet, vilde samme ikke undgaaes ved en Udsættelse med Lovens Gjennemførelse, indtil Eiendommene stiftede Eiere, da den vilde vise sig, saasnart Eiendommen skulde afhændes. Slige Love ere de, der angaae Forbeieendommens Udstiftning og Udstykning, Skovenes Behandling og Benyttelse,

²⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 209-212.

Fæstegodssets Anvendelse, Sagtrettens Udøvelse, Veies Anlæg og Vedligeholdelse, Bando Afledning og Brug, Bygnings- og Brandlove, Eiendoms tvungne Afstaaelse, Tienders og andre Byrders Afløsning og lignende. Forordningen om Forbælledsskabets Ophævelse af 23de April 1781 har i §§ 25 og 26 endog bestemt, at Foreninger, som maatte være indgaaede om at forblive i Fælledsskab, skulle være ugheldige, og at der ligesaa lidt i Henseende til det Forbøds, der som Embedsindkomst er tillagt geistlige eller verdslige Embedsmænd, eller tilhører Kirker, Skoler, Hospitaler eller andre offentlige Stiftelser, eller er indtaget under Grevskaber, Friherstaber eller Stamhuse, skal gjøres nogen Hindring i Fælledsskabets Ophævelse formedelst de i Loven, Gavebreve, Foundationer, Erectionspatenter eller andre Breve indeholdte Bestemmelser, hvorved Magestifte og Forandring med saadant Gods kunde være forbuden; men isørigt har denne Forordning ikke havt videre Tilbagevirkning end den, som følger af de ombannende Loves Natur. Ganske af samme Veskaffenhed ere Love om nye Skatter, Rjorseler eller andre Ydeller eller angaaende Omregulering af dem. Imidlertid forekomme i de omhandlede Love undertiden billige Rempeller og navnlig en Udsættelse med Lovens fuldstændige Gjennemførelse enten til Gavn for visse Personer³⁾ eller i nogen Tid i Almindelighed⁴⁾. Forordningen om en ny Skylsfætning af Fordeielendomme af 24de Juni 1840 tilsigtede kun Indførelsen af en ny Maalestof for Skatters og offentlige Byrders Beregning men isørigt ikke en Ombannelse af bestaaende Retsforhold og derfor fastsattes, at den nye Matrifel ingen Indflydelse skal have i Henseende til saadanne Rettigheder og Benaadninger, der ere knyttede til et vist Quantum Hartkorn, forsaavidt de vare erhvervede eller erhvervedes før

³⁾ Frg. 27 Septbr. 1805 § 20, Avg. om Kjøbenhavns Vandværken 21 April 1812 § 10, Lov om Haandværksdrist m. m. 29 Decbr. 1857 § 71. Jfr. ovenfor § 52 Nr. 3 (S. 240-243).

⁴⁾ Frg. 24 Juni 1840 §§ 1 og 10. Lov om en Bygningsafgift 4 Martz 1857 § 2, Lov om en Grundtaxt 14 Decbr. 1857 §§ 12 og 13.

den nye Matrikels Indførelse, saa at slig Rettighed eller Be-naadning ikke tabes, fordi det nye Hartkorn bliver mindre end Hartkornet efter den ældre Matrikel⁵⁾.

3. Love, der gjøre Indskrænkning i en Eiers Tilbage-søgningsret, saasom Forordningen af 21de Juni 1844, hen-høre under den i § 61 fremsillede Grundsætning, da de handle om en enkelt i Eiendomsretten indbefattet Besøielse. Udvides Tilbagesøgningsretten, kan dog ikke den Gjenstand søges til-bage, som Nogen overensstemmende med de ældre Retsregler har saaledes erhvervet, at den ikke efter dem kan fravindes ham; thi forsaavidt handles der om Rettighedens Erhvervelse. Dette vil gjælde, dersom den nævnte Forordning af 1844 igjen skulde blive ophævet.

4. Hvis der overensstemmende med Grundloven af 5te Juni 1849 § 98 udkommer en Lov, hvorved Lehn, Stamhuse og Fideicommissgodser overgaae til fri Eiendom, maa derved bestaaende Rettigheder nødvendigviis berøres, om man end for at skaane disse udsætter Udførelsen, indtil de nuværende Besiddere døde, eller Godserne sælges og der af de indkomne Kjøbsummer oprettes Fideicommisscapitaler til Fordeel for de Personer og Slægtfølgere, hvem Godserne skulde have tilfaldt. I Anledning af den Tilladelse, som er given til at afhænde til Selveiendom det til Lehn, Stamhuse og Fideicommissgodser hørende Bøndergods, ere de i Erectionsbrevene indeholdte Bestemmelser, der kunde være til Hinder derfor, blevne op-hævede⁶⁾.

5. Skee der Forandring i den Rangfølge, hvori en tinglig Ret skal i Sammenstød med andre tinglige eller per-sonlige Fordringer nyde Fyldestgjørelse af den Ting, hvorover den tinglige Ret have, kan dette dog ikke komme den til Skade, der i Medfør af de ældre Love har erhvervet den fortrinligere Ret, med mindre anderledes særligen foreskrives; thi ellers kan den nye Lov, da den angaaer erhvervede Rettig-

⁵⁾ Frbg. 24 Juni 1840 § 18, jfr. Frbg. 25 Octbr. 1843.

⁶⁾ Lov 12 April 1851 § 1, 21 Juni 1854 § 1.

heder, ikke have tilbagevirkende Kraft. Da Forordningen af 1te Marts 1790 bestemte, at Panteret for Renter, som ere forfaldne til Betaling og betroes Skyldneren, ikke kan gjøres gjældende imod yngre Panteforbringere uden for eet Aar (i Vestindien 3 Aar), foreskrev den tillige, at Bestemmelsen ikke skulde træde i Kraft førend bemeldte Aars sidste Omflagstermin. Herved sættes de daværende Panthavere i Stand til at undgaae Tab. Idet dernæst Placaten af 23de Juli 1819 anordnede, at privilegerede Forbringere i Fremtiden skulde have Fortrin for de Forbringere, der ere forbundne med Underpant i Løssøre, har den udtrykkelig tilføjet, at denne Bestemmelse ikke skal komme Noget til Skade med Hensyn til alt erhvervede Pantetrigtheder⁷⁾. Fremdeles har Forordningen om Amtstueoppebørser af 8de Juli 1840 § 2, hvorefter for Fremtiden al Fortrinsret for Skatter og Afgifter tabes, naar 2 Aar ere forløbne, efter at de forfalde til Betaling, dog foreskrevet, at de Restancer, som vare paadragne, da Forordningen traadte i Kraft, skulde, indtil de betales, beholde den i den foregaaende Røngivning hjemlede Fortrinsret. Derimod maatte den fortrinlige Panteret, som efter Placaten af 14de Mai 1823 kan under visse Betingelser tilstaaes i en Plantages Høst paa St. Croix for Forstrækninger til Plantagens Drist, kunne indrømmes ogsaa fremfor Panteforbringere, der allerede vare erhvervede, da Placaten udkom, men dennes ogsaa iøvrigt singulære Forstrifter ere byggede paa særegne Grunde, som angives i dens Indledning og hvoraf blandt Andet fremgaaer, at det antages at være til Fordeel for alle Vedkommende, deriblandt ogsaa ældre Pantecreditorer, at Plantagens Drist ikke standser⁸⁾.

6. Overensstemmende med den i foregaaende Nr. 5 anførte Regel maa, naar der tillægges en Forbring lovbestemt Panteret, denne ikke komme ældre Pantecreditorer til Skade.

⁷⁾ Jfr. Frdg. om Kassevæsenet i Alm. 8 Juli 1840 § 50, Dom i Jur. Tidsskr. 24. B. S. 225-235.

⁸⁾ Den i Frdg. 28 Decbr. 1792 indeholdte Undtagelse hører til § 70.

En ubtræffelig Bestemmelse for et saadant Tilfælde indeholdes i Forordningen af 19de December 1821 § 5. Undtagelse fra Regelen er af særegne Grunde gjort med Hensyn til Tiendeforbringere⁹⁾ og Bantkæftelsen¹⁰⁾. Naar Loven om nogle Forandringer i Fæstelovgivningen af 19de Februar 1861 § 7 foreskriver, at en vis Aftægt til en Fæsters Enke skal betragtes som en den af hende afstaaende Fæstegaard paahvilende Byrde, der bliver at udrede fremfor al Gaarden tidligere paahvilende eller senere paadragen Pantekæftelse, maa dette vel gjælde i Forhold til Panteforbringere, som ere erhvervede efter Lovens Rundgjørelse, om de end ere ældre end Aftægten, men neppe derimod med Hensyn til Pantekæftelser, der ere stiftede, før end Loven traadte i Kraft.

§ 65.

Obligatoriske Forhold.

1. Grundsætningen om Loves ikke tilbagevirkende Kraft raft faaer fuldstændig Anvendelse paa Contractsforhold med Hensyn saavel til Parternes Evne og Myndighed til at afslutte Contracten og dens Form¹⁾ som Vetingelserne overhovedet for dens Gyldighed, dens Indhold og Virkninger, og baade naar der klages til Contractens Opfyldelse eller Ophævelse eller der fremsættes nogen Indsigelse derimod. Ved Contractens Afslutning have Parterne erhvervet en gjensidig Ret imod hinanden til, at Contractsforholdet i det Hele og altsaa Spørgsmaal om alle disse Gjenstande bedømmes efter de paa den Tid gjældende Love og saaledes blive uberørte af senere Love. Om en i Contracten muligen indeholdt Vetingelse eller Frist først indtræffer, efter at saadan en Lov er givet, kommer ikke i Betragtning²⁾.

⁹⁾ Frdg. 8 Jan. 1810 § 29.

¹⁰⁾ Frdg. 5 Jan. 1813 § 7, Fund. af f. D. § 2, Detroi 4 Juli 1818 § 7.

¹⁾ Jfr. § 62, Dom i Jur. Ugeskr. f. 1859 S. 667-672.

²⁾ Jfr. § 60 S. 290, § 116 Nr. 1 og § 119.

Grundsætningen er i denne Anvendelse paa Contractsforshold erkjendt i flere Love³⁾. Saaledes⁴⁾ have Forordningerne af 13de Februar 1767 og 12te November 1772 samt Placaten af 22de November 1820, idet de have nebsat Rentefoden, bestemt, at dette skal gjælde med Hensyn til de Penge, „som herefter udsættes“, eller de „Gjældsforpligtelser, som for Fremtiden indgaaes“. Den ældre Forordning af 19de Februar 1695, der nebsatte Rentefoden fra 6 til 5 Procent, befalede vel, at den i ældre Obligationer betingede højere Rente iffun endnu maatte oppebæres i den førstkommande Omflagstermin, men dette kan saa meget mere betragtes som en Undtagelse, som de senere Love om samme Gjenstand have en anden Regel og den nævnte ældre Forordning ikke gjorde sin Bestemmelse ubetinget gjældende, men udelukkede fra Anvendelsen ældre kongelige Obligationer. At Forordningen af 4de December 1795, der nærmere bestemmer den i D. L. 5—8—13 indeholdte Regel, at Leie gaaer for Eie, indtil Farbag er ude, og Forordningen af 25de November 1831, som om Forpagtnings- og Leiecontracter angaaende Forbeienomme giver lignende Regler som Forordningen af 1795 om Leie af Huse, ikke formindste den Ret, som Leietageren og Forpagteren kunde antages efter den ældre Lovgivning at have erhvervet, er allerede ovenfor bemærket⁵⁾, men dette hører dog ikke umiddelbart herhen, da Leie- eller Forpagtningscontracten altid forbliver uden Thinglyshning i sin fulde Kraft imod Ubleieren og det kun er i Forshold til Kjøbere og Panthavere, at Leietageren kan komme til at vige, naar hans Contract ikke er thinglæst. Idet Anordning af 29de Marts 1814 § 5 gav en ny Regel om Jøders Egtetpagter, tilføiede, at de allerede oprettede Egtetpagter kunde

³⁾ Jfr. ogsaa Conc. Skriv. 11 April 1833, Domme i Jur. Ugeskr. f. 1851 S. 155-160 (jfr. Folgebld Nr. 4), f. 1853 S. 280-284, 498-503, f. 1855 S. 524-531 (jfr. T. U. f. 1857 Tillæg til Nr. 18).

⁴⁾ Jfr. fremdeles Frbg. 6 Novbr. 1810, 26 Septbr. 1811 §§ 4-10, Plac. 22 Marts 1813, 11 Mai 1819, 18 Octbr. 1825.

⁵⁾ Jfr. § 62 (S. 299-300).

ventes forshnebe med kongelig Stabsfæstelse overeensstemmende med de tidligere Regler, dog skulde de inden et Aars Forløb indsendes til det danske Cancelli. Ogsaa i andre Tilfælde er det, naar forandrende Forordninger ere givne om Contracter, paa-
lagt Vedkommende, for at forhindre Antidateringer eller til
Betryggelse for tredie Mand, at foretage Et eller Andet til at
holde de ældre Contracter i Kraft⁶⁾. Ligeledes har Forord-
ningen af 24de Juni 1840 § 16 bestemt, at Indførelsen af
den nye Matrikel ingen Indflydelse har paa Foreninger, Con-
tracter eller Accorder af hvad Navn nævnes kan, som ere ind-
gaaede, førend den nye Matrikel træder i Kraft, og at som
Følge heraf den betingede Afgift eller Præstation bliver ogsaa
for den følgende Tid at udrede med samme Beløb som hid-
til⁷⁾. Forordningen af 21de Mai 1845 § 33 foreskriver,
at de før dennes Kundgjørelse udstedte Afkald og Aegtepakter
ville „være at bedømme efter den hidtil gjældende Ret“. Idet
Placaten af 21de April 1847 giver nye Bestemmelser om
Overdragelse til langvarig Brug af Dele af en Grundeendom,
er dog indrømmet, at de ældre Documenter, der allerede lov-
ligen vare oprettede og inden en vis Tid bleve thinglæste, for-
bleve i Kraft. Forordningen af 27 Mai 1848, som giver
flere nye Bestemmelser om de Contracter, hvorved Huse paa
Landet bortfæstes eller iøvrigt udleies, lader de ældre Contracter
i det Væsentlige blive staaende ved Magt, dog har den enkelte
nærmere Forordninger ogsaa om disse⁸⁾. Loven om Jord-
staaelse til Opførelse af Fattighuse m. m. af 4de Juli 1850
§ 4 har, idet den ophæver de i visse ældre Lovbuds indeholdte
Forbud for Fæstere paa Landet imod at tage Indræfter tilhuse

⁶⁾ Frbg. 24 Martz 1746, 21 Septbr. 1750, Plac. 14 Decbr. 1804, Frbg. 6 Novbr. 1810 § 10, 25 Novbr. 1831 § 2, 28 Juli 1841 § 1, Plac. 21 April 1847.

⁷⁾ Sfr. Canc. Skriv. 12 Martz og 27 Juli 1844, Kirke- og Und. M. Skriv. 21 Juni 1850, Fin. M. Skriv. 27 Febr. 1851 Ritr. b. Domme i Jur. Ugeskr. 8. Aarg. S. 840-846, f. 1857 S. 12-20.

⁸⁾ Frbg. 27 Mai 1848 §§ 2, 4-7 og 11. Sfr. S. 322-323.

og anordner, at dette heller ikke ved fremtidige Contracter skal kunne forbydes nogen Fæster, fastsat, at Domstolene, forsaavidt ældre Fæstebreve indeholde særlige Bestemmelser imod at tage Underster tilhuse, skulle, naar Parterne ikke kunne forenes, afgjøre, om disse Bestemmelser, uanset bemeldte Lovbuds Ophævelse, bør være gjældende. Herved tilsigtes neppe nogen Forstrikt, der er i Strid med den omhandlede Grundsætning. Udtrykkene kunne forklares deraf, at Lovens Forbud antages ikke at vedkomme Contractsforholdet og at Bestemmelserne i ældre Fæstebreve kunne være affattede saaledes, at de kun indeholde en Henviisning til eller en Gjentagelse af bemeldte Forbud uden at medføre nogen egen contractmæssig Forpligtelse, i hvilket Tilfælde de maae falde bort tilligemed de Lovbud, som de saaledes gjentage eller hvortil de henvise. Men hvis ved ældre Fæstebreve findes lovligen paadragen en contractmæssig Forpligtelse til ikke at indtage Underster, maa den vedblive at gjælde⁹⁾. Derimod gjør den nævnte Lov en Undtagelse fra Grundsætningen ved „i alle Tilfælde“ at berettigede Fæstere og Leiere paa Landet at modtage tilhuse deres Beslægtede og Besvognede i op- og nedstigende Linie samt saadanne i Sognet hjemmehørende Personer, der ellers vilde falde Fattigvæsenet til Byrde, eller gjøre det nødvendigt for Communalbestyrelsen at fordre sig Grund afstaaet til Opførelsen af Boliger for at kunne staffe dem Huusly. Den i Lov om Jagten af 25de Marts 1851 § 7 givne Bestemmelse, at ved Overdragelse af almindelig Brugsret til en Grund skal den Grundeieren tilkommende Jagtret paa Enemærker ansees derunder indbefattet, naar ikke det Mobsatte vedtages, er udtrykkeligen indskrænket til fremtidige Overdragelser. Lov om nogle Forandringer i Fæstelovgivningen af 19de Februar 1861, som blandt Andet giver flere nye Bestemmelser om Virkningen af Fæsteforholdet, har i § 10 til-

⁹⁾ Jfr. Rigsdagstid. f. 1850 1. Samling, Forh. paa Landsth. Sp. 703-726, 852-854, 3936-3937, 3998-4040 og Grams Formueret 2. D. 2. B. § 144 Lit. e (S. 196-199).

føiet, at disse Bestemmelser kun komme til Anvendelse paa de Fæsteforhold, „som indgaaes efter denne Lovs Udgivelse“¹⁰⁾.

At en Contract's Ophævelse paastaaes paa Grund af en Vegivenhed, der indtræffer, efter at en ny Lov om saadan Vegivenheds Virkning er udkommen, gjør ikke denne Lov anvendelig, naar dette ikke særligen anordnes. Saaledes maa Virkningen af en Contract's Misligholdelse bedømmes efter de Regler, som derom vare gjældende ved Contractens Afslutning. Dette er t. Ex. udtalt i Forordningen af 27de Mai 1848 § 2 og gjælder ogsaa i andre Tilfælde¹¹⁾. En Undtagelse synes at følge af Udtrykkene i Forordningen af 9de Marts 1838 §§ 1 og 5¹²⁾, men dertil kan være funden Anledning i Fæsteforholdets Langvarighed og øvrige særegne Vægfæstethed.

Om de nye Love angaaende Contract'sforhold indeholde ufravigelige eller declaratoriske Regler, kommer ikke i Betragtning. Nogle have vel villet ubelutke Grundsætningen ved de førstnævnte, Andre ved de sidstnævnte, men nogen virkelig Grund til Forskjel gives ikke og i de ovenfor eksempelvis anførte Love, der erkjende Grundsætningen, findes Regler af begge Slags, dog meest ufravigelige, med Hensyn til hvilke Tvivl snarest maatte kunne opstaae. Vel have Nogle formeent, at Parterne, naar de ikke nøie have bestemt en Contract's Virkninger, som ere afhængige af Love, hvis Bestemmelser de kunne fravige, maae ville, at de til enhver Tid gjældende Love skulle anvendes paa samme og de nyere saa meget mere, som de maae ansees for de hensigtsmæssigere. Men det Naturlige er dog, at Parterne tage Hensyn til de dem bekjendte Love, der gjælde paa den Tid, Contracten afsluttes, og ikke ville, at

¹⁰⁾ At forklare Udtrykket Lovens „Udgivelse“ som eensbetydende med „Kundgjørelse“ (jfr. Grams Formuetet 2. D. 2. B. S. 168 og 201), er uden Tvivl uberettiget.

¹¹⁾ Jfr. Egenbelov 10 Mai 1854 §§ 41 og 43.

¹²⁾ Jfr. Dom i Sur. Ugeskr. 6. Aarg. S. 75-78, 81-87. Frdg. 9 Marts 1838 § 6 kunde derimod neppe være ligesrem anvendelig paa den Fæstet, som havde forbrudt sin Frihed, førend Forordningen traadte i Virksomhed.

de contractmæssige Rettigheder og Forpligtelser skulle forandres ved dem ubekjendte Love, som muligen senere kunne blive givne, og om man end vil gaae ud fra, at de nyere Love maae for de fleste under samme faldende Tilfælde betragtes som mere hensigtsvarende end de ældre, der affattes, følger ikke deraf, at de ogsaa bedre end disse stemme overeens med Parternes Hensigt med deres særlige Contractforhold. Det er saaledes muligt, at de, hvis den nye Lovregel havde bestaaet, da Contracten blev indgaaet, havde villet vedtage Bestemmelser, som afvege fra samme. Foraaavdt t. Ex. D. R. 5—7—2 og 3 forandres saaledes, at det tillades Creditor at sætte et haandsfaaet Pant til Auction, naar Gjælden ikke betales til rette Tid¹³⁾, lader det sig ingenlunde paastaae, at den Debitor, som, førend saadan Forandring stede, har stillet haandsfaaet Pant for en Gjæld, vil samtykke i, at der afvises fra den Fremgangsmaade, der efter bemeldte Lovbogens Artikler skal følges, naar Dækning søges i haandsfaaet Pant.

Enkelte Undtagelser fra den omhandlede Grundsætning, hvad Contractforhold angaaer, ere allerede leilighedsviis anførte¹⁴⁾. Hertil kan føies¹⁵⁾, at de for Huuscapellaner ved Forordningen af 9de Januar 1728 § 4 bestemte Vilkaar gjordes gjældende ogsaa med Hensyn til saadanne Capellaner, som allerede vare antagne, og at en Gave, som var gjort, førend Loven om Fallitboer af 30te December 1858 blev kundgjort, har kunnet blive uvirksom i Forhold til Giverens Creditorer i Medfør af den nævnte Lovs § 3, men da det vilde være en Betingelse, at Actshandelen var afsluttet i de sidste 6 Uger før Voets Overtagelse til Skiftebehandling, at saadan Over-

¹³⁾ Jfr. Frdg. 29 Juni 1753 § 6, Decret 4 Juli 1818 § 51, Regl. 25 Febr. 1831 §§ 13 og 14, Refet. 5 Juni 1839, Confirm. 17 Juli s. M.

¹⁴⁾ Frdg. 19 Febr. 1695, 5 Jan. 1813 §§ 23-43, 9 Marts 1838 §§ 1 og 5, 27 Mai 1848 §§ 4, 6 og 7, Lov om Forbs Afslaaelse til Fattighuse m. m. 4 Juli 1850 § 4.

¹⁵⁾ Frdg. 19 Marts 1790 er en autentisk Fortolkning. Jfr. § 70.

tagelse stete efter Lovens Kundgjørelse¹⁶⁾, og at Giveren var forgjældet, da Gaven gjordes, har Bestemmelsen, forsaavidt den ikke er overensstemmende med den ældre Ret¹⁷⁾, muligen ikke faaet en eneste Anvendelse paa ældre Gaver. Da der imidlertid saaledes gives flere Love, som angaae Rettighedens Erhvervelse og have tilbagevirkende Kraft, kunde der opkastes den Tvivl, om de virkeligen kunne betragtes som Undtagelser, eller om ikke vore Love snarere negter eller indrømmer Tilbagevirkning, efter hvad der i de enkelte Tilfælde findes meest hensigtsvarende, saa at Udelukkelse af Tilbagevirkning ikke kunde betragtes som Regel eller Grundsætning. Men sammenholder man de Love, der negte Tilbagevirkning, med dem, som indrømme samme, vil det findes, at hine angaae de almindeligere og vigtigere Tilfælde, disse, naar undtages den ved en almindelig Forstyrrelse i Pengevæsenet fremkaldte Forordning af 5te Januar 1813 med tilhørende senere Bestemmelser¹⁸⁾, de mindre væsentlige og at særegne Omstændigheder i dem, i alt Fald naar man seer bort fra den gamle Forordning af 19de Februar 1695¹⁹⁾, lade forklare, at man har fundet mindre Betænkelighed ved at give Bestemmelserne Tilbagevirkning. Den offentlige Stilling, hvori en Capellan kommer, gjør det forklarligt, at Staten forbrer, at han, efter som han faaer en væsentlig Deel af Præsteembedet at bestyre, ogsaa erholder en passende Deel af Embedets Indtægter. Forordningen af 9de Marts 1838 §§ 1 og 5 afgjøre Tvivl, som den ældre Lovgivning havde fremkaldt, og søge i det Væsentlige kun at give denne Lovgivning større Bestemthed til Fordeel for begge Parter i Fæsteforholdet²⁰⁾. De vigtige Forskrifter i Forordningen af

¹⁶⁾ Sfr. Lovens § 17.

¹⁷⁾ Sfr. D. L. 5—14—46.

¹⁸⁾ Navntigen Plac. 3 og 10 Aug. 1813, Frdg. 14 Septbr. og 16 Novbr. 1813, Plac. 9 Decbr. f. A. Sfr. ogsaa af ældre Love Frdg. 14 Aug. 1726, Plac. 31 Octbr. 1799, 4 Decbr. 1807, 22 Mai 1812.

¹⁹⁾ See om denne S. 317. Sfr. ogsaa S. 326 ang. Frdg. 17 Mai 1690.

²⁰⁾ Sfr. ogsaa S. 320.

27de Mai 1848, at de til Betryggelse for Gaardfæsternes Brugsvret i Lovene indeholdte Bestemmelser i Almindelighed ogsaa blive anvendelige til Fordeel for Fæstehuusmænd²¹⁾, at Fæste- eller Leieafgifter, som betinges for Brugen af Huse med eller uden Jord og af Understetuer, skulle bestemmes i Penge, Sæd eller Varer og ikke i Arbeide, og at Overdragelse af Brugen af Huus eller Bolig til Huusmænd skal iværksættes ved skriftlig Contract og Virkningen af, at dette ikke iagttages²²⁾, lade de ældre Contracter uberørte, medens de Bestemmelser i Forordningen, der skulle gjælde ogsaa for de forud stiftede Forhold, ifkun gaae ud paa, at der skal gives Huusmænd og Underster, naar de skulle flytte, en vis Opfigelse, at det, naar Ugedage ere betingede og fornøden nærmere Bestemmelse om dem ikke findes i Contracten, skal forud hvert Halvaar fastsættes, paa hvilken Dag i Ugen Arbeidet skal forrettes, at en Arbeider, som efter Tilfigelse er mødt, ikke skal være pligtig, hvis Veiret eller anden Aarsag hindrer Arbeidet, at forrette en anden Dags Arbeide istedet, og at Arbeidstiden ikke skal udstrækkes længere end fra Solens Opgang til dens Nedgang og kun undtagelsesviis over 10 Timer, dog ikke over 12 Timer med Mellemkomst af Spise- og Hviletid²³⁾. Forsaavidt Arbeide ikke i Fremtiden maa betinges i Leie af Huse, kan den, som har forpagtet en Gaard med tilliggende Huse, om hvilke Leiemaalet udløber i Forpagtningstiden, komme til at miste betingede Arbeidsdage, men herfor faaer han Erstatning af Eieren ifølge § 10 og i Forhold til Forpagteren er Forordningen en Retsinstituter ombannende Lov.oven af 4de Juli 1850 § 4 opretholder i Almindelighed de ældre contractmæssige Bestemmelser i Fæstebreve om ikke at tage Underster tilhuse og kun med Hensyn til visse bestemte Perso-

²¹⁾ Jfr. Departementstidende f. 1848 S. 313-314, Dom i Jur. Ugeskr. f. 1855 S. 249-252.

²²⁾ Jfr. Domme i Jur. Ugeskr. f. 1851 S. 751-752, f. 1854 S. 257-260, 413-416, f. 1855 S. 252-256.

²³⁾ Jfr. Frdg. 30 Jan. 1807 § 5, Ind. M. Skriv. 3 Juli 1849.

ner gjør den en Undtagelse gjældende imod ældre Contracter og under Forhandlingerne om denne Lov blev det almindeligen erkjendt, at Retsgrunde forbøde at give Loven større Tilbagevirkning²⁴). Hvilken indskrænket Virksomhed paa ældre Gavecontracter Loven af 30te December 1858 § 3 har kunnet have, er ovenfor anført og iøvrigt viser Lovens § 2, der angaaer thinglæste Domme og Forlig, at ogsaa den erkjenner, at alt erhvervede Rettigheder ikke bør formindskes ved den nye Lov. De Love, der tilstede Tilbagevirkning paa bestaaende Contractsforhold, give saaledes ikke tilstræffelig Grund til at antage, at vor Røvgivning skulde have miskjendt den Grundsætning, at Love om Contractsforhold ordentligviis ikke bør have tilbagevirkende Kraft, hvilket ogsaa bestrykes ved hvad der paa andre Steder anføres om de Love, som angaae andre erhvervede Rettigheder end contractmæssige.

2. Om Forældelse af Rettigheder maae, naar ikke afvisende Bestemmelser gives i Loven, ganske de Regler gjælde, som ere anførte i foregaaende § 64 Nr. 1 om Hævd. Naar saaledes en ny Forældelse indføres, kan Tiden for samme først begynde at løbe fra den Dag, da Loven træder i Kraft. Dette har maattet anvendes, da Forordningen af 14 Januar 1771 § 3 anordnede en almindelig Forældelse af Indløsningsret til Odelsgods²⁵), og i Forordningen af 2den April 1817 § 9 er det udtrykkeligen sagt, at den ved Forordningen bestemte Forældelse af Forbring paa Arv, der udlægges til en fraværende Arving, som har mødt under Skiftebehandlingen, og af Summer, der paa Skifte udlægges til Creditorer, skal med Hensyn til de Arvelodder og Gjældsfordringer, som før Anordningens Kundgjørelse ere udlagte paa Skifte, først regnes fra denne²⁶).

²⁴) See Henviisningen i Anm. 9 (S. 319).

²⁵) Dette maa saa meget mere antages, som i Udkastet til Forordningen var tilføjet en Paragraph, hvorefter Loven skulde gjælde i alle Sager, der ikke før dens Bekjendtgørelse vare afgjorte ved endelig Dom, men denne Paragraph blev udeladt. Stampes Erklæring, 6. D. S. 187:190.

²⁶) Jfr. Frdg. 11 Septbr. 1839 § 13. Under samme Regel maae høre

Naar en Forældelse forkortes, kan den ligeledes først løbe fra den Tid, Lovens Virksomhed begynder, men Forældelsen maa dog ogsaa kunne fuldendes efter den ældre Lov, hvis Tiden efter denne tidligere udløber. Saaledes maatte en Vexelforbring, for hvilken var steet Protest, førend Forordningen af 18de Mai 1825 kundgjordes, kunne forældes enten efter denne Forordnings § 73 i 5 Aar, regnebe fra bemeldte Kundgjørelse, eller tidligere, hvis 20 Aar efter D. T. 5—14—4 forinden udløbe. En noget forskjellig Regel er givet om den forkortede Frist til Indløsning af Oblægods i Forordningerne for Færøerne og Island af 14de Januar 1829 § 1 og 17de April 1833 § 1. Loven om Udstykning af det private Forbegods paa Færøerne af 4de Marts 1857 § 20, der har ophævet Obløretten sammesteds, er en ombannende Lov og det bliver saaledes dog en Skaansel for de alt erhvervede Rettigheder, at Obløsløsningen endnu kunde gøres gjældende indtil 1ste Juli 1857²⁷⁾. Forlænges en Forældelsesfrist, maa Loven anvendes ogsaa paa den allerede forud begyndte Forældelse, men den under den ældre Lov forløbne Tid medregnes. Ophæves en Forældelse, faaer den, der forud er begyndt men ikke fuldbendt, ingen Virkning, saasom da den i Forordningen af 26de November 1731 bestemte Forældelse af Vexelobligationer affstafedes ved Forordningen af 3die December 1828 § 13 Lit. a.

de Forældelser, der ommeldes i Frdg. 25 Marts 1791 § 17, 8 Jan. 1810 § 22, 2 Juni 1830 § 6, 20 Mai 1840 § 36, Lov om Postforjendelser 11 Marts 1851 § 10 Lit. b, Tændelov 10 Mai 1854 § 64 m. fl.

²⁷⁾ Den i Convention for Spasurancemagniet i Kjøbenhavn af 2 April 1850 § 215 bestemte Forældelse hører egentligen ikke herhen, thi den faaer, da Conventionen ikke er nogen Lov, end ingen Anvendelse paa de Forsikringer, som ere tegnede, efter at Conventionen er traadt i Virksomhed, med mindre der er contraheret i Henshold til Conventionen, hvilket rigtignok er sædvanligt i Kjøbenhavn, hvad enten Forsikring tages hos Spasurancemagniet eller hos de andre private Assurandører.

Reglerne om Forældelse maae ogsaa gjælde om Appellationsfristen, saavel naar denne forlænges²⁸⁾ som naar den forfortes²⁹⁾, saa at den i sidste Tilfælde bliver, hvad forud affagte Domme angaaer, at regne fra den Tid, Loven træder i Kraft, med mindre Fristen efter den ældre Lov tidligere udløber³⁰⁾.

Da Forordningen af 17de Mai 1690 indførte en endelig Fuldbyrðelsesfrist for Namsdomme, blev denne strax gjort virksom ogsaa for ældre Domme, saa at disse ikke kunde fuldbyrðes, førend de bleve fornøiede; men deels skriver denne Lov sig fra en Tid, da man endnu ikke synes at være bleven tilstrækkeligen opmærksom paa Grundsætningen om Loves ikke tilbagevirkende Kraft³¹⁾, og deels tabtes dog ikke den ved Dommen erkjendte Ret, hvorimod kun en vis Omgangemaade skulde iagttages, for at kunne faae Udlæg for Forbringen.

Love, som give Regler om Udelukkelse af Rettigheder efter foregaaende Indfaldelse (Præclusion)³²⁾, faae vel strax Anvendelse ogsaa med Hensyn til alt erhvervede Rettigheder, men den Indfaldelse, som skal foregaae, medfører, at slige Love ikke i og for sig tilintetgjøre nogen Rettighed og at de, om de ogsaa angaae nye Tilfælde eller have forfortede Friister, ikke faae større Virkning, end naar der gives Bestemmelse om en ny Art Forældelse eller om kortere Forældelsestider.

3. Forpligtelse til at give Erstatning for den ved en retsstridig Handling bevirkede Skade maa rette sig efter de Love, som bestaae paa den Tid, Handlingen foregaaer. Naar det saaledes antages, at Forordning af 4de October 1833 § 28 hjemler en større Erstatning end D. L. 6—7—10, nemlig efter

²⁸⁾ Resc. 26 Jan. 1775, Frbg. 15 Jan. 1817 §§ 1 og 3.

²⁹⁾ Plac. 26 Aug. 1785 § 1, 2 Juni 1819 § 1, Frbg. 15 Jan. 1817 §§ 2 og 4, 9 Martz 1838 § 9.

³⁰⁾ Zfr. Canc. Skriv. 12 Aug. 1819. Zfr. ogsaa Ind. M. Skriv. 15 Jan. 1861 (i Dep. Tid. S. 248).

³¹⁾ Zfr. Frbg. 19 Febr. 1695.

³²⁾ L. Ex. Loven om Proclama af 30 Novbr. 1857.

Omstændighederne ogsaa en Godtgjørelse for Lidelser, kunde saadan større Erstatning ikke paalægges for Vegemøbsbestandigelse, som vare paaførte før Forordningens Kundgjørelse³³⁾. Erstatningsrenter (Morarenter) udredes ikke i en vis bestemt Tid for den enkelte Handling, at en Forbrings Betaling ikke stæer til Forfaldstiden, men erlægges for den fortsatte Udelivelse med Betaling, og derfor maae de, naar en ny Lov om dem udkommer, indtil den Tid betales efter de ældre Love, men senere efter den nye Lov. Dette har faaet Anvendelse efter Forordningen af 18de Mai 1825 § 45, der har indskrænket Bøvelrenter³⁴⁾, og maa ogsaa, forsaavidt den nye Lov ingen anden særlig Bestemmelse indeholder, gjælde i andre Tilfælde, naar de omhandlede Renter skulde erlægges fra et tidligere Tidspunct end Kravets Paatale³⁵⁾. I Almindelighed derimod bliver denne Regel om Erstatningsrenter lidet anvendelig³⁶⁾, fordi de ordentligviis først skulde betales fra den Tid, Forbringen paatales. I Lov om Rentefoden af 6te April 1855 § 3 er det særligen foreskrevet, at de der bestemte forhøiede Erstatningsrenter først skulde erlægges fra den Dag, Creditor paa lovlig Maade søger sin Ret. Naar Gjældsforholdet er stiftet, kommer med Hensyn til Erstatningsrenter ikke i Betragtning, da ved det i og for sig ingen Ret til disse Renter er erhvervet.

§ 66.

Familieretsforhold.

1. Virkningerne af Slægtskab og Svogerstab høre under den i § 61 fremskillede Grundfætning og nye Love om denne

³³⁾ Jfr. Udkast af 1864 til en Straffelov for Kongeriget Danmark §§ 298 og 299.

³⁴⁾ Dom i Jur. Tidsskr. 13. B. 2. H. S. 59-61. Jfr. Coll. Tid. f. 1825 S. 375-376.

³⁵⁾ Saafom efter D. R. 4-6-9, Jrbg. 12 Febr. 1790 § 11 og Plac 3 Juni 1818 § 3.

³⁶⁾ Jfr. dog Jur. Ugeskr. f. 1856 S. 275.

Gjenstand blive derfor anvendelige ogsaa paa de Slægtskabs- og Svogerstabsforhold, som bestaae paa den Tid, Loven bliver virksom. Saaledes ophørte den ved Placaten af 19de November 1828 § 1 og Reglementet af 8de Januar 1834 § 4 ophævede Forsørgelsespligt ogsaa for de Slægtninge, der dengang havde saadan Forsørgelse. Denne var ingen ved nogen retslig Kjendsag af den trængende Slægtning erhvervet Ret, og Forsørgelse faldt heller ikke bort, men maatte for Fremtiden, naar den Beslægtede ikke godvilligen vedblev at have samme, gives af Fattigvæsenet.

2. De ægteskabelige Forhold komme ikke alle under samme Regel. Kun de væsentligere af samme skulle her omtales.

Betingelserne for at kunne indgaae Ægteskab og Formen for dette maae rette sig efter de Love, som gjælde ved det Afslutning¹⁾). Disse maae iagttages, om de end ere udfomne, efter at de vedkommende Personer ere blevene forlovede, og selv den ældre Trolovelse, som dog bevirke en Forpligtelse til at indgaae Ægteskab, kunde ikke deri bevirke nogen Forandring. Straf, der er forstyldt, forbi et Ægteskabsforbud er overtraadt, retter sig i omhandlede Henseende efter den almindelige Regel om Straffelove²⁾). Bevirker Overtrædelsen, at Ægteskabet er ugyldigt, kan der, hvis, inden dette virkelig ophæves, en ny Lov derom udfommer, ikke sees bort fra denne, hvilket nedenfor nærmere oplyses (§. 331-332).

Hvorvidt en Handling forpligter til Ægteskab, maa overeensstemmende med Grundsætningen i § 60 bedømmes efter Lovene, som gjælde paa den Tid, Handlingen foregaaer, uden Hensyn til, om senere Love forsøge eller indskrænke en saadan Handlingens Virkning. Saaledes bortfaldt ikke, da Forordningen af 5te Marts 1734 udkom, nogen forud opstaaet Forpligtelse til at indgaae Ægteskab, som formedelt Veliggelse var grundet i D. L. 6—13—5.

¹⁾ 3fr. Andg. 29 Marts 1814 § 6.

²⁾ 3fr. § 68.

Hvad Ægteskabets Virkninger angaaer, maa stielnes imellem de personlige og dem, som vedkomme Formuen. Af de personlige følge nogle ligesvem af Ægteskabets Væsen, saasom Ret til ægteskabeligt Samliv³⁾, og ville derfor ikke letteligen undergaae Forandring. De øvrige bestaae i enkelte Besøielser, der indeholdes i Ægteskabsretten efter vore Love, og høre saaledes under Regelen i § 61, saasom Mandens Myndighed over Konen, dennes Ret til Underholdning af Manden og Ægtefollenes Fritagelse for at vidne i hinandens Sager. Forandringer i slige Rettigheder blive anvendelige ogsaa paa de bestaaende Ægteskaber⁴⁾. Dette gjælder ogsaa om Konens Deeltagelse i Mandens Rang og Stand, men ved Forandringen kan hun dog ikke miste den Rang og Stand, som hun allerede forinden har erhvervet paa Grund af Ægteskabet.

Eiendomsforholdet med Hensyn til Ægtefællernes Formue maa bedømmes efter de Love, der gjælde paa den Tid, da Ægteskabet stiftes, efterdi det angaaer erhvervede Rettigheder. Efter vore Love er Formuesfællesskab Regel og begge Ægtefæller erhverve derfor ved selve Ægteskabets Stiftelse en Ret til gjensidig Deeltagelse i hinandens Formue, baade den, som de eie, naar Ægteskabet indgaaes, og den, der senere erhverves, medens Ægteskabet bestaaer. I denne Erhvervelse kunne senere Love ikke gjøre Indgreb, og hvis der altsaa udkommer en Lov, som forandrer Eiendomsforholdet, t. Ex. ophæver D. L. 5—2—58=60 eller anordner, at Særeie skal være Regel for Ægtefællers Formuesforhold, faaer den ingen Indflydelse paa de bestaaende Ægteskaber, end ikke i Henseende til den Formue, der erhverves, efter at saadan Lov er givet. At det ved Ægteskabets Stiftelse bestemte Formuesforhold bør opretholdes, uagtet forandrende Bestemmelser senere gives, kan ansees erkjendt ved Anordningen af 7de November 1832 § 13, der ved at overdrage den geistlige Skiftejurisdiction paa Als og Vro til de civile Embedsmænd og bestemme, at disse ved Boernes Behandling

³⁾ Jfr. Familieretten § 37 Nr. 1-5.

⁴⁾ Jfr. Frdg. 21 Mai 1845 § 29.

have i Almindelighed at rette sig efter de flestvigeste Love, tilføiede, at dog det Fælledsskab, som efter de danske Love finde Steb mellem Mand og Kone, skulde iagttages med Hensyn til Skifter efter de daværende Geistlige og biskes daværende Hustruere.

Af Anordningen af 29de Marts 1814, der, idet den undergav Bøder Landets borgerlige Love, i § 5 bestemte, at de før Anordningens Kundgjørelse oprettede Egtepagter skulde, for at beholde Gyldighed, hvis de ikke havde Hjemmel i Landets Love, forsynes med kongelig Stadfæstelse, som kunde ventes, om de end i Noget afvege fra de Regler, der ellers gjælde for slige Documenters Stadfæstelse⁵⁾, kan man neppe ulede Noget enten for eller imod den fremsatte Mening. Lovgiveren har vel villet opretholde den ældre Tilstand, men har dog ikke uden videre villet tillægge alle ældre Egtepagter Gyldighed, da han ikke har kunnet vide, i hvilken Grad nogle af dem muligen afvege fra Lovenes almindelige Forordninger.

Hvis Formuesforholdet imellem Egtefolk af dem eller paa deres Andragende omordnes, medens Egtetabstet bestaar, saasom hvis en Egtepagt, der bestemmer Særeie for dem, ophæves, blive paa deres Formuesforhold i Fremtiden de Love anvendelige, som gjælde om den saaledes bestemte Art Forhold paa den Tid, Forandringen foregaaer.

Mandens Ret til at raade over det hele fælleds Bo uden Konens Samtykke er en enkelt i Husbondretten indeholdt Besøielse og maa derfor undergives ombannende Love, der udkomme under Egtetabstet. Slige kunne ogsaa forandre Konens indskrænkede Ret efter D. L. 5—1—13 til at behæfte Boet.

Nye Love angaaende Contracter, som Egtefæller afflutte med hinanden, saasom om Gaver, maae ifølge den almindelige Regel om Contracter⁶⁾ gjælde om fremtidige men ikke om de allerede affluttede Contracter; dog forsaavibt Gaver imellem

⁵⁾ Jfr. 21 Mai 1845 § 33.

⁶⁾ Jfr. § 65 Nr. 1 (S. 316).

Egtefolk ere afhængige af de Regler, der ere givne om Arv, blive de Bestemmelser anvendelige, der gjælde ved Giverens Død⁷⁾. Naar man saaledes antager, at det i D. L. 5—4—3 og 4 forbrede Samthkke af Arvingerne er blevet uforløst ved Forordningen af 21de Mai 1845 § 30, saafremt Gaven ikke overstrider hvad der kan bortskjænktes ved Testament, maa dette ogsaa gjælde om de Gavecontracter, der imellem Egtesfolk ere oprettede, førend denne Forordning udkom.

Egtefællers Arv maa rette sig efter de Love, som ere de gjældende paa den Tid, Arveladeren dør⁷⁾. Dog vil der efter Omstændighederne være Anledning til i disse at gjøre en Lempning, da Reglerne om Egtesfællers Arv undertiden ere affattede med et vist Hensyn til Bestaaenheden af det imellem Egtesfæller bestaaende Formuesforhold. Da saaledes de Geistlige paa Als og Færø — hvilke tidligere havde hørt under de danske Arvelove — ved Anordningen af 7de November 1832 § 13 kom ind under de slesvigske Arvelove, foreskrevs, at dog, forsaavidt Formuesfælledsstab efter de danske Love skulde lægges til Grund ved Skifte efter de daværende Geistlige og deres daværende Hustruer, den Egtesfælle efter de slesvigske Love tilkommende Arveret ikke skulde komme i Betragtning, men at den længstlevende Egtesfælles Andeel i Boet ganske skulde bestemmes efter de danske Love.

Nye Love om Skilsmisseaarjager maae faae Indflydelse ogsaa med Hensyn til bestaaende Egteskaber. Ved Egteskabets Indgaaelse erhverve Egtesfællerne ikke nogen Ret til at faae det ophævet overensstemmende med de da gjældende Love, men alene en Forventning derom kan opstaae, og disse Love blive derfor ikke afgjørende, naar de senere forandres. Derimod kan det være Tvivl underkastet, om der bør sees paa de bestaaende Love enten til den Tid, da den Begivenhed er foregaaet, som skal begrunde Skilsmisse, eller til den Tid, da Skilsmissejag anlægges eller paadømmes. I saa Henseende maa man stjelne mellem, om Afgangen til Egteskabets Opøsning gjøres vanske-

⁷⁾ Jfr. § 67.

ligere eller lettere. Da saadan Opøsning ansees i og for sig som et Onde, hvorfor i Almindelighed endog saadanne Egteskaber, der ulovligen indgaaes, blive, naar de dog ere fuldbgyrde, staaende ved Magt⁸⁾, bør uden Tvivl, naar nye Love ophæve Grunde til Egteskabets Opøsning eller iøvrigt gjøre denne vanskeligere, disse Love følges ved Domme i slige Sager, om de end ere udkomne, efter at den Begivenhed foregik, der paaberaabes som Grund for Paastand om Opøsning. Dette har saaledes kunnet faae Anvendelse efter Anordningen af 29de Marts 1814 § 7. Den anførte Regel synes at maatte følges, selv om Egteskabet efter de Love, der bestode, da det blev indgaaet, var ugyldigt, saa at t. Ex. et Egteskab, som efter de Anstuelser, der ligge til Grund for Christian den Femtes Lov, ansaaes stridende imod Guds Lov⁹⁾ og derfor ikke kunde blive bestaaende, men ved Forordningen af 3die April 1771 ophørte at være forbudt, neppe, efter at denne Forordning var udkommen, kunde faaes opløst ved Dom, om det end før den Tid var indgaaet. Endog om Love af den omhandlede Bestaendighed udkomme, efter at Skilsmissegag er anlagt, men dog før Dom afgives, synes de at maatte blive afgjørende for denne, da Egteskabsretten først forbrødes ved Dommen og ikke ved den Begivenhed, der giver den anden Egteskælle Afgang til at søge Skilsmisse. Gives Love, der tilføje nye Skilsmisseaarsager eller iøvrigt lette Egteskabets Opøsning, bør de i Almindelighed neppe anvendes uden paa de i dem omhandlede Begivenheder, som foregaae, efter at Lovene ere traadte i Kraft, da der handles om, hvorvidt en vis Begivenhed skal medføre Tab af den erhvervede Egteskabsret. Imidlertid kan der af Hensyn til den enkelte Skilsmissegag Bestaendighed være Anledning til at give en anden Regel. Forordningen af 18de December 1750 synes efter sine Ord at have kunnet anvendes imod dem, som efter dens Rundgjørelse bleve indsatte i Fængsel for Livstid, men ikke imod dem, der

⁸⁾ Jfr. Familieretten § 29.

⁹⁾ Jfr. D. L. 3—16—9 § 7, 6—13—13 og 14.

tidligere vare indsatte i saadant Fængsel. Det i Forordningen af 11te September 1839 § 16 bestemte Søgemaal til Skilsmisse har vel kunnet gøres gjældende imod Personer, som allerede vare forbundne, da Forordningen udkom, men maatte dog ikke anlægges før end efter Udgangen af Aaret 1840¹⁰⁾.

3. Love, der give nye Bestemmelser om Forældres og ægte Børns gjensidige Pligter og Rettigheder, ere, forsaavidt ingen Indskrænkning i dem gøres, strax anvendelige ogsaa paa de tilværende Forhold, da de ikke angaae Rettigheders Erhvervelse, men høre til de Retsinstituter omdannende Love.

4. Dette gjælder ogsaa om Forældres og uægte Børns indbyrdes Rettigheder og Pligter, forsaavidt disse, som efter vor Lovgivning i Almindelighed, ansees grundede i et naturligt Forhold imellem Forældre og Børn. Dette faaer Anvendelse paa Forældres Forpligtelse efter Forordningen af 14de October 1763 at bidrage med hinanden til deres uægte Børns Underholdning og Opdragelse¹¹⁾, paa den Pligt, som, naar den ene af dem er ude af Stand til at yde saadant Bidrag, paaligger den anden at overtage i det Hele Barnets Forsørgelse¹²⁾ og paa Moderens Ret til fremfor Faderen at forestaae Barnets Opdragelse¹³⁾. Derimod har Placaten af 6te December 1839 § 2 udtrykkeligen indskrænket den Udvidelse af Faderens Forpligtelse, som denne Placat gjorde, idet Forpligtelsen, der hidtil havde vedværet til Barnets fyldte 10de Aar, blev udstrakt til opnaaet 14 Aars Alder, til Børn, som fødtes efter Placatens Kundgjørelse¹⁴⁾. Denne Indskrænkning er steet for ikke at give den forøgede Vyrde Indflydelse paa bestaaende Forhold¹⁵⁾. De Tvangsmidler, som Barnesfaderen

¹⁰⁾ Jfr. Frdg. 11 Septbr. 1839 § 13.

¹¹⁾ Canc. Skriv. 17 Juli 1764.

¹²⁾ Jfr. Plac. 6 Decbr. 1839 § 3.

¹³⁾ Frdg. 30 Mai 1794.

¹⁴⁾ Jfr. Lov for Fæderne af 28 Jan. 1856 § 2.

¹⁵⁾ Jfr. Coll. Tid. for 1839 S. 977-978.

er undergIVEN, naar han ikke opfylder sin Forpligtelse¹⁶⁾, have vel været anvendelige ogsaa imod dem, der, da de anordnede, vare Fædre til uægte Børn, men da de gaae udenfor de sædvanlige Regler om Gjælds Inddrivelse og Afsoningen endog er en Straf, have de dog ikke kunnet gøres gjældende uden for Gjæld, som senere paadroges, altsaa for fremtidige Underholdningsbidrag¹⁷⁾. Vilde man betragte Faderens Pligt til at bidrage til sit uægte Barns Forsørgelse som en ved Besvargelsen paadragen Erstatningsforpligtelse, hvilket undertiden steer, men neppe er rigtigt¹⁸⁾, da kunde alene de Love komme i Betragtning, der vare gjældende paa den Tid, Besvargelsen maatte antages at have fundet Sted.

5. Betingelser for og Virkninger af Legitimation og Adoption maae bedømmes efter de Love, som bestaae paa den Tid, Handlingen foregaaer, dog forsaavidt derved stiftes et Forældreforhold, komme paa de enkelte under samme hørende Rettigheder og Forpligtelser Regelen under Nr. 3 til Anvendelse.

6. Den Stedforældre ved Forordningen af 24de Januar 1844 § 9 paalagte Forpligtelse at sørge for deres Stedbørns Underholdning og Opdragelse paadrages ved Ægteskabet med Børnens Fader eller Moder og kommer derfor ikke til at gjælde med Hensyn til Stedbørn, som Nogen har faaet ved et Ægteskab, der er indgaaet, førend bemeldte Forordning traadte i Kraft¹⁹⁾.

7. Gjøres Forandring i den Følgeorden, hvori en Myndlings Slægtninge have Afgang til født Bærgemaal²⁰⁾, kan af saadan Grund Bærgemaal dog ikke fratages Nogen, som allerede har tiltraadt et født Bærgemaal. Vesthyrelsen af et

¹⁶⁾ Frbg. 14 Octbr. 1763, 10 Decbr. 1790, Plac. 28 Octbr. 1805, Frbg. 16 Novbr. 1836 § 5.

¹⁷⁾ Canc. Skriv. 7 Juli 1792.

¹⁸⁾ Sfr. § 77 III Nr. 3.

¹⁹⁾ Sfr. Familieretten § 100 Nr. 2.

²⁰⁾ D. L. 3—17—2.

Bærgemaal i vidtløftig Forstand, derunder indbefattebe Curatel og en Lavværges Forhold, maa rette sig efter de Love, som derom til enhver Tid gives²¹⁾; dog vedbliver den Vestsjællandske Handling, t. Ex. den Anbringelse af en Myndlings Penge, at være lovlig, som er overensstemmende med de Regler, der vare gjældende, da den foretoges, om disse Regler ogsaa senere forandres.

8. Forholdet imellem Husbond eller Madmoder og Tjenestefolk grunder sig i det Væsentlige paa den imellem dem afsluttede Contract. Smidlertid er det ikke udelukkende et Contractforhold, men tillige et Familieretsforhold. Nye Love om dette Forhold kan man derfor heller ikke ganske negte Indflydelse paa de bestaaende Forhold af denne Art. Hvorvidt saadan Indflydelse tilkommer dem, maa overensstemmende med de i §§ 60 og 61 fremstillede Grundsætninger bedømmes efter deres særlige Indhold. Tilbagevirkende Kraft kunne de ikke have, forsaavidt denne vilde medføre Forandring i bestemte Rettigheder og Pligter, der maae ansees grundede i den afsluttede Contract, eller den nye Lov bestemmer nye Virkninger af visse Handlinger eller andre Begivenheder og saadanne ere foreskudne, førend Lovens Virksomhed begyndte²²⁾.

§ 67.

Arveretsforhold.

1. Med Hensyn til testamentarisk Arv forstaaer det sig, at de Love maae følges, der ere traadte i Kraft, førend Testamentet oprettes¹⁾, og at derimod de ikke komme i Betragt-

²¹⁾ Jfr. t. Ex. Plac. 10 April 1841 §§ 1 og 3.

²²⁾ Jfr. Loven 10 Mai 1854 §§ 13, 14, 15 Nr. 1, 2, 3 og 7, §§ 16-21, 26 og fl.

¹⁾ Efter Frbg. 21 Mai 1845 § 33 kunde et Testament dog indtil 1ste October f. A. gyldigen oprettes ogsaa efter de ældre Former, naar der inden Aarets Udgang søgtes kongelig Stabssejls paa samme. Jfr. Frbg. 25 Septbr. 1850 § 27, Lov 4 Jan. 1854.

ning, som udkomme efter Testators Død. Spørgsmaalet er saaledes væsentligen, hvilken Indflydelse de Love have, der gives i Mellemtiden.

Testamentets Form maa bedømmes efter de Love, som gjælde paa den Tid, Testamentsformen fuldbehydes²⁾). Imidlertid skal dog et Testament, der er oprettet, førend Forordningen af 21de Mai 1845 traadte i Kraft, ifølge dennes § 33 staae ved Magt uden Stadfæstelse, om Formen end ikke stemmer med de ældre Love, naar den dog bedømt efter anførte Anordning vilde være retskraftig. Denne til Gunst for ældre Testamenter gjorde Undtagelse fra den Regel, som følger af Forholdets Vælfærdighed, faaer iøvrigt ikke synderlig Anvendelse, da de ældre Testamentsformer ikke vare strengere end de nyere³⁾). Dog vil ingen Indsigelse kunne gøres imod et ældre Testament, fordi det ikke er forsynet med Vedkommendes Segl, eller fordi der, hvis Testator var uskriftlydig, ikke have været tre men ifkun to Vidner tilstede⁴⁾). Ligeledes maa Testators Evne til at kunne oprette Testament bedømmes overeensstemmende med den almindelige Regel om Handlevnen⁵⁾ efter Lovene paa Oprettelsestiden. Er disse Loves Fordring i saa Henseende ikke fyldestgjort, da inderholber Testamentet ingen gyldig Villieserklæring og denne kan ikke blive gyldig derved, at en yngre Lov formindsker Fordringen til Handlevnen, navnlig ned sætter den bestemte Alder⁶⁾). Hvis imidlertid Mangelen paa Oprettelsestiden ikke var ubetinget, men der kunde faaes Statens Stadfæstelse paa Testamentet, maa saadan ogsaa kunne rentes, efter at den nye Lov er udkommen, saafremt denne ikke indeholder en anden Forfærdelse derom. Forsøges ved en ny Lov Fordringen til Testators Handlevne, saasom naar den Alder, der udtræves til at kunne oprette Testament, forhøjes, kan der

²⁾ See § 62 (S. 300-302). Jfr. dog Bornemanns Arveret S. 228.

³⁾ Plac. 8 Jan. 1823 §§ 1-5, jfr. Frbz. 21 Mai 1845 §§ 24 26.

⁴⁾ Jfr. D. R. 5-4-17:19, Dom i Jur. Ugeskr. f. 1861 S. 543-550.

⁵⁾ Jfr. § 62 (S. 297-298).

⁶⁾ Jfr. dog Bornemanns Arveret S. 228-229.

spørge, om et Testament, som forud er oprettet af Noget, der efter den ældre Lov havde men efter den nye Lov mangler den fornødne Handleevne, kan vedblive at ansees gyldigt. Det kan nemlig, især hvis Testator dør, medens den efter den yngre Lov forudsatte Mangel i Handleevnen endnu er tilstede, synes uvist, om Testamentet efter de Anstuelser, hvorpaa den yngre Lov er bygget, kan antages at indeholde en fornuftig sidste Villie. Men der er dog neppe tilstrækkelig Grund til i omhandlede Henseende at gjøre Forskjel imellem Contracter og Testamenter og til at antage, at et efter Landets Love gyldigen oprettet Testament svækkes derved, at en ny Lov forstærker Fordringen til Testators Handleevne, naar Loven ingen Bestemmelse derom indeholder. Derfor maa et Testament staae ved Magt, der, førend Forordningen af 21de Mai 1845 § 22 traadte i Kraft, er oprettet af en Person, der formedelst Odselighed eller af anden Aarsag, som dog ikke udelukkende Fornuftens Brug, var erklæret umyndig; med mindre dog Testamentet efter de paa Oprettelsestiden bestaaende Love trængte til at forsynes med kongelig Stadfæstelse, thi i saa Fald maa saadan Stadfæstelse endnu søges¹⁾).

Fraregne de Formen og Testators Evne til at oprette Testament, maa Arv efter et saadant i alle andre Henseender afhænge af de Love, som bestaae paa den Tid, Testator dør. Dette følger deraf, at et Testament indeholder en sidste Villie og at Arveret efter Testament først erhverves ved Testators Død. Da en foregaaende Villie ikke kommer i Betragtning, men alene den skal have Virkning, der maa antages at være tilstede, idet Testator dør, maa denne Villie stemme med de samtidige Love, og da Erhvervelsen af Arveretten først gaaer for sig ved Testators Død, er det de da gjældende Love, som maae komme til Anvendelse ifølge den almindelige Regel om Retserhvervelser. Vilde man see hen til Lovene paa den Tid, Testamentet oprettes, kunde forskjellige Love blive lagte til Grund for Arvefaldets Behandling efter den forskjellige Tid,

¹⁾ Jfr. Jrbg. 21 Mai 1845 § 33.

hvorpaa Testamentet var oprettet, uagtet dette dog er tilfældigt og ligegyldigt og Testamentet i og for sig ikke giver nogen Ret, men en saadan først opstaaer, naar Testator, uden at have tilbagefaldt Testamentet, efterlader det ved sin Død. De Grunde, der medføre, at Formen og Evnen til at oprette Testament maae bedømmes efter Lovene paa Oprettelsestiden, ere ikke iøvrigt tilstede. Efter de ved Testators Død gjældende Love maa det saaledes afgjøres, om han overhovedet kan efterlade Arv ved Testament⁸⁾, hvormeget han kan raade over paa denne Maade⁹⁾ og hvorvidt den indsatte Arving kan arve efter Testament. Alt dette synes vel ikke strengt taget at kunne henføres til Testamentets Indhold, men om Indholdet er den anførte Regel anvendt i Forordningen af 21de Mai 1845 § 33¹⁰⁾. At Arvens Erhvervelse er bunden til en Betingelse, som først indtræffer efter Testators Død, gjør, om ogsaa i denne Mellemtid udkommer en ny Lov om Testamentsarv, ingen Forandring¹¹⁾.

2. Den lovbestemte Arv vil ordentligviis i det Hele blive at bedømme efter de Love, som gjælde ved Arveladerens Død. I Almindelighed erhverves Arveretten paa denne Tid og hverken før eller senere. Man pleier vel at bruge Benævnelsen Arveret om den Afgang, som Slægtninge og visse andre Personer efter Lovgivningens Regler have til at arve hinanden, men denne Afgang er dog for Beslægtede i Almindelighed kun en mere eller mindre begrundet Forventning, der af Arveladeren ganske kan udelukkes, og for dem er saaledes ingen erhvervet Ret tilstede førend ved Arveladerens Død. Vel forholder det sig anderledes med Hensyn til de Arvinger, der ikke vilkaarlig kan

⁸⁾ Jfr. D. L. 2—19—1, Plan 1 Juli 1799 § 185, Personretten § 81 Nr. 4.

⁹⁾ Jfrdg. 21 Mai 1845 §§ 21 og 23, Lov 29 Decbr. 1857 § 2, jfr. D. L. 5—4—14-16.

¹⁰⁾ Jfr. Resc. 31 Decbr. 1848 § 7, Jfrdg. 25 Septbr. 1850 § 27, Lov 4 Jan. 1854.

¹¹⁾ Jfr. § 60 C. 290.

saasom naar en Enkemand eller Enke bliver siddende i uftiftet Bo¹⁸⁾, eller Arveretten er afhængig af en Betingelse, der først indtræder, efter at en ny Arveløvs Virksomhed er begyndt, saasom naar et af Arveladeren efterladt Testament først da erklæres ughældigt.

Den Forandring i Arvegangsmaaden, der er indført ved Forordningen af 21de Mai 1845, er ved dennes § 33 gjort anvendelig paa al Arv, som er falden efter den 1ste October f. A., og denne Regel angaaer ikke mindre Livsarvingers og Ægtefællers Arv end anden lovbestemt Arv¹⁹⁾. Herefter har ogsaa den Arveret efter Fader og Fædrenefrænder, som ved samme Forordnings § 9 under visse Betingelser er tillagt et uægte Barn, maattet komme dette tilgode efter Fader og Fædrenefrænder, der ere døde den 2den October 1845 eller senere, derimod ikke, forsaavidt disse ere døde tidligere. Om Barnet er født før eller efter den Tid, er ligegyldigt. I det Loven af 30te November 1857 ophævede Daaben som Betingelse for Arveret²⁰⁾, tilføiedes, at Loven bliver uden Indflydelse paa Afgjørelse af Spørgsmaal om Arveberettigelse efter Personer, der allerede ere afgaaede ved Døden, saavel som om Arveberettigelse, begrundet paa allerede afdøde Personers Arveret. Disse Spørgsmaal skulle altsaa afgjøres efter Forholdets Bestaand og den ældre Lovgivnings Grundsætninger. Disse medføre, at en af Daaben betinget Arveret efter en Person, som vel var død, førend Loven traadte i Kraft, men efter hvem dog Arv endnu kunde have været erhvervet ved Arvingens Daab, ved Loven blev ubetinget, da den lovbestemte Betingelse faldt bort; men at derimod en Person, der inden bemeldte Tid var død, uden at være døbt, og derfor ikke havde erhvervet Arveret, ikke har kunnet overføre denne paa sine Arvinger, da Betingelsen for samme ikke er bleven opfyldt og Afgang til Arveretten ved

¹⁸⁾ Sfr. Conc. Skriv. 14 Octbr. 1845.

¹⁹⁾ Sfr. Resc. 31 Decbr. 1848 § 7, Sfrbg. 25 Septbr. 1850 § 27, Lov 4 Jan. 1854, 29 Decbr. 1857 § 1.

²⁰⁾ Sfr. D. L. 5—2—30, Sfrbg. 4 Juni 1828.

hans Død er tilintetgjort og Arveretten saaledes ikke ved Roven har kunnet blive ubetinget.

Det kan synes tvivlsomt, hvilken Tids Love der skulle anvendes paa legitimerede Personers Arveret, enten de, som gjælde, da Legitimationen foregaaer, eller yngre Love, der udkomme før Arveladerens Død. Der maa stielnes imellem tvende Tilfælde. Forfaabidt Arveretten er en Virkning af Legitimationen, maae de førstnævnte Love komme til Anvendelse²¹⁾. Naar saaledes en Lov forandrede den i D. L. 5—2—32 indeholdte Grundsætning, at Børn, der legitimeres ved Forældrenes paafølgende Ægtefælskab med hinanden, ere Ægtebørn, eller dens Anvendelse paa Arveretten og derved formindske denne, kunde Roven ikke faae Virkning for dem, som alt tidligere vare legitimerede paa anførte Maade, da den ellers vilde betage dem den erhvervede Ret at skulle ganske betragtes som Ægtebørn. Og naar en Lov vilde enten udvide eller indskrænke den Arveret, som D. L. 5—2—70 har tillagt Slegfærbørn, der legitimeres ved Kuldhysning, kunde den heller ikke have Virkning undtagen for Børn, som senere kuldhystes, da Faderen ved en frivillig men lovhjemlet Handling har for Barnet begrundet netop den Arveret, som den paa Kuldhysningstiden bestaaende Lov tilfagde. Forfaabidt derimod i Arvereglerne stee saadanne Forandringer, der ogsaa komme til at gjælde om ægtefødte Børns Arv, men lade den Grundsætning uberørt, at legitimerede Børn arve efter Omstændighederne som Ægtebørn eller halvt imod Ægtebørn, maae de Love anvendes, som ere i Virksomhed ved Arveladerens Død. Saaledes kommer den Afgang, som de nyere Love have givet Arveladeren til ved Testament at udelukke eller indskrænke de lovbestedte Arvingers Arveret, lige meget til Anvendelse, enten denne Arveret grunder sig paa Legitimation eller ikke.

3. Da Arrepagter angaae Erhvervelser ved Contract, maae de bedømmes efter de Love om Arrepagter, der bestaae paa den Tid, de afsluttes. Saaledes er det i Forordningen

²¹⁾ Jfr. § 66 Nr. 5 (S. 334).

af 21de Mai 1845 § 33 udtalt, at de før dens Kundgjørelse udstedte Afkald og Egtepagter — hvilke sidste ogsaa kunne have Naturen af Arvepagter — vilde være at bedømme efter den hidtil gjældende Ret²²⁾, hvoraf følger, at det efter denne maa afgjøres, om et ældre Afkald skal være forbindende for Udstederens Børn²³⁾. Regelen maa gjælde ikke alene om de nævnte, men ogsaa om de øvrige Arter af Arvepagter. Derfor kan en Gavecontract, der, før end Forordningen af 21de Mai 1845 traadte i Kraft, er oprettet om ventendes Arv²⁴⁾, ikke være bleven ugheldig ved Bestemmelsen i Forordningens § 14. Smidlertid blive de erhvervende Arvepagter (*pacta successoria acquisitiva*) undergivne hngre Love om en sidste Villie, da de skulle have Virkning som en saadan, hvilket kan faae Anvendelse med Hensyn til den i Forordningen af 21de Mai 1845 § 30 givne Bestemmelse om saadanne Gavebrevs, der først skulle opfyldes efter Giverens Død. Noget Saadant kan vel ikke gjælde om de øvrige Arter af Arvepagter, men disse kunne derimod, naar den Arv, som de angaae, vil blive større efter hngre Love end efter de Love, der bestode, da de oprettedes, og ligeledes naar Arven bliver mindre efter de hngre Love og Arvepagten er blot bevarende (*pactum successorium conservativum*), give Anledning til det forresten ikke herhenhørende Spørgsmaal, om Arvepagten bør fortolkes saaledes, at den skal antages at omfatte den større Arv eller ifkun den mindre.

4. Love om Arveafgifter maae, ligesom Skattelove i Almindelighed, strax faae Anvendelse, med mindre anderledes i dem bestemmes, men der maa naturligtviis sees paa, hvilken Gjenstand Afgiften angaaer. De ved Forordningerne af 12te September 1792 og 8de Februar 1810 paabudne egentlige Arveafgifter bleve at svare af den Arv, som faldt, efter at Anordningerne vare traadte i Kraft, hvorefter det ikke kom i

²²⁾ Jfr. Frdg. 25 Septbr. 1850 § 27, Lov 4 Jan. 1854.

²³⁾ Jfr. Frdg. 21 Mai 1845 § 14, Ørstedes Paanbb. 5. B. S. 379-380, Bornemanns Arveret § 53.

²⁴⁾ Jfr. D. L. 5-2-81.

Betragtning, paa hvilken Tid Arv blev udlagt eller et Arvebo kom under Skiftebehandling²⁵⁾. Loven af 19de Februar 1861, der gjør Forandringer i disse Afgifter, er traadt i Kraft den 1ste April 1862 og det er i § 3 tilføjet, at Forandringerne ikke ere anvendelige paa de da endnu ikke berigtigede Afgifter af Arv, der er falden før den Tid²⁶⁾. Sjette- og Tienbepenge, forsaavidt disse vedkomme Arv, skulle svares for dens Udførsel af Riget²⁷⁾ og de mange Love, som til Fordeel for forskjellige Lande have hævet disse Afgifter, have saaledes bevirket en Fritagelse for samme af al Arv, der endnu ikke var bleven udført af Riget, uden Hensyn til, om den tidligere var falden eller endog udlagt. De saakaldte Forlovspenge skulde ligeledes betales for at udføre Arv af Retskrebsen²⁸⁾. De ere nu ophævede²⁹⁾. Den ved Forordningen af 13de Januar 1792 paabudne Afgibt til Revisionscontoiret for Skifteræfnet vedkommer ikke egentligen Arv men Skiftebehandling og har derfor maattet betales af ethvert Do, hvis Behandling er sluttet efter Forordningens Kundgjørelse³⁰⁾.

§ 68.

Strafferetsforhold¹⁾.

1. En Lov, der fastsætter Straf for Handlinger, som ikke tidligere vare strafbare, eller skjærper den Straf, der efter

²⁵⁾ Frdg. 12 Septbr. 1792 § 3, 8 Febr. 1810 § 8, Canc. Skriv. 2 Marts 1793 (i Registeret til Rescriptsamlingen under „Arv A“), 30 Juni 1831.

²⁶⁾ Sfr. Int. M. Skriv. 14 Juni og 28 Aug. 1862 (i Dep. Tid. S. 569:571 og 753).

²⁷⁾ D. L. 5—2—76.

²⁸⁾ D. L. 5—2—75.

²⁹⁾ Lov om Arveafgifter m. v. 19 Febr. 1861 § 5.

³⁰⁾ Canc. Skriv. 9 Juni og 4 August 1792, 2 Marts 1793 (i Registeret til Rescriptsamlingen under „Arv A“).

¹⁾ Sfr. Første bøg Gaanbb. 1. B. S. 216:228, Jur. Tidsskr. 3. B. 1. S. S. 33:80.

den ældre Lovgivning var forfaldt, kan ikke anvendes paa Handlinger, som ere foretagne, førend Loven traadte i Kraft; thi ligesom den, der foretager en Handling, som er tilladelig, har et retfærdigt Krav paa, at han ikke straffes, fordi man senere finder, at en saadan Handling bør belægges med Straf, saaledes kan Enhver forbre, at han ikke anses med større Straf end den, hvormed han er truet i den Lov, som han har overtraadt.

2. Naar en Straffelov formilbes, lider den, der har forbrudt sig imod den ældre strengere Lov, ingen Uret ved at straffes efter denne. Imidlertid vil det ordentligvis være en uundværlig Haardhed at anvende en strengere Straf end den, som en senere Lov finder at være tilstrækkelig til Diemedets Opnaaelse, og derfor er det ikke usædvanligt, at Straffelove foreskrive, at deres formildende Bestemmelser skulle anvendes ogsaa paa de allerede begaaede Forbrydelser, naar de ikke ere endeligen paadømte. En saadan Regel er optagen i Udkastet af 1864 til en ny almindelig Straffelov for Kongeriget Danmark²⁾. Hvor ingen sliq Regel gives, maa det ved Fortolkning udtolkes hvad der i omhandlede Henseende kan antages at være Lovens Mening. Især naar Loven indeholder baade skjærpende og formildende Bestemmelser, har det sin Vanfærdighed ved Fortolkning at komme til det Resultat, at de formildende Bestemmelser skulle have tilbagevirkende Kraft, medens dette ikke antages om de skjærpende. I vore Love have ingen Regel derom, men ved vore Domstole har det stadigen været fulgt som Grundsætning at give formildende Straffelove Virkning ogsaa for tidligere begaaede men ikke endeligen paadømte Forbrydelser³⁾. Herom kan saaledes siges at have dannet sig

²⁾ Udkastets § 302.

³⁾ See t. Ex. Coll. Tid. f. 1800 S. 8-10, 44-45, Dom i Jur. Ugeskr. 1. Arg. S. 841-845, Stadfæstet i Højesteret, S. 936, Højesteretsdomme 20 Marts og 22 Mai 1860 (Højesterets Tidende S. 56-58 og 210-211). Af anførte Grund er det fundet usfordent at optage i Fdbg. af 11 April 1840 nogen Forskrift om dens Anvendelse paa

en Retsfædbane. Denne medfører, at Grundsætningen maa anvendes i alle Tilfælde, naar det ikke kan godtgjøres, at den nye Lov vil, at dens formildende Bestemmelser ei skulle have tilbagevirkende Kraft, om end ikke den modsatte Regel kan udledes af Loven. Tilbagevirkningen bør ikke betragtes som en Venaadning. En saadan kunne Domstolene ikke udvise og ordentligviis er Venaadningsret heller ikke tillagt den lovgivende Magt⁴⁾, men forsaavidt Tilbagevirkningen grundes paa Loven, saasom naar den udtrykkeligen foreskrives, er den en Følge af den lovgivende Villie.

Er med Forbrydelsen forbundne Omstændigheder, hvoraf nogle behandles mildere efter den ældre, andre efter den yngre Lov, maa det afgjøres, hvilken Straf enhver af Lovene, naar Forbrydelsen med samtlige sine tilstedeværende Omstændigheder bedømmes efter den, fører med sig, og den mildeste af disse Straffe bliver da at anvende.

En Formildelse i Straffen kan ei alene finde Sted, naar denne for en vis Forbrydelse ligefrem nedsettes, men ogsaa naar der gjøres en almindelig Forandring med Hensyn til en eller anden Straffeart og derved en mildere Straffeart sættes i Stedet for en strengere, saasom da Fængsel paa Vand og Brød blev sat i Stedet for Strafarbejde i 6 Maaneder eller kortere Tid⁵⁾. Er det i saa Tilfælde tvivlsomt, hvilken Straf der er den mildere⁶⁾, bør Straffen efter den ældre Lov, der er overtraadt, anvendes⁷⁾. Da Strafarbejde i Kaspshuset og Fæstningsflaverierne afflaffedes og Tugthuusarbejde sattes istedet, blev dette anvendt ogsaa paa dem, der allerede havde forskyldt hiin Straf⁸⁾, ja, endog de, som vare i Fæstningsflaverierne,

de før dens Kundgjørelse foregaaende Tilfælde, jfr. Viborg Stænder-
tid. f. 1838 I. Sp. 300-301.

⁴⁾ Jfr. Grundlove 5 Juni 1849 § 31, 18 Novbr. 1863 § 16.

⁵⁾ Jfrdg. 12 Juni 1816 § 5.

⁶⁾ Jfr. Jfrdg. 24 Septbr. 1824 §§ 1-3, 30 Marts 1827. Jfrdg. 18 Decbr. 1767 angik efter sine Udtryk kun fremtidige Forbrydelser.

⁷⁾ Jfr. Stampedes Erfl. 5. P. S. 541-546.

⁸⁾ Lov om Strafarbejde 29 Decbr. 1850 § 1.

overflyttedes til Tugthuse⁹⁾, men Arbeide i disse er ogsaa i Lovgivningen betragtet som en mildere Straf end Rasphuus- og Fæstningsarbeide. Ligeledes blev, da det bestemtes, at Forbedringshuusarbeide ordentligviis skal udstaaes ved Arbeide og uafbrudt Ophold i Enkeltcelle, denne Bestemmelse gjort anvendelig saavel paa dem, der forud havde forflydt Forbedringshuusarbeide, men endnu ikke vare dømte dertil, som paa dem, der allerede vare hensatte til saadant Arbeide¹⁰⁾, men Forandringen i Fuldbyrtdelsesmaaden kan, naar tillige tages Hensyn til den dermed forbundne Forkortelse i Straffetiden¹¹⁾, ikke ansees som nogen Skjærpelse¹²⁾. Slige Love angaae isørrigt Retsinstitutioners Omdannelse og ere saaledes ifølge deres Natur tilbagevirkende¹³⁾.

Efter Loven om det stemplede Papiers Brug af 19de Februar 1861 § 98 skulle alle Stempelovertrædelser, der ere begaaede, før end denne Lov traadte i Kraft, men først senere anmeldes eller opdages, i Henseende til Straffeansvaret behandles i det Hele efter den ældre Lovgivning. Efter denne kan Ansvoaret blive snart mildere og snart strengere end efter den nye Lov¹⁴⁾.

3. Naar en formildende Straffelov skal anvendes ogsaa paa tidligere begaaede Forbrudelser, hvor meget Straffen ved saadan Lov end nedsættes, maa Følgen blive, at al Straf for Overtrædelse af en Straffelov maa falde bort, naar Hændingen, forinden Straf endeligen er idømt, ophører at være

⁹⁾ Lov. 6 Novbr. 1858.

¹⁰⁾ Lov om Forbedringshuusarbeide 30 Novbr. 1857 §§ 2 og 3, Lov om saadan Straf for qvindelige Forbrydere af 9 Decbr. 1861.

¹¹⁾ Lov 30 Novbr. 1857 § 2.

¹²⁾ Jfr. fremdeles Lov om Strafvarbeide 29 Decbr. 1850 §§ 2 og 3 og Lov ang. Fanger i Stokhuset 6 Novbr. 1858 sidste Sætning.

¹³⁾ Jfr. ogsaa Frdg. 21 Octbr. 1791, Plac. 15 Jan. 1790, 30 Novbr. 1792.

¹⁴⁾ Frdg. 3 Decbr. 1828 §§ 14 og 44, jfr. Lov om det stemplede Papir af 19 Febr. 1861 §§ 36, 52, 77 og 78.

strafbar¹⁵⁾). Det gjælder dog ikke, naar en Straffelov er overtraadt, som er givet for en vis Tilstand, f. Ex. for Krigstid, og denne Tilstand ophører, førend Straf er idømt, og heller ikke, naar Forbrydelsen som saadan fremdeles kan begaaes, om der end iøvrigt foregaae saadanne Forandringer i Lovgivningen, at den foretagne Handling ikke længere falder ind under Forbrydelsens Begreb, saasom naar ulovlige Renter eller Sportler ere oppebaarne og derefter Rentefoden eller Sporteltaxten saaledes forhøjes, at det, som er taget, ikke for Fremtiden er ulovligt.

4. Reglerne under Nr. 2 og 3 synes ikke at burde følges, naar ved Anvendelsen nogen privat Person vilde tage en Ret, som han allerede har erhvervet, saasom navnlig naar Straffen efter den ældre Lov er privat, med mindre det af den nye Lov fremgaaer, at dertil intet Hensyn skal tages¹⁶⁾).

5. Naar en Forbrydelse fortsættes, efter at en ny Lov om samme er udkommen, hvad enten der handles om en enkelt under den ældre Lov begyndt og under den nye Lov fuldendt Forbrydelse, eller om flere selvstændige deels før og deels efter den nye Lovs Kundgjørelse foretagne Forbrydelser, der ere af samme Art eller behandles som eensartede, f. Ex. flere Tyverier, maa den yngre Lov anvendes, enten den er den strengere eller mildere. Kan det ikke oplyses, om en Forbrydelse er begaaet under den ældre eller under den yngre Lovs Herredømme, maa Straffen bestemmes efter den mildeste af dem, om det ogsaa er den ældre, da det er uvidt, om større Straf er forfaldt.

¹⁵⁾ Saasom efter Plac. 12 Juni 1812, jfr. D. L. 6—13—1 og Frdg. 23 Mai 1800 § 3, efter Grundloven af 5te Juni 1849 § 81, jfr. D. L. 6—1—1, 4 og 5, efter Lov om Straffen for Væggjænger og Vættleri af 3 Marts 1860 § 6, jfr. Regl. 5 Juli 1803 f. Kbst. § 51, f. Land. § 68, Plac. 21 Decbr. 1825 § 4.

¹⁶⁾ Et Exempel paa dette Sidste findes i Plac. 3 Mai 1814.

Rettergangsforhold.

Nye Love angaaende Rettergangsforhold ville ordentligviis henhøre til de Retsinstitutionerne ombannende Love og komme da, naar ingen særlig Indskrænkning i dem gjøres, til Anvendelse, saasnuart de ere traadte i Kraft, ei alene paa de Retsretter, som derefter opstaae, om end det Retsforhold, hvorom der tvistes, er stiftet tidligere, men ogsaa paa de førværende Retsretter, forsaavidt angaaer de Rettergangshandlinger, som senere foretages, medens derimod de allerede foretagne Rettergangshandlinger maae bedømmes efter de Love, der vare gjældende, da de iværksattes¹⁾. Denne Hovedregel er dog ikke tilstrækkelig for alle Rettergangsforhold, navnlig ikke med Hensyn til Forandringer i Beviisreglerne og Udlægsordenen hos en forgjæltet Skylbner eller i et forgjæltet Bo (Concursordenen)²⁾.

1. Bestemmes det i Anledning af, at nye Domstole oprettes eller bestaaende Domstole ophæves, eller af anden Grund, at visse Sager skulle høre under en anden Domstol end hidtil, maae saadanne Sager fra den Tid, Bestemmelsen træder i Virksomhed, indstævnes til den Ret, hvorunder de nu høre, uden Hensyn til, naar det Forhold er opstaaet, som Sagen angaaer, hvorimod de Sager, der allerede ere lovligen indstævneede ved den Ret, hvorunder de hidtil hørte, maae, da Virkningen af den lovlige Indstævning ikke kan falde bort ved Forandringen i og for sig, forblive ved samme³⁾, med mindre anderledes særligen forestrives⁴⁾. Under denne Regel hører

¹⁾ Jfr. Canc. Strib. 6 Aug. 1829.

²⁾ Det er iøvrigt omtvistet, om Concursordenen retteligen henføres til Rettergangsreglerne, jfr. Førstedes Forerindring til Hansens Skifteret S. V-X.

³⁾ Frdg. 25 Mai 1804 § 15, 25 Jan. 1805 § 21, 28 Febr. 1845 § 3, provis. Frdg. 27 Mai 1848 § 1, Lov om Politijagers Behandling m. m. 14 Juni 1850 §§ 2, 7 og 8, Lov om en Søs og Hantelsret 19 Febr. 1861 § 62.

⁴⁾ Frdg. 11 Juli 1800 § 13, 25 Mai 1804 § 15, 28 Febr. 1845 § 3.

ogfaa Forandring i personlige Værnething, saasom i Medfør af Grundloven af 5te Juni 1849 § 97⁵⁾.

2. Om en Indstævning er lovlig og hvad Virkning den kan have, maa afgjøres efter de Love, der gjælde, da den iværksættes. Saaledes kunde Lovdag ikke falde bort i de Sager, som allerede vare indstævnete, da Lovdag afstafteb ved Forordningen af 3die Juni 1796 § 1. Er Indstævningen lovlig, maa Sagen derefter kunne fortsættes og føres til Ende, om der end, førend dette er skeet, gives Forskrifter om, at visse Forhandlinger skulle gaae forud for Indstævningen. Derfor blev det, da Forligsmægling almindeligen indførtes ved Forordningen af 10de Juli 1795, ikke nødvendigt, at Forlig prøvedes i Sager, som tidligere vare indstævnete til Retterne⁶⁾, og heller ikke behøvede den ved Lyndeloven af 10de Mai 1854 § 68 foreskrevne Forligsmægling at foregaae i de Lyndesager, hvori Indkaldelse til Politiretten allerede havde fundet Sted.

3. Naar nye Rettergangsarter indføres, saasom ved Forordningerne af 6te August 1824 og 18de Mai 1825 §§ 69-71, Anordningen af 15de August 1832 og Lov om Behandlingen af offentlige Politisager i Kjøbenhavn af 11te Februar 1863, uden at det, saaledes som i Forordningen af 25de Januar 1828 § 1, fastsættes, at kun den skal være samme underkastet, der har forpligtet sig dertil, eller naar det anordnes, at i Retstrætter visse Forhandlinger skulle foregaae, saasom at Forlig skal prøves, eller en vis Fremgangsmaade følges, saasom den, der paabehdes i Forordningerne af 3die Juni 1796 og 16de Januar 1828 for at bevirke Sagernes hurtigere Fremme, kan der ikke være Tvivl om, at Saabant, hvis ingen Indskrænkning gjøres, maa iagttages i alle Sager, som derefter anlægges, om end det Forhold, hvorefter Sagen dreier sig, er ældre end den nye Lov, da ingen af Parterne kan have nogen Ret til, at de Rettergangsregler skulle følges, der vare de gjæl-

⁵⁾ Jfr. D. L. 1-2-11 og 12.

⁶⁾ Canc. Skriv. 31 Decbr. 1795 § 9.

denne, dengang Forholdet stiftedes. Kan det Nye, som paa-
 bydes, iagttages i den tilbagestaaende Deel af Rettergangen i
 de Sager, der allerede staae ved Retterne, bør dette ligeledes
 stee, med mindre de tidligere i Sagen foretagne Rettergangs-
 handlinger have givet nogen af Parterne en Ret, som derved
 vilde tilfidesættes. Dette er i en vis Henseende erkjendt ved
 Forordningen af 16de Januar 1828 § 10, der dog indrømmer
 en Vempelse, idet den, forsaavidt strengere Bestemmelser ind-
 føres om Sagernes Udsættelse, bemyndiger Domstolene i de
 første Retsdage efter Forordningens Forkyndelse at tage billigt
 Hensyn til, hvorvidt Parterne eller deres Sagsførere efter de
 hidtil fulgte Regler kunde have Grund til at vente den Udsæt-
 telse, som de nye Bestemmelser ei tilstede, uden endnu at have
 haft tilstrækkelig Tid til at belave sig paa den nye strengere
 Orden, men derhos tilføjer, at efter 4 Ugers Forløb fra An-
 ordningens Bekjendtgjørelse ingen Afvigelse maa finde Sted fra
 de foreskrevne Regler. Ligeledes foreskriver Loven om Fallit-
 boers Behandling m. m. af 30te December 1858 § 17, at de
 derom givne Bestemmelser med visse Undtagelser skulle med de
 fornødne Vempelser tages tilfølgende ogsaa i Boer, som allerede
 ere under Behandling ved Lovens Rundgjørelse. Fremdeles
 maatte t. Ex. den Veiledning, som Dommeren efter Forord-
 ningen af 6te August 1824 skal hbe Parterne i Gjældsager
 under 100 Rigsdaler, kunne fordres ogsaa i de Sager af denne
 Bestaaffenhed, der stode under Behandling ved Retterne, da
 Anordningen udkom. Derimod kunde de i Forordningen af
 18de Mai 1825 § 69 om Vexelsager givne Regler ikke ube-
 tinget anvendes paa de ved Forordningens Rundgjørelse under
 Behandling værende Vexelsager, da en uindskrænket Anvendelse
 vilde have kunnet tilintetgjøre en Ret, som den forudgaaende
 Forhandling kunde have medført for en af Parterne.

4. Nye Regler om Beviiis maae, forsaavidt afvigende 1be
 Forstrifter ikke gives, ordentligviis anvendes i alle Sager, der
 ikke ere paadømte, da Ingen letteligen kan have erhvervet nogen
 Ret, som derved vil tilfidesættes. At Noget har haft Udsigt
 til at undgaae et Ansvar, fordi han vidste, at det loobestemte

Beviis ikke kunde føres imod ham, eller til at sætte en Paastand igjennem, forbi han saae sig i Stand til at føre et Beviis, der er blevet anseet tilstrækkeligt, men som en nyere Lov erklærer for ufuldstgjørende, kan ikke i og for sig være retfærdiggjørende Grund for Dommeren til ikke at følge den nye Lovs Bestemmelser. Dog synes i enkelte Tilfælde en Undtagelse at maatte gjøres. Dette gjælder i civile Sager fornemmeligen, naar den ene Part i Medhold af Lovgivningens Regler har maattet kunne gjøre Regning paa, at et vist Beviis, der ved senere Lov forandres eller affattes, vilde kunne benyttes, og Modparten ikke kan lide i sin Ret derved, at dette skeer. Naar saaledes Benegtelsesed blev affattet i Sager, hvori gjøres Paastand paa Egtetab paa Grund af Egtetabsløfte og derpaa følgende Besvargelse⁷⁾, burde den nye Lov neppe anvendes med Hensyn til et Egtetabsløfte, der tidligere skulde være givet. Hvis en ufravigelig Form i noget Tilfælde paabydes for Bevisets Skik⁸⁾, eller saadan Form ophæves⁹⁾, kommer ifølge de Regler, som gjælde i Henseende til Formen af en Retshandel¹⁰⁾, den nye Lov ikke til Anvendelse paa ældre Retshandeler. I Forbrudssager bør Tilstaale, naar nye Beviser indføres, uden Tvivl, dersom den paatalte Forbrudelse er begaaet før den nye Lovs Kundgjørelse, høres med den Undskyldning, at han ikke har havt Anledning til at foretage saadanne Forsigtigheds handlinger, som den nye Lov maatte gjøre tilraadelige, for at den Ufuldige ikke skal blive fældet, saasom at han ikke, hvis man vil tænke sig, at det kunstige Tyvs- eller Hælderbeviis¹¹⁾ blev indført, har forsynet sig med Beviis for sin Hjemmel.

5. Gives nye Bestemmelser om Processens Omkostninger eller Bod for unødigt Trætte¹²⁾, kan der i Almindelighed ikke

7) Jfr. Frbg. 5 Marts 1734 § 2.

8) Jfr. Frbg. 26 Octbr. 1804.

9) Jfr. Frbg. 24 April 1839.

10) Jfr. § 62 (S. 298-302).

11) Jfr. D. R. 6—17—10 og 11, Frbg. 8 Septbr. 1841 § 6.

12) Jfr. Frbg. 11 Aug. 1819.

være Formodning for, at de skulle gjælde i de Sager, som tidligere ere indkomne for Retten, da de nævnte Følger af Rettergangen som oftest afhænge af saadanne Omstændigheder, der allerede ere tilstede ved Sagens Anlæg; dog maa en Undtagelse gjøres, naar disse Følger ere knyttede til Handlinger, som kunne foregaae under Rettergangen¹³⁾ og foretages, efter at de nye Bestemmelser ere traadte i Kraft. Naar Bøden for unyttig Trætte nedsættes¹⁴⁾, kommer den ind under Regelen om formildende Straffelove.

6. Nye Love om Arrest i civile Sager¹⁵⁾, derunder ogs^a saa Love, som forandre Forskridterne om, hvorvidt visse Personer eller Gjenstande kunne arresteres eller skulle være fritagne for Arrest, maae, naar ikke anderledes i dem bestemmes, afgive Regelen for enhver Arrest, der skal iværksættes, efter at Lovens Virksomhed er begyndt, da en Forbring kun giver en Udagt til at kunne benytte Arrest, men uden at nogen Ret dertil er erhvervet, og de Personer, hvem nogen Arrestfrihed er tilstaaet, ei kunne have retsligt Krav paa, at Lovene derom ikke forandres. Imidlertid bør en Indskrænkning uden Tvivl gjøres, naar en Arrestforpligtelse er contractmæssig (Maning), eller Arrestfrihed er for enkelt Person erhvervet ved en særegen af ham foretagen Handling¹⁶⁾, og efter Omstændighederne kan der, naar Arrestfrihed tilstaaes eller ophæves, være Anledning til, at Loven staaer ogsaa grundede Forventninger. Saaledes ere de ved Forordningen af 24de Februar 1734 og Placaten af 8de Januar 1776 givne Arrestfriheder kun indrømmede for tilkommende Gjæld. En iværksat Arrest bør ordentligviis bedømmes efter de Love, som vare gjældende, da den foretages. Dog kunne ogsaa om Arrest gives saadanne Retsinstitutioner ophævende eller omdannende Love, der faae Indflydelse ogsaa paa en fuldbgyrdet Arrest. Naar saaledes Fængsel for Gjæld erklæres uanvendeligt, bør, naar ingen

¹³⁾ Jfr. Frdg. 1 Mai 1782 § 4, 3 Juni 1796 § 10, 11 August 1819.

¹⁴⁾ Jfr. Plac. 17 Novbr. 1827 § 2.

¹⁵⁾ Jfr. t. Gr. Frdg. 10 Decbr. 1790, 15 Decbr. 1797.

¹⁶⁾ Jfr. Plac. 24 Jan. 1821.

Indskrænkning gjøres, alt iværksat Gjældsængsel ogsaa ophæves, og overensstemmende med denne Grundsætning har § 5¹⁷⁾ i Forordningen af 17de Februar 1847, der foreskriver, at Gjældsængsel ikke skal kunne anvendes for et mindre Beløb end 50 Rdl. og for større Beløb ifkun i en vis Tid, bestemt, at disse Indskrænkninger skulle komme ogsaa dem tilgode, som da vare hensiddende i Gjældsængsel. Forandringer i Størrelsen af Underholdningspenge for Gjældsarrestanter maae strax komme til Anvendelse, da de gaae ud paa hvad der til hver Tid kan ansees fornødent til en passende Underholdning, dog bør Lovens levne Vedkommende fornøden Tid til at iagttage deres Lære¹⁸⁾.

7. Love, der give nye Bestemmelser om Forbringere Inddrivelse ved Rettens Tvang (Execution eller Udpantning), saafom om Vetingelserne for samme¹⁹⁾, Fremgangsmaaden²⁰⁾, Gjenstandene, hvori Fuldstgjørelse kan søges²¹⁾, eller Virkningen, maae blive anvendelige paa al den Inddrivelse, som skal finde Sted, efter at Lovene ere traadte i Kraft, om end Forbringeren eller Dom for denne er tidligere erhvervet. Dog kan der, naar nye Vetingelser ved Lov foreskrives for en Doms eller et Forligs Fuldbyrdelse, ikke være Formodning om, at dette skal gjælde om ældre Domme eller Forlig, hvis deres Fuldbyrdelse derved kan hindres²²⁾. Nogle Love angaaende Execution ubeslutke udtrykkeligen deres Tilbagevirkning og skaarne derved tildeels endog blotte Forrentninger. Saaledes har Forordningen af 24de Februar 1734, der forbyder at søge Betaaling i visse Officerer tilhørende Ting, kun Hensyn til Gjæld,

¹⁷⁾ Jfr. Andg. 29 Decbr. 1862 § 5

¹⁸⁾ Jfr. Plac. 15 Novbr. 1831 og Lov om Forhøielse i Underholdningspenge af 22 Febr. 1855 § 2.

¹⁹⁾ Jfr. t. Gr. Fdbg. 13 Jan. 1792, Plac. 28 Octbr. 1805.

²⁰⁾ Jfr. t. Gr. Plac. 24 Septbr. 1828, Fdbg. 2 Juni 1830.

²¹⁾ Jfr. t. Gr. Fdbg. 15 Decbr. 1797, Plac. 24 Mai 1843.

²²⁾ 3 Fdbg. 17 Mai 1690 er ikke taget det tilhørende Hensyn til ældre Domme, jfr. § 65 Nr. 2 (S. 326).

som „efterdagss“ stiftes. I det Placaten af 24de September 1828 indførte en ny Fremgangsmaade ved Execution for Skatter i visse faste Eiendomme, bestemte den i § 6, at denne Fremgangsmaade ikke skulde følges med Hensyn til Restancer, som vare beordrede til Inddrivelse før Anordningens Rundgjørelse, hvis „de paagjældende Restancebrugere maatte gjøre Paastand om bemeldte Restancers Inddrivning i Overensstemmelse med de tilforn gjældende Forordninger.“ Loven af 30te December 1858, der har gjort Indskrænkning i Afgangen til at faae Domme og Forlig fuldbgyrte ved Execution i et Faldlitbo, har fra sine Bestemmelser derom undtaget ei alene saadan Fuldbgyrdelse i Voer, som allerede vare under Behandling ved Lovens Rundgjørelse, men ogsaa Domme og Forlig, der vare thinglæste før Rundgjørelsen, om Voet end senere kom under Behandling, og endvidere Domme og Forlig, som vel ikke vare thinglæste, men dog vare erhvervede eller indgaaede før Lovens Rundgjørelse, forsaavidt de bleve thinglæste inden en Frist af 3 Maanedes berefter og førend Voet toges under Behandling som fallit²³⁾.

8. Sættes forandrede Grændser for den Vigtighed, som om en Sag skal have for at kunne indbringes til høiere Ret (objectum appellabile), maae disse Grændser, hvad enten Paaankningsretten indskrænkes eller udvides, gjælde i alle Sager, som senere paaankes, derimod ikke i dem, der allerede ere indbragte for den overordnede Ret paa den Tid, de nye Forordninger træde i Virksomhed²⁴⁾. Om Forandringer i Paaankningsfristen er talt i det Foregaaende²⁵⁾.

²³⁾ Lov om Fallitboers Behandling m. m. af 30 Decbr. 1858 §§ 2 og 17.

²⁴⁾ Jfr. Frdg. 11 Juli 1800 § 10, 25 Mai 1804 § 12, 25 Jan. 1805 § 18, 6 Septbr. 1805 § 1, 5 Jan. 1813 § 43, Plac. 23 Mai 1840, provif. Frdg. 27 Mai 1848 § 3, Lov om Politifjagers Behandling m. m. af 14 Juni 1850 § 3.

²⁵⁾ Jfr. § 65 Nr. 2 (S. 326).

9. Skee Forandring i den Orden, hvori en Mand's Creditorer ved Rettens Mellemkomst skulle nyde Betaling, naar hans Formue ikke er tilstrækkelig til alles Fyldestgjørelse (Concursordenen), maa der skjælnes mellem, om Forandringen vedrører tinglige Rettigheder eller blot personlige Forbringere.

Da den, som fikrer sin Forbring ved en tinglig Ret, netop derved erhverver ifølge Lovgivningen en Ret til at fyldestgøres af den Ting, hvorover den tinglige Rettighed have, i den bestemte Orden, som Lovene paa den Tid, Rettigheden erhverves, fastsætte²⁶⁾, og det for Trygheds Skjld i Omsætningsforholdene er af Vigtighed, at denne Orden ikke forrykkes til Skade for nogen alt stiftet tinglig Ret, bør saabanne Forandringer i Concursordenen, som vedrører tinglige Rettigheder, ikke have Virkning imod de Rettigheder af denne Bestaffenhed, der ere erhvervede, førend Forandringen indtræder²⁷⁾. Underleedes forholder det sig med Hensyn til blot personlige Forbringere, hvad enten disse nyde nogen Fortrinsret eller ikke. Da Sikkerheden for slige Forbringere kan formindskes ved tinglige Rettigheder, som Debitor overdrager over sine Ting, og Forbringerne ere lige gode uden Hensyn til Tiden, paa hvilken de ere stiftede, staaer det ikke i Creditors Magt at fikre sig imod, hvor store og mange Forbringere der kunne komme til at gaae forud eller staae ved Siden af hans, og dette var mindst Tilfældet i Forholdet mellem Haandskriftsforbringere og Regningskrav, medens denne Forskjel var af Indflydelse²⁸⁾, da Skjldneren vilkaarligen kunde forandre sin Regningsgjæld til Haandskriftsgjæld. Desuden er det slet ikke muligt ved et Boes Behandling at følge en forskjellig Concursorden, eftersom personlige Forbringere ere opstaaede, enten førend eller efter at en Lov om deres Følgeorden er traadt i Kraft, uden at derved vilde gjøres en Forskjel imellem ældre og yngre personlige

²⁶⁾ Jfr. D. L. 1—24—26 og 5—7—7.

²⁷⁾ See § 64 Nr. 5 og 6 (S. 311—316).

²⁸⁾ Jfr. D. L. 5—14—38, Lov om Fallitloers Behandling m. m. af 30 Decbr. 1858 § 1.

Forbringere, hvilket er imod den almindelige Regel om dem. Derfor bør Forbringernes Plads i Concurssordenen, forsaavidt ingen særlig Undtagelse er gjort, bestemmes alene efter de Love, som gjælde paa den Tid, Concursen begynder, navnlig en et Bo, der viser sig at være fallit, tages under Behandling, uden at Tiden for Forbringernes Stiftelse kommer i Betragtning, naar ifkun paasees, at ældre tinglige Rettigheder ikke komme til at lide derunder. Saaledes er den Fortrinsret, som Placaten af 10de Marts 1818 har tilstaaet Læger for sidste Mars Honorar og for Udgivere, der have været forbundne med Sygebesøgene, strax kommen til Anvendelse ogsaa imod ældre simple Forbringere og uden Hensyn til, om Lægens Forbring var opstaaet før eller efter Placatens Kundgjørelse. Forskjellen imellem Haandskriftskrav og Regningskrav er bleven hævet saaledes ved Lov af 30de December 1858 § 1, at førstnævnte Krav have tabt Fortrinsret til Betaling fremfor Regningskrav i alle Boer, der ere tagne under Behandling 3 Maaneder efter Lovens Udgivelse eller senere. Paa lignende Maade kan der være Grund til at fkaane andre Fortrinsrettigheder, der opheves. Den Fortrinsret, som Forordningen af 18de April 1787 § 1 har tilstaaet visse Bodmeribreve paa Ladning og Føring (Respondentiabreve), er kun indbrømmet fremtidige Gjældsbreve af denne Bestaaffenhed, og der kan ogsaa, naar en ny Fortrinsret tilstaaes for visse Forbringere, være god Anledning til at indskrænke den til fremtidige Forbringere, da dette er fordeelagtigst for de almindelige Creditorer og Ingenes Ret liber derunder²⁰⁾. Ældre tinglige Rettigheder skulle vel, efter hvad ovenfor er bemærket, ikke lide under Forbringere i Concurssordenen, men forsaavidt det nu engang er bestemt, at contractmæssigt Underpant i Løssøre skal staae tilbage for privilegerede Forbringere³⁰⁾, forstaaer det sig, at sligt

²⁰⁾ Jfr. ogsaa Fdbg. 6 Juli 1705 § 10. At den Frederiks Hospital i Kjøbenhavn ved Resc. 6 Octbr. 1786 givne Fortrinsret er indskrænket til Fremtiden, har tillige sin naturlige Grund deri, at den angaaer Betaling af Forbringernes dobbelte Beløb.

³⁰⁾ Plac. 23 Juli 1819, 14 Mai 1834.

Underpant kommer til at vige ogfaa for Forbringere, hvilke Fortrinsret senere maatte blive tillagt.

§ 70.

Authentiske Lovfortolkninger.

En authentisk Fortolkning gives, naar en Lov tilfjendegiver hvad der er en ældre Lovs Indhold og gjør dette som saadant gjældende, saasom Forordningerne af 24de Juni 1720, 22de Marts og 31te Mai 1737, 16de Januar 1789 og 19de Marts 1790, Instructionen af 28de August 1795 § 29 og Placaterne af 29de December 1829, 14de September 1830 og 16de December 1840¹⁾, eller det, da en authentisk Fortolkning ikke nødvendigheds behøver at slutte sig til en bestemt ældre Lov, i en Lov tilfjendegives hvad der er bestaaende Ret, naar dette derhos gjøres gjældende som saadan, see t. Ex. Forordningen af 28de December 1792, Placaten af 30te November 1821, Forordningen af 11te September 1833 § 6, Resolutionerne af 27de Mai 1813 og 12te November 1828²⁾.

At det, der ved Lov forkyndes som en ældre Lovs Mening eller som bestaaende Ret, virkeligen skal ved sædvanlige Fortolkningsregler kunne udledes af den ældre Lov eller kunne godt-gjøres at stemme med Retsforfatningen, er ikke nødvendigt. Naar, naagtet dette ikke kan stee, Loven tilfjendegiver sig som Lovgivningsmagts Fortolkning og denne som saadan gjøres gjældende, maae de almindelige Regler om authentiske Fortolkninger anvendes paa samme. Saaledes er det vistnok tvivlsomt, om Forordningerne af 22de Marts og 31te Mai 1737, Instructionen af 28de August 1795 § 29 og Forordningen af 11te September 1833 § 6 lade sig forsvare som blotte Fortolkninger, saa at intet Nyt antages at være paabudt³⁾, og

¹⁾ See fremdeles Plac. 16 April 1783, 8 Novbr 1799, 20 Febr. 1817 7 April 1819. Jfr. § 14 Nr. 1 (S. 39-43).

²⁾ Jfr. § 14 Nr. 1.

³⁾ Jfr. § 56 S. 267-268.

naar Regelen i Fattigreglementerne af 5te Juli 1803, for Rjbstæderne § 4 og for Landet § 6: „at Stedets Fattigvæsen skal forsyge de Fattige, som i de sidste 3 Aar enten bestandigen eller dog i længere Tid end paa noget andet Sted have der havt Tilhold og paa lovlig Maade ernæret sig,“ er ved Placaten af 20de Februar 1817 fortolket saaledes: „at en Fattig, der er kvalificeret til offentlig Understøttelse, skal nyde samme i det District, hvor han sidst har havt stadigt Ophold i 3 Aar eller længere Tid; og at altsaa de, der ikke i et saa langt Tidrum have havt stadigt Ophold i noget Fattigdistrict, bør henvises til Forsyrgelse paa det Sted, hvor de ere fødte“: synes det klart, at denne Bestemmelse paa ingen Maade kan forenes med de fortolkede Love, men da den dog udgiver sig for en „authentisk Fortolkning“, maa den have Gyldighed som saadan.

Derimod er det ikke nok til en authentisk Fortolkning, at en Lov er foranlediget ved en Meningsforskjel eller en Tvivl, som angaaende et Retspørgsmaal kan have fundet Sted, da Loven ved sin Bestemmelse kan have taget Hensyn til hvad der er anseet meest hensigtsvarende og muligen ikke har villet afgjøre hvad der har været begrundet i den gjældende Ret⁴). I nogle Love af saadan Bestaaffenhed er det udtrykkeligen udtalt, at der af Loven ikke maa uledes Noget for eller imod den ene eller den anden Mening⁵).

En authentisk Fortolkning kan ikke antages at være tilstede, uden naar og forsaavidt det af en Lov tydeligen fremgaaer, at den har villet forkynde en saadan. En Lov kan naturligtviis ved Siden af en Fortolkning give nye Bestemmelser og der maa da skjelnes imellem hvad der er Fortolkning og hvad ikke. Saaledes har Forordningen af 28de December 1792 § 1, foruden at fastsætte „som rigtig Fortolkning af

⁴) Som authentiske Fortolkninger kunne saaledes ikke ansees Fbdg. 10 April og 4 Decbr. 1795.

⁵) Fbdg. 25 Novbr. 1831 § 2, Plac. 27 Novbr. 1839 § 2, 10 April 1841 § 3.

Lovens Mening", hvilken Fortrinsret i Reederens Bo Skibsmandskab skal have for Hyre og Føring, tilføiet flere Bestemmelser, navnlig om, for hvor lang Tid den bestemte Fortrinsret skal tilkomme Mandskabet og inden hvilken Tid den skal gjøres gjældende. Forordningen af 3die Juni 1796 § 16 forklarer Udtrykket „uden Riget“ i D. og N. L. 1—4—12, men har derhos givet nye Regler for, hvorledes det i bemeldte Artikel fastsatte Varfel i visse Tilfælde skal forfortes.

Med Hensyn til enkelte Love er det tvivlsomt, om de indeholde en authentisk Fortolkning.

Dette gjælder navnlig om Forordningen af 9de Februar 1798. I Almindelighed betragtes den som en authentisk Fortolkning^o). Derfor taler, at det i Indledningen, efter at tvende Meninger om Forstaaelsen af D. L. 5—14—56 og N. L. 5—13—54 ere fremsatte, dels siges om den ene, at den „fortjener Bifald, efterdi denne Lovforklaring baade synes rigtigst efter de foransførte Artiklers Bogstav og den tillige stemmer fuldkommen overeens med D. L. 1—24—34 og N. L. 1—22—36“, og dels tilføies, at Kongen, endstjøndt han „af foransførte Aarsager bifalder den bogstavelige Fortolkning af D. L. 5—14—56 og N. L. 5—13—54“, dog anseer det tjenligt at gjøre en Undtagelse fra Regelen, forsaavidt Renter betræffer. Men desuagtet lader det sig neppe forsvare at ansee Forordningen som en authentisk Fortolkning. I den befalende Deel af samme gives ingen Anthydning om, at noget Stykke af den er en saadan Fortolkning, og om man end seer bort fra, hvorvidt nogen Deel af Befalingen lader sig udbringe af D. L. 5—14—56 (N. L. 5—13—54), er det klart, at det ikke er blot med Hensyn til Renter, at nye Bestemmelser gives, idet i alt Fald tillige Forfærdningen om, hvorledes der skal forholles, naar Creditør vægrer sig ved for Afdrag paa Hovedstolen at meddele baade Afkrivning paa Gjældsbrevene og særskilt Dvitering, er

^o) Ørstedes Haandb. 1. B. S. 250-251, 253, 5. B. S. 173, 300-301, Larsens Privatret 1. B. S. 41, 2. B. S. 64, Grams Formuesret 2. D. § 49.

en ny Regel. At Lovgiveren iøvrigt har villet fremsætte en authentisk Fortolkning, lader sig heller ikke antage. Foruden at herom Intet siges i den befalende Deel, overskrives Loven „Forordning, som forklarer D. L. 5—14—56 og N. L. 5—13—54 samt nærmere bestemmer, hvorvidt løse Quitteringer skal ansees gyldige for Afbetalinger paa Gjældsbreve, naar samme ei paa Brevene selv findes at være affrevne“, hvori ligger, at det, som herom foreskrives, ikke er udelukkende en Fortklaring af bemeldte Artikler, men tillige en nærmere Bestemmelse. Ligesaa lidt kan man af Indledningen udlede, at Lovgiveren i saa Henseende har indskrænket sig til en Fortolkning; thi blandt de Grunde, der anføres for den Fortolkning, som tiltrædes, ere ogsaa politiske, hentedes „fra sand Statsklogskab i Forening med Retfærdigheds og Billigheds Grundsætninger“, idet „Følgen af denne Fortolkning“ findes at blive „velgjørende, hvad enten man seer hen til det almindelige Bedste eller til de vedkommende individuelle Personer i Særdeleshed“. Naar det siges, at Kongen „af foranstørte Marsager“ bifalder den bogstavelige Fortolkning, da høre de politiske Marsager derimellem, og naar det i Slutningen af Indledningen hedder: „I Overensstemmelse med disse Grundsætninger fastsættes herved Følgende som Lov“, da høre ligeledes de politiske Betragtninger med til disse Grundsætninger. Den sidstnævnte Sætning antyder dernæst, at det er en almindelig Forbefaling, som vil blive givet, og ikke en Fortolkning, og denne Hensigt fremtræder endnu klarere foran i Indledningen, hvor det anføres, at Kongen har „anseet det gavnligt og fornødent at foreskrive en fast og bestemt Regel i dette Tilfælde“. De for den modsatte Mening angivne Grunde er neppe afgjørende. I Forordningens Indledning fremsættes vel af de titnævnte Artikler en Fortolkning, som bifaldes, men den benævnes dog kun den „bogstavelige“, og selv om den efter Artiklernes „Bogstav“ er den rigtigste, udtrykkes med Tvivl („synes rigtigst“), og desuden anføres som Grunde for det Bifald, der stænkes samme, ikke Fortolkningsgrunde alene, men, som ovenfor bemærket, ogsaa Statsklogskab, Retfærdighed og Billighed.

Man seer saaledes ikke, om Fortolkningen, betragtet alene som saadan, og naar seruden de benyttede tillige andre Fortolkningsgrunde, der maatte være tilstede, vare komne under Overveielse, vilde fra Lovgiverens Standpunct være bleven erklæret for den rigtige. Det lader sig ogsaa af den Omstændighed, at en Høiesteretsdom af 20de Juni 1796 havde stadfæstet en anden Mening end den, som følges i Forordningen, forklare, at Lovgiveren baade har omstændeligen villet begrunde sin Mening og har maattet finde Betænkelighed ved at udgive denne for en authentisk Lovfortolkning, hvorved de, der havde rettet sig efter hvad der ved Høiesteretsdommen var antaget og som uden Tvivl ogsaa var den rigtige Fortolkning af D. L. 5—14—56 og N. L. 5—13—54⁷⁾, vilde være blevene ubsatte for at komme til at lide uforstyldt Tab.

Placaten af 6te Juni 1820 er heller ingen authentisk Fortolkning⁸⁾. Den stadfæster en gammel Sædvane paa Bornholm, at Gjældsbreve der ere udgivne og indfrie til alle Lider af Mæret uden at være bundne til de sjællandske Omflagsterminer, men den afgjør ikke, om denne Sædvane var lovlig og altsaa henhørte til den gjældende Ret⁹⁾.

Det Spørgsmaal, som her opstaaer med Hensyn til Love, der indeholde authentiske Fortolkninger, er, om de, som man pleier at udtrykke sig, skulle have tilbagevirkende Kraft, altsaa skulle, uden at Fortolkningens Rigtighed kan sættes paa Prøve, anvendes paa Retshforhold, der ere opstaaede, førend Loven udkom, om end derved Rettigheder, som Nogen maatte tro lovligen at have erhvervet, blive tilsidefatte. Dette maa, naar Loven ikke selv indeholder nogen Indskrænkning, besvares bekræftende¹⁰⁾. Den afgjørende Grund derfor er, at den Dommer eller anden Mand, der skal bringe Loven i Udførelse, vilde,

⁷⁾ Jfr. Jur. Tidsskr. 4. B. 1. H. S. 250-253, Grams Formueret 2. D. § 49 S. 303-305.

⁸⁾ Jfr. dog Overretsdom i Jur. Tidsskr. 4. B. 2. H. S. 101-102.

⁹⁾ Jfr. § 39 S. 171-172.

¹⁰⁾ Jfr. Canc. Skriv 6 Decbr. 1794.

hvis han vilde lægge noget andet Indhold ind i den fortolkende Lov eller ældre Ret end det, som er overensstemmende med den fortolkende Lov, handle imod denne. Da det desuden er den fortolkende Lov eller Ret, som skal anvendes, finder egentligen ingen Tilbagevirkning Sted, men med Hensyn til hvad der skal antages at være denne Lovs eller Rets Indhold, maa Lovens Udøver være bunden ved Lovgiverens Villie, der ved autentiske Fortolkninger netop gaaer ud paa, at den altsaa staaende Lov eller Ret er eller skal ansees at være af det bestemte Indhold, som forklædes i den fortolkende Lov¹¹).

¹¹) De bestyrkende Grunde, som man pleier at anføre, synes at have Løbet eller Intet at betyde. De ere fornemmeligen, at Loven snart misbilliger en modsat Fortolkning (Frbg. 24 Juni 1720, 16 Jan. 1789), snart angiver de Grunde, der retfærdiggjøre Fortolkningen (Frbg. 28 Decbr. 1792, Plac. 8 Novbr. 1799), hvilke Grundes Tilstrækelighed Dommeren ikke kan sætte paa Prøve, at autentiske Fortolkninger, undertiden endog saabanne, der umiddelbart gribe ind i bestaaende Tilfælde, stundom indeholdes i Rescripter, som ikke blive almindeligen bekendtgjorte (Resc. 9 Juni 1683, 25 Aug. 1752, 22 Aug. 1755, 30 Novbr. 1759), hvilket skulde vise, at Lovgiveren antager, at Undersaatterne uden Kundgjørelse bør erkjende det for Lovens Mening, som erklæres derfor, og endeligen at nogle fortolkende Love udtrykkeligen have bestemt, at de skulle virke paa allerede fiste Retsforhold (Frbg. 19 Marts 1790). See Erstedes Haandb. 1. B. S. 252-254 og Larsens Privatrets alm. D. § 22. Men Lovgiveren kan gjerne misbillige en Fortolkning, som han finder urigtig eller endog skadelig, uden at deri ligger, at Dommeren ogsaa i ældre Tilfælde skal være bunden ved den nye Lov, om end de almindelige Grunde for Loves Anvendelighed paa ældre Forhold ikke skulde lede dertil. Naar dernæst Dommeren gaaer ud fra, at en Lov, der indeholder en autentisk Fortolkning, ikke skal have større tilbagevirkende Kraft end en anden Lov, kan han dog umuligen være mere bunden ved Lovens Grunde end ved Loven selv. I ældre Tider ere ikke alene autentiske Fortolkninger, men ogsaa flere andre almindelige Bestemmelser, der efter deres Natur helst burde have været kundgjorte i sædvanlig Lovsform, udgivne som Rescripter og af denne Form kan man saaledes neppe drage nogen Slutning til deres tilbagevirkende Kraft. Denne kan endeligen saa meget mindre godtgjøres derved, at enkelte

Som Tvivlsgrunde herimod ere anførte, for det første, at Undersaatterne ikke forud kunne kjende og rette sig efter den Mening, der forkyndes som authentisk Fortolkning, og at de, om den end stemmer med den fortolkede Lovs oprindelige Mening, dog ikke kunne have været forpligtede ved samme, naar den ei har været udtalt, og at de derfor udsættes for at lide uforskyldt Tab eller anden Uret, hvis de desuagtet skulle dømmes efter den; dernæst at adskillige af de Anordninger, der fortolke ældre Love, indskrænke deres Virkekreds til Fremtiden, f. Ex. Forordningen af 22de Marts 1737, som meddeler den i samme fremsatte Fortolkning over D. L. 5—9—3 „til Efterfølge for den tilkommende Tid“¹²⁾, og Forordningen af 31te Mai 1737, der befaler, „at forbemeldte Vores N. L. 5—2—63 efterbogs saaledes skal forstaaes“, o. s. v.¹²⁾, og fremdeles at Forordningen af 5te April 1811 § 9, der udtrykkelig bestemmer, at den i samme fremsatte Fortolkning over N. L. 5—3—5 og 10 skal tjene til Regel i enhver Dødsfag, der enten nu er eller herefter vorder indstævnet for Retterne, der ved synes at vise, at sliig Tilbagevirkning ikke allerede følger af Formen af en authentisk Fortolkning¹³⁾. Den førstnævnte og vigtigste Grund vilde, hvis den var beviseende, medføre, at Lovgivningsmagten hverken ved at udgive en Lov som authentisk Fortolkning eller paa anden Maade kunde give den tilbagevirkende Kraft, og da dette ikke lader sig antage, efterdi sliig Indskrænkning er uforenelig med dens Myndighed, godtgjør den ifkun, at Lovgivningsmagten bør vise Forsigtighed ved at benytte Formen af en authentisk Fortolkning og efter Omstændighederne kan have Anledning til at indskrænke den Tilbagevirkning, som ellers følger af samme. At dette maa kunne skee, kan neppe betvivles¹⁴⁾, og at det i enkelte Tilfælde er

authentiske Fortolkninger have anordnet Tilbagevirkning, som andre have forbudt samme (Frdg. 22 Marts og 31 Mai 1737).

¹²⁾ See Qvartutgaven af Lovene.

¹³⁾ Jfr. Ørstedes Haanb. 1. B. S. 250:252.

¹⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 2 Octbr. 1830.

steet¹⁵⁾), beviser saa meget mindre, hvorendt en authentisk Fortolkning som saadan har nogen Tilbagevirkning, naar Intet derom udtales i Loven, som der ogsaa findes Exempler paa, at sliq fortolkende Lov udtrykkeligen vil have den i samme forkyndte Mening anvendt ogsaa paa bestaaende Forhold, saasom Forordningen af 19de Marts 1790. Forordningen af 5te April 1811 § 9 kan derfor heller ikke komme i Betragtning i den omhandlede Henseende og det er desuden muligt, at denne ved Pengenes stærkt synkende Værdi fremkaldte Bestemmelse har tilsigtet at gaae videre, end der følger af en authentisk Fortolkning i Almindelighed¹⁶⁾).

Til Oplysning om Grundsætningen skal nu anføres, hvilken Virkning nogle af de Love, der indeholde authentiske Fortolkninger, maa antages at have haft. Forordningen af 16de Januar 1789, som fortolker D. L. 3—13—3, maatte medføre, at en Husbond, der, førend Forordningen udkom, havde ved Kjøb erhvervet en bortfæstet Bondegård, som han ønskede selv at beboe, ikke i Medfør af anførte Artikel kunde gjøre nogen Ret i saa Henseende gjældende og at den Opsigelse til Fæstebonden, der muligen allerede maatte være foregaaet, blev ugyldig. Den Fæstebonde derimod, som ifølge saadan Opsigelse allerede havde forladt Fæstegaarden, vilde neppe, paastående Retsvildfarelse, kunne have paastaet sig igjen indsat i Fæstet, thi ved Fraflyttelsen var Retsforholdet imellem Parterne aldeles hævet. At Forordningen af 19de Marts 1790 skulde have Virkning imod forud udgivne Fæstebrevs Indhold, er udtrykkeligen sagt i selve Forordningen, men denne gav ingen Ret til at forbre et imod Bestemmelserne i D. L. 3—13—1 og 4 ophæbet Fæsteforhold fornyet. Den ved Forordningen af 28de December 1792 hjemlede Fortrinsret har maattet kunne gøres gjældende ogsaa i Boer, der, da Forordningen gaves, allerede vare under Skiftebehandling, og imod ældre Bodmeri- og

¹⁵⁾ Foruden Frdg. 22 Marts og 31 Mai 1737 see Frdg. 24 Juni 1720, Plac. 20 Febr. 1817.

¹⁶⁾ Sfr. Erstedes Haandb. 1. B. S. 255-258.

Panteforbringere¹⁷⁾). Efter Placaten af 7de April 1819 maatte den i D. L. 6—19—1 bestemte Straf anvendes paa den, som i svigagtig Hensigt havde sat Ild paa sit eget Huus, om Forbrydelsen ogsaa var udbøvet før Placatens Kundgjørelse. Havde Nogen, før end Placaten af 30te November 1821 udkom, erhvervet Arrest paa en Udlændings Person eller Gods her i Riget, maatte han i Medfør af den i Placaten indeholdte authentiske Fortolkning kunne forfølge Arresten og faae sin Forbring paaføjdt her i Riget ved Retten paa det Sted, hvor Arresten var gjort. Den Løsningsret, som D. L. 5—6—2, 5—7—12 og flere Lovsteder hjemlede Eieren til udsat Gods, kunde, efter at Forordningen af 11te September 1833 § 6 var givet, ikke længere gøres gjældende, om end Udlæg var stæet, før end Forordningen udkom¹⁸⁾). I Medfør af Placaten af 16de December 1840 maatte et tidligere af Skipperen optaget Vodemerilaan efter Omstændighederne kunne opretholdes, uagtet det ikke var optaget, som D. L. 4—5—1 udtrykker sig, „i fremmede Lande“, men enten i Island, Færøerne, Colonierne udenfor Europa eller endog i Kongeriget eller de dengang med samme forbundne Hertugdømmer.

Ligesom en Lov, hvilken tilbagevirkende Kraft undtagelsesviis tillægges, skøndt den angaaer Rettighebers Erhvervelse, dog ikke faaer Anvendelse i Sager, der allerede ere afgjorte ved Dom eller Forlig¹⁹⁾), saaledes gjælder dette ogsaa med Hensyn til den Tilbagevirkning, som er en Følge af en authentisk Fortolkning. Dog bliver den Forskjel imellem disse to Tilfælde, at en saadan Fortolkning maa faae Virkning ved de overordnede Domstole, hvortil en Sag, der var paadømt, før end den

¹⁷⁾ Jfr. § 64 Nr. 5 (S. 314-315).

¹⁸⁾ At Jfrdg. 11 Septbr. 1833 § 6 angik Rettergangsregler, kan her ikke paakræves (§ 69 Nr. 7 S. 353), jfr. dog Ørstedes Haandb. 6. B. S. 450-451. Den i bemeldte § 6 indeholdte authentiske Fortolkning laaber sig isøvrigt ueppe forsvare ved Fortolkningsgrunde, men hvad der gjorde den mindre betænkelig var, at den støttede sig til en ældre Højesteretsdom, jfr. § 56 S. 267-268.

¹⁹⁾ Jfr. § 60 S. 291.

fortolkende Lov udkom, paaantes; thi Fortolkningen medfører, at Sagen maa antages at være urigtigen paafjendt ved den foregaaende Dom, hvis denne er bygget paa en anden Mening end den, som Fortolkningen billiger.

Fjerde Capitel.

Grændserne imellem de for forskjellige Steder eller Personer gjældende Retsreglers Virkefærdse.

§ 71.

Indledning.

Ofte opstaaer Spørgsmaal om, efter hvilket Steds Lov og andre Retsregler et Retsforhold bør bedømmes, og navnlig om dansk eller fremmed Ret skal anvendes, naar et Retsforhold stiftes imellem en Dansk og en Udlænding, eller af en Dansk under hans Ophold i Ublandet, eller af en Udlænding, som derpaa tager Ophold i Danmark, eller det paa anden Maade kommer i Berøring baade med dansk og fremmed Ret. For saadanne Tilfælde maae Grændserne opføres imellem den Virkefærdse, der tilkommer dansk, og den, som kan tillægges fremmed Ret. Under Spørgsmaalet, om dansk eller en vis fremmed Ret skal anvendes paa et Retsforhold, hører ogsaa det, hvad Virkning den Afgjørelse, som har fundet Sted i en vis Stat, kan have i en anden Stat.

Spørgsmaal om Grændserne for Virkefærdsen af forskjellige Steders Retsregler opstaaer ogsaa, naar i forskjellige Dele af samme Stat gjælde forskjellige Retsregler. Dette faaer hos os Anvendelse fornemmeligen paa Forholdet imellem Kongeriget og de med samme forbundne Lande, der vel have Ret fælleds med hiint, men dog med Afvigelse i flere Henseender (Færøerne, Island og de danske Øer i Vestindien), og tidligere end mere paa Forholdet imellem Kongeriget Danmark og de forhen med samme forbundne Hertugdømmer Slesvig, Holsten

og Rauenborg. Besvarelsen maa i alt Væsentligt see ganske efter de samme Regler, som naar der handles om Forholdet imellem dansk og udenlandsk Ret, men dog ville om hiint Tilfælde snarere end om dette findes positive Forordninger for Afgjørelsen.

Dansk Ret gjælder for de indenfor Rigets Grændser sig opholdende Personer, hvad enten de efter Afstamning ere Danske eller ikke (Territorialitetsgrundsætningen). Hensyn til Nationaliteten (Nationalitetsgrundsætningen)¹⁾ er tidligere vel blevet taget i visse Forhold for Jøders Vedkommende, idet disse forsaavidt ere blevene behandlet efter mosaisk Ret, men dette er ophørt siden 1814, da de ganske ere blevene underkastede den almindelige danske Ret²⁾. Derimod ere de til Krigsmagten hørende Personer undergivne en egen militair Forordning, der i flere Henseender afviger fra den almindelige danske Ret. Angaaende Grændserne imellem den militaire og den borgerlige Ret kunne lignende Spørgsmaal opstaae som om Grændserne imellem forskjellige Steders Retsregler. Slige Spørgsmaal foranlediges fornemmeligen, naar en Person gaaer over til eller udaf Krigsstanden, da han derved, ligesom naar Noget flytter fra en Stat til en anden, kommer ind under et nyt Retsomraade.

Ifølge Foranstøt vil Sammenstød kunne fremkomme imellem dansk og udenlandsk Ret, imellem de i forskjellige Dele af Monarchiet gjældende Retsregler og imellem borgerlig og militair Ret. For alle tre Tilfælde er Opgaven at udfinde det Retsomraade, hvorunder ethvert Retsforhold efter sin eien-

¹⁾ Forsaavidt Nationalitetsgrundsætningen endnu følges i visse fremmede Stater, kan den ogsaa komme til Anvendelse paa de danske Under-saatter, som opholde sig sammesteds, jfr. Tract. med Siam af 21 Mai 1858 (i Pat. 3 Febr. 1860) Art. 10 og med China af 13 Juli 1863 (i Pat. 12 Novbr. 1864) Art. 15-17 og 22.

²⁾ Andg. 29 Marts 1814 § 1. Jfr. ovenfor § 26 S. 116-117 og Personretten § 57 S. 320-321.

dommelige Natur og de med samme forbundne Omstændigheder henhører.

Første Affnit.

Forholdet imellem dansk og udenlandsk Ret¹⁾.

§ 72.

3 Almindelighed.

Jo mere levende Forbindelsen er bleven imellem forskellige Staters Indvånere, desto mere har man følt, hvor nødvendigt det kan blive ved Vedømmelsen af et Retsforhold, der kommer i Berøring med udenlandsk Ret, at tage Hensyn til denne. Den Overvægt, som man tidligere har været tilbøielig til at tillægge indenlandsk Ret i enhver Retsvift, der skulde afgjøres ved Landets Domstole, er derved formindsket. Usikkert vilde det være, om enhver Retsvift, i hvilken der opstaaer Spørgsmaal om, hvilket Lands Lovgivning der bør anvendes, altid kunde uden Hensyn til den ofte tilfældige Omstændighed, hvor Tvisten bringes ind for Retten, blive bedømt efter det samme Steds Retsregler. Men dette lader sig vanskeligen opnaae, dels fordi de forskellige Staters Love ville være derimod og dels fordi Afgjørelsen af, under hvilket Retsomraade et Retsforhold hører, ofte er saa tvivlsom, at Enighed derom i den videnskabelige Bearbejdelse ikke lettigen lader sig tilvejebringe. Smidlertid ere flere ulige Meninger i saa Henseende med Tiden udbjærvede og af Videnskabens Udbannelse lader sig haabe, at man steds mere vil nærme sig Overensstemmelse i Anskuelse²⁾.

Flere Retskyndige have opstillet en almindelig Grundsætning, hvorefter det for alle Tilfælde skulde afgjøres, efter hvilket Lands Lovgivning et Retsforhold burde paadømmes. Men

¹⁾ Jfr. Orstedes *Enomia* 4. D. S. 1-164.

²⁾ En Mængde Juristers Meninger om den Gjensand, som omhandles i dette Affnit, findes hos J. Story: *Commentaries on the conflict of laws, foreign and domestic*, 2. Udgave, London 1841.

foruden at der imod enkelte af de saaledes fremsatte Grundsætninger kunne gøres særlige Indvendinger, har det viist sig, at ingen af dem kan gøre Fordring paa Almeengyldighed. Retsforholdenes høist forskjellige Natur, der ved Afgjørelsen kommer saa væsentligen i Betragtning, synes ogsaa at tilsiige, at der ikke for dem alle og end ikke for de fleste og vigtigste kan gives nogen fælleds Regel. En saadan bliver det desuden saa meget misligere at søge, som man end ikke kan paaatae, at ethvert Retsforhold altid bør bedømmes efter et enkelt Lands Love, men de flere Bestanddele i et Retsforhold undertiden kunne være undergivne forskjellige Staters Retsregler. Saaledes t. Ex. kunne Myndigheden til at afflutte et Retsforhold og Formen for samme blive at bedømme efter en anden Stats Love end Virkningerne, og Formuesforholdet imellem Egtesolk efter en anden Stats Love end deres gjensidige personlige Forhold, naar de efter Egteskabets Stiftelse flytte fra et Land til et andet; ligeledes kunne forskjellige Staters Retsregler være at anvende paa Forældreforholdet, naar Forældre og Børn have Hjem i forskjellige Lande, og paa gjensidige contractmæssige Forpligtelser, naar Contracten er affluttet imellem Fraværende. Alt dette skal i det Følgende oplyses.

Af de fremsatte almindelige Grundsætninger turde efternævnte fire være de vigtigste.

1. Man har inddeelt Retsforstrifterne i Personalstatuter, Realstatuter og blandede Statuter (*statuta personalia, realia, mixta*), eftersom de i det Væsentlige angik Personen og personlige Tilstande, eller Tingene og navnlig de urørlige, eller Handlinger, og meent, at Personalstatuter maatte anvendes paa alle de Personer, som have deres Hjem i det Land, for hvilket de ere givne, Realstatuter paa alle Ting, navnlig urørlige, der ligge indenfor Landets Grændser, og de blandede paa alle Handlinger, som foretages i Landet. Hvor Sagen blev at paafjende, skulde ikke komme i Betragtning. Følgelig skulde personlige Forhold bedømmes efter Lovene paa vedkommende Persons Hjemsted, tinglige Forhold efter Lovene paa det Sted,

hvor den paagjældende Ting ligger, og Handlinger efter det Steds Love, hvor de ere foretagne. Denne Være kan vistnok i sine Anvendelser ofte lede til rigtige Resultater, men den er ufuldstændig, da der imellem de nævnte tre Classer af Retsforordninger ikke gives faste Grænser og den iøvrigt er ubestemt og ufuldstændig.

2. Nogle mene, at ethvert Retsforhold i Tvivlstilfælde, nemlig naar ikke særlige Grunde kunne angives for en Undtagelse, bør bedømmes efter Lovene paa den Persons Hjemsted, hvem Retsforholdet vedgaaer. Det maa indrømmes, at en Person meest i Almindelighed er bunden ved sit Hjemsteds Love, at disse derfor som oftest ville komme til Anvendelse paa hans Retsforhold og at han end ikke ved paa nogen Tid at forlade sit Hjem og navnlig tage Ophold i Udlandet ophører at være Hjemstedets Love undergiven. Med Hensyn til de fleste Mennesker opstaaer der end ingenjinde Spørgsmaal om, at noget dem vedkommende Retsforhold skulde bedømmes efter andre Love. Men naar den Enkelte indtræder i særlige Forhold, der give Anledning til slikt Spørgsmaal, skjønnes der ikke at være tilstrækkelig Grund, hvorfor der skulde være Formodning for, at netop Hjemstedets Love ere de, som bør anvendes, og desuden giver Regelen ingen Veiledning til at afgjøre, naar en Undtagelse skal ansees begrundet, eller hvad der skal gjælde i det hyppige Tilfælde, at et Retsforhold angaaer flere Personer, som have forskjelligt Hjemsted.

3. Andre ville, at ethvert Retsforhold i Regelen skal bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor Sag om samme kommer under Paakjendelse, fordi ingen Dommer er talset til at anvende uden sit eget Lands Love. At en slikt Forordning kan gives, følger af Statsmagtens udelukkende Herredømme i det samme undergivne Land, og naar en saadan eller en anden Regel i et Lands Love findes om Sammenstød imellem indlandsk og fremmed Ret, forstaaer det sig, at Landets Domstole ere bundne ved samme. Dernæst indeholde ethvert Lands Love flere Forordninger af en saa tvungen Natur, at der under

ingen Omstændighed tør dømmes derimod³⁾). Men at det skulde være Lovgiverens Villie, at ogsaa udenfor disse Tilfælde Landets Love ubelukkende skulde anvendes, uagtet det Retsforhold, der undergives Paafjendelse, kommer i Berøring med fremmed Ret, tør neppe paastaaes, i alt Fald ikke hos os, hvor flere Love erkjende, at i slige Tilfælde af Sammenstød fremmed Ret kan blive at anvende, uden at der i Almindelighed gives nærmere Regler derom⁴⁾). At lægge afgjørende Vægt paa, hvor Retsforholdet kommer under Paadømmelse, er saa meget misligere, som dette Sted kan afhænge af tilfældige Omstændigheder, saasom en Persons Flytning fra et Land til et andet efter et Retsforholds Stiftelse, og det desuden ofte staaer i Sagsøgerens Magt at vælge imellem flere Værnething, hvorunder Sagvolderen hører, og det saaledes tillige kunde komme til at beroe paa ham, efter hvilket Lands Love Sagen skulde afgjøres.

4. Utter Andre opstille som Hovedregel, at et Retsforhold bliver at bedømme efter Retsreglerne, som gjælde paa det Sted, hvor det er stiftet eller hvor den enkelte Handling er foretagen eller Begivenhed forefalden, ved hvilken en Ret skal erhverves eller en Forpligtelse paadrages (*locus regit actum*). Denne Regel er vel rigtig i flere Tilfælde, men kan ikke gjælde som almindelig. Den begrundes paa forskjellig Maade og navnlig enten paa det midlertidige Undersaatsforhold til den Stat, hvor en Person opholder sig, eller derpaa, at den vedkommende Person maa have ventet, at hans Handling vilde blive bedømt efter Retsreglerne paa det Sted, hvor den er foretagen, og at derfor, naar Handlingen gaaer ud paa Stiftelse af et Retsforhold, dette kan siges at være stiftet i Henshold til bemeldte Retsregler. Men det midlertidige Undersaatsforhold til en fremmed Stat kan dog ikke ophæve det stadige Undersaatsforhold til den Stat, hvis Borger en Person er, og Hensyn til denne Stats Love kan derfor ikke

³⁾ Jfr. nedenfor S. 373.

⁴⁾ Jfr. § 73 (S. 376-377).

ganste ubelukkig ved Bedømmelsen af de i Ublandet foretagne Handlinger. Dernæst er det ikke nogen almindelig Regel, at Parterne ville forpligte sig netop i Henshold til Lovene paa det Sted, hvor et Retsforhold stiftes. Skal Retsforholdet have Virkning i en anden Stat, er det ofte naturligere, at de ordne Forholdet i Overeensstemmelse med denne Stats Love. Endvidere giver den fremsatte Hovedregel Tilfældigheden altfor stor Indflydelse, saafom naar man vilde ordne Arvesforholdene efter en Person overeensstemmende med Arvreglerne paa Dødsstedet, uagtet han var død under et midlertidigt Ophold i Ublandet. Derfor bliver den Regel, at en Handling skal bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor den er foretagen (*locus regit actum*), i Almindelighed indskrænket til Formen af Retshandler⁵⁾. Men selv derom gjælder den ikke ubetinget: saaledes ikke om Formen for tinglige Rettigheders Erhvervelse, og ikke uden Indskrænkning om Formen for Contracter, Testamenter og Wgtestab, hvorefter den hyppigst kommer til Anvendelse. Dette ophæves nærmere i det Følgende⁶⁾.

Ved Afgjørelsen af, hvilket Steds Retsregler der skulle anvendes paa et vist Retsforhold, lægges ofte stor Vægt paa de vedkommende Personers frivillige Underkastelse i saa Henseende under Retsreglerne paa et vist Sted. En saadan Underkastelse kan stee baade udtrykkeligen og stiltiende, men den kan ikke komme i Betragtning, undtagen forsaavidt Retsforholdet ganske staaer under de paagjældende Personers Raadighed, og naar man, uagtet ingen Villiesbestemmelse — hverken udtrykkelig eller stiltiende — af dem findes, dog taler om frivillig Underkastelse under et vist Steds Retsregler, kan derved kun sigtes til hvad der i denne Henseende maa ansees grundet i Forholdets Natur og de samme ledsagende Omstændigheder og derfor maa antages at stemme med de vedkommende Personers fornuftige Villie.

⁵⁾ Sfr. § 76 Anm. 36, Dom i Nyt jur. Art. 28. B. S. 208-211.

⁶⁾ Sfr. § 76 I. Nr. 1, § 77 II. Nr. 4 og § 78 Nr. 3.

Da der saaledes neppe gives nogen almindelig Grundsætning, hvorefter det for alle Tilfælde kan afgjøres, efter hvilket Landets Retsregler et Retsforhold bør bedømmes, maa dette for de enkelte Arter af Retsforhold udledes af disses Natur. De Regler, som deri kunne ansees grundede, komme dog ikke til Anvendelse, forsaavidt Statens Forgivning indeholder om denne Gjenstand afvigende Forskrifter, da disse naturligviis blive at foretrække, og heller ikke naar de paagjældende Personer have vedtaget en egen Bestemmelse og Sagen i dette Tilfælde derhos staaer under deres frie Raadighed.

Undtagelser fra de Regler, der udledes af Forholdenes Natur, maae dernæst gjøres i de Tilfælde, for hvilke der i den Stat, hvor Sagen skal paadømmes, haves Love af en saa tvingende Natur, at ingen modsat Regel tør gjøres gjældende i Landet, eller der handles om Retsinstitutioner, som sammesteds ere ukjendte. Hvilke Love der skulle ansees at være af hiin tvingende Bestaffenhed, maa beroe paa hvad der kan antages at være Forgiverens Villie, og dette kan ofte være vanskeligt at afgjøre. De declaratoriske Bestemmelser kunne aldrig henhøre dertil. Heller ikke altid de ufravigelige Regler⁷⁾, men kun naar disse ere byggede paa saadanne sædelige eller politiske Grunde, som ei tilstede nogen Afvigelse. Saaledes kan hos os intet Polygami erkjendes for lovligt. Magerlovene synes ogsaa at være af en tvingende Natur. Derimod er neppe Noget til Hinder for, at vore Domstole erkjende en Forpligtelse som gyldig, der paa egen Haand er indgaaet af en Person, som efter sit Hjemsteds Love er myndig, uagtet han ikke har opnaaet vore Loves Myndighedsalder. Som Exempler paa Retsinstitutioner, der hos os ere ukjendte og derfor ikke kunne vinde Beskyttelse ved vore Domstole, kan nævnes privat Trældom og borgerlig Døb⁸⁾.

⁷⁾ Jfr. § 77 II. Nr. 5.

⁸⁾ Jfr. § 75 Nr. 7 (S. 396).

En anden mere indskrænket Undtagelse er fremkommen ved den Forskjel, som man i flere Lande⁹⁾ har gjort imellem faste Eiendomme og den øvrige Formue, idet man har antaget den Grundsætning, at de faste Eiendomme som Dele af Territoriet i alle Tilfælde burde behandles efter Lovene i det Land, hvor de ere beliggende, uden Hensyn til Bestaffenheden af det Retsforhold, hvorunder der handlebes om Eiendommen. Denne Grundsætning, der har faaet Anvendelse ei alene ved tinglige Retsforhold, men ogsaa i Arvetilfælde og ved det ægtestabelige Formuesforhold, har ingen Hjemmel i den danske Lovgivning¹⁰⁾.

§ 73.

Dansk Ret i Almindelighed.

Naar i Lovbogens Fortale „strengeligen befales Dommerne og alle, som dømme skulle, at de ubi alle Sager, som denuem forekomme, denne Lov som en Rettesnor følge, og derefter retsindigen kjende og Dom affige, . . . og hjælpe hver Mand til Rette, den Ringe og Fattige, saavel som den Høie og Rige, Indlændiske og Udlændiske“, kunde Udtrykkene muligen lede til at antage, at her var givet den Regel, at Dommerne ikke i nogen Sag, hvad enten den angik Indlændiske eller Udlændiske, maatte dømme uden efter Danske Lov og altsaa ingeninde maatte tage Hensyn til fremmed Ret. Men den foregaaende Deel af Fortalen viser nofsom, at det er i Modsætning til de ældre Love, som skulle være ganske ophævede, at den nye Lov siges at skulle følges i alle Sager, og Hensigten er saaledes ikke at give nogen Regel om Forholdet imellem dansk og fremmed Ret. Desuden er det i det foregaaende allerede oplyst, at den i Slutningen af Lovbogens Fortale indeholdte Befaling ikke kan forståes ganske bogstaveligen¹⁾, og dette gjælder ogsaa, forsaavidt Befalingen henviser til Lovbogen alene som en Rette-

⁹⁾ Saa som i Frankrig, England og tilbeels i Tydskland.

¹⁰⁾ Jfr. § 77 II. Nr. 5 og § 78 Nr. 1.

¹⁾ Jfr. § 59 (S. 285-286).

snor i alle Sager, idet end ikke Politisager undtages fra den givne Regel, uagtet dog i dem, saavidt Lovbogen selv ikke indeholder Bestemmelse om en eller anden Politigjenstand, maatte dømmes efter de ældre Politilove, efterdi disse skulde vedblive at være i Kraft. Naar det befales, at den Udlændiske skal hjælpes til Rette ligesaa vel som den Indlændiske, ligger deri ikke nogen Hentydning til, at intet Hensyn maa tages til fremmed Ret, men paa Grund af Sammenhængen kan ligesaa lidt en modsat Regel deraf udledes.

Foraaavdt det i Lovbogens Fortale foreskrives, at Alle, „som bygge og boe udi Bort Rige Danmark, eller derudi noget Guds eje, eller sig der opholde“, skulde rette sig efter Alt hvad der staaer skrevet i denne Lovbog, kan Lovgiveren vel antages at gaae ud fra, at de Personer, som boe eller opholde sig i en anden Stat eller der eie Guds, maae paa Grund af denne Stats Højhedsret blive sammes Love undergivne. Men deri indeholdes neppe nogen nødvendig Forudsætning om, at deres Retsforhold, naar disse staae i Forbindelse med deres Ophold i den fremmede Stat, kunne ved danske Domstole bedømmes efter den fremmede Stats Lovgivning, og endnu mindre kan deraf udledes nogen Regel om, i hvilke Tilfælde i alt Fald den fremmede Ret skal tages i Betragtning²⁾. Den Regel, der i saa Henseende snarest maatte søges i Bestemmelsen, er, at det Sted, hvor en Person til en vis Tid har opholdt sig eller hvor Guds ligger, maatte gjøre Udslag, men en slig Regel, som desuden vilde være tvetydig, ufuldstændig og ofte lidet stemmende med Forholdenes Natur, kan saa meget mindre ansees begrundet i den anførte Sætning af Lovens Fortale, som denne Lov paa flere Steder viser, at danske Undersaatter i flere Tilfælde kunne blive at behandle efter de danske Love for deres i Udlandet foretagne Handlinger³⁾.

²⁾ Jfr. Drstedes *Cunomia* 4. D. S. 6-8.

³⁾ Jfr. D. L. 1-23-12, 3-16-9 § 8 (Frbg. 30 Marts 1827 § 2), 4-1-12, 4-2-12 og 22, 6-4-3.

Smidlertid maa det ansees som en utvilsom Sætning efter den danske Lovgivning, at Domstolene her i Riget efter Omstændighederne kunne tage fremmed Ret i Betragtning. Ti alene indeholde Lovbogen og senere Love Forudsætning eller Bestemmelse derom for enkelte Tilfælde⁴⁾, men derhos har Sætningen faaet en almindelig Anerkjendelse ved Instructionen for Højesteret af 7de December 1771 § 30, hvor det forbydes Advocaterne at „allegere andre Rigers og Folkes Statuta og Love uden i de Tilfælde, hvor Højesteret finder det uomgængelig fornødent, saasom i de Sager, der reise sig af det, som paa fremmede Steder er contraheret“, hvori ligger en tydelig Forudsætning om, at Retten i sliche Tilfælde kan have at tage Hensyn til andre Rigers Statuter og Love. Vel hedder det i det yngre Patent om Højesteret af 10de November 1774 § 18, at „ikke Nogen maa beraabe sig paa andre Folkes Love og Forordninger“, uden at den nærmere Bestemmelse er tilføjet, som forekommer i Instructionen, men dette kan forklares deraf, at Patentet er eenskydende med de ældre aarlige Patenter, navnlig ogsaa det, der var udkommet ganske kort førend Instructionen under 13de November 1771. At Hensigten skulde have været at ophæve den nævnte nærmere Bestemmelse, lader sig saa meget mindre antage, som Instructionens Forstridt er ordret gjentagen i Instruction for Overhofretten i Norge af 14de Januar 1778 § 32, fra hvilken Ret der kunde appelleres til Højesteret⁵⁾.

Nogen almindelig Regel for, efter hvilket Steds Retregler der i saadanne Tilfælde, hvor derom kan være Tvivl, skal dømmes, gives ikke, hvilket, efter hvad i foregaaende § 72 er bemærket, maa ansees for heldigt. For enkelte Tilfælde gives vel særlige Bestemmelser derom saavel i Love⁶⁾ som i Tracta-

⁴⁾ Jfr. D. L. 4—6—1, 5—14—9, Decret 1 Juli 1743 § 1, Fdbg. 18 Mai 1825 § 9.

⁵⁾ Jfr. N. L. 1—6—8.

⁶⁾ See Anm. 3 og 4, Lov om Fuldbyrdelessen af svenske Domme af 19 Febr. 1861.

ter¹⁾), men iøvrigt kunne Domstolene i Medfør af den anførte Forfærd i Højesterets Instructionen afgjøre slige Spørgsmaal efter Retsforholdenes Bestaafenhed i Forbindelse med Lovenes Grundsætninger om disse.

§ 74.

Personlige Forhold.

1. Efter vore Love gives ikke Mennesker, som mangle Retsbeve¹⁾). Foraaavidd denne kan mangle efter fremmede Love, saasem med Hensyn til borgerlig Døde og Neger-slaver, kunne Virkningerne af sliq Retsløshed ifkun finde Sted i det Land, hvor den gjælder. Andensteds kunne de Paagjældende ikke behandles som rettløse²⁾).

2. Under hvilke Betingelser en Person bliver myndig, maa afgjøres efter Lovene paa hans Hjemsted. Med dette staaer han meest almindeligen i Forbindelse og dets Retsforfatning er han i største Omfang og meest vedrørende undergivet³⁾). Noget andet Sted, efter hvis Love en Persons Myndighed i Almindelighed skulde kunne bestemmes, gives ikke. At han paa nogen Tid forlader sit Hjem eller kommer i Retsforhold i Udlandet, synes i og for sig ikke at kunne indeholde Grund til Forandring i hans Myndighedstilstand. Heraf maa følge som almindelig Regel, at en Persons Myndighed i alle Tilfælde maa bedømmes efter hans Hjemsteds Love uden Hensyn til, hvor han til en Tid opholder sig eller stifter Retsforhold eller hvor saadanne iøvrigt for ham opstaae. Noget anden fast og eensformig Regel kan neppe gives.

¹⁾ Jfr. t. Gr. Tract. 10 Decbr. 1809 Separatart. § 2, 21 Mai 1858 (i Pat. 3 Febr. 1860) Art. 10 og 15, Kundg. 13 Juni 1861, Tract. 13 Juli 1863 (i Pat. 12 Novbr. 1864) Art. 15-17 og 22.

²⁾ Jfr. Personretten § 6.

³⁾ Jfr. § 72 C. 373.

⁴⁾ Jfr. § 72 Nr. 2 (C. 370).

Det vides heller ikke, at denne Regel i sin Almindelighed er benegtet af Noget, men Mange mene dog, at naar en Person i Ublandet indlader sig i Rets-handeler, kunne Virkningerne af disse, navnlig deres Gyldighed eller Ugyldighed, der er afhængig ogsaa af Myndigheden, ikke bedømmes efter Hjemstedets Love, uagtet der bliver at see hen til disse, naar det almindelige Spørgsmaal gjøres, om han er myndig eller ikke. Der gjøres saaledes en Forskiel imellem Myndighed og Umyndighed paa den ene og disse Retstilstandes Virkninger paa den anden Side. Men denne Forskiel maa uden Tvivl ganske forkastes. Myndighed og Umyndighed som blotte abstracte Begreber uden Hensyn til deres Virkninger have slet ingen Betydning. De vise sig netop deri, om en Person selvstændigen paa egen Haand kan foretage gyldige Rets-handeler og navnlig forpligte sig ved saadanne. Og spørges videre, efter hvilket andet Steds Retregler Virkningerne da i det enkelte Tilfælde skulle bedømmes, ere de Retskyndiges Meninger meget afvigende, hvilket uden Tvivl netop hidrører derfra, at noget saadant andet Sted ikke kan paavises.

Den meest almindelige Mening er, at de omhandlede Virkninger skulle bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor en Rets-handel foregaaer, det vil sige, at det efter dette Steds Love om Myndighed og Umyndighed skal afgjøres, om Rets-handelen kan være gyldig⁴⁾. Er altsaa Rets-handelen af Noget foretagen i en fremmed Stat, skal Bedømmelsen stee efter dennes Love. Derfor har man for det første paaberaabt sig, at alle Ublændinge, som opholde sig i en Stat, blive dennes midlertidige Undersaatter og saaledes dens Love undergivne⁵⁾. Regelen maa som gjældende i Almindelighed indrømmes, men kan ikke forstaaes saaledes, som om alle deres Retsforhold ubetinget bleve afhængige af Lovene paa Opholdsstedet, hvilket baade vilde have en uretsfærdig og forstyrrende Indflydelse paa ældre Retsforhold og komme i Strid med det vedvarende

⁴⁾ Jfr. Domme i Schlegels Samling af Højesteretsdomme 3. B. S. 162-166.

⁵⁾ Jfr. Danste Lovs Fortale og 1-1-5.

Undersaatsforhold til Fædrelandet. Den gaaer fornemmeligen ud paa, at de midlertidige Undersaatter ikke maae overtræde den fremmede Stats Love og i denne kunne vente Beskyttelse for deres Person, Eiendom og overhovedet for deres Rettigheder. Dernæst har man anført, at Udlændingen, der indlader sig i Retsforhold i en fremmed Stat, derved maa antages frivilligen at underkaste sig dennes Love med Hensyn til slige Forhold. Men Myndighed og Umyndighed ere ikke afhængige af de Paagjældendes egen Villie og en frivillig Underkastelse under Opholdsstedets Love om disse Retstilstande kan derfor ikke komme i Betragtning. Ingen kan paa denne Maade gjøre sig myndig eller umyndig, eller bevirke, at han i visse Forhold skal behandles som myndig, uagtet han er umyndig, eller omvendt. Endvidere har man henviist til den Bøjselighed, som det har for et Lands Indvaanere at vide, om de Personer, med hvem de indlade sig i Retsforhold, ere Udlændinge, og hvis de vide dette, at forskaffe sig Oplysning om, hvorvidt de ere myndige efter deres Hjemsteds Love, samt til det Retsstaf, som Indvaanerne udsættes for, naar Modpartens Myndighed skal bedømmes efter disse Love. Men dette er ingen Retsgrund men politiske Betragtninger og kan derfor ikke begrunde nogen Retsregel. Imidlertid kunne anførte Omstændigheder medføre, at en Stats Forgivningsmagt finder sig foranlediget til at give en positivt Forfærd, hvorved saadant Tab mere eller mindre vil forhindres⁶⁾. Endeligen har man sagt, at den,

⁶⁾ En saadan Forfærd findes i den preussiske Landret. Uagtet de Udlændinges Myndighed, som leve i Preussen eller der drive Forretninger, i Regelen skal bedømmes efter deres Hjemsteds Love, er dog tilføjet den Indskrænkning, at de, naar de i Preussen afslutte Contracter om Ting, der bestaae i Sammenstøbelse, skulle i Henseende til deres Handlevorne behandles efter de Love — de preussiske eller Hjemstedets — ved hvilke Handlingens Bestaaen meest begunstiges. Allg. Landrecht für die Preussischen Staaten, Einleit. §§ 34, 35, cfr. § 23. Heraf følger, at i det særlige Tilfælde, at den i Preussen afsluttede Contract angaar en sammenstøbelse værende Ting, ingen Umyndigheds-

som i sit Fædreland indgaaer en Contract — om hvilket Slags Retshandel der fornemmeligen er Spørgsmaal — med en Udlænding, maa, hvis denne ikke opfylder sin Forpligtelse, kunne vente Retshjælp i Landet overensstemmende med dets Love og at det derfor er naturligt, at han ved Contractens Afslutning kun tager Hensyn til disse. Men denne Grund vilde i alt Fald kun være bevisende, naar Contracten skulde opfyldes i den Stat, hvor den er indgaaet.

Derved fremkommer en anden Mening, som gaaer ud paa, at en Persons Myndighed skal bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor en Contract skal opfyldes eller anden Retshandel skal have sin Virkning, hvorved man fornemmeligen sigter til Lovene deels paa det Sted, hvor Retshandelen foregaaer, i hvilken Henseende man henholder sig til nedsførte Grund, og deels paa Udlændingens Hjemsted, idet man, hvis en Contract skal opfyldes paa sidstnævnte Sted, finder det i sin Orden, at Medcontrahenten maa erkendte sig om, under hvilke Betingelser Contracten der kan have Virkning. Men den nævnte Grund, hvorfor Contractstedets Love, hvis Contracten skal opfyldes sammesteds, skulde være afgjørende ogsaa med Hensyn til en Udlændings Myndighed, lader sig neppe forsvare. Thi for det første er det ikke tilstrækkeligt, at den ene Part har ved Contractens Afslutning haft disse Love for Øie, naar ikke tillige Medcontrahenten har villet og kunnet forpligte sig i Hensyn til dem. Dernæst bør Retshjælp paa Contractstedet ikke kunne ventes, saafremt det efter Forholdenes Bestaaenhed er en gyldig Regel, uden at Statens Love have anordnet nogen Afvigelse, at en Persons Myndighed bør bedømmes efter hans Hjemsteds Love, og Contracten efter disse vil være ugyldig paa Grund af manglende Myndighed. Endeligen er det muligt, at Udlændingens Medcontrahent — om man end vil see bort deraf, at denne kan være Udlændingens Landsmand — netop har taget Myndighedslovene paa Udlændingens

indsigelse kan komme i Betragtning, naar den paagældende Person er myndig enten efter sit Hjemsteds eller efter de preussiske Love.

Hjemsted i Betragtning. Han kan, hvis Udlændingen efter disse Love er myndig, medens han vilde være umyndig efter Contractstebets Love, have anseet sig betrygget derved, at han vidste, at han havde med en myndig Mand at bestille. Skal Contracten opfyldes i en tredje Stat, hvor t. Ex. den forpligtede Udlænding venter at kunne hæve Penge og komme paa sin Hjemreise, er der endnu mindre Grund til, at hans Myndighed skulde bedømmes efter denne Stats Love. Disse kjenner maaskee ingen af Parterne og de kunne altsaa ikke have taget Hensyn til dem, og muligen kommer den forpligtede Udlænding slet ikke derhen.

Efter en tredje Mening skal en Persons Ærne til at foretage Retshandeler og navnlig forpligte sig bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor Sag om Retshandelen kommer under Paakjendelse⁷⁾. Men det vilde dog være altfor misligt, om en Person, der, hvis han var forbleven paa sit Hjemsted, ingen Indsigelse vilde kunne have fremsat imod sin Forpligtelse, skulde kunne frigjøre sig for denne ved efter sammes Stiftelse at flytte til et Land, efter hvis Love han ikke vilde have været myndig⁸⁾.

Efter det Foranførte synes det saaledes at maatte antages, at der ikke kan stjelnes imellem Umyndighed og Umyndigheds Virkninger og at en Persons Myndighed eller Umyndighed stedse bør bestemmes efter hans Hjemsteds Love.

Heraf følger, at naar Noget paa egen Haand indgaaer Contract i et fremmed Land, forpligtes han ikke ved samme, hvis den paa Grund af hans Umyndighed (eller Mindreaarighed) er ugyldig efter hans Hjemsteds Love, om han end er myndig efter Contractstebets Love, og at omvendt ingen Umundighedsindsigelse kan fremsættes imod Contracten, hvis han er myndig efter hine, om end umyndig efter disse Love. Nogle forfaste den anden af disse Sætninger⁹⁾. De paaberaabe sig,

⁷⁾ Jfr. Brorson Fortolkning af Lovens første Bog 2. B. S. 320.

⁸⁾ Jfr. § 72 Nr. 3 (S. 370-371).

⁹⁾ Drsted i Npt jur. Art. 4. B. S. 32-40, Eunomia 4. D. S. 20-29.

at enhver Lovgiver maa være beføiet til at foreskrive de Betingelser, hvorunder Nogen inden Statens Grændser skal være moden og dygtig til at forbinde sig ved sine Handlinger, og at Landets Domstole ikke kunne tillægge ham Modenhed, saalænge han mangler de Egenstaber, som de der gjældende Love finde fornødne, om end hans Hjemstedets Love ansee ham for myndig; fremdeles at det vilde stride imod en borgerlig Lovs Virkefærd, om en af Nogen i en fremmed Stat indgaaet Contract skulde i det Hele bedømmes efter hans Hjemstedets Love, og at det dog ikke gaaer an at affondre de Bestemmelser, som vise, naar en Person bliver myndig, fra dem, der indeholde, hvorledes han som myndig kan forpligte sig, hvilket desuden kunde give det forunderlige Resultat, at han kunde binde sig ved Handlinger, der hverken efter hans Fædrelands Love, eller efter dem, hvorunder han har contraheret, være forpligtende, idet han, hvis Contractens øvrige Virkninger skulde bedømmes efter Contractstedets Love, kan tage de Indsigelser, som Hjemstedets Love kunde have hjemlet ham imod disse Virkninger. Det negtes nu ingenlunde, at en Stats Lovgivning kan give den Regel, at en Udlændings Myndighed skal med Hensyn til de i Staten foretagne Handlinger bedømmes efter denne Stats egne Love, og det forstaaer sig, at Domstolene i Landet, naar en slig Regel er given, ere bundne ved samme. Men dette afgjør ikke, hvorledes Sagen bør betragtes, naar slig positivt Forskrift mangler. At Hjemstedets Love, uagtet den paagjældende Person efter dem er myndig, skulde hjemle Umyndighedsindsigelse imod den af ham i Udlandet indgaaede Contract, endog hvis denne skal opfyldes paa Hjemstedet og der bliver paataalt, synes der dog ikke at være nogen Grund til at antage. Flere vigtige fremmede Lovgivninger bestemme ogsaa udtrykkelig, at Myndigheden i saa Fald skal afgjøres efter Hjemstedets Love¹⁰⁾. Naar man i saa Henseende igjen har villet gjøre Forskjel paa, om den i Udlandet affluttede Contract er indgaaet med en

¹⁰⁾ Code civile art. 3, Landrecht für die Preuss. Staaten §§ 23 og 24 i Indledning.

Landmand eller ikke, saa at Myndigheden i første Tilfælde skulde bedømmes efter Hjemstedets men i andet efter Contractstedets Love¹¹⁾), viser dette, hvor lidet den almindelige Regel, som man har opstillet, kan ansees grundet i Forholdets Natur. Heller ikke kan der for den Stat, hvori den efter sit Hjemsteds Love myndige Udlænding contraherer, være Anledning til at foreskrive, at hans Myndighed skal rette sig efter Statens, d. e. Contractstedets, Love, hvorved Statens Undersaatter blot kunne skades og aldrig gavnes. Mindst vilde dette lade sig retfærdiggjøre, hvis Contracten skal opfyldes i Udlændingens Fædreland, da det i saa Fald ofte er naturligt, at begge Parter have afsluttet Contracten i Henhold til dette Lands Love. At behandle den efter sit Hjemsteds Love myndige Udlænding som umyndig, fordi Betingelserne for Myndighed efter Lovene i den Stat, hvor han foretager en Retshandel, ikke ere tilstede, medfører ogsaa den Modsigelse, at medens han i sit Hjem kan raade over de Ting, som han eier i den anden Stat, kan han ikke raade over dem, naar han personligen begiver sig ind i den anden Stat. Han kan t. Ex. i sit Hjem gylbigen udstede Qvittering for de Penge, som beroe i den anden Stat, eller en Fuldmagt til at hæve dem¹²⁾), men udstedes Qvitteringen eller Fuldmagten i den anden Stat, bliver den ugyldig. Han kan altsaa sende en Fuldmægtig ind i denne Stat for at hæve Pengene, men selv kan han ikke hæve dem. Naar man dernæst har meent, at Myndigheden og en Contracts Virkninger iøvrigt stedse bør bedømmes efter det samme Steds Love, da er dette ikke rigtigt. En Adskillelse derimellem er ofte nødvendig. Naar saaledes Nogen ved en i sit Hjem afsluttet Contract indrømmer en tinglig Ret over en Ting, som ligger i en anden Stat, kan det neppe betvivles, at Myndigheden maa afhænge af Hjemstedets Love, Contractens Virkninger derimod, hvad den tinglige Ret angaaer, maae rette sig efter Lovene paa det Sted, hvor den Ting ligger, hvorover den tinglige Ret skal have. Den

¹¹⁾ Erstedes *Gnomia* 4. D. S. 29.

¹²⁾ Jf. nedenfor Num. 23.

nævnte Afstillelse kan vistnok medføre, at en Person kan blive pligtig at opfylde en Contract, som vilde være ugheldig, hvis den i det Hele kunde bedømmes enten efter hans Hjemsteds eller efter Contractstedets Love. Men heri er neppe noget Paafalvende. Enhver myndig Mand veed, at der forekomme Forskjelligheder i de flere Staters Love om Contracter. Det kan derfor billigen fordrø, at han, naar han begiver sig ud i fremmede Lande og der afflutter Contracter, som sammesteds skulle opfyldes, gjør sig bekendt med disse Landes Forordninger om Contracter, og han kan ikke gjøre Regning paa at kunne imod slige Contracter benytte saadanne Indsigelser, som alene hans Hjemsteds Love hjemle. Derimod kan han ikke forudsætte, at han ved sit midlertidige Ophold i Udlandet skal tabe sin Myndighed. Han mister altsaa Umyndighedsindsigelse imod Contracterne, fordi han virkelig er myndig, og han mister de Indsigelser, som hans Hjemsteds Love muligen kunde give ham imod Contracternes Virkninger, fordi disse ikke skulle bedømmes efter bemeldte Love. Herved behandles han ikke anderledes, end enhver myndig Mand behandles i det Land, hvor han har indgaaet Contracter.

Ifølge den Mening, der saaledes her forsvares, kan en dansk Underfaat, som efter de danske Love er myndig, ikke med Virkning fremsætte Umyndighedsindsigelse imod sine efter opnaaet Myndighed foretagne Retshandeler, hvad enten disse ere foregaaede i Fædrelandet eller Udlandet, hvad enten han i Udlandet har contraheret med en anden Dansk eller med en Udlænding og hvad enten Sag om Retshandelen kommer under Paafjendelse her hjemme eller i Udlandet, om han end efter Lovene i dette vilde mangle Myndighed, dog kan for Udlændets Domstol muligen gjælde en særlig Forfærdelse, som, naar Sagen der skal paadømmes, kan bevirke en Afvigelse. Nogen positiv Bestemmelse herom indeholdes ikke i vore Love. Regelen kan fornemmeligen komme til Anvendelse, naar Enker eller myndige Piger indgaae Contracter paa fremmede Steder, da Lovene paa disse ofte ikke hjemle en saadan Myndighed, som vore Love indrømme dem.

Naar en Person, som efter de danske Love ikke er fuldmyndig, indgaaer en Retshandel, der efter disse Love paa Grund af manglende Myndighed er ugyldig, bør den ogsaa behandles som saadan, hvad enten den er foretagen i Indlandet eller Udlandet, hvad enten Personens Forpligtelse skal opfyldes her hjemme eller i Udlandet og hvad enten Sag om den bliver at paadømme ved en dansk eller ved en fremmed Domstol, om Personen end efter Lovene paa vedkommende Sted i Udlandet vilde være myndig¹³⁾, dog kan, ligesom ovenfor bemærket, en Afgivelse bevirkes ved en særlig Lov paa det fremmede Sted.

Dette maa gjælde, enten Personen er umyndig ifølge Lovenes almindelige Regler eller paa Grund af en Umyndigheds-erklæring. Under samme Regel komme ogsaa de Tilfælde, i hvilke det er formeent Personer, der ellers ere fuldmyndige, at indgaae disse Contracter¹⁴⁾, hvorhen fornemmeligen hører, at fuldmyndige Børn, som ere i Fællig med deres Fader, ikke maae være Forlovende for Penge eller Vorgen for Noget¹⁵⁾ og at disse ringere Frigsmænd ikke uden deres militære Foresattes Samtykke maae sælge deres Løssregjenstande eller stifte Gjæld¹⁶⁾. Naar en umyndig eller mindreaarig Person i Udlandet stifter en Gjæld, der er ugyldig ifølge Forordningen af 14de Mai 1754 §§ 1-3, kan dog ikke den Straf, som her anordnes, være anvendelig paa den udenlandske Creditor, og derfor synes med Hensyn til ham alt det at maatte falde bort, der er en Følge af Straffen. saa at navnlig Gjælden kan blive gyldig, naar den godkjendes af vedkommende Børge (forfaaibdt denne holder sig indenfor den ham anviste Virkefreds) eller Curator,

¹³⁾ Jfr. Stiftedecision i Bibl. f. Lovt. 1. B. S. 178-180.

¹⁴⁾ Dette synes at kunne betragtes som en speciel Umyndighed eller en Indskrænkning i Myndigheden, jfr. § 110.

¹⁵⁾ D. L. 1-23-9, jfr. Familieretten § 83 Nr. 5.

¹⁶⁾ Jfrdg. 5 Jan. 1753, 13 April 1754, Kr. Art. Nr. 29 Juli 1756 §§ 657-660, Plac. 4 Febr. 1766, Jfrdg. 26 Decbr. 1770. Jfr. Scheel's Bemærkninger til den danske Militairret S. 101-105.

eller af Debitor selv, efter at han har opnaaet Fuldmyndighed¹⁷⁾.

Regelen har med Hensyn til Forløfte og Behæftelser for Andre ubetydelig Hjemmel i D. L. 1—23—12, der befaler, at „Ingen, som ikke er sine fulde 25 Aar, skal være forpligtet, eller tilladt, at svare til noget Forløfte, eller Hægtelse, han inden, eller uden Rigtet, gjort haver“¹⁸⁾. Men denne Bestemmelse gaaer videre, idet saadant Forløfte eller Hægtelse er ugyldig, om Contracten ogsaa er indgaaet med Curators Samtykke. Dette kan ikke gjælde om andre Contracter, da det vilde komme i Strid med D. L. 3—17—34. Den Grundsætning, at den i Udlandet afsluttede Contract er ugyldig formedelsk Mangel paa Myndighed hos vedkommende Part, naar den af samme Grund ogsaa vilde være ugyldig, hvis den var indgaaet her i Rigtet, maa vel antages at gjælde om alle Contracter, forbi den efter ovenstaaende Udvikling ansees grundet i Forholdets Natur, men Grundsætningen faaer Anvendelse paa Forløfte og Hægtelse for Andre, om ogsaa Curators Samtykke til samme have, paa andre Contracter derimod ikkun, naar saadant Samtykke mangler. Nogen Udvikelse af Forskriften i D. L. 1—23—12 finder saaledes ikke Sted.

Da Højesterets Instructionen af 7de December 1771 § 30, som viser, at der kan blive at tage Hensyn til fremmede Love, naar Contracter ere afsluttede paa fremmede Steder, ikke afgjør, i hvilke Tilfælde disse skulle anvendes, afgiver den intet Beviis for, at Myndigheden skal bedømmes efter Contractstedets Love¹⁹⁾.

¹⁷⁾ Jfr. Ørstedes *Ennomia* 4. D. S. 17-18 og Dom i Jur. Art. 3. B. S. 45-53.

¹⁸⁾ Uagtet D. L. 1—23—12 nævner „Hægtelse“ uden nogen nærmere Bestemmelse, kan der dog kun siges til Hæftelser, som indgaaes til Fordeel for Andre, da Artiklen ellers kommer i Strid med D. L. 3—17—34. Det Samme oplyses ved den fjernere Rilde. Frdg. af 1 Juli 1619. Jfr. nedenfor § 90 Nr. 6.

¹⁹⁾ Just. 7 Decbr. 1771 § 30 er paaberaabt i den i Anm. 17 anførte Dom.

Imidlertid er det ved flere Domme²⁰⁾ og navnlig ved en Højesteretsdom af 8de Januar 1832²¹⁾ antaget, at Mindreaarighedsindsigelse ikke med Rette kan fremsættes imod en Contract, som en ikke fuldmyndig dansk Underfaat har indgaaet paa et fremmed Sted, efter hvis Love han vilde være myndig. Man kan end ikke af sidstnævnte Dom see, at det antages at være en Betingelse, at Contracten skulde have været opfyldt paa Contractstedet²²⁾.

At der ikke kan fremsættes nogen Umyndighedsindsigelse imod den af en Fremmed, som efter sit Hjemsteds Love er myndig, i sit Hjem foretagne Retshandel, om denne end angaaer Formuesgjenstande, som han her i Riget eier, eller den iøvrigt her skal have Virkning og han efter vore Love vilde mangle Myndighed, synes at være klart²³⁾. Men ogsaa med Hensyn til de af ham her i Riget foretagne Retshandeler bør han stedsbe behandles som myndig, hvad enten hans Forpligtelse skal opfyldes her eller i Udlandet og paa hvilket af disse Steder Sag om samme end kommer under Paafjendelse. Naar det i D. L. 5—1—2 siges, at alle Contracter skulle holdes, „som frivilligen gjøres af dennem, der ere myndige, og komme til deres Ravalder“, indbefatte Ordene ogsaa dem, der ere myndige og have opnaaet Ravalder efter deres Hjemsteds Love. Vil man paastaae, at der kun have Hensyn til Myndighed og Ravalder efter de danske Love, maa man tillige indrømme, at der kun sigtes til Contracter indgaaede af danske Underfaatter. D. L. 3—17—34, der ved at give Bestemmelse om Mindreaariges Contracter nærmere ophjser D. L. 5—1—2, kan ligesaa lide som D. L. 1—23—12 angaa Fremmede, der,

²⁰⁾ Jfr. Domme i Afskræ 2. B. S. 1-33, Jur. Art. 3. B. S. 45-53, Jur. Tidsskr. 6. B. 1. S. 121-125, 27. B. S. 65-68.

²¹⁾ Jur. Tidsskr. 27. B. S. 301-304.

²²⁾ Jfr. Dom i Jur. Tidsskr. 27. B. S. 65-68.

²³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 4 Septbr. 1819, 28 Juni 1823, 4 Septbr. 1824, 7 Martz 1837, 9 Jan. 1838, Just. M. Skriv. 6 Juli 1853, Dom i Jur. Ugeskr. 5. Aarg. S. 874-877. Jfr. dog om Egtefælskabets § 77 II. Nr. 2 (S. 416.).

om de end ikke ere 25 Aar gamle, efter deres Hjemsteds Love ere fuldmyndige og derfor i deres Fædreland have fri Raadighed over deres Formue, om de ogsaa i Handelsanliggender eller af anden forbigaaende Aarsag begive sig ind her i Riget. Vel har man Exempel paa, at der er bleven meddeelt en Ublænding, som efter sit Hjemsteds Love var fuldmyndig, en Bevilling, hvorefter han ogsaa med Hensyn til de Handlinger, han maatte foretage her i Danmark, skulde ansees som fuldmyndig, uagtet han ikke sine fulde 25 Aar efter Loven havde opnaaet²⁴⁾. Men heri ligger ikke nogen Erkjendelse af, at han, hvis saadan Bevilling ei var givet, skulde her have været behandlet, som om han havde manglet Fuldmyndighed. Bevillingen kan meget godt være ansøgt og meddeelt, for at han ikke her skulde møde nogen Vansteligheid i sine Forretninger derved, at de, med hvem han vilde afslutte Contractsforhold, muligen kunde befrygte, at en af ham i Tiden fremjat Mindreaarighedssindsigelse kunde komme i Betragtning²⁵⁾.

Mangler den Fremmede, som her i Riget foretager en Retshandel, Myndighed efter sit Hjemsteds Love, kan Retshandelen ikke opretholdes derved, at Personen efter vore Love vilde have været myndig. Smidstid synes den ovennævnte Højesteretsdom af 8de Januar 1832, hvis man iøvrigt vil bygge paa denne, at være gaaet ud fra en Grundsætning, der maa medføre, at Indsigelse paa Grund af manglende Myndighed i dette Tilfælde maa falde bort ved vore Domsstole.

Skal en Persons Myndighed bedømmes efter hans Hjemsteds Love, opstaaer det Spørgsmaal, hvorledes der skal forholde, hvis han intet Hjem har, hvis han veksler Hjem og hvis han har Hjem i flere Lande.

Har han intet Hjem, maa man stjelne mellem, om han har opgivet et Hjem, som han har havt, uden endnu at have faaet et nyt, eller om han aldrig har havt noget Hjem. I første Tilfælde maa Myndigheden rette sig efter Lovene paa

²⁴⁾ Bevill. 30 Decbr. 1823.

²⁵⁾ Jfr. Familieretten S. 30, 38 39 og nedenfor § 99 sidste Stykke.

hans forrige Hjem, da der ikke er Grund til, at deri skulde være foregaaet Forandring. I det andet Tilfælde maa man uden Tvivl gaae tilbage til hans Fødsel og sige, at hans Forældres Hjem eller, hvis han er et vægte Barn, hans Moders Hjem ved hans Fødsel maa betragtes som hans Hjemsted²⁶⁾. Søger han i en Sag Forsvar derved, at han efter Lovene i et vist andet Land ikke er fuldmyndig, og det oplyses, at han ikke har havt Hjem i dette Land, bliver Indsigelsen uvirksom.

Flytter Nogen fra et Land til et andet, der har en forskjellig Myndighedslovgivning, bør hans Myndighed med Hensyn til alle de Retshandeler, som han foretager efter Flytningen, uden Tvivl, enten de foregaae i hans nye Hjem, i hans forrige Fædreland eller andensteds, bedømmes efter Lovene paa hans nye Hjemsted²⁷⁾, medens Flytningen derimod ingen Indflydelse i omhandlede Henseende faaer paa de tidligere foretagne Retshandeler. Man har vel fra denne Regel villet gjøre den Undtagelse, at den, som alt havde opnaaet Myndighed, skulde beholde denne efter Flytningen, om han end efter Lovene paa sit nye Hjem vilde være umyndig, da Myndigheden som en erhvervet Ret ikke ved en saadan Omstændighed som Flytningen bør kunne tabes. Men Lovgivningen i et Land maa uden Tvivl ville, at Myndigheden, da denne ikke beroer paa Vedkommendes Villie, skal for alle de stadige Undersaatter bedømmes efter Landets egne Love. At opnaaet Myndighed betragtes som en erhvervet Ret, kan vel faae Virkning, naar der handles om Forandring i den samme Stats Myndighedslovgivning²⁸⁾, men Rettigheder, som af Nogen ere erhvervede i en vis Stat, kunne ikke ubetinget bevares, naar Personen flytter til en anden Stat. Overhovedet synes det, at vedvarende, reent personlige Forhold, saasom ei alene Myndig-

²⁶⁾ De vilkaarlige Regler om en Persons Forsørgelleshjem afgive neppe nogen Analogi.

²⁷⁾ Canc. Skriv. 17 Juni 1823, 9 Jan. 1838, Just. M. Skriv. 6 Juli 1853. Jfr. dog Canc. Skriv. 7 Marts 1837.

²⁸⁾ Jfr. § 63 Nr. 2 (S. 303-304).

hedsforholdet, men ogsaa det personlige Forhold imellem Ægtefæller og imellem Forældre og Børn, stedsse maae bedømmes efter Lovene paa vedkommende Personers Hjemsted og jaalebes forandres med dette.

Har Nogen samtidigen virkeligt Hjem i to Lande med forskjellig Mynlighedslovgivning, hvilket navnlig kan hændes, dersom Nogen i begge Lande eier faste Eiendomme, synes Mynligheden med Hensyn til de i hvert af Landene foretagne Rets-handeler at maatte bestemmes efter dette Lands Love. Dette kan vel have sin Uisrlighed, men der stjønnes ikke at være tilstrækkelig Grund til, at der i noget af Landene stulbe, uden i alt Fald ad Bevillingsveier, gjøres en Undtagelse fra dets Mynlighedslovgivning for en af dets stadige Undersaatter. Hvad de Rets-handeler angaaer, som foretages udenfor begge Landene, bør der sees paa, om Rets-handelen kan ansees afsluttet i Henshold til Lovene i et af de Lande, hvor den vedkommende Person har Hjem, i hvilket Fald dette Lands Mynlighedslove blive at følge; ellers synes Mynligheden at burde rette sig efter det Hjemsteds Love, hvorved Rets-handelens Bestaaen meest begunstiges, da den ikke bør erklæres for ughldig, med mindre det er vist, at Retsreglerne forbre det.

3. Adels- og andre Standsrettigheder have kun Betydning i den Stat, hvor de ere tilstaaede, med mindre andre Staters Love særligen indrømme, at der tages Hensyn til dem. Fremmed Adelskab har hos os i og for sig ingen Virkning²⁹⁾.

4. De efter fremmede Love forstlydte Virkninger af Banære og Straffe kunne ikke faae nogen Anvendelse her i Riget, og de i vore Love bestemte Virkninger af Banære og visse Straffe³⁰⁾ kunne ikke antages at have Hensyn til den efter fremmede Love forstlydte Banære og de udenlands idømte Straffe. Dog maae Følgerne af naturlig Banære indtræde, om end den Forbrydelse eller anden Handling, som medfører

²⁹⁾ D. R. 1—2—11 og 12. Sfr. Personretten § 45.

³⁰⁾ Sfr. Personretten §§ 60-70.

slig Vanære, er foretagen udenfor Riget, og visse Virkninger af de bethdeligere Straffe³¹⁾ maae uden Tvivl kunne udbides til lignende Straffe, der udstaaes eller ere udstaaede udenfor Riget.

5. De i vore Love bestemte Virkninger af modtagen Fattigunderstøttelse³²⁾ kunne ikke gjælde om den Fattighjælp, der er modtagen udenlands, med mindre den er bleven erstattet af en dansk Fattigcommune, som dertil har maattet ansees forpligtet.

§ 75.

Tinglige Retsforhold.

1. Tinglige Retsforhold maae bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor den Ting, hvorover den tinglige Ret habes eller paaftaaes at habes, er beliggende (lex rei sitæ). Slige Forhold slutte sig alle til visse Ting og disse angive ved deres Beliggenhed, hvilke Love de ere undergivne. Af Statens Herredømme følger ogsaa, at naar dens Love foreskrive, hvilke Ting der kunne erhverves og hvorledes de skulle erhverves, hvorledes Eienbomsgjenstandene skulle behandles, hvilke Byrder der ere forbundne med Eienbommene, hvorledes andre tinglige Rettigheder over de forstjellige Slags Ting kunne stiftes, hvilket Forhold der finder Sted imellem flere tinglige Rettigheder i den samme Ting o. s. v., maa derved sigtes til saadanne Ting, som befindes i selve Staten, og at der ikke kan have Hensyn til Ting, der ere udenfor samme. Over disse sidste har Staten intet Herredømme og den kan derfor ikke give Regler om dem i anførte Henseender.

³¹⁾ See Frdg. 18 Decbr. 1750, 9 Marts 1838 § 6, Lov 9 April 1851 § 7 Nr. 5 og § 15, Lov 10 Mai 1854 § 15 Nr. 1 og § 41 Nr. 2, Lov om Gaandværksbriev m. v. 29 Decbr. 1857 § 2 Nr. 3 og §§ 9 og 11, Lov om Børnepligten 2 Marts 1861 § 5.

³²⁾ Jfr. Personretten § 82.

Man bør, hvad de omhandlede Forhold angaaer, ikke stjelne imellem urørlige og rørlige Ting. Disse sidste kunne vel søres fra et Rige til et andet, men denne Omstændighed kan dog ikke indeholde Grund til, at de, saalænge de forblive paa et Sted, ikke skulle ligesaa vel som de faste Eiendomme behandles efter de Love, der gjælde paa dette Sted. Smidlertid har man dog troet, at de rørlige Ting, for at man skulde faae et blivende Sted for dem, burde betragtes, som om de stedsfæ vare paa vedkommende Persons Hjemsted, hvilket man har anseet saa meget nødvendiggere, som der gives rørlige Ting, der for længere Tid ikke ere paa noget vist Sted, saasom Skibe paa en Søreise, eller Varer, som forsendes navnlig imellem fjernt fra hinanden liggende Steder. Man har derfor antaget, at de rørlige Ting burde behandles efter Lovene paa Personens Hjemsted. Men om man end vil see bort fra, at et Hjemsted ogsaa er foranderligt, kunne Ting ikke fingeres at være hvor de ikke ere, med mindre dette har positiv Hjemmel og en saadan haves i alt Fald ikke i vore Love. At Underpant i rørligt Gods skal thinglyses ved Pantfætterens personlige Værnething¹⁾, kan ikke her paaberaabes; thi deraf kan man naturligvis ikke slutte, at en Udlænding kan med Virkning her i Riget pantfætte sine herværende rørlige Ting efter Lovene paa det Sted, hvor han har sit personlige Værnething. Hvad de Ting angaaer, som i længere Tid ere i Bevægelse fra Sted til andet, kan det vel blive fornødent, for at Raadighed over dem i den Tid ikke skal savnes, at finde et Blivested for dem, hvilket i Almindelighed vil være deres Bestemmelsessted, eller det Sted, hvorhen de ere bestemte at skulle vende tilbage, og ofte vil falde sammen med Eierens Hjemsted²⁾, men man kan dog ikke, for at faae dem ind under en fast Regel tilligemed de øvrige rørlige Ting, danne en Regel, som ikke passer for den langt overveiende Deel af bevægeligt Gods. Det Uholdbare i den Regel, der gives om de rørlige Ting, viser sig strax,

¹⁾ Jfrdg. 24 April 1833 § 2, 28 Juli 1841 § 1, 28 Marts 1845 § 14.

²⁾ Jfr. Domme i Jur. Tidsskr. 19. B. S. 25-34, 22. B. S. 151.

naar man spørger om, hvilken Persons Hjemsted der i omhandlede Henseende skal komme i Betragtning. Herom giver Regelen ikke noget sikkert Svar, eftersom flere Personer, der have Hjemsted i forskjellige Lande, kunne staae i Retshforhold med Hensyn til den samme Ting. Fornemmeligen sigtes vel til Eieren Hjemsted, men herved hæves ikke Vanskeligheden, naar der imellem flere Personer med forskjelligt Hjemsted tvistes om selve Eiendomsretten.

Naar det i Lovbogens Fortale siges, at de, som eie noget Gods i Danmark, skulle rette sig efter Danst Lov, antydes vel den Grundsætning, at saadant Gods skal behandles efter de danske Love³⁾, men Regelen, saaledes som den fremsættes, at de skulle „rette sig efter alt, hvis her staaer skrevet i denne Lovbog, saafremt de ville undgaae den Straf, som i den sat er“, er dog meget ubestemt. Udtrykket „Gods“ omfatter baade rörlige og urörlige Ting⁴⁾. Man har vel meent, at der sigtedes alene til Grundeiere⁵⁾, men denne Indskrænkning synes at mangle tilstrækkelig Grund, da under Gods paa mangfoldige Steder indbefattes ogsaa Løsøre⁶⁾.

Naar den ovenfor fremstillede Grundsætning fastholdes, behøves ikke mange Bemærkninger om de enkelte tinglige Retshforhold.

2. En Persons Nødvendighed til at erhverve eller afhænde Eiendom eller til at stifte en tinglig Ret afhænger, efter hvad i foregaaende § 74 er udviklet, af Lovene paa hans Hjemsted. Men naar en Stats Love ubelufte en vis Klasse af Personer, som kunne findes i forskjellige Stater, fra Erhvervelse af visse Gjenstande, maa dette gjælde om alle slige Gjenstande, der findes i Staten, uden Hensyn til hvor den, der vil erhverve, boer. Saaledes t. Ex. kunne danske Bøder ikke ved Contract

³⁾ Jfr. D. L. 1-4-13 og 5-10-3.

⁴⁾ Jfr. Plac. 30 Novbr. 1821, Concession 4 Septbr. 1857 § 6.

⁵⁾ Ørstedes *Eunomia* 4. D. S. 6, Haandb. 1. B. S. 3.

⁶⁾ Jfr. t. Ex. D. L. 1-1-5, 1-4-1, 11 og 34, 1-5-3 og 20, 1-6-6, 1-8-4.

erhverve faste Eiendomme i de Lande, hvor det er forbudt
 Nøder at besidde flige Eiendomme.

3. Formen for Eiendomsafhændelser, hvorom de forskellige Staters Love ikke lidet afvige fra hverandre, maa rette sig efter Lovene i det Land, hvor den Ting, være sig en rørlig eller urørlig, der skal afhændes, ligger⁷⁾, uden at den ene eller anden Parts Hjemsted eller Contractstedet kommer i Betragtning. Ved rørlige Ting maa sees paa det Sted, hvor de findes sig i det Dieblig, Afhændelsen fuldbehæves. Naar saaledes en Rejsende medbringer Ting, som han efterhaanden sælger i forskellige Lande, vil snart den blotte Contract være tilstrækkelig til Eiendomsoverdragelse⁸⁾, snart maa dertil komme Overleverelse. Skibe, som ere paa en Søreise, kunne vel komme ind under den almindelige Regel, men i Almindelighed behandles de dog efter Lovene paa det Sted, hvor de høre hjemme og under hvis Flag de seile. Er Eiendom over en Ting fuldstændigen erhvervet paa et Sted efter dets Love, kan Erhvervelsen ikke svækkes derved, at Tingen senere bringes ind i et Land, hvor flere eller andre Former udfordres til Erhvervelsen.

4. Hævd maa bestemmes efter Lovene paa det Sted, hvor den Ting er, der skal hæves⁹⁾. Faste Eiendommers Hævd frembyder i saa Henseende ingen Vanstieligheder, men saadanne opstaae letteligen, hvad rørlige Ting angaaer, naar disse føres fra et Land til et andet, da disses Hævdslovgivninger kunne være forskellige med Hensyn til saavel Betingelser for Hævdsbefiddelsen som Tiden. Saaledes t. Ex. er Hævdstiden for rørlige Ting efter dansk Ret 20 Aar¹⁰⁾, efter den romerske Ret¹¹⁾ og den østerrigste Ret¹¹⁾ 3 Aar og efter preussisk Ret 10 Aar¹²⁾.

⁷⁾ Jfr. D. L. 5—3—28.

⁸⁾ Saaledes efter fransk Ret, Code civile art. 1138.

⁹⁾ Jfr. D. L. 5—5—1 og 2.

¹⁰⁾ Lex unica C. de usucap. transf. (VII. 31), Pr. Inst. de usucap (II. 6).

¹¹⁾ Allg. bürgerl. Gesetzbuch f. die Oesterr. Monarchie § 1466.

¹²⁾ Allg. Landrecht f. d. Preuss. Staaten I. 9. § 620.

Kommer Tingen, efter at Hævd er begyndt, til et Land, hvor Vetingelserne for Hævdsbesiddelsen ere strengere, kan i dette Land den foregaaende Besiddelse ikke komme i Betragtning. I Lande, hvis Hævdsloves Vetingelser ere oplybte, synes Tiderne, da Tingen har været i det ene og i det andet af disse Lande, at kunne lægges sammen. Har Tingen i en Mellemtid været i et Land, hvor den ikke har kunnet hævdes, kommer det an paa Lovgivningen i det Land, hvor Hævden paastaas at være fuldendt, om Tiden før og Tiden efter Hævdsbesiddelsens Afbrudelse kunne lægges sammen.

Føres Tingen efterhaanden til flere Lande, hvor Hævdstiden er forskjellig, maa Tingen, naar iøvrigt ikke er nogen Mangel ved Hævdsbesiddelsen, kunne hævdes i ethvert af dem i den for dette Land bestemte Tid. Naar saaledes en Ting, hvis Hævd er begyndt i Danmark, bringes til et Sted, hvor den romerske Ret gjælder, maa Tingen der kunne hævdes i 3 Aar, og den saaledes fuldenbte Erhvervelse kan, hvis Tingen derefter føres tilbage til Danmark, inden den danske Hævdstid er udløben, ikke svækkes ved en her fra den forrige Eiers Side anbragt Klage. Men Spørgsmaal er, om ikke Hævdstiderne kunne sammenlægges, naar intet af Landenes Hævdstid er fuldendt i Landet selv. Dette maa, naar man gaaer ud fra, at overhovedet Sammenlægning af de i forskjellige Stater forløbne Hævdstider nogenjinde kan finde Sted, besvares bekræftende, forsaavidt Tingen kommer fra en Stat, hvor Hævdstiden er kortere, til en anden, hvor denne Tid er længere. Bringes Tingen fra en Stat, hvor Hævdstiden er længere, til en anden, hvor den er kortere, maa denne heelt udløbe og regnes fra det Dieblif, Tingen kom ind i sidstnævnte Stat, med mindre dog den længere Hævdstid, som er bestemt i den Stat, hvor Tingen var forud, udløber tidligere. Naar saaledes en Ting, der har været i Hævdsbesiddelse i Danmark i 18 Aar, føres til et Sted, hvor de romerske Hævdsregler gjælde, vil Hævdserhvervelsen være fuldendt, saasnart Tingen har været i en fortsat Hævdsbesiddelse paa sidstnævnte Sted i 2 Aar¹³⁾.

¹³⁾ Jfr. § 64 Nr. 1 (S. 311-312).

5. At de Bestemmelser, som en Stats Lovgivning indeholder om Lehn, Stamhuse, Bøndergaarde eller andre Slags Eiendomme, maae anvendes paa alle slige Eiendomme, der findes i Staten, om end Besidderen eller Eieren er en Fremmed, som har sit Hjem i en anden Stat, kan neppe være Tvivl underkastet.

6. Et Eiendomsføgsmaal med alle sine Betingelser og Følger, saasom hvorvidt det kan gøres gjældende imod enhver trosthyldig Besidder — forudsat dog, at han ikke efter Reglerne om Eiendomsørhvervelser er bleven Eier, — om der skal gives Besidderen, som mister Tingen, Erstatning, fra hvilken Tid Frugter eller andre Indtægter af Tingen skulle tilsvares o. s. v., maa rette sig efter Lovene paa det Sted, hvor Sagen forfølges, da dette er Regelen om Rettergangsløse i Almindelighed¹⁴⁾). Nævnte Sted vil som oftest være det, hvor den Ting, der tilbageføres, ligger¹⁵⁾).

7. I flere Landes Lovgivninger erkendes ingen tinglige Brugsrettigheder og saadanne kunne derfor kun stiftes over Ting, som befindes i Lande, hvis Love hjemle disse Rettigheder¹⁶⁾). Foraaavdt en tinglig Brugsret maatte være erhvervet over en rørlig Ting og denne derefter bringes ind i en Stat, hvor slig Ret ei er kjendt, kan den ikke der gøres gjældende, fordi man sammesteds ikke kan faae Anerkjendelse af et Retsinstitut, som der er ukjendt¹⁷⁾), og derfor maa, naar Eieren sælger Tingen til en tredje Mand, Brugsretten ophøre.

8. Panteretten bliver med Hensyn til baade Betingelser, Form og Virkninger, hvorunder ogsaa hører den indbyrdes Følgeorden imellem flere Forbringere, der hæfte paa samme Ting, at bedømme efter Lovene paa det Sted, hvor den pantsatte Ting ligger. En lovbestemt Panteret, som er foreftreuet i et Lands særlige Love, kan ikke have Virkning i Henseende

¹⁴⁾ Jfr. § 80.

¹⁵⁾ Jfr. D. L. 1—2—18, 1—4—13, 5—10—3.

¹⁶⁾ D. L. 5—8—13, Frbg. 4 Decbr. 1795, 25 Novbr. 1831.

¹⁷⁾ Jfr. § 72 S. 373.

til Ting, som Skyldneren eier i fremmede Lande, da den Lov, hvorpaa Panteretten grunder sig, ikke kan have nogen Kraft i disse¹⁸⁾. Til contractmæssigt Pant, naar det ikke er Løssøre, som gives i haandsaaet Pant, udfordres hos os altid et Pantebrevs Thinglæsning (D. L. 5—7—7). Da denne, hvis Gjenstanden er rørlige Ting, skal stee ved Pantfætterens personlige Værnething¹⁹⁾, og Fremmede, som ikke her have noget Hjemsted, ikke heller her have noget personligt Værnething, kunne de ikke give Underpant i deres her i Riget værende rørlige Gods, idet den nødvendige Form for Panteretten ikke kan blive opfyldt. Den anførte til Udvælsen af nogen Panteret her i Riget nødvendige Form medfører fremdeles, at den Pantfætning, som er steet udenfor Riget paa et Sted, hvor den romerske Rets Grundsætning, at en Contract er tilstræffelig til Stiftelse af Underpant²⁰⁾, gjælder, eller iøvrigt er foregaaet i Overensstemmelse med de der bestaaende Regler, ikke kan have nogen Virkning her i Riget, og det hverken med Hensyn til Ting, som paa Pantfætningsstiden her befindes, eller til saadanne under Pantfætningen indbefattede Ting, der senere føres hertil. Dog maa i sidste Tilfælde undtages haandsaaet Pant.

Smidleritid kan der spørges, om ikke, naar her i Riget steer Execution i en rørlig Ting, som er indbefattet under en i et fremmed Land foregaaet Pantfætning og derefter ført hertil, saadan Panteret maa have Virkning. Dette kan navnlig faae Anvendelse, naar et i Udlandet pantsat Skib kommer hertil. I et enkelt Tilfælde er den bekræftende Mening bleven antagen ved en i Højesteret stadfæstet Auctionskjendelse²¹⁾.

¹⁸⁾ Jfr. bog om Bobmeri S. 399.

¹⁹⁾ Jfrbg. 24 April 1833 § 2, 28 Juli 1841 § 1, 28 Marts 1845 § 14. Jfr. bog D. L. 4—5—9.

²⁰⁾ Jfr. § 7 Inst. de act. (IV. 6), L. 17 § 2 D. de pactis (II. 14), L. 13 § 3 D. de pignorib. (XX. 1).

²¹⁾ Jfr. Jur. Ugeskr. 7. Aarg. S. 273-277, Schlegels Samling af Højesteretsdomme 1. B. S. 52-53. Jfr. ogsaa Domme i Jur. Tidsskr. 19. B. S. 25-34, 22. B. S. 151 eller i Schlegels nævnte

Men jeg skulde dog ansee det tvivlsomt, om Spørgsmaalet ikke bør besvares benegtende. En i Ulandet stæet Pantfætning af en rørlig Ting, hvorum Intet er kundgjort her i Riget ved behørig Thinglæsning, kan dog upaatvivleligen ikke have Virkning, naar Pantfætteren her afhænder og overleverer Tingen til en tredje Mand, der er ubekjendt med Pantfætningen, eller iøvrigt til Fordeel for en saadan Mand raader over Tingen, medens denne er her tilstede, da det Mødsatte vilde komme aldeles i Strid med Niemebet, hvori Formen for en Pantfætning er forestreven. Men kommer den udenlandske Pantfætning ikke i Betragtning i slige Forhold, er der ikke Grund til at tillægge den Virkning i andre Forhold her i Riget, naar Panteretten støder sammen med Andres her erhvervede Rettigheder over Tingen. I alle Tilfælde maa man lige meget antage, at vore Loves Regler om Pant kun have Hensyn til Pant, der er stiftet i Overensstemmelse med disse Love. Desuden kan man, hvis man skal agte den udenlandske Pantfætning under Executionen, komme til at tillægge den større Virkning, end den har i det Land, hvor den er stiftet. Hvorvidt Underpant i Løssøre tilstedes og hvilken Virkning det har i Forhold til anden af Pantfætteren paadragen Gjæld, er bestemt paa forskjellig Maade i de forskjellige Landes Lovgivning. Den, som under Executionen paastaar, at den Gjenstand, hvori Udlæg søges, er lovligen pantsat i Ulandet, maa naturligvis godtgjøre dette, hvis det mødfiges, hvilket ikke er i nogen Strid med almindelige Regler. Men disse Regler medføre, at man med Hensyn til Udlægsordenen imellem flere Forbringere maa her i Riget rette sig udelukkende efter de danske Love. Dette følger deraf, at Udlægsordenen hører til Rettergangsreglerne ²²⁾ og at ellers en uopløselig Forvirring kunde

Samling 3. R. S. 397-401, men af disse sidstnævnte Domme kan man neppe drage nogen sikker Slutning i omhandlede Henseende, da begge de Panterettigheder, som Dommene angaaer, vare stiftede som medførende Panterettigheder i Norge.

²²⁾ Jfr. § 80 Nr. 11.

opstaae, dersom under Executionshforretningen flere Forbringinger gjordes gjældende, som efter fremmede Love, hvorefter de iøvrigt burde bedømmes, skulde have en forskjellig Plads i Concurssordenen. Men dersom saaledes under Executionen den udenlandske Pantsætning skulde agtes og Pantefordringen gives Fortrin efter de danske Loves Forskrifter om Pant fremfor de Forbringinger, for hvilke Udlæg skal stee, vilde det kunne hænde, som ovenfor er bemærket, at Pantefordringen fik en Forrang, der slet ikke tilkommer den efter Lovene i det Land, hvor den er stiftet. Det Ovenstaaende gjælder om Pant i Almindelighed. En Undtagelse maa uden tvivl gjøres med Hensyn til saadanne Forbringinger, som efter de hos de søfarende Folk vedtagne eensformige Regler hæfte med Panteret eller Fortrinsret paa et Skib, uagtet det er paa en Rejse, saasom Forbringinger paa Bodmeri og for Havaribidrag. Slige Forbringinger maae, om de end ere stiftede i Udlandet, have Plads efter de danske Loves Regler, naar der her i Riget stæer Execution i Skibet²³). Thi dersom det Vaand, der ved disse Forbringinger lægges paa Skib og Ladning, ikke blev anerkjendt overalt, vilde den Sikkerhed, som alle Landes Love søge at give dem, aldeles ikke opnaaes.

Hvis Noget, som her pantsætter sin hele Formue og lader Pantebrevet læse ved sit herværende personlige Værnething, tillige eier Gods paa saadanne Steder udenfor Riget, hvor den Grundsætning, at en Contract er tilstrækkelig til Stiftelsen af Underpant, gjælder, maa ogsaa dette Gods antages at være pantsat, da Betingelsen for en Panteret paa disse Steder er fhybestgjort, idet der ikke sees paa, hvor Pantecontracten er afsluttet eller hvor Pantsætteren har sit Hjem; og ligeledes maa en Panteret, der her er erhvervet over en rørlig Ting, som derefter bringes til et Sted, hvor en Contract kan give Pantet, kunne der udøves over Tingen. At Ting, som den, der her lovgivsbigen har pantsat Alt, hvad han eier eller eienedes

²³) Jfr. Domme i Schlegels Samling af Høiesteretsdomme 3. B. S. 436-442, Jur. Ugeskr. 8. Aarg. S. 139-140, f. 1850 S. 633-640, f. 1853 S. 321-325, f. 1854 S. 747-749.

vorber, senere lader søre herind i Riget, komme ind under Bantsætningen, forstaaer sig.

9. De af Besiddelsen som saadan følgende Retsforhold old maae, om Besiddelse end ikke kan betragtes som en tinglig Ret, af de samme Grunde, der gjælde om en saadan, bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor den besiddede Ting befindes.

§ 76.

Obligatoriske Retsforhold.

Med Hensyn til obligatoriske Retsforhold maa man stjelue imellem, om de opstaae ved Contract, ved eenfaldige lovlige Handlinger eller ved retsribige Handlinger. Hvad Myndigheben angaaer til at forpligte sig paa disse Maader, gjælder dog om alle den samme Regel. Denne er allerede tidligere fremstillet¹⁾.

1. Contracter. 1. Da det paa fremmede Steder ofte ste ikke er muligt at iagttage den Form, som for en Contract maatte være foreskrevet i det Lands Lov, efter hvilke Contracten iøvrigt bliver at bedømme, synes det i Almindelighed at maatte være tilstrækkeligt, at Contracten er indgaaet i den Form, der er anordnet paa Contractstedet (*locus regit actum*)²⁾. Dette har hos os udtrykkelig Hjemmel med Hensyn til Vexler³⁾. Dog er gjort den Undtagelse, at danske Underfaatter, som under den enes eller begges Ophold i Udlandet contrahere en Vexelforpligtelse med hinanden, skulle følge de danske Lov³⁾, hvorved dog maa være forudsat, at Forpligtelsen skal opfyldes her hjemme. Denne Bestemmelse, der forresten ikke angaaer Vexelens Form alene, synes, da der neppe kan være nogen særlig Grund til en saadan blot for Vexler, at afgive Analogi for, at danske Underfaatter, som i Udlandet indgaae med hinanden andre Contracter, der skulle fuldbyrdes

¹⁾ Jfr. § 74 Nr. 2 (S. 377-388).

²⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugefr. f. 1857 S. 122-128.

³⁾ Jrbg. 18 Mai 1825 § 9.

her hjemme, bør saavidt muligt iagttage den i de danske Love foretrekkne Form. Foruden denne Afvigelse fra den anførte almindelige Regel kan en Undtagelse ogsaa bevirkedes ved den bindende Maade, hvorpaa et Lands Love gjøre en eller anden Contractes Gyldighed afhængig af en vis paabuden Form⁴⁾. Angaaende Brugen af det stemplede Papir ere særlige Regler givne⁵⁾.

2. At bestemme, efter hvilket Steds Love en Contract iøvrigt bør bedømmes, medfører stor Vanskelighed paa Grund af Contracternes store Forskjellighed, de høist forskjellige Omstændigheder, hvorunder de kunne indgaaes, Parternes Raadighed til at vedtage vilkaarlige Bestemmelser og forbi Contracter ordentligviis ikke ved nogen vis Gjenstand slutte sig til et bestemt Sted. Som almindelig Grundsætning kan man uden Tvivl antage, at det Steds Love bør komme i Betragtning, som Parterne frivilligen have villet underkaste sig. Men i Anvendelsen af denne Grundsætning møde Vanskelighederne. Den medfører, at der først maa sees hen til, om Parterne udtrykkelig eller stiltiende have vedtaget, hvilke Love de skulle anvendes paa deres Contractsforhold, i hvilket Tilfælde en slig Bestemmelse bliver at følge⁶⁾. Findes ingen saadan Vedtagelse, og det da skal afgjøres, hvilket Steds Love Parterne efter Forholdets Bestaffenhed kunne formodes at ville have undergivet sig⁷⁾, ere de Steder, om hvis Love de bliver Spørgsmaal, deels det, hvor Contracten er afsluttet, deels det, hvor den skal opfyldes, og deels Parternes Hjemsted paa den Tid, Contracten oprettes. Undertiden kan enhver af Parterne have tænkt paa et forskjelligt Sted, hvis Love de have formeent at maatte komme til Anvendelse. I saa Fald maa der sees paa, hvilke Love den Forpligtede maa antages at have taget

⁴⁾ Vir. Frdg. 9 Juni 1812 § 1, der dog er ophævet ved Frdg. 23 Mai 1827.

⁵⁾ Lov om det stemplede Papir af 19 Febr. 1861 §§ 89 og 90.

⁶⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugestr. f. 1851 S. 545-550.

⁷⁾ Jfr. § 72 S. 372.

Hensyn til, fremfor hvad den Berettigede har tænkt sig sig, da der i Tvivl ikke ved Dom kan paalægges den Forpligtede anden Indskrænkning i Friheden end den, som det maa ansees godtgjort, at han har underkastet sig. Er i saadanne Tilfælde Contracten tosidet, kan det blive nødvendigt at anvende paa hver af Parternes Forpligtelser et forskjelligt Steds Love. En saadan Afstillelse har man i Systemerne været utilbøielig til at indrømme videre end undtagelsesviis og fornemmeligen naar en Contract indgaaes ved Brevvevling imellem Personer, der opholde sig i forskjellige Lande, idet man har formeent, at det maatte følge af Sagens Natur, at Parterne maatte ville have deres gjensidige Forpligtelser, der betinge hinanden, bedømte efter de samme Love. At dette kan skee, er nu vistnok ønskeligt og undertiden vel endog nødvendigt, i hvilket sidste Tilfælde det enkelte Sted maa udfindes, efter hvis Love der skal dømmes, men ellers bliver den omhandlede Afstillelse uundgaelig, fordi der, naar hverken den særlige Contracts Bestaaffenhed eller de samme ledsagende Omstændigheder henviser til et enkelt Steds Love som dem, der skulle lægges til Grund for Forholdets Bedømmelse, og det tværtimod maa antages, at hver af Parterne virkelig har villet forpligte sig i Henshold til et forskjelligt Steds Lovgivning, mangler tilstrækkelig Grund til at foretrække det ene for det andet Steds Love⁶⁾). Iøvrigt er det med Hensyn til Contracters Hovedvirkninger ordentligviis ikke af Bigtighed, efter hvilket Lands Love de blive bedømte, da det overalt er den almindelige Regel, at contractmæssige Forpligtelser skulle holdes, hvorfor Parterne ofte lade deres Sag paa kjende efter Lovene paa det Sted, hvor den behandles, uden at henskyde sig under fremmede Love, uagtet de dertil maatte være berettigede⁷⁾); men angaaende enkelte Puncter ere Afvigelserne imellem de forskjellige Landes Lovgivelser ikke saa, som naar der handles om, hvilke særlige Indsigelser der kunne fremsættes imod enkelte Contracter, hvorledes contractmæssige

⁶⁾ Jfr. Schönning Bemærkn. ved Lovens 4. Bog S. 13-27.

⁷⁾ Jfr. t. Gr. Dom i Jur. Ugefr. 8. Aarg. S. 139-144.

Forpligtelser forældes, hvorvidt Renters Udeblivelse medfører, at Hovedstolen strax forfalder til Betaling, c. f. v.

At undtagelsesviis Lovene paa det Sted, hvor Sagen paa-
kjendes — om Forholdet end henviser til et andet Steds Love
— blive at anvende, naar hine Love indeholde om den ved-
kommende Art Contractsforshold Bestemmelser af en tvingende
Natur, følger af den almindelige Regel om flige Love¹⁰⁾.

3. Vore Love indeholde ingen positiv Regel om, efter
hvilket Steds Love Contractsforshold skulle bedømmes. En
særlig Bestemmelse er vel given om trukne Vexlers Form og
Indhold¹¹⁾, men denne Bestemmelse angaaer ikke iøvrigt de af
Vexelforbindelsen opstaaende Forpligtelser¹²⁾. Imidlertid har
man troet i vore Love at finde den Regel, at Contracter, som
en dansk Undersaat indgaaer i fremmede Lande, ordentligviis
bør bedømmes efter det Lands Love, hvorunder de ere stiftede,
hvorved man uden Tvivl har forudsat som Noget, der fulgte
af sig selv, at de her i Riget af danske Undersaatter indgaaede
Contracter bør bedømmes efter de danske Love. For hiin
Sætning har man foruden den ovenfor antydede Bestemmelse
om Vexler paaberaabt sig D. L. 4—6—1 (jfr. Decret af 1ste
Juli 1746 § 1) og fornemmeligen Instructionen for Højesteret
af 7de December 1771 § 30¹³⁾. Men om det ogsaa ind-
rømmes, at disse Love forudsætte, at de paa fremmede Steder
afsluttede Contracter „ordentligviis“ blive at bedømme efter
fremmede Love, faaes dog ikke derved nogen Regel om, i
hvilke Tilfælde disse Love og navnlig Contractstedets Love
skal anvendes. Derom kan ingen Regel uledes af de nævnte
Love. Ligesom Højesteret efter Instructionens § 30 kan finde
det „uomgjængeligt fornødent“, at fremmede Love paaberaabes
i „de Sager, der reise sig af det, som paa fremmede Steder
er contraheret“, saaledes kan Højesteret i disse Sager efter

¹⁰⁾ Jfr. § 72 S. 373 og nedenfor Nr. 7 (S. 412-414).

¹¹⁾ D. L. 5—14—9, Frdg. 18 Mai 1825 § 9.

¹²⁾ Jfr. nedenfor Nr. 4 Lit. h og Nr. 6 (S. 410 og 412).

¹³⁾ Ørstedes *Ennomia* 4. D. S. 8-9.

Omfærdighederne muligen ogsaa finde det uforløbent. Heller ikke indeholde vore Love Bestemmelser, som kunne være til Hinder for, at de her i Riget afsluttede Contracter bedømmes efter fremmede Love, saafremt Forholdets Bestaaffenhed fører det med sig¹⁴). Ordene i D. L. 4—6—1 tilholde vel, at der med Søforsikringsbreve, „om de her i Kongens Riger og Lande sluttes“, skal forholdes efter de efterfølgende Forftrivter i Lovene, men disse gaar, saavidt skjønnes, tydeligen ud fra, at Forsikringsgiverne ere her hjemmehørende Personer eller at Forsikringscontracten i alt Fald foruden at blive afsluttet tillige skal opfyldes her, og ere da ikke imod, at en Søforsikring, der her i Riget indgaaes med fremmede Forsikringsgivere, som her komme tilstede eller have en Fuldmægtig, bedømmes, naar den skal opfyldes paa deres Hjemsted, efter fremmede Forsikringsregler, forsaavidt dette maatte hjemles ved Forholdets Bestaaffenhed¹⁵). Særligt er det sædvanligt, at fremmede Forsikringselskaber, som her i Landet tegne Forsikringer ved Fuldmægtig, vedtage, at Contracterne bedømmes efter danske Love og Vedtægter¹⁶). D. L. 4—8—1 vil ligeledes, at „alle Sager, som af denne Søhandel deres Oprindelse have, eller og af denne Søret dependere“, skulle efter „denne Søret paa- kjendes“. Det Almindelige vil vistnok ogsaa være, at slike Søfager og derfor ogsaa de Contracter, hvorpaa de maatte grunde sig, blive i det Hele at bedømme efter de danske Love, men Regelen gaar dog neppe videre, end at dette skal stee, forsaavidt Sagen har Oprindelse eller afhænger af den danske Søret, og kan saaledes ikke være til Hinder for, at en her i Riget afsluttet Contract angaaende et Søfartsanliggende bliver med Hensyn til sine Virkninger i fremmede Lande at bedømme efter fremmed Ret, naar Retsforholdets Natur tilholder dette¹⁶).

¹⁴) Jfr. nedenfor Nr. 4 Littr. b (S. 408).

¹⁵) Jfr. Domme i Jur. Ugefr. f. 1851 S. 545-550, f. 1855 S. 382-384.

¹⁶) Jfr. nedenfor Nr. 4 Littr. g (S. 409-410) og Dom i Jur. Ugefr. f. 1853 S. 65-70.

4. Efter hvilket Steds Love et Contractsforhold ifølge sin egen Natur bør bedømmes, naar Intet derom kan anses vedtaget imellem Parterne, er meget omdiskutet. I Contracten ere tvende Bestanddele, som fornemmeligen kunne komme i Betragtning: dens Afslutning og dens Opfyldelse, der begge maae foregaae paa et vist Sted, og der spørges da, hvilken af disse de: i den omhandlede Henseende er den væsentligste. Det forekommer mig, at dette er Afslutningen, da ved samme Grundlaget er givet for Parternes hele Retsforhold. Det har ogsaa været den meest almindelige Mening, at Contractstedets Love ere de afgjørende. Ved Contractstedet forstaaes det Sted, hvor Afslutningen er kommen til Endelighed, saa at Parternes overensstemmende Villie er tilveiebragt. Hvor Forberedelserne til Contracten ere foregaaede, kommer ikke i Betragtning. Som Grund for, at Contractstedet skulde foretrækkes, anføres i Almindelighed, at det er med Hensyn til de Love, som gjælde paa det Sted, hvor Contracten oprettes, at Parterne have villet forpligte hinanden¹⁷⁾; men denne Grund er ikke bevissende, da ved den sættes som Vist netop det, der er uvist og hvorom der spørges. Heller ikke er det rigtigt, naar man har villet lægge en saa godt som ubelukkende Vægt paa Contractstedet¹⁸⁾; thi dette kan ofte være aldeles tilfældigt, jaafom et for Parterne ganske forbigaaende Opholdssteds, i hvilket Tilfælde der ikke kan være mindste Grund til at formode, at Parterne have villet forbinde sig i Hensyn til sammes Love. Dette vil vel Ingen negte, dersom en Contract bliver afsluttet paa et Sted i aaben Sø eller i en Fjernbanevogn, som under Forhandlingerne gjen-nemfarer flere Stater; men heller ikke, naar t. Ex. en Dansker og en Englænder tilfældigviis træffe sammen i Hamborg og der indgaae en Contract, som skal opfyldes af den ene i Dan-

¹⁷⁾ Ørstedes *Eunomia* 4. D. S. 8-9.

¹⁸⁾ Jfr. *Canc. Skriv.* 27 Septbr. 1823, 8 Novbr. 1831, Anm. til Just. M. Skriv. 7 Febr. 1855, Art. f. Retsvib. 6. D. S. 509, Dom i Art. f. Retsvib. 1. B. S. 107-123 (jfr. S. 441).

markt og af den anden i England, er der nogen Rimelighed for, at de have contraheret i Henhold til de hamburgske Love.

Andre have derfor formeent, at Contractstedet i og for sig ikke bør komme i Betragtning, men kun i Forbindelse med andre Omstændigheder, som tyde hen paa, hvilket Steds Love Parterne ville have anvendt, og at derimod i Almindelighed Lovene paa Contractens Opfyldelsessted bør følges, hvorved rigtignok vil bevirkes, at eet Steds Love kunne blive at anvende paa den ene og et andet Steds paa den anden Parts Forpligtelser. De, der antage denne Mening, gaae ud fra, at Contractens Opfyldelse er væsentligere end dens Afslutning, da det er paa Opfyldelsen, at Parternes hele Forventning er rettet¹⁹⁾. Men denne Grund synes neppe afgjørende. Parternes Villie og Forventning ere vistnok rettede paa, at det ikke forbliver ved Contractens Afslutning, men at Contracten ogsaa opfyldes, men dette maa af dem uden Tvivl ansees som en naturlig og nødvendig Følge, naar deres Villie først er bunden og saaledes en fuldgjældig Forpligtelse er tilstede. Dernæst vil det neppe kunne negtes, at ogsaa Opfyldelsesstedet kan være tilfældigt. Naar t. Ex. en dansk Undersaat faaer Credit i Frankrig under et Ophold sammesteds og forpligter sig til at betale Gjælden paa sin Hjemreise i Hamborg, hvor han muligens venter at kunne reise Penge, men dette mislykkes eller han slet ikke kommer til Hamborg og derefter sagsøges i sit Hjem, er der neppe Grund til at bedømme hans Forpligtelse efter de hamburgske Love, og naar en svensk Skipper faaer Varer i Kjøbenhavn, som han vil føre til Lübek og der skal betale, men ikke opfylder denne Forpligtelse og senere sagsøges i sit Hjem i Sverig, vilde det dog være besynderligt, om han imod Kjøbecontracten skulde kunne fremsætte saadanne Indsigelser, som den lybste Ret maatte hjemle. Undertiden lader sig desuden ikke paavise noget enkelt bestemt Sted, hvor en contractmæssig Forpligtelse skal opfyldes, men dette skal stee paa

¹⁹⁾ Jfr. Savigny System d. röm. Rechts 8. B. S. 207-208.

flere Steder²⁰⁾. Saaledes har en Skipper, der har afsluttet en Befragtningscontract, Forpligtelser at opfylde imod Befragteren saavel paa det Sted, hvor Varerne skulle modtages, som under Reisen og paa Bestemmelsesstedet.

Seg skalde saaledes være tilbøielig til at antage som Regel, at et Contractsforhold bør, naar Vedtagelse imellem Parterne i omhandlede Henseende mangler, bedømmes efter Contractstedets Love²¹⁾, saafremt de særlige Omstændigheder ikke vise hen til, at Parterne have villet forpligte sig i Henshold til Lovene enten paa det Sted, hvor Contracten skal opfyldes, eller paa deres Hjemsted.

For flere enkelte Tilfælde lader sig vel nærmere angive, hvilket af anførte Steders Love der bør anvendes, og saadanne Tilfælde kunne tjene til at oplyse den almindelige Regels Anvendelse, men det lader sig neppe gjøre, hvad Nogle have forsøgt paa, at give speciellere Regler, hvorunder alle mødende Tilfælde skulle kunne henføres.

a. Har Nogen i sit Hjem indgaaet en Contract, som han sammesteds skal opfylde, blive hans Forpligtelser at bedømme efter dette Steds Love, hvad enten Medcontrahenten er en Landsmand eller en Udlænding og uden Hensyn til hvor denne skal opfylde Contracten fra sin Side²²⁾. I dette Tilfælde træffe for hiin Contrahent Contractsted, Opfyldelsessted og Hjemsted sammen. Saaledes kan den, der i sit Hjem befragter Rum i et derværende fremmed Skib for at forsende Varer til et fremmed Sted, ikke dømmes til større Forpligtelser, end hans Lands Love medføre; om Befragtningscontracten bliver afsluttet paa Land eller paa Skibet, maa være ligegyldigt²³⁾. Ligeledes maa, naar Nogen i sin Hjemstavn har paataget sig at udføre og sammesteds udfører Commissionshandeler for et

²⁰⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugefr. f. 1855 S. 413-423.

²¹⁾ Jfr. Domme i Jur. Ugefr. f. 1853 S. 65-70, f. 1855 S. 413-423.

²²⁾ Jfr. Domme i Nyt Jur. Tidsskr. 3. B. S. 291-294, Jur. Ugefr. f. 1856 S. 550-554.

²³⁾ Jfr. det i Anm. 8 anførte Sted.

fremmed Handelshuus, Retsforholdet fra hans Side bedømmes efter hans Hjemsteds Love.

b. Gaaer en Contract ud paa Overdragelse eller Benyttelse af en fast Eiendom eller paa vedvarende Forretninger, som medføre paa et vist Sted fortsatte gjensidige Forpligtelser imellem Parterne, saasom et Thendeforhold, maa saadant Contractsforhold bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor den faste Eiendom ligger eller Forretningerne udføres, altsaa efter Lovene paa Opholdsstedet, om Contracten end er afsluttet i et andet Land af der hjemmehørende Personer. Paa en i Danmark imellem to Danske eller imellem en Dansk og en Ublænding oprettet Contract om Overdragelse eller Forpagtning af en den ene af dem tilhørende i Sverig beliggende fast Eiendom, eller Thendecontract, som paa saadan Eiendom skal opfyldes, blive altsaa de svenske Love anvendelige. At en Reise foretages i Ulandet med et Thende, kan dog ikke udelukke Anvendelsen af de Love, som Thendeforholdet før Reisens Begyndelse var undergivet.

c. Medfører en i Parternes fælles Hjem afsluttet Fuldmagtscontract Forretninger, som Fuldmægtigen skal udføre udenlands, maa hele Fuldmagtsforholdet imellem Parterne dog være undergivet Contractstedets Love.

d. Indgaaer Nogen i et fremmed Land en Contract, som han sammefteds skal opfylde, saasom naar en Reisende tager ind i et Gjæstgiversted, eller sælger Varer, som han medbringer, eller leier Værelser for sit midlertidige Ophold o. s. v., kommer hans Forpligtelse ind under Lovene paa Contractstedet, der her tillige er Opholdsstedet.

e. Afsluttes en Contract imellem Landsmænd under deres midlertidige Ophold i en fremmed Stat, kan der efter Omstændighederne være Anledning til at formode, at de have villet forpligte sig i Henhold til deres Hjemsteds Love, om Forholdet end ellers vilde have medført, at det for den ene eller for begge Contractenteres Vedkommende vilde have været at bedømme efter Contractstedets Love²⁴⁾.

²⁴⁾ Jfr. Jrbg. 18 Mai 1825 § 9, Ørstedes Eunomia 4. D. S. 10-13.

f. Indgaaes en Contract ved Brevveksling imellem to Undersaatter af forskjellige Stater, medens enhver af dem opholder sig i sit Hjem, maa hveres Forpligtelse afgjøres efter hans Hjemsteds Love, fordi der ikke er Anledning til at formode, at nogen af dem har villet forbinde sig efter andre Love. Grunden bør neppe søges deri, at Contracten ansees affsluttet paa begge Steder²⁵⁾; thi det Sted maa betragtes som Contractsted, hvor det er kommet til en overeensstemmende Villieserklæring, altsaa det Sted, hvor det første Brev ankommer og bliver besvaret, saafremt det gjorte Forslag ligesrem antages, men ellers kunne muligen flere Breve blive veglede, førend Parterne blive enige. I hvilket Land Sag bliver anlagt, bør ligesaa lidt i dette som i de andre Tilfælde komme i Betragtning²⁵⁾.

g. Undertiden maa det antages at stemme med Forholdets Natur og Parternes Villie, at endog den samme Persons contractmæssige Forpligtelser blive bedømte efter forskjellige Steders Love, nogle nemlig efter et og andre efter et andet Steds Love. Naar t. Ex. en fremmed Skipper, som ligger med sit Skib i en dansk Havn, indgaaer her en Befragtningscontract om at føre Gods til et fremmed Sted, synes hans Forpligtelse at have Skibet færdigt og modtage Godset samt affeile til rette Tid²⁶⁾ at maatte bedømmes efter de danske Love, men der kan neppe paalægges ham noget Ansvar, naar han, foruden at rette sig efter Contractens Indhold, undervejs og paa Bestemmelsesstedet opfylder sit Hjemsteds Love og paa ethvert Sted, hvor han kommer hen, iagttager de særegne Regler, der ere givne for enhver Skipper uden Hensyn til hvor han hører hjemme. Vel skulle, som ovenfor bemærket, ifølge D. L. 4—8—1 alle Sager, „som af denne Søhandel deres Oprindelse have“ — hvilket i det mindste for en Deel maa siges, naar Sagen reiser sig af en her oprettet Befragtningscontract — paaskjendes efter „denne Særet“, men dette kan dog neppe

²⁵⁾ Jfr. dog 1. Retsbøks Eunomia 4. T. S. 38-40.

²⁶⁾ Jfr. D. L. 4—2—3 og 6.

medføre, at intet Hensyn maa tages til fremmede Love, forsaavidt angaaer Foretagender, som forefalde udenlands²⁷⁾. End ikke for danske Skipperes Vedkommende kan saadant Hensyn gaaffe udelukkes²⁸⁾.

h. Den, som underskriver et Gjælds-brev, vil derved efter de ovenstaaende Regler²⁹⁾ ofte forpligtes efter Lovene paa det Sted, hvor Underskriften meddeles³⁰⁾. Underskrives i saa Fald Gjælds-brevet af Flere paa forskjellige Steder, saasom paa et Sted af Hovedskyldneren og paa et andet Sted af en Cautionist, forpligtes enhver af dem efter Lovene paa det Sted, hvor han underskriver. En Vexelforpligtelse maa bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor Nogen ved at tegne sit Navn paa Vexelen overtager Forpligtelsen³¹⁾, dog synes den, der paa et fremmed Sted accepterer en Vexel, som skal betales paa hans Hjemsted, at maatte forpligtes efter dets Lov³²⁾.

5. Ofte kan opstaae Spørgsmaal om, hvorledes saadanne i en Contract forekommende Udtryk skulle forstaaes, der have en forskjellig Betydning paa forskjellige Steder, saasom Rigsdaler, Pund, Løbe, Alen. Her kommer det an paa ved de sædvanlige Fortolkningsmidler at udfinde Parternes sande Mening og der kan ikke gives nogen almindelig Regel om, efter hvilket Steds Sprogbrug slige Udtryk skulle forstaaes. Navnlig kan Betydningen paa det Sted, efter hvis Lov den contractmæssige Forpligtelse skal bedømmes, ikke ubetinget følges. Har Udtrykket Hensyn til Forpligtelsens Opfyldelse, kan der være Formodning for, at der er sigtet til Betydningen paa

²⁷⁾ Jfr. ovenfor S. 404 og Schönninges Bemærkninger S. 13-27.

²⁸⁾ Jfr. Dom i Jur. Tidsskr. 14. B. 2. S. 174-184.

²⁹⁾ Jfr. S. 405-407.

³⁰⁾ Jfr. Domme i Jur. Tidsskr. 21. B. S. 43-49, 36. B. S. 102-106, Nyt Jur. Tidsskr. 4. B. S. 99-102, Jur. Ugeskr. f. 1856 S. 550-554.

³¹⁾ Jfr. Domme i Jur. Tidsskr. 7. B. 2. S. 46-54, Jur. Ugeskr. f. 1858 S. 913-917, Schlegels Samling af Høiesteretsdomme 2. B. S. 84-86, Høiesteretstidende f. 1859 S. 538-540, f. 1864 S. 85-88.

³²⁾ Jfr. Ørstedes Eunomia 4 D. S. 41.

det Sted, hvor Opholdelsen skal foregaae³³⁾, da man ellers ofte paa dette Sted vil faa en Maalestok for Opholdelsen; i andre Tilfælde kan det efter Omstændighederne være sandsynligt, at den, som har brugt Udtrykket, har havt Betydningen paa sit Hjemsted eller paa det Sted, hvor han har indgaaet Contracten, for Die³⁴⁾.

6. Et contractmæssigt Retsforholds Gyldighed og Virkninger ere afhængige af de Love, hvorunder Retsforholdet efter de foregaaende Regler³⁵⁾ hører. Derefter maa saaledes Contractens Indhold rette sig. Særligen er det, hvad trukne Vexler angaaer, fastsat, at det er nok, at de i Henseende til Betalingsfristen og iøvrigt ere indrettede i Overensstemmelse med de paa Transaktionsstedet gjældende Regler, dog at de danske Love blive at følge, naar en dansk Underfaat under sit Ophold i Udlandet contraherer en Vexelforpligtelse med en anden dansk Underfaat³⁶⁾. Ligeledes maa det efter de samme Love, hvorefter Forpligtelsen skal bedømmes, afgjøres, hvilke Realitetsindsigelser der i Sagen kunne fremsættes, saasom om en Cautionist kan fordræ, at Hovedskyldneren først sagsøges (exceptio ordinis), og om en Købecontract kan svækkes paa Grund af Misforhold imellem den solgte Tings Værdi og Købesummen. Herhen hører ogsaa den Indsigelse, at Forbringeren som saadan er forældet. Paa den komme saaledes ikke Lovene paa det Sted, hvor Sag anlægges, i og for sig

³³⁾ Jfr. Dom i Nyt jur. Art. 18. B. S. 63-67 (jfr. 25. B. S. 104-105).

³⁴⁾ Jfr. Domme i Højesteretsstibenbe f. 1863 S. 824-828, S. og Handelsrets-Tidenbe f. 1863 S. 113-117.

³⁵⁾ Jfr. § 74 Nr. 2 (S. 377-390) og § 76 Nr. 1-4 S. 400-410.

³⁶⁾ Jfr. 18 Mai 1825 § 9, jfr. dog § 10. En Vexelprotestes Lovlighed maa bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor den foretages, jfr. Domme i Jur. Art. 5. B. S. 78-84, 20. B. S. 114-119 (eller Art. f. Retsv. 1. D. S. 412-418, 4. D. S. 368-372), Jur. Art. 22. B. S. 139-145, Nyt jur. Art. 1. B. S. 136-143 (jfr. 8. B. S. 150), Jur. Tidsskr. 7. B. 2. H. S. 46-54, Schlegels Samling af Højesteretsdomme 3. B. S. 603-605, Jur. Ugeskr. f. 1858 S. 913-917.

til Anvendelse, da Indsigelsen ikke henhører til Rettergangen³⁷⁾, og heller ikke Lovene paa de flere Steder, hvor Skildneren under Forældelsestiden har haft Hjem³⁸⁾; thi vel blive Lovene paa hans Hjemsted de afgjørende, dersom selve Forpligtelsen skal bedømmes efter disse Love³⁹⁾, men ved Hjemsted sigtes da kun til det Sted, hvor han havde Hjem paa den Tid, Forpligtelsen stiftedes, og senere Forandringer deri komme ikke i Betragtning. Forsaavidt Gjældsbreve skulle bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor de ere underskrevne, kan Indsigelse paa Grund af D. L. 5—14—4 kun fremsættes imod Gjældsbreve, der ere underskrevne under de danske Loves Omraade, men ikke imod Gjældsbreve, forsaavidt Underskrifterne ere meddeelte i Ulandet⁴⁰⁾. Den i Forordningen af 18de Mai 1825 § 73 bestemte Forældelse af Regelforbringere kommer til Anvendelse i alle Tilfælde, hvor Regelforpligtelsen hører under de danske Loves Bedømmelse uden Hensyn til, hvor Regelbrevet er udstedt eller Sag anlægges. En Indsigelse paa Grund af Afbetaling paa Gjæld efter Gjældsbreve, naar ingen Afstrøgning er foregaaet paa dette, synes alene at falde bort i Henhold til Forordningen af 9de Februar 1798, saafremt selve Forpligtelsen efter Gjældsbrevet skal bedømmes efter de danske Love⁴¹⁾. Til Virkningen af en Forpligtelse høre ogsaa Følgerne af, at den ikke opfyldes, og derfor maae Erstatningsrenter (Morarenter), hvortil ogsaa høre Regelrenter, bestemmes efter de samme Love, hvorefter Regelforpligtelsen eller anden Forpligtelse skal paakjendes⁴²⁾.

7. En Undtagelse fra de foregaaende Regler finder Sted, eb,
naar den Stats Love, hvor Sag angaaende Retsforholdet kommer under Paakjendelse, indeholde saadanne paa Forholdet

³⁷⁾ Jfr. dog Dom i Art. f. Retsvid. 1. D. S. 107-123 og 441.

³⁸⁾ Jfr. bog Retsvids Eunomia 4. D. S. 139-144.

³⁹⁾ Jfr. Domme i Nyt jur. Tidsskr. 3. B. S. 291-294, 4. B. S. 99-102, den første ogsaa i Jur. Ugeskr. 4. Aarg. S. 166-169.

⁴⁰⁾ Jfr. bog Nr. 4 Lit. e (S. 408).

⁴¹⁾ Jfr. Retsvids Eunomia 4. D. S. 45.

⁴²⁾ Jfr. bog Retsvids Eunomia 4. D. S. 42.

anvendelige Bestemmelser, der ere af en tvingende Natur. Slige Love ere Nagerlove. De medføre, at i den Stat, hvor Nagerlove have, ingen Dom maa affiges, som kommer i Strid med dem. Slige Love kunne være af forskjellig Streng-
 hed, men da de ere givne til Beskyttelse for en Stats Under-
 saatter som Skyldnere, ville de i Almindelighed bevirke, at
 ingen Undersaat i denne Stat kan saaledes forbinde sig, at han
 af dens Dommere kan tilpligtes at betale høiere end den der
 tilladte Rente, om end saadan høiere Rente er tilfagt i et
 Gjælsbrev, der er udstedt, eller overhøvedet ved en Forplig-
 telse, som er indgaaet paa et fremmed Sted, hvor denne Rente
 lovligen kan tages, og Forpligtelsen iøvrigt skal bedømmes efter
 dette fremmede Steds Love⁴³). Derimod ere Nagerlovene
 ikke til Hinder for, at den, der har eller har haft Hjem paa
 fremmed Sted, dømmes til at betale de høiere Renter, som
 han der lovligen har forpligtet sig til at svare sammesteds,
 hvilket maa vedblive at gjælde, om han ogsaa senere tager Op-
 hold i et andet Land, hvor saa høi Rente ikke maa tages, med
 mindre dog Lovene i dette Land udtrykkeligen ere derimod⁴⁴).
 Lovbestemt Rente gjælder hos os nu kun for Ublaar i faste
 Eiendomme men ikke for anden Gjæld⁴⁵), hvilken Bestemmelse
 maa bevirke, at den, der for sin Gjæld har givet Pant i en
 her i Riget beliggende fast Eiendom, ikke her kan tilpligtes at
 erlægge og at Creditor ikke kan faae Udlæg for nogen høiere
 end den lovbestemte Rente, om Debitor end er en udenfor
 Riget boende Udlænding og har stiftet Gjælden i Udlandet,
 hvilket imidlertid ikke er afgjørende for deres personlige Mellem-
 værende, naar dette kommer under Paaskjendelse i Udlandet.
 Den udenlandske Creditor kan derimod ikke dømmes i Straf
 efter vore Love for Nager. Det kunde ellers synes tvivlsomt,

⁴³) Jfr. dog med Hensyn til de saakaldte Rjødmandsrenter § 39 C.
 174-175. Jfr. Canc. Skriv. 11 Aug. 1787 (i Registeret under „Gjæld“).

⁴⁴) Jfr. Domme i Nyt jur. Ark. 17. B. S. 43-44, Jnr. Tidsskr. 21.
 B. S. 43-49, 36. B. S. 102-106.

⁴⁵) Lov 6 April 1855.

om Nagerlovene hos os virkeligen kunne siges at være af den her omhandlede tvingende Natur, da der kan faaes Bevilling til at tage høiere end den lovbestemte Rente og der saaledes tilstede Undtagelser fra dem. Men dette kan neppe komme i Betragtning, da Straf skal anvendes, hvis saadan høiere Rente tages, uden at Bevilling dertil er meddeelt. Af en tvingende Natur ere ogsaa vore Love om Spillegjæld⁴⁶⁾ og derfor kan sliG Gjæld ikke her i Riget have nogen Virkning, som disse Love ei tilstede, om Gjælden end er stiftet i Ublan- det af en dansk eller fremmed Underfaat; dog kan den i For- ordningen af 6te October 1753 § 9 indeholdte Forfæst om Gjældsbreve for utilsadelig Spillegjæld ikke faae Anvendelse, naar Gjælden efter Lovene paa det Sted, hvor den er stiftet, er lovlig. En herhen hørende Bestemmelse om Betalingstiden i visse Verker⁴⁷⁾ er igjen sat ud af Kraft⁴⁸⁾.

II. Ensidige lovlige Handlinger. Disse have Righed med Contracter, hvorfor Reglerne om disse blive at følge, saa- som fornemmeligen med Hensyn til uanmodet Forretningsførelse (*negotiorum gestio*), der bliver at bedømme efter Lovene paa det Sted, hvor Forretningen udføres. Dersom imidlertid den obligatoriske Forpligtelse grunder sig paa en egen Hovedart af Retshandeler eller Retshforhold, bliver Regelen om dem bestem- mende, hvilket navnlig faaer Anvendelse paa Forpligtelser, som opstaae af Arvs Tiltrædelse eller af Rettergangs handlinger.

III. Ensidige retsstridige Handlinger. Her handles ikke om Straffskyld, men kun om den obligatoriske Forpligtelse, som ellers begrundes ved eensidige retsstridige Handlinger, altsaa om Forpligtelsen til Skadeserstatning⁴⁹⁾. Skade i Contractforhold maa erstattes overeensstemmende med de Love, hvorunder Con- tractforholdet hører. Derfor kunne de særegne Regler om

⁴⁶⁾ D. L. 5—14—55, Forbg. 6 Octbr. 1753.

⁴⁷⁾ Plac. 22 Marts 1813, Forbg. 18 Mai 1825 § 10.

⁴⁸⁾ Plac. 14 Mai 1835.

⁴⁹⁾ Den Forpligtelse, der opstaaer af Besvangrelse udenfor Ægteskab, hører til Familieretten. Jfr. § 77 II. Nr. 2 og III. Nr. 3.

hændelig Skade, som forekomme i D. L. 5—7—1 og 5—8—1, ikke komme til Anvendelse, undtagen hvor Panthaverens eller Raantagerens Forpligtelse skal bedømmes efter de danske Love⁵⁰⁾. Erstatning for Skade udenfor Contractsforhold maa bestemmes efter Lovene paa det Sted, hvor Skaden tilføies. Det er dette Steds Love, som overtrædes, og der opstaaer Forpligtelsen og bør tillige sammesteds strax opfyldes. At alle Love om slige Forpligtelser skulde, som Nogle synes at mene⁵¹⁾, være af en tvingende Natur, saa at Lovene paa det Sted, hvor Dom blev at affige, maatte følges, lader sig saa meget mindre antage, som Parterne have fuld Frihed til at bestemme Erstatningen ved Overenskomst. Er Skaden tilføiet udenfor enhver Stats Grændser (paa Havet), synes Sagen at burde afgjøres efter Lovene paa Sagvolderens Hjemsted. Handles i saa Tilfælde om gjensidige Statetilføielser, saasom ved Paafeiling, og Lovene i de Lande, hvor Parterne høre hjemme, føre til forskjelligt Resultat, uden at enøvers Forpligtelse kan bestemmes efter Lovene i hans Hjemstavn, synes det naturligt at undergive Sagen Lovene paa det Sted, hvor den paadømmes.

§ 77.

Familieretsforhold.

1. Slægtskab og Svogerskab. De Virkninger af Slægtskab og Svogerskab, som et Lands Love bestemme, faae Anvendelse i samme, om end Forbindelsen er opkommen i et fremmed Land. Nogen Tvivl kan der være om, hvorledes der skal forholdes med Hensyn til den Underholdningspligt, som nogle Staters Love paalægge visse Beslægtede indbyrdes. Om Forældres Forpligtelse at forjærge deres Børn handles i det Følgende¹⁾. Iøvrigt maa antages, at Pligten gjælder imellem Beslægtede, der ere hjemmehørende i det Land, hvis Love fore-

⁵⁰⁾ Jfr. Kristeds Eunomia 4. D. S. 48-49.

⁵¹⁾ Savigny *Enfiem* d. röm. Rechts 8. B. S. 278-280.

¹⁾ Jfr. nedenfor III. Nr. 2 og 3 (S. 428-434).

skrive den, om de end ere indvandrede fra et Land, hvor en lige Pligt ikke finder Sted, men at den ikke kan gøres gjældende i et saadant Land, hvor den ikke er paabuden, om end de Veflæggede eller navnlig den, hos hvem Underholdningshjælp forbræ, ere indvandrede fra et Land, hvis Love hjemle den omhandlede Pligt.

II. Ægteskab. 1. Lovenes Forskrifter om Ægteskab ere for en stor Deel byggede paa hvad Sædelighed og offentlig Orden og Vel antages at fordræ, og flere af dem ere derfor af en saadan tvingende Natur, at de ikke tilstede nogen Afvigelse. Dette oplyses nærmere i det Følgende. Her kan som Exempel anføres, at intet Polygami kan taales i de Stater, imod hvis Love det strider, og at det desaaarsag maa af Øvrigheden kunne paalægges de Vedkommende at afholde sig fra hinanden, saalænge de forblive i Landet.

2. Af samme Grund kan hos os Ingen tilpligtes at indgaae et Ægteskab, med mindre vore Loves Betingelser for en fuldgjældig Forpligtelse til at ægte en Anden, navnlig i Medfør af Forordningen af 5te Marts 1734, ere tilstede, om end saadan Forpligtelse efter fremmede Love er stiftet udenlands og den ene af de Paagjældende muligen har taget Ophold her i Landet netop for at undgaae sin Forpligtelses Opfyldelse²⁾. Dette kan t. Ex. faae Anvendelse, naar udenlands er indgaaet en Trolovelse, som efter de vedkommende fremmede Love har den Virkning, at Tvang kan anvendes til det tilfagte Ægteskabs Fuldbgyrdelse.

3. At Betingelserne for at maatte indgaae Ægteskab ere opfyldte og at altsaa ingen Ægteskabshindring er tilstede, paa sees overensstemmende med Lovene i den Stat, hvor Forbindelsen skal stiftes, før end den offentlige Myndigheds Medvirking faaes til at fuldbgyrde samme. Lovene i denne Stat blive saaledes i den nævnte Henseende anvendelige, og efter dem bliver det at afgjøre, om et lovligt Ægteskab kan komme i Stand, dog kan der ogsaa, hvis Brudfolkene ere Fremmede,

²⁾ Jfr. dog Larsens privatretslige Foredrag III. § 59.

blive at tage Hensyn til deres Hjemstedes Love, navnlig den hviss Brudgommen hører hjemme andensteds og det ægteskabelige Liv derfor skal føres i en anden Stat. Man kan stjelne mellem, om et Ægteskab skal fuldbyrdes her i Danmark eller udenlands. Skal Foreningen foregaae her og vore Loves Betingelser ere opfyldte³⁾, kan det, om ogsaa Brudfolkene eller den ene af dem have Hjem i et andet Land, neppe paaligge den Embedsmand, som skal udføre Foreningen, at paasee, at ingen Hindring er tilstede efter Lovene paa Hjemstedet¹⁾. Har han imidlertid Tvivl om, at der kunde være nogen saadan Hindring, maa han kunne fordrø fornøden Oplysning og bør neppe forinden fuldbyrde Ægteskabet. Om dette lodligen kan bestaae i de Vedkommendes Hjem, eller om disse der udsætte sig for noget Ansvar for at have overtraadt Hjemstedets Love, maa afgjøres efter disse⁵⁾. Derimod kan bemeldte Embedsmand have at tage Hensyn til fremmede Love for at kunne iagttage, at vore Loves Betingelser for Ægteskabet ere tilstede. Saaledes kan Myndigheden blive at bestemme efter Hjemstedets Love. Er Brudgommen fuldmyndig efter disse, behøves ingen Curators Samtykke til Ægteskabet, og er Bruden, uagtet hun er over 25 Aar gammel, ikke fuldmyndig efter sit Hjemstedes Love og efter disse skal have Samtykke til Ægteskabet af Forældre, Værge eller Curator, maa saadant Samtykke ogsaa her fordrø⁶⁾. Har den fremmede Brud eller Brudgom tidligere været gift i Udlandet, bør det paasees, at det ældre Ægteskab er saaledes hævet, at den Vedkommende efter de fremmede Love har Ret til at træde til nyt Ægteskab. Er i saa Henseende ingen Hindring, behøves neppe nogen Tilladelse til at

³⁾ Jfr. Just. M. Skriv. 2 Septbr. 1858.

¹⁾ Jfr. Just. M. Skriv. 27 Juli 1863 (i Dep. Tid. f. 1864 S. 1077-1079).

⁵⁾ Jfr. D. L. 3-16-9 § 8, Frdg. 30 Marts 1827 § 2, Just. M. Skriv. 11 Juni 1858 med Anmærkning, 27 Juli 1863 (i Dep. Tid. f. 1864 S. 1077-1079).

⁶⁾ Jfr. Frdg. 30 April 1824 § 3 Nr. 6.

indgaae nyt Ægteskab, uagtet en saadan kunde have været fornøden, dersom det ældre Ægteskab her var blevet hævet⁷⁾.

Indgaae danske Brudfolk Ægteskab i Udlandet, bør de iagttage, at ingen Ægteskabshindring er tilstede efter de danske Love. Overtrædes disse, er Følgen den samme, som om Ægteskabet ulovligen var stiftet her i Landet⁸⁾, og hvis de have begivet sig til Udlandet for at omgaae de her gjældende Bestemmelser, kunne de blive at ansee med yderligere Straf, ligesom det i dette Tilfælde er forbeholdt Kongen at kunne tilintetgjøre Ægteskabet, dersom dette ikke ifølge selve Lovene er en Nullitet⁹⁾. Gifter en dansk Mand sig i Udlandet med et der hjemmehørende Fruentimmer, bør han i lige Maade og under lige Følger iagttage de danske Love, dog synes det sidstnævnte yderligere Ansvar og Kongens Ret til at hæve Ægteskabet at maatte falde bort, naar dette paa Grund af Brudens Hjemsted skal fuldbyrdes i Udlandet. Er det et dansk Fruentimmer, der i Udlandet bliver gift med en Mand, som der har og vedligeholder Hjem, kan hun vel blive straffskyldig efter de danske Love, hvis hun begaaer Vigami eller anden saadan Forbrydelse, men de danske Loves særegne Betingelser for Ægteskab ville neppe komme i Betragtning undtagen forsaavidt, at hun, hvis hun efter de danske Love ei er fuldmyndig, skal, idet Myndigheden bedømmes efter Hjemstedets Love, have Samthkke til Ægteskabet af Forældre, Værge eller Curator. Mangler saadant Samthkke og hun er egentligt umyndig (ei mindreaarig), kan D. L. 3—16—2 komme til Anvendelse¹⁰⁾.

Er et Ægteskab lovligt indgaaet i Udlandet af Fremmede, som senere vælge Hjem i Danmark, kan det, naar det kun ikke

⁷⁾ Jfr. Frdg. 30 April 1824 § 3 Nr. 3, Canc. Skriv. 12 Juni 1832, Just. M. Skriv. 20 Novbr. 1856.

⁸⁾ Jfr. Canc. Skriv. 17 Septbr. 1839, Just. M. Skriv. 18 Mai 1858.

⁹⁾ Frdg. 30 Marts 1827 § 2, jfr. D. L. 3—16—9 § 8, Canc. Skriv. 9 April 1833.

¹⁰⁾ Canc. Skriv. 9 April 1833. Jfr. Canc. Skriv. 26 Novbr. 1825.

indeholder Bigami eller egentlig Blodstam, her fortsættes, uden at det faaer nogen Indflydelse, at en eller anden af de danske Loves Betingelser for Ægteskab ikke har været tilstede¹¹⁾. Er Ægteskabet paa Grund af en manglende Betingelse efter Lovene paa det Sted, hvor det er stiftet, ugyldigt, kan det dog, hvis det ikke lider af en Ugyldighed ogsaa efter de danske Loves Forstrifter¹²⁾, hvilket oftere kan indtræffe, eftersom flere fremmede Love kjende flere Ugyldighedsaarsager end vore, ikke her blive hævet, da Mangelen ikke ved de danske Domstole kan tillægges større Virkning, end om en lige Mangel havde fundet Sted efter de danske Love¹³⁾, efterdi Skilsmissegager skulle afgjøres efter Lovene paa det Sted, hvor Sagen føres¹⁴⁾. At der allerede, førend Ægtefællerne nedsatte sig her i Landet, er paa deres forrige Hjemsted truffen en eller anden Foranstaltning for at faae Ægteskabet opløst, synes, naar Skilsmissegagen dog skal behandles ved de danske Domstole, ikke at kunne komme i Betragtning¹⁵⁾. Men bliver Ægteskabet i det fremmede Land lovligten erklæret for opløst, kan det efter den Tid heller ikke her antages at bestaae.

4. Et Ægteskabs Form maa rette sig efter Lovene paa det Sted, hvor det indgaaes, da ingen anden Form der kan benyttes, naar det forudsættes, at den offentlige Myndigheds Mellemkomst er nødvendig til Fuldbgyrdelsen¹⁶⁾. Saalebes blev, endog førend borgerligt Ægteskab hos os blev indført¹⁷⁾, et i et fremmed Land indgaaet borgerligt Ægteskab her betragtet som lovligten stiftet, hvad Formen angaaer, om Ægtefolkene

¹¹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 16 Juni 1829 imod Slutningen.

¹²⁾ Jfr. Familieretten §§ 55 og 56.

¹³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 8 Novbr. 1831.

¹⁴⁾ Jfr. nedenfor Nr. 6 (S. 426-427).

¹⁵⁾ Jfr. dog Canc. Skriv. 8 Novbr. 1831 og *Erstedes Eunomia* 4. D. S. 52-53.

¹⁶⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugeskr. f. 1850 S. 891-902 (see 899).

¹⁷⁾ Jfr. Lov 13 April 1851.

ogfaa her toge Bolig¹⁸⁾). Imidlertid synes i en Stat, som ikke tillader, at et Ægteskab stiftes uden ved kirkelig Vielse, at maatte, naar en der hjemmehørende Mand indgaaer borgerligt Ægteskab i Ulandet, fordrø, at han, saasnart fæe kan og senest naar han er kommen til sit Hjem, lader sit Ægteskab indvie af Kirken¹⁹⁾), dog at Ægteskabets Væstaaen regnes fra den borgerlige Forbindelseshandling. En saadan kirkelig Indvielse behøves nu neppe nogenfinde, naar en dansk Mand indgaaer borgerligt Ægteskab i Ulandet. Begive danske Brudfolk, som ikke ifølge vore Love ere berettigede til at indgaae borgerligt Ægteskab²⁰⁾), sig til Ulandet og der stifte et saadant, for at undgaae Vielse ved Præsten, maae de derfor kunne underkastes Straf²¹⁾). Tillsønning til Ægteskab kan efter Omstændighederne blive at foretage i et andet Land, end hvor Ægteskabet fuldbhædes, naar nemlig nogen af Brudfolkene i hiint har hædt hjemme²²⁾), og her vil i saadant Tilfælde ikke paa Begjæring blive negtet en Tillsønning, om den end ikke efter de danske Love er nødvendig.

5. Ægteskabets Virkninger maae fra Begyndelsen af be-
 dømmes efter Lovene i Mandens Hjemstavn, hvor Ægteskabet
 skal bestaae. Iøvrigt maa man stielne mellem det personlige
 Forhold imellem Ægtefællerne og Formuesforholdet. Mandens
 Myndighed med Hensyn til Konens Person, hans Værgemaal-
 ret²³⁾) og hans Forpligtelse til at underholde Konen maae
 rette sig efter Lovene paa det Sted, hvor Ægtefolkene til en-
 hver Tid have deres Hjem, da ingen Ret er erhvervet eller
 anden Omstændighed tilstede, som kan begrunde en Undtagelse
 fra de Love, under hvilke Ægtefolkene ifølge deres Hjemsted

¹⁸⁾ Cane. Skriv. 16 Juni 1829, 8 Novbr. 1831, 17 Septbr. 1839.

¹⁹⁾ Jfr. Cane. Skriv. 23 Jan. 1813, Resol. 5 April 1820, 1 Aug. 1827.
 Familieretten § 35.

²⁰⁾ Lov 13 April 1851 § 1.

²¹⁾ Jfr. Frdg. 30 Marts 1827 § 2.

²²⁾ Jfr. Familieretten § 33 Anm. 6 og nedenfor § 81 Nr. 3.

²³⁾ Jfr. nedenfor Nr. IV (S. 437-438).

høre. Nogen Tvivl kan maaskee opstaae angaaende Forsørgelsespligten, men den vil dog i Almindelighed være saaledes ordnet efter hvad der anses stemmende med Forholdets Vægfærdighed og Samfundets Lære, at Forordningerne om samme blive forbindende for alle Landets Undersaatter. I alt Fald vil Manden ikke kunne unddrage sig den Pligt, som vore Love i saa Henseende paalægge ham, om end en mindre Forpligtelse har paahvilet ham paa et tidligere Hjemsted²⁴).

Formuesforholdet imellem Ægtefolk er i de forskjellige Stater ordnet paa forskjellig Maade. I nogle betragtes deres Formue som fælleds, i andre ikke, og begge disse Arter af Formuesforhold ere i de forskjellige Regeringer lempede paa forskjellig Maade.

Ogsaa dette Forhold maa ved Ægteskabets Stiftelse bedømmes efter Lovene paa Mandens Hjemsted, naar Ægteskabet er bestemt til der at bestaae, om det end fuldbyrdes andensteds. Høre Brudgom og Brud hjemme i forskjellige Lande og agte, efter at Ægteskabet er stiftet i Brudens Hjemstavn, at forblive der, da er denne ved Ægteskabets Indgaaelse ogsaa Mandens Hjem. Tvivlsommere er Sagen, hvis det er Brudfolkene Hensigt strax efter Ægteforeningen at nedsatte sig i et tredje Land. Men da i saa Fald Ægtefællerne have som saadanne, naar Hensigten fuldbyrdes, deres første Hjem i dette tredje Land, synes det oprindelige Formuesforhold imellem dem ogsaa at maatte undergives dette Lands Love. De Love, som ifølge Foransførte faae Anvendelse paa Formuesforholdet, komme til at angaa Ægtefællernes hele Formue. Den Undtagelse, som Nogle have villet gjøre med Hensyn til faste Eiendomme, som Ægtefællerne maatte eie i et fremmed Land, og hvorefter disse skulde undergives dette Lands Love om det ægteskabelige Formuesforhold²⁵), maa forkastes, hvor den ikke er lovbestemt, og vore Love hentyde ikke paa nogen saadan Undtagelse.

²⁴) Jfr. nedenfor III. Nr. 2 og 3 angaaende Forældres Forsørgelsespligt.

²⁵) Jfr. § 72 C. 374.

Tage Ægtefolkene senere fast Ophold i et andet Land, hvor andre Regler gjælde om det omhandlede Forhold end paa deres første Hjemsted, synes derved ingen Forandring at kunne bevirkes i det oprindelige Formuesforhold imellem dem. Ved Ægtefæltets Stiftelse er det afgjort, efter hvilken Grundsatning deres Formue skal behandles, og ligesom denne Grundsatning angaaer al Ægtefæltens baade nærværende og tilkommende Formue, saaledes maa den ogsaa, naar ingen retfærdiggjørende Grund til en Forandring indtræder, gjælde for Ægtefæltets hele Bestaaen. Men Flytning til et andet Land kan i og for sig ikke være retfærdiggjørende Grund til en Forrykken af et bestaaende Formuesforhold. At det oprindelige Formuesforhold vedbliver at bestaae, maa antages bedst at stemme overens med Ægtefæltens Villie. Harde de ved Ægtefæltets Stiftelse tænkt paa, at de i Tiden kunde komme til at skifte Hjemsted og at derved kunde bevirkes en Forandring i Formuesforholdet imellem dem, er det muligt og ofte vel endog sandsynligt, at de ved en Ægtepagt, som næsten alle Landes Love tillade dem at indgaae, vilde have truffet Bestemmelser til at forhindre saadan Forandring²⁶), da de ikke kunne være tjente med de Formuestab, som snart den ene snart den anden af dem ellers vilde være udsat for, og den Forvirring, der kan opstaae, hvis de oftere maae flytte fra en Stat til en anden. Det er ogsaa misligt, om Manden, der bestemmer Ægtefæltens Hjem, skal have det i sin Magt ved at flytte til en anden Stat at forandre imod Konens Villie Formuesforholdet til hendes Skade og muligen endog berøve hende hendes hele Formue. Det synes saaledes ikke at kunne antages, at nogen Forandring ved Flytningen indtræder i det ægtefæltelige Formuesforhold, med mindre Lovene i den Stat, hvortil Flytningen sker, fordre det. Men der kan dog ikke være Formodning for, at Lovene i nogen Stat skulle medføre, at den Formueserhvervelse, som lovligen er foregaaet i en anden Stat, skal tilintetgjøres, naar Ægtefolk, imellem hvem et andet

²⁶) Sfr. Privil. 15 Mai 1747 § 14.

Formuesforhold finder Sted end det, der i Staten er det sædvanlige, tage Ophold i samme.

Imidlertid har man troet, at i det mindste vore Love skulde gjøre det nødvendigt, at de fremmede Ægtefolks Formuesforhold maatte fra den Tid, de bleve stadige danske Undersaatter, rette sig efter de danske Loves almindelige Regel, med mindre der i alt Fald paa en Forening om, at det ældre Formuesforhold skulde vedblive at bestaae, erholdtes Kongens Stadfæstelse²⁷⁾. Derfor er anført, at det efter vore Love ikke staaer til Ægtefolk ved en vilkaarlig Overenskomst at forandre det gjensidige Forhold, som Loven har anseet for meest overensstemmende med Ægteskabets Natur og det offentlige Vel, og at det derfor ikke kan komme i Betragtning, at Personerne ved det i det fremmede Land indgaaede Ægteskab have underkastet sig dette Lands Love. Ved denne Grund maa man gaae ud fra, at et i Udblandet stiftet Retsforhold ikke her kan opretholdes, naar det kommer i Strid med de Retsregler, som pleie at benævnes uforanderlige, fordi Afvigelser fra dem ikke vilkaarlig kunne vedtages. Men dette er neppe rigtigt. Sætningen gjælder kun om saadanne Lovbestemmelser, der ere af en tvungende Natur og derfor ikke tilstede nogen Undtagelse²⁸⁾. Af denne Vægfæstelse kunne vore Love om det ægteskabelige Formuesforhold ikke ansees at være, da der er givet almindeligt Tilsagn om, at Ægtepagter, hvorved det sædvanlige Formuesfællesskab mellem Ægtefolk ophæves eller indskrænkes, kunne rentes stadfæstede²⁹⁾, og Justitsministeriet, som meddeler sliq Stadfæstelse i Kongens Navn³⁰⁾, er neppe beføiet til at negte samme, naar Ægtepagten ikke indeholder Bestemmelser, der maae ansees uretfærdige eller hensigtsstridende eller udsætte den ene Ægtefælle for den andens Vilkaarlighed. Det er endog

²⁷⁾ Canc. Skriv. 8 Novbr. 1831, *Erstedes Eunomia* 4. D. S. 53-54, *Parsons privatretslige Foredrag* III. § 60.

²⁸⁾ *Jfr.* § 72 S. 373.

²⁹⁾ *Frbg.* 21 Mai 1845 § 16, 25 Septbr. 1850 § 16.

³⁰⁾ *Resol.* 4 Juli 1800 § 2 Littr. a.

tvivlsomt, om en Egtepagt ikke kan gjælde uden kongelig Stadfæstelse, forsaavidt der kun spørges om dens Virkning paa Egtfællernes eget indbyrdes Forhold³¹⁾. Det beroer saaledes i Virkeligheden hos os paa Egtfællernes Villie, om Formuesfælledsstab skal finde Sted imellem dem eller ikke. Man kunde muligen endnu ville paaberaabe sig, dels at det for tredie Mandts Skyld er af Bigtighed, at man kan stole paa, at Formuesforholdet imellem Egtfolk er det sædvanlige, naar ikke ved Thinglysning, som, naar en Egtepagt stadfæstes, pleier at anordnes, er kundgjort, at en Afviselse skal finde Sted³²⁾, dels at den ene Egtfælles Arv efter den anden, naar den ene af dem her døer, maa ordnes efter de danske Arveregler³³⁾ og at der ved disse kan være taget Hensyn til Bestaffenheden af det Formuesforhold imellem dem, der i Medfør af de danske Loves Forordninger i Almindelighed vil blive fulgt ved Voets Deling³⁴⁾, og dels at Skifteretten, som skal behandle Voet, maa have en Bemyndigelse for at kunne afvige fra de danske Loves almindelige Regler om Voets Deling. Men det er i alt Fald ikke foreskrevet, at der af Thinglysningsskriverne skal kunne faaes Oplysning om, af hvilken Bestaffenhed Formuesforholdet er imellem Egtfolk. D. L. 1—24—27 angaaer kun et vilkaarligt Fælledsstab, som Parterne, naar den enes Creditorer forfølge deres Ret, kunne ville give Udtydning til Voets Skade³⁵⁾, og har ikke Hensyn til det ægtefællelige Formuesforhold, navnlig naar dette følger af almindelige Retsreglers Anvendelse. Overhovedet giver Thinglysningsskriverne ikke Sikkerhed for, i hvilke Formuesomstændigheder en Person er og hvad han i det Hele kan raade over, men den, der vil indlade sig med ham i Formuesanliggender, maa søge ogsaa paa anden Maade derom at er-

³¹⁾ Jfr. Familieretten § 44 Nr. 2 og nedenfor § 142 Nr. 1.

³²⁾ Jfr. D. L. 1—24—27.

³³⁾ Jfr. § 78.

³⁴⁾ D. L. 5—2—20 sammenholdt med 5—2—21.

³⁵⁾ Jfr. § 142 Nr. 3.

hverde Ophlysning. Smidlertid vil jeg ikke paastaae, at Analogien af D. L. 1—24—27 er ganske uanvendelig i omhandlede Tilfælde, men den kan dog kun medføre, at Ægtefællernes Formue, naar ingen Thinglysning angaaende et andet Formuesforhold har fundet Sted, behandles som fælleds, forsaavidt Creditorernes Ret fordrer det. Hvad de nuværende Regler for Ægtefællers Arv angaaer, da ere de ikke afhængige af Bestaaffenheden af det ægtefællige Formuesforhold, men ere de samme, enten Ægtefællernes Formue er fælleds eller ikke³⁶). Fra de almindelige Regler om et Døds Deling gjøres vel i Lovene ingen udtrykkelig Undtagelse, forsaavidt den Afbøde er en af tvende Ægtefæller, som ere komne hertil fra Udlandet, men Lovenes Forskrifter ere overhovedet kun givne for de her i Landet stiftede Retforhold og indeholde ingen almindelige Regler om, i hvilke Tilfælde fremmed Ret her kan komme i Betragtning. Til at tage Hensyn til denne ved Vedømmelsen af et Retforhold, som har bestaaet i Udlandet, have desuden Hjemmel i Instructionen for Højesteret af 7de December 1771 § 30. Det forstaaer sig, at Spørgsmaalet maa besvares paa samme Maade, enten det fremkommer under et Skifte eller under en Dømsfag.

For at fjerne den Uretfærdighed, der bliver Følgen, naar det i Udlandet stiftede Formuesforhold imellem Ægtefolk antages at forandres efter Lovene i den Stat, hvor de senere nedsatte sig, er i fremmede Systemer undertiden den Mening bleven fremsat, at disse Loves Regler kun bør anvendes paa den Formue, som erhverves efter Flytningen, medens det ældre Formuesforhold vedbliver at bestaae med Hensyn til den medbragte Formue. Men en saadan vilkaarlig Regel kan neppe antages uden positiv Hjemmel, og foruden at den foranlediger Forviklinger, navnlig hvis der, inden Døet skal opgjøres, stee Omsætninger med Ægtefællernes Formue eller de komme til at flytte oftere fra en Stat til en anden, tale imod samme de øvrige Grunde, som ere anførte til Forsvar for, at Flytningen

³⁶) Fdbg 21 Mai 1845 §§ 15-17.

ikke bør bevirke nogen Forandring i det ved Egtelabets Stiftelse begrundede Formuesforhold imellem Egtfællerne.

Hvilke Contracter Egtfolk kunne afslutte indblyrdes, maa bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor de have deres Hjem paa den Tid, Contracterne indgaaes. Om de Eienomme, hvorom de contrahere, ligge i en anden Stat, kommer ikke i Betragtning, og ingen Forandring med Hensyn til Contractens Gyldighed bevirkes derved, at de flytte til en Stat, hvor andre Regler om Contracter imellem Egtfolk gjælde, med mindre disse Regler ere af en tvingende Natur. Forfaavidt Virksomheden af en Gave er afhængig af Reglerne om Arv, kommer den til at rette sig efter Lovene paa det Sted, hvor Giveren ved sin Død har sit Hjem³⁷⁾.

Arv mellem Egtfæller følger i omhandlede Henseende Regelen om Arv i Almindelighed³⁷⁾.

6. Love om Egtelabs Skilsmisse ere byggede paa en Betragtning over hvad Forbindelsens sædelige Natur under tilbørligt Hensyn til Egtfællernes Vel antages at fordrø og maae ansees at være af en tvingende Natur. En Skilsmissegag bliver derfor altid at paafjende efter Lovene i det Land, hvor Sagen ifølge de lovbestedte Regler bliver at udføre, hvilket ordentligviis vil være der, hvor Egtfællerne paa den Tid have Hjem³⁸⁾. Er den Grund, der paaberaabes for den begjærte Skilsmisse, indtraadt, medens Egtfællerne boede i en anden Stat, maa den kunne komme Betragtning, naar den efter Lovene saavel i denne Stat som der, hvor Sagen behandles, er lovlig Skilsmisseggrund. Derimod bliver den uden Indflydelse, naar den efter Lovene i det mindste paa et af disse Steder ikke kan bevirke Skilsmisse³⁹⁾; thi er den foregaaende Handling eller Begivenhed ikke lovlig Skilsmisseaarsag efter Lovene paa det Sted, hvor Sagen føres, kan der ikke tages Hensyn til den, da Sagen skal paafjendes udelukkende efter disse Love, og er

³⁷⁾ Jfr. § 78.

³⁸⁾ Jfr. Canc. Skriv. 16 Juni 1829, 8 Novbr. 1831.

³⁹⁾ Jfr. dog Ørstedes *Enonomia* 4. D. S. 54-55.

den ikke lovlig Skilsmisjeaarsag efter Lovene paa det Sted, hvor den er foregaaet, da er den i omhandlede Henseende betydningløs og kan ikke faae Betydning derved, at Ægtefællerne senere flytte til et andet Land. Hvorvidt en Skilsmisje giver Ret til at indgaae nyt Ægteskab, maa bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor Skilsmisjen er foregaaet ⁴⁰). Dog kunne Lovene paa det Sted, hvor nyt Ægteskab agtes indgaaet, indeholde saadanne særegne Betingelser for nyt Ægteskab, som ligeledes blive at iagttage ⁴¹).

Bestemmelserne om et Ægteskabs Opløsning ad Bevillingsveien give, forsaavidt Forholdet angaaer imellem dansk og fremmed Ret, især Anledning til Tvivl om, hvorledes der skal forholde, naar paa den Tid, Bevilling søges, den ene af Ægtefællerne opholder sig i Udlandet. Herom henvises til Familieretten ⁴²).

III. Forhold imellem Forældre og Børn. 1. Om et Barn skal anses at være født ægte eller uægte, maa, hvis Forældrene have levet i Ægteskab sammen ved dets Fødsel, bedømmes efter de Love, efter hvilke Ughdligheden af dette Ægteskab skal afgjøres. Er efter disse Love Ægteskabet ughdligt og skal af denne Grund Barnet betragtes som uægte, maa det ogsaa behandles som saadant i andre Lande, uagtet der efter disses Lovgivning ikke vilde være nogen Mangel ved Ægteskabet, der kunde bervirke dets Ughdlighed. Virkningerne af uægte Fødsel maae bedømmes efter Lovene i ethvert Land, hvor der bliver Spørgsmaal om slige Virkninger. Saaledes vil et uægte Barn, som er født og har Hjem i et Land, hvor det ikke tager Arv efter Moder eller Mødrenefrænder, kunne arve Moderen, hvis hun ved sin Død havde Hjem i Danmark, og ligeledes efter Moderens Død, hvad enten hun nogensinde har boet her eller ikke, sine Mødrenefrænder, som ved deres Død her havde hjemme.

⁴⁰) Jfr. Conc. Skriv. 12 Juni 1832, Just. M. Skriv. 20 Novbr. 1856.

⁴¹) Jfr. ovenfor Nr. 3 (S. 416-418).

⁴²) Familieretten §§ 67 og 71.

2. Forældremagten over ægtefødte Børn erhverves over- er»
 eensstemmende med Lovene paa det Sted, hvor Forældrene
 ved et Barns Fødsel have deres Hjem. Ere Forældrene danske
 Undersaatter, komme deres Pligter og Rettigheder imod Bar-
 net saaledes til at rette sig efter de danske Love, hvad enten
 Barnet fødes i deres Hjem eller under et midlertidigt Ophold
 i Udlandet. Saaer Barnet senere Hjem i et fremmed Land,
 bevirkes derved ingen Forandring i Forældremagtens Indhold,
 dog kunne Forældrene ikke over Barnet udøve nogen Myndig-
 hed, som saaer Virkning i det fremmede Land, saafremt den
 er i Strid med dette Lands Love. Flytte Forældrene til et
 andet Land, synes de enkelte i Forældreforholdet grunde-
 besøielser og Forpligtelser at maatte bedømmes efter det nye
 Hjemsteds Love, under hvilke de nu høre, men uden at dog den
 i deres forrige Hjem i Medfør af dets Love udøvede Myn-
 dighed derved taber sin Virkning. Forældrene kunne saaledes
 ikke udøve nogen Børgemaalsret, Strafferet (Nevselfesret, Arve-
 løsgjærelse), Myttestret over Børnenes Formue⁴³⁾ eller anden
 Myndighed, uden forsaavidt dertil have Hjemmel i det nye
 Hjemsteds Love. Det Samme maa gjælde om deres Forplig-
 telser. Naar t. Ex. Forældrene efter Lovene paa deres forrige
 Hjemsted vare forpligtede til at opdrage Børnene i en vis
 Troesbekjendelse, maa denne Forpligtelse falde bort, saasnart
 de ere flyttede til et Land, hvor det gives Frihed i denne
 Henseende, og omvendt. Efter anden Regel kan heller ikke
 deres Forpligtelse at hde deres Børn Forsørgelse bedømmes og
 denne Forpligtelse kan derfor udvides eller indskrænkes i Over-
 eensstemmelse med Lovene paa deres senere Hjem. Man kunde
 muligen ville sige, at denne Forpligtelse grunder sig paa For-

⁴³⁾ Her siges kun til en Myttestret, som er en Følge af Forældremagten.
 Have Forældrene eller den ene af dem erhvervet en selvstændig Ret
 til at bestyre og nyde Indtægterne af en Børnene tilhørende Formue,
 saasom en Ret til at sidde i uflistet Bo med dem, kan saadan Ret
 ikke falde bort ved deres Flytning til et andet Land, hvis Love ikke
 hjemle en lige Ret.

ælbrenes frivillige Handling (Børneavlingen), og derfor maa, naar Børn fødes, blive uforanderligen bestemt efter Lovene paa Forældrenes daværende Hjemsted. Men foruden at der neppe er Grund til at antage en saadan Regel om denne enkelte Forpligtelse mere end om Forældrenes øvrige Forpligtelser og deres Rettigheder, kan man neppe paa Børneavlingen i og for sig grunde i alt Fald videre end en almindelig Pligt til at opfostre Børnene, hvorefter de enkelte med denne Pligt forbundne Besøielser og Forpligtelser og disses Grændser bestemmes i Statens Love i Overensstemmelse med hvad Forholdets Natur antages at føre med sig. Slige Bestemmelser maae dog gjælde i Staten baade for oprindelige og optagne Undersaatter, men kunne ikke have Virkning i andre Lande, end ikke for Personer, som dertil ere udvandrede fra hiin Stat. Desuden er det neppe rigtigt at grunde Forældrenes Rettigheder og Forpligtelser paa Børneavlingen og ansee denne som en forpligtende Handling, der skal bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor den er foregaaet, hvorefter de bør uledes af Naturen af selve det Forhold, som ved Børnenes Tildørelse fremkommer imellem dem og Forældrene. Giver en Stat derom særegne Regler, maa det være dens Villie, at disse skulle anvendes paa alle saadanne Forhold, der bestaae i Staten. Man kan saaledes neppe paastaae, at Børnene ved deres Fødsel have erhvervet nogen Ret til, at Forældrenes Forpligtelser imod dem og navnlig Forpligtelsen at yde dem Forsørgelse skulle stedsfor blive uforanderligen saaledes, som Lovene i den Stat, hvor Forældrene havde Hjem ved Børnenes Fødsel, foreskrive. I alt Fald synes der efter vore Love ikke at kunne være Tvivl om, at det Offentlige, hvilket et Barn, som indvandrede Forældre have medbragt, kunde falde til Byrde, maa kunne forbre, at Forældrene yde Barnet den fulde Forsørg, som vore Love kræve af Forældre, men heller ingen større, uden at Bestemmelserne derom i Lovene paa det Sted, hvor Forældrene tidligere have boet, komme i Betragtning. At Barnet skulde kunne have nogen egen større eller mindre Ret end den, som

det Offentlige kan gjøre gjældende, give derhos vore Love ingen Anledning til at antage.

3. Forældres Forpligtelser og Rettigheder imod uægte Børn maae ligeledes rette sig efter Lovene paa det Sted, hvor Forældrene til enhver Tid have deres Hjem, og forandres altsaa med dette. Om Moderens Forhold til hendes uægte Barn synes i saa Henseende ikke at herske nogen Tvivl. Derimod er det et meget omtvistet Spørgsmaal, efter hvilket Steds Love Faderens Forpligtelse imod hans uægte Barn og imod dets Moder skal bestemmes. Forsaavidt denne kan have nogen Ret imod Vefvangreren ifølge de almindelige Regler om Skadeserstatning, saasom naar han har forført hende ved falske Løfter, kommer Regelen om Erstatningsansvar til Anvendelse⁴⁴). Iøvrigt synes hans Forpligtelse imod Moderen at maatte bedømmes efter de samme Love som hans Forpligtelse at forsørge det uægte Barn. Om denne ere Bestemmelserne i forskjellige Staters Love meget afvigende fra dem, som vore Love indeholde. Saaledes t. Ex. paalægger den franske Lovgivning Faderen ingen Forpligtelse imod hans uægte Barn, idet der undtagen i Tilfælde af Vortførelse end ikke tilstodes nogen Undersøgelse om, hoem Faderen til et uægte Barn er⁴⁵). Den almindelige Mening hos os har uden Tvivl været, at de af Vefvangrelse flyvende Rettigheder og Pligter skulle afgjøres efter Lovene paa det Sted, hvor Vefvangrelsen er foregaaet, og at ingen Forandring i Faderens Forpligtelse, hvis Vefvangrelsen er foregaaet udenlands, stier derved, at han senere lader sig finde her i Landet, med mindre i alt Fald tvende her hjemmehørende Personer have Samleie med hinanden under et midlertidigt Ophold i Umlandet, da i dette Tilfælde Forholdet skulde bedømmes efter de danske Love⁴⁶). For denne Mening paaberaabes, at Handlingens Følger maae bestemmes efter de

⁴⁴) Jfr. § 76 Nr. III. (S. 414-415).

⁴⁵) Code civile art. 340: «La recherche de la paternité est interdite».

⁴⁶) Ørstedes *Ennomia* 4. D. 47-48, Larsen *Privatrettens alm. Del* § 43.

Love, under hvis Herredømme den er foretagen, og at de hverken kunne forøges eller formindskes derved, at Faderen maa sagsøges i en anden Stat. Men for det første har den Sætning, at en Handling's Følger maae bestemmes efter Lovene paa det Sted, hvor den er foretagen, ingen almindelig Gyltighed. Man maa derimod see paa Veskaffenheden af det Retsforhold, der ved Handlingen bevirkes, og derefter maa det afgjøres, efter hvilket Steds Love Forholdet skal bedømmes. Saaledes er i det foregaaende allerede oplyst, at neppe heller den ligeledes paa anførte Sætning støttede Mening, at en Contract's Virkninger skal bedømmes efter Contractstedets Love, er ubetinget rigtig ¹⁷⁾. Dernæst handles her slet ikke om de retslige Følger af en enkelt Handling, Besvangrelsen, men om Virkningerne af det vedvarende personlige Forhold imellem Forældre og Børn ¹⁸⁾. Vil man, at disse Virkninger skulle bestemmes efter Lovene paa det Sted, hvor Besvangrelsen er foregaaet, synes det, at man ligesaa vel maatte antage, at et Ægteskabs Virkninger maatte bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor Ægteskabet er indgaaet, og Forholdet imellem Forældre og ægte Børn efter Lovene paa Avlingsstedet, men ligesom dette forkastes, saaledes er der heller ingen Grund til, at Faderens Forhold til hans nægte Barn skal ansees uforanderlig bestemt ved Lovene paa det Sted, hvor Besvangrelsen er foregaaet. Vel er denne Begivenhed en pphjst Vetingelse for Barnets Fødsel, men Stedet, hvor den er foregaaet, er tilfældigt, ofte uvist og af underordnet Vigtighed, naar der handles om det vedvarende personlige Forhold imellem Forældre og Børn. Faderens Forpligtelse at forsyge det uægte Barn er heller ikke den eneste Virkning af Forholdet imellem dem, og i Almindelighed har man ikke antaget, at de øvrige Virkninger,

¹⁷⁾ Jfr. § 76 I. Nr. 4 (S. 405-406).

¹⁸⁾ Hvor der sættes Straf for Leiermaal, bliver denne Straf en retslig Virkning af Handlingen. Ogsaa kan der spørges om, hvorvidt Besvangrelsen forpligter til at ægte det besøvede Fruentimmer, jfr. ovenfor II. Nr. 2 (S. 416).

saasom Faderens Afgang til at legitimere Barnet, skulle rette sig efter Lovene paa Besvangrælsesstedet. Naar man gjør en Forstjæl, maa den sandsynligviis grunde sig derpaa, at hiin Forpligtelse er en Formuesforpligtelse, medens de øvrige Virkninger ere mere personlige, men om dette ogsaa var rigtigt, kunde Forstjællen neppe derved retfærdiggjøres og desuden bestaaer den Forpligtelse, som Forholdet egentligen fører med sig, deri, at Faderen skal opfostre Barnet eller med Moderen deeltage i Opfostringen, men da Moderens Ret som oftest vilde blive krænk, om Opfostringen overdroges Faderen, maae Pengehjælper i Almindelighed træde i Stedet for den personlige Opfostring som et Surrogat for denne.

Ved at ordne Forholdet tage Statens Love Hensyn til hvad Forholdets Natur antages at fordr, men Anskuelserne herom ere meget forskellige. Naar den franske Lovgivning negter Undersøgelse om, hvem Faderen er, synes den fornemmeligen at gaae ud derfra, at det i mange Tilfælde bliver aldeles usikkert, hvem den virkelige Fader til et uægte Barn er, og at man her ikke kan opstille nogen saadan Formodning som med Hensyn til de af en gift Kone fødte Børn¹⁹⁾. Andre Staters Love lægge ikke nogen afgjørende Vægt paa anførte Omstændighed og ordne Forholdet for en stor Deel paa samme Maade som det imellem Forældre og deres ægte Børn, dog er Omfanget af Faderens Forpligtelse at forføre et uægte Barn ofte mindre, men derhos hjemles undertiden, saaledes som hos os, paa Grund af Fædres Uvillie til at bidrage til deres uægte Børns Opfostring særegne Tvangsmidler for at bevirke denne Pligts Opfyldelse²⁰⁾. Slige Bestemmelser maa Staten ville have anvendt paa alle stadige Forhold i Landet af den omhandlede Væstfæstelse, altsaa uden Hensyn til, om Faderen oprindelig hører hjemme der eller er indvandret, eller til Stedet, hvor Barnet er avlet eller født. Den samme Grundsætning, som gjælder om Forældres Forhold til deres

¹⁹⁾ Jfr. Familieretten § 45 Nr. 2.

²⁰⁾ Jfr. Familieretten § 88.

ægte Børn, maa her komme til Anvendelse. Det stjønnes ikke, hvorledes det paa nogen Maade skal kunne lade sig forsvare, at Faderens Pligt at forsyge sit uægte Barn skal uforanderligent rette sig efter Besvangrælsesstedets Love, naar ikke samme Regel antages om Faderens lige Pligt imod sit ægte Barn. Det vilde ogsaa være besynderligt, om den her hjemmehørende Fader til et i Frankrig avlet Barn, som her befanndt sig, skulde, hvis Barnet ikke kunde blive udbviist af Landet, kunne hensejnde sig under den franske Rettergangsregel, at det ikke maatte undersøges, om han var Fader til Barnet, og derhos kaste hele Byrden af Barnets Forsyrgelse over paa Fattigvæsenet. Efter det Foransførte maa det saaledes uden Tvivl antages, at de danske Love om Fædres Pligt at forsyge deres uægte Børn bør følges, naar Fader og Barn her have deres Hjem, om end Faderen er indvandret efter Barnets Fødsel og dette er avlet og født udenlands. Den større eller mindre Forpligtelse, der maatte hjemles ved Besvangrælsesstedets Love, kommer altsaa ikke i Betragtning.

Men endnu er det tvivlsomme Tilfælde tilbage, hvorledes der skal forholde, naar den her hjemmehørende Fader søges af Moderen eller isvrigt paa Barnets Vegne, medens dette er forblevet i Udlandet, hvor det er avlet. Er det rigtigt, hvad ovenfor er søgt godtgjort, at Besvangrælsesstedet i og for sig ikke har nogen Betydning i dette Forhold, maa Regelen blive, at Sagen skal afgjøres efter Lovene paa den Forpligtedes, d. e. Faderens, nuværende Hjemsted. Dette maa gjælde, hvad enten han hørte hjemme her, da Besvangrelsen foregik, eller han efter denne og muligen efter Barnets Fødsel er flyttet hertil⁵¹⁾.

De anførte Regler angaae Sagens Afgjørelse i Overensstemmelse med Lovene, men de komme ikke til Anvendelse, forsaavidt Sagen allerede er afgjort ved en Forening imellem Vedkommeude, eller udenlands ved saadan Dom eller Dørig-

⁵¹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 5 Aug. 1815, 2 Novbr. 1843, Dom i Jur. Tidsskr. 2. B. 2. S. 150-154. Efter Ovenstaaende maa det rettes, som anføres i Familieretten § 88 Nr. 6.

hebsæcret, som maa ansees bindende inellem Parterne. Derved hindres dog ikke det herværende Fattigvæsen, som har maattet antage sig et uægte Barns Forsørgelse, i at forbre Udgioterne godtgjorte af den herboende Fader.

4. Hvorvidt et uægte Barn kan legitimeres og paa hvad Maade det skal skee, maa i Almindelighed afgjøres efter Lovene paa det Sted, hvor Legitimationshandlingen skal foregaae, dog synes, naar der spørges, om et Barn er legitimeret ved Forældrenes paafølgende Ægteskab, de Love at maatte komme i Betragtning, efter hvilke Ægteskabets Virkninger fra Begyndelsen blive at bedømme⁵²). Er Legitimationen fuldkommen, bør den ogsaa anerkjendes som saadan i andre Lande og have de med samme forbundne Virkninger. Naar saaledes en Mand, som har sit Hjem her i Riget, ægter den Pige, med hvem han forud har avlet et Barn, og dette derved i Medfør af D. L. 5—2—32 bliver ægte, bør det ogsaa i England, hvor Forældrenes paafølgende Ægteskab ikke bevirker Legitimation, behandles som ægte og derfor som ægte Barn kunne tage Arv sammesteds efter engelske Slægtninge. Blive derimod ifølge de fremmede Love, saasom de engelske, efter hvilke Virkningerne af et Ægteskab ved dets Indgaaelse skulle bedømmes, de Børn, som Ægtefællerne forud maatte have født med hinanden, ikke legitimerede ved Ægteskabet, kunne de heller ikke i andre Lande og navnlig her i Riget, hvor en anden Regel gjælder, betragtes som ægte og kunne saaledes blive udelukkede fra Arv, der ellers kunde have tilfaldet dem efter Fædrenesfrænder, som ved deres Død havde Hjem i Danmark. At Forældrene og Børnene senere flytte til et andet Land, kan neppe bevirke nogen Forandring med Hensyn til Legitimationen. Vel maae deres vedvarende gjenfældige Rettigheder og Pligter rette sig efter Lovene paa det Sted, hvor de til en vis given Tid have deres Hjem, men til disse Virkninger henhører ikke de medbragte Børns Stilling som ægte eller uægte. Legitimation skeer ifølge Lovene ifkun ved visse bestemte Handlinger og dertil hører For-

⁵²) Jfr. ovenfor II. Nr. 5 (S. 420).

ælbrenes og Børnenes Flytning fra et Land til et andet ikke. Af det Anførte følger, at de Børn, som danske Forældre have avlet med hinanden, førend de kom sammen i Ægteskab, bør behandles som ægte ogsaa i England, naar Forældrene eller Børnene tage Hjem sammensteds, men at derimod Børn, som engelske Forældre have født, førend de ægtede hinanden, vedblive at være uægte, om ogsaa Forældrene eller Børnene flytte hertil. Dette er især klart, hvis ifkun Forældrene tage fast Ophold her i Riget, uden at Børnene følge med, da i saa Fald Forholdet imellem disse og Forældrene ikke kan bedømmes udelukkende efter de danske Love. Børnene komme derfor, selv om Faderen ved sin Død har Hjem her i Riget, ikke til at arve ham som ægte Børn⁵³⁾, hvilket ogsaa anbefales derved, at Faderen, naar Børnene døe i England, ikke efter dette Lands Love bliver Arving efter dem som efter ægte Børn⁵⁴⁾. Sagen er vel mere tvivlsom, dersom baade Forældre og Børn faae Hjem her i Riget, men den almindelige Grundsætning er dog imod at betragte Børnene som ægte. Man kan i omhandlede Henseende neppe beraabe sig paa de almindelige Udtryk i D. L. 5—2—32; thi dette Lovsted maa forudsætte, at Ægteskabets Virkning skal bedømmes efter de danske Love, ligesom i Almindelighed den danske Lovgivnings Anvendelse maa anses betinget af, at Gjenstanden overhovedet efter Grundreglerne om Forholdet imellem dansk og fremmed Ret er de danske Love undergivet. Kunde D. L. 5—2—32 komme i Betragtning, saa maatte Artikelen ogsaa kunne begrunde Arveret efter danske Fædrenerfrænder for det i England af engelske Forældre fødte Barn, som ingenfinde, uagtet Forældrene senere have ægtet hinanden, er blevet legitimeret og stedsfæ tilligemed Forældrene er forblevet i England.

Er en ufuldkommen Legitimation foregaaet overeensstemmende med et Lands Love, maa den vel ogsaa kunne erkjendes i andre Lande, hvis Lovgivning ligeledes hjemler sliq Legitimation,

⁵³⁾ Jfr. § 78 Nr. 2 (S. 443).

⁵⁴⁾ Jfr. dog Bornemanns Arveret S. 22-23.

men kan neppe have Virkning i de Lande, hvor enhver ufødskommen Legitimation er ukjendt. Da vore Love ikke have nogen almindelig Regel om en saadan Legitimation, men vel om en enkelt Art, Kuldhøning til Thinge⁵⁵⁾, kan en i Udlandet idværfat ufødskommen Legitimation neppe her i Riget have større Virkninger end efter Lovene paa det Sted, hvor den er foregaaet, og derhos kan Arveretten, hvis denne er indskrænket, neppe gaae udover den Grændse, der bestemmes i de danske Love med Hensyn til fuldbløst Slegsfrebarn⁵⁶⁾.

Har en Mand, som her har hjemme, i Udlandet avlet et Slegsfrebarn, der har vedligeholdt Hjem i Udlandet, synes han ikke at kunne være udelukket fra at fuldbløse Barnet og derved forskaffe det Arveret efter sig og sine henværende Frænder, men han kan neppe derved erhverve for sig og disse Frænder nogen Ret til at arve Barnet, naar dette bærer i Udlandet, uden forsaavidt Lovene paa Barnets Hjemsted ved Døden hjemle nogen ufødsstændig Legitimation med Arveret for den Legitimerende og hans Frænder.

5. Flytte Stedforældre hertil med deres Stedbørn fra et Land, hvor det ikke paaligger Stedforældre som saadanne nogen Pligt at forsørge deres Stedbørn, kan det være tvivlsomt, om nogen saadan Pligt her kan paalægges dem, da Pligten efter vore Love dog ikke er ubetinget og siges at paadrages ved Egtteskabet⁵⁶⁾. Imidlertid synes Virkningerne af slikt vedvarende personligt Forhold at maatte ligesom i andre Tilfælde rette sig efter Lovene paa det Sted, hvor de vedkommende Personer til hver Tid have deres Hjem⁵⁷⁾. Andre Virkninger af Forholdet maae ligeledes, for her at kunne gjøres gjældende, være overensstemmende med vore Love. Saaledes kunne Stedbørn ikke her tilpligtes at underholde deres trængende Stedforældre, om de end ere komne hertil fra et Land, hvor slikt Pligt paalaa dem⁵⁸⁾.

⁵⁵⁾ Sfr. D. L. 5—2—70.

⁵⁶⁾ Frdg. 24 Jan. 1844 § 9.

⁵⁷⁾ Sfr. ovenfor § 74 Nr. 2 S. 389-390.

⁵⁸⁾ Sfr. Andg. for Hertugb. Slesvig og Holsteen af 29 Decbr. 1841 § 17.

6. Er en Adoption foregaaet udenlands, maae de indtraadte Virkninger ogsaa her i Riget kunne finde Anerkjendelse, forsaavidt de ikke gaae udenfor hvad her kan tilstaaes ved en Adoptionsbevilling. Der er saaledes neppe Noget til Hinder for, at Adoptivforældrene, naar de flytte hertil med Adoptivbarnet, udøve Forældremagt over det efter de sædvanlige Regler, og hvis Arveret er tilstaaet Barnet efter den Adopterende og denne døer her i Riget som hjemmehørende her, kan det uden Tvivl tage Arv efter ham. Men Adoptivbarnet træder ikke i noget Retsforhold til den Adopterendes her boende Slægtninge, og den Adopterende tager ikke som saadan Arv efter Barnet, dersom dette har sit Hjem her ved sin Død; thi en Adoption, som skulde have slige Virkninger, er et i vore Love udfjendt Retsinstitut⁵⁹⁾.

IV. Bærgemaal. 1. Et Bærgemaal maa bestyres overeensstemmende med Lovene i det Land, hvor det egentlige Sæde for Bærgemaallet er, hvilket ordentligviis vil være der, hvor Myndlingen har sit Hjem. Dog kunne Omstændighederne medføre, at et eget Bærgemaal bliver at forestaae for den Formue, som Myndlingen har andensteds, og Bærgen, der har dette Bærgemaal, maa da rette sig efter Lovene i det Land, hvor denne Formue skal bestyres og hvor han maa være bestiftet. En Bærge, som forestaaer et almindeligt Bærgemaal, hvorunder høre Eiendomme, der ligge i Udlandet, maa bestyre disse efter de samme Regler, som gjælde for den øvrige Bærgemaalsbestyrelse, uden at den større eller mindre Myndighed, som Lovene paa det Sted, hvor Eiendommene ligge, give en Bærge, kommer i Betragtning, dog maa han iagttage de Former, som disse Love foreskrive for Fuldbgyrdelsen af en Eiendomsoverdragelse eller Stiftelsen af en anden tinglig Ret⁶⁰⁾. At Myndlingen faaer Hjem i en anden Stat, bedirker ingen Forandring i Reglerne for Bærgemaalsbestyrelsen og navnlig kommer denne ikke derved til at rette sig efter Lovene paa

⁵⁹⁾ Jfr. Familieretten § 101.

⁶⁰⁾ Jfr. § 75 Nr. 3 og 8 (S. 394 og 396-397).

Myndlingens nuværende Hjemsted, men efter Omstændighederne kan derved foranlediges, at Værgemaalet ganske ophører og at Myndlingen gaaer ind under Værgemaalsvæsenet paa det Sted, hvor han har faaet Hjem. Værgens Ansvar for Bestyrelsen maa rette sig efter de samme Love, hvorefter han bestyrer.

2. Forholdet imellem en Mindreaarig og hans Curator og imellem en Enke og hendes Børge (Løvørge), maa bestemmes efter Lovene paa det Sted, hvor den Mindreaarige eller Enken har sit Hjem.

V. Tjendeforholdet. Et Tjendeforhold og andet lignende Tjenesteforhold ere undergivne Lovene paa det Sted, hvor Tjenesteforretningerne ere bestemte til stadigen at udføres, og disse Love maae uden Tvivl vedblive at være gjældende for Parternes indbyrdes Forhold ogsaa under et blot midlertidigt Ophold i et andet Land. Antages en Tjenende ifkun for en Rejse til fremmede Lande, saa at intet stadigt Sted haves for Tjenesteforretningernes Udførelse, synes Forholdet at burde bestemmes efter Contractstedets Love, med mindre Omstændighederne henvise til, at Parterne have villet undergive Forholdet Lovene paa noget andet Sted ⁶¹).

§ 78.

Arveretsforhold ¹).

1. Arveforholdene efter en afdød Person bør behandles efter Lovene i det Land, hvor han ved sin Død havde sit Hjem ²). Lovene om Arveforhold gaae ikke ud paa at give Regler for visse Ting, men derimod for visse Personers efterladte Formue. Der sees altsaa paa Personer og ikke paa Ting, og naar saaledes personlige Forhold skulle være afgjørende, kan det neppe være Andet, end at det bliver den Af-

⁶¹) Jfr. § 76 I. Nr. 4 S. 405-407.

¹) Jfr. Algreen-Løslings Arveret §§ 6 og 7, F. C. Bornemanns Arveret § 3.

²) Jfr. Personretten § 85.

dødes Hjemsted, som her maa komme i Betragtning. En Stats Arveløse maa derfor antages at ville ordne Arvesforholdene efter dens afdøde Undersaatter og ikke at ville have sine Regler anvendte, naar en Udlænding enten dør under et midlertidigt Ophold i Staten eller sammesteds efterlader noget Gods. Den Afdødes efterladte Formue bør ogsaa betragtes som en Enhed (et Vo), idet der spørges om, paa hvem hans Retsforhold overhovedet — Forpligtelser saavel som Fordringer og Formue — dog med Undtagelse af saadanne, der ere bundne til en bestemt Person og derfor ved dennes Død tilintetgjøres, skulle gaae over. Vilde man ikke antage, at den Afdødes Hjemsted i omhandlede Henseende var afgjørende, saa vilde man neppe have anden Udvei end at lade Arvesforholdene efter ham ordne paa ethvert Sted, hvor han efterlod Gods, efter dette Steds særlige Love, men foruden at dette vilde være ganske uhenigtsvarende, og naar hans Gods fandtes adspredt i flere Stater, meget besværligt, fik man derved ingen Regel for, hverledes der skulde forholdes med hans Fordringer og Gjæld.

Nogen udtrykkelig almindelig Regel indeholde vore Love ikke, men naar Forordningen af 21de Juni 1793, idet den vil afstjære al Tvist imellem forskjellige Skifteretter i Riget om, hvor et Døds- eller Fallitbo skal behandles, foreskriver, at dette skal stee paa det Sted, hvor den, efter hvem der stiftes, havde sit personlige Værnething paa den Tid, Skiftet tager sin Begyndelse³⁾, — saa at det altsaa ikke kommer i Betragtning, hvor hans Gods findes — maa den forudsætte, at den Afdøde, efter hvem der her skal stiftes, havde ved sin Død sit personlige Værnething her i Riget. Grundsætningen fører saaledes til, at Voet efter en fremmed Undersaat maa, om han end her dør eller efterlader Gods, behandles, hvor han ved sin Død havde sit personlige Værnething, altsaa paa hans Hjemsted i Ublandet. En saadan Regel er ogsaa alminde-

³⁾ Jfr. Frdg. 30 Mai 1827 § 3, Plac. 21 April 1830.

ligen erkjendt⁴⁾ og i Tractater med flere Stater vedtagen eller forublat⁵⁾).

Fra den almindelige Regel om, efter hvilket Lands Arvelove en afdød Person's efterladte Formue skal behandles, maa en Undtagelse gjøres, naar han i et fremmed Land efterlader sig Gods, for hvilket dette Lands Love foreskrive egne Arve-regler⁶⁾. Har han besiddet et Lehn, Stamhuus eller andet fast Fideicommissgods, der ligger i et fremmed Land, eller en Fideicommisscapital, som der er oprettet og under Bestyrelse, forstaaer det sig, at slige Eiendomme gaae i Arv efter de engang for alle for dem bestemte eller i Lovene i det Land, hvor de ligge eller ere, indeholdte Regler. De betragtes heller ikke som egentligt henhørende til hans Bo og derfor ikke som medførende en egentlig Undtagelse. Men en saadan er i alt Fald tilstede, naar med Hensyn til Gods, hvorover den Afdøde har haft fuld Raadighed, en egen Arvegangsmaade er anordnet eller andre særegne Arveregler ere givne, saasom naar Godset ikke maa gaae i Arv uden til ægtefødte Personer, eller naar en fremmed Undersaat har eiet en bornholmsk Landeiendom, som er undergIVEN Bestemmelserne i Forordningen af 14de October 1773. Undtagelsen berører igrigt ikke, at saadan Eiendom skal behandles som et eget Bo. Denne gaaer tvertimod ind i den Afdødes almindelige Bo, men naar der spørges om, hvem og hvorledes den skal ublægges i Arv, blive de Arvelove at

⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 3 Juli 1813, 24 Juni 1845, 11 Mai 1847, Just. M. Skriv. 28 Octbr. 1853, 28 Decbr. 1855, 13 Aug. 1857 med Anmærkning, 2 Decbr. 1857, Skiftedecisioner i Bibl. f. Lort. 1. B. S. 178-180 og S. 367-373 (hvilken sidste bog gjør en Undtagelse). Jfr. Just. M. Skriv. 18 Aug. 1856.

⁵⁾ Jfr. Tract. 11 Juli 1670 Art. 15 (Resc. 24 Febr. 1747), 23 Aug. 1742 Art. 40, 16 April 1748 Art. 15 og 16, ⁹/₁₆ Octbr. 1782 Art. 34, 30 Juli 1789 Art. 31, 21 Mai 1858 (i Pat. 3 Febr. 1860) Art. 15, 19 Decbr. 1862 (i Pat. 10 Aug. 1863) Art. 21. Jfr. Frdg. 4 Aug. 1824 § 11, Just. 11 Mai 1860 § 16.

⁶⁾ Jfr. Canc. Skriv. 20 Novbr. 1819.

anvende, der om det Slags Eiendomme ere givne i det Land, hvor Eiendommen ligger.

Til med Hensyn til faste Eiendomme i Almindelighed at gjøre en saadan Undtagelse, at de altid skulde gaae i Arv efter Lovene i det Land, hvor de ligge, og at de derfor, hvis den afdøde Eier hørte hjemme i et andet Land, skulde behandles som et eget Bo, er der ikke tilstrækkelig Grund. Bore Love give ingen Anledning til sliig Undtagelse⁷⁾, og naar man ellers har antaget den, er man gaaet ud fra den Grundsætning, at faste Eiendomme altid uden Hensyn til Bestaffenheden af det Retsforhold, hvorunder der blev Spørgsmaal om dem, skulde behandles efter Lovene paa det Sted, hvor de ligge⁸⁾. Men en sliig Grundsætning lader sig ikke forsvare. De Grunde, som tale for, at en afdød Persons hele Formue bør undergives Arvelovene paa det Sted, hvor han ved sin Død havde Hjem, ere anvendelige ogsaa med Hensyn til faste Eiendomme. Imidlertid har Grundsætningen Hjemmel i flere Lande⁹⁾, hvoraf følger, at naar en dansk Undersaat efterlader sig en fast Eiendom i et saadant Land, kan den ikke blive indbragen under hans Bo her i Riget og behandlet efter dettes Love.

Har en Person ikke havt noget fast Hjemsted ved sin Død, men dog maa antages at have hørt hjemme i et vist Land, hvilket især kan hændes, naar han i længere Tid har flakket om paa Reiser, maa hans Arvebo behandles i saadant Land. Kan intet saadant ubfindes, synes hans Opholdssted ved Dødsfaldet at maatte betragtes som Hjemsted. Er heller ikke denne Regel tilstrækkelig, saasom naar han er død paa en Sø-

⁷⁾ En saadan antydes vel i Gauc. Skriv. 20 Novbr. 1819, men de paakræbte Lovsteder, Fortalen til Christian den Femtes Danske Lov og dennes 1—2—18, ere ikke bevisende. See ogsaa Højesteretsdom af 5 Juni 1862 (i Højesteretsstidende S. 229=235).

⁸⁾ Jfr. § 72 S. 374.

⁹⁾ Jfr. Frdg. 11 Mai 1798 § 1. See nedenfor § 81 Nr. 4 og § 83 Nr. 3 (S. 485=489 og 507=508).

reise, maa den Skistemyndighed, hvem hans Gods overgives, kunne behandle hans Bo efter Stebets Love.

Harde den Afsbøde ved sin Død Hjemsted i flere Lande, saasom naar han i dem havde faste Eiendomme, paa hvilke han afvejlende opholdt sig, synes Arvesforholdene efter ham at burde ordnes efter Lovene paa det Hjemsted, til hvilket han ved sine øvrige Forhold var stærkest bunden, og hvis denne Regel ikke gjør Udslag og han ved sin Død boede paa et af de Steder, hvor han havde Hjem, efter dets Love¹⁰). Gjør i disse eller i andre tvivlsomme Tilfælde Skistemyndigheden i flere Lande Paastand paa Voets Behandling og Tvisten ikke ved Forhandling imellem Regjeringerne eller ad Retsveien kan blive afgjort, gives ingen anden Udvei, end at hvert Land, hvori den Afsbøde har efterladt Gods, lader dette behandle som et eget Bo efter sine Love¹¹).

Tilfældige Omstændigheder kunne bevirke, at et Arvebo bliver behandlet i et andet Land, end hvor det efter den almindelige Regel henhører, men derved bevirkes ingen Forandring med Hensyn til de Love, efter hvilke Arvefaldet skal bestemmes. Naar saaledes en Enke eller Enkemand, der har haft Hjem i et fremmed Land og efter de der gjældende Regler er forbleven siddende i usiftet Bo efter sin afsbøde Ægtefælle, tager fast Ophold her i Riget og derefter dør her, maa, da kun eet fælleds Bo er at behandle, dette blive at behandle her, men naar det er afgjort, hvilken Deel af Formuen der maa betragtes som Arv efter den førstafsbøde Ægtefælle, bliver saadan Deel undergivet Arvelovene paa denne Ægtefælles sidste Hjemsted i Udlandet¹²).

¹⁰) Jfr. Hansens Skifteret S. 50-51, Bangs og Larsens Proces 4. D. S. 49-50, Dom i Jur. Ugeskr. f. 1848 S. 305-308.

¹¹) Jfr. Resol. 8 Marts 1805, Just. M. Skriv. 13 Aug. 1857 med Anmærkning. See nedenfor § 81 Nr. 4 (S. 485-489).

¹²) Jfr. Højesteretsdom af 5 Juni 1862 med foregaaende Overretsdom (i Højesteretsstibende S. 229-235).

2. Arv efter Loven maa i det Hele bedømmes efter Lovene paa Arveladerens sidste Hjemsted. Dette gjælder saaledes om, hvo der ere hans nærmeste Arvinger, hvilke Egenstaber de skulle have for at kunne arve (saasom ægte Fødsel, fuldstændig Legitimation), hvorledes Arven skal fordeles imellem dem og i andre Henseender. Kun naar der spørges om, hvorvidt Arvingerne have de efter Lovene paa Arveladerens Hjemsted fornødne Egenstaber, altsaa hvorvidt de ere af ægte Fødsel eller ere lovligen og fuldstændigen legitimerede, kan der blive at see hen til fremmede Love, hvorunder disse Forholds Bedømmelse maatte høre¹³). Rigeledes kan en Arving falde ud, naar han efter de Love, hvorunder han hører, er ubetinget udelukket fra at kunne tage nogen Arv, saasom hvis en af Arveladerens nærmeste Arvinger er Munk og han efter sin Ordens Regler ingen Arv maa tage. I Almindelighed derimod har den Udelukkelse fra Arv, som i et vist Lands Lov foreskrives, ingen Virkning, naar Arven falder i et andet Land. Saaledes t. Ex. kunde D. L. 6—1—1, saalænge dens Bestemmelse om den, der affaldt til den papistiske Religion, stod ved Magt, ikke være til Hinder for, at der i et fremmed Land tillagdes ham Arv efter en afdød Slægtning, som der hørte hjemme.

3. Afgang til efter sine Retsforhold at kunne oprette Testament maa en Person have baade paa den Tid, han opretter Testament, og paa den Tid, han dør. Har han til disse Tider haft Hjem i to forskjellige Lande, bliver der at see hen til Lovene i begge disse. Havde han, da han oprettede Testament, ikke Ret dertil efter Lovene paa sit daværende Hjemsted, er Testamentet ugyldigt og kan ikke blive gyldigt derved, at han ikke vilde have manglet den fornødne Retsvæne efter Lovene paa Dødsstedet. Er Testamentet gyldigen oprettet, men Testator efter Lovene i det Land, hvor han har hjemme ved sin Død, ikke kan oprette noget Testament, maa dette ligeledes blive uden Virkning, saasom hvis han her i Riget er bleven Lem i et Hospital (D. L. 2—19—13).

¹³) Jfr. § 77 III. Nr. 1 og 4 (S. 427 og 434-436).

Den samme Regel maa følges med Hensyn til Testators Alder¹⁴⁾. Thi da Testamentets Gyldighed skal bedømmes efter Lovene paa Dødsstedet, kan det ikke opretholdes, hvis efter disse Love en Mangel er tilstede, der bevirker Ugyldighed, om det end er gyldigen oprettet efter Lovene paa Oprettelsesstedet. I saa Henseende gjælder altsaa en anden Regel om Forholdet imellem flere Landes forskjellige Love, end naar det samme Lands Love om Testators Handleevne forandres¹⁵⁾. Hvis imidlertid af den nævnte Grund reises nogen Tvivl imod Testamentet og Testator ved sin Død boer her i Riget, maa Testamentet dog efter Omstændighederne kunne ventes forsynet med kongelig Stadsfæstelse¹⁶⁾. Er et Testament formedelst Mangel i Handleevnen ugyldigt fra Begyndelsen af efter Lovene paa Oprettelsesstedet, kan det ikke blive gyldigt ved Testators Flytning til et andet Land, efter hvis Love en lige Mangel ikke finder Sted.

Ved sin Fornufts Brug maa Testator være paa den Tid, Testamentet oprettes, og en senere indtraadt Afvinding, hvad enten den kommer før eller efter hans Flytning til et andet Land, har ingen Indflydelse paa Testamentets Gyldighed.

Om den indsatte Arving eller Legatar kan arve efter Testament, maa ordentligviis bedømmes efter Lovene i det Land, hvor han har Hjem paa den Tid, Arven falder. Dog komme saadanne Forbud imod at arve ikke i Betragtning, som maae antages at indskrænke sig til Arv, der falder i selve Landet, saasom en Vestemmelse lig den, der indeholdes i D. L. 6—1—1. Om Arvingen skal have forbrudt sin Arv paa Grund af Forbrødder, som han begaaer i det Land, hvor Arven falder¹⁷⁾, maa afgjøres efter dette Lands Love.

¹⁴⁾ Jfr. Stiftedecision i Bibl. f. Lovl. 1. B. S. 178-180.

¹⁵⁾ Jfr. § 67 Nr. 1 (S. 336-337).

¹⁶⁾ Jfr. Personretten § 14.

¹⁷⁾ Jfr. D. L. 5—2—74.

Hvorvidt Testator kan udelukke sine nærmeste Arvinger efter Loven¹⁸⁾, hvor meget han ved Testament kan raade over¹⁹⁾ og overhovedet Testamentets Indhold maa ganske rette sig efter Loven paa hans firsste Hjemsted²⁰⁾. Dette gjælder saaledes ogsaa om den Anvendelse, han giver Formuen, men skal denne Anvendelse finde Sted i et fremmed Land, komme forsaavidt ogsaa detses Love i Betragtning. Hvis han t. Ex. bestemmer, at en fast Eiendom skal oprettes til Stamhuus, bliver Bestemmelsen ugyldig, dersom ifølge Lovene i det Land, hvor Eiendommen ligger, intet Stamhuus maa oprettes²¹⁾.

Da vore Love have for Testamenter foreskrevet en vis Form, som, hvis Testamentets Rigtighed ikke af alle Vedkommende erkjendes, nødvendigviis skal være iagttagen, for at Testamentet skal kunne have Retsgylldighed²²⁾, bliver dette ogsaa Regel, saavel naar danske Undersaatter oprette Testament i Udlandet, saasom under en paakommen Sygdom, som naar en fremmed Undersaat har oprettet Testament i Udlandet og derefter flytter hertil og bærer som hjemmehørende her i Riget. I intet af disse Tilfælde er det altsaa tilstrækkeligt, at Testamentets Form er overensstemmende med Lovene paa det Sted, hvor Testamentet er affattet, med mindre denne Form tillige fyldestgør vore Loves Forskrifter. Dette vil i Almindelighed ikke medføre nogen Vanstielighed for den danske Undersaat, der vil oprette Testament i Udlandet og kjenner den Form, som vore Love paabehde, da den vil kunne iagttages ogsaa i et fremmed Land. Den fremmede Undersaat, der flytter hertil med et allerede oprettet Testament, maa i fornødent Fald godkjende det under en af de Former, som her ere foreskrevne for Testamenter. Da imidlertid disse Former kun ere paabudne, for

¹⁸⁾ Jfr. D. L. 2—19—1, Frg. 21 Mai 1845 § 21.

¹⁹⁾ Jfr. Frg. 21 Mai 1845 §§ 21 og 23, Lov af 29 Decbr. 1857 § 2 om Forandring i auserke Forordning.

²⁰⁾ Jfr. Canc. Skriv. 6 Jan. 1801 og 24 Octbr. 1829.

²¹⁾ Jfr. Grundlov af 5 Juni 1849 § 98.

²²⁾ Frg. 21 Mai 1845 §§ 24 og 25.

at der kan have fuldkommen Sikkerhed for, at det fremkomne Testament indeholder Testators sidste i en fornuftig Tilstand forkyndte Villie, synes det, at en ved sin Død her hjemme hørende Persons Testament maa erkjendes for gyldigt, naar det er affattet i den paa Oprettelsesstedet foreskrevne Form og denne giver ikke mindre Sikkerhed i fornævnte Henseende end vore Lovs Testamentsformer, saasom naar Testamentet er oprettet i Retten²³⁾. Derimod er det ikke tilstrækkeligt, at Testamentet er oprettet efter den romerske Rets Regel i Overværelse af 7 tilkaldte Vidner²⁴⁾, med mindre der tillige faaes edeligt Vidnesbyrd i Retten af i det mindste to af Vidnerne²⁵⁾.

Hvor Statsmagtens Stadsfæstelse paa et Testament kan faaes og efter Omstændighederne maa ansees nødvendig, for at Testamentet i det Hele eller i en vis Henseende kan faae Virkning, maa den erhverves i det Land, efter hvis Lov Arvefaldet skal bedømmes, uden at det kommer i Betragtning, om Testamentet er oprettet i et andet Land²⁶⁾.

4. Da en Arvepagt er en Contract, som angaaer Arv, |re, kunne Reglerne saavel om Contracter som om Arv komme til Anvendelse paa samme. En Vanskelighed opstaaer derved, at visse Contracter af denne Beskaffenhed, navnlig Gaver i Anledning af Døden, behandles i nogle Lande ubelukkende efter Reglerne om Contracter, i andre derimod tildeels tillige efter Reglerne om Arv. Noget Saadant kan ogsaa indtræffe med Hensyn til en overdragen Arvepagt (*pactum successorium dispositivum*), eftersom Gjenstanden for samme betragtes at være enten ikkun den Arveformue, der kan tilfalde Overdrageren efter en vis endnu levende Person, eller selve Arveretten, saa at Erhververen, hvis Overdrageren bliver Arving, indtræder i

²³⁾ Dette er Formen i Preussen, Landrecht 1. Th. 12. Tit. § 66.

²⁴⁾ §§ 3 og 4 Inst. de testamentis ordinandis (II. 10).

²⁵⁾ Angaaende stemplet Papir til et i Ubladet oprettet Testament jfr. Lov om saadant Papir af 19 Febr. 1861 § 90.

²⁶⁾ Jfr. Caus. Skriv. 6 Jan. 1801, 16de Novbr. 1819, 24 Octbr. 1829.

dennes Ret til at behandles som Arving i Voet²¹). Iffun forsaavidt Arveladeren ved sin Død har Hjem i et Land, hvor Contracten angaaende Formue, som han ved Døden har efterladt sig, behandles for en Deel efter Bestemmelserne om Arv, komme de følgende særegne Regler om Arvepagter til at gjælde. Man maa skjelne mellem Eonen til at oprette Arvepagten, Formen for den og Virkningerne af samme. I førstnævnte Henseende maa fordrø, at den, der forpligtes ved Arvepagten, har paa Oprettelsestiden efter Lovene paa sit Hjemsted Myn- dighed til at paadrage sig Formuesforpligtelser — da ellers Arvepagten er ughldig som Contract — og tillige at han, hvis Arvepagten er erhvervende (*pactum successorium acquisitivum*), har ved sin Død efter Lovene paa sit Hjemsted til den Tid Eone til at kunne oprette Testament, efterdi sliq Arvepagt skal have Virkning som en sidste Villie. Hvad Formen angaar, maa for det første ikke ved Oprettelsen jænnes nogen Form, hvis Mangel efter de Love, som efter Regelen om Contracts- former komme i Betragtning, vilde gjøre Arvepagten ughldig enten som Contract i Almindelighed eller som Arvepagt i Sær- deleshed, hvilket Sidste gjælder, hvis der for Arvepagten er foreskrevet nogen særegen Form i det vedkommende Lands Love, og dernæst maae ved erhvervende Arvepagter være iagttagne Formerne for en sidste Villie efter Lovene paa Arveladerens Hjem ved hans Død. At Evne til at oprette Testament og Testamentsformer blive nødvendige alene ved de erhvervende Arvepagter og ikke ved de øvrige Arter, er en Følge deraf, at iffun de førstnævnte have Virkning som en sidste Villie af Arve- laderen og begrunde en Arveovergang fra Arveladeren til Er- hververen efter Arvepagten, medens derimod ved en blot be- varende Arvepagt (*pactum successorium conservativum*) Arv efter Loven ublægges (*successio legitima*), ved Afkald paa Arv (*pactum successorium renunciativum*) en Arving iffun falder bort, og ved en overdragende Arvepagt Arveovergangen stcer fra

²¹) For begge Tilfælde er saadan Arvepagt forbudt ved D. L. 5—2—81 og Fdbg. 21 Mai 1845 § 14.

Arveladeren til Overdrageren i Arvepagten og i dennes Sted indtræder derefter Erhververen. Er der hverken hvad Gvne til at oprette Arvepagten eller hvad Formen angaaer nogen Hinbring for, at Arvepagten faaer Virkning, maa denne iøvrigt bedømmes efter det Steds Love, der kommer i Betragtning ved Arveforhold, altsaa efter Lovene paa Arveladerens Hjemsted ved hans Død²⁶⁾). Dette kan neppe drages i Tvivl, forsaavidt der handles om en bevarende eller en erhvervende Arvepagt eller om et Afkald paa Arv, da der i disse Tilfælde er Spørgsmaal om, hvorvidt Arv skal udlægges med Tilfidesættelse af Arvepagten, eller hvilken Indflydelse denne kan faae ved Arvebefalingen. Mindre klar er Sagen vel i Henseende til en overdragen Arvepagt, da denne egentligen ikke medfører nogen Forandring iblandt Arvingerne, men den samme Regel synes dog at maatte følges, efterdi de særegne Forordninger, som maatte være givne om en slig Arvepagt, maae ansees grundede i Hensyn til, at Gjenstanden for samme er Arv. Paa Grund af Foranførte formenes, at de Bestemmelser, der indeholdes i D. L. 5—2—81 og Forordningen af 21de Mai 1845 §§ 14 og 30 om overdragen Arvepagter, om Afkald paa Arv og om Gaver i Anledning af Døden, maae komme til Anvendelse, naar Arvefaldet skal ordnes efter de danske Love, om Arvepagten end er indgaaet i et fremmed Land, hvor Contrahenterne muligen paa den Tid havde deres Hjem.

5. Hvorledes der skal forholdes med den Formue, som en Person efterlader sig, der ingen Arving har eller efter hvem i alt Fald ingen Arving melber sig (forladt Arv, bona vacantia), maa afgjøres efter de sædvanlige Regler om Arv, altsaa efter Lovene i det Land, hvor Personen havde Hjem ved sin Død. Forsaavidt slig Formue tilfalder Statskassen, bliver det følgende Statskassen i bemeldte Land og ikke i det Land, hvor

²⁶⁾ Jfr. dog Domme i Schlegels Samling af Højesteretsdomme 3. B. S. 119-121, men dengang havde ingen saadan ubtalt Regel som den, der indeholdes i Frdg. 21 Mai 1845 § 30.

Formuen findes eller hvor Personer tilfældigvis dør, hvis dette skeer udenfor hans Fædreland²⁹⁾).

6. Arveafgifter blive at beregne efter Lovene paa det Sted, hvor Arven falder, altsaa efter Lovene paa Arveladerens Hjemsted ved hans Død. Hvor hans Arvinger boe eller hans Formue findes, kommer ikke i Betragtning³⁰⁾). Naar saaledes en fremmed Underlaat dør her i Riget eller her efterlader sig Gods, blive ingen Arveafgifter efter vore Love at beregne³¹⁾). Da saadant Gods skal inddrages i hans Bo og i dette Gjæld skal aflægges, førend der kan blive Tale om Arv, kan det heller ikke her vides, om der falder Arv efter den Afdøde eller hvor stor i alt Fald Arven bliver. At det Gods, som den Fremmede her efterlader sig, er en Grundeigendom, for hvilken i vore Love er anordnet en egen Arvegangsmaade, saa at disse Love blive at anvende ved Udlæg af Arven, berettiger ikke til her at beregne Arveafgifter, da saadan Eiendom dog ikke her skal behandles som et eget Bo, men henhører til den Afdødes almindelige Bo i Udlandet³²⁾). Har han derimod besiddet et her i Riget beliggende Lehn, Stamhuus eller andet Fideicommissgods, blive Arveafgifter at udrede efter vore Love, da slige Grundeigendomme ikke behandles som henhørende til sidste Besidders Bo³²⁾). Skal den Afdødes Bo behandles her i Riget, fordi han ved sin Død her havde sit Hjem, kan den Deel af Formuen, som han har efterladt i et fremmed Land, ikke fritages for de i vore Love paabudne Arveafgifter³³⁾).

§ 79.

Strafferetsforhold.

1. Da et Hovedbøiemed for Statsindretningen er Rets-
haandhævelsen og den, som har overtraadt en Straffelov, ikke

²⁹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 11 Mai 1847.

³⁰⁾ Jfr. Just. M. Skriv. 31te Mai 1856.

³¹⁾ Jfr. Just. M. Skriv. 13 Novbr. 1849, 28 Octbr. 1853, 2 Decbr. 1857, 14 Jan. 1858.

³²⁾ Jfr. ovenfor Nr. 1 S. 440-441.

³³⁾ Jfr. Just. M. Skriv. 13 Aug. 1857 med Anmærkning.

ved at forlade den Stat, hvor dette er steet, kan erhverve Ret til at fritages for Straf, synes det, at en Forbryder maa kunne tiltales i enhver Stat, hvor der efter dennes Rettergangsregler er en Domstol, ved hvilken han kan søges¹⁾, naar derhos denne Stat har en retslig Interesse i, at Forbrydelsen ikke forbliver ustraffet. En saadan Interesse kan en Stat have, om Forbrydelsen end er begaaet i Ulandet af en fremmed Underfaat, navnlig naar den er til Krænke for Staten selv. Mange antage snevrere Grænser for Statens Straffemyndighed²⁾, men disse synes hverken at retfærdiggøres ved en Betragtning af Retsløven i og for sig, da denne fordrer sin egen Fyldestgørelse, eller af Hensyn enten til Statens Sikkerhed eller til andre Staters Ret til at paastaae, at der ikke steer utilbørlig Indblanding i deres Statsanliggender. Dog kan med Hensyn til offentlige Forbrydelser, der ere begaaede udenlands, en Indskrænkning i Grundlæggningens Anvendelse bevirkes, navnlig ved hvad der i saa Henseende er folkeretsligen vedtaget imellem Staterne og ved de Banffeligheder, som det kan have at faae tilstrækkelige Oplysninger deels om de med Forbrydelsen forbundne Omstændigheder og deels om den forskyldte Straf, hvis denne skal bestemmes efter fremmede Love. Hvad private Strafferetstilsælde angaaer, synes det i Almindelighed at maatte tilstaaes den Forurettede at forfølge sin private Ret paa samme Maade som i civilretslige Sager.

¹⁾ Jfr. § 80 Nr. 2 (S. 462-463).

²⁾ Jfr. Bornemanns Forelæsninger over Criminalrettens almindelige Deel §§ 6-8 og Motiverne S. 9-14 til det i A. 1864 trykte Udkast til Straffelov for Kongeriget Danmark. Imod flere af de Anstuelser, der yttes paa disse Steder, kunne, saavidt skjønnes, gjøres betydelige Indbendinger, men derved skal jeg dog ikke opholde mig, da denne bele § 79, forsaavidt den angaaer offentlige Forbrydelser, kun staaer i liden Forbindelse med Grundlæggningerne for Privatretten. Bliver Straffelovens 1ste Capitel vedtaget overeensstemmende med Udkastet, vil for de banffle Domstoles Vedkommenne Indskrænkning være at gjøre i de i Paragraphen anførte Regler.

At Forbryderen frivilligen — udtrykkeligt eller stiltiende — har underkastet sig Statens Straffemyndighed, er ikke nødvendigt til dennes Udøvelse, hvorfor den kan anvendes ogsaa imod Personer, som imod deres Villie opholde sig i Staten, saasom Krigsfanger og Personer, der ere ombord i opbragte Skibe³⁾.

At en Person lovligt i en vis Stat kan tiltales til Undgjældelse for sin Forbrydelse, medfører ikke, hvilket strax i det Følgende nærmere skal oplyses, at Straffen altid skal bestemmes efter denne Stats Love, og heller ikke, at Tiltale nødvendigviis skal finde Sted i samme, da stundom ogsaa en anden Stat kan være besejret til at udøve Straffemyndighed over Forbryderen og det i saa Fald efter Omstændighederne kan være det meest hensigtsvarende og lede til den rigtigste Afgjørelse af Straffesagen, at han tiltales i denne Stat, saasom navnlig naar han er dennes Underfaat og har forbrudt sig i samme. Forbryderen kan da efter de Regler, som i saa Henseende ere vedtagne imellem Staterne, blive udliveret til denne anden Stat. Da Udlivering ikke altid tilstaaes og navnlig ikke pleier at indrømmes uden for grovere Forbrydelser, ligesom reent politiske Forbrydelser ordentligviis undtages⁴⁾, vil den, som i en vis Stat har overtraadt en Straffelov og derefter tager Ophold i en anden Stat, fra hvilken han kan vente ikke at blive udliveret og som ikke selv kan ansees besejret til at tiltale ham, ofte undgaae al Tiltale eller i alt Fald, dersom saadan dog finder Sted i den Stat, hvor Forbrydelsen er begaaet, den idømte Strafs Fuldbbrydelse.

2. Om end Staterne kunne ansees kaldebe til i Førelse at udøve Ret, saa at ikke lettelligen Noget kommer til at undgaae den Straf, som han har forskyldt, bliver det dog enhver Stats nærmeste Opgave at opretholde Retsordenen indenfor sine Grændser og dens Straffelove blive derfor anvendelige fornemmeligen paa de paa dens Territorium begaaede For-

³⁾ Jfr. Drstedes *Cunomia* 2. D. S. 124-131.

⁴⁾ Jfr. Kolberup-Rosenvinges *Holkeret* § 24.

bryddelser. Enhver, der paa dette Territorium overtræder disse Straffelove, krænker den Retsorden, som de skulle beskytte, og har saaledes forstyldt Straf efter samme, hvad enten han hører hjemme der i Staten eller er en Fremmed, som kun midlertidigen opholder sig sammesteds. Ifølge heraf er det i Særdeleshed Gjerningsstedets Love, efter hvilke en Forbrydelse skal bedømmes. Men ganske kan man dog ikke blive staaende derved. Da en Stats Undersaatter ikke ved paa nogen Tid at forlade deres Fædreland løses fra de Forpligtelser, som dette Love paalægge dem, og de derfor ligesaa lidt under deres Fraværelse, som medens de ere hjemme, maae forstyrre den Retsorden, som deres Fædrelands Love maae ansees bestemte til at opretholde, blive de, naar de i Udlandet krænke denne Retsorden, straffskyldige efter deres Hjemsteds Love⁵⁾. Dernæst synes Gruunden til Statens Straffemyndighed at medføre, at en Udlænding, der udenfor en vis Stats Grændser begaaer saadanne Forbryddelser, som skulle have deres Fuldbetjening og Virkning i bemeldte Stat, maa kunne straffes efter dennes Love, som han i saa Fald virkelig maa kunne siges at have overtraadt, saafremt naar han, staaende udenfor Statens Grændser, flyder ind over disse og derved bræder Nogen, eller formaaer Nogen til at begive sig ind i Staten for der at forøve en Forbrydelse, eller i Særdeleshed deeltager i en Complot, som i den fremmede Stat skal bevirke Oprør eller anden Statsforbrydelse.

Da i de Tilfælde, at en Stat kan anvende sine Straffelove paa Forbryddelser, der ere begaaede udenfor Statens Grændser, ikke derved den Stat, hvori Forbryddelserne ere forøvede, udelukkes fra at kunne forfølge dem, blive tvende Staters Straffelove anvendelige og i hver af de to Stater kan dømmes til Straf efter dens egne Love. Da imidlertid kun een Forbrydelse er begaaet, kan, naar i den ene Stat Straf er udstaaet efter dennes Love, i den anden Stat ingen videre Straf for samme Forbrydelse idømmes, med mindre denne Stats Straffe-

⁵⁾ Jfr. nedenfor Nr. 4 S. 455-456.

lov er strengere, da i saa Fald den efter denne Lov forstyldte Straf, hvis den ikke forøges ved den lidte, eller en passende Tillægsstraf maa kunne paalægges Forbryderen.

Nogle Staters Love drage endnu i flere Tilfælde Forbrydelser, der ere begaaede i Udlandet, ind under deres Straffelove bestemmelser. Saaledes have flere Landes Straffelove den Regel, at det Undersaatter skulle straffes efter samme for alle af dem i eller udenfor Landet forøvede Forbrydelser⁶⁾, hvilken Regel saaledes bliver anvendelig, om en i Udlandet begaaet Forbrydelse end er til Krænkelser alene for en fremmed Stat eller fremmede Undersaatter. Hver nogen saadan Lov have⁷⁾, bliver den naturligtvis at følge.

Er en Forbrydelse, der er farlig for Menneskesamfundet i Almindelighed, forøvet udenfor enhver Stats Grændser, hvilket navnlig er Tilfældet med Sprøveri, som forøves paa det frie Hav, maa enhver Stat, hvori Forbryderen gribes eller hvortil han opbringes, ansees beføiet til at idømme Straf efter sine Straffelove⁸⁾.

3. Spørges nu nærmere, hvilke Straffelove der skulle anvendes af de danske Domstole, maa der skelnes mellem, om Forbrydelsen begaaes indenlands eller udenlands. I første Tilfælde bliver altid at dømme efter de danske Straffelove, hvad enten Forbryderen er en dansk Undersaat eller en Fremmed, som kun for en Tid har Ophold her i Landet. At ogsaa saadanne midlertidige Undersaatter ere Rigets Straffelove undergivne, bekræftes ved den almindelige Regel i Danske Lovs Fortale og 1—1—5 samt ved flere enkelte Love, der særligen tage Hensyn til Udlændinge⁹⁾. Om disse frivilligen eller imod

⁶⁾ Jfr. t. Ex. den norske Lov af 20 Aug. 1842 § 1.

⁷⁾ Jfr. Fdbg. 3 Juli 1835 §§ 17 og 18.

⁸⁾ Jfr. Fdbg. 20 April 1825 § 7, Lov om den vestindiske Landsoverret af 15 Febr. 1857 § 6.

⁹⁾ Fdbg. 27 Decbr. 1773, 18 Marts 1778, Plan 1 Juli 1799 §§ 138, 158 og 160, Plac. 19 April 1805, Resol. 9 Decbr. 1816, Fdbg. 9 Juni 1819 § 1, Plac. 23 Mai 1840 § 3. Jfr. Conc. Skriv. 27 Septbr. 1823, Domme i Jur. Tidsskr. 26. B. S. 217-220, Høiesteretsindende f. 1861 S. 340-341.

deres Villie opholde sig her i Riget, kommer ikke i Betragtning¹⁰⁾. Heller ikke bevirke Stats- og Majestætsforbrydelser for Ublændinges Vedkommende nogen Undtagelse fra Landets almindelige Straffelove, hvilket Nogle have meent, forbi disse Forbrydelser skulde forudsætte Krænkelser af en Trofskab; men da nogle af dem dog blive stammeligere, naar de forøves af Landets Borgere, kan dertil tages Hensyn ved Bestemmelsen af Straffens Grad og en særlig saadan Forstrift havdes om Hverving til fremmed Krigstjeneste¹¹⁾.

Undtagne fra vore Straffeloves Herredømme ere foruden Kongen¹²⁾, hvilket ikke vedkommer nærværende Undersøgelse, de Personer, som ifølge Folkeretten nyde Exterritorialitetsret, nemlig fremmede Regenter og de til fremmede Gesandtskaber hørende Personer¹³⁾, og fremmede Consuler i deres Consulatforretninger¹⁴⁾.

At den, der kræntes ved Forbrydelsen, er en fremmed Stat eller en Ublænding, der opholder sig muligen endog udenfor det danske Riges Grændser, udelukker ikke Anvendelsen af dette Straffelove¹⁵⁾. Umiblertid kan denne Omstændighed vel undertiden faae Indflydelse paa Straffens Grad¹⁶⁾ eller endog bevirke, at Handlinger, som ellers ere strafbare, ophøre at være det, saasom¹⁷⁾ naar de udøves imod fjenntlige Stater

¹⁰⁾ Jfr. Domme i Jur. Art. 17. B. S. 115-117, 21. B. S. 52-59 (Art. f. Retsvid. 5. D. S. 152-158), Jur. Art. 22. B. S. 121-128.

¹¹⁾ Frdg. 9 Juni 1819 § 1, jfr. § 5, D. L. 6-4-7 og Dom i Jur. Art. 16. B. S. 31-34, jfr. S. 34-36.

¹²⁾ Grundlove 5 Juni 1849 § 18, 18 Novbr. 1863 § 10.

¹³⁾ Jfr. Frdg. 8 Decbr. 1708.

¹⁴⁾ Resc. 8 April 1771, Resol. 25 April 1821 § 3. Jfr. Personretten § 41.

¹⁵⁾ Jfr. Just. M. Skriv. 30 Mai 1857 med Anmærkning.

¹⁶⁾ Jfr. Frdg. 11 April 1840 §§ 70, 73 og 74, Lov 3 Jan. 1851 §§ 6 og 7.

¹⁷⁾ Jfr. Lov om Eftertryk m. m. 29 Decbr. 1857 § 23, Lov om Eftergivelse af Kunstarbejder 31 Marts 1864 § 9.

eller Personer¹⁸⁾), men dette hører ikke herhen, da det ikke angaaer Forholdet inellem dansk og fremmed Ret.

4. Grad de i Udlandet begaaede Forbrydelser angaaer, maa man atter stjelne mellem, om de forøves af danske eller af fremmede Undersaatter. Danske Undersaatter maae antages at frænke de danske Straffelove, naar de enten begibe sig til Udlandet for at undgaae en dansk Forbudslov og der iøværfætte den under Straf forbudne Handling, eller i Udlandet forbryde sig imod den danske Stat, imod deres her hjemmeværende Medborgere¹⁹⁾ eller imod danske i Udlandet ansatte eller iøvrigt i offentlig Grinde udsendte Embedsmænd som saadanne. Dette er tildeels ved flere særlige Love bekræftet²⁰⁾. Ere de allerede straffede i Udlandet efter Gjerningsstedets Love, maa forholdes saaledes, som under Nr. 2 er anført.

Forøve de ellers i Udlandet Forbrydelser imod Medundersaatter, der ligeledes opholke sig udenlands, eller med Hensyn til Geds, som danske Undersaatter der eie, maae de, efter at være vendte tilbage hertil, altid kunne tiltales ved deres herværende Bærnefing, hvis Forbrydelsen er privat; og er den offentlig, synes den danske Stat ikke at kunne mangle Besøielse til at lade dem tiltale²¹⁾. Men da de danske Straffelove ikke ere overtraadte, bør Straffen ordentligviis rette sig efter Gjerningsstedets Love. Da imidlertid de danske Straffelove maae af den danske Konginningsmagt ansees tilstræffelige til at bestytte den ene Borger imod den anden, synes der Grund til at antage, at disse Love bør følges, dersom de ere mildere end de fremmede eller lader en Handling ustraffet, der paa Gjerningsstedet er strafbar, med mindre særlige Forhold paa dette

¹⁸⁾ Jfr. Nyt jur. Art. 21. B. S. 67-76.

¹⁹⁾ Jfr. bog Bornemanns Forel. over Criminalrettens alm. Deel § 6.

²⁰⁾ D. L. 6-4-3 og 6, 3-16-9 § 8, Patent 21 Mai 1726, Jrbg. 27 Septbr. 1799 § 23, 30 Marts 1827 § 2. Jfr. Jur. Tidsskr. 3. B. 2. S. S. 66-72, Domme i Jur. Ugeskr. 5. Aarg. S. 449-455, Høiesteretsstibende f. 1859 S. 14-16.

²¹⁾ Jfr. ovenfor Nr. 1 og Dom i Jur. Tidsskr. 10. B. 2. S. S. 202-207.

Sted er Aarsag til den i den fremmede Lov indeholdte større Strengthed. Dette anbefales ogsaa ved Analogien af formildende Straffeloves tilbagevirkende Kraft. Derhos kunne ingen andre Straffearter anvendes end saadanne, som de danske Love hjemle, men det bør paasees, at den Straf, der paalægges, ikke i Størrelse overstiger den, som efter den overtraadte fremmede Lov er forsthyldt. Den Vanskelighed, som det, naar Hensyn skal tages til fremmede Straffelove, kan have at faae tilfredsstillende Oplysning om disse, vil stundom medføre, at Tiltale frafalbes.

Forbrydelser begaaede i Udlandet af danske Undersaatter inod en fremmed Stat eller fremmede Undersaatter, maae, naar de ere private, kunne paatales ved den Skylbiges herværende Værnething efter Gjerningsstedets Love. Forfaavdt Forbrydelsen er offentlig, er det for nogle Tilfælde særligen bestemt, at de Paagjældende skulle straffes efter de danske Love²²⁾. I andre Tilfælde synes det, at Staten, naar Forbrydelsen er af den Veffassende, at Ublevering finder Sted, bør paa den fremmede Stats Begjæring enten ublevere Forbryderen, hvilket dog ikke pleier at stee, naar han hører til Landets egne Undersaatter²³⁾, eller tiltale ham til Straf efter Gjerningsstedets Love, da den ikke bør tage Forbryderen i Beskyttelse²⁴⁾. Udenfor disse Tilfælde vil Paatale neppe kunne stee ved vore Domstole²⁵⁾.

²²⁾ Tract. 16 April 1748 Art. 7, 10 Decbr. 1809 Separatartikels § 2, 21 Mai 1858 (i Pat. 3. Febr. 1860) Art. 10, 13 Juli 1863 (i Pat. 12 Novbr. 1864) Art. 16, Fbdg. 3 Juli 1835 §§ 17 og flg. Jfr. Resc. 25 Jan. 1743 (i Registeret til Rescriptsamlingen under „De lingventer“).

²³⁾ Tract. 10 Decbr. 1809 Sep. Art. § 2, Kundg. 16 April 1851 Art. 1, 20 Febr. 1852 Art. 1, 28 Septbr. 1862 Art. 1, Pat. 10 Decbr. 1864 Art. 11, jfr. dog Tract. 16 April 1748 Art. 7.

²⁴⁾ Det er ikke nogen positiv Folkeretsforpligtelse men et almindeligt Retfærdigheds-hensyn, som her gjøres gjældende.

²⁵⁾ Jfr. Dom i Jur. Tidsskr. 10 B. 2. S. 202-207.

Hvad de af en Udlænding i Udlandet begaaede Forbrydelser angaaer, kan man vel opstille som almindelig Regel, at han ikke for disse bliver straffskyldig efter de danske Love, som han hverken er pligtig at kjende eller rette sig efter²⁶⁾, og denne Regel gjælder uden Indskrænkning, naar Forbrydelsen er til Fornærmelse for fremmed Stat eller fremmede Undersaatter. Ordentligviis kunne de af Udlændingen i Udlandet forøvede Forbrydelser ei heller blive paataalte her i Riget, men dette maa dog kunne stee, naar de bestaae i private Fornærmelser, der forfølges af den Fornærmede, efter at den paagjældende Udlænding har taget fast Ophold her i Riget. Men efter hvad under Nr. 2 er anført, maa dog uden Tvivl den danske Stat være beføiet til at tiltale en Udlænding efter de danske Straffelove, naar han paagribes her, efter at have i Udlandet begaaet en saadan Forbrydelse, som har stillet have eller muligen endog har faaet sin Fuldenbelse og Virkning her i Riget, om han end ikke personligen har her foretaget nogen strafbar Handling. Ellers maatte han endog, naar han ikke frygtede for at blive udleveret, veligen kunne begive sig herind i Riget for at betragte Følgerne af sin Gjerning. Videre vil man i Almindelighed neppe være tilbøielig til at gaae. Imidlertid synes den under Nr. 1 fremsatte Grundsætning at lede til, at den danske Stat maa, naar en Udlænding ellers har i Udlandet begaaet en offentlig Forbrydelse imod denne Stat eller danske Undersaatter og Forbryderen senere indfinder sig her, uden at være straffet, være berettiget til, saafremt den Stat, hvor Gjerningen er udført, ikke paa Opfordring vil modtage ham til Afstraffelse, at lade ham tiltale her, men efter Gjerningsstedets Love. Noget retfærdiggjørende Grund, som efter Statsbegrebet eller Forholdenes Bestaafenhed skulde udelukke sliig Straffemyndighed, gives neppe og det vilde lidet stemme med Retsaaandbøvelsesideen, om Forbryderen skulde kunne søge Frelse ved at flygte netop til den Stat, som han har frænket.

²⁶⁾ Jfr. Canc. Skriv. 27 Septbr. 1823 sidste Sætning.

Naar Forordningen af 11te April 1840 § 72 foreskriver, at den, der her i Riget besørger Affætning af falske Penge, skal, naar selve Forfærdigelsen af de falske Penge er foregaaet i Ublandet, „saaledes at Ingen som Hovedmand derfor kan drages til Undgjældelse efter de danske Love“, straffes, som om han selv havde forfærdiget dem, kan derved Intet antages at være afgjort med Hensyn til de omhandlede Spørgsmaal. Udtrykkene „saaledes at“ ere ubestemte. Havde i Stedet for dem været sagt „saa at“, da vilde Forudsætningen have været, at den i Ublandet begaaede Forbrydelse ingeninde kunde blive at straffe efter de danske Love, men dette vilde have været i Strid med den iøvrigt i Lovgivningen erkjendte Grundsætning, at danske Undersaatter, som i Ublandet forsee sig imod den danske Stat, ere straffelystige efter de danske Love. Udtrykkene kunne derfor kun sigte til den Forudsætning, at der efter Omstændighederne kunne gives Tilfælde, i hvilke den, der i Ublandet har forfærdiget falske Penge, ikke kan drages til Undgjældelse efter de danske Love, uden at der skal være betegnet nogen vis Vesskaffenhed ved disse Tilfælde²⁷⁾. Et saadant er allerede tilstede, om Forbryderen end er en dansk Undersaat, hvis han ikke faaes uleveret eller iøvrigt kommer tilstede her. Men end mere kan Forudsætningen indtræde, naar Forbryderen er en Udlænding, da han, hvis han er Undersaat i den Stat, hvor Forbrydelsen er begaaet, ikke kan ventes uleveret. Det er vel sandsynligt, at man ved Bestemmelsens Affattelse tillige har tænkt paa, at Forbryderen, naar han var en Udlænding, ikke kunde blive at tiltale efter de danske Straffelove, om han end senere indfandt sig her i Riget²⁸⁾, da det har været ganske almindeligt i vore Systemer at opstille den Sætning, at en Udlænding ingeninde for de af ham i Ublandet begaaede Forbrydelser, om de end have været rettede imod den danske Stat,

²⁷⁾ Jfr. Bornemanns Forel. over Criminalrettens alm. Deel (samlede Skr. 3. B.) S. 33-34.

²⁸⁾ Jfr. Motiverne i Collegialtidendes f. 1840 C. 507.

kan blive at straffe her, navnlig efter de danske Love²⁹⁾. Men saadan Forudsætning ligger dog ikke med Nødvendighed i Udtrykkene og behøver derfor ikke at erkjendes, saafremt den efter Forholdenes Bestaafenhed maatte findes at være ugrundet. Indfinder Ublændingen, der har forfærdiget de falske Penge, sig her i Riget og besørger selv Affætning af dem, maa han ifølge selve Indholdet af den omhandlede § 72 blive at straffe efter de danske Love som Forfærdiger. Men dersom han sender en Besuldmægtiget herind, der paa hans Begne affætter Pengene, bliver han ifølge de almindelige Begreber om Meddeelsaglighed i Forbrydelser at ansee som Hovedmand med Hensyn til den her i Riget foregaaende Affætning af Pengene³⁰⁾, og det skjønnes da ikke, hvorledes han, da den Besuldmægtigede skal ansees, som om han havde forfærdiget Pengene, hvis Forfærdigeren ikke kan tiltales efter de danske Love, kan undgaae, naar han selv paagribes her, at straffes efter disse Love som Forfærdiger af de falske Penge, om han end unblader personligen at befatte sig med Affætningen.

Naar i noget Tilfælde Straf er forskyldt efter fremmede Love, men Sagen skal paakjendes her i Riget, synes et saadant Hensyn, som ovenfor er nævnt for et enkelt Tilfælde, at burde tages til de danske Straffelove, dersom disse ere mildere end hine eller ikke kjende de Straffearter, som de vedkommende fremmede Love bestemme.

5. De til danske Gesandtskaber i Ublandet hørende Personer, der nyde Exterritorialitetsret, maae for alle i det fremmede Land, hvor de ere ansatte, begaaede Forbrydelser blive at tiltale i deres Hjem og efter Hjemstedets Love³¹⁾. Rigeledes ere disse Love anvendelige, naar danske i Ublandet ansatte Consuler eller andre Bestillingsmænd, der ere danske Undersaatter, forsee sig i deres Consulatforretninger eller Bestillinger³²⁾.

²⁹⁾ Jfr. dog Ørstedes *Enomia* 2. D. S. 127-128.

³⁰⁾ Jfr. *Frdg.* 11 April 1840 §§ 21 og 77.

³¹⁾ Jfr. *Frdg.* 30 Mai 1827.

³²⁾ Jfr. *Dom i Højesteretstidende* f. 1864 S. 25-27.

Danske Consuler, som ere fremmede Undersaatter, staae i deres Consulatforretninger ogsaa kun under de danske Love, men nogen Tiltale vil ikke letteligen kunne finde Sted imod dem, da de ikke her have noget Børnething.

6. En Krigsafdeling — Skib eller Landtropper — der til Udførelse af nogen Tjenesteforretning eller paa Gjennemgang kommer indenfor et fremmed Lands Grændser, vedbliver at staae under de samme Love som i Hjemmet. Efter disse blive derfor de til Afdelingen hørende Personer at straffe, om de end forsee sig imod den fremmede Stat eller de fremmede Undersaatter.

7. I Henseende til Søforbrydelser, hvorved forstaaes alle, som de til et Skibs Besætning hørende Personer begaae enten imod hinanden under Reisen eller med Hensyn til det dem betroede Gods, eller hvorved de iøvrigt overtræde de dem som hørende til Besætningen paaliggende Pligter, er almindeligen og navnlig ogsaa hos os erkjendt den Grundsætning, at de kunne paatales i det Land, hvor Skibet hører hjemme og under hvis Flag og Beskyttelse det seiler, og straffes efter dette Lands Love, hvad enten Personerne her høre hjemme eller ere Fremmede og om Forbrydelserne end begaaes indenfor Grændserne af en fremmed Stat og til Fornærmelse for fremmede Undersaatter³³). Dette er dog ikke til Hinder for, at

³³) D. L. 4—1—12, 4—2—12 og 22, 4—5—3, Fbdg. 5 Febr. 1751, Plac. 11 Marts 1818 § 1, Fbdg. 10 Jan. 1840 § 7, 11 April 1840 § 10, Cauc. Skriv. 28 Juli 1818, 14 Jan. og 27 Septbr. 1823, 16 Novbr. 1830, 5 April 1834, Just. M. Skriv. 19 Juni 1855, Domme i Jur. Art. 10. B. S. 69:72, 23. B. S. 53:61 (eller Art. f. Retsvid. 2. D. S. 317:320, 5. D. S. 270:278), Højesteretsindende f. 1861 S. 623:625. At en Stat anvender Grundsætningen om Søforbrydelser ogsaa paa de Forbrydelser, der begaaes, medens Skibet er paa fremmed Soterritorium, kommer i ingenomhængst Strid dermed, at Staten anseer sig besøiet til ogsaa at straffe Forbrydelser, som forværes paa fremmede Skibe, der befinde sig indenfor dens Grændser, og ligesaa lidt med Folkeretten. Jfr. dog Motiver S. 10 til Straffelovsudkastet af 1864.

Forbrydelserne kunne straffes paa Gjerningsstedet efter dette³⁴⁾ Lov³⁴⁾, hvilket dog ikke her pleier at ske uden paa Opfordring af Vedkommende³⁵⁾).

8. Sprøvere, som opbringes til de danske Lande, kunne straffes sammensteds efter de danske Love uden Hensyn til, hvor de høre hjemme og hvor de have begaaet Forbrydelsen, dog kunne de, naar de ere fremmede Undersaatter og have forøvet Forbrydelsen indenfor en fremmed Stats Grændser, uleveres til denne til Afstraffelse³⁶⁾).

9. Opbringes et neutralt Skib til en krigsførende Magts Havn og det paastaaes, at Neutrales Forpligtelser imod bemeldte Magt ere blevene krænkede, paakjendes Sagen, efter hvad der i Folkeretten er vedtaget, ved Domstole (Priseretter), som den krigsførende Magt anordner, og efter dens Love, dog kan der paa folkeretlig Maade reklameres imod disse Domme, naar de ikke stemme med Folkerettens Regler³⁷⁾).

10. Er en Forbrydelse bleven straffet efter fremmede Love, kan, naar samme Art Forbrydelse senere begaaes af Forbryderen her i Riget, Straffen for Gjentagelse ikke anvendes, da derom ingen Bestemmelse findes og det maa formodes, at vore Love ved at anordne stjærpet Straf for gjentagen Forbrydelse kun have Hensyn til en efter vore Love affagt Straffedom, efterdi saavel Begrebet om flere Arter af Forbrydelser som Størrelsen af den Straf, hvormed de belægges, og Bedrifterne, hvorpaa en Straffedom kan stottes, ere forskjellige efter fremmede og efter vore Love. I nogle af de Love, der paa- byde stjærpet Straf for gjentagen Forbrydelse, udtales desuden

³⁴⁾ Jfr. Resol. 4 Marts 1818, Canc. Skriv. 16 Novbr. 1830, Domme i Jur. Art. 3. B. S. 89-91, 10. B. S. 69-72 (eller Art. f. Retss. 1. D. S. 268-270, jfr. S. 447, 2. D. S. 317-320), Jur. Ugestr. f. 1857 S. 612 619.

³⁵⁾ Canc. Skriv. 16 Novbr. 1830, 5 April 1834, Just. M. Skriv. 19 Juni 1855.

³⁶⁾ Fdbg. 20 April 1825 § 7, 11 April 1840 § 34, Lov om den vestindiske Overret 15 Febr. 1857 § 6, Canc. Skriv. 26 Septbr. 1829.

³⁷⁾ Jfr. Kolberup-Rosenbings Folkeret § 95.

ubtrøffeligt, at Forbryderen forhen skal være dømt efter en bestemt dansk Lov³⁸⁾). Ogsaa Bestemmelsen i Rescriptet af 20de December 1799, at der angaaende en tiltalt Forbryders foregaaende Rædet ikke skal søges Ophøring udenfor Kongens Riger og Lande, vil som oftest føre til samme Resultat.

§ 80.

Rettergangsforhold.

1. Med Hensyn til Rettergangsforhold maae i det Hele taget de Love og Regler følges, som gjælde i det Land, hvor Retsfagen føres. Til dem ere Parter og Retspersonale ligesom frem henviste, de gaae netop ud paa, hvorledes der skal forholde sig og hvad der iøvrigt er Betingelse, for at Dom ved dette Lands Domstole skal kunne faaes, og ofte vilde det endog være en Umulighed at iagttage de Regler, der ere afhængige af en i et fremmed Land indført Retsorganisation. Dette faaer saaledes Anvendelse paa Værnething¹⁾), Stævning²⁾), Forhandlingsmaaden for Retten og øvrige Rettergangsformer, formelle Indsigelser, Doms Afviselse, Retsmidler imod Kjendelser og Domme o. s. v. og ligeledes paa Virkningen af Rettergangshandlinger, saasom af Tilstaaelse eller manglende Benægtelse, af Mangel paa Indsigelsers betimelige Fremførelse, af Dom, af Appel og af foretagen Execution.

2. Ved hvilken Ret her i Riget en fremmed Underfaat kan sagsøges og om der overhovedet gives noget saadant Værnething, maa afgjøres alene efter de danske Love. Iøvrigt have Fremmede, om de end opholde sig her, ikke noget almindeligt Værnething her i Riget, men foruden at de kunne sag-

³⁸⁾) Frdg. 20 Febr. 1789 § 5, 11 April 1840 §§ 14-16, 18 og 79. Jfr. Canc. Skriv. 6 Febr. 1808, Domme i Jur. Tidsskr. 17. B. S. 225-228, 20. B. S. 307-309.

¹⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugeskr. f. 1859 S. 254-255 Anm.

²⁾ Jfr. Domme i Schlegels Samling af Højesteretsdomme 2. B. S. 434-439.

føges her efter de ogsaa for danske Undersaatter gjældende Regler om vedtaget Værnething, fast Eiendoms Værnething, Contractsværnething, Administrationsværnething, Contrasøgsmaalsværnething og Misgjerningsværnething³⁾, begrundes et eget Arrestværnething for dem, naar de her arresteres paa Person eller de her have Gods, der belægges med Arrest⁴⁾. Svenske Undersaatter, der opholde sig her i længere Tid end 8 Uger, kunne desuden under dette Ophold saggives her for Gjæld eller anden Forpligtelse, hvor de findes, og en lige Regel, dog at Opholdet ikke behøver at vare 8 Uger, gjælder i Sverige om danske Underfatter⁵⁾. Skal en Forbrødselse, der er begaaet udenlands, paatales her i Riget imod Noget, som ikke her har noget Værnething, maa det ske der, hvor han fængsles⁶⁾.

De anførte Regler maae antages at gjælde ogsaa i Søfager⁷⁾. Vel viser D. L. 4—8—1, at slige Sager kunne blive at behandle ved de danske Domstole ogsaa imellem „Udlændiske“, men denne Artikel angaaer kun saadanne Søfager, „som af denne Søhandel deres Oprindelse have, eller og af denne Soret dependere“, altsaa afhænge af de danske Søloves Bestemmelser, og derved er det uden Tvivl forudsat, at en eller anden Omstændighed er tilstede, som efter de almindelige Regler bevirker et Værnething her i Riget⁸⁾. Søforholdene

³⁾ D. L. 1—2—18, 19, 20, 21, 23 og 24. Jfr. Domme i Bibl. f. Lovt. 1. B. S. 409-418, Jur. Ugeskr. 4. Aarg. S. 836-840, 6. Aarg. S. 614-624, 7. Aarg. S. 478-479, f. 1855 S. 715-719.

⁴⁾ Plac. 30 Novbr. 1821. Jfr. dog Bangs og Larsens Proces § 222 Nr. 2 (3 D. S. 263-264), Domme i Høiesteretslibenke f. 1857 S. 336-338, Sø- og Handelsrets Tidende f. 1864 S. 193-197.

⁵⁾ Lov om svenske Dømmes Guldbrydelse 19 Febr. 1861 § 6, den under 13 Juni 1861 kundgjorte svenske Conventions § 9.

⁶⁾ D. L. 1—2—24.

⁷⁾ Jfr. Schønning om Lovens fjerde Bog S. 469-489.

⁸⁾ Jfr. Lov om Kjøbenhavns Sø- og Handelsret af 19 Febr. 1861 § 20, Resc. 22 Decbr. 1752 og 4 Decbr. 1761 (begge i Registeret

ville ogsaa lettelsen give Anledning til, at et af de nævnte særlige Værnething og navnlig den vedtagne Værnething, Contractsværnething eller Misgjerningsværnething bliver begrundet her i Riget for Udlændinge og især for udlændiske Søfolk⁹⁾. Foraarfager Nogen Skade ved sin selvstændige Handling, er det antageligt, at han i Analogi af D. L. 1—2—19 vil kunne tiltales derfor paa det Sted, hvor Handlingen er begaaet, saa fremt han forefindes sammesteds, og en Følge heraf bliver det da, at Sag angaaende en Paaseiling, som har fundet Sted paa dansk Østerritorium, maa kunne anlægges paa det Sted i Riget, hvor det paaseilende Skib anløber, om end begge Skibene ere fremmede¹⁰⁾. I Almindelighed gaaer man dog videre og antager ogsaa Sagen til Paafjendelse i det Land, hvor Skibene eller det paaseilende anløber, naar Paaseilingen er foregaaet udenfor enhver Stats Søgrændser, hvilket er grundet i Søfartens Lære, da Erstatning ofte vilde aldeles tabes, hvis Sagen skulde henvises til Sagvolderens Værnething i hans Hjem¹¹⁾. At i saa Fald Sagen kan komme under Rettergang her i Riget, naar der gjøres Arrest paa vedkommende Skib, følger ligefrem af Placaten af 30te November 1821. En Indskrænkning i de almindelige Regler om dansk Værnething for Udlændinge i Søfager kan bevirkes, naar den Stat, hvor de vedkommende Udlændinge høre hjemme, har en Consul paa Stedet, idet de herværende fremmede Consuler ordentligviis have en lignende Myndighed som den, der til-

under „Retten A“), Stampes Erklæringer 3. D. S. 416-429, Dom i Sø- og Handelsrets-Tiden f. 1862 S. 105-106.

⁹⁾ Jfr. Resol. 2 Aug. 1779 (i Canc. Skriv. 28 f. M.), Canc. Skriv. 8 April 1780, 28 Juli 1835, Domme i Jur. Tidsskr. 5. B. 1. S. 153-156, Jur. Ugeskr. 4. Aarg. S. 513-524, 7. Aarg. S. 912-922, 8. Aarg. S. 1192-1195, f. 1854 S. 743-746, 754-755, Schlegels Samling af Højesteretsdomme 1. B. S. 286-289.

¹⁰⁾ Jfr. Domme i Jur. Ugeskr. f. 1860 S. 724-728, f. 1862 S. 712-716, Sø- og Handelsrets-Tiden f. 1863 S. 234-237, f. 1864 S. 1-6.

¹¹⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugeskr. f. 1857 S. 120-122.

kommer danske Consuler i Udlandet, til at paafjende Tvistigheder imellem Undersaatter og navnligens Søfolk fra det Land, for hvilket Consulen er ansat¹²⁾. Derhos er det særligen bestemt, at de danske Domstole end ikke maae antage noget Søgemaal angaaende den Hvre, som nordamerikanske Søfolk have at forbre hos deres Skippere, og en lignende Fordring synes at gjøres fra Ruslands Side¹³⁾.

3. Den under Nr. 1 anførte Hovedregel gjælder ogsaa om de Bestemmelser, der angaae Veriis, og navnligens om, hvilke Veriisindbiler der tilstedes, hvorledes Veriiserne skulde erhverves og hvad der skal antages for fuldt Veriis, om end det Forhold, hvorom der handles, iøvrigt skal bedømmes efter fremmed Ret¹⁴⁾. Saaledes kunne de fra vore Loves Bestemmelser afvigende Regler, som i flere fremmede Love forekomme om Parts Et, ikke ved vore Domstole komme til Anvendelse, med mindre Parterne deri ere enige¹⁵⁾. Dog synes særegne Omstændigheder at kunne bevirke, at Hensyn ogsaa bør tages til fremmed Ret. Navnligen kan, saafremt et i Udlandet begaaet Tyveri, for hvilket Straf skal bestemmes efter fremmed Ret, kan komme under Paafjendelse ved vore Domstole, den Paagjældende neppe sælbes som Tyv eller Høler, fordi han er funden i u hjemlet Besiddelse af de stjaalne Roster, hvis ikke ogsaa Gjerningsstedets Love hjemle en lige Virkning af sliq Besiddelse, thi ellers har han ikke havt den Opfordring, der

¹²⁾ Jfr. Frbg. 4 Aug. 1824 §§ 4 og 6, Instr. 11 Mai 1860 §§ 8 og 10, Canc. Skriv. 18 April 1815, Tract. 1 Mai 1864 (i Pat. 10 Decbr. s. A.) Art. 11.

¹³⁾ Kongelig Resol. i Canc. Skriv. 7 Jan. 1812. Jfr. Schønning om Lovens fjerde Bog S. 475.

¹⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 27 Febr. 1819.

¹⁵⁾ Den Indsigelse ikke at have faaet det Beløb udbetalt, som et Gjælds-brev lyder paa (exceptio non numeratæ pecuniæ) bevirker vel Spørgsmaal om Veriisbyrden, men er dog en materiel Indsigelse og bliver derfor at bedømme efter de Love, som ere at anvende paa Parternes obligatoriske Forhold. Jfr. Ørstedes Eunomia 4. D. S. 116.

ligger i vore Love, til at sikke sig Deviiis for sin Hjemmel¹⁶⁾. Skal Deviiis i en Sag, som her behandles, erhverves i Udlandet, maa vel den der forestrevne Form blive at iagttage¹⁷⁾, men hvis samme er forskjellig fra hvad vore Love paabyde, saasom hvis Ed ikke kan blive aflagt paa en Forretning eller aflægges paa en anden Maade end her, eller Vidnesbyrd ikke modtages i Retten men af Notarius, af udmeldte Commisjarier¹⁸⁾ eller i anden Form, eller det ikke tilstedes Parterne at overvære Vidnernes Afhørelse, maa det efter vore Loves Grundsætninger afgjøres, om Forstjellen kan ansees faa væsentlig, at Deviiiskraften svækkes, uagtet Deviset er fuldgjældigt efter Lovene paa det Sted, hvor det er optaget¹⁹⁾. Iøvrigt vil det være forsigtigst, at Parterne søge at bevise, at vore Loves Forstrifter blive fulgte ved Devisets Erhvervelse, og hos os søger man i saa Henseende saavidt muligt at rette sig efter Parternes Begjæring, naar Deviset skal benyttes i et fremmed Land²⁰⁾.

Vore Love indeholde ingen almindelig Regel for, hvilket Deviiis der skal fordres for Egttheden af det Document, der skal indeholde en i Udlandet erhvervet Deviiislighed, som her skal benyttes. Værer det fuldkomment Præg af at være udstedt af en Ret, Notarius eller anden offentlig Myndighed og der ikke fremkommer Noget til Styrke for den Indsigelse, som maatte blive fremsat imod Egttheden, synes det at maatte betragtes som ægte²¹⁾. Men ellers bør Egttheden af

¹⁶⁾ Jfr. Højesteretsdom 27 Juli 1863 (i Højesteretsstidende S. 307-309).

¹⁷⁾ Jfr. Lov om Søs og Handelsretten af 19 Febr. 1861 § 22, Dom i Jur. Ugeskr. f. 1853 S. 326-335.

¹⁸⁾ Jfr. Canc. Skriv. 15 Aug. 1829.

¹⁹⁾ Jfr. Domme i Nisfens Ehemis 1. B. S. 203-208, Jur. Maanets-tid. f. 1802 2. B. S. 200-206 (eller Art. f. Retsvid. 1. B. S. 71-77), Jur. Tidsskr. 26. B. S. 323-335, see navnlig 332-333, Jur. Ugeskr. f. 1853 S. 326-335, f. 1865 S. 146-149.

²⁰⁾ Jfr. Canc. Skriv. 15 Aug. 1829, 26 Aug. 1841, Bangs og Larsens Proces 1. D. S. 522, Rellermanns ord. civile Procesmaade § 108 (S. 449).

²¹⁾ Jfr. Lov om svenske Dommers Fuldbyrkelse 19 Febr. 1861 § 2, Lov

vedkommende Person's Underskrift og i fornødent Fald tillige hans Besøielse til at udstede Documentet være bevidnet af en dansk diplomatisk Agent eller Consul eller søges oplyst af diplomatisk Ve²²⁾).

4. Processens Omkostninger, Erstatning for urigtig Fremgangsmaade under Rettergangen²³⁾ og Rettergangsbøder maae i alle Sager, som her behandles, om de end angaae et Forhold, der skal afgjøres efter fremmed Ret, idømmes overeensstemmende med vore Love og efter disse maae ogsaa den Tid bestemmes, der skal indrømmes til Dommens Fuldbgyrdelse, og det Tvangsmiddel, hvorved denne skal sikkes. Hvorvidt de Sagførere, som her gaae i Rette for en Udlænding, blive ansvarlige for de Omkostninger og Bøder, der ved Dommen kunne blive denne paalagte, hører ikke herhen at undersøge²⁴⁾.

5. Da Arrest for Gjæld eller anden Forpligtelse hører til Retsforfølgningen, maa den, naar den her skal iværksættes, ganske rette sig efter vore Love, saa at disse's Betingelser maae være tilstede, om Skyldneren end er en Udlænding eller Forpligtelsen er stiftet i Ulandet eller skal bedømmes efter fremmed Ret²⁵⁾. Saaledes kan et i et fremmed Land affaadt Arrestdecret ikke her komme i Betragtning²⁶⁾. Hvis imidlertid Retsforholdets Virkning skal bestemmes efter fremmede Love og disse negte Arrest for Forbringeren, kan det anses tvivlsomt,

af f. D. om Søs og Handelsretten § 22, Domme i Jur. Ark. 22. B. S. 74-84 (eller Ark. f. Retssib. 5. D. S. 222-231, jfr. S. 515-516), Jur. Tidsskr. 6. B. 1. S. 121-125, Bibl. f. Lov. 1. B. S. 258-262, Jur. Ugeskr. f. 1850 S. 892-902.

²²⁾ Jfr. Canc. Skriv. 6 Decbr. 1821, 12 April 1825.

²³⁾ Jfr. D. P. 1-21-21.

²⁴⁾ Jfr. Instr. 7 Decbr. 1771 § 31, Pat. 10. Novbr. 1774 § 14, Lov om stemplet Papir 19 Febr. 1861 § 85, Fin. M. Skriv. 1 Decbr. 1853 med Anmærkning, Ørsted's Eunomia 4. D. S. 121-122, Personretten § 43 Nr. 3.

²⁵⁾ Jfr. D. P. 1-21-6, 8 og 13, Plac. 30 Novbr. 1821, Dom i Jur. Ugeskr. f. 1861 S. 735-743.

²⁶⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugeskr. f. 1855 S. 413-423.

om den her kan fordres iværksat. I Almindelighed bør dog ifølge den anførte Hovedregel om Rettergangsbestemmelser vore Love udelukkende komme i Betragtning²⁷⁾. Rettergangen og derunder de med samme forbundne Tvangsmidler ere ordnede paa meget forskjellig Maade i de forskjellige Stater, og om end de fremmede Love, af hvilke Retsforholdets Virkning afhænger, ikke indbrømme Arrest for Forbringeren, hjemle de muligen andre Tvangs- eller Afgjørelsesmidler, som, forbi de hos os ere u kjendte, ikke her kunne blive anvendte, og det er derfor uvist, om Parternes Stilling med Hensyn til Forsøgningen væsentligen forandres ved den Omstændighed, at den fremmede Ret ikke faaer nogen Indflydelse paa Arrestspørgsmaalet. Bestaaer i det fremmede Land et Privilegium, som der vilde befrie Skyldneren for Arrest, kan det ligesaa lidt her i Riget komme ham tilgode²⁸⁾. Iffun hvis Skyldneren har en egen contractmæssig Ret til ikke at undergives Arrest for Gjælden, bør saadan Ret ogsaa beskytte ham i andre Lande. Hvad Arrest efter Dom angaaer, kan den vel høre til dennes Fuldbbørrelse, men da en i et fremmed Land affagt Dom ordentligviis ikke her kan fuldbbørres²⁹⁾, faaes ikke ved en saadan Dom Afgang til Arrest uden i Overeensstemmelse med vore Loves Arrestregler.

6. Spørgsmaalet om, hvilken Virkning en i et fremmed Land affagt Dom kan have her i Riget med Hensyn til det paakjendte Forhold, angaaer fornemmeligen Domme i civile Sager. Uagtet det var ønskeligt, om de i den ene Stat erhvervede Domme kunde i andre Stater nyde lige Virkning, som om de i disse vare affagte, lader en saadan Regel under den store Forskjellighed, der findes imellem de flere Staters Lovgivning, sig ikke antage, da ellers den ene Stat kunde komme til som Ret at fuldbbørre Noget, der ifølge dens egen Lovgivning maa betragtes som Uret. Ingen Stat kan derfor

²⁷⁾ Jfr. dog Ørstedes *Enomia* 4. D. S. 119.

²⁸⁾ Jfr. *Canc. Skriv.* 10 Mai 1821.

²⁹⁾ Jfr. nedenfor Nr. 6.

være forpligtet til at lade en fremmed Domstols Dom fuldbyrde, med mindre derom er indgaaet Overeenskomst imellem Staterne, og det kan ikke letteligen undgaaes, at der i sli Overeenskomst maae tilføies visse nærmere Betingelser for omhandlede Virkning. Danmark har hidtil kun indgaaet saadan Overeenskomst med Sverig og ifølge den kunne svenske Domme og Kjendelser blive fuldbyrdede i Danmark og danske i Sverig. De nærmere Betingelser og Regler herfor indeholdes i Lov af 19de Februar 1861 og den under 13de Juni s. A. kundgjorte Convention.

I andre Tilfælde maa altsaa den, som her i Riget vil have Fuldbbyrdelse af det, der ved en fremmed Dom er ham tilkjendt, her begynde en ny Sag imod den Forpligtede ganske i de i de danske Love foreskrevne Former³⁰⁾. Men kommer det ikke til Forlig i Sagen og der altsaa skal affiges Dom i denne, spørges, om Dommeren skal gaae ud fra, at den fremmede Dom er rigtig, og derfor uden videre Undersøgelse derom skal ligefrem dømme den Sagsøgte til det, hvortil han ved den fremmede Dom er forpligtet, saa at han i det Væsentlige kun tilføier den fornødne Fuldbbyrdelsesclausul, eller om der intet Hensyn skal tages til den fremmede Dom, saa at Sagen skal behandles og afgjøres, som om slet ingen Dom i samme var affagt³¹⁾, eller om man skal gaae en Middelvei og tilstede visse Indsigelser imod den fremmede Dom.

Den førstnævnte Fremgangsmaade vilde være en unyttig Formalitet, da man, hvis den var rigtig, ligesaa godt kunde strax fuldbyrde den fremmede Dom, men de Betænkkeligheder, som dette har, gjælde ganske imod denne Fremgangsmaade.

Den anden Regel gaaer for vidt i modsat Retning, da der dog maa være en vis Formodning for, at den Afgjørelse, som en Sag har fundet ved en Domstol, er rigtig, og den Forpligtelse, der ved Dom er opstaaet, bør, i det mindste

³⁰⁾ Canc. Skriv. 22 Marts 1842, Just. M. Skriv. 29 Novbr. 1854. Ifr. dog Dom i Nyt jur. Tidsskr. 3. B. S. 12-17.

³¹⁾ Dette er Regel i Frankrig. Ifr. Code civile art. 2133, Code de procedure art. 546, Erstedes Eunomia 4. D. S. 125.

ordentligviis, ligesaa vel opfyldes, som om den var stiftet paa anden Maade.

Det synes saaledes, at vel visse Indsigelser men at ikke enhver saadan bør komme i Betragtning imod den fremmede Dom. Men at trække Grænsen derimellem er vanskeligt³²⁾. At en fremmed Dom ikke her i Riget kan have nogen Virkning imod en her affagt endelig Dom i samme Sag, forstaaer sig³³⁾. Iøvrigt synes som almindelig Regel at kunne antages, at Hensyn bør tages for det første til alle de Indsigelser, som ifølge vore Loves Grundsætninger svække den Formodning, der i Almindelighed kan være for, at den fremmede Dom indeholder en retfærdig Afgjørelse af Sagen, og dernæst til saadanne Indsigelser, som efter Lovene i det Land, hvor Dommen er affagt, kunne fremføres endnu under Executionen.

Til de førstnævnte hører først Indsigelse imod Competencen af den Ret, der har dømt i Sagen. Denne Indsigelse kan neppe afgjøres udelukkende enten efter vore³⁴⁾ eller efter det fremmede Lands Lov. Efter disse maa det bedømmes, om der er blevet dømt i Sagen af en virkelig og behørigen besat Ret eller anden lovlig Myndighed. Indvendes vel Intet imod, at Sagen er afgjort i det fremmede Land, men det paastaaes, at den er paakjendt af en incompetent Domstol, saasom af en Handelsret eller Politiret istedetfor af den almindelige Ret, eller ved et Contractsværnething, uagtet Vetingelserne for dette ikke vare tilstede, maa den vedkommande Part, som vil støtte sig herpaa, selv foranstalte, at Spørgsmaalet derom ved Appel eller andet Retsmiddel bringes til endelig Afgjørelse i det fremmede Land, og vil dertil kunne erholde Udsættelse efter de almindelige Regler i den her paabegyndte Sag. Iøvrigt maa Competencen bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor den

³²⁾ Neppe tilstrækkelige ere de Regler, der gives i Just. M. Strib. 29 Novbr. 1854 og i Dom i Jur. Ugeskr. f. 1860 S. 142-144.

³³⁾ Jfr. Domme i Schlegels Samling af Højesteretsdomme 1. B. S. 280-282.

³⁴⁾ Jfr. dog Ørstedes Eunomia 4. D. S. 127-130.

Sagsøgte havde sit Hjem paa den Tid, den paakjendte Sag begyndte imod ham. Havde han paa den Tid hjemme i det Land, hvor Dommen er affagt, kan han ikke paa vore Loves Bestemmelser grunde nogen Indsigelse imod den Ret, der har dømt i Sagen. Havde han derimod sit Hjem her i Riget eller i en tredje Stat, maa det efter Lovene i hiint eller i denne afgjøres, om han kunde dømmes i det Land, hvor Sagen er paakjendt, da ellers et Lands Underjaatter ikke have nogen Betryggelse imod, hvorvidt de kunne blive dragne for en fremmed Domstol, i hvilken Henseende visse fremmede Love, navnlig de franske³⁵⁾, gaae meget vidt. Ved Afgjørelsen deraf komme saaledes de Forskjelligheder til Anvendelse, som findes imellem flere Landes Love i Reglerne om Værnethinget, idet t. Ex. nogle ikke erkjende noget vedtaget Værnething (Prerogation af Værnething)³⁶⁾, nogle til Contractsværnethinget fordrer, at den Forpligtede paa den Tid, han sagsøges, befindes paa det Sted, hvor Contracten er indgaaet eller skal opfylbes³⁷⁾, medens andre ikke gjøre en sliq Fordring³⁸⁾, nogle betinge Contrastsmaalsværnethinget af de modstaaende Fordringers indvortes Forbindelse, andre ikke³⁹⁾.

En anden Art af Indsigelse, der maa komme i Betragtning, er, at Sagsøgte ikke har haft saadan Leilighed til at forsvare sig, som i det Land, hvor han efter Hjemstedets Love har haft sit Værnething i Sagen, forbød⁴⁰⁾. Dette kan

³⁵⁾ Sfr. Code civile art. 14: «L'étranger, même non résidant en France, . . . pourra être traduit devant les tribunaux de France, pour les obligations par lui contractées en pays étranger envers des Français».

³⁶⁾ Sfr. D. L. 1—2—20.

³⁷⁾ Sfr. D. L. 1—2—19.

³⁸⁾ Sfr. Anmærkning 35.

³⁹⁾ Sfr. D. L. 1—2—23.

⁴⁰⁾ Den i Jur. Ugeskr. f. 1855 S. 413-423 (sfr. Jur. Ugeskr. f. 1857 Tillæg til Nr. 18) indførte Dom gaaer ud fra, at der skal sees paa vore Love, naar Sagen her behandles, uagtet Indstævnte, da den

fornemmeligen komme til Anvendelse, naar Sagsøgte er dømt under sin Fraværelse (in contumaciam), da de forstjellige Landes Love derom meget afvige fra hverandre. Hvor et saadant specielt Arrestværnething finder Sted, som hos os hjemles ved Placaten af 30te November 1821, vil Forbaret ogsaa ofte være ufuldstændigt, naar det arresterede Godses Håndhaver, der stævnes, ikke har den fornødne Kundskab til det paaflagede Retsforhold til at kunne gaae Søgemaal et imøde og undblader at give Godsets Eier Leilighed til selv at møde under Rettergangen, og den Dom, som affiges, synes derfor i Almindelighed blot at burde bevirke Udlæg i det arresterede Gods, men ikke at have Virkning i et andet Land.

Endvidere maae de saakaldte privilegerede Indsigelser kunne benyttes, der ikke kunne frafaldes og derfor kunne fremsættes under en Sags Appel, uagtet de ikke ere fremkomne i en foregaaende Instant, saasom at den Sagsøgte var umyndig efter sit Hjemsteds Love, men er ved Dommen behandlet som myndig, at Gjælden reiser sig fra Spil, der er forbudt i det Land, hvor den nye Dom begjæres, eller at den assagte Dom strider imod dette Lands Agerlovgivning.

Gaaer den fremmede Dom igrigt ud paa Noget, som ikke her kan tilkjendes, maa det ogsaa her falde bort, saasom hvis den fremmede Dom bestemmer, at den Sagsøgte kan arresteres, indtil han opfylder sin Forpligtelse⁴¹⁾.

Den Indsigelse, at Sagen ikke er endeligen afgjort i det fremmede Land, men kan undergives ny Prøvelse sammesteds, kan kun bevirke, at Parten kan faae Anstand til at iværksætte Paaankningen og afvente dennes Udfald, men medfører ikke, at den Ret, hvor Sagen paany behandles, kan indlade sig paa andre Indsigelser, end dette Forhold igrigt hjemler.

Den anden Klasse af Indsigelser, hvortil der skal tages Hensyn, ere saadanne, som efter Lovene i det Land, hvor den

fremmede Dom blev assagt, havde sit Hjemthing i et andet fremmed Land.

⁴¹⁾ Sfr. Frdg. 17 Febr. 1847.

ældre Dom er affagt, kunne gøres gjældende under Executionen. Naar saaledes disse Love tilstede, at en ny Retshandling kan fordrøs paa Grund af erhvervede nye Oplysninger, maae saadanne kunne komme i Betragtning ogsaa under den senere i et andet Land anlagte Sag. At dernæst den Sagsøgte ikke kan blive at dømme, naar han godtgjør, at den ældre Dom er bleven opfyldt, forstaaer sig af sig selv. Den Indsigelse, at den ældre Dom endnu ikke er moden til Fuldbgyrdelse, vil sjældent kunne faae nogen Indflydelse, da ved den nye Dom fastsættes en ny Tid for Fuldbgyrdelsen efter Lovene paa det Sted, hvor denne Dom affiges.

Naar Noget fagges i en Sag, i hvilken Dom er affagt i et fremmed Land, maa han kunne benytte denne Dom til sit Foraar (exceptio rei judicatae) ganske med de Virkninger og Indskrænkninger, som gjælde, naar en fremmed Dom benyttes til et Søgemaal.

I en Sag mellem andre Personer end dem, der vare Parter i en i Udlandet paafjendt Retstvist, kan den affagte fremmede Dom ikke have større Virkning, end om Dommen var fældet her i Landet, og altsaa ordentligvis ikke i og for sig være afgjørende⁴²⁾.

En i Udlandet affagt Straffedom vil ikke her i Riget blive fuldbgyrdet⁴³⁾. Heller ikke vil den Domsældte her blive tiltalt uden i Medfør af de Regler, der gjælde her i Riget om Paatale af Forbrydelser og navnlig af saadanne, som ere begaaede i Udlandet⁴⁴⁾. Ellers bliver der kun Spørgsmaal om hans Udlevering efter de derom gjældende Regler.

7. Har Noget ved en Executionsforretning i Udlandet faaet Udlæg i Ting, der befindes her i Riget, kan han ikke her faae dette Udlæg fuldbgyrdet af Fogden, men han maa, dersom

⁴²⁾ Jfr. dog Høiesteretsdommene i Jur. Art. 30. 2. S. 244-245 og 274 i tvende Assurancejager, der findes i Jur. Art. 16. B. S. 164-204 og 27. B. 159-193.

⁴³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 3 Septbr. 1846.

⁴⁴⁾ Jfr. herom § 79.

Besidderen af Tingene ikke er villig til at udlevere dem, sag- søge ham hertil, og hvis Besidderen da findes at have efter vore Love en bedre Ret til Tingene, kan den ikke betages ham⁴⁵⁾).

8. Uagtet Arvesforholdene i Voet efter en Person, som dør her, men ved sin Død havde Hjem i Ublandet, skal be- dømmes efter Lovene paa hans Hjemsted⁴⁶⁾, maa dog den herværende Skifteret tage det Gods, som han her efterlader sig, i foreløbig Bevaring, naar ikke hans Arvinger alle ere myndige og her tilstede personligen eller ved Fuldmægtig og strax overtage Godset⁴⁷⁾, og det heller ikke ved Tractater er bestemt, at Voets foreløbige Behandling skal stee ved den frem- mede Consul eller visse andre Personer⁴⁸⁾, og disse strax kunne overtage Voet⁴⁹⁾. Komme bemeldte Arvinger senere her til- stede, maae de kunne faae Godset udleveret, men en videre Be- handling af Voet ved den herværende Skifteret vil ogsaa kunne finde Sted, naar de deri ere enige⁵⁰⁾. Ordentligviis bliver det Gods, der her er taget i Bevaring, udleveret til Skifte- retten paa den Afsødes Hjemsted i Ublandet eller efter dens Bestemmelse. Om Arvingerne ere myndige eller umyndige, kommer derved ikke i Betragtning.

Kommer et Vo her under egentlig Skiftebehandling, uagtet denne ifølge den almindelige Regel hører hjemme i Ublandet, maae de sædvanlige Skifteomkostninger her betales⁵¹⁾; ellers blive kun de enkelte Handlinger at betale, som af Skifteretten foretages.

9. Har en Person, der, da han døde, havde sit Hjem her i Riget, efterladt udenlandske Arvinger og der spørges,

⁴⁵⁾ Jfr. Dom i Sur. Ugeskr. 3. Aarg. S. 478-482.

⁴⁶⁾ Jfr. § 78 Nr. 1 (S. 438-440).

⁴⁷⁾ Jfr. D. L. 5—2—16, Tract. 1 Mai 1864 (i Pat. 10 Decbr. f. A.) Art. 12.

⁴⁸⁾ Jfr. § 78 Anm. 5 (S. 440).

⁴⁹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 24 Juni 1845, Just. M. Skriv. 28 Decbr. 1855.

⁵⁰⁾ Jfr. Skiftedecision i Bibl. f. Lovf. 1. B. S. 367-373.

⁵¹⁾ Jfr. Canc. Skriv. 5 Juli 1823.

hvorvidt offentligt Skifte er nødvendigt, maa disse Arvingers Myndighed efter den almindelige Regel⁵²⁾ bedømmes efter deres Hjemsteds Love. Ere de efter disse myndige, behøves ikke offentligt Skifte, om de end efter vore Love vilde være umyndige⁵³⁾, hvorimod offentligt Skifte bliver nødvendigt, hvis de udenlandske Arvinger ere umyndige efter deres Hjemsteds Love, om de end vilde være myndige efter vore Love.

10. Begravelsesomkostningerne for en her afdød Mand, som havde hjemme i Udlandet, kunne altid betales af det her efterladte Gods; thi da det paaligger Voet uden Hensyn til dette Gæld at begrave den Afdøde, maae Omkostningerne kunne tages af den Deel af Voet, der befindes her. Ofte udbetales ogsaa af den herværende Skifteret, som har taget det her efterladte Gods i Bevaring, andre Forbringere, der af herværende Creditorer strax anmeldes i Voet, saasom for Ophold paa et Gæstgiversted eller Løn til her antagne Tjenestefolk, og jævnlig træffes om saadan Udbetaling Overenskomst med den Skifteret i Udlandet, hvorunder Hovedstiftebehandlingen henhører, eller med den Afdødes Arvinger. Men uden Overenskomst med den eller disse har Skifteretten ingen Beføjelse til at foretage sliG Udbetaling⁵⁴⁾, forsaavidt en saadan ikke er hjemlet ved Tractater⁵⁵⁾, da den ikke skal behandle Voet, men kun foreløbigt bevare det her efterladte Gods og foretage de til en Skifteforretning hørende Handlinger, som denne Bevaring gjør nødvendige eller som af vedkommende Skifteret i Udlandet eller Arvinger begjæres. Man paaberaaber sig vel, at den Afdødes Creditorer ikke ved hans Dødsfald kunne tabe den Ret, de ellers havde til at holde sig til hans herværende Gods og faae deres Forbringere paakjendte efter vore Love, og

⁵²⁾ Jfr. § 74 Nr. 2 (S. 377-388).

⁵³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 28 Juni 1823, 4 Septbr. 1824, Dom i Jur. Ugeskr. 5. Marg. S. 874-877.

⁵⁴⁾ Jfr. dog Canc. Skriv. 24 Juni 1845, 11 Mai 1847, Just. M. Skriv. 28 Decbr. 1855.

⁵⁵⁾ Jfr. Tract. 19 Decbr. 1862 (Pat. 10 Aug. 1863) Art. 21.

at den fremmede Skifterets Besøielse til at faae Godset udleveret maa være betinget deraf, at dette først frigjøres for de Forbringinger, hvorfor det lovlig kan være tilbageholdt imod den Afdøde selv⁵⁶⁾. Men om denne, medens han levede, havde noget Værnething her i Riget, ved hvilket han kunde sagsøges, saasom hvis Betingelserne for Contractsværnethinget efter D. L. 1—2—19 vare tilstede, gjælder dette Værnething, naar han dør, ikke for hans Arvinger eller Bo, med mindre i alt Fald Sag var anlagt imod Arvelæveren før hans Død⁵⁷⁾, og desuden kunde Creditorerne, medens den Afdøde levede, ikke hindre ham fra, naar han reiste ud af Riget, at afhænde sine herværende Eiendele eller medtage det rørlige Gods uden ved paa dette at gjøre Arrest og forfølge denne. Denne Ret beholde de ogsaa efter Debitors Død og saadan Fremgangsmaade maae de benytte for at faae Afgang til at gjøre Execution i det herværende Gods, hvilken Execution i Overensstemmelse med Placaten af 30te November 1821 vil kunne iværksættes, om den Afdødes Bo i Udlandet end befindes at være fallit⁵⁸⁾.

Dør i Udlandet en Person, som her havde hjemme, saa at hans Bo skal behandles her, maa Skifteretten drage til sig det Gods, som han har efterladt i Udlandet⁵⁹⁾, men ligesom den efter Omstændighederne kan samtykke i, at udenlandsk Gjæld betales af dette Gods, saaledes maa den finde sig i, at sliG Betaling finder Sted uden dens Samtykke, saafremt vedkommende fremmede Love give Creditorerne nogen særegen Ret til at holde sig til bemeldte Gods.⁶⁰⁾

11. Et Fallitbo maa behandles der, hvor Fallenten har sit Hjem⁶¹⁾. I Boet maa indbrages al hans Formue, ogsaa den, der findes i fremmede Lande, de anmeldte Forbringere

⁵⁶⁾ Ørstedes *Ennomia* 4. D. S. 73-74.

⁵⁷⁾ Jfr. D. L. 1—24—38.

⁵⁸⁾ Jfr. Hansens Skifteret S. 54-55, Bangs og Larsens *Process* § 281.

⁵⁹⁾ Jfr. *Canc. Skriv.* 3 Juli 1813.

⁶⁰⁾ Jfr. ogsaa § 78 S. 441-442.

⁶¹⁾ Jfr. *Frdbg.* 21 Juni 1793 § 1.

Gyldighed bedømmes efter de Love, som efter de i det Foregaaende og navnlig i § 76 fremsatte Regler ere afgjørende for dem, og de antagne Forbringere classificeres, da ikke alle kunne blive fyldestgjorte, i den Orden, hvori de skulle nyde Udlæg. Denne Orden eller Classification maa, hvis ikke en uopløselig Forvirring skal indtræde, rette sig, i det mindste i det Væsentlige, efter et enkelt Steds Love og dette Sted er det, hvor Fallitboet behandles, altsaa hvor Fallenten har sit Hjem, efterdi Udlægsordenen eller, som den kaldes, Concursordenen hører til Rettergangsreglerne.

Nogen Banskfælgelse kan opstaae, naar Boet eier Gods i fremmede Lande. Efter Lovene i nogle Lande blive de faste Eiendomme, der findes sammesteds, ikke indbragne i det i et andet Land behandlede Fallitbo og enkelte Steder gjælder dette ogsaa med Hensyn til rørligt Gods. Af disse Eiendele dannes i saa Fald i hvert af Landene et eget Bo, der behandles uafhængigt af Hovedfallitboet, og i disse Boer kunne Creditorerne melde sig og faae Udlæg efter hvert Lands Concursorden. Hvad der i noget bliver tilovers afgives til Hovedboet.

Hvor slike særlige Bestemmelser ikke ere til Hinder derfor, bør ogsaa haabe det rørlige og urørlige Gods, som findes i fremmede Lande, indbrages i Hovedboet og efter Omstændighederne sælges. Dette kan, hvis Godsset ei er behæftet, ingen Banskfælgelse have. Er det pantsat, skulle Panthaverne i Medfør af den i § 75 om tinglige Rettigheder fremsatte Regel have Udlæg i den pantsatte Ting efter Lovene i det Land, hvor Tingen ligger. Dette kan skee derved, at Tingen sælges og at Kjøbesummen fordeles imellem Panthaverne efter deres Prioritetsorden, eller at der træffes Overenskomst om, at Kjøberen overtager Pantegjælden. Bliver, uden at denne Gjæld er berigtiget, Kjøbesummen indbragen i Fallitboet, maa den dog holdes assendret fra Boets øvrige Masse, da de omhandlede Panthavere ikke behøve, saavidt Pantet er tilstrækkeligt til deres Fyldestgjørelse, at deeltage i den almindelige Concurs. Sælges den pantsatte Ting, uden at der drages tilhørlig Omsorg for Panthavernes Ret, vedligeholde disse deres Panteret, saalænge

Tingen forbliver i deres Besiddelse eller paa det Sted, hvor Pantfætningen er steet. Derved er i alt Fald den, som har haandfaaet Pant eller Pant i en fast Eiendom, sikket.

Vore Love indeholde ingen Hjemmel til, at de Ting, som en i Ulandet boende Fallent maatte eie her i Riget, ikke skulle indbrages under Fallitboets Behandling. Herved lide, som nys bemærket, hverken de, der have haandfaaet Pant, eller de, som have Pant i faste Eiendomme. De have ganske samme Udgang som før Falliten til at søge Fyldestgjørelse af den pantsatte Ting. Contractmæssigt Underpant i Løssøre kan, naar nogle specielle Tilfælde undtages⁶²⁾, Ingen have i Fallentens herværende rørlige Ting, da Betingelsen for Panterettens Stiftelse eller Vedligeholdelse ikke kan opfyldes, naar Fallenten har sit Hjem udenfor Riget⁶³⁾. Alle Creditorer, som ikke have nogen særegen Ret, hvorved Fyldestgjørelse af de herværende Ting er dem sikket, maae, hvis de ikke ville henvises til at søge Betaling i det i Ulandet behandlede Fallitbo og der tage Udlæg efter den fremmede Concurssorden, gjøre Arrest paa bemeldte Ting og forfølge denne Arrest overensstemmende med Reglerne i Placaten af 30te November 1821. Det er netop i saadant Stilede, at denne Placat er udkommen⁶⁴⁾.

Smidlertid har man dog troet, at de herværende Creditorer ikke ved Debtors Fallissement i Ulandet kunne tabe deres Ret til her at anlægge Sag og at de maae kunne holde sig til hans Ting, der findes her i Riget, uden at behøve at søge deres Betaling i Fallitboet i Ulandet, hvor deres Fordringer kunne blive underkastede Bedømmelse efter fremmede Love og classificerede efter en fremmed Concurssorden, hvilket endog maatte kunne bevirke, at Pantefordringer tabte den Ret, der tilkommer dem efter de danske Love. Hvorledes saadant Stilede skulde opnaaes, er ikke ligesom paavist, men Meningen synes at være, at der af de herværende Ting skulde dannes et

⁶²⁾ Jfr. D. L. 4—5—1 og 9.

⁶³⁾ Jfr. § 75 Nr. 8 (S. 396-400).

⁶⁴⁾ Jfr. Collegialtibenenden for 1821 S. 775-785.

specielt Fallitbo (forum concursus speciale), der skulde behandles efter de danske Love ⁶⁵⁾.

Men at Skifteretten skulde være besøjet til paa Creditorernes Begjæring at tage de herværende en Fremmed tilhørende Ting under en egen Fallitbehandling, fordi han er gaaet fallit i Udlandet, uagtet det erkjendes som almindelig Regel, at et Fallitbo bør behandles der, hvor Fallenten har sit Hjem, er saa meget mindre antageligt, som Forgivningen har anvist Creditorerne en anden ovenfor anført Udvei, hvorved de, uhindrede af Skyldnerens Fallisement i Udlandet, kunne sikkre sig deres Forbringels Paakjendelse her i Riget og Udlæg i de herværende Ting. Desuden tabe Creditorerne ikke ved Skyldnerens Fallisement i og for sig den Udgang, som de tidligere have havt til at sagsøge ham her i Riget, da Intet er til Hinder for at tage Dom over den Skyldner, hvis Bo er under Fallitbehandling ⁶⁶⁾, og naar man gaaer ud fra, at endog Panterettigheder over herværende Ting kunne blive at bedømme og classificere efter Lovene paa det fremmede Sted, hvor Fallitboet behandles, er dette, efter hvad ovenfor er bemærket, neppe rigtigt.

12. Kan fremmed Ret ifølge et Forholds Bestaenhed komme i Betragtning ved sammes Bedømmelse, maa den, som derpaa vil støtte en Paastand eller Indsigelse, paaberaabe sig og angive den fremmede Ret ⁶⁷⁾, og hvis denne modsiges af Modparten, opløse samme ⁶⁸⁾. Gjøres der ingen Indvending imod, at det er fremmed Ret, som angives, derfor, maa saadan stil-

⁶⁵⁾ Ørstedes *Conomia* 4. D. S. 69-73.

⁶⁶⁾ Jfr. Domme i Nyt jur. Ark. 8. B. S. 72-81, Jur. Tidsskr. 2. B. 2. S. S. 175-180, 4. B. 1. S. S. 138-144, 160-165, 21. B. S. 43-49, 24. B. S. 81-84, Jur. Ugeskr. f. 1850 S. 698-703, Søs og Handelsrets-Tidende f. 1864 S. 190-192.

⁶⁷⁾ Jfr. Domme i Jur. Ark. B. 27 og 28 S. 50-55 (eller Ark. f. Retsv. 6. D. S. 78-82), Jur. Tidsskr. 21. B. S. 43-49, Jur. Ugeskr. 8. Aarg. S. 76-78, 126-128.

⁶⁸⁾ Jfr. Domme i Jur. Ark. 20. B. S. 114-119 eller Ark. f. Retsv. 4. D. S. 368-372, Jur. Ugeskr. f. 1855 S. 413-423, f. 1862 S. 564-567.

tiende Indrømmelse være tilstrækkelig, forsaavidt Parterne ere raadige over Sagen ⁶⁹⁾). Den Oplysning, der ellers maa tilveiebringes ⁷⁰⁾), vil, naar Sagen afhænger af en bestemt fremmed Lov, sikkert bestaae deri, at saadan Lov selv eller en behørigen bekræftet Gjenpart af samme fremlægges ⁷¹⁾). Det maa da blive Modpartens Sag at føre Beviset, dersom han paastaar, at den fremlagte Lov senere er forandret eller paa Grund af andre Bestemmelser i den vedkommende Ret ikke er at forstaae saaledes, som Fortolkning af den i og for vil føre til ⁷²⁾). Kan ikke Oplysning om fremmed Ret fremstafes ved at fremlægge en Lov, maa i Almindelighed Betænkning søges erhvervet fra saadanne Personer, ordentligviis offentlige Myndigheder, der efter Indretningerne i det vedkommende Land maae antages i saa Henseende at nyde tilstrækkelig Troværdighed ⁷³⁾), og hvis der imod sliq Betænkning fremkomme Indvendinger, maae disse prøves efter deres Bestaafenhed.

Skal Straffen for en offentlig Forbrudelse nogensinde bestemmes her i Riget efter fremmed Ret, bør, hvis ikke en bestemt Lov kan fremlægges, efter hvilken Straffen skal fastsættes, Retten, som skal dømme i Sagen, drage Omsorg for, at dennes Acter eller i alt Fald en nøiagtig Fremstilling af Sagens hele Bestaafenhed bliver forelagt den øverste Domstol eller anden vedkommende Autoritet i det fremmede Land og at dens Betænkning er

⁶⁹⁾ Jfr. Ørstedes *Enomia* 3. D. S. 560—61.

⁷⁰⁾ Jfr. Rellermanns *Førelæsnings* over den ord. civile Proces § 67.

⁷¹⁾ Jfr. *Domme i Jur. Tidsskr.* 7. B. 2. S. 46-54, 21 B. S. 43-49, *Nyt jur. Tidsskr.* 3. B. S. 291-298 (ogsaa i *Jur. Ugeskr.* 4. Aarg. S. 166-169), *Nyt jur. Tidsskr.* 4. B. S. 99-102, *Schlegels Samling af Højesteretsdomme* 3 B. S. 162-166.

⁷²⁾ Jfr. *bog Dom i Jur. Ugeskr.* f. 1862 S. 765-770.

⁷³⁾ Jfr. *Domme i Højesteret* f. 1823 S. 587-610, *Jur. Tidsskr.* 6. B. 2. S. S. 192-196, *Jur. Ugeskr.* f. 1855 S. 413-423, *Schlegels Samling af Højesteretsdomme* 1. B. S. 130-133, *Højesteretsliden* f. 1859, S. 538-540.

hverves om, hvilken Straf Gjerningen efter det fremmede Steds Love medfører ^{7 4)}).

Andet Affnit.

Forholdet imellem de for forskjellige Steder eller Personer indenfor det danske Monarchies Grændser gjældende Retsregler.

§ 81.

Forholdet imellem Kongerigets Ret og den, som gjælder i de med Kongeriget forbundne Dele af det forrige Hertugdømme Slesvig ¹⁾).

Da Reglerne om, hvorvidt dansk eller fremmed Ret skal anvendes paa et vist Retsforhold, naar derom paa Grund af Omstændighederne kan opstaae Spørgsmaal, ere, forsaavidt ikke særlige positive Bestemmelser i saa Henseende have, uledte af Retsforholdenes Natur, have disse Regler ogsaa maattet komme til Anvendelse paa Forholdet imellem Kongerigets Lovgivning og øvrige Ret og den, der har været gjældende i de med Kongeriget forbundne Hertugdømmer ²⁾), hvilken desuden i det Hele er afvigende fra hiin og derfor har maattet betragtes som en fremmed Ret ³⁾). Dog gaves enkelte særlige Forordninger om dette Forhold og nogle Rempninger fulgte deraf, at de nævnte forskjellige Lande stode under samme Stats høiherd. De Rempninger, som vare uledte alene af den forrige Statsforbindelse, maae være bortfaldne med Landenes Adskillelse, og dette gjælder ogsaa om de særlige positive Forordninger, forsaavidt disse maatte ansees betingede af Statsforbindelsen, medens de iøvrigt maae vedblive at gjælde, indtil de forandres. Derimod bliver det ældre Forhold bestaaende imellem Konge-

^{7 1)} Jfr. Domme i Jur. Art. 7. B. S. 54-58, 23. B. S. 53-76 (eller Art. f. Retsvib. 2. D. S. 132-136, 5. D. S. 270-291).

¹⁾ Jfr. Ørstedes *Cunomia* 4 D. S. 144-160.

²⁾ Jfr. § 71 (S. 366-367).

³⁾ Jfr. § 20 (S. 91-92).

riget og de Dele af det forrige Hertugdømme Slesvig, som ved Fredstractaten af 30te October 1864 ere forblevne i Forbindelse med hiint. Dette særlige Forhold vil dog efterhaanden ophøre, eftersom ommeldte slesvigsk Landsdele komme ind under dansk Ret. Bestemmelserne angaaende dette Forhold høre til nærværende Afsnit, hvorimod det Særegne, som endnu kan være at bemærke om Forholdet imellem den i de danske Lande bestaaende Ret og den, der gjælder i de fra disse afstillede Hertugdømmer, hører til første Afsnit, da disse Hertugdømmer nu ere Dele af Udlændet, men for Oversigtens Skyld er det anseet rigtigst at beholde samlet hvad der i begge Henseender kan være at anføre.

1. Personlige Forhold. At en Persons Myndighed maa rette sig efter Lovene paa sammes Hjemsted, er oftere blevet erkjendt, navnlig i hvor der var Spørgsmaal om, hvorvidt en i Hertugdømmerne bosiddende Person, der vel efter disse men ikke efter Kongerigets Love var myndig, kunde raade over sine i Kongeriget beroende Midler⁴⁾. Dog har det forrige danske Cancelli været utilbøielig til at indbrømme et efter de danske Love umyndigt Fruentimmer, der flyttede til Hertugdømmerne, Ret til, om hun end havde opnaaet den i disse Love bestemte Myndighedsalder, at raade over sin i et af Kongerigets Overformyndrier indestaaende Formue⁵⁾. Herom blev forresten ikke længere Spørgsmaal, efter at Loven om Qvindens Myndighed af 29de December 1857 var given.

Indenlandsk slesvigsk og holsteensk Adels er ogsaa i Kongeriget behandlet som indenlandsk og ikke som udenlandsk Adels⁶⁾, men dette tabte sin væsentlige Betydning, efter at alle med Adels forbundne Forrettigheder vare affæfede i Kongeriget⁷⁾.

⁴⁾ Canc. Skriv. 4. Septbr. 1819, 17 og 28 Juni 1823, Just. M. Skriv. 31 Juli 1855, 26 April 1856.

⁵⁾ Jfr. Can. Skriv. 7 Martz 1837 og 9 Jan. 1838. Jfr. dog Just. M. Skriv. 6 Juli 1853.

⁶⁾ Jfr. D. L. 1—2—11.

⁷⁾ Grundlov af 5 Juni 1849 § 97.

De almindelige borgerlige Virkninger af Freløshed og visse andre Straffe, navnlig Strafarbejde og Landsforvisning, maatte ordentligviis indtræde i Kongeriget, om Straffen ogsaa var idømt i Hertugdømmerne, og omvendt, hvilket tildeels ligefrem fulgte af de disse Virkninger bestemmende Love, af hvilke nogle endog vare gjældende for hele Monarchiet⁸⁾. Dog kunde enkelte Undtagelser blive at gjøre ifølge de særlige Loves Indhold. Nu bliver Regelen om Forholdet til Udlandet at anvende, forsaavidt de afstilte Lande angaaer.

Mellem Kongerigets Fattigbistricter og dem i Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen finder i Henseende til gjensidige Forpligtelser det samme Forhold med enkelte Afvigelser Sted som imellem flere enkelte Communer i Kongeriget⁹⁾. De væsentligste Afvigelser ere, at i hiint Forhold bortfalder den sædvanlige Indskrænkning i Opholdscommunens Afgang til at faae Skjæudgifter erstattede¹⁰⁾ og at der til Erhvervelse af Forsørgelses hjem ved Ophold i en Commune udfordres, at Opholdet har varet i 15 Aar¹¹⁾. Dette Forhold maa, Landenes Adskillelse uagtet, vedblive at bestaae, saalænge det ikke forandres ved Rørgirningen. Paa Grund af den Gjensidighed, der saaledes, hvad Fattigforsørgelse angaaer, bestaaer imellem Communer i Kongeriget og i de nævnte Hertugdømmer, er det antageligt, at Virkningerne af uerstattet modtagen Fattigunderstøttelse med Hensyn til Rettigheden til at indgaae Ægtekab¹²⁾ og visse Valgrettigheder¹³⁾ maae gjælde, om ogsaa Under-

⁸⁾ Jfr. Personretten §§ 60 og 66-70, Jur. Tidsskr. 15. B. 2. S. 165-168 Anm.

⁹⁾ Frbg. 24 Jan. 1844, § 15, jfr. Befg. 3 Juli 1844 ad I. Nr. 15, Ind. M. Circ. 20. Jan. 1865 (i Dep. Tid. S. 92).

¹⁰⁾ Frbg. 24 Jan. 1844 §§ 13-15, jfr. Personretten § 76.

¹¹⁾ Plac. 9 Jan. 1830, 6 Novbr. 1839 § 3, Andg. f. Slesvig og Holsteen af 29 Decbr. 1841 § 58.

¹²⁾ Frbg. 30 April 1824 § 3 Nr. 10, Lov 29 Decbr. 1857, jfr. Andg. 29 Decbr. 1841 §§ 30-36.

¹³⁾ Jfr. Personretten § 82 Nr. 8.

støttelsen er modtagen i Hertugdømmerne, naar den dog er bleven erstattet af en Commune i Kongeriget.

Den Bestemmelse, at Værnepligtige fra Kongeriget eller noget af de forhen med samme forbundne Hertugdømmer skulde, naar de flyttede fra en af disse Landsdele til nogen af de andre, overføres i Nullen for den Udskrivningskreds, hvori de toge Ophold¹⁴⁾, hvorved Værnepligtige fra Hertugdømmerne kunde udenfor de Regler, som gjælde om Udlændinge, komme ind under Kongerigets Værnepligtslove og omvendt, maa ansees bortfalden for de afstilte Landes Vedkommende¹⁵⁾.

2. Angaaende tinglige og obligatoriske Retsforhold maa ganske det gjælde, som er blevet anført i §§ 75 og 76¹⁶⁾. At det, naar en Person fra Kongeriget indgaaer en Contract med Nogen i Hertugdømmerne, er, hvad Formen angaaer, tilstrækkeligt at rette sig efter Contractstedets Love, er efter foregaaende Forhandling imellem de to Cancellier blevet bekendtgjort i Hertugdømmerne ved en Skrivelse fra det forrige Slesvig-holsteenske Cancelli af 21de Mai 1774¹⁷⁾. Hvad i § 76 Nr. 7 (S. 413) er bemærket om Renter af Gjæld, for hvilken er givet Pant i faste Eiendomme i Kongeriget, maa komme til Anvendelse, om end Gjælden som saadan iøvrigt skal bedømmes efter Hertugdømmernes Lovgivning, der tillader at tage 5 Procent (i Slesvig og Holsteen)¹⁸⁾ eller 6 Procent (i Rauenborg)¹⁹⁾ af Pantegjæld.

¹⁴⁾ Lov om Værnepligten af 2 Marts 1861 § 40, jvfr. provif. Frdg. f. Slesvig 3 Septbr. 1863 § 40, Lov f. Holsteen 16 Marts 1854 § 31, Lov f. Rauenborg 29 Octbr. 1855 § 30.

¹⁵⁾ Jfr. Just. M. Skriv. 13 Marts 1865 (i Dep. Tid. S. 221-223).

¹⁶⁾ Jfr. Domme i Jur. Ugeskrift f. 1848 S. 934-939; f. 1849 S. 126-128. Om det stemplede Papir, som skulde benyttes ved flere Slags Retsforhold, see Lov 19 Febr. 1861 §§ 89-91, Anbg. 28 Marts 1862, men de afslaaede Hertugdømmer maae nu i denne Henseende betragtes som Udlænd, jfr. Indenr. M. Skriv. 28 Decbr. 1864 (i Dep. Tid. S. 1073), 2 Marts 1865 P og 22 f. M. (i Dep. Tid. S. 221 og 245-246).

¹⁷⁾ Jfr. Vedels den slesvigke Privatrets alm. D. § 29 Nr. 1.

¹⁸⁾ Patent 25 Januar 1815, jfr. Canc. Skriv. 18 Marts 1820.

¹⁹⁾ Jfr. Paulsens Privatrecht § 226.

3. Familieretsforhold. I Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen ere Ascendenter og Descendenter i Trangstilsælde indbyrdes forpligtede til at underholde hverandre²⁰). En saadan Forpligtelse kan, udenfor hvad de danske Love bestemme om Forholdet imellem Forældre og Børn²¹), ikke gjøres gjældende imod den, som har sit Hjem i Kongeriget, om end dennes Ascendent eller Descendent boer i Hertugdømmerne, og da Forpligtelsen er gjensidig, maa ogsaa Rettigheden falde bort for den, som flytter til Kongeriget, medens han forbliver der. Den Forpligtelse, som Stedbørn under visse Betingelser have i Hertugdømmerne til at understøtte deres Stedforældre²²), maa ligeledes ophøre, naar Stedbørnene boe i Kongeriget.

Da Tilhugning til et Ægteskab, som skal fuldbyrdes i Hertugdømmerne Slesvig eller Holsteen, skal stee baade paa Brudens og Brudgommens Opholdssted²³), kan saadan Tilhugning paa Begjæring ogsaa blive at foretage i Kongeriget, naar en af Brudfolkene der har Ophold²⁴). Landenes Afskillelse kan neppe indeholde Grund til, at man i Kongeriget skulde kunne vægre sig ved at foretage slig Tilhugning. Om Ophævelse af et Ægteskab ad Bevillingsveien, naar den ene Ægtefælle boer i Kongeriget men den anden i Hertugdømmerne, er handlet andensteds²⁵), men efter Landenes Afskillelse maae de Regler komme til Anvendelse, som gjælde, naar den ene Ægtefælle har Hjem i Udlandet.

4. Arveretsforhold. Ogsaa i Forholdet mellem Kongeriget og Hertugdømmerne gjælder den almindelige Regel, at et Arveskab skal bedømmes efter Lovene paa det Sted, hvor Arveladeren ved sin Død havde Hjem²⁶). Men man har troet,

²⁰) Andg. 29 Decbr. 1841 §§ 14-18.

²¹) Jfr. Familieretten § 5 Nr. 8, § 78 Nr. 2 og § 80.

²²) Andg. 29 Decbr. 1841 § 17.

²³) Frdg. 28 Novbr. 1800.

²⁴) Refs. 14 Septbr. 1759, 21 Marts 1783, Canc. Skriv. 24 Jan. 1801, Just. M. Skriv. 3 Mai 1858.

²⁵) Familieretten §§ 67 og 71.

²⁶) Jfr. Canc. Skriv. 20 Novbr. 1819, 24 Octbr. 1829.

at der skulde gøres en Undtagelse for det Tilfælde, at Arveladeren ved sin Død havde Eienbele, rørlige eller urørlige, baade i Kongeriget og i Hertugdømmerne Slesvig eller Holsten, idet der i saa Fald skulde holdes Arvefister paa begge Steder og hvert Skifte skulde behandles efter Lovene paa det Sted, hvor det foregik²⁷⁾. Denne Mening grundtes paa en kongelig Resolution af 8de Marts 1805, der er paaberaabt i flere Cancelliskrivelser²⁸⁾. Men i disse angives dens Indhold urigtigt²⁹⁾. Den er foranlediget ved en Tvist om, hvor Skifte skulde holdes efter en Mand, som var død i Rjøbenhavn og der havde erhvervet Myndighedsbevilling, men havde efterladt Formue i Altona, hvor han tidligere havde boet. Hverken Skifteretterne paa de to nævnte Steder eller de to Cancellier kunde blive enige om, hvor den Afbøde skulde antages ved sin Død at have haft sit Hjem. Efter Overenskomst imellem Cancellierne indstillede da det danske Cancelli til kongelig Resolution, deels hvorledes der skulde forholde sig i det enkelte omtvistede Tilfælde og deels for lignende Tilfælde: „At Skifteretten paa det Sted, hvor en Person bærer, hvad enten det stæer

²⁷⁾ Ørstedes *Eunomia* 4 D. S. 147-148, Hansens *Skifteret* S. 54, Bangs og Larsens *Proces* 4. D. S. 48, Dom i *Jur. Ugefr.* f. 1861 S. 592-602.

²⁸⁾ *Canc. Skriv.* 6 Juli 1816, 28 Jan 1819, 5 Juli 1823.

²⁹⁾ Resolutionen har ikke tidligere været trykt i de danske Lovsamlinger, men er nu i det Væsentlige optagen i den af Vinde, Schjørring og Ulfing udgivne mindre Samling af Rescripter. Den er bekjendtgjort i Hertugdømmerne ved *Verfügung* 30 April 1805 (f. Slesvig) og 20 Juni f. A. (f. Holsten). Indholdet af Resolutionen er ikke fuldstændigen betegnet i disse Bekjendtgørelser, og de Fortolkninger, som man støtter paa dem (see *Bedeles* den slesvigske Privatrets alm. Deel S. 124-125), stemme ikke med Resolutionen selv. Imidlertid vise Bekjendtgørelserne, at den givne Bestemmelse kun skulde anvendes, naar der opstod Jurisdictionstrib imellem Kongerigets og Hertugdømmernes Embedsmænd, men Grund til saadan Strid var ikke tilstede, naar Omstændighederne ikke gjorde det tvivlsomt, hvor den Afbøde havde Hjem ved sin Død.

i Deres Majestæts danske eller tyske Provindser, naar han blot der ikke kan ansees som Gæst, bør være berettiget til at tage den Afsødes Sterbo under Behandling og uddele til Creditorer og Arvinger hvad enhver efter Loven maatte tilkomme af de Midler, som Sterboet maatte tilhøre paa et af de ovennævnte Steder, og at Creditorerne, naar de have meldt dem i Boet og ikke kunde faae fuld Betaling for deres Forbringere, maatte med Hensyn til det Manglende henvises til det Sted, hvor der holdes Stifte over Resten af hans Efterladenskaber", og hvis dette bifalbes: „At den samme Regel i Fremtiden maa tages til Følge i alle lignende Tilfælde, hvor der skulde opstaae Jurisdictionssridigheder imellem Rettens Betjente i Deres Majestæts danske og tyske Provindser." Den kongelige Resolution gaaer ud paa: „Indstillingen bifalbes i det Hele." Heraf sees, at den ved Resolutionen bifaldte Regel ikke skal anvendes, naar den Afsøde var Gæst der, hvor han døde, men altsaa kun, naar han sammesteds havde sit Hjem ved Dødsfaldet. Dernæst er det en Betingelse, at der desuagtet opstaaer Jurisdictionssrid imellem en Skifteret i Kongeriget og en anden i et af de to Hertugdømmer. Herved kan naturligvis ikke sigtes til enhver Tvist, hvor ubesøiet denne end maatte være. Da det saavel i Kongeriget³⁰⁾ som i Hertugdømmerne³¹⁾ er den almindelige Regel, at et Arvebo skal behandles ved den Ret, som var Arveladerens seneste personlige Børnething, uden Hensyn til hvor hans Eiendomme ligge, maa Tvisten støttes derpaa, at den Afsøde havde sit sidste Hjem der, hvor han har efterladt en Deel af sin Formue, uagtet han er død andensteds. Paastand herom kan i Særbeleshed fremkomme, naar det formenes, at han ved sin Død havde Hjem paa tvende Steder, eller der kan være Tvivl om, hvorvidt han havde stiftet et nyt Hjem paa sit seneste Opholdssted. Derhos maa Resolutionens Regel falde bort, naar Tvisten ad lovlig Vej bliver afgjort derhen, at Arveladeren ved sin Død kun

³⁰⁾ Frdg. 21 Juni 1793 § 1.

³¹⁾ Sfr. Paulsens Privatrecht § 174.

havde Hjem paa eet Sted, og hvor dette var. Afgjørelsen kan stee derved, at Spørgsmaalet om Skifteretternes Besøielse til at behandle Boet bringes ind for de dem overordnede Domstole. Imidlertid er det muligt, at ogsaa disse komme til et forskjelligt Resultat, og nogen fælleds højeste Domstol for de to Skifteretter gaves ikke. Ogsaa kan Tvisten indstilles til de vedkommende Regjeringers Bedømmelse³²⁾, og hvis disse blive enige, vil deres Mening vistnok ofte blive fulgt af Skifteretterne, men disse ere dog ikke bundne ved samme. Kongens Beslutning kunde fra den Tid, den frie Forsatning blev indført, ikke, saaledes som i det Tilfælde, der har givet Anledning til den omhandlede Resolution, erhverves, da Kongen ikke længere havde Myndighed til at afgjøre slige Retstvistigheder.

Følge Foranstøt skal Behandlingen af et Arvebo i Medfør af Resolutionen ifkun da stee baade i Kongeriget og i Hertugdømmerne, naar Arveladeren har efterladt Gods i begge Lande og der imellem de to Skifteretter, under hvis Virkefreds Gøbfet findes, opstaaer Uenighed om, i hvilket af Landene Boet efter de almindelige Regler bør behandles, og denne Uenighed ikke ad lovlig Wei bringes til Afgjørelse. Denne Fortolkning maa ogsaa antages at ligge til Grund for Høiesteretsdom af 5 Juni 1862³³⁾.

Bliver saaledes efter samme Arvelader et Arvebo behandlet i hvert af Landene, forstaaer det sig, at Arvedelingen og den hele Behandling maae paa hvert af Stederne rette sig efter de Love, som der ere gjældende, idet hver af Skifteretterne gaaer ud fra, at Arveladeren ved sin Død havde sit rette Hjem under samme. Arveladeren kan da paa det ene Sted faae nogle og paa det andet andre Arvinger, ei alene forbi de almindelige Arveregler kunne være forskjellige, men navnlig ogsaa naar et efterladt Testament bliver af den ene Skifteret erkjendt for gyldigt, men af den anden for ugyldigt. At den Af dødes Cre-

³²⁾ Jfr. Jur. Ugefr. f. 1861 S. 593-594 (eller Høiesterets Tid. f. 1862 S. 230).

³³⁾ J Høiesterets Tidende f. 1862 S. 229-235.

ditorer kunne, naar de betimeligen melde sig paa begge Steder og ikke paa det ene komme til Betaling, søge denne paa det andet Sted, følger af de almindelige Regler. Bestemmelsen i Resolutionen af 1805 var saaledes i Virkeligheden ikke forstfjellig fra den Regel, som maa følges i Forholdet til Ulandet³⁴).

Dernæst kan der spørges, om i alt Fald ikke to selvstændige Voer stedsb blive at behandle, naar en Arvelader, som ved sin Død havde sit Hjem i Kongeriget, efterlader nogen fast Eiendom i Hertugdømmerne. Dette maa beroe paa, om der for Hertugdømmerne gives nogen almindelig Regel om, at faste Eiendomme skulle navnlig i Arvetilfælde behandles efter Lovene paa det Sted, hvor de ligge, om end Arveladerens øvrige Efterladenskaber blive at behandle paa et andet Sted og efter andre Love. Herom ere Meningerne delte iblandt de Retskyndige³⁵). Nogen almindelig Lovbestemmelse, indeholdende anførte Regel, findes ikke. Derimod gives vel enkelte særlige Lovforskrifter, der gjøre en indskrænket Anvendelse af samme, men disse kunne neppe hjemle nogen almindelig Grundsætning. At en saadan har fundet Indgang, stiles uden Tvivl den Anskuelse, der til en vis Tid har været den herskende blandt thdske Retskyndige om det Spørgsmaal i Almindelighed, efter hvilket Steds Love de Forhold bør bedømmes, som staae i Forbindelse med faste Eiendomme. Fra det forrige danske Cancellies Side er det blevet erkjendt, at de i Hertugdømmerne gjældende Arvelove skulde følges med Hensyn til faste Eiendomme, som Kongerigets Indvaanere maatte efterlade i hine Lande³⁶). Derfor er paa-beraabt deels den ovenfor omhandlede Resolution af 8te Marts 1805 og deels Forordning om Grændserne imellem militair og borgerlig Ret i Hertugdømmerne af 11te Mai 1798 § 1, der

³⁴) Jfr. § 78 Nr. 1 (S. 442).

³⁵) See for den bekræftende Mening Falck's Håndb. d. S.-H. Privatrechts 1. B. § 53, og for den benægtende Mening Paulsens Privatrecht § 174, Bebel's den flæwigste Privatrechts alm. D. § 27 Nr. 3 og § 28.

³⁶) Canc. Strib. 20 Novbr. 1819.

bestemmer, at de Militaire, som sammesteds høre under dansk og militair Ret og under de militaire Domstole, dog skulle, naar de besidde Landgodsfer og liggende Grunde, Huse og overhovedet urørligt Gods, med Hensyn til samme saavel i Almindelighed som i Concurss- og Arvetilsfælde være undergionne de Retsbestemmelser og den dømmende Myndighed, hvorunder slige urørlige Eiendomme staae. Men den nævnte Resolution er misforstaaet og ikke bevisende, da den angaaer lige meget baade rørligt og urørligt Gods, og den anførte Bestemmelse i Forordningen af 11te Mai 1798 § 1 er indskrænket til Militaire i Hertugdømmerne og kan neppe afgive nogen Regel for Kongerigets Indvaanere. Dersom imidlertid Domstolene i Hertugdømmerne paa Grund af denne eller andre Bestemmelser gjøre Paastand paa at behandle efter deres Skifte- og Arvelove faste Eiendomme, som maalte efterlades sammesteds af en Person, der ved sin Død havde sit Hjem i Kongeriget, og denne Paastand ikke ad lovlig Wei kan blive tilsidefat, maa der for de faste Eiendommers Vedkommende forholdes paa samme Maade som efter Resolutionen af 8de Marts 1805³⁷⁾.

5. Strafferetsforhold. Naar en offentlig Forbrydelse var begaaet, der medførte Varetægtsfængsel, skulde i Forholdet mellem Kongeriget og Hertugdømmerne gjælde samme Regel som i Forholdet mellem Retskrebsen indbyrdes i Kongeriget, at Forbrydelsen skulde paatales ved Misdgjerningsværnethinget og at Forbryderen, hvis han anholdtes andensteds, skulde oversendes dertil³⁸⁾. Om han hørte hjemme i den ene eller i den anden Landsdeel, kom ikke i Betragtning. Straffen bestemtes i saa Tilfælde efter Gjerningsstedets Love, om end den, som havde begaaet Forbrydelsen i Hertugdømmerne, hørte hjemme i Kongeriget og Forbrydelsen nærmest var til Fornærmelse for dette eller nogen af dets Borgere, eller omvendt. Havde Noget begaaet Forbrydelser baade i Kongeriget og i

³⁷⁾ Jfr. Canc. Skriv. 28 Jan. 1819.

³⁸⁾ Frdg. f. Kongeriget af 3 Juni 1746 og f. Hertugdømmerne af 20 Mai s. A.

Hertugdømmerne, skulde han ordentligviis tiltales for samtlige paa det Sted, hvor den Forbrydelse var forøvet, der havde givet nærmest Anledning til Paagribelsen³⁹⁾. Straffen bestemtes underet for alle Forbrydelser efter de almindelige Regler om Forbryderss Sammenstød, og for hver enkelt Forbrydelse toges Hensyn til Størrelsen af den Straf, som var forskyldt efter Gjerningsstedets Love⁴⁰⁾. Om disse maatte i fornødent Fald Oplysning søges erhvervet⁴¹⁾. Fra de anførte Regler maatte dog muligen gjøres Undtagelse for visse særegne Tilfælde⁴²⁾. Forfaavidt ommeldte Bestemmelser afvige fra de Regler, som iagttages i Forhold til Udlandet, maae de uden Tvivl ansees betingede af den forrige Statsforbindelse og derfor være bortfaldne for de Landes Vedkommenbe, der nu ere adskilte.

For det Tilfælde, at Forbryderen ikke blev arresteret, var det med Hensyn til de tilgrændsende Amter i Nørrejylland og Slesvig bestemt, at Skovforbrydelser, som af Personer i det ene Land bleve begaaede i det andet, skulde paatales paa det Sted, hvor Forbrydelsen var forøvet⁴³⁾. Denne Regel synes endnu at kunne følges. Forøvrigt havde ingen almindelig Forskrift om, hvor Paatale skulde stee og efter hvilke Love Straffen skulde bestemmes. Findes Forbryderen paa det Sted, hvor han har forbrudt sig, maa han der kunne tiltales efter Stedets Love⁴⁴⁾ og iøvrigt maae de Regler blive at følge,

³⁹⁾ Frdg. 3 Juni 1746 § 6 (Frdg. 20 Mai f. A. § 7), Frdg. 21 Mai 1751 § 6, jfr. Frdg. 29 Novbr. 1837 § 5.

⁴⁰⁾ Jfr. Domme i Jur. Arf. 7. B. S. 54-58, 23. B. S. 53-76 (eller Arf. f. Retsvib. 2. D. S. 132-136, 5. D. S. 270-291), Jur. Tidsskr. 18. B. S. 164-172 og 296, Jur. Ugeskr. f. 1852 S. 378-388, Høiesteretstidende f. 1858 S. 98-102.

⁴¹⁾ Jfr. de Anm. 40 anførte Domme, § 80 S. 480-481 og Just. M. Skriv. 4 Febr. 1858.

⁴²⁾ Jfr. Bornemanns Forel. over Criminalrettens alm. Deel (saml. Skriv. 3. B.) § 9.

⁴³⁾ Resc. 7 Juni 1780, Verfügung 11 f. M. Jfr. ogsaa Frdg. 18 April 1792 § 20, Canc. Skriv. 20 Jan. 1821.

⁴⁴⁾ Jfr. D. L. 1-2-19, Dom i Jur. Ugeskr. 4. Aarg. S. 408-409.

som gjælde i Forholdet til Ublandet. Har den forrige Statsforbindelse medført nogen Lempning i disse Regler⁴⁵⁾, maa den falde bort. Stævnes Nogen fra Kongeriget til en Domstol i Hertugdømmerne, vil Stævningen vel kunne forkyndes ham og der vil her efter Omstændighederne kunne optages Forhør over ham, men der kan ikke af Kongerigets Myndigheder anvendes Tvang imod ham for at bevirke hans Møde ved Hertugdømmets Domstol⁴⁶⁾.

I private Straffesager maae ligeledes de samme Regler anvendes, som ogsaa ellers gjælde, naar Fornærmelsen er begaaet udenlands⁴⁷⁾.

Der har været Spørgsmaal om, hvorvidt Straffen for gentagen Forbrydelse kunde anvendes her i Kongeriget, naar Tiltalte forud var straffet for samme Forbrydelse i Hertugdømmerne, og omvendt. Med Hensyn til Tyveri var for Hertugdømmerne bestemt, at en for denne Forbrydelse i Kongeriget affaagt Straffedom skulde have samme Virkning til Straffens Stjærpelse i Gjentagelsestilfælde, som om den foregaaende Dom var fældet i Hertugdømmerne⁴⁸⁾. For Kongeriget havde ingen Lovforskrift angaaende det omspurgte Tilfælde. Den Vanskelighed, det har, naar Tiltalte forud har forøvet en Forbrydelse i Ublandet, at faae tilstrækkelig Oplysning om denne, var vel ikke tilstede, naar den foregaaende Forbrydelse var straffet i Hertugdømmerne, ligesom Rescriptet af 20de December 1799 ikke heller angik dette Tilfælde, men de øvrige Grunde, som medføre, at Gjentagelsesstraffen ikke anvendes, forbi Tiltalte tidligere for lige Forbrydelse er straffet i Ublandet, synes at maatte føre til samme Resultat, om det end var i Hertugdømmerne — hvis Lovgivning i det Hele er meget forskjellig

⁴⁵⁾ Jfr. Canc. Skriv. 3 Juni 1823, 10 Mai 1831, 28 Juli 1835, 20 Febr. 1845, Just. M. Skriv. 17 Decbr. 1856, Domme i Jur. Tidsskr. 18. B. S. 164-172 og 296.

⁴⁶⁾ Jfr. Canc. Skriv. 3 Juni 1823, 20 Febr. 1845.

⁴⁷⁾ Jfr. § 79.

⁴⁸⁾ Resc. 21 Aug. 1838 (i Coll. Tid. f. 1840 S. 425-426 Anm.). Er for de afstille Lande hævet af den nye Regjering ved Befg. 29 April 1865.

fra Kongeriget — at Forbrøddelsen forud var begaaet, og navnlig den Omstændighed, at flere af de Lovbestemmelser, som anordne stjærpet Straf for gjentagen Forbrøddelse, tydeligen gaae ud fra, at Straf forud er fastsat efter en bestemt dansk Lov⁴⁹). Smidskertid er ved flere Domme, deriblandt ogsaa Høiesteretsdomme, antaget, at i det mindste de for Tyveri og Deelagtighed deri i Hertugdømmerne idømte Straffe burde i Kongeriget tages i Betragtning til at bevirke Straf for Gjentagelse, naar senere samme Forbrøddelse her blev begaaet⁵⁰). Dog paa saaes det, at den foregaaende Straf ikke var under den ringeste Straffegrad, som kunde have været anvendt i Kongeriget⁵¹). Naar saaledes Noget i Hertugdømmerne var for anden Gang begaaet Tyveri dømt til en mindre Straf end et Aars Forbedringshuusarbejde, der for Tiden i Kongeriget er den ringeste Straf for anden Gang begaaet Tyveri⁵²), og derefter gjorde sig skyldig i Tyveri i Kongeriget, belagdes han ikke med Straffen for tredje Gang men ifkun med den for anden Gang forøvet Tyveri. Forordningen af 11te April 1840 § 79 kunde endog give Anledning til at fordre, at hverken den ringeste eller høieste Straffegrad i den Lov, som var anvendt i Hertugdømmerne, vare under de tilsvarende Grader i Kongerigets Lov om samme Gang begaaet Forbrøddelse, men

⁴⁹) See § 79 Nr. 10 (S. 461-462). Jfr. Dom i Jur. Tidsskr. 17. B. S. 225-228.

⁵⁰) Høiesteretsdomme 28 Martz 1801 (Orsted om Tyveri S. 421-422), 9. Octbr. 1861 (Høiesteretsstidende S. 431-432), 21 April 1863 (J. St. S. 127-131), 28 Juni 1864 (J. St. S. 274-275), 15 Martz 1865 (J. St. S. 39-40), Domme i Jur. Tidsskr. 36. B. S. 177-179, Jur. Ugeskr. f. 1848 S. 99-103 og 834-835. Jfr. Coll. Lib. f. 1840 S. 425-426 Anm.

⁵¹) Jfr. Domme i Jur. Ugeskr. 8. Aarg. S. 214-215, f. 1858 S. 687-688, Høiesteretsstidende f. 1857 S. 193-194 og 236-237, f. 1858 S. 711-712, f. 1860 S. 103, 108 og 229-230, f. 1861 S. 323-326, f. 1862 S. 789-790, f. 1863 S. 257-259, f. 1865 S. 39-40.

⁵²) Frbg. 11 April 1840 § 13.

dette vilde have bevirket, at Grundsætningen næsten aldrig var kommen til Anvendelse, og iagttoges ikke.

Naar saaledes en i Hertugdømmerne affagt Dom for Tyveri bevirkede Gjentagelsesstraf, hvis Paagjældende senere stjal i Kongeriget, maatte den i Hertugdømmerne for Tyveri idømte Straf have lige Virkning, hvis den Dømte senere i Kongeriget begik Vebrageri, Falsk eller en af de andre Forbrydelser, som her paadrager ham stærket Straf, saafremt han tidligere er dømt for Tyveri⁵³). Men heraf kunde man ikke slutte, at en Straf, som i Hertugdømmerne maatte være ham idømt for Vebrageri eller en af de andre Forbrydelser, hvortil § 79 i Forordningen af 11te April 1840 tager Hensyn, skulde, hvis han derefter stjal i Kongeriget, have lige Virkning med en Straf for Tyveri⁵⁴). Dertil maatte i alt Fald nødvendigvis fordrøes den i denne § 79 indeholdte Betingelse med Hensyn til Straffegraderne i den Lov, der er anvendt. Men det var uden Tvivl det rigtigste, ikke at tillægge forstjelligartede Forbrydelser, hvoraf en var paadømt i Hertugdømmerne og en anden derefter kom under Paatale imod samme Person i Kongeriget, Virkning, som om de vare ligeartede Forbrydelser til at bevirke Gjentagelsesstraf idømt, og endog at indskrænke al Gjentagelsesstraf af Hensyn til de i Hertugdømmerne affagte Straffedomme til saadanne Domme for Tyveri⁵⁵). Selv

⁵³) Domme i Højesteretstidenbe f. 1860 S. 103 og 108, f. 1862 S. 148-152.

⁵⁴) Jfr. Dom i Højesteretstidenbe f. 1860 S. 372-373.

⁵⁵) Ved en Overretsdom, der findes i Nyt jur. Tidsskr. 4. B. S. 75-77, ere Straffe, der i Hertugdømmet Slesvig vare idømte en Person for Løsgjænger, tagne i Betragtning, da Paagjældende senere tilfaldtes for samme Forbrydelse i Kongeriget, som om de vare paalagte efter Kongerigets Lovgivning, men denne Dom blev forandret i Højesteret (Nyt jur. Tidsskr. 4. B. S. 78). Af Forandringen synes man vel at kunne slutte, at Højesteret ikke har villet anvende anførte Grundsætning, men tydeligt er det dog ikke, da man ei kjender Grundene til Forandringen. Jfr. fremdeles Domme i Højesteretstidenbe f. 1863 S. 459-464 (navnlig den sidstnævnte Side), Jur. Ugeskr. f. 1858 S. 193-197.

denne indskrænke Anvendelse maa efter Hertugdømmernes Adskillelse fra Kongeriget falde bort i Henseende til alle i de afstaaende Lande efter Fredsslutningen affagte Straffedomme, og da den forhen fulgte Grundsætning ikke har nogen positiv Hjemmel i de danske Love og desuden Rescriptet af 20de December 1799 nu maa gjælde i Forhold til de afstaaende Lande, synes Domstolene at kunne meget vel være beføjede til ganske at forlade Grundsætningen ogsaa med Hensyn til de i Hertugdømmerne affagte Domme, som ere faldne før Landenes Adskillelse, thi den i og for sig ikke kan svække Virkningen af ældre Domme⁵⁶⁾.

6. Rettergangsforhold. Ogsaa om disse kom i Almindelighed de samme Regler til Anvendelse i Forholdet mellem Kongeriget og Hertugdømmerne som i Forholdet mellem Kongeriget og Udlandet⁵⁷⁾.

Varsel fra Hertugdømmerne Slesvig og Holsten til Domstole i Kongeriget Danmark var 8 Uger⁵⁸⁾, men der er Grund til at antage, at dette Varsel var betinget af, at de nævnte Hertugdømmer ikke hørte til „fremmede Lande“, og at Bestemmelsen derfor er traadt ud af Virksomhed for de afstaaende Landes Vedkommende ved Fredstractaten af 30te October 1864⁵⁹⁾.

Det var tvivlsomt, om de Bestemmelser, der indeholdes i Placaten af 30te November 1821 om Arrest paa en Udlændings Person eller Gods, kunde gjælde, naar den, hvis Person eller Gods Noget vilde belægge med civil Arrest før Dom, havde sit Hjem i Hertugdømmerne. Da en saadan Person ikke efter Sprogbrug kunde henføres til Udlændinge, lede Udtrykkene til den benægtende Mening⁶⁰⁾ og Grundene til Loven

⁵⁶⁾ See dog Dom i Højesteretsstibenbe f. 1865 S. 39-40.

⁵⁷⁾ Jfr. Canc. Skriv. 27 Febr. 1819.

⁵⁸⁾ Jfrdg. 3 Juni 1796 § 16.

⁵⁹⁾ Jfr. § 57 S. 279-281.

⁶⁰⁾ Jfr. Canc. Skriv. 28 Juni 1828, Coll. Tid. f. 1821 S. 790, Domme i Jur. Ugefr. f. 1863 S. 361-363, Søs og Handelsrets-Libenbe f. 1863 S. 159-163.

kunde neppe hjemle en analogisk Anvendelse⁶¹⁾, saafremt man kunde faae en i Hertugdømmerne affagt Dom i en civil Sag fuldbbrdet i Kongeriget⁶²⁾, da Creditor i saa Fald kunde tage Dom over Skyldneren ved dennes almindelige Bærneathing i Hertugdømmerne og derefter gjøre Udlæg efter denne Dom i Skyldnerens Eienbele i Kongeriget. Hvis det derimod ikke indbrømmedes Creditor at faae Dommen fuldbbrdet i Kongeriget, kunde han, saafremt Skyldneren ikke var undergivet noget andet særligt Bærneathing, saasom fast Eieboms Bærneathing eller Contractsbærneathing, ikke bane sig Udgang til at faae Execution i det Gods, som en i Hertugdømmerne bosat Mand eiede her i Kongeriget, uden ved at gjøre Arrest paa Godset og faae Dom for sin Forbring ved Arrestbærneathinget. Iøvrigt opstod det samme Spørgsmaal i Hertugdømmerne, ibet en Forordning for Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen af 13de November 1782 indbrømmer Ret til at tage Dom over Debitor ved Arrestbærneathinget, saafremt han er en Udlænding, men ellers ikke, og der synes de Retskyndige at have været tilbøjelige til at indbefatte Kongerigets Deboere under Udlændinge⁶³⁾. Nu er det klart, at Personer, som have Hjem i de fra Kongeriget adskilte Hertugdømmer, maae i omhandlede Henseende henføres til Udlændinge.

Nogen Lov, der bemyndigede de vedkommende Embedsmænd i Kongeriget til at foretage Execution efter de i Hertugdømmerne affagte Domme eller Rets- og Dørighedsdecreter eller andre Afgjørelser, som der havde fundet Steb og medførte Executionsret, eller omvendt, havde ikke og der kunde desaarfsag baade her og der være Tvivl om, hvoreidt saadan Execution kunde foregaae. Navnligen synes D. L. 1—24—17 og flere følgende Artikler tydeligen at forudsætte, at den Dom,

⁶¹⁾ Jfr. dog Dom i Jur. Ugeskr. 6. Aarg. S. 609-614, Bangs og Larsens Process § 235 (3. D. S. 372-375).

⁶²⁾ See herom strax nedenfor.

⁶³⁾ Jfr. Falds Hænbuch 1. D. S. 151-152, 3. D. S. 272-273.

der skal fuldbyrdes, er assagt i Kongeriget⁶⁴). Imidlertid medførte Statsforbindelsen, at de Betæneligheder, som det kan have at fuldbyrde de i Ulandet fælde Domme, for største Delen i det heromhandlede Forhold faldt bort⁶⁵), og jævnligene ere derfor Domme og Decreter, assagte i Hertugdømmerne, blevne fuldbyrde i Kongeriget og ligeledes omvendt. For Kongeriget have ogsaa Udtalelser af Højesteret saavel fra 1845 som fra 1861, at dette lovligene kunde stee baade i civile Sager og i Straffesager⁶⁶). Egnende Udtalelser have for Hertugdømmet Slesvig af Appellationsretten i dette Hertugdømme⁶⁷) og en Betænkning, som tidligere er afgiven af Overappellationsretten i Kiel, synes at have gaaet i samme Retning⁶⁷). For Hertugdømmet Slesvig var det særligen foreskrevet, at de Regler, som sammesteds gjælde om Indbibringen af Forsørgelsesbidrag til uægte Børn, skulle under Forsudsætning af Gjenfidsighed ogsaa komme til Anvendelse med Hensyn til saadanne Forsørgelsesbidrag til uægte Børn, som, medens den Paagjældende havde havt fast Ophold i en anden Deel af det danske Monarchi, vare blevne ham lovligt paa lagte af hans daværende Opholdsteds Myndigheder⁶⁸). Man kan efter det Foransførte antage, at ingen Vægning om Fuldbyrrelse, naar saadan begjæres, vilde møde fra de vedkomende Embedsmænds Side. Men efter at Hertugdømmerne ere adskilte fra Kongeriget, kan en i hine assagt Dom ikke i dette have større Virkning, end om den var fældet andensteds i Ulandet. Derimod vedbliver den ældre Regel, saalænge de Dele af det forrige Hertugdømme Slesvig, der ere forblevne i Forbindelse med Kongeriget, ikke ere komne ind under dansk Ret, at bestaae i Forholdet mellem disse Lande.

⁶⁴) Jfr. Canc. Skriv. 22 Marts 1842.

⁶⁵) Jfr. Retssteds Eunomia 4. D. S. 159-160.

⁶⁶) Belg. 22 Novbr. 1861, jfr. Canc. Skriv. 1 Novbr. 1823, 25 Novbr. 1845, Just. M. Skriv. 1 Marts 1853, 5 Jan. 1856.

⁶⁷) Dep. Tid. f. 1862 S. 27-31.

⁶⁸) Provisorisk Patent 9 Septbr. 1863 § 6.

I dette Forhold maa ved Executionen iagttages, at den Dom, det Decret eller anden Afgjørelse (saasom Forlig), der skal fuldbyrdes, er beskrevet tilstede i lovlig Form, at Intet er til Hinder for Fuldbyrnelsen efter Lovgivningen i den Randsdeel, hvor Dommen eller Decretet er affagt eller anden Afgjørelse er foregaaet, saasom med Hensyn til Executionsfristerne ⁶⁹⁾, og at intet Executionsmiddel anvendes, der efter Forbringens Beskaffenhed ei hjemles ved Lovene paa det Sted, hvor Fuldbyrnelsen skal foregaae, saasom naar der spørges, hvorvidt Gjældsængsel kan anvendes, eller om et Pengebeløb kan fordres affonet ⁷⁰⁾.

I Straffesager kommer Regelen fornemmeligen til Anvendelse, naar Bøder eller Fængselsstraffe ere paalagte. Det kan ansees tvivlsomt, efter hvilken Randsdeels Lovgivning det skal bestemmes, med hvor lang Tids Fængsel en Afsoning skal stee, naar Fængselsstraffen ikke er fastsat ved selve Dommen. Dette synes, da Afsoning er Straf, at maatte, i Medfør af de Betragtninger, som ere anførte i § 79 under Nr. 4 (S. 455-456), at maatte være den mildeste af de to Afsoningslove ⁷¹⁾.

§ 82.

Forholdet imellem forskjellige Retsregler, som om samme Gjenstand bestaae indenfor den danske Rets Omraade.

De fleste af de Spørgsmaal og Tvivl, som opstaae angaaende Grændserne for dansk og fremmed Rets Anvendelse paa Retsforholdene, falde bort, naar man holder sig udelukkende til den indenfor den danske Rets Omraade gjældende Ret; thi paa hele dette Omraade ere Retsforholdene i Alminde-

⁶⁹⁾ Belg. 22 Novbr. 1861. Sfr. Dom i Jur. Ugeskr. 2. Aarg. S. 437-440.

⁷⁰⁾ Sfr. Dep. Tid. f. 1862 S. 27-31.

⁷¹⁾ Sfr. Canc. Skriv. 6 April 1843. Sfr. dog Canc. Skriv. 25 Novbr. 1845, 1 Marts 1853.

lighed undergivne de samme Retsregler. Vel gives flere *particulair* Retsregler (§ 47), hvortil navnlig kunne henføres de fra den almindelige danske Ret afvigende Bestemmelser, der ere i Kraft paa Færøerne, Seland¹⁾ og de danske Øer i Vestindien, men da de *particulair* Retsregler bestaae som Undtagelser fra den almindelige Ret (*jus generale*), gjælder om dem den Hovedregel, at de indenfor den dem tilkommende Virkefæds foretrækkes for den almindelige Ret, og en lignende Regel bliver anvendelig, naar indenfor en *particulair* Rets Omraade gives afvigende Forordninger for en vis snevrere Fæds. Saaledes have vi for Næstadvig enkelte særlige Regler, der ere forskjellige fra og blive at foretrække for de almindelige islandske Retsbestemmelser og disse blive atter, naar de afvige fra den almindelige danske Ret, at foretrække for denne i den dem anviste Virkefæds.

Imidlertid kunne dog med Hensyn til enkelte Retsforhold møde lignende Sammenstød imellem *particulair* og den almindelige danske Ret og imellem *particulair* Retsregler for forskjellige Fæds som imellem dansk og fremmed Ret. Paa ommeldte Sammenstød maae de af Forholdenes Natur uledte Regler, som i det Foregaaende ere fremsatte, i Almindelighed blive at anvende.

Da saaledes paa de danske Øer i Vestindien have vi en til 6 Procent aarligt indskrænket Rentefod²⁾, medens Renten i Kongeriget er fri undtagen for Udlaan i faste Eiendomme³⁾, maa anførte Rentefod komme til Anvendelse, naar Skyldneren stifter Forpligtelsen, medens han boer paa bemeldte Øer; og af Laan i faste Eiendomme i Kongeriget kan ikke uden Be-

¹⁾ Den oprindelige islandske Ret, der endnu har en indskrænket Gyldighed i civile Sager, er dog ikke indført som nogen *particulair* Ret. Jfr. § 23.

²⁾ Resc. 6 April 1770, jfr. Canc. Skriv. 19 Octbr. 1839.

³⁾ Lov 6 April 1855 § 1, jfr. Fæd. 27 Mai 1859. Ifølge de almindelige Udtægt maa Renten ogsaa af Kornlaan antages at være fri, jfr. dog Grams Formueret 2. D. 1. B. § 13.

villing faaes mere end 4 Procent aarligen, om end baade Fordringshaver og Skjldner boe paa de danske Øer i Vestindien og Laanet der er stiftet, medens derimod 6 Procent kan tages af Laan i faste Eiendomme paa bemeldte Øer, om Skjldneren ogsaa boer i Kongeriget og der har udstedt sin Panteforskrivning¹⁾.

Forfaabidt det paa Island er Pligt for Ascendenter og Descendenter i Trangstilfælde at paatage sig hverandres Underholdning²⁾, maa det Samme gjælde, som ovenfor er bemærket om den lige Pligt, der finder Sted i de til det danske Monarchi forhen hørende Hertugdømmer³⁾.

Pligten for Stedforældre at sørge for deres Stedbørn, endog efter at Ægtefæltet med disses kjædelige Fader eller Moder er ophørt⁴⁾, er ikke bleven udvidet til Island eller de danske Øer i Vestindien. Da de i Familieforholdene grundede vedbærende Forpligtelser skulle rette sig efter Hjemstedets Love⁵⁾, maa man antage, at Stedforældrenes Forpligtelse, naar de fra Kongeriget flytte til de nævnte Lande, maa falde bort, saalænge de beholde Hjem sammensteds, og at derimod Forpligtelsen indtræder i Kongeriget, naar Stedforældre flytte dertil med deres Stedbørn fra Island eller de danske Øer i Vestindien. Imod dette Sidste kan vel indvendes, at Forpligtelsen ifølge Udtrykkene i Forordningen af 24de Januar 1844 § 9 paadrages ved Ægtefæltet, men dette er dog neppe afgjørende, naar den ovennævnte Grundsætning om de af Familieforholdene flydende vedbærende Forpligtelser maa erkjendes for rigtig. De paa-pegede Udtryk have kun Hensyn til den almindelige Maade, hvorpaa Forpligtelsen i Kongeriget opstaaer, og det er aldeles uantageligt, at Fattigvæsenet i Kongeriget skulde have større

¹⁾ Zfr. § 76 C. 412-414 og § 81 Nr. 2 (C. 484).

²⁾ Regl. 8 Jan. 1834 § 4.

³⁾ Zfr. § 77 I. (C. 415-416) og § 81 Nr. 3 (C. 485).

⁴⁾ Fdbg. 24 Jan. 1844 § 9. Zfr. Familieretten § 100 Nr. 2.

⁵⁾ Zfr. § 74 C. 389-390 og § 77 I., II. Nr. 5, III. Nr. 2 og 3 (C. 415-416, 420-421 og 428-433).

Forpligtelser imod de Stedbørn, som Stedforældre maatte bringe hertil fra saadanne Steder i Udlandet, hvor en lige Forpligtelse ikke bestaaer — om hvilke maa gjælde det Samme, som naar Stedforældre og Stedbørn komme hertil fra Island eller de danske Øer i Vestindien⁹⁾ — end om Ægteskabet var indgaaet i Kongeriget.

Da Bevilling endnu i visse Tilfælde er nødvendig paa de danske Øer i Vestindien til Indgaaelse af et blandet Ægteskab¹⁰⁾, maa saadan Bevilling erhverves, naar Ægteskabet der skal stiftes, om end Brudfolkene eller den ene af dem have deres Hjem i Kongeriget og de agte at vende tilbage dertil, saasnart Forbindelsen er fuldbåret. Have de ved en Revers paa bemeldte Øer maattet paatage sig en større Forpligtelse med Hensyn til den Religion, hvori deres Børn skulde opdrages, end Kongerigets Lovgivning fordrer¹¹⁾, maa saadan Revers have sin forbindende Kraft, naar Børnene blive opdragne i Kongeriget.

Angaaende Brug af stemplet Papir kan sees Lov af 19de Februar 1861 §§ 89-91 og Anordning af 28de Marts 1862.

De særegne Bestemmelser, som indeholdes i Lovgivningen om Arv i bornholmske Landeieendomme¹²⁾, og om Testationsretten over Sædegaaarde¹³⁾, over mindre Landeieendomme i Kongeriget¹⁴⁾ og paa Færøerne¹⁵⁾ og over Plantager paa de danske Øer i Vestindien¹⁶⁾, ere gjældende, om end den, der har efterladt sig slige Eiendomme, ved sin Død havde Hjem i andre Dele af Riget. Derimod maa den særegne Testations-

⁹⁾ Ifr. § 77 III. Nr. 5 (S. 436).

¹⁰⁾ Resc. 18 Septbr. 1853, Resol. 1 April 1861 (i Dep. Tid. S. 706-708), Kirke- og U. M. Skriv. 24 Juli 1855.

¹¹⁾ Ifr. Familieretten § 25.

¹²⁾ Frdg. 14 Octbr. 1773.

¹³⁾ Frdg. 21 Mai 1845 § 27.

¹⁴⁾ Frdg. 13 Mai 1769 § 5, 22 Novbr. 1837, 21 Mai 1845 § 26, Plac. 17 Marts 1847.

¹⁵⁾ Lov om Udskiftning paa Færøerne af 4 Marts 1857 §§ 1-15.

¹⁶⁾ Resc. 15 Novbr. 1765.

ret, som for de danske Der i Vestindien er tilstaaet Andre end Plantageeiere¹⁷⁾, uden Tvivl indskrænkes til Personer, der ved deres Død havde Hjem paa Verne.

Paa Island er det fremdeles den almindelige Betingelse for Vørns Ret til at kunne tage Arv, at de vorde døpte¹⁸⁾, medens denne Betingelse derimod er ophævet for de øvrige under den danske Forgivenings Omraade hørende Lande¹⁹⁾. Da de Egenstaber hos Arvingen, som ere Betingelser for Afgang til Arv, beroe paa det Steds Love, efter hvilke hele Arvesaldet skal bedømmes, og dette er Lovene paa Arveladerens sidste Hjemsted²⁰⁾, blive de Vørn, der fødes i de danske Lande udenfor Island og skulle døbes, udelukkede, dersom de døe, uden at være blevne døpte, fra Arv efter en Arvelader, hvis Arvebo skal behandles efter de islandske Love. Derimod kunne islandske Vørn, uagtet de døe uden at være blevne døpte, arve Personer, som ved deres Død hørte hjemme i Kongeriget, paa Færøerne eller de danske Der i Vestindien. Grunden til, at Daab som Betingelse for Arv ikke er ophævet ogsaa for Island, er den, at det strider imod Menigmands Tænkemaade i Island at opsætte Børnedaaben længere end fornødent og at derfor Ophævelsen antages at blive uden Betydning²¹⁾, men denne Grund er ufuldstændig, da, som viist, Virkningen strækker sig ogsaa til Vørn, som opholde sig udenfor Island.

Foraaabidt der for nogle Tilfælde have forskjellige Straffelove for forskellige Dele af Riget, og Nogen tiltales for en Gjerning paa et andet Sted, end hvor den er foretagen, bliver ved Dommen den Hovedregel at iagttage, at det efter Lovene paa det Sted, hvor Gjerningen er begaaet, maa afgjøres, om den er strafbar og med hvor stor Straf den skal belægges, men at Straffens Art bør rette sig efter Lovene paa det Sted,

¹⁷⁾ Resol. 9 Juli 1802.

¹⁸⁾ N. L. 5—2—30, jfr. Resc. 17 Febr. 1769.

¹⁹⁾ Lov 30 Novb. 1857, Andg. 26 Septbr. 1860.

²⁰⁾ Jfr. § 78 Nr. 1 og 2 (S. 438-443).

²¹⁾ See Dep. Tid. f. 1861 S. 162-163.

hvor Straffen skal udstaaes. Saaledes gives en vis Handel, som ickun straffes, naar den er foregaaet i Kjøbenhavn²²⁾. I denne By, i Ihen og paa andre Steder, hvor Tvangsarbeidshuse ere indrettebde, ansees Løsgjænger og Væleri med Tvangsarbeide, naar paa andre Steder i Kongeriget anvendes Fængsel paa Bånd og Brød, uden at det kommer i Betragtning, hvor i Riget Forbrydelserne ere begaaede²³⁾. Fornemmeligen paa Island, Færøerne og de danske Øer i Vestindien benyttes i visse Tilfælde andre Straffe end i Kongeriget eller Straffene udstaaes der paa en anden Maade²⁴⁾, men den anførte Regel kommer dog ick af den Årsag hyppigen til Anvendelse, da det ick hænder ofte, at Forbrydelser, som ere begaaede i et af bemeldte Lande, paatales i et andet af dem.

Skulle Bøder affones paa Island eller de danske Øer i Vestindien, maae de særegne Regler, som for disse Lande ere givne om Affoning²⁵⁾, følges, om Bøderne ogsaa ere paalagte i et af de andre under dansk Ret hørende Lande, hvormod de i disse blive uanvendelige, om Bøderne end ere paalagte i hine Lande. Det er stedbige Omstændigheder, som have bevirket de forskjellige Regler om Bøders Affoning og her kunne de Hensyn ick gjøres gjældende, der komme i Betragtning, naar Straf er forflydt efter en fremmed Lov²⁶⁾.

§ 83.

Forholdet imellem militair og borgerlig Ret.

Den danske Militairret kan i Forhold til den danske borgerlige Ret betragtes som en particulier Ret. Dens Bestemmelser og Grundsætninger blive i den Kreds, hvori de skulle

²²⁾ Frdg. 27 Juli 1742 § 2, Resc. 31 Juli 1744.

²³⁾ Lov 3 Marts 1860 §§ 1 og 3. Jfr. Just. M. Striv. 31 Juli 1856.

²⁴⁾ Jfr. Algreen-Ussings Criminalret §§ 48, 50 og 51.

²⁵⁾ Frdg. 24 Jan. 1838 § 9, Resc. 24 Decbr. 1784, 30 Aug. 1826.

²⁶⁾ Jfr. § 81 Nr. 6 C. 498.

herse, at foretrække for den danske borgerlige Ret¹⁾), men iøvrigt gjælder denne for de den militaire Ret undergivne Personer¹⁾) og bliver saaledes for dem en subsidiair Ret. Dette Udtryk maa dog ikke forlede til den Tanke, at den borgerlige Ret kun har en ringe Gyldighed for de nævnte Personer. Den har tværtimod, naar deres Forhold i det Hele betragtes, en meget udstrakt Anvendelse for dem, da den militaire Ret kun indeholder forholdsviis faa Forfrevter om de privatretslige Forhold og dens særlige Straffebestemmelses mere og mere indskrænktes. Ogsaa i de forhen med Kongeriget forbundne Hertugdømmer var Kongerigets borgerlige Ret paa samme Maade subsidiair Ret for de sammesteds under Militairret hørende Personer i de Slags Sager, hvori denne gjælder for dem. Hertugdømmernes borgerlige Ret blev saaledes for dem en fremmed Ret. Heraf fulgte, at Overgang i Hertugdømmene fra borgerlig til militair Stilling eller omvendt kunde for en Deel foranledige de samme til den her omhandlede Gjenstand hørende Spørgsmaal, som naar Nogen flyttede fra Hertugdømmene til Kongeriget eller omvendt, og Besvarelsen maatte stee efter de samme Grundsætninger. Hvad der i saa Henseende var gjældende i Hertugdømmene har efter disses Afstaaelse ved Fredstractaten af 30te October 1864 kun liden Bigtighed for dansk Ret, men synes dog ikke ganske at burde forbigaaes, da det endnu kan faae Anvendelse i Forhold til de med Kongeriget forbundne forhenværende fiesvigske Landsdele, saalænge i dem endnu gjælder den forrige fiesvigske Ret angaaende den omhandlede Gjenstand. Ogsaa uden Hensyn til anførte Overgang fra en Stand til en anden kunne nogle Sammenstød af den Bestaffenhed, hvortil i dette Capitel tages Hensyn, opstaae imellem den militaire og borgerlige Ret. Nogle til dette Forhold hørende Tilfælde skulle nu noget nærmere omtales.

¹⁾ Kr. Art. Br. 9 Martz 1633 § 188, Kr. R. Inst. af f. D. § 6, Kr. Art. Br. 8 Jan. 1752 § 979, 29 Juli 1756 § 782.

1. I Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen indtræder Fuldmyndighed for Personer af begge Kjøen med det fyldte 21de Aar, men dette var dog ikke gjældende om de Personer, der i civile Sager hørte under militair Ret, da disses Myndighed bestemtes efter de danske Love²⁾. Imidlertid var det særligen bestemt, at en Umyndigs Overgang i Militairstanden ikke i bemeldte Hertugdømmer medførte Ophævelse af et Formynderskab, som tidligere var anordnet, og at derfor den hidtilværende Formynders og Overformynders Stude forblive i Bestyrelsen af den Paagjældendes Gods, indtil han havde fyldt sit 21de Aar³⁾. Heraf maatte følge, at han forinden, om han end var over 18 Aar gammel og saaledes igrigt kunde forpligte sig med sin Curators eller efter Omstændighederne med sin militaire Foresattes Samtykke, dog ikke kunde paadrage det Gods, som, førend han blev Militair, var under borgerligt Bærgemaal, Forpligtelser uden i Overensstemmelse med de paa Bærgemaalestedet gjældende borgerlige Love om Umyndige. Gik en mindreaarig Militair⁴⁾, førend han blev 21 Aar gammel, ud af den militaire Stand i Hertugdømmerne, blev han, da han nu kom ind under de borgerlige Love, atter umyndig, hvilket saa meget mindre kunde undgaaes, som de derværende Love slet ikke kjendte de danske Loves Mindreaarighed. Sær-

²⁾ Frdg. 11 Mai 1798 §§ 1-3.

³⁾ Frdg. 24 Octbr. 1837 § 1. Jfr. Gen. Com. Coll. Skriv. 3 Juni 1828 (i den milit. Rescriptsamling).

⁴⁾ Hvilke Personer der høre under militair Ret og i hvilket Omfang, hører ikke herhen at undersøge, jfr. Frdg. 11 Mai 1798 §§ 1-5. De kunne ikke alle benævnes Militaire. Om end de ellers saakaldte civilmilitaire Embedsmænd kunne indbefattes under Udtrykket Militaire, passer dette i alt Fald dog ikke paa en Krigsmands Husfrue og Børn som saadanne, men ogsaa disse hørte i Hertugdømmerne under militairt Værnething og dansk Forgivning, naar Manden og Faberen havde sit almindelige personlige Værnething ved Krigsret og ikke var en Værnepligtig, der blot opfyldte sin Værnepligt. Frdg. 11 Mai 1798 § 3. Imidlertid gjælder om sige Personer i de herhen hørende Spørgsmaal det Samme som om Militaire.

ligen var det forestrevet, at Børn af en Fader, der stod i militair Tjeneste, skulde, naar de ikke længere vare Fædre-
magten undergivne og ikke selv hørte til den militaire Stand, i Henseende til Myndighed behandles efter Hertugdømmernes borgerlig Lov og at dette ligeledes skulde gjælde om dem af Børnene, der ved Faderens Død ikke vare Militaire⁵⁾. Ind-
gif civile og militaire Personer Contracter med hverandre i Hertugdømmerne, maatte Enhvers Myndighed bedømmes efter de Love, hvorunder han ogsaa ellers hørte i civile Sager.

2. De ringere Militaire, nemlig Underofficerer og Me-
nige og de, der staae i Classe med dem, kunne ikke forpligte sig ved visse Contracter, med mindre deres militaire Foresatte meddele deres Samtykke til dem. Disse Contracter ere Salg, Pantfætning og anden Overdragelse af Væbne og saadanne Contracter, hvorved der crebiteres dem Penge eller Varer eller de leie Qvarteer for høiere Betaling end de tilstaaede Qvarteer-
penge⁶⁾. Slige Contracter kunne saaledes blive ugheldige, uagtet den paagjældende Militair igrigt er fuldmyndig. Ugheldigheden falder ikke bort, fordi han afgaaer fra Krigsstanden, hvorimod ingen Indsigelse kan hentes fra de anførte Bestem-
melse imod en Contract, som Nogen har indgaaet, førend han blev Militair.

⁵⁾ Frdg. 24 Octbr. 1837 § 1.

⁶⁾ D. L. 5—3—34 og 37, Frdg. 27 Juli 1742 § 2, Plac. 25 Jan. 1751, Frdg. 5 Jan. 1753, 13 April 1754, Kr. Art. Br. 29 Juli 1756 §§ 657-660 og 668, Plac. 4 Febr. 1766, Frdg. 26 Decbr. 1770 §§ 1 og 2. For Hertugdømmerne Frdg. 3 Marts 1749, 7 Octbr. 1796 §§ 3 og 4, 11 Mai 1798 § 16, Pat. 14 Juli 1818. Sfr. Schæels Bemærk. til den danske Militairret S. 101-105 og Domme i Jur. Tidsskr. 9. B. 1. S. 173-188, Jur. Ugeskr. f. 1855 S. 339-341, f. 1857 S. 90-92. Udtrykkene: „Monbirungssünde oder anderes Geräth“, som forekomme i de for Hertugdømmerne givne Love, ere af de overordnede Domstole i Holsteen fortolkede blot om Gjenstande, der ere bestemte til Benyttelse for Tjenestens Styr, hvilken Fortolkning neppe lader sig forsvare. Sfr. Krigs M. Skriv. 20 Novbr. 1861 (i den milit. Lovsamling).

3. Fra den Regel, at Militaire staae under dansk Ret og de militaire Love, var for Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen gjort den Undtagelse, at de, naar de sammesteds besad Landgods, Huse eller overhovedet faste Eiendomme, skulde med Hensyn til samme saavel overhovedet som ogsaa i Concurss- og Arvebelingstilfælde være undergivne de Love og den Jurisdiction, hvorunder saadanne urørlige Eiendomme høre⁷⁾. Bestemmelsen var ganske almindelig og maatte medføre, at de Militaire for saadanne Eiendommers Vedkommende kom under borgerlig Ret og borgerlig Domsmagt, ei alene naar der handledes om at erhverve eller afhænde en fast Eiendom, pantsætte den eller stifte anden tinglig Ret i den, eller om Naaden, hvorpaa den maatte benyttes, hvilke Byrder der paahvilede den eller om andre Forhold, hvis Natur fører med sig, at de maae bedømmes efter Lovene om faste Eiendomme i det Land, hvor de ligge (*lex rei sitæ*), men ogsaa i alle andre Tilfælde overhovedet. Særligen vare nævnte Concurss- og Arvetilfælde. Naar altsaa den militaire Eier kom under Fallit eller døde, bleve tvende Boer at behandle, det ene omfattende alene den faste Eiendom og hvad der henhørte til samme, det andet den hele øvrige Formue. I det førstnævnte Bo blev Gjæld at fyldestgjøre og Arv at udlægge efter de borgerlige Love paa det Sted, hvor Eiendommen laa, i det andet efter den danske Lovgivning. Creditorerne maatte kunne melde sig i begge Boer paa den Naade, som var bestemt ved Resolutionen af 8de Marts 1805. Et andet herhen hørende Tilfælde er, at Formuesforholdet imellem Ægtefolk maatte, af hvad Bestaaffenhed det end forresten var, rette sig, baade hvad Eiendomsret og Naadighed over det urørlige Gods angik, efter de borgerlige Love paa Eiendomsstedet. At disse maatte anvendes, naar der i Anledning af en militair Ægtemands eller hans Hustrues Død opstod Spørgsmaal om, hvorvidt den Ret, der tilkommer eller indbringes den længstlevende Ægtefælle til at forblive i udstiftet Bo med Børnene, kunde omfatte en fast Eiendom,

⁷⁾ Jfrdg. 11 Mai 1798 § 1.

følger af Regelen om Arv. Efter de samme Love maatte det fremdeles, hvis en fast Eiendom tilfalbt et under en Militair's Fædrenemagt værende Barn, afgjøres, hvorvidt Faderen havde Afgang til at raade over eller bestyre Eiendommen eller til at nyde Indtægter af samme. Naar en Militair i Kongeriget eier en fast Eiendom i Hertugdømmerne, maa Sagen behandles ganske paa samme Maade, som naar saadan Eiendom tilhører en civil Person, der har Hjem i Kongeriget⁸⁾.

4. Havde i Hertugdømmerne en Person, som der hørte under militair og dansk Ret i civile Sager, forbundet sig til at betale høiere Renter, end ellers i Landet der er tilladt, dog uden at give Sikkerhed i en fast Eiendom, vilde han, da hans Forpligtelse skulde bedømmes efter den danske Lovgivning, ikke blive hørt med den Indsigelse, at Forbringshaveren var bunden ved Landets Rentefod. Denne blev derimod Regel, baade naar hiin havde optaget Laan i en fast Eiendom (Nr. 3) og naar en civil Person skulde svare Renter til en Militair. Paa de danske Øer i Vestindien er den Militaire altid bunden ved de der gjældende Rentelove, da disse ikke for ham ere nogen fremmed Ret.

5. Af samme Grund maa paa de udsnævnte Øer en Militair's Forpligtelse til at underholde sine Stedbørn rette sig efter de der bestaaende fra den almindelige danske Lovgivning afvigende Regler⁹⁾, hvorimod samme Forpligtelse i Hertugdømmerne blev, naar Faderen hørte under militair Ret i civile Sager, at bedømme efter den almindelige danske Lovgivning. Sammenlignet vare ogsaa de i Hertugdømmernes borgerlige Love indeholdte Bestemmelser om Ascendenter's og Descendenter's gjenfældige Underholdningspligt¹⁰⁾ en saadan Militair udedkommen.

6. Militaire maae, naar Børnepligtige, som opfyldte deres Børnepligt, undtages, i Almindelighed ikke indgaae Ægteskab,

⁸⁾ Jfr. § 81 Nr. 4 (S. 489-490).

⁹⁾ Jfr. § 82 (S. 500-501).

¹⁰⁾ Jfr. § 81 Nr. 3 (S. 485).

uden at de dertil erholde deres militaire Foresattes Tilladelse og Præsterne er det under Straf paalagt at paasee, at Tilladelsen gives¹¹⁾. Herved kan, uagtet Militaire ved Ægteskabsløve og Besvangrelse kunne paa samme Maade som civile Personer blive forpligtede til at indgaae et Ægteskab¹²⁾, opstaae en offentlig Hindring for et saadant Ægteskabs Fuldbgyrdelse¹³⁾. Da imidlertid Forpligtelsen ikke derved tilintetgjøres, maa dens fulde Virkning indtræde, naar Hindringen ophører, hvad enten derved, at Tilladelse til Ægteskabet gives, om dette end skeer imod den vedkommenne Militaires Ønske, eller derved, at han affebiges¹⁴⁾. Er Forpligtelsen stiftet, førend den Paagjældende blev Militair, synes den samme Hindring for Ægteskabets Fuldbgyrdelse at maatte være tilstede. Men for Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen var det med Hensyn til Underofficerer og Menige fastsat, at et forhen givet Ægteskabsløve ikke ved Indtrædelse i Militairstanden blev ugyldigt og at der desaaarig kunde dømmes til dets Fuldbgyrdelse, uden at Compagnichefens Samtykke behøvedes¹⁵⁾.

Blev i Hertugdømmerne indgaaet et Ægteskab, hvis Virkning paa Grund af Mandens militaire Stilling skulde bedømmes efter dansk Ret, kunde dog de i Stedets borgerlige Rørgioning indeholdte Bestemmelser blive at iagttage med Hensyn til Formaliteter, saasom Tillysning til Ægteskab, og de Beviisligheder, som skulde gives, førend Ægteskabet kunde blive

¹¹⁾ Færbg. 17 Octbr. 1731, 30 April 1824 § 3 Nr. 7, 11 Mai 1798 § 25. Sfr. Familieretten § 26 Nr. 2.

¹²⁾ Sfr. Færbg. 5 Martz 1734, Dom i Nyt jur. Art. 19 B. S. 48-53, Stabsfæstet i Høiesteret, Nyt jur. Art. 25 B. S. 105.

¹³⁾ Sfr. Intimation (Forklaring) af 17 Septbr. 1742 for Holsteen over Færbg. 17 Octbr. 1731 (Ann. 11). Sfr. dog den i Ann. 12 anførte Dom.

¹⁴⁾ Intimation 17 Septbr. 1742, Færbg. 11 Mai 1798 § 21.

¹⁵⁾ Færbg. 11 Mai 1798 § 22.

fuldbbåret¹⁶⁾), ligesom naar Nogen indgaaer et Ægteskab i et fremmed Land¹⁷⁾.

Formuesforholdet imellem Militaire og deres Hustruer retter sig efter den almindelige danske Lovgivning. For dem har det ofte haft stor Betydning, hvorledes det Spørgsmaal besvares, om der foregaaer Forandring i dette Forhold, naar Ægtefæller flytte fra et Land til et andet, hvis Love afvige fra hinanden om dette Forhold¹⁸⁾; thi efter den samme Grundfætning maatte det afgjøres, om Forandring skete i det ægteskabelige Formuesforhold, naar enten en Militair havde, førend han indtraadte i Krigsstanden, indgaaet Ægteskab paa et saadant Sted i Hertugdømmerne, hvor der gjaldt andre Regler om dette Forhold end efter de danske Love, eller Ægteskab forfattedes paa et saadant Sted, efter at den Militaire var udtraadt af Krigsstanden.

7. Den Indskrænkning, som finder Sted i Underofficerers og menige Krigsmænds Forpligtelse at bidrage til deres uægte Børns Opfostring¹⁹⁾, gjælder kun, medens de ere Militaire, men uden at det kommer i Betragtning, om Varnet er avlet, førend de kom ind i denne Stilling. Efter deres Afgang fra samme komme de almindelige borgerlige Love til Anvendelse, men det Spørgsmaal kom da frem, om Forpligtelsen skulde rette sig enten vedvarende efter de paa Besvangrelsesstedet for Faderen, dengang Besvangrelsen foregik, gjældende Love, altsaa i Hertugdømmerne ofte de danske Love, eller efter Lovene paa hans Hjemsted²⁰⁾.

8. Testamenter, som oprettes i Feltet, kunne skrives paa ustemplet Papir²¹⁾ og skulde ansees for gyldige, naar de under-

¹⁶⁾ Frbg. 11 Mai 1798 § 24, 28 Novbr. 1800. Jfr. Krigs M. Skriv. 26 Septbr. 1859, 12 Juli 1860.

¹⁷⁾ Jfr. § 77 II. Nr. 3 og 4 (S. 416-420).

¹⁸⁾ Jfr. § 77 II. Nr. 5 S. 422-426.

¹⁹⁾ Jfr. Familieretten § 88 Nr. 8 og 10.

²⁰⁾ Jfr. § 77 III. Nr. 3 (S. 430-433).

²¹⁾ Lov 19 Febr. 1861 § 24.

skrives af Generalauditeuren²²⁾. Oprettes et Testament paa et Krigsskib tilføes, skal det af Kbhvtskriveren indføres i Justitsprotocollen og der underskrives af 2 dertil anordnede Officerer til Bitterlighed, hvorefter Udskriften af Protocollen paategnes af Skibschefen, eller, hvis Testamentet er forfattet i en Flaade eller Escadre, af den høistbefalende Officeer²³⁾. Disse Bestemmelser udelukke ikke, at Testamenterne ogsaa i Felten og inden Skibskorbe kunne oprettes under de sædvanlige Former, naar Omstændighederne tilstede at iagttage dem. Ere de anførte særegne Former benyttede, kan der ikke af Hensyn til Formen gjøres nogen Indsigelse imod Testamentet, om Oprettelsen ogsaa bærer, efter at Felt- eller Søtoget er til Ende, eller endog som civil Mand, hvilket forhen ogsaa maatte gjælde, om han ved sin Død boede i Hertugdømmerne, da de militaire Love, hvorved Formerne hjemles, vare gylbige i hele Monarchiet.

9. Er en Person gaaet over fra den borgerlige Stilling til den militaire eller omvendt og det oplyses, at han forinden har begaaet en Forbrudelse, for hvilken Sag ikke er begyndt imod ham i hans forrige Stilling, maa han i Almindelighed for samme tiltales ved det Værnething, hvorunder han nu hører²⁴⁾. Da Straffskylden retter sig efter de overtraadte Love, maae Strafbarheden og Straffens Størrelse bedømmes efter de Love — borgerlige eller militaire — hvorunder Paagjældende stod, da Forbrudelsen blev udøvet. Derimod maa en saadan Straffeart vælges, som hjemles ved de Love, hvorunder han nu hører²⁴⁾. Gjentagelsesstraf anvendes gjensidigen af de borgerlige og de militaire Domstole i Kongeriget, naar Nogen

²²⁾ Kr. R. Inst. 9 Marts 1683 § 36, Frd. 21 Mai 1845 § 25.

²³⁾ Kr. Art. Br. 8 Jan. 1752 § 977, Frdg. 21 Mai 1845 § 25.

²⁴⁾ Jfr. Kr. Art. Br. 9 Marts 1683 § 153, Frdg. 11 Mai 1798 § 27, Frdg. 24 Mai 1793 § 4, Resc. 16 Octbr. 1744, Canc. Striv. 28 April, 10 Septbr. og 1 Octbr. 1814, 8 Juli 1815, 16 Febr. 1819, 19 Septbr. 1826, Domme i Sur. Art. 9. D. S. 1-14, 14. B. S. 46-50 (eller Art. f. Retssvid. 2. D. S. 240-249, 3. D. S. 493-496, jfr. 4. D. S. 489 Nr. 13), Høiesteretsstibende f. 1861 S. 631-632.

tibligere er ved militair eller borgerlig Ret dømt for lige Forbrydelse, for hvilken han nu tiltales²⁵⁾). Derved sees ikke paa den idømte Strafs Størrelse eller Art, men derpaa, om Tiltalte er dømt for Forbrydelsen begaaet første Gang, anden Gang o. s. v. Naar imidlertid en vis Forbrydelse behandles i den militaire Lovgivning paa en egen mildere Maade, hvorved den undtages fra at ansees med Straffen for den Art af Forbrydelse, under hvis Begreb den ellers vilde henhøre, kan ligesaa lidt ved borgerlig som ved militair Ret Gjentagelsesstraf anvendes, fordi senere en Forbrydelse af denne Art begaaes. Dette faaer Anvendelse, naar nogen Militair har afhændet eller paa anden Maade forkommet Krigsmagten tilhørende, ham til Brug leverede Gjenstande, idet den almindelige Straf for Vedrageri ikke derfor idømmes²⁶⁾). I Forholdet mellem de militaire Domstole og Hertugdømmernes borgerlige Domstole maatte med Hensyn til Gjentagelsesstraf følges de samme Regler som mellem Kongerigets borgerlige og Hertugdømmernes borgerlige Domstole.

10. Af den om Rettergangsforhold gjældende almindelige lige Grundsætning²⁷⁾ følger, at de militaire Domstole maae rette sig efter de for dem i de militaire Love indeholdte Rettergangsregler, om end den Sag, hvorum der handles, isvrigt henhører under en borgerlig Domstols Bedømmelse, saafom naar i en saadan Sag Beviser føres ved militair Ret. Derfor bliver, naar en under borgerlig Ret hørende Tiltalt ikke kan møde ved en

²⁵⁾ Plac. 14 Mai 1834 § 2, Parolbef. 17 Octbr. 1836 § 5, Domme i Jur. Tidsskr. 10. B. 1. S. 70-73 (jfr. 10. B. 2. S. 181), 11. B. 2. S. 262-266, 17. B. S. 276-277, 27. B. S. 221-224, Jur. Ugeskr. f. 1848 S. 17-22, Højesteretsstidende f. 1860 S. 537-539, f. 1862 S. 789-790. Jfr. Wang i Jur. Tidsskr. 18. B. S. 50-59.

²⁶⁾ Jfr. Kr. Art. Br. 9 Marts 1683 § 123, 29 Juli 1756 § 657. Fignende Undtagelser forekomme ogsaa i den borgerlige Lovgivning, jfr. Plan 1 Juli 1799 § 157, Plac. 14 Decbr. 1810 § 22 og 19 Decbr. 1832.

²⁷⁾ Jfr. § 80.

militair Ret, hvor Vidner imod ham skulle edfæstes, dog ingen egen Forsvarer bestikket for ham ved denne Ret²⁸⁾, hvorimod hans Tare iagttages af Auditeuren. Imidlertid kan der ikke være Noget imod, at der efter særlig Begjæring af den borgerlige Ret eller Dørlighed møder en egen Forsvarer for den Tiltalte under Vidnesagen, men dertil kan dog for Tiden ikke tages nogen Sagfører²⁹⁾.

Ligesom militaire Domme blive, naar Forholdene føre dertil, paa Begjæring fuldbyrde af de civile Embedsmænd i Kongeriget, hvilket tidligere ogsaa stete i Hertugdømmerne³⁰⁾, saaledes er heller Intet til Hinder for, at de borgerlige Retters Domme kunne, naar den Vedkommende er indtraadt i Krigsstanden, blive fuldbyrde af de militaire Embedsmænd³¹⁾. Ved Fuldbyrelsen hos Militaire maae iagttages de særegne Regler, som derom ere givne³²⁾.

Femte Capitel.

F o r t o l k n i n g ¹⁾.

Indledning.

§ 84.

Begreb.

Fortolkning er den Virksomhed, som gaaer ud paa at opfatte en Tanketilkjendegivelse i dens sande Mening. Er

²⁸⁾ Jfr. Frdg. 13 Octbr. 1819 § 1.

²⁹⁾ Jfr. Resc. 14 Novbr. 1740 § 8.

³⁰⁾ Frdg. 11 Mai 1798 § 32.

³¹⁾ Jfr. Maanestfr. f. Litteratur, 6 Aarg. 6. S. 508-510.

³²⁾ Jfr. Frdg. 24 Febr. 1734, Rr. Art. Br. 29 Juli 1756 § 775, Plac. 10 Juni 1778 § 2, Frdg. 11 Mai 1798 §§ 14 og 15.

¹⁾ Jfr. C. F. Passen: Om Grundreglerne for Lovfortolkning især med Hensyn til den danske Lovgivning, 1816, i Nyt jur. Art. 16. B. S. 1-232, Ørstedes Haanbb. 1. B. S. 292-458, 469-482.

Tankeilskjenbegivelsen af retslig Bestaffenhed, bliver Fortolkningen Retsfortolkning. Denne angaaer saavel Retskilberne som andre retslige Tilskjenbegivelser, saasom Contracter, Testamenter, Domme. Her handles ikkun om Retskilbernes Fortolkning. Den uftrevne Rets Regler stulle vel bringes til sand Erkjendelse og blive derved Gjenstand for Fortolkning, men særegne Regler derom kunne neppe gives²⁾. Egne Fortolkningsregler blive derimod nødvendige for den rigtige Opfattelse af den skrevne Rets Kilber. Af disse ere Lovene de vigtigste, og da Reglerne for disse Fortolkning i det Væsentlige ogsaa ere gjældende for og uden Vansteligheid kunne anvendes paa Fortolkningen af den skrevne Rets øvrige Kilber³⁾, vil Fremstillingen her blive indskrænket til Lovfortolkningen.

Lovfortolkning er den Virksomhed, som bestaaer i at erkjende Lovene i deres sande Betydning, hvortil udfordres, at de opfattes baade rigtigt og fuldstændigt. De opfattes rigtigt, naar det Tankeindhold erkjendes, som er nedlagt i Tilskjenbegivelsen. Har denne Mangler, kan den blive at rette i Overeensstemmelse med Tanken, da denne er Diemed og Tilskjenbegivelsen blot Middel. Derimod kan Fortolkeren aldrig blive berettiget til at rette Tanken, da han derved vilde gaae over paa Lovgiverens Omraade. Derfor maa den i Loven nedlagte Tanke følges, om den end grunder sig paa en Feiltagelse⁴⁾. Til Fuldstændigheden hører at ulede ei alene den Mening, som virkeligen er nedlagt i Lovene, d. e. det hele Tankeindhold, som Lovgiveren virkeligen har havt til Hensigt at betegne med

²⁾ Retsfortolkningsregler komme derimod til Anvendelse paa Mobbelseser om den uftrevne Ret.

³⁾ Exempel paa Fortolkning af en Retsvedtægt findes i Domme i Schlesels Samling af Høiesteretsdomme 2. B. S. 169-174.

⁴⁾ Jfr. Frdg. 30 April 1824 § 17 med Canc. Skriv. 4. Septbr. 1824 Littr. G, og jfr. Love om Districtshæfte 16 Marts 1851 § 3 og 20 Aug. 1853 med Dep. Tid. f. 1853 S. 42-43. Naar i Regl. 1 Mai 1818 § 85 bestemmes Straf i „Forbedringshuset paa 2 Maaneber“, maa derved være overseet den almindelige Grundføtning i Frdg. 12 Juni 1816 § 5.

Lovene (Fortolkning i indskrænket Forstand), men ogsaa de Regler, der af Lovene kunne udfindes for uomtalte Tilfælde, som have ligget udenfor Lovgiverens Tanke (analogist Anvendelse). Flere Forfattere udstille den analogiste Anvendelse fra Fortolkningen⁵⁾ og henvise samme til et andet Sted i Systemet, navnlig til en Afdeling om Lovenes Anvendelse; men da Lovfortolkning synes at burde gjøre sig til Opgave at erkjende alle de Retsætninger, som af Lovene kunne udfindes, og Lovene ere Rilde ogsaa til de Retsregler, der af samme uledes for uomtalte Tilfælde, hvad enten disse have været indbefattede i eller have ligget udenfor Lovgiverens Tanke, synes Lovfortolkning at burde tages i saa vidt Betydning, at den kommer til at omfatte ogsaa den analogiste Anvendelse af Lovene.

De analogiste Lovregler faae deres bestemte Indhold fra Lovenes Forordninger og adskille sig derved fra de videnskabelige Retsregler. Nogen skarp Grændse derimellem gives dog ikke, da de videnskabelige Retsregler ikke maae afvige fra Lovgivningens Grundsætninger⁶⁾, og man til en analogist Anvendelse af Lovene henseer ogsaa en Anvendelse af Grundsætninger, som ikke i selve Lovene ere udtalte, men iffun ved en videnskabelig Virksomhed af dem ere uledte, og ligeledes saadanne Regler, der udvikles af en ufuldstændig Lovanalogi, naar ingen fuldstændig gives⁷⁾.

En Lovs Fortolkning er ikke, som ofte paaftaes⁸⁾, betinget af Lovens Utydelighed. Ogsaa den klare Lov maa, naar den skal anvendes, tilbørligen opfattes, om dette end ikke medfører nogen Vanstielighed. Heller ikke ubelufkes Fortolkning ved en Lovs noksaa store Dunkelhed. Den, som ikke kan udfinde nogen Mening af Loven, kan vel ikke anvende den, men Dommeren kan, naar Loven paaberaabes af nogen af Parterne i en

⁵⁾ Jfr. Ørstedes *Paanbb.* 1. B. S. 492-495.

⁶⁾ Jfr. §§ 41 og 42 (S. 180-187).

⁷⁾ Jfr. § 101.

⁸⁾ Jfr. Ørstedes *Paanbb.* 1. B. S. 296 og 358.

Retsfag, ikke unblade at afgjøre, om Loven er anvendelig i Sagen eller ikke.

Fortolkning er en Kunst (ars hermeneutica) og lader sig som saadan ikke meddele eller tilegne ved Regler. Dette ligger i Sagens Natur. Ligesaa lidt kunne gives bestemte Regler for, hvorledes man i alle Tilfælde kan erhverve en sand Erkjendelse af hvad en Anden har meent med en Tilfjendegivelse, som man ved bestemte Beviisregler altid kan komme til fuldstændig Visshed. Imidlertid savner Fortolkningslæren ikke ganske bestemte Regler, men kan kun give saa saadanne og maa iøvrigt indskrænke sig til at udhæve de Betragtninger, hvorpaa Opmærksomheden ved Fortolkning bør være henvendt, og advare imod visse Misbrug.

Man skjelner undertiden imellem Lovens Fortolkning (interpretatio) og Lovens Forklaring (explicatio). Ved den sidste forstaaes da en Opklaring af de i Lovtexten forekommende Begreber, saafom naar man oplyser hvad der forstaaes ved „Lov“ i D. L. 1—14—8, eller ved „Ornum, Stuf og Særtjød“ i D. L. 5—10—12.

§ 85.

Inddelinger.

Lovfortolkning pleier for det første at inddeles i den autentiske, den vedtagne (usuelle) og den videnskabelige (doctrinelle). Den autentiske kaldes saaledes, fordi den udgaaer fra Lovgiveren. Den er en ny Lov, som bestemmer, hvorledes en ældre Lov skal forstaaes eller hvad der overhovedet ifølge de bestaaende Regler er Ret. Den vedtagne Fortolkning angiver den Betydning af en Lov, der har vundet Sædvanens Hævd. Den videnskabelige Fortolkning er den frie Mandes virksomhed, som søger at udfinde en Lovs sande Mening. Den autentiske Fortolkning kan man vel ikke negte Navn af Fortolkning og den faaer Betydning med Hensyn til Lovens tilbagevirkende Kraft¹⁾, men da Loven gjælder som saadan og

¹⁾ Jfr. § 70 S. 361-364.

derfor den i samme forkyndte Mening maa agtes uden Hensyn til sin Rigtighed eller Urigtighed, udelukkes for Fremtiden, saavidt den authentiske Fortolkning strækker sig, al fri Opfattelse af den fortolkede Lov. Den authentiske Fortolkning har altsaa en ganske anden Virkning end den almindelige Fortolkning, som har sin Kraft alene i sit Resultats Sandhed. Den vedtagne Fortolkning har Virkning som Sædvansret²⁾. Kun den videnskabelige Fortolkning er egentlig Fortolkning og alene om den gjælder den hele Fortolkningslære.

Det har ikke været Regel hos os, at Tvivl om Loves Fortsaaelse eller overhovedet tvivlsomme Retsspørgsmaal, der opstode under Lovenes Anvendelse, have skullet indstilles til Lovgiverens egen Afgjørelse³⁾, hvilket ogsaa har sin Mislighed, da lettelligen Hensyn til hvad der ansees for hensigtsvarende vil indvirke paa sliq Afgjørelse. I ældre Tider har Kongen vel stundom, naar Indstilling derom er steet til ham, forestrevet, hvorledes i en forekommende Sag en Lov skulde forstaaes eller hvad der maatte ansees som Ret i Sagen⁴⁾, men allerebe længe, førend Kongens uindskrænkede Magt ophørte, var det gaaet af Brug, at han indled sig paa saadan Afgjærelse i private Sager, med mindre i alt Fald det opstaaede Spørgsmaal antoges at vedrøre Statens Ret⁵⁾, og da den lovgivende Magt ikke længere tilkommer Kongen alene, kan han ikke med Virkning give nogen authentisk Fortolkning af egentlige Love⁶⁾, eller med Virkning for Domstolene udtale, hvad han anseer stemmende med den gjældende Ret⁷⁾. Saa meget mere bliver

²⁾ Jfr. § 39 (S. 168-176).

³⁾ Jfr. dog § 45 om den Bestemmelse i de ældre Instructioner for Højesteret, at denne i visse tvivlsomme Sager skulde gjøre Indstilling til Kongen (S. 197).

⁴⁾ Jfr. § 14 S. 39-42.

⁵⁾ Jfr. Refol. 27 Mai 1813, 20 Juli 1815, 24 Juli 1821, 12 Novbr. 1828 (see ovenfor § 14 S. 42).

⁶⁾ Jfr. Refc. 29 Aug. 1855.

⁷⁾ Grundlov 5 Juni 1849 § 78. Angaaende Ministeriernes og de forrige Regeringscollegiers Fortolkninger see § 46 Nr. 2 (S. 210-211).

det derfor nødvendigt, at Domstolene selv fortolke de Love, om hvis Anvendelse der ved dem bliver Spørgsmaal, og deres Ret dertil har ogsaa steds været erkjendt, navnlig i flere Love^a). Vel er det i Instruction for Højesteret af 7de December 1771 § 30 og Patentet af 10de November 1774 § 18 forbudt dem, som gaae i Rette for Højesteret, i noget Tilfælde „at forklare Kongens Lov,” hvilket han vil have sig alene forbeholdt. Men denne Bestemmelse, der igrødt ikke er rettet til Dommerne men kun til Parterne og Advocaterne, har været speciel for Højesteret og kan ansees grundet i Kongens særegne Forhold til denne Ret. Egnende Forskrift er ikke givet for de andre Domstole og findes navnlig ikke i Instruction for Hofretten i Norge af 14de Januar 1778 § 22, uagtet denne er affattet i Henhold til den nævnte § 30 i Instructionen for Højesteret og § 18 i Patentet for samme Ret. Bestemmelsen maa desuden ansees bortfalden fra den Tid, Kongen ikke længere har Myndighed til at forklare Lovene. Overhovedet maa Enhver, som skal anvende Lovene, ansees beføiet til, forsaavidt en Stats Love ingen særlig Indskrænkning indeholde, at fortolke dem, da ingen Anvendelse er mulig, førend det er erkjendt, hvad der er Lovens Mening, og Fortolkning saaledes bliver en Bestemmelse for Anvendelsen.

En anden Inddeling af Lovfortolkning, der i Almindelighed forekommer i Systemerne, er den i grammatisk og logisk Fortolkning, hvilken sidste atter inddeles i declarativ, indskrænkende og udvidende Fortolkning. Grammatisk kaldes den Fortolkning, som søger at erkjende en Lovs Ord betydning ved Hjælp af de enkelte Ords Betydning og Ordforbindelsen. Ved logisk Fortolkning forstås en saadan, der gaaer ud paa

212). Resol. 27 Marts og 15 Mai 1824 (i Conc. Circ. 25 Mai f. A.) om visse Privilegiers og Bevillingers Fortolkning høre ikke herhen, da sige Privilegier og Bevillinger ikke ere Retsakter, jfr. § 33 S. 141, 150-151 og § 47 S. 214-215.

^a) Jfr. t. Gr. Refc. 30 Novbr. 1759, Frbg. 28 Decbr. 1792, 19 Juli 1793, 7 April 1819, Resol. 29 Novbr. 1815.

at udfinde Lovens sande Mening ved Hjælp fornemmeligen af Lovens Grunde eller Lovgiverens Hensigt. Men da Opgaven for enhver Fortolkning er at udforske den Mening, som skal anvendes, altsaa den sande Mening, er Fortolkningen usfuldstændig, naar den bliver staaende ved den blotte Ordbetydning. Selv om Ordene give kun en enkelt og en aldeles bestemt Mening, kan man ikke dermed berolige sig, førend man ved de andre Fortolkningsgrunde, der maatte frembyde sig, har undersøgt, om den er den sande. Grammatisk og logisk Fortolkning i ovennævnte Betydning kunne derfor ikke opstilles som forskellige Fortolkningsarter, der skulde udelukke hinanden. Vil man beholde Benævnelsen grammatisk Fortolkning, kan man ifkun sige, at den er den første Deel af Fortolkningsvirksomheden, idet, naar en Lov skal fortolkes, det er naturligt, at man først henvender sin Opmærksomhed paa dens sproglige Bestanddele, da det er ved disse, at den Tanke skal udtrykkes, som det har været Hensigten at meddele. Da man desuden ved den Deel af Fortolkningen, der kaldes logisk, ikke kan indskrænke sig til at benytte logiske Fortolkningsmidler, er anførte Udtryk heller ikke nøiagtigt.

Den logiske Fortolkning kaldes declarativ, indskrænkende eller udvidende, eftersom Lovens Mening antages at være af samme Omfang eller af snevrere eller af videre Omfang end Ordbetydningen. Ved denne Inddeling sees altsaa paa Fortolkningsens endelige Udfald i en vis Henseende. Inddelingen synes at ferudsætte, at den saakaldte grammatiske Fortolkning altid giver en sikker Ordbetydning og at det derefter ved logisk Fortolkning skal afgøres, om man skal blive staaende ved saadan Ordbetydning, eller om denne bør indskrænkes eller udvides. Men ofte kunne Ordene modtage en videre eller snevrere eller i anden Henseende en forskjellig Betydning, saasom Udtrykkene „Tjenestefolk“ og „Hæd“, og undertiden ligger en Tvetydighed i Sætningsdannelsen⁹⁾. Imidlertid lader det sig nok forsvare, at henregne

⁹⁾ See herom § 96.

til declarativ Fortolkning ogsaa en saadan, hvorefter der vælges mellem flere Ordbetydninger eller anden Tøvebighed fjernes. Men desuagtet bliver Inddelingen ufuldstændig, da ikke enhver logisk Fortolkning, som ei er indskrænkende eller udvidende, gaaer ud paa, at man skal holde sig til en udfunden Ordbetydning, men kan være af en anden Væbsffenhed, saasom naar det skal afgjøres, hvilken Virkning det skal have, at en vis i Loven indeholdt Befaling er tilfødesat, eller om en Lovregel er ufravigelig eller declaratorisk¹⁰⁾. Hvis man, for at Inddelingen skal blive fuldstændig, vil under den declarative Fortolkning indbefatte enhver, som ikke leder til Ordbetydningens Indskrænkning eller Udvidelse, kommer Begrebet om declarativ Fortolkning til at savne positivt Indhold. Feilen er den, at Inddelingen er bygget paa den Forudsætning, at det Spørgsmaal, der, naar i alt Fald den rette Betydning af Udtrykkene er bestemt, bliver at besvare, altid angaaer Omfanget af Lovens Mening, men, som viist, er dette ikke Tilfældet¹¹⁾.

Den udvidende Fortolkning opfattes af Mange i saa vidtløftig Betydning, at den omfatter ogsaa den analogiske Anvendelse. Men skal den svare til den indskrænkende Fortolkning, hvilken kun gaaer ud paa at indskrænke Ordbetydningen overeensstemmende med Lovgiverens virkelige Tanke, kan til den udvidende Fortolkning kun henføres den, der udvider Ordbetydningen til det Tankeindhold, som Lovgiveren virkelig har hadt og villet tilkjendegive med Loven. Det er ogsaa af Vigtighed, at udvidende Fortolkning og analogisk Anvendelse holdes adskilte, da Reglerne for begge ikke ere de samme¹²⁾. Vilde man beholde Inddelingen i grammatisk og logisk Fortolkning, maatte den saaledes i alt Fald indskrænkes til Fortolkning i indskrænket Forstand.

Men med Hensyn til de væsentlige Indvendinger, der iøvrigt kunne fremsættes imod Inddelingen, synes den ikke at være tjenlig til at lægges til Grund for en Fortolkningslære.

¹⁰⁾ See §§ 96 og 97.

¹¹⁾ Jfr. Ørstedes Haanb. 1. B. S. 311, 318-319 og 362-373.

¹²⁾ Jfr. §§ 98 og 101.

Desuagtet kan man meget vel benytte de nu gjængse Udtryk for at betegne de Tilfælde, som med Rette henhøre under samme. Saaledes kunne Betingelserne for at indskrænke eller udvide en Lovs Ordbetydning udtrykkes som Betingelser for en indskrænkende eller udvidende Fortolkning.

En dansk Forfatter har søgt at opstille forskellige Fortolkningsarter efter de forskellige Fortolkningsgrunde, som anvendes¹³⁾, men disse kunne ikke tjene til Grundlag for en logisk Afskillelse af Fortolkningsarter, da i enhver Fortolkning alle de Grunde bør benyttes, som kunne tjene til at udbringe den sande Mening, og den Omstændighed, at snart nogle og snart andre faae størst Indflydelse, kan ikke hjemle Inddelingen¹⁴⁾.

§ 86.

Critik.

Forud for den egentlige Lovfortolkning kan det undertiden blive nødvendigt at anvende en Kritik, som gaaer ud paa at fastsætte en Lovs rette Læsemaade. Da Love bekendtgjøres trykte og dette tidligere ogsaa var Tilfældet med de vigtigste Love og den officielle Text af slige trykte Love ordentligviis maa kunne staves tilbeie, faaer med Hensyn til dem Kritik af Contexten ikke synderlig Anvendelse. Dog have enkelte Exempler paa, at Trykfeil ere indløbne i den officielle Text¹⁾. At i saa Fald Feilen bør rettes, uagtet den feilagtige og ikke den rigtige Læsemaade er bekendtgjort, kan ikke være Tvivl underkastet, da Lovens virkelige Befaling maa foretrækkes for

¹³⁾ C. F. Læssøe i Nyt jur. Ark. 16. Bind.

¹⁴⁾ Jfr. fremdeles angaaende Læssøes Inddeling Ørstedes Haandb. 1. D. S. 312-354.

¹⁾ Jfr. Rentel. Skriv. 7 Novbr. 1699, Canc. Skriv. 10 Mai 1832, Coll. Lib. f. 1838 S. 765 og 784, Octavudgaven af Forordninger ved Schematet til Fbdg. af 28 Marts 1845 og ved Lov om den kommunale Befattning af 11 Febr. 1863 § 11. Angaaende Christian den Femtes Danske Lov see Bemærkningerne ved Skrifts Udgave af 1856.

den ved en flig udbortes Feiltagelse fremkomne Mening. Er, medens den lovgivende Magt var hos Kongen alene, en urigtig Ræfemaade ved en Forfeelse kommen ind i den af Kongen underskrevne og derefter kundgjorte Text²⁾), maa denne følges, da den er udgaaet som Lov og det vel kan være sandsynligt, men dog ikke er vist, at Kongen vilde have billiget den Text, som det var paatænkt at forelægge ham³⁾). Findes nogenfinde den af Kongen underskrevne og kundgjorte Lovtext ikke at stemme med det af Rigsdagen eller Rigsraadet vedtagne Lovforslag, er hverken hiin eller dette Lov, da Kongens og Rigsdagens eller Rigsraadets forenede Samtykke ikke findes⁴⁾), men Feilen synes at maatte kunne rettes af Kongen ved Tilbagekaldelse af den kundgjorte Text samt Bekræftelse og Kundgjørelse af den rigtige.

Opstaaer Tvivl om, hvilket det rigtige Indhold er af en af de Love, der under den forrige Forfatning ere udfomne blot skriftligt, bør det oprindelige Exemplar eller en af vedkommende offentlige Mændighed bekræftet Gjenpart tilveiebringes. Paa de private Samlinger; hvori flige Love ere optagne, kan man ikke ganske stole⁵⁾), og heller ikke paa Skrivelser fra de forrige Regjeringscollegier, forsaavidt disse Skrivelser kun indeholde Udtog af selve Lovene. Mislighed derved har viist sig, idet man en lang Tid har rettet sig efter det i Cancelliskrivelser indeholdte unøiagtige Udtog af den kongelige Resolution af 8de Marts 1805⁶⁾). Tilseles har man paa Grund af den ufuldstændige Maade, hvorpaa Rescriptet af 25de April 1750 er optaget i Fogtmans Samling, antaget, at Garvere ikke skulde ansees indbefattede under Udtrykket „Skindere“ i D. R. 3—13—23⁷⁾).

²⁾ Herpaa findes Exempel i Fædg. 30 April 1824 § 17, jfr. Canc. Skriv. 4 Septbr. 1824 Litt. G.

³⁾ Jfr. Kirke og Und. M. Skriv. 29 Decbr. 1858.

⁴⁾ Jfr. § 10 S. 14-17.

⁵⁾ Jfr. § 34 S. 153-154.

⁶⁾ Jfr. § 81 Nr. 4 S. 486-489.

⁷⁾ See Canc. Skriv. 23 Juni 1846, Stampedes Erklæringer 5. D. S. 398-399.

Da ingen officiel Udgave findes af den paa Island gjældende Sönbog⁸⁾, bør, hvor Tvivl opstaaer om den rette Læsemaade, de forskjelligs Udgaver sammenholdes indbyrdes og med gode haandskrevne Exemplarer af Loven. Oplysning kan ogsaa søges i de ældre norske Love, forsaavidt disse ere overensstemmende med Sönbogen, og i de i ældre Tid til denne forfattede Commentarer og Glossarier. Heller ikke udelukkes Slutninger (Conjecturer), der saavidt muligt bør støtte sig til en af Sammenhængen i Loven fremgaaende indre Nødvendighed⁹⁾. Findes Uoverensstemmelse imellem den danske Text af Love for Island, medens disse udgaves i dette Sprog, og den islandske Oversættelse, forstaaer det sig, at denne bør vige for hiin¹⁰⁾. Da for Tiden baade den danske og den islandske Text i Love for Island forsynes med Kongens og vedkommande Ministers Underskrift¹¹⁾, gjælder den ene ikke mere end den anden og de bør derfor begge benyttes til at udfinde Lovens Mening.

Første Afsnit.

Fortolkningsgrunde.

§ 87.

Arter.

De Grunde, som benyttes ved Loves Fortolkning og saaledes blive Bestanddele af denne, ere af forskjellig Vægsfæfthed. De synes at kunne henføres til følgende Arter: sproglige, logiske, historiske, systematiske og politiske¹⁾. Lov=

⁸⁾ Jfr. § 23 S. 102-103.

⁹⁾ Jfr. Resc. 16 Mai 1760 § 2.

¹⁰⁾ Jfr. Canc. Skriv. 12 Septbr. 1833.

¹¹⁾ Befg. 27 Mai 1859 II. § 1, jfr. Befg. 1 Juni 1861 I. Jfr. § 23 S. 108-109.

¹⁾ Savigny nævner i sit System over den romerske Ret 1. B. § 33 et grammatisk, et logisk, et historisk og et systematisk Element i Lov=

fortolkning søger af visse Sprogtegn at udfinde den Tanke, som ved dem skal udtrykkes, og maa derfor forudsætte Vekjendtskab med det Sprog, hvori Loven er affattet, og tage Hensyn til dette Sprogs Regler (sprogliche Fortolkningsgrunde). Ligesom man derved betragter Tilkjendegivelsens udtortes Dele, saaledes maa selve Tanken opløses i sine Bestanddele og det logiske Forhold imellem dem bedømmes (logiske Fortolkningsgrunde). Naar en Lov ordner et Retsforhold, gaaer den med Hensyn til samme ud fra en vis bestaaende Retsstilstand, hvori den skal gribe ind, og Fortolkeren bør derfor stille sig denne Retsstilstand klart for Øie for at kunne bedømme Bestaffenheden af Lovens Indgriben i samme, og hvis Loven har sin Rilde i nogen ældre Lov, giver denne ofte væsentlige Bidrag til den nye Lovs Forstaaelse (historiske Fortolkningsgrunde). Da Lovene i Forening skulle virke til at beherske Retsforholdene, er det til at forstaae deres sande Betydning ikke tilstrækkeligt at betragte dem som enestaaende hver for sig, men de bør opfattes i deres indre Sammenhæng med det hele System af Retsregler, i hvilket de indtage deres Plads (systematiske Fortolkningsgrunde). Da det endeligen maa have Formodning for sig, at Loven har villet anordne hvad der bedst svarer til Forholdets Natur eller i og for sig er fornuftigt og billigt, kan ved Fortolkning Resultatets indre Værd i enkelte Tilfælde tages i Betragtning (politiske Fortolkningsgrunde).

De anførte Grunde skulle forene virke ved Fortolkningen, hvorfor Opmærksomheden bør være henvendt paa dem alle,

fortolkningen. Jeg troer, at man kan kalde disse Bestanddele Fortolkningsgrunde og tilføie et politisk Element eller politiske Fortolkningsgrunde, hvortil Savigny ogsaa tager Hensyn i § 35 S. 225. De Retsbegreber, som Fortolkeren maa medbringe, og den Kundskab som han maa have om de Gjenstandes Bestaffenhed, som Lovene angaae, jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 346-354, kunne neppe siges at afgive egentlige Fortolkningsgrunde, og de moralske og religiøse Betragtninger, som Ørsted henfører dertil, jfr. Haandb. 1. B. S. 338-346, høre til Lovens Grunde.

men snart vilde nogle snart andre have Overvægten og stundom vilde nogle stundom andre intet Udbytte give.

§ 88.

Sproglige Fortolkningsgrunde.

1. De sproglige (grammatiske) Fortolkningsgrunde tage Hensyn først til de enkelte Ords Betydning og dernæst til Ordsøjningen (Sætningsdannelsen), hvortil ogsaa hører Brugen af Skilleteguene (Interpunctionen).

2. Man stjelner imellem den almindelige Sprogbrug og Lovens Sprogbrug (den legale Sprogbrug). At Lovene tage Ordene i en anden Bemærkelse, end de have efter almindelig Sprogbrug, kan ikke have Formodning for sig. Hvor det skal antages, maa Afvigelsen derfor kunne godtgjøres ved særegne Grunde.

Undertiden have Lovene selv nærmere forklaret, hvorledes et vist Udtryk skal forstaaes enten i Almindelighed eller i den enkelte Lov. Saaledes forklares i D. L. 3—16—9 § 1 „Forældre" og „Børn" og de, som ere i „Forældres Sted" eller „Børns Sted", i D. L. 5—9—3 „Danesø", i D. L. 6—16—1 „Stimand", i Rescript af 18de November 1718 „stadesløse Betaling" ¹⁾, i Planen af 1ste Juli 1799 § 126 „Betslere", i Slutningen af Forordningen af 27de September 1799 „laste", i Forordningen af 18de Mai 1825 § 1 „transferet Regel", i Forordningen af 13de November 1829 § 1 „Kirkeiere", i Forordningen af 4de October 1833 § 6 „fageløse Mand", i Forordningen af 20de Mai 1840 §§ 3 og 4 „Enemærke" og „Fællig", i Forordningen af 8de Juli 1840 § 57 „Kassebetjent", i Lov af 3die Mart 1860 §§ 1 og 2 „Løsgjænger", i Lov om nogle Forandringer i Fæstelovgivningen af 19de Februar 1861 § 2 „Gier af Fæstegode" o. s. v. Om den givne Forklaring skal forstaaes enten i Almindelighed eller kun

¹⁾ Jfr. Domme i Schlegels Samling af Højesteretsdomme 2. B. S. 504-510.

for det Tilfælde, der omhandles i den vedkommende Lov, maa, naar Loven i saa Henseende ingen Bestemmelse giver, uledes ved Fortolkning.

Nogle Udtryk ere i Lovsproget afhængige af visse Omstændigheder, som ikke efter almindelig Sprogbrug høre til sammes Begreb. Saaledes er den blotte Rundskab om en Forbrudelse i Almindelighed ikke tilstrækkelig, for at Noget skal kunne behandles som „Medvinder“²⁾, og „Ræst og Læring“ betegne Processens Omkostninger eller navnlig visse Dele af samme, fornemmeligen naar de foranlediges ved et spildt Møde efter Indkaldelse³⁾.

Alt der i Retsvidenskaben benyttes flere Kunstudtryk, der gjenfindes i Lovene og ere gaaede over i den daglige Tales Sprog, ligger i Sagens Natur, saasom Sagsøger, Sagbolder, Sagsfører, Executionsfrist (terminus executionis), Appellationsfrist (fatalia appellationis), Appellationssum (summa appellabilis), Legitimation, Kuldhøning, Adoption, Skjøde, Bilsbrev, Bodmeri, Respicientiabrev, Hævd, Specification, Servitut.

Naar et Ord bruges i Lovene baade i egentlig og i en uegentlig Betydning, bør i Tvivl den egentlige snarere foretrækkes end den uegentlige. Saaledes høre Mindreaarige til de myndige Personer og det er i uegentlig Betydning, naar de undertiden indbefattes under Umyndige⁴⁾. Tilbeels derfor antages mindreaarige Arvinger ikke at indbefattes under umyndige Arvinger i D. L. 5—2—1, men vel under myndige Arvinger i D. L. 5—2—16, hvilket ogsaa har andre Grunde for sig⁵⁾.

²⁾ D. L. 6—1—13, 6—4—14, jfr. Algreen-Ussings Criminalret § 57.

³⁾ D. L. 1—4—32 og 33, 1—5—3, 1—6—13, 20, 21 og 22, 1—9—12, 1—16—17 og 18, 1—18—2, 5—6—8, Frdg. 3 Juni 1796 §§ 5 og 14, jfr. Bangs og Larsens Proces 2. B. § 169, Nellesmanns ordinaire civile Processmaade § 177.

⁴⁾ Jfr. Personretten § 11.

⁵⁾ Jfr. Regl. 22 Marts 1814 § 94, Canc. Skriv. 8 Marts 1800.

Har et Udtryk i Tidens Løb skiftet Betydning, maa den Bemærkelse følges, som det havde, da den Lov blev skreven, hvori den forekommer. Saaledes har „Sagvolber“ tidligere betegnet Sagsøgeren og synes endnu at have denne Betydning i D. L. 6—17—29 og N. L. 1—7—5, men bruges nu kun om den Indstærnte⁶⁾. Fremdeles var det, da Lovbogen udkom, Brug at sige at kvittere „paa“ en Sum⁷⁾, hvilken Sprogbrug ogsaa forekommer i sidste Stykke af D. L. 5—14—56, medens det nu i Almindelighed hedder at kvittere „for“ en Sum. Dette taler for, at Udtrykket „Qvittants derpaa“ i første Punctum af D. L. 5—14—56 ikke nødvendigviis betegner, at Qvitteringen skal meddeles paa selve Gjælds brevet, hvilken Forklaring Udtrykket dog har faaet ved Forordningen af 9de Februar 1798. Uagtet Ordet „witæ“ (eller „wynnæ“) i Tydste Lovs første Bog Capitel 42, der er Kilden til D. L. 5—3—14, betyder at vidne eller bevise, har Udtrykket at „vinde“ i Christian den Femtes Lov ikke længere Bemærkelse af at vinde, men har faaet den Betydning, der senere har vedligeholdt sig, og i denne maa det derfor tages i D. L. 5—3—14, hvilket ogsaa bestrækes ved denne Artikels øvrige Indhold og ved Ordets Brug i D. L. 5—3—13 og 5—5—3⁸⁾. I D. L. 2—22—67 betegner „Embedsfolket“ Haandværkere, hvilken Betydning Ordet senere har tabt. I Loven om Værnepligt af 2den Marts 1861 betyder „Hærens Linie“ Indbegrebet af de udstreede Soldater i de første 8 Aar af deres Tjenestetid⁹⁾, hvilket tidligere betegnedes ved den „staaende Hær“¹⁰⁾, medens „Linien“ i de ældre Love og deriblandt ogsaa i Loven om Værnepligt af 12te Februar 1849 ifkun omfattede et vist

⁶⁾ Jfr. Nyt jur. Artf. 8. B. S. 163-164 Anmærkning.

⁷⁾ Myerup en Skjæb til Spørgsmaalets Afgjørelse om Meningen af sidste Artikel i Lovens 5te Bog, 1797.

⁸⁾ Jfr. Nyt jur. Artf. 7. B. S. 221-228 og Anmærkningerne til Tydste Lovs I. 42 i Kalberup-Rosenwinges Udgave.

⁹⁾ Lov 2 Marts 1861 § 21, jfr. § 32.

¹⁰⁾ Plac. 27 Juni 1842 §§ 1 og 3, Lov 12 Febr. 1849 § 29.

færre Antal Aar, navnlig 4 Aar, af den første Tjenestetid¹¹⁾. Før var Vinien en Modsatning til Rigspreserven, nu er den en Modsatning til Forstærkningen.

Enkelte i Christian den Femtes Lov forekommende Udtryks Betydning er ganske forældet, saasom „Lov“ i Bemærkelse af tolv Mænds Ed i D. L. 1—14—8¹²⁾, „bolde“ i D. L. 3—16—2, „Ornum“, „Stuf“ og „Særkjøb“ i D. L. 5—10—12¹³⁾, „Adelsbh“ i D. L. 5—10—53 og 54, „Foreagt“ (Foreagt) i D. L. 6—7—1. De maae forklares for nemmeligen ved Hjælp af historiske Oplysninger.

3. At Sætningsforbindelsen kan tjene til at oplyske Meningen, derpaa kan anføres som Exempel, at man af D. L. 1—2—11 seer, at udenlandske Adelige faae danske Adeliges Stilling, naar de enten blive naturaliserede af Kongen eller betjene nogen Bestilling i Rangen, medens saadan Bestilling i Rangen ikke i Almindelighed medfører Adelskab.

Ellers giver ikke saa sjældent netop Ordspøiningen Anledning til Tvivl, der ikke ved sproglige Fortolkningsgrunde alene kunne hæves. Saaledes kan der spørges, om i D. L. 2—5—20 den Sætning: „som ved Præstens Aabenbarelse kunde forekommes“, skal henføres baade til „Forræderi“ og „Ulykke“ eller kun til „Ulykke“; om i D. L. 5—2—25 den tredje Sætning: „saafremt hun vil afstaae den Broderlob“, o. s. v., betinger den første eller den anden foregaaende Sætning; om i D. L. 5—7—7 de Ord: „som ikke i Hænde leveres“, have Hensyn til alle de forud nævnte Gjenstande eller kun til „Skib, eller andet“; om i D. L. 5—8—6 den Sætning: „førend hannem Dom overgif“, skal forbindes med den umiddelbart forangaaende eller med den første Sætning i Artiklen; om i D. L. 6—22—5 Straffen er enten straffes med Ragen og forvises Provindsen, eller sættes i Spindehuset, eller er straffes med Ragen og derhos enten forvises eller sættes i

¹¹⁾ Plac. 27 Juni 1842 § 1, Lov 12 Febr. 1849 § 30.

¹²⁾ Jfr. D. L. 6—15—18 og 6—17—29.

¹³⁾ Jfr. D. L. 5—10—13.

Spindehuset, og om der i Forordningen af 24 April 1833 § 4 med Udtrykket „hvor“ betegnes „udenfor Reifevig“ eller „Reifevig“, altsaa i denne By.

At Brugen af Skilletegnene ikke altid er nøiagtig i Lovgivning, maa indrømmes, men iøvrigt maa erindres, at Brugen veksler i Tiden, og derfor bør der, naar den foranlediger Tvivl i nogen Lov, sees hen til den Brug, som forresten hersker i saadan Lov eller i andre Love fra samme Tidrum. Som Exempel paa Unøiagtighed med Hensyn til Brugen af Skilletegn kan anføres D. L. 5—2—52, hvor Meningen fordrer et Skilletegn efter Ordene: „lige ved Husbond“, og Forordningen af 10de Juli 1795 § 23, hvor intet Komma synes at burde være sat efter Ordet „anlægges“¹⁴).

§ 89.

Logiske Fortolkningsgrunde.

1. Bestanddele af den Tanke, som Lovgiveren har havt ved at give Loven, ere deels Lovens Grund, om denne end ikke er optagen i Loven, og deels det Tankeindhold, som han har villet nedlægge i Loven. Der bliver saaledes for det første at tage Hensyn til Forholdet imellem Loven og dens Grund.

a. Ved en Lovs Grund (ratio legis) i indskrænket og egentlig Betydning forstaaes baade den høiere Retsregel, som i Loven bringes til Anvendelse, og det Diemed eller den Hensigt, der med Loven skal opnaaes. Imellem dem findes ingen Modfætning og begge maae antages at være komne i Betragtning ved Lovens Affattelse, men snart kan den bagvebliggende Retsgrund og snart Hensigten have været af overveiende Indflydelse. Den høiere Retsregel, der er anvendt, angives t. Ex. i D. L. 3—16—15 § 1 Nr. 3, at en Dannemandes Hustru, der bliver voldtagen, ikke af saadan Aarsag bør stilles fra sin Husbond, „forbi den bør ei at straffes, som liber Uret, men den, der

¹⁴) Sfr. Canc. Skriv. 26 April 1814. Sfr. dog Frdg. 20 Jan. 1797 § 14.

gjør Uret". Hensigten anføres f. Ex. i Placat af 16de September 1778, som, for at forekomme „Meened og mange andre onde Følger, saasom Uenighed og Had imellem Ægtefolk", befaler, at i private og borgerlige Sager, hvori begge Ægtefolk ere implicerede, eller hvorfor Bøder søges af fælleds Bo, maa den ene Ægtefælle ikke stævnes til at vidne imod den anden, og i Forordningen af 25de Januar 1805 § 19, at Klager over Rettens Fornegtelser eller voldsomme Tvang maae indantes lige for Høiesteret, „paa det at Hovedsagen ei skal lide uforødent Ophold". Baade den anvendte Retregel og Hensigten nævnes i Forordningen af 27de September 1799 § 12, at „ligesom Æreskjænderi og uforskyldte Angreb paa Medborgeres gode Navn og Rygte ere med Hensyn til Virkningen mere krænkende for de Vedkommende, naar samme kundgjøres offentlig ved Trykken, end naar de blot mundtlig fremføres; saa er og Forbruddelsen fra Moralitetens Side betragtet større i det første end i det sidste Tilfælde, efterdi Handlingen da udføres med Overlæg"; og at „Straffen (hvis Diemærke er: at værne om den borgerlige Agtelse) bør altsaa fastsættes i Forhold dertil".

Andre Overveielser, som ere komne i Betragtning ved at bestemme Lovens Indhold, saasom over Miblerne til Hensigtens Opnaaelse, over de Hindringer, som samme kan møde, og de Ulemper, der bør søges undgaaede, kunne ligeledes henføres til Lovens Grunde, naar dette Udtryk tages i videre Betydning¹⁾. Imidlertid staae sige Overveielser ikke i umiddelbar Forbindelse med Lovforskriftens Tilblivelse, men faae kun Indflydelse paa dens nærmere Bestaaenhed.

b. Rundstab om Lovgrunden kan være mere eller mindre nbre vis. Sikkrest Oplysning om den faaes, naar den er angiven i selve Loven. Nogle Exempler derpaa ere allerede anførte, og i de enkelte Anordninger, som ere udkomne under de uindskrænkede Konger, nævnes hyppigen Grunden til dem i Indledning. Til enkelte i samme forekommende Bestemmelser angives

¹⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 357-358.

Grunden stundom ogsaa i Textens befalende Deel²⁾). Til nogle Anordninger haves en vidtløftig Angivelse af alle de Overveielser, der have fundet Sted ved deres Affattelse, saasom med Hensyn til Forordningerne af 28de December 1792 og 9de Februar 1798. I de af Rigsbagen eller Rigsraadet vedtagne Love haves ikke en slig Indledning, som tidligere var almindelig, og i dem savnes derfor en saadan Angivelse af Grundene, som før hyppigen fandtes i Indledningen.

Haves ikke Lovgiverens egen Tilfjendegivelse af Lovgrunden, maa man søge at slutte sig til samme eller at udfinde den ved Hjælp af historiske Oplysninger.

Da Lovgrunden staaer i et nødvendigt Forhold til det Væsentlige af Lovindholdet, vil man som oftest med større eller mindre Sikkerhed kunne slutte sig til Lovgrunden fra Lovens eget Indhold, naar man tager tilbørligt Hensyn til Gjenstandens Vætsaffenhed og er fortrolig med de i Lovgivningen i Almindelighed herskende Grundsætninger.

Ikke sjældent haves historiske Oplysninger om Lovgrundene, fornemmeligen i ældre Love og i de Motiver, hvormed Lovudkastene ere blevene Kongen forelagte. Disse Motiver haves for en stor Deel trykte paa forskjellige Steder og i Særdeleshed i Stampes Samling af Erklæringer, Breve og Forestillinger Generalprocureur=Embedet vedkommende, siden Begyndelsen af dette Aarhundrede i Collegial- og Departements=Tidenden og siden 1835 tillige i Tidenderne for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne, paa Rigsbagen og i Rigsraadet. Meddelelsen i sidstnævnte Tidender kan betragtes som officiel. Iøvrigt er Trykningen vel for det meste³⁾) kun besørget ved privat Foranstaltning, men der kan dog ikke være nogen Tvivl om Meddelelsernes Paalidelighed og denne vil i alt Fald kunne prøves ved Hjælp af Collegiernes og Ministeriernes Forestil-

²⁾ Jfr. Frdg. 10 Juli 1795 § 19 Littr. b., 2 Juni 1830 § 6, 21 Mai 1845 §§ 9, 16 og 20.

³⁾ Jfr. dog Befg. 11 Juli 1840 II. Nr. 13 og Coll. Tib. f. 1840 S. 608-609.

linger, der findes i Archiverne, ligesom Fremstillingen i Collegial- og Departements-Tidenden vil siden 1835 kunne sammenholdes med den, der indeholdes i Tidenderne for Provindsialstændernes, Rigsdagens og Rigstraadets Forhandlinger.

Med Hensyn til Vægten af disse Motiver maa man stjelne mellem de Love, som ere udkomne i den Tid, Lovgivningsmagten var hos Kongen alene, og de senere Love. For den førstnævnte Tid kan man i Almindelighed antage, at Kongen, naar han har stadfæstet Regjeringscollegiernes Indstillinger og disse derefter ere udkomne som Love, i det Væsentlige ogsaa har billiget de Motiver, hvorpaa Indstillingerne have været støttede, og at man derfor af disse Motiver, forsaavidt de svare til Lovenes Indhold, kan uglebe de sande Lovgrunde. Imidlertid kunne de ikke sættes ved Siden af de i selve Lovene kundgjorte Lovgrunde, da man ikke tør gaee ud fra, at Kongen har bifaldet enhver i Motiverne forekommende Dyring, og navnlig kan der ikke lægges nogen Vægt paa dem, naar de ikke stemme med Lovenes Indhold, uagtet dette ikke afviger fra det indstillede Lovforslag¹⁾. Afviger Lovene fra Lovforslaget, vil man af Forandringens Vætsffenhed undertiden kunne slutte sig til Grunden til den afvigende Deel af Lovene²⁾.

Skad de Love angaaer, der ere udkomne, efter at den frie Forsatning er indført, finder vel, naar i Ministeriernes Forestillinger til Kongen indeholdes Motiver til de til ham indstillede Lovforslag, som derefter af Regjeringen forelægges Rigsdagen eller Rigstraadet, samme Forhold Sted som tidligere imellem Motiverne og Lovforslagene, men derimod ikke imellem Motiverne og selve Lovene; thi om man end kan forudsætte, at Kongen, naar han tiltræder Lovforslagene, i Almindelighed ogsaa billiger det Væsentlige i de med dem stemmende Motiver,

¹⁾ Jfr. Frdg. 11. Aug. 1819 § 1 sidste Punctum med Coll. Tid. f. 1819 S. 575-576 og Bangs og Larsens Process § 156, 2. D. S. 366-367, og Frdg. 21 Mai 1845 § 22 med Coll. Tid. f. 1845 S. 577-578 og Personretten § 14 S. 99-100.

²⁾ Jfr. Ersteboes Haandb. 1. B. S. 454-457.

følger ikke deraf, at ogsaa de andre Grene af Lovgivningsmagten bifalde dem. At der ikke steer nogen Indbending i Rigsdagen eller Rigsrådet imod Motiverne, er ikke afgjørende, da der i disse Forsamlinger kun stemmes over Lovforslagene og ikke over Motiverne. Imidlertid vil man dog, naar enhver Indbending udebliver og Lovforslagene uden nogen saadan Foranbring, som kan komme i Betragtning, gaar over til at blive Love, med temmelig Sikkerhed kunne uglede Lovgrundene af Motiverne. Fremkomme derimod Indbendinger imod Motiverne, uden at dog Foranbring foreslaaes i Lovforslaget, og dette saaledes i det mindste af nogle af Rigsdagens eller Rigsrådets Medlemmer maa ansees tiltraadt af andre Grunde, bliver det mere eller mindre uvist, hvilke Grunde der have bevirket Lovene. Rige Uvisshed kan være tilstede, naar Foranbring i Regjeringens Lovforslag er vedtagen af Rigsdagen eller Rigsrådet, eller en Lov er foreslaaet af et eller flere Medlemmer af disse Forsamlinger. Vel ville den eller de, som fremsætte Forslagene, i Almindelighed søge at begrunde dem, men heri kan man, om der end ikke fra andre Medlemmer fremkommer nogen anden Begrundelse, og Forslagene heller ikke omændres, paa ingen Maade altid finde et virkeligt Undertryk for den med Forslagene overensstemmende Lovs sande Grunde. Dertil bidrage tvende Omstændigheder. Den ene er, at der i Rigsdagen og Rigsrådet kun stemmes over Forslagene og ikke over Begrundelsen og at de Medlemmer, som ville tiltræde Forslagene, muligen ligesaa lidt som den vedkommende Minister, hvad enten han efter sin Opfattelse af Forslagenes Indhold modsætter sig disse eller ikke, finde Anledning til at udtale sig imod Begrundelsen, uagtet de ere uenige i denne. Den anden er den, at Kongen, som skal stadfæste eller forkaste de af Rigsdagen eller Rigsrådet vedtagne Lovforslag i deres Heelhed, uden at kunne foretage nogen Forandring i dem, og maaſtee finder Betænkelighed ved at gjøre Brug af sin Ret til at forkaste dem, kan troe, at det lader sig forsvare at stadfæste Lovforslagene, Skjøndt han opfatter disse eller enkelte Dele af dem paa en anden Maade, end der i Rigsdagen eller Rigsrådet

har gjort sig gjældende. I Kongens Stadsfæstelse af en Lov ligger saaledes ikke en Tilstræbelse af de Anstuelser om samme, der ere fremkomne paa Rigsdagen eller i Rigstraadet. Forestaaende viser, at Forhandlingerne i disse Forsamlinger bør benyttes med Varsomhed ved Lovenes Fortolkning. Hermed negtes imidlertid ingenlunde, at disse Forhandlinger ofte kunne give god Veiledning til at udfinde Lovens sande Mening og at de navnlig kunne tjene til at opklare en mangelfuld Udtryksmaade og til at understøtte en Mening, som ellers har gode Grunde for sig.

Undertiden kan en Lovs Grunde aldeles ikke opdages. Dette kan især indtræffe, naar man til Lovgrunden vil henføre alle de Overveielser, der have faaet Indflydelse paa Lovens Indhold. Tages Lovgrunden derimod i indskrænket Betydning, vil det være sjældent og tilfældigt, at den ikke kan udfindes. Iøvrigt taber Loven ikke derved noget af sin Virksomhed.

Stundom kan der for en Lovbestemmelse frembyde sig flere Grunde, uden at det med Sikkerhed kan afgjøres, om disse flere eller kun en enkelt af dem og i saa Fald hvilken der har medført Bestemmelsen⁶⁾.

Iøvrigt har man oftere grebet feil af Lovgrunden, saasom naar man har anseet D. L. 1—13—21 og 22 grundede i Had imod Injuriesager, eller antaget D. L. 6—21—1 bygget paa en Forudsætning om, at Fornærmeren var bestjæntet⁷⁾.

c. Imellem en Lovs Grund og dens Indhold maa nødvendigvis altid bestaae et vist Forhold, men dette kan være af forskjellig Bestaaffenhed, eftersom Grunden ligger Indholdet nærmere eller fjernere. Undertiden er Forholdet ganske det logiske Forhold imellem Grund og Følge, saasom i de mange Lovsteder, som paalægge Erstatning for forsættlige eller uagtsomme Skadetilfælelser⁸⁾. Men et saadant finder ikke Sted, naar Grunden ligger fjernere, idet denne da kan lede til Bestem-

⁶⁾ Saaom med Hensyn til D. L. 5—2—81.

⁷⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 359—360.

⁸⁾ Jfr. t. Ex. D. L. 3—17—39 og 40, 4—1—5 og 11, 4—2—10, 17,

neller af forskjellig Veffaffenhed. Saaledes kan den Hensigt at afværge Skade fra mindreaarige Personer som Følge af deres ungdommelige Letfindighed og Ufryndighed opnaaes paa forskjellig Maade.

Tages Udtrykket Lovgrund i den ovennævnte vidtløftige Betydning, kan man sige, at ethvert Lovbud ganske maa svare til sin Grund⁹⁾, men en saadan Regel kan i Almindelighed ikke faae nogen Anvendelse ved Loves Fortolkning, fordi man sjældent kjender alle de Omstændigheder, som ere komne i Betragtning ved en Lovs Affattelse. Bruges Lovgrund derimod i indskrænket Forstand, kan den Forbring ikke gjøres, at Loven skal ganske svare til sin Grund, da det ofte kan enten blive nødvendigt, for at Niemedet med Loven skal kunne opnaaes, at give den et større Omfang eller andre Virkninger, end Grunden i og for sig, Tilfældene i alt Fald betragtede i deres Almindelighed, fordrer, eller findes tilraadeligt, for i andre Henseender at undgaae Ulempe, at indskrænke en Lovbestemmelse saaledes, at dens Niemed i de vigtigste og fleste Tilfælde opnaaes, om det end forudsæes, at der i andre Tilfælde kan haables imod samme. Exempel paa begge Dele findes i Lovgivningen om Mindreaariges Contracter. Lovgrunden er at afværge Tab for den Mindreaarige. Men den almindelige Regel i D. L. 3—17—34 og dens Skjærpelse i Forordningen af 14de Mai 1754 §§ 1-3 medføre dog, at mange ufryldige, ja endog for den Mindreaarige gavnlige Contracter kunne blive ufryldige, naar Curator ikke har givet sit Samtykke til dem, og at Creditor saaledes kan komme til at tabe sin Forbring, uagtet han har givet den Mindreaarige Credit til dennes sande Fordeel¹⁰⁾. Desuagtet fandt man i Begyndelsen af dette Aarhundrede Niemedet ikke tilstrækkeligen betrygget og derfor udkom Forordningen af 26de October 1804, som gif meget

18 og 20, 4—3—4, 7, 8 og 21-24, 5—3—11 og 29, 5—7—1, 5—8—8, 11, 12 og 14.

⁹⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 358.

¹⁰⁾ Jfr. Personretten § 26.

vidt i sine Bestemmelser for kraftigen at fiktte Hensigtens Opnaaelse og derved endog aabnebe den Mindreaarige en let Veil til ustraffet at begaae visse grove Vedragerier. For igjen at undgaae denne Mislighed er Forordningen af 24de April 1839 flaaet ind paa en Middelvei¹¹⁾.

Hvilket Hensyn der ved Fortolkning kan tages til Lovgrunden (i indskrænket Betydning), beroer paa Bestaffenheden af den Tvivl, som ved Fortolkning skal hæves¹²⁾. En vigtig herhenhørende Regel er, at en Lov bør fortolkes faaledes, at den ikke kommer i Strid med sin Grund, men det er dog langtfra, at denne Regel angiver den eneste Maade, hvorpaa Lovgrunden kommer i Betragtning ved Fortolkning, hvilket nærmere oplyses i andet Afsnit.

Kan Lovgrunden ikke bringes til Bished, men dog til Sandsynlighed, kan den ifkun da faae Indflydelse i en Lovs Fortolkning, naar der i Tilfjendegivelsen findes en Mangel af den Bestaffenhed, at Loven ikke lader sig anvende, førend Mangelen bliver hævet¹³⁾.

Forbliver Lovgrunden ganske skjult, bortfalder naturligtvis det Fortolkningsmiddel, der ellers kan hentes fra den.

Da Lovgrunden ikke i og for sig er en Betingelse for Lovens Anvendelse, vedbliver dennes Virksomhed uforandret, om end Lovgrunden falder bort¹⁴⁾. Derhos er det, naar man vil have faste Lovregler, i Steedet for at lade ethvert enkelt forekommende Tilfælde bedømme efter dets særlige Omstændigheder, en uundgaaelig Følge, at en Lov undertiden maa blive anvendt, uagtet dens Grunde i det enkelte Tilfælde ganske mangle¹⁵⁾.

¹¹⁾ Jfr. Personretten § 23.

¹²⁾ Jfr. §§ 96-98.

¹³⁾ Jfr. § 96.

¹⁴⁾ Jfr. § 57 S. 281-282.

¹⁵⁾ Jfr. hvad S. 535 er bemærket om D. L. 3-17-34, fremdeles § 44 S. 191-192, Familieretten § 44 Nr. 8 S. 194-195, Canc. Strid. 8 Juni 1833 med Anmærkninger.

d. Forstjellig fra Lovens Grund er Lovens Anledning eller de Begivenheder, som have fremkaldt Loven. Disse staae ikke i nogen nødvendig Forbindelse med Lovens Indhold, da de maatte kunne have bevirket ogsaa en Lov af et ganske andet Indhold. Ofte er Anledningen ogsaa ubekjendt og man kan ikke uglebe samme af Lovens Bestemmelser. Kjendes Anledningen¹⁶⁾, kan den vel kaste et Lys over Lovgrundten og gjøre det forklarligt, at særdeles Vægt er bleven lagt paa en vis Side af Sagen, men iøvrigt dog ikke komme i Betragtning ved Fortolkningen.

2. Hvad dernæst Forholdet inellem den i en Lov liggende Tænktilkjendegivelses enkelte Dele angaaer, indbefattes derunder ogsaa Forholdet til Lovgrundten, naar denne er optagen i Loven. Da iøvrigt Tilkjendegivelsen i sin Heelhed er bestemt til at udtrykke den sande og fulde Tænk, maae Delene sammenholdes med hverandre efter Tænkningens almindelige Love. Indblyrdes bestemme Delene hverandre nærmere og dette kan skee paa forskjellig Maade. Saaledes kan en følgende Deel udvide eller indskrænke en foregaaende, saasom naar D. L. 5—2—70 begynder med den Sætning: „Slegsfrebbarn arver ei Fader“, men den følgende Deel af Artikelen derefter fastsætter, under hvilke Betingelser og hvorvidt Slegsfrebbarnet kan komme til at arve Faderen. Eller en vis Sætning kan være en Følge eller Anvendelse af en foregaaende. Naar saaledes ved Forordningen af 8de October 1824 § 1 Lovs og Anordningers Læsning fra Prædikestolen affattes og det derpaa tilføies: „Hvad hidtil har været bestemt om visse Lovsthykkes og Anordningers aarlige Bekjendtgjørelse til bestemte Tider, skal som Følge heraf for Fremtiden være ophævet“, kan der ikke sigtes til anden aarlig Bekjendtgjørelse end den, der skee ved Læsning fra Prædikestolen¹⁷⁾; og naar det i Forordningen af

¹⁶⁾ Saasom med Hensyn til Frbg. 4 Martz 1690, 16 Octbr. 1697, 27 Jan. 1738, 5 Martz 1734, 9 Juli 1745, 14 Mai 1754, 26 Octbr. 1804, Plac. 16 Juli 1817, Frbg. 6 April 1842, 21 Juni 1844.

¹⁷⁾ Jfr. ovenfor § 27 S. 123-124.

28de Juli 1841 § 1 fastsættes, at et Pantebrev, hvorved er givet Underpant i Løssøre, bør, hvis Debitor efter Thinglæsningen kommer til at boe i en anden Retskrebs, læses i denne til første eller andet Thing efter Flytningen, kan det ikke omtvivles, at dette maa betragtes som en Følge af den foregaaende Bestemmelse om Pantebrevets Thinglæsning til første eller andet Thing efter Udstedelsen, hvorfor det maa være forudsat, at denne Thinglæsning skal foregaa ved Debtors Hjemthing. Ogsaa kunne Tilfjendegivelsens forskjellige Dele staae i Mod sætning til hinanden. Saaledes viser Mod sætningen i D. L. 3—16—9 § 7, at de der nævnte Personer ikke skulle adskilles, om de end vitterligen forsee sig. Ligesaa seer man af Forordningen af 24de April 1833 § 4, at der i Henseende til Virkningen af Skjøders, Pantebrevs og nogle andre Documenters Thinglæsning skal paa Island efter Stedets Forstjellighed forholdes enten efter de danske Love eller efter de særlige Regler, som gives i denne § 4, og da nu disse sidstnævnte Regler efter Ordspøiningen skulle gjælde udenfor Reikevig, maae de danske Love blive anvendelige i Reikevig, uagtet Begyndelsesordene: „Udenfor Reikevig, hvor“ o. s. v. ere tvetydige. Den forekommende Mod sætning kan fremstille sig som en Undtagelse fra Regelen. Dette er t. Ex. Tilfældet, naar det i D. L. 1—13—16 om villige Vidner siges med Hensyn til visse Sager: „thi da skulle de vidne, som afveed“, hvilket taler for, at villige Vidner ikke behøve i almindelige Sager at afgive Vidnessbyrd¹⁸⁾. Derimod bør der være Formodning for, at Mod sætningen ikke bestaaer i en Modsigelse; thi den logiske Eenheds (eller Modsigelsens) Grundsætning tilsiger, at en Lov bør søges fortolket saaledes, at den ikke kommer i Modsigelse med sig selv¹⁹⁾. Derfor kan den Forstridt i sidste Stykke af D. L. 5—2—70, at „det Varn, som af Fader thinglyst vorder, maa ingen vræge, at det jo holdes for Egtebarn“, ikke betyde, at et saadant Varn i enhver Henseende skal betragtes

¹⁸⁾ Jfr. dog Bangs og Larsens Process 1. D. S. 413-416.

¹⁹⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 356.

som ægte; thi dette modsiges af Artiklens foregaaende Bestemmelse om Arveretten. Naar D. L. 5—7—1 fastsætter, at „haandsaaet Pant skal den, som tager det, gemme som sit eget Gods“, kan dette ikke forstaaes aldeles bogstaveligt, da Regelen ellers kommer i Strid med Artiklens øvrige Forfærd om Skjædesløshed og Forsømmelse. Uagtet Ordene i D. L. 5—7—7 nærmest tale for, at Thinglæsningstiden skulde ved contractmæssigt Underpant være afgjørende for Panterettens Indtrædelse, kan dette dog ikke antages, da Artiklen ellers kom i Modsigelse med de Bestemmelser om Skjæder, hvortil den henviser.

3. I Medfør af den logiske Regel, at Intet bør antages uden tilstrækkelig Grund, bør man, naar der er Tvivl om, hvorvidt Noget er Bestanddeel af Lovens Tanke og der ikke gives tilstrækkelige Grunde for en anden Afgjørelse, foretrække den Fortolkning, som giver det meest negative Resultat. Heraf vil følge, at man i saa Fald bør antage den Mening, der indeholder den mindste Afvigelse fra Forgivningens almindelige Regler, den mindste Indskrænkning i den naturlige Frihed, den mindste Forandring i den ældre Ret og den mildeste Straf. Denne Regel anvendes, naar man antager, at D. L. 1—2—21 kun angaaer offentlige Bestillinger, at D. L. 5—7—1, 5—8—1, 10, 11 og 14 ikke forbyde Parterne at vedtage andre Bestemmelser angaaende de omhandlede Forhold, at Forordningen af 24de Januar 1844 § 9 om en Stedfaders Forpligtelser imod hans Stedbørn ikke angaaer Konens Horebarn eller de Børn, som en Kone, der er skilt fra sin Mand og indgaaer nyt Ægteskab, har af sit foregaaende Ægteskab, at „volde“ i D. L. 3—16—2 kun betegner en Bestyrelse af Godsset²⁰⁾ og at D. L. 1—24—16 ikke har forestrebet en vedvarende Fordobbling af Bøderne, men kun en fortsat Udbetaling af 32 Lov Sølvs for hver Nat. Den anførte Regel kan ingenlunde tjene til Hjemmel for en Indskrænkning i den Mening, som Ord og Sammenhæng i en Lov tilholde (for en

²⁰⁾ Jfr. Familieretten § 20 (S. 70-71).

indskrænkende Fortolkning), da Udtrykkene allerede afgive tilstrækkelig Grund til at antage det Mære, men kan kun gjøre Udslag imellem flere Fortolkninger, som Udtrykkene tilstede. Den kan saaledes ikke godtgjøre, at D. L. 5—14—1 skal være en blot tilløbende Lov²¹⁾, eller at D. L. 1—23—10, forsaavidt den angaaer den myndige Søn, kun figter til, at han ei ved sit Forløbte kan forpligte Faderen²²⁾.

§ 90.

Historiske Fortolkningsgrunde.

1. Til historiske Fortolkningsgrunde høre alle de Oplysninger om en Lovs Betydning, som kunne faaes ved Betragtningen af den Tilstand, der med Hensyn til det Retsforhold, som Loven angaaer, finder Sted paa den Tid, Loven gives. Ved saadan Betragtning erfares, hvorvidt Loven forandrer den hidtil bestaaende Retsstilstand, om den er mere eller mindre udtømmende i sine Bestemmelser, og overhovedet i hvilket Forhold den staaer til de ældre Retsregler og hvorledes den skal indordnes iblandt disse. Saaledes kunne Bestemmelserne i Forordningen af 23de Mai 1800 § 1 forlede til at troe, at Ægtefælskab med Fæster og Møster ligesvem var tilladt, men ved at sammenholde denne Lov med Forordningen af 14de December 1775 sees, at saadant Ægtefælskab hverken hører til de ubetinget forbudne eller til de ligesvem tilladte Ægtefælsskaber og at derfor til samme udfordres men efter Omstændighederne kan ventes kongelig Bevilling¹⁾. Forordningen af 21de Mai 1845 § 18 nævner vel ikke som Betingelse for, at en Enke kan forblive hensejdbende i uskiftet Bo med umyndige Børn ifølge Bevilling, at de myndige Fællebsbørn samthkke deri, men at saadant Samthkke behøves, følger deraf, at de myndige Arvinger

²¹⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. 393-398.

²²⁾ Jfr. Grams Formueret 2. D. 2. B. § 240 Nr. 3 (S. 730).

¹⁾ Jfr. Familieretten § 22 Nr. 4.

have ifølge de bestaaende Love Ret til at forbre Stifte, om de ville²⁾, og at Drigheben ikke i saa Henseende kan give nogen Bestemmelse paa deres Vegne³⁾. Til de historiske Fortolkningsgrunde høre ogsaa Sædvaner og videnskabelige Retsregler (derunder Naturretssætninger), forsaavidt de virkelig paa den Tid, en Lov gives, høre til den bestaaende Ret og have behersket det Retsforhold, som Loven angaaer.

2. Henter en Lov sine Bestemmelser ganske eller tildeels fra ældre Retsregler, vil man ofte i denne Lovens Rilde finde vigtige Bidrag til Lovens Fortaelse. Hører Rilden til de Retsregler, der hidtil have bestemt det Retsforhold, som Loven angaaer, komme Oplysninger fra den ind under de historiske Fortolkningsgrunde, der ere nævnte under Nr. 1. Men Loven kan have sin Rilde ogsaa i andre Retsregler, saasom i en Lov, der alt forud var ophævet, eller i en Lov, som var given for en anden Deel af den danske Lovgivnings Omraade, eller i fremmed Ret. At Rilden saaledes ikke hørte til den gjældende Ret, eller at den ved Loven blev sat ud af Kraft, kan ikke forhindre dens Anvendelse som Fortolkningsmiddel. Thi ethvert Mittel maa kunne benyttes, der kan lede til Sandheds Erkjendelse, og der handles ikke om at tillægge Loven en Mening, der vel kan være hjemlet i Rilden, men som den ikke selv kan modtage, men kun om ved Hjælp blandt Andet af Rilden at udfinde Lovens sande Mening.

3. En vigtig Brug for de Fortolkningsgrunde, som en Lovs Rilder frembyde, kan der blive, naar en heel ny Lovbog udgives, hvis Bestemmelser, saaledes som Tilfældet er med Christian den Femtes Danske Lov, for største Delen ere hentede fra ældre Lov- og andre Retsforfættelser, der ved den Leilighed blive afskaffede⁴⁾.

²⁾ D. L. 5—2—16. Jfr. Inst. 14 Juni 1800 § 3.

³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 20 Jan. 1846, Just. M. Skriv. 30 Novbr. 1850, Familieretten § 52 S. 231-232.

⁴⁾ Røderup-Rosenvinge Bidrag til Fortolkningen af Christian den Femtes Lov ved Hjælp af vore gamle Love i Nyt jur. Ark. 7.

4. Hvad Vægt der kan lægges paa de fra en Lovs Rilde de ubledte Fortolkningsgrunde, maa beroe paa Bestaffenheden saavel af disse som af de øvrige Fortolkningsgrunde, der i det enkelte Tilfælde staae til Raadighed. Er Rilden sat ud af Kraft, kan den ikke hjemle nogen Fortolkning, som er i Strid med den gjældende Ret, da man ellers vilde foretrække den affaffede Ret for den bestaaende. Men iøvrigt maa Rilden kunne tjene ei alene til at bestemme den Mening, der ikke paa anden Maade kan udfindes, og til at bestyrke den Fortolkning, som andre Fortolkningsgrunde lede til, men ogsaa til at gjøre Udslag imellem flere Fortolkninger, som Loven tilstøder, og derved efter Omstændighederne endog til at bevirke, at den Mening antages for den sande, der, hvis Oplysning ikke haabes fra Rilden, vilde have Mindst for sig.

Man har vel navnlig med Hensyn til Rilderne til Christian den Femtes Lov troet, at deres Indflydelse som Fortolkningsmidler burde indskrænkes saaledes, at de vel kunde benyttes til at oplyse Ord og Udtryk, der forekomme i Lovbogen (altsaa som grammaticalske Fortolkningsgrunde), og til at bestyrke en Fortolkning, der af andre Grunde var antagelig, men at der i deres Bestemmelser ikke maatte søges nogen i og for sig afgjørende Grund til Fortolkningen af en gjældende Lov, med mindre denne var saa utheldig, at den ifkun ved Hjælp af de ældre Love kunde forklares⁵⁾. Herfor er anført, at det i Lovbogens Fortale udtrykkeligen er foreskrevet, at de ældre Love, forsaavidt de ikke findes indførte i Lovbogen, i Fremtiden ikke maatte enten af Parterne i nogen Rettergang bruges eller af Dommerne i forefaldende Sager ansees, og dernæst at Lovgiveren, ibet han affaffede de ældre Love, netop derved fritog Undersaatterne for at kjende dem og ikke kan ansee dem

B. S. 175-258 og 8. B. S. 162-185, Maanedsskr. f. Litteratur 3. B. S. 535-543, Læsen i Nyt jur. Art. 16. B. S. 114-145, Drøftelses Maanedb. 1. B. S. 329-338 og Jur. Tidsskr. 16. B. 1. S. S. 237-254.

⁵⁾ Jfr. Læsen i Nyt jur. Art. 16. B. S. 116-121.

pligtige at tillægge hans Love nogen Mening, som de først ved at studere den ikke mere gjældende Lovgivning kunne komme til Kundskab om⁵). Men den anførte Forstrift i Lovbogens Fortale ophæver kun de ældre Loves Gyldighed som gjældende Ret og af samme kan ikke ubledes noget Forbud imod at benytte dem som Fortolkningsmidler. Vested et saadant Forbud, kunde der aldeles ikke blive Spørgsmaal om at tillægge dette Fortolkningsmiddel en større eller mindre Indflydelse, da i saa Fald al Indflydelse maatte frastrives samme. Vel formenes, at de ældre Loves Forstrifter anvendes som Love, naar de bruges til at bestemme Fortolkningen af en anden Lov, altsaa faae en afgjørende Indflydelse paa dennes Mening. Men dette kan ikke indrømmes. Saalænge Loven ikke fortolkes imod Lovens selv, er det kun den fortolkede Lov, der bringes i Anvendelse, og de ældre ophævede Love blive alene Erkjendelsesmidler for dens sande Betydning. Dplysninger om Lovens Grunde kunne ogsaa gjøre Udslag imellem flere Fortolkninger, men derfor kunne dog hverken disse Dplysninger eller selve Grundene i og for sig betragtes som Lovbestemmelser. Hvad den anden paaberaabte Grund angaaer, var det vel at ønske, at Lovene vare saa fuldstændige og klare, at Enhver kunde læse sig til hvad der i hvert Tilfælde skal gjælde som Ret, men dette lader sig formedelsi den menneskelige Kjendevæsen og Meddelelsesevnes Ufuldkommenhed slet ikke opnaae. En Lovs Rikder ere desuden ikke mindre tilgængelige end i mange Tilfælde andre Fortolkningsmidler, saasom saadanne, der hentes fra det gamle Sprog, fra Lovens Grunde og Dplysninger om disse og fra Forholdet imellem flere Love indbyrdes, og ligesaa vanskelig er Tilgængelsen af mange Begreber, almindelige Retsætninger og Grundsætninger, hvorom Kundskab udfordres til den rette Forstaaelse af Lovene. Paa den Tid, en Lov udkommer, der tildeels har øst sine Bestemmelser af en ældre Lov, i hvis Sted den træder, er Udgangen til Rikden, som maa ansees almindeligen bekjendt, endog meget let og det frembyder sig som noget ganske naturligt at forstaae de optagne Bestemmelser paa samme Maade som i den ældre Lov. Men

er Fortolkning i Overensstemmelse med Rikden paa den Tid tilladelig, kan den ikke blive utilladelig derved, at man er kommen længere bort fra bemeldte Tid, da Loven ikke paa Grund af denne Omstændighed kan stifte Betydning. Naar man siger, at Lovgiveren har fritaget Undersaatterne for at kjende de afstafte Love, da er dette en Talemaade, som ingen Vægt kan have. Lovgiveren maa naturligtvis ville, at hans Love skulle anvendes i deres sande Mening. Er denne ikke indlysende af selve Udtrykkene, da er det overladt Undersaatterne at udfinde samme ved Hjælp af ethvert dertil stiftet Middel, idet intet saadant er ubeløst enten ved Lov eller ifølge Sagens Natur. Det vilde desuden være besynderligt, om de, der skulle bringe Lovene i Anvendelse, og navnlig Domstolene skulde, uagtet en Betragtning af Rikden gav en fast Overbeviisning om, hvorledes en Lov burde forståes, anvende den i en anden, altsaa i en vrang Mening af Frugt for, at Folk i Almindelighed ikke vilde kunne udfinde den rigtige. En Følge deraf maatte kunne blive, at der, naar Tvisten imellem Parterne i en Sag var afhængig af, hvilken af tvende Fortolkninger af en Lov der skulde antages, maatte dømmes imod den rigtige til Fordeel for den urigtige Mening.

5. Efter hvad under Nr. 1 og 2 er anført, kan der, er, naar Bestemmelser i Christian den Femtes Lov skulle fortolkes, blive at tage Hensyn ei alene til de enkelte ældre Forskrifter, der kunne anses som Rikder til saadanne Bestemmelser, men ogsaa til den hele Maade, hvorpaa de Retsforhold, som Bestemmelserne angaa, vare ordnede efter den ældre Ret, og desuden til de paa den Tid, Lovbogen forfattedes, herskende Retsbegreber og Grundsætninger, da i Overensstemmelse med dem Lovbogens Regler, forsaavidt denne ikke indeholder afvigende Anstuelser, maatte opfattes. Det vil derfor være til Nytte for Fortolkeren at gjøre sig fortrolig med de ældre Love og Retsbøger i det Hele og med Retsudviklingens Gang indtil den Tid, da Lovbogen udkom. Saaledes bliver ved at agte paa denne Gang Stjødningens Betydning efter D. L. 5—3—28

mere anstuelig⁶⁾. Den Grundsætning i de ældre Love, at Slegfredsbørn ikke kunde erhverve adelige Rettigheder⁷⁾, taler for, at Slutningsbestemmelsen i D. L. 5—2—70 ikke har Hensyn til disse Rettigheder⁸⁾. At det allerede, førend Randsloven udkom, var begyndt at blive Retsanstuelse, at Erstatning ikke skulde gives for ufrie Skadetilføjelser⁹⁾, understøtter den Mening, at Erstatning ikke kan paalægges for Skade, der tilføies af Børn under 15 Aar ved uagtsomme Handlinger eller af affindige Personer. En modsat Grundsætning herskede vel i de ældre Love, men alle de Bestemmelser, som vidnede derom, ere udeløbte i Christian den Femtes Lov eller forandrede¹⁰⁾.

6. Ihes ved Fortolkningen af en Lov til dennes særlige Rilde¹¹⁾, bør denne nøiagtigen sammenholdes med Loven; det bør paaagtes, om Rilden er ganske uforandret gjengiven i Loven og om Bestemmelsen staaer i den samme eller i en anden Forbindelse end tidligere; er i Udtryk eller Ordspøining, ved Udelabelse eller Tilspøining eller paa anden Maade nogen Forandring foretagen, bør dennes Beskaffenhed overveies, for at man derved kan komme til Indsigt om, hvorvidt nogen Forandring i Meningen har været tilsigtet eller ikke og i første Fald hvori den bestaaer. Derhos forstaaer det sig, at andre

⁶⁾ Jfr. Kolberup-Rosenbvinges Rets historie § 102, Larsens Tingret § 50, Grams Formueret 1 D. §§ 34 og 37.

⁷⁾ Gyldte Lov III. 28, Privil. 14 Febr. 1582 (Paus Samling S. 391-393), Fædg. 19 Juni 1582, Privil. 25 Mai 1671 f. Grever §§ 6 og 19, f. Frih. §§ 5 og 17, Privil. 11 Febr. 1679 § 1. Jfr. Nyl. jur. Ark. 8. B. S. 177-179.

⁸⁾ Jfr. Familieretten § 96.

⁹⁾ Jfr. Kolberup-Rosenbvinges Rets hist. § 154 (2. D. S. 55.)

¹⁰⁾ Jfr. Personretten § 12.

¹¹⁾ Til at finde de Steber i de ældre Love, hvorfra Bestemmelser i Christian den Femtes Lovbøger have deres Oprindelse, kunne især benyttes Evensens Andviisning til at finde de Steber i de gamle danske og norske Love og Forordninger, hvorefter Christian den Femtes norske Lov er taget, 1762, og Brorsons Fortolkning af danske og norske Lov.

Fortolkningsgrunde, som maatte frembyde sig, bør tages med i Betragtning og navnlig bør det ikke oversees, om foruden de fra den ældre Ret afledte Bestemmelser i Loven ere angaaende samme Retshforhold komne nye, med hvilke hine skulle forbindes, da derved kan bevirkes en Indskrænkning i den Betydning, som Bestemmelserne havde i Riksen.

Bestemte Regler, hvorefter det skulde kunne afgjøres, hvorvidt Riksen afgiver nogen Fortolkningsgrund eller ikke og hvorledes en saadan skal benyttes, kunne efter Sagens Bestaandelse ikke gives. Ofte findes ingen Oplysning i Riksen, idet denne ikke er tydeligere end den deraf øste Bestemmelse. De Regler, der nærmest synes at frembyde sig for Riksen Betydelse som Fortolkningsmiddel, ere: at hvis en Bestemmelse uforandret er optagen fra den ældre Ret, bør den forstaaes paa samme Maade som i Riksen, og at derimod, naar nogen Forandring er foregaaet ved dennes Overførelse i den nye Lov, en Forandring i Meningen maa være tilfugt. Men ingen af disse Regler er rigtig.

Er en ældre Lov uforandret gaaet over i en yngre, maa Hensigten vistnok i Almindelighed være, at den i hiin indeholdte Regel skal vedblive at gjælde og altsaa skal have samme Betydning som tidligere. Imidlertid kunne undertiden gives Grunde, der gjøre det nødvendigt at antage en anden Betydning. Saaledes kan et eller andet Udtryk være benyttet i en anden Bemærkelse, end det havde i Riksen¹²), og nye Bestemmelser i den yngre Lov kunne, som ovenfor anført, medføre, at de Forordninger i Loven, der ere tagne fra den ældre Ret, maae forstaaes med en Indskrænkning. Som Exempel herpaa kan anføres, at D. L. 5—3—9, 16 og 33 ikke kunne forstaaes ganske i Overensstemmelse med de ældre Loves Regler om Formuesforholdet imellem Ægtefolk, da de derved vilde komme i Strid med D. L. 5—2—14 og 19, hvorefter et

¹²) Jfr. hvad i § 88 er anført om Ordet „vinde“ i D. L. 5—3—14 og om Udtrykket „Hærens Linie“ i Loven af 2 Marts 1861 (S. 527).

fuldkomment Formuesfællesskab maa antages i Regelen at bestaa imellem Ægtefolk¹³⁾).

Rangt mindre kan det antages, at en Forandring ved en Bestemmelses Optagelse fra en ældre Lov altid tilfjendegiver en forandret Mening, thi en saadan Hensigt ligger ikke nødvendigvis i enhver Forandring, og der kan end ikke være Formodning for en slig Hensigt. Saaledes kan det, som er udeladt, være fundet overflødigt, det, der er tilføjet, være tilføjet til nærmere Forklaring, en Forandring i Udtrykt tilfjende at gjøre Sproget simplere eller nøiagtigere o. s. v. Efter samtlige Omstændigheder i hvert enkelt Tilfælde maa det derfor bedømmes, om Meningen skal være den samme eller en anden.

I Rilden til D. L. 3—16—9 § 7, Christian den Fjerdes store Reces 2—5—3, anføres som Grund til, at de omhandlede Ægtefæller ikke skulle ophæves, at de ikke findes forbudne i Guds Lov. Denne Grund giver god Oplysning om, at der kun kan sigtes til Ægtefælle imellem Sønstendebørn eller fjernere Beslægtede og imellem Besvognede i de samme Grader, men ikke imellem nærmere Beslægtede eller Besvognede, hvilket desuden ogsaa har andre Grunde for sig¹⁴⁾, men Udelabelse af Grunden medfører ingen Forandring i Meningen. Tilsvarende er i D. L. 2—5—4 udeladt den i Rilden¹⁵⁾ anførte Grund, men dennes Betydning er ikke klar¹⁶⁾. Naar derimod i D. L. 6—5—5 ikke nævnes Hustruen iblandt de Personer, som Husbonden maa revse, uagtet han efter Rilden til dette Lovsted, Tydske Lovs 2den Bog Capitel 82, havde saadan Ret, antydes derved vistnok, at denne Rettighed skulde falde bort¹⁷⁾. Tilsvarende taler den Omstændighed, at D. L. 4—5—1 ikke nævner Guds iblandt de Gjenstande, som Skipperen kan forbyde,

¹³⁾ Jfr. Familieretten § 42.

¹⁴⁾ Jfr. Familieretten § 22 S. 94-95.

¹⁵⁾ Christian den Fjerdes Kirkeordinant af 2 Juli 1607 II. Cap 5 (i Paus Samling 3. D. S. 478).

¹⁶⁾ Jfr. Familieretten § 75 Nr. 2.

¹⁷⁾ Jfr. Familieretten § 38.

uagtet i Rilden, Frederik den Andens Særet Artikel 68, anføres, at han kan optage Bodmeri „paa Skibs og Godsens Eventyr“, unegteligen for den Mening, at han er uberettiget til at forbyde den fremmede Ladning¹⁸⁾. Efter at det i Rilden til D. L. 5—14—1, Christian den Fjerdes store Decret 2—15—15, er bestemt, at Alle, som i Sjælland og Skaane udsætte Penge paa Rente, „skulle pligtige være“ at stille deres Breve til fjortende Dag før Juul, til hvilken Tid Renten og Hovedstolen skulle være forfaldne, tilføies, at samme Breve, naar de ikke ere saaledes affattede, skulle være kraftløse. Dette Sidste er udeladt i D. L. 5—14—1 og Tilfidesættelse af denne Artikels Bestemmelse kan neppe længere have slig Virkning, men Bestemmelsen maa dog fremdeles vedblive at være ufravigelig, da dette ligger i Udtrykkene („skulle“), skjøndt disse ikke ere saa stærke som i Rilden¹⁹⁾.

At heller ikke en Forandring i Udtrykkene altid tilkjendegiver en Forandring i Meningen, derpaa kan som Exempel, foruden det nævnte, anføres D. L. 1—23—11, hvor Forandringen i det Væsentlige bestaaer deri, at det hedder: Enke, „som selv haver at gjælde af“, medens Rilden, Tyhste Lovs 2den Bog Capitel 65 har: „forbi de have eget at gjælde af“. Umiddelbart efterlade Udtrykkene dog nogen Tvivl²⁰⁾. Hvorledes det Udtryk i D. L. 5—1—10, at den, som er gift, ikke maa flegføre sig, med mindre Hustruen er „eens“ med ham derom, skal forståes, er ikke klart, men sikker Oplysning derom faaes ikke ved at see hen til den Forandring, der er steet ved Bestemmelsens Optagelse fra Tyhste Lov 1ste Bog Capitel 32, hvor det foreskrives, at den Gifte ikke maa flegføre sig, uden at Konen flegfører sig med ham, eller at de ere saa gamle, at Biskoppen tillader dem at leve adskilte. At de tydelige Udtryk, at hun flegfører sig med ham, ere forandrede til de mindre

¹⁸⁾ Jfr. Grams Særet § 59.

¹⁹⁾ Jfr. Ryt jur. Art. 7. B. S. 243-245, Driftens Haandb. 1. B. S. 272-273, Grams Formueret 2. D. § 136.

²⁰⁾ Jfr. Familieretten § 148 S. 697-699.

tydelige, at hun skal være eens derom, kan, naar man lægger Mærke til, at Christian den Femtes Lov ganske har undgaaet at bruge Udtrykkene „Fledføring“ og at „fledføre sig“, hvilket kan være Grunden til Forandringen, ikke godtgjøre, at en anden Mening stulde udtrykkes; men da det efter Kilden ikke var ubetinget nødvendigt, at Konen fledførte sig med Manden, idet denne kunde fledføre sig alene, naar han fik Biskoppens Til-
læbelse til at leve adskilt fra Konen, vilde der dog, hvis Ud-
trykkene, at Konen skal være eens med Manden derom, stulle betegne, at hun skal fledføre sig med ham, være steet en væsent-
lig Forandring i Bestemmelsen. Fortolkningen synes saaledes at maatte afhænge af selve Betydningen af de i Christian den Femtes Lov brugte Udtryk.

Et Exempel paa, at der kan være steet en saadan For-
andring i den Forbindelse, hvori en Bestemmelse er sat med
andre, at derved kan synes at antydes en forandret Mening,
men uden at en sliq dog kan antages tilfigtet, er D. L.
1—6—16, der tilligemed D. L. 1—6—12 første Deel og
1—6—14 ere optagne af Christian den Fjerdes store Reces
2—6—15, medens Artikel 15 har sin Rilde i samme Reces
3—23. Ordene i Artikel 16 „forefrevne Termin“ havde i
Kilden Hensyn til de almindelige Appellationsfrister, hvilke nu
bestemmes i Artiklerne 12 og 14, og dette taler for, at der i
Christian den Femtes Lov sigtes ei alene til den i første Stykke
af Artikel 15 nævnte Frist af 6 Maaneder efter en Dommers
Død, men ogsaa til den i Artikelens Slutning anførte og i
Artikel 14 nærmere omhandlede Frist af Aar og Dag²¹).

Et Lovsted, som uden Tvivl indeholder et afgjørende Be-
viis for, at den forandrede Text skal tilfjendegive en forandret
Mening, er D. L. 1—24—9, der er tagen fra Tydske Lovs
2den Bog Capitel 50. Til Kildens Udtryk ere tilføiede Ordene:

²¹) Jfr. Nyt jur. Ark. 7 B. S. 182-191, Bangs og Larsens Proces
§ 372 Nr. 1 (5. D. S. 407-408).

„Skaden“ og „forsættigen“, hvorved godtgjøres, at der sigtes til Skadeserstatning og kun for forsættlige Skadetilfældelser²²⁾).

Undertiden kan Dphsning til en Lovs Forstaaelse findes i Rildens Rilbe, medens den nærmere Rilbe selv ikke giver nogen saadan. Saalebes viser Christian den Fjerdes Forordning af 1ste Juli 1619²³⁾, der er Rilbe til samme Konges store Reces 2—18²⁴⁾, hvoraf D. L. 1—23—12 er tagen, at det i denne Artikel forekommende Udtryk „Hægtelse“ ikke angaaer enhver Forpligtelse, hvilket ogsaa vilde stride imod D. L. 3—17—34, men kun en Forpligtelse, der ligesom Forlørte indgaaes for en Anden. Ligeledes beskriver Christian den Fjerdes Reces af 1615 Artikel 24, der er Rilbe til den store Reces 2—15—13, som atter er Rilbe til D. L. 5—14—4, at Tiden for Gjældsbreves Forældelse skal, som iøvrigt selve Udtrykkene i denne Artikel tilsiige, regnes fra Gjældsbrevenes Udstedelse og ikke fra Gjældens Forfaldstid, idet efter bemeldte Artikel 24 de 20 Aar skalde beregnes fra et vist Aar, nemlig 1606.

7. Er en Bestemmelse tagen fra en Lov, der ikke hørte ørte til den gjældende Ret, og navnlig fra en fremmed Lovgivning, hvilket er Tilfældet med enkelte Forskrifter saavel i Christian den Femtes Danske Lov som i senere Love²⁵⁾, kan Dphsning ved Fortolkningen vel ogsaa findes i Rilden, men den vil dog ofte blive af mere indskrænket Indflydelse, idet i

²²⁾ Jfr. Personretten § 12 S. 83-89.

²³⁾ „For det trede skal ingen, som icke de fem oc tiue Aar, som for bemeldt, fuldbendt haffuer, være forplict, eller maae svare til de Pøffter, ubi huilke de effter denne dag, for nogen, huo det oc være kand, inden eller uden Riget, god siger eller hechter, mieden de ere yngre end 25 Aar.“

²⁴⁾ „Ingen, som sine forneffnde 25 Aars Alder icke naaet haffuer, skal være forplictet eller tillat, at maa suare til noget Pøffte eller Hec-telse, hand inden eller uden Riget fra den Tid, Forordningen udgiit, giort haffuer.“

²⁵⁾ Jfr. Schlegels Encyclopædi S. 182, 283-290, 368-371, 431-435 og 481, Kriegers Grundlag S. 331-332.

faa Fald Rilden kan være bygget paa Grundsætninger, der ikke staae i Samklang med dem, som herske i vor Lovgivning, og derfor ikke kunne overføres i denne, uden forsaavidt de virkeligen ere anerkjendte i den optagne Lovbestemmelse^{2 6)}.

§ 91.

Systematiske Fortolkningsgrunde.

1. De systematiske Fortolkningsgrunde hentes fra den indvortes Sammenhæng, som forbinder samtlige den positive Rets Regler til et Hele. Ingen ønskelig Retstilstand kan tilveiebringes ved en Samling af usammenhængende Retsregler, men imellem alle bestaaende Retsregler bør en indre Enhed finde Sted. Uden en saadan vil ei alene Anvendelsen af dem blive vanskelig, men de ville ogsaa føre til usamstemmende og endog til modsigende Resultater. For at Enhed kan opnaaes og bevares, maae, idet en Lovbestemmelse gives, alle bestaaende Retsregler være Lovgivningsmagten nærværende. Paa samme Maade bør Fortolkeren være inde i det hele System af Retsregler, for at kunne bedømme, i hvilket Forhold en given Bestemmelse staaer til den øvrige Lovgivning. Til at udfinde dette Forhold og til overhovedet at erkjende Bestemmelsens Betydning tjener væsentligen at sammenholde den med andre Lovforskrifter, der angaae samme eller beslægtede Gjenstande eller paa nogen Maade ere af samme Bestaffenhed, eller hvori forøvrigt en Tankeforbindelse kan være lagt for Dagen. Snarest kan man derved vente at komme til Sandheds Erkjendelse, naar Sammenligningen skeer med andre Dele af samme Lov, da Enhed maa formodes bedst at være vedligeholdt i den paa eengang udgaaende Tankeilskjendegivelse. Skeer Sammenligningen med andre Love, vil Oplysningen i Almindelighed være desto sikkrere, jo nærmere de Love, som sammenholdes, staae hinanden

^{2 6)} Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 459-468, 6. B. S. 458-466, Rht jur. Art. 16. B. S. 145-146, Jur. Tidsskr. 16. B. 1. S. S. 252-253.

med Hensyn til Tid og Gjenstand. Exempler paa Love, der bør fortolkes i Overensstemmelse med hinanden, ere D. L. 3—16—1 og 4; D. L. 5—4—5 og 5—2—61; D. L. 5—2—62 fjerde Sætning og 5—14—46; D. L. 5—14—37 og 3—1—5 fjerde Sætning. Naar en yngre Lov forklares ved Hjælp af en ældre bestaaende Lov, gaaer man ud fra, at Lovgiveren, medens han gav hiin, havde den ældre for Øie og at dennes Indhold udgjør en Deel af hans Tanke. Dette gjælder saaledes med Hensyn til Placaten af 10de April 1841 § 1, forsaavidt denne henviser til D. L. 3—17—42¹⁾). Af en ældre Lov kan ogsaa findes Forklaring i en yngre Lov, men naar denne skal benyttes blot som Fortolkningsmiddel til at udfinde den ældres virkelige Mening, forudsættes det, at den yngre Lov ikke indeholder nogen authentisk Fortolkning. Saaledes vil t. Ex. Oplysning kunne søges til Fortolkning af D. L. 1—4—30 i Forordning af 3die Juni 1796 § 2 og Anordning af 15de August 1832 § 8, af D. L. 1—13—16 i Placat af 16de September 1778 og Forordning af 14de Mai 1845 § 17 og af D. L. 5—14—48, 49 og 50 i Forordningen af 1ste Juni 1832 § 8.

2. Da Hensigten med enhver Lovregel maa være, at den skal anvendes, men dette ikke lader sig gjøre, naar der om samme Tilfælde gives modstridende Bestemmelser (Antinomier), idet, naar den ene anvendes, den anden tilside sættes, maa Formodning være for, at sige Modsigelser ikke findes i en gjældende Lovgivning, og man bør derfor, naar Lovforskrifter fremstille sig som modstridende, ved Fortolkning søge at fjerne Modsigelsen, saa at den viser sig blot at være tilskyndende og ikke virkelig²⁾). Vedligeholdes Enhed i Lovgivningens Grundsatninger, undgaaes derved tillige usamstemmende Forskrifter (Anomalier). Saadanne lægge dog ingen Hindringer i Veien for Lovens Andenelse og ville vanskeligen ganske kunne forhindres. Undertiden komme de endog ind i Lovgivningen, uden at det er overseet. Saaledes kan det neppe være undgaaet

¹⁾ Jfr. Familieretten § 149.

²⁾ See herom § 100.

Lovforfatternes Opmærksomhed, at en Enke, om hun end kun er i sit tyttende Aar, har efter Landsløven en langt større Myndighed end en Enkemand i sit 25de Aar. Ofteft fremkomme de ved forandrende Love, naar disse for en enkelt Gjenstand indføre nye Grundsætninger. Saaledes er med Hensyn til Enkens Retsstilling en ny Anomali fremkommen ved Loven om Qvindens Myndighed af 29de December 1857³⁾. Er en Lovbestemmelse utheldig, bør den vel heller forklares i Overensstemmelse med Lovgivningens almindelige Grundsætninger, saa at Anomali undgaaes, end saaledes, at den kommer i Strid med dem. Men isørigt ligger det udenfor Fortolkerens Hverv at fjerne Anomalier. Undertiden træder Lovgivningen til, for at hæve dem⁴⁾.

3. Da alle mødende Retstilfælde skulle afgjøres efter de bestaaende Retsregler, maae disse have den bertil fornødne Fuldstændighed, men da en saadan ikke kan opnaaes ved nogen Lovgivning og vere Love end ikke have været rettede derpaa, maae de manglende Regler tilføies. Dette bør, for at Enheden saavidt muligt kan vedligeholdes, stee derved, at Lovenes Forordninger anvendes paa de uomtalte Tilfælde, forsaavidt disse have den tilbørlige Lighed med de omtalte. Derved hjemles den analogiske Anvendelse af Lovene⁵⁾. I disse er undertiden udtalt, at de ere affattede i Analogi af bestaaende Love⁶⁾, og hyppigen er forestrevet, at visse Tilfælde, for hvilke ikke habes særlige Regler, skulle afgjøres i Analogi af visse Love⁷⁾. For-

³⁾ Jfr. Personretten §§ 28 og 31.

⁴⁾ Jfr. Indledningen til Frdg. 16 Novbr. 1836 og til Plac. 23 Mai 1840.

⁵⁾ Den analogiske Anvendelse er en vigtig systematisk Bestanddeel i Lovfortolkningen og nævnes derfor her, skjøndt den ikke kan henregnes til Fortolkningsgrunde.

⁶⁾ Frdg. 24 Mai 1793 Indl., Plac. 13 Septbr. 1821 § 2, Frdg. 13 Novbr. 1829 § 4, 2 Juni 1830 Indl., 25 Novbr. 1831 Indl.

⁷⁾ Krigsart. Br. 9 Marts 1683 § 188, 8 Jan. 1852 § 979, 29 Juli 1756 § 782, Plac. 31 Aug. 1813 § 9, 21 Juli 1815 § 7, Frdg. 30 Marts 1827 § 1, 21 Decbr. 1831 II, 6 April 1832 § 12, 4 Octbr. 1833 §§ 21 og 24, 24 Jan. 1838 §§ 7 og 12, 10 Jan.

saavidt derved de Tilfælde, der skulle afgjøres paa saadan Maade, bestemt ere angivne, ere disse Tilfælde ikke ganske ulovbestemte. Naar om dem siges, at de skulle afgjøres i Analogi af visse Love, maa derved betegnes, at der ved Anvendelsen af disse Love kan skee en saadan Uempning, som Omstændighederne paa Grund af Tilfældenes Bestaffenhed tilsige, og Analogien er derfor ikke altid fuldstændig. Om man end i disse Forfrifter, da de angaae Tilfælde, som ikke ere ganske ulovbestemte, vil finde en mindre bestemt Forudsætning om Lovanalogiens Anvendelighed i Almindelighed, haves i enkelte andre Love en bestemt Henviisning til analogist Anvendelse i ulovbestemte Tilfælde^{*)} og ligeledes indeholdes en tydelig Forudsætning om dens Berettigelse deels i Placat af 21de Juli 1815 § 7, hvor det siges, at „det følger af sig selv“, at Analogien af visse Straffebestemmelser for Embedsmænd bør anvendes, „naar Overtrædelsen begaaes af Embedsmændens Fuldmægtig eller Contoirbetjent,“ og deels i Placaten af 7de April 1819, naar det i samme tilkjenbegives, at Kongen, „uagtet det følger af rigtig Lovfortolkning, at den, som for at tilvende sig Assurance-Godtgjørelse, eller af anden saadan svigagtig Marsag, sætter Ild paa sit eget Huus, bør ansees efter Lovens 6—19—1“, dog vil kundgjøre dette, for at Ingen skal undskyldes sig med Uvidenhed eller Misforstaaelse. Iøvrigt er Berettigelsen noksom grundet i Forbringeren om Retsegternes Fuldstændighed og Eenhed.

1840 § 10, 11 April 1840 §§ 22 og 76, 26 Marts 1841 § 6, Resc. 7 Jan. 1846 § 9, Lov om Hartkornsforskjellen 20 Juni 1850 § 22, Lov 3 Jan. 1851 § 16. Jfr. Canc. Skriv. 5 Febr. 1833.

*) Krigsart. Nr. 9 Marts 1683 § 188, 8 Jan. 1752 § 979, 29 Juli 1756 § 782, Frbg. 24 Jan. 1838 § 2 (.... „Saadanne Straffebestemmelser kunne i Island albrig have en umiddelbar Anvendelse, hvormod de dog kunne komme i Betragtning som Analogi, naar en særegen Lov sammesteds mangler, men en saadan Marsagers Lighed finder Sted, som kan hjemle analogist Anvendelse af Lovene.“) og ligeledes § 12.

4. De overordnede Retsætninger, hvorfra Lovbestemmelserne ere udgaaede, ere Lovgivningens Grundsætninger. Undertiden er det i selve Lovene forkyndt, at de ere affattede i Overeensstemmelse med Lovgivningens Grundsætninger⁹⁾, og end hyppigere anordnes, at visse Tilfælde skulle afgjøres efter Lovgivningens Grundsætninger om et eller andet Retsforhold¹⁰⁾. Grundsætningen er stundom udtalt i Lovene, enten i den befalende Deel, saasom naar det i Forordningen af 8de Mai 1829 § 14 siges, at efter Lovens almindelige Grundsætninger uægte Børns Stilling, hvad deres Retsforhold i Almindelighed angaaer, bliver at bedømme efter Moderens, eller i Indledning til de under de uindskrænkede Konger givne Love, idet Lovens Grund ofte er netop den Grundsætning, som anvendes i Loven, saasom naar det i Indledningen til Forordningen af 14de October 1763 anføres, at naturlig Villighed tilfiger, at den, som besvangrer et Qvindsfolk og med hende avler et uægte Barn, bør lige med Moderen tage Deel i den Byrde og de Omkostninger, som Barnets Underhold og Opdragelse udkræve. Ellers maae Grundsætningerne udbrages af selve Lovbestemmelserne. Dette kan ofte skee ved saadan Fortolkning, som gaaer ud paa at fremstille Lovtilkjendbegivelsernes fuldstændige Indhold. Saaledes ligger i Forordningen af 20de Januar 1797 en Erkjendelse af, at en Sags Paatale maa, efter at Forligsbødsen er indrettet, ansees lovligt og irærfat, saasnart

⁹⁾ Plac. 21 Decbr. 1825 Inbl., Frdg. 16 Jan. 1828 Inbl., 2 Juni 1830 Inbl., Frdg. 11 April 1840 § 30, Plac. 10 April 1841 § 1, Frdg. 14 Mai 1845 Inbl.

¹⁰⁾ Plac. 15 Marts 1814 § 3, Regl. 22 Marts 1814 § 161, Plac. 4 Octbr. 1815 § 3, Frdg. 30 Marts 1827 § 3, Regl. 10 Septbr. 1830 § 82, 30 Marts 1836 § 73, Frdg. 4 Octbr. 1833 §§ 5 og 23, 11 April 1840 §§ 16, 32, 49 og 76, 15 April 1840 §§ 10, 13 og 14, 20 Mai 1840 § 26, 26 Marts 1845 §§ 17 og 20, 23 April 1845 § 8, 14 Mai 1845 § 17, Lov om Kjøbenhavns Søs og Handelsret af 19de Febr. 1861 § 55, Lov om Kjøbenhavns kommunale Skatter af f. D. § 3.

Klage er indgivet til Forligelsescommissionen¹¹⁾, og i Placaten af 10de April 1841 § 4, at det maa være en almindelig Regel, at den, som har Kundskab om, at en Person mangler Berettigelse til at raade over sit Gods, ikke kan henvende sig under, at derom ikke er steet nogen Kundgjørelse til Thinget¹²⁾. Dernæst kan en Grundsætning ogsaa udbrages af Lovens Regler uden at henhøre til det Indhold, som Lovene skulle tilfjendegive. I saa Fald vil Grundsætningen ordentligviis være at udfinde ved Hjælp af Reglerne om analogist Anvendelse. Herhen hører, at man, naar flere eensartede Tilfælde ere afgjorte paa samme Maade og Regelen derom findes at maatte gjælde ogsaa paa uomtalte Forhold, udvikler Regelen til en ogsaa disse Forhold omfattende Grundsætning. Saaledes kan man af de mange Love, der for særlige Tilfælde foreskrive, at den ved forsætlig eller uagtsom Retstrænkelse paaførte Skade skal erstattes, ulede den Grundsætning, at i Almindelighed Erstatning skal gives for sliq Skade¹³⁾. Ligesaa kan man ved Hjælp af Analogi udbrage en Grundsætning af en enkelt Lovbestemmelse, naar den ifølge de almindelige Regler om analogist Anvendelse maa gjælde om flere end det omtalte Forhold og man saa danner den overordnede eller almindelige Sætning, hvori saavel Lovbestemmelsen som de analogiste Anvendelser gaar op. Saaledes uledes af Forordningen af 9de Februar 1798 en vigtig Grundsætning om, hvilke Indsigelser der, naar de støtte sig paa Omstændigheder, som ei kunne sees af et Gjældsbevis, ikke kunne fremsættes imod den, der i god Tro har erhvervet samme¹⁴⁾.

Da der maa være Formodning for, at alle de Lovbestemmelser, som efter deres Gjenstand henhøre under en af Lovgivningens Grundsætninger, ere i Overensstemmelse med denne, kommer Grundsætningen til Anvendelse allerede ved de enkelte

¹¹⁾ Jfr. Fbdg. 9 Marts 1813 § 1.

¹²⁾ Jfr. § 99 Nr. 1 og 143 Nr. 2.

¹³⁾ Jfr. Nyt jur. Art. 20. B. S. 142-148.

¹⁴⁾ Jfr. Grams Formueret 2. D. § 49.

Loves Fortolkning, men dernæst faaer den en vigtig Indflydelse, saavel naar Mødsigelse fremtræder imellem flere Lovbud som navnlig i ulovbestemte Tilfælde¹⁵⁾.

I enkelte Love henvises til Lovenes „Aand“¹⁶⁾. Derved maa uden Tvivl forstaaes Hovedretninger i Lovgivningen¹⁷⁾. Foraaavdt disse kunne betragtes som bestemte Grundsætninger, komme Reglerne om disse til Anvendelse. Søvrigt kan Lovens Aand neppe afgive særegne Fortolkningsgrunde. Man kan vel paastaae, at Fortolkeren stedsse bør ledes af Lovenes Aand og at altsaa al Fortolkning bør stee i denne Aand, men derved synes da at maatte forstaaes, at der ved Fortolkningen bør gives Lovenes Bæsen, Forstrifter og Grundsætninger den rette Indflydelse.

5. Ere Bestemmelserne i en Lov ordnede paa en systematisk Maade efter Gjenstandenes Bestaffenhed, kan undertiden det Sted, hvor en Forstrift findes, komme i Betragtning ved dennes Fortolkning. Saaledes kan der efter Omstændighederne være Anledning til at antage, at en Bestemmelse, sin almindeligere Ordlyd uagtet, skal være indskrænket til den Gjenstand, der omhandles i den Deel af Loven, hvor Bestemmelsen har faaet Plads. En urigtig Anvendelse heraf er det imidlertid, naar man, fordi Bestemmelsen om Gjældsbreves Forældelse i D. L. 5—14—4 findes i Capitelet om Gjæld (D. L. 5—14) og ikke i Capitelet om Pant (D. L. 5—7), har villet slutte, at Bestemmelsen ikke angaaer Pantebreve; thi alle de almindelige Regler om Gjældsbreve ere lige anvendelige, enten der er stillet Pant for Gjælden eller ikke. Endvidere kan der, naar to Forstrifter om samme Gjenstand føre til forskjellige Resultater, være Formodning for, at den af Forstrifterne er den nøagtigere eller almindeligere, som findes der, hvor netop det, som Forstriften gaaer ud paa, er Hovedgjenstand for Loven. Derfor

¹⁵⁾ See §§ 100 og 101.

¹⁶⁾ Jfr. Indledningerne til Frdg. 21 Juni 1793, Plac. 30 Novbr. 1821, Frdg. 16 Jan. 1828.

¹⁷⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 295.

har man antaget, at D. L. 6—13—22 har indeholdt den almindelige Straf for den Trolovebe, som indgik Egtetab med en Anden end sin Trolovebe, og at derimod den i sidste Sætning af D. L. 3—16—16 § 2 bestemte afvigende Straf for samme Brøde ifkun da skulde anvendes, naar nogen af de Vedkommenbe gjorde Paastand paa at beholde den Skylbige.

§ 92.

Politiske Fortolkningsgrunde.

Ved politiske Fortolkningsgrunde sees paa det indre Værd af Fortolkningsens Resultat. Da det er Lovfortolkerens Pligt at opfatte Lovene i den Mening, i hvilken de ere givne, om de end ere nofsaa uhenfigtsvarende, er Benyttelsen af disse Fortolkningsgrunde ikke uden Betænkelighebd, idet Fortolkeren let udsætter sig for at overskride Fortolkningsens Grændser og gaae over paa Lovgiverens Omraade. For at dette ikke skal skee, synes de ingensinde at kunne anvendes til Indskrænkning eller Udvidelse af en Lovs Ordbetydning og ikke ellers letteligen at burde benyttes, uden hvor Loven enten er toethdig eller ingen fuldstændig Regel indeholder. I disse Tilfælde maa man nøies med svagere Fortolkningsgrunde, naar bedre ikke findes, da det for at komme til Lovens Anvendelse er nødvendigt, at Toethdigheden først hæves eller Lovens Regel fuldstændiggjøres.

Efter Bestaffenheden af de omhandlede Fortolkningsgrunde kunne de komme til at gjøre Udslag imellem flere Fortolkninger, naar den ene fører til et intetfigende eller henfigtsløst Resultat, medens den anden giver Lovbestemmelsen en virkelig eller endog henfigtsvarende Mening, eller naar den ene medfører et henfigtsmæssigere Resultat end den anden, eller den ene leder til et billigt Resultat og den anden til en ugrundet Ubillighed. Saaledes faaer D. L. 1—23—10, forsaavidt den forbyder Søn, der er i Fællig med sin Fader, at være Forlover eller Vorgen, endog han er kommen til Aavalder, ingen Betydning, naar man har forstaaet Bestemmelsen saaledes, at den kun forbød Sønnen at forpligte Faderen ved de nævnte Contracter,

thi dette forstaaer sig af sig selv og følger desuden af D. L. 5—1—13. Ligeledes bliver D. L. 5—3—32 bethydningsløs, naar man forklarer denne Artikel saaledes, at den, der afhænder en fast Eiendom, vel fremdeles kan beholde Besiddelsen, men kun ikke i Egenkab af Eier. Den Fortolkning, at D. L. 1—23—11 angaaer enhver Enke uden Hensyn til hendes Formuesforfatning, bestrækes derved, at dette Resultat er det meest hensigtsvarende¹). At under Udtrykket „Tjenestefolk“ i D. L. 5—14—37 indbefattes ogsaa tjenende Personer af den høiere Klasse, anbefales derved, at Villighed tilsiger, at de i et Faldtbo nyde samme Afgang til Betaling af deres Løn som Tjenestehjende²).

§ 93.

Om den Lovgivningskreds, fra hvilken Fortolkningsgrunde kunne hentes.

Hvad her, naar en Lov skal fortolkes, spørges om, er, i hvilke andre Love Fortolkningsgrunde kunne søges. Dette Spørgsmaal kan efter Bestaffenheden af de ovenomhandlede Arter af Fortolkningsgrunde kun angaae de sproglige, de historiske og de systematiske Fortolkningsgrunde.

Oplysning om det danske Sprogs Regler i Almindelighed maa kunne søges i ethvert Skrift, hvori dette Sprog bruges, altsaa i alle paa Dansk forfattede Love, men ikke i Love alene. Handles derimod særligen om Lovsproget, maa Kundskab derom fornemmeligen hentes fra de i det samme Sprog forfattede Love, der ere udgivne af samme Lovgivningsmagt som den Lov, der skal fortolkes. Nogen fuldstændig Overensstemmelse i Lovsproget hersker dog ikke. Hjørere to Love kun tildeels fra fælles Lovgivningsmagt, hvorpaa de danske Forfatningsforhold have bevirket flere Exempler, kan man endnu mindre med Sikkerhed slutte fra Lovsproget i den ene til Lovsproget i den anden.

¹) Jfr. Familieretten § 148 S. 697-699.

²) Jfr. Jur. Tidsskr. 1. B. S. 255-272.

Da en Lovs Rilde kan komme i Betragtning ved Lovens Fortolkning, om Rilden endog er en fremmed Lov, kan dette Fortolkningsmiddel saa meget mindre falde bort af den Grund, at Rilden er givet som Lov for en anden Kreds af det almindelige danske Lovgivningsomraade end den Lov, der skal fortolkes. Saaledes oplyser Anordning af 24de October 1837 § 6, at der i Anordning af 1ste Januar 1840 § 11 er ved „Tabet af fornærnte Rettighed“ sigtet til Tab af Borgerrettighed.

Det er i Særdeleshed med Hensyn til systematiske Fortolkningsgrunde, at der kan spørges om, fra hvilken Lovgivningskreds de kunne tages. Det forstaaer sig, at de, da de bygges paa Eenhed i Lovgivningen, fornemmeligen maae kunne gjenfribigen søges i Love, der af samme Lovgivningsmagt ere givne for samme Omraade, saasom gjenfribigen i almindelige Love for Kongeriget Danmark, givne af samme Lovgivningsmagt. Da dernæst Eenhed ikke kan forudsættes imellem Love, der for et forskjelligt Omraade udgaae fra forskjellige Lovgivningsmagter, kunne systematiske Fortolkningsgrunde for en vis Lov ikke hentes fra en anden Lov, som angaaer et forskjelligt Omraade og har en saadan forskjellig Oprindelse. Dette faaer Anvendelse paa Forholdet imellem de ældre Love for Island, givne før end Kongen fik Enevoldsmagt eller endog før end Christian den Femtes Norste Lov traadte i Kraft, og Lovene for Kongeriget Danmark og ligeledes paa Forholdet imellem de danske Love og de Love, der ere givne for Norge efter dette Riges Afstillelse fra Danmark. Naar saaledes en saadan Lov for Norge gaaer ud fra en vis Opfattelse af en Lovbestemmelse, som har været fælles for Danmark og Norge, kan der vel i Danmark tages Hensyn til denne Opfattelse som til en vægtig Autoritets Mening, men den kan dog ikke her paaberaabes som Fortolkningsgrund for bemeldte Lovbestemmelse¹⁾.

De nævnte tvende Tilfælde danne ligesom de hørste Grændser. Imellem disse ligge flere andre Tilfælde, med

¹⁾ Et Exempel herpaa findes anført i § 56 S. 268.

Hensyn til hvilke der maa gjøres en Horebadsstillelse imellem Love, der af samme Lovgivningsmagt ere givne for et forskjelligt Retsomraade, og saadanne Love, som hidrøre fra en tildeels forskjellig Lovgivningsmagt.

1. Blandt Love, givne af samme Lovgivningsmagt for et forskjelligt Omraade, komme fornemmeligen²⁾ i Betragtning de, som ere udkomne for forskjellige Steder under den danske Rets almindelige Omraade³⁾, hvad enten den ene er almindelig og den anden particulier, eller de flere Love, hvoraf den ene søges fortolket ved Hjælp af den anden, gjælde hver paa sit forskjellige Sted, saafom den ene paa eet og den anden paa et andet Sted i Kongeriget, eller den ene kun i Kongeriget og den anden kun paa Færøerne, Island eller de danske Øer i Vestindien. Herhen høre saaledes alle med Hensyn til Stedet particulier Love for Kongeriget og alle egne Love for Færøerne samt ligeledes alle de særegne Love, som ere givne for Island fra den Tid, Christian den Femtes Lovbøger udkom, og indtil Grundloven af 5te Juni 1849 traadte i Kraft, eller for de danske Øer i Vestindien, indtil Colonialloven af 26de Marts 1852 blev givet. Ganste samme Bestaaffenhed i Forhold til de danske Love have Christian den Femtes Nørste Lov og de yngre norske Love indtil Norges Adskillelse fra Danmark. Der er vel et nærmere Slægtskab imellem Lovene indbyrdes for Kongeriget Danmark end imellem disse og Lovene for de nævnte andre Lande, men da dog de sidstnævnte Love for største Delen have samme Grundlag som de danske Love og dette Grundlag maa være taget i Betragtning ved deres Udgivelse, er ogsaa med Hensyn til den Betingelsen tilstede for, at i dem kunne søges systematiske Fortolkningsgrunde. Mindst kan dette vel stee, naar disse Love angaae Retsforhold, som ikke have bestaaet i Danmark, saafom Dødsretten eller Negerflaveriet,

²⁾ Om de militaire Love og om Lovene for de med Kongeriget Danmark forhen forbundne Hertugdømmer see § 94.

³⁾ Hertil henregner jeg ogsaa Færøerne, Island og de danske Øer i Vestindien, jfr. § 20 (S. 91).

eller der ere ordnede paa en anden Maade, saasom Sagtretten og Fæsteforholdet, men selv flige Love kunne i enkelte af sine Bestemmelser gaae ud fra Grundsætninger, der ere fælleds til- lige for danske Love om lignende Forhold, og kunne da blive at benytte som Fortolkningsmidler. Saaledes kunne Reglerne om Afædsretten i Norge⁴⁾ afgive Analogi, naar en Land- eiendom i Danmark skal tilfalde en enkelt Arving efter Loven, men uden at Folgeordenen imellem Arvingerne er bestemt⁵⁾. Som Exempel pleier man ogsaa at anføre, at Bestemmelserne om Odelskæb⁶⁾ skulde tale for, at flere efter hinanden føl- gende Besiddere af samme Ting kunne lægge deres Besiddelses- tid sammen til at vinde Kæb⁷⁾, men denne Fortolknings- grunds Værd er dog tvivlsomt, da det kunde tænkes at være i Modsetning til bemeldte Bestemmelser, at Lovene om den al- mindelige Kæb bruge Udtryk, der i det mindste nærmest be- tegne kun en enkelt Besidder⁸⁾.

De nævnte Love kunne gjensidigen afgive Fortolknings- grunde for hverandre. Vel har man undertiden anseet det tvivlsomt, om *particulaires* og *specielle* Love kunne benyttes ved de almindelige Loves Fortolkning, og derunder har man tillige indbefattet det Spørgsmaal, om Love, som have et heelt for- skjelligt Omraade i Henseende til Stedet, kunne indbyrdes be- nyttes ved hverandres Fortolkning⁹⁾, saasom norske eller islandske Love ved Fortolkningen af saadanne danske Love, der ikke til- lige have været gjældende i Norge eller Island, og omvendt. Men i Lovenes indskrænkede eller forskjellige Omraade ligger

⁴⁾ N. L. 5-2-63, Frbg. 31 Mai 1737 og 26 Mai 1752.

⁵⁾ Jfr. D. L. 3-12-1.

⁶⁾ N. L. 5-5-1.

⁷⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 54-46, Grams Formuret 1. D. § 51.

⁸⁾ D. L. 5-5-1, 5-3-9 og 13, N. L. 5-5-3, 5-3-23 og 28. Sætningen selv behøver derfor ikke at falde bort, jfr. Gram p. a. St. og Ørstedes Haandb. 4. B. S. 346-348.

⁹⁾ Jfr. Laasen i Nylt jur. Art. 16. B. S. 85-87, Ørsted i Jur. Tidsskr. 3. B. 2. S. S. 1-56.

ingen tilstrækkelig Grund til at udelukke deres Brug som Fortolkningsmidler. De kunne vel angaaende de samme Arter af Retsforhold føre til forskjellige Resultater, saa at fuldstændig Eenhed ikke bestaaer imellem dem indbyrdes eller i Forhold til almindelige Love, hvilket i og for sig ikke er nogen Feil, da Hensigten netop kan have været at ordne visse Forhold paa en forskjellig Maade paa de forskjellige Steder. Men foruden at selve Modsatningen, der t. Ex. kan bestaae i en Undtagelse fra en Regel, undertiden kan tjene til at oplyse Meningen af den afsvigende Lov, behøve slige Love ikke at være afsvigende i alle sine Bestemmelser og kunne vanskeligen ganske fornegte de Grundsatninger, som gaae igjennem det fælleds Lovgivningsgrundlag for Lovene paa de omhandlede Steder. Desuden finder ofte slet ingen eller ingen væsentlig Modsatning Sted imellem de vedkommende Love. En particulier Lov kan indeholde en blot Anvendelse af en almindelig Lov og derved tydeliggjøre dennes Mening ¹⁰⁾, og Love, givne for forskjellige Landsdele eller Steder, kunne ordne samme Forhold i det Væsentlige efter samme Grundsatninger, i hvilket Tilfælde de, om end de stedlige Omstændigheder have bevirket enkelte Afsigelser, upaatvileligen maae kunne oplyse hinanden ¹¹⁾. At de Love, der saaledes benyttes ved Fortolkningen, ikke ere kundgjorte som Love paa det Sted, hvis Love ved Hjælp af dem fortolkes, og derfor kunne være ubekjendte sammesteds for Mange, kan ikke komme i Betragtning, da Fortolkningsmidler kunne søges ogsaa udenfor Lovene og i andre Tilfælde kunne være ligesaa eller mere utilgængelige ¹²⁾. Heller ikke udelukkes den omhandlede Benyttelse derved, at de Love, i hvilke Fortolkningsgrunde søges, maatte være udfomne som Rescripter eller iøvrigt som utrykte Resolutioner; thi denne Form forringer ikke deres Gyldighed som Love ¹³⁾.

¹⁰⁾ Sfr. Amdg. 15 Aug. 1832 § 8.

¹¹⁾ Sfr. Amdg. 5. Mai 1830, 18 Sfr. 1847.

¹²⁾ Sfr. § 90 Nr. 4 (S. 543).

¹³⁾ Sfr. § 30 S. 135-137 og § 48 S. 223-226.

Det Anførte kan letteligen oplyses ved Exempler. Saaledes kan den particulaire Anordning for Kjøbenhavn af 1ste Januar 1840 § 11 forklares ved den ældre particulaire Anordning for de øvrige Kjøbstæder af 24de October 1837 § 6, men dette er dog nærmest grundet deri, at denne er Kilde for hiin. Forordningen for Norge af 19de August 1735 § 7 oplyser, at en Domsact bør være tilstede ved en Doms Fuldbyrkelse¹⁴⁾, i hvilken Henseende den neppe vil foreskrive noget Nyt. Instruction for Overhofretten i Norge af 14de Januar 1778 § 32 bestyrker, at det ikke har været Hensigt med Patent for Høiesteret af 10de November 1774 § 18 at ophæve den Forudsætning i Instructionen for Høiesteret af 7de December 1771 § 30, at fremmed Ret i visse Tilfælde kan blive at anvende ved vore Domstole. Forordningen for Landet i Norge af 20de Januar 1797 § 11 viser, at det ikke kan være Meningen i Forordning for Danmark og for Kjøbstæderne i Norge af 10de Juli 1795 § 20, at Stævning, naar en Sag, som er begyndt med Arrest eller Forbud, er fra Forligelsescommissionen bleven henviist til Domstolene, ubetinget skal udtages til første Retsdag, der holdes efter Henviisningen, hvilket i Almindelighed paa Grund af det Barfel, som skal gives, ikke er muligt, men at det er tilstrækkeligt, at Stævningen udtages til første Retsdag, hvortil looligt Barfel kan gives ved Stævningens Forkyndelse.

I anførte Tilfælde kan det antages, at Lovgiveren ved at give den yngre Bestemmelse har haft en bestemt ældre Lov for Øie¹⁵⁾. I andre Tilfælde er der ikke saaledes tænkt paa en enkelt ældre Forbestemmelse, men paa den Grundsætning, der ligger i saadan Bestemmelse, eller overhovedet paa de i Lovgivningen og den iøvrigt bestaaende Ret herskende Grundsætninger, der saaledes kunne bestyrkes ved den til et vist Sted indskrænkede Lov, forsaavidt dens Forstrimler ikke kunne ansees fremkaldte ved særegne Omstændigheder i den Landsdeel eller

¹⁴⁾ Jfr. D. L. 1—24—34 og N. L. 1—22—36.

¹⁵⁾ Jfr. § 91 Nr. 1 (S. 552).

paa det enkelte Sted, hvorfor den er udkommen¹⁶⁾). Saaledes bestyrke Brandforordningen for Kjøbenhavn af 1ste November 1805 §§ 2, 4 og 5, at den, der forsætlig overtræder Brandpolitilovene og derved foranlediger Udebrand, ikke skal anses som forsætlig Uarsag til den derved bevirkede Skade; samme Forordnings § 141, at der ikke i enhver Sag kan fordrø den hyerste Agtpaagivenhed, men at der maa drages en billig Grændse imellem den Uagtsomhed, der tilregnes, og den, hvis Følger skulle behandles som hændelige; Rescript for Island af 19de December 1738, at ikke et bestangret Fruentimmer, om end den, der af hende udlægges som Varnesaber, fralægges sig Beskyldningen med Ed, kan drages til Ansvar for Udlæggelsen, med mindre denne findes at være falsk; Rescript for Finmarken af 2den Mai 1776 § 7, at det saakaldte Nørdhveri ikke medfører Straf; Anordning for de danske Vær i Vestindien af 5te Mai 1830 § 4¹⁷⁾), at Umyndige og Mindreaarige have fri Raadighed over det, som de ved egen Flib og Vindstibeligbed erhverve, og under visse Omstændigheder ogsaa over Gaver¹⁸⁾; Anordning for Island af 15de August 1832 § 8¹⁹⁾), at en indstævnt Sagvolder, om han end ganske udebliver og derfor i Danmark skal behandles efter D. R. 1—4—30 og Forordningen af 3die Juni 1796 § 2, efter Omstændighederne dog kan blive at frifinde; Forordningen for Island af 24de April 1833 § 2, at et Pantebrev, hvorved Løssøre pantsættes, skal tvinglæses ved Pantfætterens personlige Værnething²⁰⁾).

Ogsaa analogisk Anvendelse maa kunne stee paa eet Sted af Love, som ere udkomne alene for et andet Sted, naar

¹⁶⁾ Jfr. § 91 Nr. 4 (S. 555-556).

¹⁷⁾ I Indledningen til Andg. 5 Mai 1830 siges det udtrykkeligen, at dens Regler førstedeels ere grundede i de for Danmark gjældende almindelige Lovbestemmelser. Jfr. Conc. Skriv. 3 Aug. 1830.

¹⁸⁾ Jfr. Personretten § 25.

¹⁹⁾ I Indledningen til Andg. 15 Aug. 1832 angives, at den ved samme for Island indførte Rettergangsmaade er bygget paa de almindelige Loves Grundsaetninger.

²⁰⁾ Jfr. § 89 Nr. 2 (S. 537-538) og Grams Formueret 1. D. § 138.

Grundsætningerne i disse ere overeensstemmende med dem, der herse i de paa hiint Sted bestaaende Love²¹⁾. At saadan Overeensstemmelse, Lovenes forskjellige Omraade uagtet, kan finde Sted, er ovenfor oplyst. Ofte er det desuden grundet alene i tilfældige Omstændigheder, at der for et vist Forhold gives Love paa eet Sted og ingen paa et andet²²⁾, eller at Lovene om en vis Gjenstand for eet Sted indeholde flere Bestemmelser end Lovene om samme Gjenstand for et andet Sted²³⁾. At de Love, hvoraf Analogi tages, ikke ere forkyndte som Love for det Sted, hvor Anvendelsen stæer, kan saa meget mindre komme i Betragtning, som den analogiske Anvendelse netop forudsætter, at ingen Lov have for det Tilfælde, der skal afgjøres, og det, naar end ingen Analogi findes i Statens Love, bliver nødvendigt at opstille og anvende en Regel, som aldeles ikke er kundgjort. Forordningen for Island af 24de Januar 1838 § 2 anviser endog Dommerne at følge Analogien, under de almindelige Betingelser for dennes Anvendelse, af saadanne for Kongeriget udkomne „Straffebestemmelser, som ere givne for at omhegne en eller anden i bemeldte Rige eller et enkelt Sted i samme indført særdeles borgerlig Indretning, som enten aldeles ikke finder Sted paa Island, eller som der har faaet en egen anordningsmæssig Forfatning“²⁴⁾. Slige Straffebestemmelser ville ikke være kundgjorte i Island og dog skal hverken deres nævnte særegne Bestaafenhed, der dog maa medføre, at Betingelserne for deres analogiske Anvendelse sjældnere ville være tilstede, eller den Omstændighed, at Straffebestemmelsen ikke henhører til den almindelige danske Strafferet, men kun gjælder paa et enkelt Sted i Kongeriget, udelukke Analogiens Benyttelse.

Som Exempler kunne anføres, at her i Danmark maa kunne anvendes Analogien af Forordningen for Norge af 19de

²¹⁾ Jfr. § 91 Nr. 3 (S. 553-554).

²²⁾ Jfr. N. L. 5-2-90, 5-3-51 og 5-8-11-13.

²³⁾ Jfr. N. L. 1-8-7 og 1-12-2.

²⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 19 Novbr. 1839.

August 1735²⁵⁾ § 2, at Dommeren ikke af Magelighed, Føielighed eller Unbseelse maa vige sit Sæde²⁶⁾, og § 14, at Underretssagførere kunne i Forsald lade møde i Retten ved en Fuldmægtig, som de for hvert Tilfælde forshne med en særlig Fuldmagt²⁷⁾; Rescript for Island af 19de December 1749 § 2²⁸⁾, at naar en Sag formeblest Mangel paa Indstævningens Lovlighed til Overretten eller paa Sagens Forsøgning bliver fra Overretten afviist, maa den ergangne Underretsdom uden foregaaende Dpreisning paanh for Overretten indstævnes, saafremt dette skeer inden 3 Maanedes efter Afviisningsdommens Affigelse²⁹⁾.

2. Paa den danske Rets Omraade kunne Love i flere Tilfælde gives af en tilbeels forskjellig Lovgivningsmagt. I Almindelighed vedtages Lovene af Kongen og Rigsdagen, men i visse Sager af Kongen og Rigsraadet³⁰⁾. Saadanne Love kunne udgaae for alle Landsdele; for Kongeriget og Fær-

²⁵⁾ I Analogi af denne Forordnings § 3 har man ogsaa i Danmark regnet Betalingsfristen, naar Noget ved en Over- eller Underretsdom er dømt til at betale Noget, fra Dommens lovlige Forhyndelse for Domsældte, men det kan dog drages i Tvivl, om denne Analogi har været tilstrækkelig til at paalægge Domhaveren den Forpligtelse at lade Dommen forhynde, jfr. D. L. 1—5—15, 1—24—15, 17 og 50. Senere er imidlertid samme Bestemmelse given for Overretterne og nogle andre danske Domstole og derved er Analogien, forsaavidt en saadan endnu behøves, forstærket, jfr. Frdg. 24 Mai 1793 § 9, 25 Jan. 1805 § 29, Lov om Landvæsenstommisfloner af 30 Decbr. 1858 § 17, Lov om en Søs og Handelsret af 19 Febr. 1861 § 47.

²⁶⁾ Jfr. Plac. 25 Juli 1820, Canc. Skriv. 21 Septbr. 1822.

²⁷⁾ Jfr. Canc. Skriv. 30 Jan. 1819, 22 Decbr. 1821, 11 Mai 1822, 23 Febr. 1847, Just. M. Skriv. 12 Marts 1857, 12 Septbr. 1858 (i Dep. Tid. f. 1859 S. 811), Hansens Bidrag til Processen S. 397-404.

²⁸⁾ Jfr. Frdg. 19 Aug. 1735 § 10, der nærmere forklares i Resc. 19 Decbr. 1749 § 2.

²⁹⁾ Jfr. Bangs og Larsens Proces 5. D. § 370 Nr. 5.

³⁰⁾ Jfr. §§ 10 og 16 (S. 14-15 og 60-61).

perne udkomme kun flige Love og derhos de foreløbige³¹⁾. For Island udøver Kongen Lovgivningsmagten alene, naar Gjenstanden ikke vedrører de andre Landsdeles Interesse, dog afgiver det raadgivende Althing Betænkning over Lovforslagene³²⁾. For de danske Øer i Vestindien har Kongen en abstrakt Mændighed til at give Anordninger angaaende Lovgivningsgjenstande, dog efter at de ere vedtagne af vedkommende Colonialraad³³⁾.

De almindelige Love, navnlig den Privatretten vedkommende, ere Rigsdagslove³⁴⁾. Fornemmeligen i dem maae derfor Lovgivningens Grundsætninger indeholdes og det maa ventes, at Rigsraadet, for at Enhed i Lovgivningen ikke skal forstyrres, vil i de af det vedtagne Love i Almindelighed følge bemeldte Grundsætninger. Saavidt dette steer, maae systematiske Fortolkningsgrunde for den ene Art Love kunne søges i Lovene af den anden Art; dog maa Forsigtighed derved anvendes, da den ene Lovgivningsmagt ikke indenfor sit eget Lovgivningsomraade er bunden ved den andens Love og de derfor heller ikke gjenfældigen kunne give nogen Forklaring om Meningen af hinandens Love eller gaae ud fra nogen saadan Forudsætning om denne Mening, som ved Fortolkningen kan være afgjørende, og desuden medfører den Omstændighed, at Rigsraadslovene tilbeels ere givne tillige for de forhen med Danmark forbundne Hertugdømmer eller i alt Fald for Hertugdømmet Slesvig, at de ikke altid have kunnet slutte sig udelukkende til den danske Lovgivning. Et Exempel paa den omhandlede Benyttelse er, at Lov om Pension for Embedsmænd under det forrige Monarchies Fællelsministerier af 24de Februar 1858 § 17³⁵⁾ bestyrker, at Spørgsmaal om Pension ogsaa for andre Em-

³¹⁾ Jfr. § 10 (S. 14-19).

³²⁾ Jfr. § 23 (S. 107-108).

³³⁾ Jfr. § 24 (S. 113-114).

³⁴⁾ Grundlovsbest. 29 Aug. 1855 § 2, hvor til Kongeriget særlige Angivelser henregnes blandt Andet: „den almindelige Lovgivning vedkommende borgerlige Forhold, Forbrydelser og Rettergang.“

³⁵⁾ Jfr. ogsaa Pensionslov for de danske Øer i Vestindien af 4 Decbr. 1863 § 19.

bedømænd maae kunne afgjøres af Domstolene, hvilket, uagtet en lignende Bestemmelse ikke forekommer i Pensionsloven af 5te Januar 1851, ogsaa følger deraf, at der haabes en lovbestemt Afgang til Pension og at altsaa Forbringen paa den Noget tilkommende Pension er en Ret³⁶⁾).

Kongen i Forening med Kongerigets Rigsdag eller Rigsraad kan give egne Love ogsaa for Island og de danske Øer i Vestindien³⁷⁾ og visse Arter af Kongerigets Love gjælde paa Island uden Udvibelse dertil, naar ingen Undtagelse gjøres³⁸⁾. Slige Love maa den særlige Lovgivningsmagt for bemeldte Øer tage i fornøden Betragtning, naar den til Øerne udvider med nærmere Bestemmelser Love, der ere udkomne for Kongeriget, eller giver egne Love for Øerne. Forsaavidt maae fra hine Love kunne hentes systematiske Fortolkningsgrunde for disse. Derimod tør man neppe gaae ud fra, at Kongen altid retteligen opfatter den sande Mening af hine af Kongerigets Lovgivningsmagt givne Love, og derfor kan man ikke for dem søge systematiske Fortolkningsgrunde i de fra Øernes særegne Lovgivningsmagt udgaaede Lovbestemmelser. Dog forsaavidt denne særegne Lovgivningsmagt har Myndighed til at forandre de af Rigsdagen eller Rigsraadet vedtagne Love, hvilket for en stor Deel gjælder om den særegne Lovgivningsmagt — Kongen og vedkommende Colonialraad i Forening — for de danske Øer i Vestindien, efter at Colonialloven af 27de November 1863 er traadt i Kraft, maae der i de af denne Lovgivningsmagt under Anordnings Navn givne Love kunne hentes Grunde til at afgjøre, hvorvidt hine Love endnu ere at anvende i deres oprindelige Betydning. For Kongerigets Lovgivning kunne systematiske Fortolkningsgrunde eller Analogi ikke søges i de for Island eller de danske Øer i Vestindien af Øernes særegne Lovgivningsmagt givne Love. Saaledes kunne Bestemmelserne om Morgengave i § 16 af Forordningen for Island af 25de Septem-

³⁶⁾ Jfr. § 149.

³⁷⁾ Jfr. § 23 C. 108 og § 24 C. 114.

³⁸⁾ Jfr. § 23 Anm. 34 (C. 105).

ber 1850 ikke indeholde nogen Grund for Afgjørelsen af, hvorvidt efter Kongerigets Love Ret til at give Morgengave er en Adelsrettighed, som er affødt ved Grundloven af 5te Juni 1849 § 97³⁰⁾). Heller ikke kan i Anordning for de danske Der i Vestindien af 6te September 1853 § 6 søges Beviis for, at umyndige og mindreaarige Personer, der erholde Bevilling til at udøve et Næringsbrug, blive derved myndige til at afslutte Contracter, som staae i Forbindelse med Næringsbruget⁴⁰⁾).

Et Tilfælde, hvori for samme Omraade Lovgivningsmagten kan siges at være forskjellig, er, naar i samme Land en vis Lovgivningsmagt afløses af en anden. Saaledes er den Lovgivningsmagt, som nu tilkommer Kongen i Forbindelse med Rigsdagen eller Rigsraadet, tidligere udøvet af Kongerne alene, og en lignende Overgang er paa Island i det Tidrum, de sammesteds gjældende Love ere givne, foregaaet, da Kongernes Enevoldsherredømme der indførtes. Men denne Forskjel kan ikke her komme i Betragtning, da de af den efterfølgende Lovgivningsmagt givne Love slutte sig til de ældre og i Forbindelse med disse udgjøre Landets samlede Lovgivning, i hvilken Enhed maa herske.

§ 94.

Nogle særegne Love.

Der er Spørgsmaal, om ikke nogle særegne Regler maae gjælde om Benyttelsen af visse Love til deri at søge systematiske Fortolkningsgrunde for den almindelige danske Lovgivning. Slige Love ere de militaire Love, Christian den Femtes Norffe Lov og Lovene for de med Kongeriget Danmark forhen forbundne Hertugdømmer.

1. Da Christian den Femtes i det tydske Sprog udgivne *ioner* Krigsartikelsbrev og Krigsretsinstruction for Landhæren af 9de

³⁰⁾ Jfr. Personretten § 48 Nr. 8 og Familieretten § 41 Anm. 8.

⁴⁰⁾ Jfr. Personretten § 27.

Marts 1683 ikke bære Spor af, at der ved deres Affattelse er taget Hensyn til den af samme Konge omtrent samtibigen givne og længe forud med stor Omhu udarbejdede Landslov, uagtet dertil var stor Anledning, og derfor ingen Tankeenhed imellem disse Love kan forudsættes, synes det rigtigst i intet Tilfælde at søge i anførte militaire Love nogen systematisk Fortolkningsgrund for Landsloven¹⁾. Dog ville de kunne benyttes til Oplysning af visse paa den Tid, de gaves, almindeligt herskende Retsbegreber. Foraaendst bestræber den 37te Krigsartikel, at den, som afslagde faldt Vidnesbyrd, skulde efter D. L. 1—13—9, der bestemmer, at han skal „straffes paa sine to Fingre“, miste disse Fingre, hvilket i ældre Tid var den almindelige Straf for Meened baade i Danmark²⁾ og Tydsland, men Lovgiveren har neppe ved Affattelsen af Landslovens Bestemmelse, der er tagen fra Christian den Tredies Goldingste Reces af 1558 Artikel 16, havt den 37te Krigsartikel, som gennem nogle tydske Krigsartikelsbreve synes at være kommen fra Carl den Femtes Criminallov Artikel 107³⁾, for Die, eller omvendt, og hvis der ingen Tankeforbindelse er imellem dem, kunne de ikke afgive systematiske Fortolkningsgrunde for hinanden. Det Samme synes at maatte siges angaaende den 22de Krigsartikel om Nødværge og Artikel 188 om Straffe i ulovbestemte Tilfælde. Endog i Henseende til Grændserne imellem den borgerlige og militaire Domsmagt ere Danske Lovs Bestemmelser i 1—2—9, 10 og 11 meget afvigende fra dem, som forekomme i Krigsartikelsbrevets § 192 og Krigsretsinstructionens § 10, hvilket, da dog derom eensformige Regler maatte synes aldeles nødvendige, end hyderligere viser, at der ikke er gjort Forsøg paa at tilvejebringe Enhed imellem den almindelige og den militaire Hovedlov.

¹⁾ Jfr. dog Ørsted i Jur. Tidsskr. 3. B. 2. H. S. 15-22.

²⁾ Jfr. Nyl. jur. Art. 7. B. S. 191-194.

³⁾ Jfr. Scheels Bemærkninger hen hørende til den danske Militairret S. 10-12.

Da de gjældende Hovedlove for Søværnet, Søkrigsartikelsbrev af 8de Januar 1752 og Krigsartikelsbrev for Landtjenesten ved Søetaten af 29de Juli 1756, udkom, havde Danste Lov bestaaet i Kraft og Anvendelse allerede i et langt Tidrum, og det kunde derfor formodes, at ved Affattelsen af hine dennes Forstrifter vare bleve tagne under Overveielse, men Sporene dertil ere kun faa og svage og derfor er Værbien af de Beviser, som man efter Reglerne for systematiske Fortolkningsgrunde søger i hine for Fortolkaelsen af den almindelige danske Lovgivning⁴⁾, som oftest meget tvivlsom og det forekommer mig rigtigst, at Benyttelsen, naar de nævnte sø-militaire Love ikke henvise til den almindelige Lovgivning⁵⁾ eller iøvrigt tydeligen have Hensyn til samme, indskrænkes paa samme Maade, som ovenfor er anført om Lovene for Landhæren. De Steder i Lovene for Søværnet, som man fornemmeligen har paaberaabt sig, have iøvrigt for en stor Deel taat deres Anvendelse for Fortolkningen, idet de vedkommende Spørgsmaal ere faldne bort ved nyere Love, jaasom om Godtgjørelse for Svie paa Grund af Legemsbestadigelse⁶⁾, om Straffen for Meened⁷⁾, om Findeløn for Hittegods⁸⁾ og om Proclama til Arvinger⁹⁾. Den Benyttelse, der endnu gjøres, angaaer især Straffen for Vigani¹⁰⁾ og Straffe i ulovbestemte Tilfælde¹¹⁾.

Ved de yngre militaire Love har der efter Gjenstandenes Bestaaffenhed ikke været synderlig Anledning til at tage Hensyn

⁴⁾ Jfr. det i Anm. 1 anførte Sted

⁵⁾ Jfr. Krigsart. Br. af 29 Juli 1756 § 777.

⁶⁾ Krigsart. Br. af 8 Jan. 1752 § 546, 29 Juli 1756 § 596, jfr. Frdg. 4 Decbr. 1833 § 28.

⁷⁾ Krigsart. Br. 1752 § 620, 1756 § 636, jfr. Frdg. 15 April 1840.

⁸⁾ Krigsart. Br. 1752 § 629, jfr. Plac. 28 Septbr. 1767, 8 Juni 1811 og 5 Decbr. 1812.

⁹⁾ Krigsart. Br. 1756 § 777, jfr. Frdg. 5 Juli 1822.

¹⁰⁾ Krigsart. Br. 1756 § 634, jfr. Algreen=Udsigtes Criminalret § 135.

¹¹⁾ Krigsart. Br. 1752 § 979, 1756 § 782.

til de borgerlige Love, dog ere nogle ældre Forskjelligheder imellem dem ubjævnede og Exempel paa en militair Lov, hvori den almindelige Forgivning paaberaabes, habes i Forordningen af 24de Mai 1793, hvor med Rette systematiske Fortolkningsgrunde kunne søges for Virkningen af Arrest paa Gods og Uffætning¹²⁾. Da for Fremtiden militaire Love maae gives ganske paa samme Maade som andre Love, kan det ikke omtvies, at Forgivningsmagten vil søge saavidt muligt at opnaae Overeensstemmelse imellem dem og den almindelige Forgivning, og de almindelige Regler om systematiske Fortolkningsgrunde ville da komme til Anvendelse imellem dem og denne indbyrdes.

2. Om Christian den Femtes Norske Lov¹³⁾ maae i omhandlede Henseende ganske de Regler gjælde, som ere anførte i foregaaende § 93 under Nr. 1. Den kan saaledes tjene til dels at oplyse den sande Mening af enkelte Artikler i Danske Lov, dels at udfinde Grundsætninger, der maae ansees fælles for Danske og Norske Lov, og dels at afgive Analogi for Tilfælde, hvorom i Danske Lov ikke gives Bestemmelser.

En særdeles Grund, som skulde berettigge til at benytte Norske Lov ved Fortolkningen af Danske Lov, har man troet at finde i Rescript af 19de August 1757, idet N. L. 2—22—1 deri skulde være paaberaabt som Fortolkningsgrund for D. L. 2—23—1¹⁴⁾. Men om Lovgiveren ogsaa i en authentisk Fortolkning for Danmark havde paaberaabt sig Norske Lov, kunde dette ligesaa lidt, som at han har benyttet Analogien af denne Lov for en Bestemmelse for Danmark¹⁵⁾, medføre, at Fortolkeren kunde gaae udenfor de almindelige Fortolkningsregler. Desuden har man uden Tvivl misforstaaet Rescriptet af 19de August 1757. Dette fortolker D. L. 2—23—1 saa:

¹²⁾ Jfr. Sjøel om Tilbageholdelsesretten S. 11-16.

¹³⁾ Jfr. Ørstedes Supplement 1. D. S. 15-23, Haandb. 1. B. S. 45-60.

¹⁴⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 46, Jur. Tidsskr. 3. B. 2. H. S. 3 Anm.

¹⁵⁾ Jfr. Frdg. 15 Juli 1791.

ledes, at der skal svares Tienste af Alt, hvad der faaes i Bondejord, og navnlig ogsaa af Hør og Hamp, uagtet disse Sædarter ikke nævnes i Loven¹⁶⁾, men denne Fortolkning støttes alene paa Udtrykkene i Danske Lov og to ældre Anordninger for Danmark, og naar derefter i Slutningen af Rescriptet tilføies: „at Lovens Intention har været den samme, som tydelig exprimeres i N. L. 2—22—1“, er dermed denne Artikel ikke benyttet som Fortolkningsgrund.

Exemplar paa Artikler i Norske Lov, der have faaet et saadant Tillæg, som kan antages at være tilføjet alene for at tydeliggjøre den øvrige fra Danske Lov i Norske Lov overførte Artikel, ere allerede anførte i § 48¹⁷⁾. Andre Artikler ere undergaaede anden Forandring, der ikke har haft saadant Tilmed, men dog kan oplyse Meningen. Saaledes bekræfter N. L. 1—3—4, hvorefter Retsferierne i Anledning af Søndag begynde Sanct Thomæ Dag, som, da Loven udkom, ikke var nogen Festsdag, at den Omstændighed, at Hellig-Trefongers-Dag er ved Forordningen af 26de October 1770 ophørt at være Festsdag, ikke har medført Forandring i den i D. L. og N. L. 1—3—4 bestemte Juleferie¹⁸⁾. At N. L. 1—4—8 og 9 have „Lørdomme“, medens D. L. 1—4—8 og 9 nævne „Provindsen“, taler for, at ved Provinds forståes en af de forrige Landskingskredse¹⁹⁾. N. L. 1—6—17 viser ved at bestemme Indstævning til Overhofretten, at det, hvorpaa den tilsvarende Artikel 19 i D. L. 1—6 gaaer ud, ikke kan være at tillade, at Sager om Rettens Fornægtelse og voldsom Tvang og Forurettelse maae ligesom de i Slutningen af den foregaaende Artikel nævnte Sager komme ind for Højesteret uden Hensyn til Værdien. N. L. 5—13—1 oplyser, at Udtrykket „fornævnte Termin“, der ogsaa forekommer i den tilsvarende D. L. 5—14—3, ikke kan sigte ubestemt til de i

¹⁶⁾ Jfr. Fæd. 8 Jan. 1810 § 1.

¹⁷⁾ See S. 227.

¹⁸⁾ Canc. Skriv. 16 Octbr. 1819, jfr. dog Canc. Skriv. 12 Juli 1817.

¹⁹⁾ Jfr. D. L. 5—3—28.

D. L. 5—14—1 nævnte Omslagsterminer, da saadanne ikke anføres i Norske Lov²⁰⁾.

Naar N. L. 5—8—7 har „fjerding Mål“ i Stedet for „Bymark“, som forekommer i D. L. 5—8—7, er dette vel ikke nogen Forklaring, der ligesvem kan følges i Danmark, men det viser dog Lovgiverens Ansættelse om, paa hvilken Weilængde der omtrent kan være tænkt.

Som Artikler i Norske Lov, der, uagtet Bestemmelserne i dem iøvrigt ikke kunne anvendes i Danmark, bestyrke Grundsætninger, som maae ansees jællede ogsaa for Danske Lov, kunne anføres²¹⁾ N. L. 3—12—2, der viser, at Hævd kan vindes paa offentlig Eiendom; 3—12—10 og 11, som opløse, at en tilføjet Skades Størrelse efter Omstændighederne kan blive at bestemme ved den Skadegjørendes Ed (juramentum minorationis); 5—3—11, hvori indeholdes Exempel paa, at den Indstævnte maa føre Beviis for sine Indsigelsers Rigtighed, og 5—10—2, der godtgjør, at Sagt paa anden Mands Grund ikke er betragtet som Tyveri. Naar N. L. 1—8—7 andet Led foreskriver, at enhver Vedkommende kan forlange Udskrift af de i Retten fremlagte Documenter, uden at Parterne kunne modsætte sig dette, maa denne Grundsætning ligeledes ansees overeensstemmende med Danske Lov²²⁾ og i Bestemmelsen indeholdes iøvrigt Intet, som kan være til Hinder for, at denne følges i Danmark. Heller ikke kan der være Tvivl om, at det ogsaa har Hjemmel i Danske Lov, at Enhver kan komme til Thinge, om han end ikke har nogen Sag der at forhandle²³⁾, saa at Bekræftelse derpaa ikke behøver at søges i N. L. 1—12—2.

²⁰⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugefr. f. 1863 S. 881-883.

²¹⁾ Jfr. om N. L. 5—5—1 ovenfor § 93 S. 562.

²²⁾ Jfr. D. L. 1—25—19, Conc. Skriv. 11 Juni 1831, Kjendelse i Jur. Ugefr. 8. Aarg. S. 1179-1184, Domme i Schlegels Samling af Højesteretsdomme 1. B. S. 128-130.

²³⁾ Jfr. D. L. 1—3—1, 1—12—1.

Analogist Anvendelse i Danmark vil ikke kunne stee af saadanne Bestemmelser i Norske Lov, som ere grundede i særegne Indretninger i Norge eller i den særegne Maade, hvorpaa visse Retsforhold der ere ordnede²⁴⁾. Heller ikke af Forstridter, som, om de end ikke ere fremkaldte ved særegne Forhold i Norge, dog ere i Strid med Grundsætningerne i Danske Lov, saasom naar det fastsættes i N. L. 1—17—10, at den, der tager nogen Fange bort med Vold udaf Fængsel eller fra Retten, ubetinget skal have forbrudt Fred og Boeslob; i N. L. 1—22—19, at den, hos hvem en Dom fuldbyrdes ved Retsens Middel, skal betale Kongens Sægt 3 Lod Sølv²⁵⁾; i N. L. 5—3—25, at den skal straffes, som kjober med frebløs Mand; i N. L. 6—9—12, at den, der ligger i Skov eller Skjul og ikke kan gjøre Rede for at have der noget ærligt Grinde, skal straffes paa Livet, eller med evigt Fængsel og Arbeide eller i andre Maader; i N. L. 6—13—22, at hvo som med Vold bortfører nogen Mand's Hustru, Enke eller Datter, skal miste sit Liv, og at, dersom Noget løber bort med en Egetmand's Hustru med hendes Villie, bør begge miste Livet; i N. L. 6—17—43, at Barn under 14 Aar skal for Tyveri straffes med Riis, hvoraf synes at maatte følge, at almindelig Tyvstraf skulde anvendes paa den, der var over 14 Aar gammel.

For flere andre Tilfælde, hvorom Regler savnes i Danske Lov, forekomme i Norske Lov Bestemmelser, der hverken kunne ansees grundede i særegne Forhold i Norge eller at staae i en bestemt Strid med Danske Lovs Grundsætninger. Af disse Bestemmelser maatte en analogist Anvendelse kunne stee i Danmark under de almindelige Betingelser for denne Anvendelse²⁶⁾.

²⁴⁾ Jfr. § 93 S. 561-562.

²⁵⁾ Ophævet ved Plac. 31 Octbr. 1800. Bestemmelsen har dog været anvendt paa de danske Øer i Vestindien, Canc. Skriv. 31 Decbr. 1819.

²⁶⁾ Anvendelsen falder dog i nogle Tilfælde bort paa Grund af nyere Love for Danmark.

Om disse Betingelser ere tilstede, maa undersøges paa de vedkommende Steder i Systemet. Saadanne Bestemmelser ere: N. L. 5—2—90 om hvad den skal tilsvare, som besidder en Arv, der ikke med Rette tilkommer ham²⁷⁾; N. L. 5—3—51 om Ophævelse af Sameie i Ting, der ikke uden Skade kunne deles; N. L. 5—8—7 i Slutningen, at Forfærdelserne om den, som med laant eller leiet Hest rider længere end vedtaget²⁸⁾, ogsaa skulle anvendes, naar Nogen tager fri Skibsfærd over det sædvanlige Skifte; N. L. 5—8—11, 12 og 13 om den, der tager anden Mand's Fæ paa Foder; N. L. 6—7—8, som sætter Klæders Sønderrielse ved Siden af almindelige tørre Hug; N. L. 6—7—10, at den, der af vred Hu styrter anden Mand i Vandet, skal ligesom for de i den foregaaende Artikel 9 nævnte Legemsbeskadigelser²⁹⁾ bøde halv Mandebod, trende Gange 9 Lod Sølv³⁰⁾; N. L. 6—10—2 tredje Led om Hund, som gjør Skade; N. L. 6—10—5 sidste Led om Skade, der tilføies Fæ derved, at det bides, stanges eller slaas af anden Mand's Fæ, dog uden at dræbes; N. L. 6—12—3, at den, som imod sin Villie begaaer Drab og af Frygt for Sagens Udfald undviger, efter Omstændighederne kan faae Leidebrev.

At Bestemmelser, som indeholdes i Danske Lov, ikke ere optagne i Norske Lov, kan i intet Tilfælde berettige til at ansee dem ophævede. Dette forstaaer sig især af sig selv, naar Grunden til Udelabelsen kan søges i bestaaende Forstjælligheder i de to Riger, saasom med Hensyn til D. L. 5—9—6, 5—13 og 6—14—4, eller kan være hidført ved tilfældige Omstændigheder, t. Ex. 5—10—2, 3 og 56, som kunne være forbigaaede, forbi det hele Capitel 5—10 ikke er overført i Norske Lov, men maa ogsaa antages, om Bestemmelsen end var af en saa uheldig Bestaffenhed, at dette kunde have foranlediget Forbi-

²⁷⁾ Jfr. Frdg. 11 Septbr. 1839 § 3.

²⁸⁾ Jfr. D. L. 5—8—7.

²⁹⁾ Jfr. D. L. 6—7—9.

³⁰⁾ Analogien bortfalder ved Frdg. 4 Octbr. 1833, idet denne har ophævet D. L. 6—7—9.

gaaelsen, hvilket er blevet antaget i Henseende til den sidste Deel af D. L. 1—4—5 fra Ordene: „Og gjælder samme Kald og Varsel“ o. s. v.³¹⁾.

3. Da Lovgivningen i de Hertugdømmer, som indtil Afslutningen af Fredstractaten af 30te October 1864 have været forbundne med Kongeriget Danmark, har et ganske andet Grundlag end Lovgivningen i Kongeriget, kunne, uagtet de under de uindskrænkede Konger udfomne Love ere givne af den samme Statsherfær, systematiske Fortolkningsgrunde kun med stor Indskrænkning søges i den ene Lovgivning for den anden og navnlig kunne Grundsætninger fra den ene aldrig ved Fortolkning overføres eller nogen analogisk Anvendelse af den enes Bestemmelser stee paa den andens Omraade³²⁾. Vel kunne Grundsætninger, som ere forkyndte i Love for Hertugdømmerne, have Gyldighed ogsaa i Kongeriget, men Grunden maa da være, at de ere overensstemmende med de danske Love eller gjælde her i Medfør af den videnskabelige Rets Regler, og den Omstændighed, at de ere udtalte i hine Love, faaer saaledes ingensomhelst Indflydelse³³⁾. Langt mindre kunne Love for Hertugdømmerne komme i nogen Betragtning som Grund for, at nogen for Kongeriget givne Lovbestemmelse skulde ansees ophævet. Den systematiske Benyttelse, der kan finde Sted af det ene Lands ved Fortolkningen af det andet Lands Love, indskrænker sig dertil, at den enkelte Lovs Mening kan opklares ved Hjælp af Love for det andet Land, naar det kan opklares, at Lovgivningsmagten har lagt an paa at bevirke Overensstemmelse imellem dem, da i saa Fald den til saadan Benyttelse fornødne Tankeforbindelse er tilstede, men ellers ikke. At sliq Overensstemmelse i enkelte Tilfælde har været tilfiktet,

³¹⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 58-59, Bangs og Larsens Process 1. D. § 8, men især J. Nellesmanns Forelæsninger over den ordn. civile Process § 10.

³²⁾ Jfr. Canc. Skriv. 28 Decbr. 1847.

³³⁾ Jfr. dog Ørstedes Eunomia 1. D. S. 273, Haandb. 6. B. S. 487-488 og Jur. Tidsskr. 3. B. 2. S. S. 23.

sees t. Gr. af Indledningen til Forordningen af 3die Juni 1746³⁴⁾ og Forordningen af 24de Januar 1844 § 15³⁵⁾.

En Lov for Hertugdømmerne, som man især har troet at kunne paaberaabe sig ved Fortolkningen af Love for Kongeriget, er Forordningen for Hertugdømmet Slesvig af 29de Januar 1770, der authentistisk fortolker det i 3ydske Lovs 1ste Bog Capitel 46 forekomme Udtiyl „Albers Tid“ saaledes, at der ved ei blyr forstaaes 30 Aar eller nogen anden ordentlig Præscriptionstid, men præscriptio immemorialis eller en Tid, der er længere, end den mennefskelige Grindring rækker, saa at ingen Deriismidler have om Tilstandens Begyndelse. Da nu det nævnte Sted i 3ydske Lov maa ansees som Kilde til D. L. 5—10—13 og i denne Artikel Intet indeholdes, der modfiger den i den authentistiske Fortolkning givne Forklaring, mener man, at Udtiyllet „Albers Tid“ i D. L. 5—10—13 maa have den derved tilfsienbegivne Betydning³⁶⁾. Men Forordningen for Slesvig har som Lov ingen Bægt i Kongeriget, og da den heller ikke kan afgjøre den virkelige Mening i 3ydske Lov, bliver den hverken Fortolkningsemiddel for Kilden til D. L. 5—10—13 eller for denne Artikel selv. Derimod kommer den virkelige Betydning i 3ydske Lov, hvad enten denne findes at stemme med Forklaringen eller ikke, i Betragtning som en historisk Fortolkningsgrund for D. L. 5—10—13.

³⁴⁾ Jfr. § 81 Nr. 5 (S. 490-491).

³⁵⁾ Jfr. ogsaa om Frdg. f. Hertugd. 21 Juni 1771 og Plac. 6 Martz 1772, der svare til Frdg. f. Kongeriget af 13 Juni 1771 og Plac. 27 Febr. 1772, 1rstedes Haandb. 2. B. S. 280-283 Anm., Familieretten § 75 Anm. 14; om Frdg. f. Hertugd. 4 Juli 1800, der svarer til Frdg. f. Kongeriget af 23 Mai 1800, 1rstedes Haandb. 2. B. S. 129, og jfr. fremdeles Anm. til Resol. 4 April 1832, Canc. Skriv. 14 Decbr. 1841, Just. M. Skriv. 26 Novbr. 1849. Ved Plac. 14 Septbr. 1798 er en Lov for Hertugdømmerne, nemlig Frdg. 22 April 1772 § 5, bleven ubbidet til Kongeriget.

³⁶⁾ Artf. f. Retsvid. 6. D. S. 359-360, Jur. Tidsskr. 3. B. 2. S. S. 22-23, Grams Formueret 1. D. § 56.

De Love, der have været fælleds for Kongeriget og et eller flere af Hertugdømmerne, komme som Love for Kongeriget i Betragtning paa sædvanlig Maade ved Fortolkningen. Ved deres egen Fortolkning kan undertiden den i Hertugdømmerne kundgjorte tydske Text af Lovene give Oplysning om deres Mening. Exempel herpaa afgiver Indfødsretsloven af 15de Januar 1776 § 8³⁷).

Andet Affnit.

Fortolkning paa Grund af Mangler i Lovene.

§ 95.

Overfigt.

Forfaavidt Lovene indeholde tydelige og fuldstændige Bestemmelser for Retsforholdene og der ikke er Strid imellem disse Bestemmelser, ville nærmere Regler for Fortolkningen ikke behøves. Saadanne blive derimod nødvendige, naar der findes Mangler i Lovene. Man kan stjelne imellem Fortolkning af den enkelte Lov og af Lovene betragtede som et Hele. De Mangler i den enkelte Lov, der kunne blive at hæve ved Fortolkning, ere: at Tilfjendegivelsen er ubestemt, eller efterlader Tvivl om Lovregelens Egenkab, eller er urigtig med Hensyn til Lovbestemmelsens Omfang, eller indeholder en Lovregel ikkun som Forudsætning, uden at den er udtalt. Mangler i Lovene betragtede som et Hele bestaae i Modsigelser og Ufuldstændighed.

§ 96.

Ubestemte Tilfjendegivelser.

Ubestemt kan Tilfjendegivelsen kaldes, naar en nærmere Bestemmelse af selve Udtrykkenes Betydning er nødvendig til

³⁷) See Personretten § 33 S. 227-229.

Lovens Anvendelse. En saadan Ubestemthed er tilstede, naar Tilkjenbegivelsen enten i og for sig er ufuldstændig eller er tvetydig.

I og for sig ufuldstændig er Tilkjenbegivelsen, naar den ikke indeholder nogen anvendelig Regel, førend den faaer det fornødne Tillæg. Saaledes fastsættes det ikke, hvilken Følge det skal have, at Sag ikke efter D. L. 1—14—1 anlægges i rette Tid, eller at de i D. L. 4—1—1, 4—2—2, 4—6—1 og 4—7—1 nævnte Contracter ikke ere oprettebe striftligt, eller at Bitterlighedsvidner ikke ere benyttede efter D. L. 4—5—9, 5—1—7 og 5—3—3, eller at Gjældsbreve, lydende paa aarlig Rente, ikke overeensstemmende med D. L. 5—14—1 ere stillebe til Omflagsterminerne. Heller ikke bestemmes i D. L. 1—13—22, fra hvilket Tidspunct Fristen af et Aar skal regnes. Vigesaa lidt kan man af D. L. 3—16—8 see, hvad Virkning det skal have, naar Ægteskab indgaaes imod det i Artifelen indeholdte Forbud. D. L. 5—2—70 giver ingen fuldstændig Regel om fuldstændigt Slegsfreddbarns Arv, naar det har ægte Sønstenende af begge Kjøen til Medarvinger¹⁾. Udtrykkene i D. L. 5—3—38: „at staae Vast og Vraast med hinanden“, tilkjendegive vel, at Eieren og den, som nødtvungen har bittet med Fjenden, skulle dele Tabet, men lade det uafgjort, hvorledes Fordelingen skal stee. Efter D. L. 5—14—49 og 50 maa det have Virkning, at Kjøbmanden eller Haandværksmanden fremkommer i rette Tid med sin Regning, om end Skyldneren benægter dens Rigtighed, men det angives ikke, hvori denne Virkning skal bestaae²⁾.

Tvetydig er Tilkjenbegivelsen, naar den kan have flere Betydninger. Saadan Tvetydighed kan ligge enten i Udtrykkene eller i Sætningsbannelsen. I første Fald kan Grunden være, at Udtrykkene kunne modtage enten forskjellige Betydninger eller en videre og en snævrere Betydning. Undertiden kunne Udtrykkene vel endog findes at være urigtige.

¹⁾ Bansteligheeden falder bort ved Loven om Arv 29 Decbr. 1857 § 1.

²⁾ Sfr. Frdg. 1 Juni 1832 § 8.

Mottagelige for forskjellige Betydninger ere t. Ex. Udtrykkene i D. L. 1—13—16 „ei ansees“³⁾, i D. L. 1—23—11 „som selv haver at gjælde af“⁴⁾, i D. L. 4—1—35 „lade det fare uden Forhindring“⁵⁾, i D. L. 5—1—10 „derom eens er“⁶⁾, i Lov om Rentefoden af 6te April 1855 § 3 „hjemlet ved Lovgivningen“⁷⁾ og flere enkelte Udtryk, saasom „Husbond“⁸⁾, „Hævd“⁹⁾ og „Maade“¹⁰⁾.

³⁾ Jfr. § 89 Nr. 2 (S. 538), Bangs og Larsens Proces 1. D. § 76.

⁴⁾ Jfr. Familieretten § 148 S. 697-699.

⁵⁾ Jfr. Grams Særet S. 54.

⁶⁾ Jfr. § 90 Nr. 6 S. 548-549.

⁷⁾ Det fastsættes, at Debitor, naar han ikke i rette Tid betaler sin Gjæld, skal fra den Dag, han lovligen søges, „svare 1 Procent høiere Rente end den, der er hjemlet ved Lovgivningen eller ved Overenskomst mellem Parterne eller ved den blandt Kjøbmænd stedsfindende Skik og Brug“. Om denne Bestemmelse haves toende Fortolkninger, den ene af Landsoverretssædesfor Kramer i Jur. Ugestr. f. 1855 S. 465-472, den anden af Professor Gram i hans Formueret 2. D. 1. B. § 41 S. 264-271. I Resultatet ere de ikke meget forskjellige men desto mere i Beviiðførelsen. De ere begge enige i, at de Ord: „hjemlet ved Lovgivningen“ ikke kunne betegne den almindelige Erstatningsrente (Forhalingsrente, Morarente), som i enkelte Tilfælde er hjemlet, saasom for Regelgjæld, hvilket uden Tvivl er rigtigt, jfr. Domme i Jur. Ugestr. f. 1856 S. 51-52, 315-317. Den førstnævnte mener, at der sigtes til den hidtil (d: indtil Loven udkom) gjældende almindelige Rentefod 4 Procent. Foraaavidt herved Ordet „Lovgivningen“ skulde betegne den indtil da bestaaende men nu ikke længere gjældende Lovgivning, forkaſtes dette med Rette i det andet Fortolkningsforsøg. Imidlertid maatte man dog heller antage, at et enkelt Udtryk var brugt paa bemeldte mindre nøiagtige Maade — hvis dette overhovedet har været førstnævnte Forfatters Mening — end i den Grad gjøre Volds paa Lovens Ord, som stæer i Grams Formueret. Denne Forfatter formener, at Loven bestemmer Erstatningsrenten for 3 Tilfælde: hvor den Rente, der skal svares, sørend Forhaling med Gjældens Betaling indtræder, er hjemlet enten ved Loven, eller ved fri Overenskomst, eller ved Etablene blandt Kjøbmænd, og at det første Tilfælde angaaer Ublaan i faste Eiendomme. Om dette Tilfælde vil der saalebes i den ovenfor anførte Sætning

En videre og en snevrere Betydning kunne modtage Udtryk som: „Riget¹⁾), Landet²⁾), Øvrighed³⁾), Forældre og

af Loven være givet en egen Regel, som kun angaaer dette Tilfælde. Men dette er aldeles uantageligt, da der efter den anførte Sætning tilføies: „Dette skal ogsaa anvendes med Hensyn til Laan i faste Eienbomme“. Bansteligheberne ved Fortolkningen ere fremskaldte netop derved, at man er gaaet ud fra, at Loven omtaler tre forskellige Tilfælde, medens den efter min Mening kun giver en tredobbelst Maalestok for Erstatningsrenter og overlader til Creditor at vælge den Maalestok, der passer paa hans Tilfælde. Uagtet Fortolkningslæren maa indskrænke sig til at opløse de Sætninger, som den fremstiller, ved Exempler og ikke kan gaae ind i udtømmende Fortolkninger af de tvivlsomme Lovbestemmelser, hvilket maa overlades til de vedkommende Steder i Systemet, hvor disse Bestemmelser skulle fremstilles i deres fuldstændige Sammenhæng, skal jeg dog her korteligen angive, hvorledes den omhandlede Forfættelse i Renteloven efter min Mening kan fortolkes paa en ganske simpel Maade saaledes, at alle Bansteligheber falde bort. Den Tilstand, der i Henseende til Erstatningsrenter bestod, da Loven udkom, var den, at i Erstatningsrenter gaves, affect fra saa Undtagelsestilfælde, 4 Procent, som ifølge Frdg. af 5 Jan. 1813 § 21 og Plac. 22 Novbr. 1820 § 2 var den højeste Rente, der i Almindelighed kunde betinges af ubestaaende Penge. Om jeg altsaa end havde betinget mig fulde 4 Procent af ublaante Penge, medens de lovligen henstode hos Skyldneren, fik jeg dog ikke mere i Erstatningsrente, hvis han til rette Tid ubleev med Betalingen og jeg maatte sagsøge ham, men 4 Procent kunde fordres i Erstatningsrente ogsaa da, naar Gjælden ikke var rentebærende eller der af den svaredes en ringere Rente end 4 Procent. Man kunde uden Tvivl meget vel udtrykke sig saaledes, at Erstatningsrenten var den almindelige Rente, der „var hjemlet ved Lovgivningen“, uagtet man, naar man vilde udtrykke sig meget nøagtigen, burde sige, at Renten var den højeste, som efter den almindelige Lovregel kunde betinges. Den almindelige lovbestemte Rente var nemlig ikke 4 Procent, men en Rente indtil 4 Procent, disse indbefatte. Hensigten med Loven af 6 April 1855 § 3 har nu kjendeligen baade ifølge Lovens Indhold og de Motiver, som gives, været, at Erstatningsrenten skulde være 1 Procent mere end tidligere, men en nærmere Bestemmelse er bleven anseet fornøden, forsaavidt en højere end den almindelige Rente hjemledes ved Overenskomst eller Handelsbrug.

Børn¹⁴⁾, Umhyndige og Værger¹⁵⁾, Tjenestefolk¹⁶⁾, Fattige¹⁷⁾,
Arbejdere¹⁸⁾, Gave¹⁹⁾, Brug²⁰⁾, Pant²¹⁾, „saadanne Bestillin-

Den almindelige Rente er fremdeles 4 Procent ifølge Lovens § 1, dog skal saadan Rentefod for Fremtiden ikke være gjældende uden for Laan i faste Eiendomme, hvorimod Rentefoden ellers skal være fri. Den Rente, „der er hjemlet ved Lovgivningen“, er altsaa, i det mindste ordentligvis, 4 Procent, og i Erstatningsrente kan i alle Tilfælde, hvad enten der handles om Laan i faste Eiendomme eller om anden Gjæld, fordres 1 Procent mere. Den i Lovgivningen hjemlede Rente er saaledes i begge Tilfælde Maalestokken for Erstatningen. At Udtrykkene antages at omfatte Gjæld, der ikke er sikret ved Pant i faste Eiendomme, er ogsaa nødvendigt paa Grund af den følgende Sætning: „Dette skal ogsaa anvendes med Hensyn til Laan i faste Eiendomme“, da denne Sætning vilde blive meningsløs, hvis der umiddelbart foran allerede var givet en egen Regel netop om Laan i faste Eiendomme. Man indvender vel, at den i Lovens § 1 nævnte Rente 4 Procent ikke kan siges at være hjemlet ved Lovgivningen uden for Ublaar i faste Eiendomme, men hertil kan svares, dels at den betragtet gjerne kan være benyttet som Maalestok for Erstatningsrenten ogsaa for andet Tilgodehavende og dels at en Rente af 4 Procent virkelig ved Lovgivningen er hjemlet ogsaa for saadant Tilgodehavende, uagtet det er tilladt at betinge sig ogsaa en højere Rente. Man kan gjerne indbringe, at Udtrykkene, naar de skulle omfatte alt Slags Tilgodehavende, ikke ere ganske nøiagtige, men dette blive de ikke, om de end indskrænkes til Laan i faste Eiendomme, da den for slige Laan ved Lovgivningen hjemlede Rente ikke er 4 Procent, men indtil 4 Procent, og Unøiagtigheden kan desuden saa meget mindre komme i Betragtning, som den givne Forklaring forordres af den efters følgende Sætning i Loven, fuldstændigen selvbestgjør Lovbestemmelsens Næmhed og fjerner de langt større Vansteligheeder, som en anden Fortolkning medfører. Er en Gjæld ikke rentebærende eller skal der af samme svares en ringere Rente end 4 Procent, kan der ifølge den givne Forklaring fordres i Erstatningsrente 5 Procent. Skal Erstatningsrenten for slig Gjæld fastsættes ubelukkende efter den følgende Bestemmelse til 1 Procent højere Rente end den, der er hjemlet ved Overenskomst, kan den ikke blive mere end 1 Procent eller 1 Procent over den contractmæssige. Dette Resultat forstaaes vel, forbi det er urimeligt, ikke stemmer med Regjeringens Udkast til Loven og Forhandlingerne i Folkethinget vise, at man ikke har villet

ger"²²), „bedslige Sager"²³) og flere²⁴). I saadanne Tilfælde bliver Fortolkningen vel en videre eller en snævrere (in-

formindste Creditors Ret (Grams Formueret 2. D. 1. B. S. 270), men man bør dog helst søge at undgaae en Fortolkning, som er imod Lovens Ord.

Er af et Laan i en fast Eiendom ved lodlig Overeenskomst betinget højere Rente end 4 Procent, saasom efter Decret 4 Juli 1818 § 22 og Lov 6 April 1855 § 2, synes det baade efter Lovens Ord og Lovens Grunde at være aldeles klart, at Erstatningsrenten bliver 1 Procent højere end den betingede. Dette benægtes af Gram (S. 269), som paaberaaber sig, at Decretiens § 22 er forbleven uberørt af Rentelovens §§ 1 og 3, idet den indeholder en Undtagelse fra den ældre almindelige Regel om Rentefoden, og at Bevilling til at tage højere Rente end 4 Procent maa som en Undtagelseslov fortolkes strengt. Men Rigtigheden af denne Bevisførelse kan ikke indrømmes. Bankdecretiens § 22 indeholder vistnok en Undtagelse fra den ældre almindelige Regel om Rentefoden og vedbliver derfor at være en Undtagelse ogsaa fra Loven af 6 April 1855 § 1, der nu indeholder den almindelige Regel om Rentefoden (jfr. ovenfor § 56 Nr. 1 S. 262-264), men den indeholder aldeles ingen Undtagelse fra nogen Regel om Erstatningsrente. Herom er en almindelig Regel først givet ved Loven af 1855 § 3. Har Banken af et Laan i en fast Eiendom betinget sig en Rente af 5 eller 6 Procent, da er denne Rente hjemlet baade ved „Lovgivning“ og „Overeenskomst“ og Banken har utvivlsomt Loven for sig, naar den i Erstatningsrente fordrer 1 Procent mere, altsaa henholdsvis 6 eller 7 Procent. Er en højere Rente end 4 Procent vedtagen i Genhold til en Bevilling, er det dog ikke efter denne, som iøvrigt ikke er nogen Lov, at Erstatningsrente fordrer, og dens Fortolkning kommer saaledes slet ikke i Betragtning. Erstatningsrenten begjæres efter Rentelovens § 3 og denne giver Creditor Ret til at faae 1 Procent mere, end der i Gjældsforholdet har været hjemlet ved Lovgivning (Rentelovens § 2) og Overeenskomst. Det Samme maa gjælde, naar 5 Procent i Rente for Gjæld med Pant i en fast Eiendom er vedtaget ved Begjærlighed, der i rette Tid paatales, jfr. Just. M. Skriv. 21 Aug. 1855.

Kjøbmænd kunne i Erstatningsrente af deres Tilgodehavende i Handelsmellembærende fordrer 1 Procent mere, end der i Forholdet har været hjemlet ved „Overeenskomst“ eller „ved Skik og Brug“

terpretatio latior eller angustior), men holder sig dog indenfor de Grændser, som Udtrykkene betegne, og er saaledes aldeles forskjellig fra den udvidende eller indskrænkende Fortolkning.

Urigtige Udtryk²⁵⁾, der maae behandles som tvetydige, forekomme i den nu ophævede Artikel 6 af D. L. 6—11,

(6 Procent), altsaa i alle Tilfælde 7 Procent, men mere, dersom af saadant Tilgodehavende er svaret høiere Rente end 6 Procent.

En høiere Erstatningsrente end den, Rentelovens § 3 hjemler, kan erholdes, ei alene naar dette undtagelsesviis er bestemt i Lovgivningen (D. L. 4—6—8, Plac. 3 Juni 1818 § 3, Fædg. 18 Mai 1825 § 45, 7 April 1843 § 4, jfr. Just. M. Skriv. 15 Octbr. 1862 i Dep. Tid. f. 1863 S. 752), men ogsaa naar den, forsaavidt Rentesjoden er fri, er vedtagen af Parterne, eller i saadanne Forhold forebres under en Retssag og ei modsiges, jfr. Jur. Ugefr. f. 1855 S. 471.

²⁴⁾ Jfr. D. L. 5—4—14, 15, 18 og 19, 6—5—5 og 7—10.

²⁵⁾ D. L. 3—13—1, 5—5—1 og 2.

¹⁰⁾ Jfr. D. L. 6—11—2 og 3.

¹¹⁾ Jfr. D. L. 1—4—9, 10, 12, 13, 1—10—1, 3—17—4, 5—2—4, 5—3—1, 5—14—29, Fædg. 3 Juni 1796 § 16.

¹²⁾ Jfr. D. L. 6—13—13 og 24.

¹³⁾ Jfr. t. Gr. D. L. 1—2—14 og 24.

¹⁴⁾ Jfr. D. L. 3—16—9 § 1, 1—13—16, 5—2—19, 6—5—1—3.

¹⁵⁾ Jfr. D. L. 3—17.

¹⁶⁾ Jfr. D. L. 3—19, 5—14—37.

¹⁷⁾ Jfr. D. L. 5—4—15 og 16.

¹⁸⁾ Jfr. D. L. 6—1—1.

¹⁹⁾ Jfr. D. L. 5—4.

²⁰⁾ Jfr. D. L. 5—5—2.

²¹⁾ Jfr. Fædg. 19 Decbr. 1794 § 6.

²²⁾ Jfr. D. L. 1—2—21.

²³⁾ Jfr. D. L. 1—13—16.

²⁴⁾ Jfr. Riegers Grundlag S. 323—325 og 346—348.

²⁵⁾ Naar i Fædg. for Danmark af 20 Jan. 1797 siges, at en Begelobligation holdes i Kraft ved at paaklages, førend den „er forfalden“, maa Meningen være, at den skulde paaklages, førend den var forældet, jfr. Fædg. 26 Novbr. 1731, uagtet Udtrykket forfalden brugt om et Gjælds-brev ellers betegner, at Betalings-tiden er kommen. Dette faaer ingen Anvendelse længere, da den særegne Forældelse af Begelobligationer er ophævet ved Fædg. 3 Decbr. 1828 § 13 Lit. a.

hvor ved en Feiltagelse er kommet til at staae: „den anden haver Mistanke til hannem“, i Stedet for: han har Mistanke til den anden. Naar det i Forordningen af 15de Mai 1834 § 3 Nr. 3 og Forordningen af 8de Marts 1843 § 4 Nr. 3 forudsættes, at en Person kan være „sat under Curatel“, hvilket ikke er kjendt i vor Lovgivning, er Forudsætningen vel urigtig, men Udtrykkene selv give ikke Anledning til nogen Vansteligheid.

Exempler paa Love, som ere tvetydige paa Grund af Sætningsdannelsen, ere allerede anførte i § 88.

At Tilfjendbegivelsen i en Lov ikke har den fornødne Bestemthed, erkjendes ved en logisk Betragtning af Tilfjendbegivelsens Indhold, og der kan saaledes ikke blive nogen Tvivl om Mangelen Tilværelse. Da den Retregel, som skal ligge i Tilfjendbegivelsen, ikke kan dannes, førend Mangelen er hævet, er dennes Fjernelse nødvendig og denne Nødvendighed medfører, at man maa lade sig nøie med mindre sikke Fortolkningsgrunde, naar bedre ikke findes.

Ere Udtrykkene i en Lov tvetydige, bør den altid sammenholdes med andre Lovbestemmelser, hvis saadanne gives, hvori de samme eller de modsatte Udtryk forekomme. Naar der saaledes spørges om, hvad der forstås ved „ærligt Sted“ i D. L. 1—21—18, bør der sees hen til Betydningen af Ordene ærlig og uærlig i D. L. 1—13—19, 1—24—14, 15 og 44, 3—7—1, 3—16—14 § 9, 3—16—16 § 6, 4—3—1, 6—13—16, 6—21—2, 7 og 8. Iøvrigt bør en Tilfjendbegivelses Ubestemthed søges fjernet ved alle de Fortolkningsmidler, som i det enkelte Tilfælde maatte frembyde sig. Til Lovens Grunde og Lovgivningens Grundsætninger kan der ved den omhandlede Mangel tages det Hensyn, at af flere Betydninger, som Udtrykkene tilstede, den kan vælges, der følger af Lovens Grunde eller bedst stemmer overens med disse Grunde og Lovgivningens Grundsætninger. Naar det saaledes i D. L. 3—16—16 § 2 siges om den skyldige Mand, at „saa skal han dog ikke beholde den anden, efterdi hun vidste, at han tilforn var trolovet“, maae de forstaaede Udtryk, for at de ikke skulle komme i Strid med den tilføjede Grund, forstås paa den Maade,

at Forbindelsen imellem de Paagjældende slet ikke maa blive bestaaende ²⁶). Endog sandsynlige Grunde til Lovbestemmelsen maae kunne komme i Betragtning, naar Viisshed om Grundene ikke kan faaes, og endeligen kunne, dersom andre Fortolkningsgrunde, som maae ansees afgjørende, ikke havees, politiske Fortolkningsgrunde benyttes ²⁷).

§ 97.

Tvivel om Lovregulens Egenkab.

Skal en Lov ikke være almindelig men være indskrænket til en vis Kreds, maa det tilkjendegives i samme og der kan saaledes ikke letteligen blive Spørgsmaal om at udfinde dette ved Fortolkning. Derimod kan der vel undertiden være Tvivel, om en i en particulair eller speciel Lov givne Regel skal ansees som almindelig, men herom henvises til et andet Sted ¹).

Om en Lov skal betragtes som singulair eller ikke, maa efter det om en saadan Lov givne Begreb ²) uledes af dens Indholds Bestaaenhed og Forhold til Lovgivningens Grundsatninger i Forbindelse med Lovens Grunde.

Vigtigere er det at afgjøre, om en Lovbestemmelse er ufravigelig eller declaratorisk ³). Dette maa først bedømmes efter de Forholds Bestaaenhed, som Loven angaaer, da de declaratoriske Regler efter deres Begreb ere indskrænkede til private Retsforhold ⁴). Dernæst maa sees paa Lovens Indhold og Forhold til andre Love. Saaledes vise saavel Udtrykkene i D. L. 5—14—1 („skulle“) som Forholdet til Artikel 2, der fremtræder som en Undtagelse, at hiin første Artikel indeholder

²⁶) Jfr. Familieretten § 21 S. 77-81.

²⁷) Jfr. § 89 Nr. 1 Litt. c og § 92 (S. 536 og 558-559).

¹) See § 48 (S. 215-226).

²) Jfr. § 50 (S. 231-233).

³) Jfr. § 49 (S. 230-231).

⁴) Jfr. Lov om Krigsstat af 21 Martz 1864 § 1.

en ufravigelig Regel⁵⁾), og de ubetingede Regler i D. L. 5—2—19 og 20 tale for, at Ægtefæller ikke have en aldeles fri Raadighed til at vedtage et andet Formuesforhold end Fællesskab. Dersom det hverken efter Lovens Udtryk eller efter Sammenhæng i Lovgivningen kan afgjøres, om en Bestemmelse er ufravigelig eller declaratorisk, maae dens Grunde komme i Betragtning. Maae disse søges i nogen Interesse for det Almindelige, bliver Bestemmelsen ufravigelig, saasom flere Forfattere om Fæsteforholdet. Ellers kan Bestemmelsen antages at være declaratorisk, da der ikke kan være Formodning for nogen ufornudden Indskrænkning i den naturlige Frihed⁶⁾. Dette gjælder med Hensyn til D. L. 5—7—1, 2, 3, 5 og 6, 5—8—1, 8, 10, 11 og 14.

§ 98.

Den indskrænkende og den udvidende Fortolkning.

Uagtet en Lov maatte indeholde en bestemt og anvendelig Regel, er det dog muligt, at Udtrykkene ikke svare til den Tanke, som Lovgiveren har villet udtrykke, men omfatte Mere eller Mindre end tilsigtet. Forholdet er her et andet, end naar Udtrykkene ere ubestemte. Denne Mangel indsees paa logisk Wei, der er saaledes ingen Tvivl om samme og dens Afhjælpning er nødvendig for Lovens Anvendelse. Har derimod Loven en bestemt og anvendelig Regel, er der ingen indvortes Nødvendighed i at antage nogen Mangel ved samme, Tilværelsen af en saadan kan derfor ei heller erkjendes ved en logisk Betragtning og Kundskab om den, hvilken maa søges udenfra, kan letteligen blive usikker, da det nærmeste og naturligste Erkjendelsesmiddel for Tanken, Udtrykkenes Betydning, forsage os, netop fordi vi antage, at Udtrykkene ikke svare til Tanken. Kan dette imidlertid bringes til Bished og det saaledes erkjendes, at Udtrykkene ere urigtige, maa Fortolkeren

⁵⁾ Jfr. § 90 Nr. 6 S. 548.

⁶⁾ Jfr. § 89 Nr. 3 (S. 539-540).

være berettiget til at rette dem overeensstemmende med Tanken, da de kun ere et Middel, hvorved denne skal tilfjendbegives. Men Formodningen maa i alle Tilfælde være for, at Lovgiveren har sagt netop hvad han mente.

Efter som Udtrykkene antages at omfatte flere eller færre Tilfælde eller overhovedet Mere eller Mindre, end der er sigtet til, bliver Fortolkningen indskrænkende (*interpretatio restrictiva*) eller udvidende (*interpretatio extensiva*).

Da Udtrykkene ikke kunne erklæres for urigtige, med mindre det maa ansees vist, at de ikke svare til Tanken, ubelukkig Benyttelse af de Fortolkningsgrunde, der ikke kunne give saadan Visshed. Dertil høre for det første de politiske Fortolkningsgrunde¹⁾, da man ved at forandre de bestemte Udtryk efter Resultatets Værd ikke bliver staaende ved at berigtige Udtrykkene efter Tanken, men gaaer over til at rette selve Tanken og herved overstrider Fortolkningens Grænse. Dernæst kan Lovgrunden ikke benyttes paa den Maade, at Lovens Udtryk søges bragte i fuldstændig Overeensstemmelse med dem, da Omstændighederne ofte medføre, at Lovregelens Omfang ikke kan svare til Lovens Grunde²⁾. Endvidere kunne de af Lovene ved Hjælp af Analogi eller paa anden Maade uledte Grundsætninger, der ikke høre til det ved Lovene tilfjendbegivne Indhold, ikke komme videre i Betragtning end selve de Love, hvoraf de ere uddragne. Er den Lov, som skal fortolkes, uoverensstemmende med slige Grundsætninger, men dog ikke i Strid med selve Lovene, indeholder den vel en anomalisk Bestemmelse, men det er ikke Fortolkerens Sag at hæve Anomalier. Heraf følger ogsaa, at en Analogi ikke kan være afgjørende som Grund for en indskrænkende eller udvidende Fortolkning³⁾.

A. Indskrænkende Fortolkning⁴⁾. En saadan kan finde Sted:

¹⁾ Jfr. § 92 (S. 558-559).

²⁾ Jfr. § 89 S. 535.

³⁾ See Exempel i Familieretten § 93 (S. 452-453).

⁴⁾ Jfr. Ørstedes Haanbb. 1. B. S. 436-450.

1. paa Grund af den indre Sammenhæng i Lovgivningen, naaroven, forstaaet i det fulde Omfang, som Udtrykkene tilkjendegive, vil komme i Modsigelse med nogen anden Bestemmelse i samme eller i en anden samtidigen gjældende Lov⁵⁾. Saaledes t. Ex. maa enten D. L. 1—23—11 indskrænkes til den Enke, der har opnaaet en Alder af 25 Aar, eller den paafølgende Artikel 12 indskrænkes saaledes, at den ikke omfatter Enke. Paa samme Maade maa enten D. L. 3—17—8 eller 3—17—14 indskrænkes⁶⁾. At D. L. 5—1—6 om Fragaaelse af Gaand og Segl ikke kan indbefatte det Tilfælde, at der er ført Beviis for Underkristens Egtthed, følger af D. L. 1—14—3. Regelen i D. L. 5—2—19 om Voets lige Deling imellem den efterlevende Egtfælle og de fælleds Børn kan ikke anvendes, naar den førstafdøde Egtfælle har efterladt sig Særkuldobørn, da disses Ret til Arv efter Fader eller Moder ikke kan udelukkes ved den Omstændighed, at der ere fælleds Børn og efterlevende Egtfælle⁷⁾. At Slutningsbestemmelsen i D. L. 5—2—70 ikke vil i enhver Henseende sætte kuldøst Slegfredsbarn i Klasse med ægte Børn, sees af den foregaaende Deel af samme Artikel. Den Bestemmelse i Forordningen af 10de Juli 1795 § 19, at i alle civile Sager, forsaavidt ingen Undtagelse er gjort, skal prøves Forlig, kan ikke omfatte det Tilfælde, at den, imod hvem Noget vil gjøre en Fordring gjældende, ikke har Bopæl her i Riget, da imod ham ikke kan benyttes den Fremgangsmaade, som foreskrives i Forordningens §§ 35—37⁸⁾. Udtrykkene i Forordningen af 4de October 1833 § 10, at de Anordninger, som for visse grove Mord have fastsat piintlige Dødsstraffe, skulle „være ophævede“, og i § 31, at D. L. 6—5—2 og 3 ere „aldeles ophævede“, maae ind-

⁵⁾ Kommer oveni i Modsigelse med en yngre Lov, kan den være ganske eller tildeels ophævet ved denne, men ingen indskrænkende Fortolking kommer til Anvendelse.

⁶⁾ Jfr. Personretten § 28 S. 195—201.

⁷⁾ Jfr. D. L. 5—2—28, 70 og 72.

⁸⁾ Jfr. dog Kjenbelse i Jur. Ugestr. f. 1864 S. 511—512.

stræktes saaledes, at bemeldte Anordninger og Lovartikler kun ansees ophævede, forsaavidt den i samme indeholdte Straf angaaer, da de igrigt bekræftes ved Forordningens §§ 10 og 22. Naar det i Lov af 3die Januar 1851 § 17 siges, at denne Lov træder i Stedet for de tidligere Bestemmelser om Pressens Brug, kan dette dog ikke gjælde om Grundloven af 5te Juni 1849 § 91°). Som herhen hørende Exempler kunne ogsaa anføres alle de Love, der, den almindelige Regel i dem uagtet, dog lade ældre Undtagelser bestaae^{1 o}).

2. Af Hensyn til Lovens Grunde. a. Fra disse maa man kunne slutte til den virkelige Tanke og derefter rette Ord- bethydingen, naar Loven, forstaaet bogstaveligen, vil komme i Modsigelse med de erkjendte Grunde til samme. Derfor bør en Lov, der er givet til Gavn for Nogen, forklæres saaledes, at slige Tilfælde ansees udelukkede, i hvilke den vilde blive ham til Skade. Saaledes t. Ex. bør D. L. 5—3—31 antages ikke at udelukke den Bedragne fra at faae en større Erstatning, end i Slutningen af Artiklen er bestemt, naar han oplyser, at han ellers ikke bliver skadesløs. Ligeledes vilde Straffelovene komme i Modsigelse med deres Grunde, hvis de bleve anvendte, uagtet Gjerningen var foretagen uden Tilregnelighed. Det Samme gjælder, hvis man for Dvaskalveri vilde straffe den, som uden at være Læge havde ydet Hjælp til en Syg i et Nødtilfælde, hvor Hjælp af en Læge ikke kunde faaes. Fremdeles medfører Regelen, at der, naar skjærpet Straf er fastsat for noget Tilfælde, som ellers hører under nogen almindeligere Straffelov, bør dømmes efter denne, hvis den efter Omstændighederne leder til den større Straf, hvilket for flere Tilfælde særligen er forefrevet^{1 1}).

b. Uagtet det har sine Betænkeligheder at gaae videre i Benyttelsen af Lovens Grunde til Indskrænkning af dens Ord-

^o) Jfr. Personretten § 90 S. 460.

^o) Jfr. § 56 Nr. 1 S. 262-265.

^{1 1}) Jfr. Jrdg. 24 Juli 1822 § 3, Plac. 24 Decbr. 1823 § 4, Jrdg. 1 Juni 1822 § 4, 4 Octbr. 1833 § 21.

bethdning, synes man dog at maatte være berettiget dertil, naar Lovens Grunde aldeles ikke passe paa en vis under Ordene indbefattet Klasse af Tilfælde, bedømt efter dennes almindelige Egenstaber, saa at Lovens Anvendelse paa den vilde blive ganske overflødig for Lovens Niemed, idet Opnaaelsen af dette i ingen Henseende kan lide derved, at disse Tilfælde udelukkes fra Lovens Anvendelse. De antages da at ligge udenfor Lovens Tanke. Naar saaledes D. L. 5—3—11 fastsætter Straf for den, der til Nogen sælger eller pantsætter det, som han forud har pantsat til nogen Anden, maa Hensigten være at forhindre Debragerier og derfor maa Straffen falde bort, naar Kjøberen eller den, hvem Tingen pantsættes, underrettes om den ældre Pantsætning. Paa samme Maade maa Straf falde bort for det saakaldte Røbdthveri og for Overtrædelse af mange Politiforfrister i Røbdtilfælde. Ligeledes synes Straf for Hffespil efter Forordningen af 6te October 1753 at kunne blive uanvendelig, naar det spilles i en Familierejs om en reen Ubethdelighed¹²⁾. Den i Forordningen af 11te April 1840 § 10 bestemte skjærpede Straf for Skippere eller Styrmand, der paa en tyvagtig eller undersundig Maade tilvende sig noget af det deres Varetagt eller Tilhyn betroede Gods, maa, de almindelige Udtryk uagtet, indskrænkes til Forvandstning af det Gods, som er betroet dem i bemeldte deres Stilling, da der ikke er mindste Grund til, at de for Forvandstning af anden Mands Gods i Almindelighed skulle straffes haardere end Andre, fordi de ere Skippere eller Styrmand¹³⁾. Den i Forordningen af 28de Juli 1841 § 1 indeholdte Bestemmelse, at „alle de hidtil ubestebte Forstrivninger“, der angaae Pant i Løsøre, skulle for at holdes i Kraft thinglæses inden 12 Uger fra Anordningens Dato, kan ikke have Hensyn til Panteforstrivninger, som allerede vare thinglæste, da en fornøyet Thinglæsning af dem vilde være hensigtsløs¹⁴⁾.

¹²⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 5. B. S. 300.

¹³⁾ Jfr. Coll. Tid. f. 1840 S. 411.

¹⁴⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugestr. 8. Aarg. S. 474-477.

Derimod kan en indskrænkende Fortolkning ikke hjemles derved, at Lovens Grunde ikke i deres fulde Styrke passe paa nogen under Ordlyden indbefattet Klasse af Tilfælde, eller falde bort, ganske eller tildeels, i det enkelte Tilfælde, dette behømt efter sine særlige Omstændigheder; thi for at forhindre Lovens Omgaaen og udelukke Vilkaarlighed i dens Anvendelse, er det ofte nødvendigt at give almindelige Regler, uagtet det indsees, at under dem ere indbefattede saadanne Tilfælde som de anførte¹⁵⁾. Disse ligge altsaa ikke udenfor Lovens Tanke. Saaledes kunne Pantebreve ikke af den Grund udelukkes fra Bestemmelsen i D. L. 5—14—4 om Gjældsbreves Forældelse, at Grundene til denne ere mindre anvendelige paa Pantebreve end paa andre Gjældsbreve. Heller ikke kan Straffen for Lyffespil i Forordningen af 6te October 1753 falde bort, fordi de Spillende maatte være saa rige, at der ikke kan være Anledning til at befrygte de fordærvelige Følger af Spillet, som Loven skal forhindre. Uagtet Straffen i Forordningen af 11te April 1840 § 12 for Indbrud i beboet Sted om Natten er grundet i den Fare, som Beboernes Person bliver udsat for, er Straffen dog anvendelig ogsaa i det Tilfælde, at efter Omstændighederne ingen saadan Fare kan antages at have været tilstede.

B. Udvidende Fortolkning¹⁶⁾. En Udvidelse af en Lovs Ordbetydning maa kunne tilstedes:

1. paa Grund af den indre Sammenhæng i Lovgivningen, en, naar Loven ellers vil komme i Modsigelse med nogen anden Lovbestemmelse. Saaledes medfører D. L. 5—4—5, at Børns Udbjærningspligt efter D. L. 5—2—61 ikke ubetinget har beroet paa Faderens Optegnelse¹⁷⁾, og af D. L. 6—13—18 om forsøgt Voldtægt følger, at Artikel 16 maa være anvendelig, ogsaa naar en gift Kone voldtages.

¹⁵⁾ Jfr. § 89 Nr. 1 Lit. c (S. 535).

¹⁶⁾ Jfr. Erstedes Haandb. 1. B. S. 373-374 og 408. Reglerne S. 400-402 maae antages at angaae analogisk Anvendelse, jfr. S. 408-409.

¹⁷⁾ Jfr. Frbg. 21 Mai 1845 § 10.

2. Af Hensyn til Lovens Grunde og det i tvende Tilfælde. a. For det første naar Loven, forstaaet i den Indskrænkning, som Ordene tilkjendegive, kommer i Modsigelse med Grundene, idet dens Siemod uden en Udvidelse af Ordbetydningen ikke kan opnaaes. Saaledes maa Forordningen af 18de December 1767 ville fra Dødsstraf undtage saavel det fulde byrde af Livslede begaaede Drab som Forsøg paa denne Forbrydelse, og Grundloven af 5te Juni 1849 § 89 maa forstaaes paa den Maade, at den, som ikke kan ernære sig eller Sine, kan, om end Forsørgelsen paaligger nogen Anden, faae Hjælp af det Offentlige, saafremt denne Andens Forpligtelse ikke bliver opfyldt.

b. Dernæst maa en Udvidelse af en Løvs Ordbetydning kunne finde Sted ifølge dens Grunde, naar disse sammenholdte med Indholdet godtgjøre, at Loven sigter til et almindeligt Begreb, uagtet den kun indeholder en enkelt eller visse særlige Anvendelser af dette Begreb. Dette er fornemmeligen Tilfældet, naar Loven enten har en Indklædning, der ikke staaer i nogen som helst Forbindelse med Grundene og derfor maa antages blot at være tilføjet for at gjøre Regelen's Anvendelse mere anstuelig, eller tilkjendegiver et Begreb gennem Exempler. Saaledes bruges i mange Love Udtrykkene „Vi" og „Os" om Kongen, uagtet Regelen maa være ligesaa anvendelig paa tilkommende Konger¹⁸⁾, og mangfoldige Love ere affattede blot med Hensyn til Personer af Mandkjønnet, uagtet de maae gjælde ligesaa meget om Fruentimmer¹⁹⁾. D. L. 6—6—16 maa angaae Bevist i Almindelighed for at have paa den Tid, en Misgjerning er begaaet, opholdt sig paa et andet Sted, end hvor Forbrydelsen er udøvet (probatio alibi), om Paagjældende end ikke har været i Forsamling eller andet saadant Sted, som nævnes i Artikelens Slutning. Den Ed, der efter D. L.

¹⁸⁾ Saa som i Frdg. 11 April 1840 §§ 8 og 65, 8 Juli 1840 §§ 21 og 22 i den originale Føttert.

¹⁹⁾ Jfr. t. Ex. D. L. 1—2—3, 12, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26 og 27.

6—8—3 skal aflægges af den, som bringer luffet Cartel, viser, at Straffskylden maa afhænge deraf, om Paagjældende er meddeelt i Forbrudelsen, og at det ikke kan være afgjørende, om Udforbringelsen bringes i aabent eller luffet Brev. Regelen i D. L. 6—11—3 maa være lige anvendelig, hvad enten Begivenheden foregaaer „i Skoven“ eller andensteds. Heller ikke kan det efter D. L. 6—12—4 komme an paa, om Høerfaren er i Seng, naar han dog træffes i Gjerningen. Undtagelsen i D. L. 5—8—10 maa ved sine Exempler have Hensyn til Ulykkestilsælde i Almindelighed, og Exemplerne i D. L. 5—14—4 maa betegne enhver Handling, som indeholder enten en Erkjendelse af Gjælden fra Skyldnerens Side eller et Paafrav af Creditor. Naar Loven nævner baade et Begreb og Exempler henhørende under dette Begreb, bliver det ikke nogen udbidende Fortolkning, at flere Exempler tilføies, saasom naar D. L. 1—13—16 ansees anvendelig ogsaa paa Forældre og D. L. 1—13—19 paa andre Forbrudere end de nævnte, naar de dog ere forbundne for nogen „uærlig Sag“.

Ved at see hen til hvad Lovens Grunde følgerigtigt maatte medføre, kan ligesaa lidt nogen udbidende som nogen indskrænkende Fortolkning hjemles, da man derved ikke indskrænker sig til at berigtige Udtrykkene efter Tanken, men søger at forbedre Loven ved at rette selve Tanken. Saaledes kunne Reglerne for udbidende Fortolkning ikke indeholde Hjemmel for, at D. L. 3—17—10 anvendes paa Horesøn, eller at D. L. 5—2—88 ansees anvendelig paa al forsætlig Skade, naar Størrelsen ikke paa sædvanlig Maade kan oplyses, eller at D. L. 5—14—4 antages at omfatte ogsaa Gjæld, der ikke grunder sig paa Gjælds brev, eller at Forordningen af 9de Februar 1798 angaaer andre Documenter end Gjælds breve og andre Indsigelser end saadanne, som støtte sig paa Betaling. Skulle Lovens Bestemmelser anvendes paa anførte Tilfælde, bliver det en analog Anvendelse.

Med Hensyn til visse Slags Love er det undertiden blevet hittret, at de ikke kunne være Gjenstand for udbidende Fortolkning, hvilket navnlig kan stude gjælde om Privilegier og andre

Love, som gjøre Undtagelser fra de almindelige Regler, samt om Straffelovene²⁰⁾). Denne Mening synes væsentligen at være foranlediget derved, at man under udvidende Fortolkning har indbefattet den analogiske Anvendelse. Indskrænkes den til udvidende Fortolkning, maa den ganske forkastes, da der i visse Loves Bestaafenhed ikke kan indeholdes Grund til at ophøje Udtrykket over Tanken.

§ 99.

Forudsætningsfortolkningen og Mod sætningsfortolkningen.

En Lov kan, ibet den udtaler en vis Regel, tillige forudsætte en anden Regel, der ligesom hiin var indbefattet i Lovgiverens Tanke, men ikke er udtalt. Det er altsaa kun indirecte, at den er tilfjebegiven. Den forudsatte Regel kan være af en dobbelt Bestaafenhed. Enten kan den være en saadan, hvoraf den udtalte Regel er en Følge, eller den kan staae i Mod sætning til den udtalte Regel. Derefter benævnes Fortolkningen enten Forudsætningsfortolkning eller Mod sætningsfortolkning, uagtet i begge Tilfælde den Regel, der udtales af Loven, ligger i denne som en Forudsætning. Disse Fortolkninger have det tilfælles med den udvidende Fortolkning, at de af Loven udtale Mere, end der ligger i Udtrykkene, og at dette Mere dog er indbefattet i Tanken. De henføres derfor undertiden under den udvidende Fortolkning, hvilket navnlig gælder om Mod sætningsfortolkningen, som da er bleven benævnet den indirect udvidende Fortolkning¹⁾). Men foruden at den udvidende Fortolkning derved ophører at danne en nøiagtig Mod sætning til den indskrænkende Fortolkning og at staae under de samme Fortolkningsregler som denne, er den ogsaa deri forskjellig fra Forudsætnings- og Mod sætningsfortolkningen, at den udvider den i Tilfjebegivelsen indeholdte Regels Omfang overensstemmende med Tanken, medens der-

²⁰⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 154-160, 394-395 og 419-429.

¹⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 374-375.

imod Forudsætnings- og Mudsætningsfortolkningerne tilføie en ny Regel, der ligger udenfor Tilfjendegivelsen.

1. Forudsætningsfortolkningen²⁾. Betingelse for, or, at der fra et Lovbud kan sluttes til en anden forudsat Regel, hvoraf hiint er en Følge, er, at den udtalte Bestemmelse nødvendigviis maa gaae ud fra slig Forudsætning, idet den ellers vilde være henfigtsløs eller urigtig. Saaledes maa det forudsættes i D. L. 1—9—13, at en Part kan blive bunden ved Procuratorens Handlinger, om denne end ved dem overskrider sin Fuldmagt, da Parten ellers ikke kunde komme til at lide Skade ved dem; i D. L. 3—12—3, at en Selveierbonde har Ret til at hugge i sin Gaards Skove, da der ellers ikke kunde gives Bestemmelser om, at han forhugger dem til Upligt; i D. L. 5—14—36, at en „Forlover“ ikke kan forbre, at Hovedstyldneren skal søges, førend man holder sig til ham, da i andet Fald Creditor ikke kunde have Ret til at undlade at søge Betaling i Hovedstyldnerens Bo, forbi han har Forlover og vil blive ved ham; i Instruction for Høiesteret af 7de December 1771 § 30, at fremmed Ret i visse Tilfælde kan komme i Betragtning ved vore Domstole ved Sagernes Afgjørelse, da det ellers ikke kunde være fornødent i nogen Sag at ophøse fremmede Rigers Love; i Forordningen af 20de Januar 1797, at en Sags Paatale maa ansees lovligent iærksat, naar Klage er indgivet til Forligelsescommissionen³⁾, da dette siges at følge af sig selv med Hensyn til en Vexelobligation; i Placaten af 21de Juli 1815 § 7 og i Placaten af 7de April 1819, at analogist Anvendelse af Straffelove er tilladelig, da slig Anvendelse i visse Tilfælde siges at følge af sig selv eller af rigtig Lovfortolkning; i Placaten af 10de April 1841 § 4, at i Almindelighed den, som har Kundskab om, at en Person er sat ud af Raadighebd af sit Gods, ikke kan hentskyde sig under, at derom ikke er steet nogen Kundgjørelse til Thinge, da denne

²⁾ Jfr. Drstebs Haandb 1. B. S. 370-371 og 398-400.

³⁾ Jfr. Frdg. 9 Martz 1813 § 1, Domme i Schlegels Samling af Høiesteretsdomme 3. B. S. 244-246.

Sætning ellers ikke for de i Placaten omtalte Tilfælde kunde følge af sig selv; i Forordningen af 28de Juli 1841 § 1, at contractmæssigt Underpant i Løsøre skal thinglyses ved Pantfætterens personlige Værnething, da der ellers ikke kan være Grund til, at Pantfættelsen, naar han flytter til en anden Retsreds, skal thinglyses i denne.

En blot Mulighed eller Sandsynlighed for, at en Lovbestemmelse er bygget paa en vis anden Retsregel som Forudsætning, er ikke her tilstrækkelig, da der i saa Fald ikke høves Visshed for, at slig Retsregel var indbefattet i Lovgiverens Tanke. Desuagtet kan Retsregelen gjerne være rigtig, men dette maa da godtgjøres paa anden Maade. Saaledes kan man ikke af D. L. 1—9—13 slutte, at en Part er bunden ved sin Sagsførers Handlinger paa en anden Maade end efter de almindelige Regler for Fuldmagt, eftersom den Bestemmelse, der gives, ikke gaaer videre end D. L. 3—19—2 om Fuldmagt i Almindelighed. Heller ikke kan af den Forfærd i Placaten af 28de Marts 1800 § 2, at den Bestjaalne, naar den Tilstalte ikke vil erkjende Villigheden af den Priis, som hiin har sat paa de stjaalne Koster, der ei ere komne tilstede, med Ed bør stadfæste, at den opgivne Værdi er fastsat efter Samvittighed og bedste Skjønnende, ulede, at Lovgiveren er gaaet ud fra en vis Fortolkning af D. L. 5—2—88¹⁾); thi bemeldte Forfærd kan ligesaa vel være en nh, som den kan være en Anvendelse af en alt bestaaende Regel. Ligesaa lidt ligger i Placaten af 21de Juli 1815 § 7, at Embedsmænds Fuldmægtige i Almindelighed skulle straffes i Analogi af de Love, der sætte Straf for Embedsmændenes egne Handlinger²⁾); thi Betingelserne for den analogiske Anvendelse kunne være tilstede i eet Tilfælde men mangle i et andet, og den nødvendige Forudsætning i Placatens § 7 gaaer ikke videre, end at Embedsmænds Fuldmægtige kunne straffes i Analogi af bemeldte Love. Endnu misligere vilde det være, om man vilde antage,

¹⁾ Jfr. dog Ørstedes Haandb. 1. B. S. 399.

²⁾ Jfr. dog Ørstedes Haandb. 1. B. S. 400.

at Loven om Haandværks- og Fabrikdrift m. v. af 29de December 1857 § 8 skulde indeholde den nødvendige Forudsætning, at den Ret, som tilkom Spindrullerede, de militaire Haandværkere med Flere til uden Borgerkab eller Bevilling at udøve visse Næringsbrug, skulde ved denne Lov være ophævet⁶⁾.

I mangfoldige Tilfælde er i Lovene udtalt en vis Forudsætning, hvorfra de gaae ud, saasom i Forordningen af 10de Juli 1795 § 19 Lit. b, at Processens Omkostninger ikke finde Sted i Dødsboer og Fallit- eller Ophudsboer; i Forordningen af 8de Mai 1829 § 14, at uægte Børns Stilling bliver at bedømme efter Moderens; i Anordning af 7de November 1832 § 13 og Forordningerne af 22de November 1837 § 1 og 21de Mai 1845 § 16, at i Almindelighed Formuesskæbsskab finder Sted imellem Ægtefolk; i Forordningen af 28 Juli 1841 § 1, at Gyldigheden af en Pantsætning, der ikke i rette Tid er thinglæst, indtræder dog, naar Underpant i Løssøre undtages, ved Thinglæsningen og regnes fra denne. Slige Tilfælde høre ikke herhen, da selve den Retsregel, der benyttes som Forudsætning, er udtalt i Loven. Er Tilfjendegivelsen fuldstændig og nøiagtig, behøves heller ingen videre Fortolkning til Erkjendelse af Retsregelen, og dennes Virksomhed er den samme, enten den er tilfjendegiven paa anførte eller paa anden Maade. Ikkun ligger i en Retsregel, som er Forudsætning for en anden, at hiin allerede er bestaaende Ret. Er den Tilfjendegivelse, der indeholder en Forudsætning, ikke fuldstændig og nøiagtig, kan dens sande Mening vel blive at ubfinde ved Fortolkning, men hvilke Regler derved komme til Anvendelse, vil beroe paa Mangelens Bestaaenhet. Naar det saaledes i Forordningen af 11te April 1840 § 72 bestemmes, at hvis Forsærdigelse af falske Penge er foregaaet i Udlandet, „saaledes at Ingen som Hovedmand derfor kan drages til Undgjældelse efter de danske Love“, skal den, der her i Riget besørger Affætningen, straffes, som om han havde forsærdiget Pengene, maa det, da Til-

⁶⁾ Jfr. Personretten § 96.

kjendegivelsen er ubestemt, først afgjøres, hvori Forudsætningen bestaaer, førend den videre kan benyttes⁷⁾.

2. Mod sætningssfortolkningen (den antithetiske Fortolkning, *argumentum e contrario*). Denne Benævnelse bruger man, naar man af en Lovbestemmelse, der paa en vis Maade er begrænset, uleder, at udenfor denne Grænse skal en anden Regel gjælde (*inclusio unius est exclusio alterius*). En saadan Slutning kan paa ingen Maade gjøres, fordi en Lovbestemmelse kun angaaer et enkelt Tilfælde eller en Deel af et vist Begreb, eller fordi Udtrykkene iøvrigt angive en Begrænsning. Dette er end ikke til Hinder for, at ganske den samme Regel, som gives, skal gjælde ogsaa udenfor Begrænsningen, saasom med Hensyn til D. L. 6—11—3; og forsaavidt ingen uvidende Fortolkning hjemles, bliver det dog ofte uvist, om de Tilfælde, der ligge udenfor Grænsen, have været indbefattede i Lovgiverens Tanke eller ikke, og i saa Fald kan man heller ikke af Lovbestemmelsen ulede nogen Erkjendelse for, at i disse Tilfælde en anden Regel skal anvendes. En blot Sandsynlighed for, at dette har været Meningen, er ikke nok, og en stor Forsigtighed i at gjøre sliig Slutning fra Bestemmelser i Christian den Femtes Lovbog bliver saa meget mere nødvendig paa Grund af denne Lovs casuistiske Form. Saaledes kan man ikke see af D. L. 1—23—12, om en Persons Evne til at forbinde sig skal bedømmes efter danske Love eller ikke, naar en anden Contract end Forlørte eller Hægtelse for Nogen er indgaaet udenlands⁸⁾. Heller ikke kan man ved en simpel Mod sætning ulede af D. L. 1—24—9, at Varn under 15 Aar ikke skal erstatte den Skade, som det paafører Nogen ved Uagtsomhed⁹⁾. Det er vistnok urigtigt, naar man fra de Love, der bekræfte Sædvaner, har villet slutte, at andre Sædvaner ikke skulle have Retskraft¹⁰⁾, eller i det i D. L. 3—13—1 inde-

⁷⁾ Jfr. § 79 Nr. 4 S. 458-459.

⁸⁾ Jfr. § 74 Nr. 2 S. 386.

⁹⁾ Dette kan derimod vel uledes af Artiklen i Forbindelse med historiske Fortolkningsgrunde, jfr. Beronretten § 12.

¹⁰⁾ Jfr. § 37 S. 162-162.

holdte Forbud imod Fremleie har villet søge Beviis for, at Fremleie i Almindelighed skulde være tilladelig. D. L. 5—8—12 afgiver heller ikke i og for sig nogen Erkjendelse for nogen vis Regel angaaende Fremleie. Forordningen af 12te Marts 1790 indeholder intet Beviis for, om det er nødvendigt, at en Panthaver, for at faae Panteret tillige for Renterne, skal betinge sig dette. Ligesaa lidt kan man af Valgloven af 16de Juni 1849 § 2 ulede, at kun den, der ved Dom er funden skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling, er udelukket fra at ansees som uberøgtet¹¹⁾.

For at en Lovbestemmelse skal kunne siges at give en anden Regel for de udelukkede Tilfælde, er det nødvendigt, at dens Begrændsning er af den Bestaaffenhed, at deri indeholdes den bestemte Tanke, at udenfor Grænsen en anden Regel skal gjælde. Dette er Tilfældet, naar Lovbestemmelsen tilfjendbegiver sig som en Undtagelse, da dette nødvendigtviis forudsætter en Regel, hvorfra den er Undtagelse (*exceptio in casibus non exceptis firmat regulam*). I andre Tilfælde kan den omhandlede Slutning kun gøres, naar Grunden til den i Loven forekommende Begrændsning netop maa være at betegne, at den er en saadan Betingelse for Lovregelen, at denne ikke skal gjælde udenfor Begrændsningen.

Det Resultat, som udkommer, er kun, at den givne Regel ikke skal anvendes paa de udelukkede Tilfælde og at altsaa forsaavidt om dem skal gjælde en anden Regel. Da imidlertid denne kun bestaaer i en Benægtelse af den givne Regel¹²⁾, er det uvist, om der for de uomtalte Tilfælde fremkommer nogen Regel, som har den fornødne Bestemthed for ligefrem at anvendes, men i andet Fald maa den nærmere Bestemmelse søges paa anden Maade. Naar saaledes Lovbestemmelsen er en Undtagelse, seer man vel hvad Regelen er, men ikke om denne Regel har flere Undtagelser. Af D. L. 6—4—6 kan man vel

¹¹⁾ Jfr. Personretten § 64 Nr. 2.

¹²⁾ Af Bestemmelsen udfindes den contradictorisk modsatte Regel, men ikke contrarium.

slutte, at den, som nødt og trungen tager Tjeneste hos Fjenden og tjener imod Kongen, ikke skal straffes saaleeds, som i Artikelen bestemmes, men man kan ikke af denne ulede, om han skal være straffri. Heller ikke afgiver Lov om Pressens Brug af 3die Januar 1851 § 5 i og for sig nogen Regel for, at den, der ved Trykken raader til paa anden Maade end med Vold at virke til en Forandring i Rigets Forfatning, skal være fri for Straf.

Som Exempler kunne anføres: Efter D. L. 1—9—14 er Ingen, som vil lade sin Trætte udføre ved sin Børge, Frænde eller Tjener, forpligtet til at bruge Procurator, altsaa maa det være Regel, at man ellers skal bruge Procurator, men det er uafgjort, om Regelen har andre Undtagelser, saasom med Hensyn til Hustruen, jfr. D. L. 1—9—6. Da efter D. L. 1—13—16 til villige Vidner henføres Personer, der ere „lige saa nær besvogrede“ med Parten som de nævnte Slægtninge, kunne fjernere Beslægtede og Besvogrede ikke i og for sig ansees som villige Vidner. Naar efter D. L. 4—5—9 Viilbrev thinglæses strax efter dets Datum, „da gaaer saadan Gjæld for al anden, som paa Skibet hæfte kan“, følgerigen kan Viilbrevet ikke have lige Virkning, naar Thinglæsningen forsømmes. Af D. L. 5—1—2 kan man slutte, at det ei kan være Regel, at Contracter, der indgaaes af dem, som ikke ere myndige, skulle holdes, men det bliver uvist, om der ikke gives Tilfælde, hvori ogsaa flige Contracter skulle holdes. Da efter D. L. 5—3—3 den, som eier frit Fordegods, maa det sælge, „endog han det ikke lovbødet haver“, kan saadan Regel ikke gjælde om ufrit Fordegods, men man kan ikke af denne Artikel ulede, om ufrit Fordegods i alle eller kun i nogle Tilfælde skal lovbødes, førend det sælges. Efter D. L. 5—3—28 kunne Skjøder, naar de ikke vedbørligen ere thinglæste, „ikke gjælde imod lovlig thinglæste Breve, Indsørfeler eller anden lovlig Afkomst, endog de for dem ere daterede“, altsaa maae Skjøder, som vedbørligen ere thinglæste, kunne gjælde imod lovlig thinglæste Afkomster, naar de før disse ere daterede, det vil sige, de gjælde da fra deres Udstedelsesdag endog imod

de før dem thinglyste Abkomster. Forordningen af 13de September 1737 befaler, at Forordningen om Ligs Begravelse af 7de November 1682 skal efterleves, efterdi den angaaer Politien og derfor ifølge Lovens Fortale staaer ved Magt, skjøndt den er udgaaet før Lovens Publication. Herved erkjendes det at være Regel, at de Love, som ere ældre end Lovbogens Rundgjørelse og ikke angaae Politivæsenet, ikke staae ved Magt¹³⁾, men det er ikke derved afgjort, om der gives andre Undtagelser. Da ifølge Forordningen af 10de April 1833 § 4 Parterne kunne „fremdeles som hidtil udenfor de Tilfælde, hvori inquisitorisk Behandling finder Sted, selv eller ved dertil berettigede Personer overvære hele Vidnesførselen“, o. s. v., kunne de ikke have en lige Ret, hvor inquisitorisk Behandling finder Sted. Efter Grundloven af 5te Juni 1849 § 19 giver Kongens Underskrift under de Lovgivning og Regjeringen vedkommende Beslutninger disse Gyldighed, „naar den er ledsaget af en Ministers Underskrift“, hvoraf følger, at Kongens Underskrift under slige Beslutninger ikke kan give dem Gyldighed, naar den ei er ledsaget af en Ministers Underskrift. Paa lige Maade kan man af samme Grundlovs § 32 udlede, at Kongen ikke fra de Love, som, da Grundloven udkom, vare gjældende, kan meddele uden saadanne Bevillinger og Undtagelser, „som ifølge hidtil gjældende Regler have været i Brug“.

I vore Retssystemer har man ikke saa sjældent ved en Modsetningsfortolkning sluttet fra Bevillinger til almindelige Lovregler, idet hine ere blevne betragtede som Undtagelser fra slige Regler. Men saadan Slutning, som i alt Fald alene kunde være gyldig med Hensyn til de af de uindskrænkede Konger givne Bevillinger, kan neppe gjøres. Vel ere vistnok mange Bevillinger meddelte som sande Undtagelser fra bestaaende Love, men undertiden ere Bevillingerne ogsaa blevne tilstaaede efter Ansøgning, uagtet det er blevet anset tvivlsomt, om ikke det, som Bevillingen gik ud paa, allerede tilkom den Vedkommende ifølge Lovene som en Ret, men uden at man har villet

¹³⁾ Jfr. § 15 S. 51-52.

afgjøre dette¹⁴⁾, og der forekomme endog Exempler paa, at Bevillinger ere blevene udsfærbigede, skjøndt det maa ansees vist, at ingen nh Ret ved dem er indrømmet udenfor Loven¹⁵⁾. Diemedet med Bevillingen har i slige Tilfælde været at sikke den Vedkommende imod Processer eller Indsigelser¹⁶⁾. I en Bevilling som saadan ligger altsaa ikke nogen bestemt Tanke om, hvad den bestaaende Ret medfører¹⁷⁾. At Bevillinger, som ere givne, efter at Kongen er ophørt at være i udelukkende Besiddelse af Lovgivningsmagten, ikke kunne benyttes i Lovfortolkningen, følger deraf, at Kongen og Regjeringen ikke have nogen Myndighed til at forklare Lovene.

§ 100.

Mobfigelse i Retreglerne¹⁾.

For at opfatte Retstilberne i deres Sammenhæng, maae de bringes i System. Dettets nødvendige Egenstaber ere Enhed og Fuldstændighed. Mangler Enhed, maa en Mobfigelse ophæves; mangler Fuldstændighed, er et Hul at udfylde.

Den første Mangel erkjendes paa logisk Wei og det er aldeles nødvendigt, forinden nogen Anvendelse kan stee af de Retregler, som synes at staae eller virkelig staae i Strid med hinanden, at Striden hæves eller at det afgjøres, hvilken af de mobfigende Regler der skal foretrækkes. Denne Mangel har saaledes Lighed med Ubestemthed, der findes i den enkelte Lov.

Det er kun om Mobfigelse i de positive Retstilber, at her bliver nærmere at handle, da de naturlige Retregler, forsaavidt de ere i Strid med de positive, maae vige for disse.

¹⁴⁾ Jfr. Stampedes Erklæringer 2 D. S. 600-606.

¹⁵⁾ Jfr. Declar. 23 Decbr. 1729, Resc. 31 Decbr. 1751, 20 Mai 1757, 27 Juli 1771, Bevill. 20 Aug. 1816 (jfr. Canc. Striv. 4 Mai [s. A.]).

¹⁶⁾ Jfr. Declar. 23 Decbr. 1729.

¹⁷⁾ Jfr. Jur. Tidsskr. 3. B. 2. S. 52-56.

¹⁾ Jfr. Ørstedes Haandb. 1. B. S. 469-480.

Saaledes forstaaer det sig, at Lyffespil eller en Forening om Ager ikke af den Grund kunne medføre nogen fuldgjldig Forpligtelse, at disse Contracter ere tilladelige efter almindelige Retsgrundsætninger.

Da enhver Retsregel gives for at have Retsvirkning og det, naar trende Regler virkeligen ere modsigende, ikke kan undgaaes, at jo den ene maa tilfidesættes, bliver det, for at Hensigten med enhver Regel skal kunne opnaaes, Fortolkerens første Pligt at søge at opløse Modsigelsen, saa at den bliver blot tilfihneladende.

3 saa Hensende kan Retsreglernes Bestaaffenhed som forbydende, befalende og blot tilladende, hvortil Nogle ville tage Hensyn²⁾), ikke komme i Betragtning. Thi om end alle Retsreglerne lode sig henhøre til saadanne tre Classer, saa ere de dog alle befalende for Dommeren, som skal anvende dem, idet han ligesaa meget maa hævde den blot tilladende Lov, hvor efter en Ret gjøres gjældende, som de øvrige. Den Udvei, der pleier at gives i Moralen, hvorfra anførte Forskjel er tagen, at man nemlig skal undlade den Handling, som vilde komme i Strid med Pligterne, lader sig derfor ikke anvende i Retslæren. Saaledes kan D. L. 3—16—15 § 2 Nr. 2, der tillader en forladt Ægtefælle under visse Betingelser at indgaae nyt Ægteskab, uagtet samme under den anden Ægtefælles Fraværelse har forseet sig med en anden Person, ikke tilfidesættes for Bestemmelsen i samme Lovsteds Nr. 1, som forbyder nyt Ægteskab, med mindre den forladte Ægtefælle beviser at have holdt sig ærlig og vel.

Forsaaendts Retsfilberne ere af forskjellig Art, nemlig Love, Anordninger o. s. v., er forhen omtalt Forholdet imellem dem³⁾). Ligeledes er allerede omtalt, hvorvidt Retsregler af den Grund maae antages at træde ud af Kraft, at de staae i Strid med yngre Retsregler⁴⁾). Her bliver kun tilbage at omhandle Strid

²⁾ Jfr. Hurligkari's private Ret, Indl. Cap. 2 § 13.

³⁾ Jfr. §§ 17-19, 39 og 42.

⁴⁾ Jfr. § 56 Nr. 1 (S. 260-273).

imellem flere Bestemmelser i den samme Lov eller i forskellige samtidige gjældende Love.

Fremgaaer det af flige Bestemmelseres Indhold, at de have en forskjellig Virkefreds, saasom naar de angaae forskjellige Steder⁵⁾, ere de end ikke tilsyneladende i Modsigelse med hinanden, om de end give forskjellige Regler om det samme Retsforhold. Føre de, uden at angive nogen forskjellig Virkefreds, til modfatte Resultater om samme Retsforhold, er det dog muligt, at Striden kan opløses, saa at enhver af Bestemmelserne faaer sin Betydning i det gjældende Retsystem. Dette er en systematisk Forening af dem. En saadan lader sig tilveiebringe paa en af toende Maader.

Den ene er, at de modstaaende Bestemmelser forudsætte forskjellige Betingelser for deres Anvendelse og altsaa i Virkeligheden have en forskjellig Virkefreds. Imidlertid kan det ikke være tilladt at lægge aldeles vilkaarlige Betingelser ind i Lovene for at faae en Modsigelse hævet, men ifkun saadanne Betingelser kunne tilføies, som ifølge Lovenes egne Bestemmelser eller Lovgivningens almindelige Grundsætninger kunne antages forudsatte. Hæves Lovstriden paa denne Maade, komme Bestemmelserne til at bestaae ved Siden af hinanden. Dette kan skee enten saaledes, at den ene bliver en Undtagelse fra den anden, eller uden at et saadant Forhold imellem dem indtræder. Saaledes indeholder D. L. 6—6—1 den almindelige Straf for forsætligt Drab, men derfra gives Undtagelser i D. L. 6—6—7 og i 6—9—1 og 12. Som Exempel paa den omhandlede systematiske Forening, uden at Forholdet imellem Regel og Undtagelse er tilstede, kan anføres, at D. L. 5—3—31 maa, forsaavidt den taler om Salg, forenes saaledes med D. L. 5—3—28 og 29, at den forudsætter, at Salgene ikke ere fuldbørrede ved Skjøder⁶⁾.

⁵⁾ F. Ex. de flere Stoleaanordninger af 29 Juli 1814, Fdbg. 24 April 1833 § 4.

⁶⁾ En anden Forening af D. L. 5—3—31 med 5—3—28 og 29 er foresøgt i Faiths jur. Afhandl. 1. B. S. 328-336.

Dernæst kan en systematisk Forening bevirkes derved, at de Lovbestemmelser, som synes at modsig hinanden, antages i Forbindelse med hinanden at udgjøre den fuldstændige Regel, saa at de tjene til indbyrdes nærmere at bestemme hinanden. Paa denne Maade maa D. L. 3—16—15 § 2 Nr. 1 forenes med Nr. 2, 5—2—61 med 5—4—5, og 5—2—62 sidste Deel med 5—14—46.

Den systematiske Forening beroer i de fleste Tilfælde paa den Betragtning, at Undtagelser og nærmere Bestemmelser ikke udelukkes ved Udtrykkenes Almindelighed i en Lov, men kun derved, at det udtrykkeligen udtales, at ingen saadanne nærmere Bestemmelser eller Undtagelser skulle finde Sted.

Vader en systematisk Forening af modstaaende Lovbestemmelser sig ikke tilveiebringe, maa, hvis en saadan Grundlovsbestemmelse, som ikke kan forandres ved sædvanlig Lov, staaer i Strid med en saadan, hiin gjælde fremfor denne. Ellers maa det undersøges, hvilken af Bestemmelserne der bedst stemmer overeens med Lovgivningens almindelige Grundsætninger, og den bør da foretrækkes, da derved Enhed i Lovgivningen saavidt muligt vedligeholdes. Heraf er det en Anvendelse, at naar et større Antal Lovbestemmelser indeholde eller tyde hen paa den samme Regel om et vist Retspørgsmaal, kan en enkelt modsigende Bestemmelse ikke komme i Betragtning derimod. Saaledes maa det antages, at i Regelen alle Anordninger, som ere ældre end Lovbogen og ikke angaae Politivæsenet, ere, overeensstemmende med den i Lovbogens Fortale indeholdte Befaling, der bekræftes ved flere senere Love, ophævede, uagtet enkelte Love synes at gaae ud fra en anden Forudsætning¹⁾. Dernæst kan der blive at tage Hensyn til det Sted, hvor de modsigende Bestemmelser forekomme; thi findes den ene paa et Sted, hvor netop de Grundsætninger omhandles, hvortil Bestemmelsen hører, maa det forudsættes, at Lovgiveren har været sig dennes Forhold til disse Grundsætninger fuldkomment bevidst, og den bør da foretrækkes for den modsatte Forfærd,

¹⁾ 3fr. § 15 S. 51-53.

hvis denne maa antages kun mere leilighedsviis at være given. Saalebes maatte D. L. 6—13—22, da denne Artikel findes i Bogen om Misgjerninger og i Forbindelse med Bestemmelser om Forbrydelser, der ere beslagte med den, som i Artikelen omtales, være gjældende fremfor Straffebestemmelsen i D. L. 3—16—16 § 2, hvis man ikke vilde antage, at disse Artikler lode sig saalebes forene, at 6—13—22 blev Regel, men at Straffen i 3—16—16 § 2 skulde som staaensommere imod den Ustydige anvendes, naar den ene Forbindelse blev staaende ved Magt⁶⁾).

§ 101.

Analogist Anvendelse¹⁾).

At der er et Hul i Retsreglerne, kan alene erkjendes paa historisk Vei. Og saa her er det aldeles nødvendigt, at Mangelen afhjælpes, at altsaa en Retsregel dannes, da det forekommende Retstilfælde ikke kan forblive uafgjort. Dette kan ikke, som Mange have meent, i Almindelighed skee ved Hjælp af den saakaldte Naturret, efterdi dennes Regler ei alene vilde være utilstrækkelige dertil, men ofte endog vilde forstyrre den positive Rets Enhed²⁾. Men Regelen bør, for at den indre Sammenhæng i den positive Ret kan vedligeholdes, dannes i Overensstemmelse med (i Consequents af) de alt tilværende Retsregler. Saadan Retsdannelse kaldes analogist eller Analogies Anvendelse, og forsaavidt de Retsregler, af hvilke Analogi tages, ere Love, bliver det Lovanalogi.

⁶⁾ Saalønge Plac. 3 April 1844 var gjældende, maatte uden Tvivl § 8, der bestemmer, at de i Placaten fastsatte Bøder tilfalde Politifæsen, foretræffes for § 5, hvorefter Bøder tillægges vedkommende Fattigkæsse, jfr. Plac. 19 Febr. 1819.

¹⁾ Jfr. R. G. Bornemann de analogia juris, 1815, Orstedes Gaanbb. 1. B. S. 400-429 og 480-482.

²⁾ Jfr. § 43 (S. 187-189).

Den første Betingelse for analogisk Anvendelse er, at der virkelig mangler en Retregel for et vist Retshforhold; thi ellers maa dette afgjøres efter den bestaaende Retregel, hvorunder det hører. Saaledes kan Plan for Fattigvæsenet i Kjøbenhavn af 1ste Juli 1799 § 185 ikke afgive Analogi for, at Fattigvæsenet udenfor Kjøbenhavn kan hos forhenværende Fattiglemmer søge Erstatning i dets levende Live for ydet Fattigunderstøttelse, da det maa anses indbefattet i Bestemmelserne i Reglementerne af 5te Juli 1803, for Kjøbstæderne §§ 19, 20 og 42 Nr. 8 og for Landet §§ 23, 24 og 46 Nr. 5, at Erstatning ikke kan fordras i deres levende Live³⁾. Heller ikke kan der i Forordningen af 11te September 1839 §§ 9 og 16 søges Analogi for, at Stævningen i Sager om Egtteskabsfilismisse formedelst den ene Egtfællens Næmning kan forlyndes anderledes, end i D. L. 1—4—10 og Forordningen af 29de Mai 1750 er bestemt⁴⁾. Thi at en senere Lov gaaer ud fra en anden Grundsætning end en ældre, kan i intet Tilfælde være tilstrækkeligt til dennes Forandring⁵⁾. Derfor kan en Lov, som for en Deel forandrer en ældre Lov (lex correctoria) ikke afgive Analogi for, at ogsaa andre ældre Lovbestemmelser skulle anses forandrede, der omhandle saadanne Forhold, hvorpaa den nye Lovs Grunde fuldkomment paafe, hvorimod denne Lov vel kan analogisk anvendes paa Tilfælde, som ere ulovbestemte og tidligere maatte afgjøres efter ældre Loves Analogi⁶⁾.

Dernæst udfordres til analogisk Anvendelse, at Analogi er tilstede imellem et Forhold, for hvilket Retregel findes, og det andet, for hvilket Retregel savnes. Analogi betegner et indvortes Slægtskab imellem Retshforholdene. Saadant

³⁾ Jfr. Canc. Skriv. 6 Novbr. 1841, Personretten § 81 Nr. 5.

⁴⁾ Jfr. Faiths Afhandlinger I. S. 169-170. Jfr. dog Canc. Skriv. 22 Aug. 1845, Domme i Jur. Ugeskr. f. 1859 S. 799-800, f. 1863 S. 684-688.

⁵⁾ Jfr. § 56 S. 265-269.

Slægtskab er afhængigt af deres fælles væsentlige Egenskaber. Hvilke Egenskaber der skulle ansees for væsentlige, maa, da her handles om Anvendelsen af den for det ene Retsforhold gjældende Lovregel, bedømmes i Forhold til denne. I dette Forhold ere de Egenskaber væsentlige, som have fremkaldt Lovregelen. Disse Egenskaber udgjøre Lovregelens Grunde eller staae i alt Fald i nødvendig Forbindelse med disse. Følge heraf synes man at kunne fremsætte den Regel, at analogisk Anvendelse kan stee, naar et lovbestemt og et ulovbestemt Retsforhold have saadanne fælles væsentlige Egenskaber, at Grundene til Lovregelen for det ene Retsforhold ogsaa ere tilstede med Hensyn til det andet Retsforhold. Dette pleier at kaldes *Marsfagernes Lighed*⁶⁾. En saadan kan ikke være tilstede, naar det ulovbestemte Forhold har særegne Egenskaber, som maae udelukke Lovregelens Anvendelighed paa samme. Dette har man udtrykt saaledes, at der maa fordrø baade en positiv og en negativ *Marsfagernes Lighed*, eller at det ikke er nok, at iøvrigt *Marsfagernes Lighed* er tilstede, naar der frembyder sig nogen *Modgrund*, som kunde have medført, at Lovgiveren, om han ogsaa havde tænkt paa det ulovbestemte Retsforhold, ikke vilde have indbraget dette under den givne Regel. Naar man saaledes paa *Voldtægtsbørn* har villet auvende den Regel, som i D. R. 3—16—16 § 8 gives om *Vigamibørn*, fordi i begge Tilfælde den ene af Forældrene er uden Brøde, har man overseet, at *Vigamibørnene* ere avlede i et bestaaende Ægteskab, der af den ene Ægtefælle har været anseet for lovligt, medens *Voldtægtsbørnene* ere avlede udenfor Ægteskab, altsaa under de samme udbortes Omstændigheder som uægte Børn i Almindelighed. Iøvrigt er ingen sand *Marsfagernes Lighed* tilstede, naar flige *Modgrunde* frembyde sig.

Andre fælles Egenskaber end de, der have fremkaldt Lovregelen for det ene Retsforhold, kunne vel ogsaa tilfjendegive

⁶⁾ Frdg. 24 Jan. 1838 § 2.

et indvortes Slægtsskab imellem Retsforholdene, men dette maa i omhandlede Henseende betragtes som uvæsentligt. Saaledes kan man ikke fra det, der er bestemt om en vis Hazardcontract, slutte til det, som skal gjælde om en anden Hazardcontract, hvorefter ingen Forfærdelse har, da saadanne Contracter kunne være baade gavnlige og fordærvelige og deres fælles Egenkab Hazarden derfor ikke kan være bestemmende ved de Regler, som gives om dem. Heller ikke kan Forfærdelsen i D. L. 1—14—7 om det Tilfælde, at Sagvolderen ikke vil aflægge en ham paalagt Benægtelsesed, analogist anvendes paa det Tilfælde, at han ikke kan aflægge saadan Ed, fordi han ingen Kundskab har om den Kjendskab, som skulde være Edens Gjenstand. Vel bliver i begge Tilfælde ingen Benægtelsesed aflagt, men i det førstnævnte opstaaer netop der, at Sagvolderen ikke vil aflægge Eden, Formodning om hans Uret, hvorefter ingen saadan Formodning fremkommer i det andet Tilfælde.

Da Retsreglerne slutte sig til Begreber og ikke til individuelle Tilfælde, maa det indvortes Slægtsskab imellem et lovbestemt og et ulovbestemt Retsforhold, som skal begrunde en analogist Anvendelse, begynde efter deres almindelige Egenskaber og en analogist Anvendelse kan ikke hjemles derved, at et enkelt ulovbestemt Tilfælde kan, naar det betragtes i sin Individualitet, sættes ved Siden af et Retsforhold, hvorefter Lovregel har. Saaledes kan Regelen i D. L. 5—14—55 om Spil ikke af den Grund analogist anvendes paa Veddemaal, at et enkelt Veddemaal efter de særegne med samme forbundne Omstændigheder kan være ligesaa fordærveligt som Spil, naar det maa erkendes, at Veddemaal i Almindelighed eller efter Begrebets almindelige Egenskaber ikke ganske kan sættes i Klasse med Spil.

Den Regel, der analogist anvendes, er ikke en saadan, som Lovens Grunde følgerigtigt maatte føre til, men den, som de virkelig have medført. Lovens Grunde benyttes ifkun for at finde, om Analogi er tilstede eller ikke.

Ved al Lovanalogi gaaer man saaledes ud fra en gjældende Lovregel, der overføres paa et Forhold, for hvilket den ikke er given. Den analogiske Anvendelse er enten fuldstændig eller ufuldstændig.

Den fuldstændige analogiske Anvendelse af en Lov bestaaer deri, at dennes Regel ligefrem anvendes paa et beslægtet Retshforhold, for hvilket den ikke er given. Dertil udfordres, at samtlige Lovens Grunde i deres hele Omfang ere tilstede ogsaa med Hensyn til dette Retshforhold. Da det, hvis en eller anden af Lovens Grunde havde manglet, eller disse havde været tilstede i forringet Grad, er uvidt, om de vilde have medført netop den givne Regel, kan denne, naar Marsagernes Righed ikke har saadan Fuldstændighed, ei udvides til et Forhold, som, om Lovgivningsmagten havde tænkt derpaa, muligen ikke havde fremkaldt samme Regel. Fuldstændig analogisk Anvendelse forekommer iøvrigt formodentlig vor Lovbogs casuistiske Form ikke saa sjældent. Saaledes t. Ex. maa Benægtelsesed i Analogi af D. L. 1—14—6 kunne paalægges Sagsøgeren med Hensyn til Sagvolderens Realitetsindsigelser; den Regel i D. L. 3—16—15 § 1, at egen Bekjendelse ikke er nok i Skilsmisfager paa Grund af Høer, maa kunne anvendes i Skilsmisfager af anden Marsag og overhovedet i Sager, hvori den Bekjendende kan have Interesse i at lyve paa sig selv og derhos ikke har fri Raadighed over Sagen; Analogien af D. L. 3—17—10 tilfiger, at heller ikke Horebarn bør være Bærge for sine ægte Søbstende; Benægtelsesed kan i Analogi af D. L. 5—1—6 paalægges, naar den, imod hvem et Haaudskrift fremlægges, paastaaer, at der er foregaaet Forfalskning i samme; D. L. 5—8—13 maa kunne anvendes paa Veiecontracter om andre Gjenstande end Huus; D. L. 5—14—4 afgiver Analogi for Forældelse ogsaa af contractmæssig Gjæld, som ikke støtter sig paa Gjældsbreve⁷⁾.

⁷⁾ Jfr. dog Højesteretsdom af 19 Febr. 1863 (i Højesterets Tid. S. 837-841).

En ufuldstændig (eller lempet) analogiſt Anvendelſe kan finde Sted, naar et ulovbeſtemt Tilfælde ſtaaer i et viſt Forhold til et lovbeſtemt og der for hiint lader ſig danne en Regel, der ſtaaer i ſamme Forhold til Lovregelen for ſidſt-nævnte Tilfælde. Naar man ſaaledes ved at ſammenholde Lovbeſtemmelſerne om Dommeres og Vidners Inhabilitet paa Grund af perſonlige Forhold til Parten er kommen til den Grundsætning, at ſlige Forhold lettere gjøre en Dommer end et Vidne inhabil, maa Analogien af D. L. 1—13—15 medføre, at endog en ringere Grad af Ubenſkab, end denne Artikel forudsætter, maa kunne ubelufke en Dommer fra hans Beſtilling i en Udens Sag⁶⁾). Det er iſær Straffelovene, ſom tilſtede en ufuldstændig analogiſt Anvendelſe, nemlig naar en Forbrydelse begaaes paa en mindre farlig eller ſtabelig Maade, end den vedkommende Lov beſtemmer, idet i ſaa Fald en forholds-mæſſig ringere Straf kan paalægges⁹⁾), ſaaſom naar Nogen henlægger et Varn, men uden ganſte at forlade det, førend det af en Anden er blevet opdaget, jfr. D. L. 6—6—10, eller voldtager et berygtet Fruentimmer, jfr. D. L. 6—13—16. Efter en ſaadan analogiſt Regel maa overhovedet Forſøg paa de Forbrydelſer ſtraffes, med Henſyn til hvilke ingen Forſkrift findes om Forſøget; dog kunne Modgrunde frembyde ſig, ſaaſom i Henſeende til Forſøg paa Selvmord. At der i vore Love undertiden henviſes endog til en ufuldstændig analogiſt Anvendelſe, er ovenfor bemærket¹⁰⁾).

Naar der ikke herſter fuldkommen Samſtemning imellem Forgivningens forſkjellige Beſtemmelſer, kunne for et opſtaaet nyt Retstilfælde frembyde ſig flere Analogier. I ſaa Fald bør, for at den ſtørſt mulige Eenhed kan vedligeholdes, hvor en

⁶⁾ Den ufuldstændige analogiſte Anvendelſe har man kaldt den partielle, men dette Udtryk paſſer ikke paa det anførte Exempel, vel derimod paa de følgende, der ere hentede fra Strafferetten.

⁹⁾ Jfr. Plac. 21 Juli 1815 § 7, Fbdg. 26 Marts 1841 § 13.

¹⁰⁾ Jfr. § 91 Nr. 3 (S. 554).

fuldstændig ikke kan opnaaes, Analogi søges i de mere med det opstaaende Retstilfælde beslægtede fremfor i mindre beslægtede Bestemmelser og i mere almindelige fremfor i mindre almindelige Bestemmelser. Gjør ingen af disse Regler Udslag, bør Hensyn tages til den nyere fremfor til den ældre Lovgivnings Analogi, da Regelen for det ulovbestemte Forhold bør dannes i samme Aand, hvori den positive Ret uddannes ved selve Lovgivningen. Naar man har meent, at man snarere burde følge den almindelige Randslovs end de senere Loves Analogi, fordi hiin maatte formodes at indeholde Lovgivningens almindelige Grundsætninger, da godtgjør denne Grund ikkun, at Analogien af de almindeligere Love bør foretrækkes for Analogien af de speciellere Love. Men desuden er Christian den Femtes Lov ikke saaledes affattet, at deri fremstilles almindelige Grundsætninger for de forskjellige Classer af Retssforhold, og naar i den forekomme visse Grundsætninger, kan dog den Omstændighed i og for sig, at de findes i Lovbogen, ikke give dem Fortrin for dem, som den nyere Lovgivning hylder. Endeligen bør, hvis der endnu kan være Tvivl tilbage imellem flere Analogier, den foretrækkes, som giver det meest negative Resultat¹¹⁾. Disse Regler faae især Anvendelse, naar Analogi skal søges for Strafferetstilfælde, da en stor Mængde enkelte Love have udviklet vor Strafferets Grundsætninger i en tildeels anden Aand end den, der hersker i Christian den Femtes Lovbog.

Analogist Anvendelse maa naturligtvis falde bort, forsaavidt den særligen er forbuden, saasom i Forordningerne af 11te Juni 1802 § 2, 9de Marts 1838 § 7, Lov om Børnepigten af 2den Marts 1861 § 50. Dernæst udelukker visse Loves Natur en analogist Anvendelse af dem. Dertil høre fornemmeligen Privilegier og andre singulære Love, da de i Mod sætning til Lovgivningens almindelige Grundsætninger staaende Undtagelser, som de gjøre, ikke kunne hjemles uden

¹¹⁾ Jfr. § 89 Nr. 3 (S. 539-540).

ved udtrykkelige positive Bestemmelser ¹²⁾. Men dertil maae ogsaa regnes andre Love, der saaledes have Naturen af en Undtagelse, at man af deres Indhold eller Bestaafenhed eller iøvrigt af den bestaaende Ret kan udlede, at deres Virkefærd skal være saa indskrænket, at udenfor samme skal gjælde en Regel af et andet Indhold. Thi i saa Fald maa denne Regel omfatte det Retsforhold, paa hvilket ellers den i slig Lov indeholdte Bestemmelse skulde anvendes, og altsaa mangler den Betingelse for analogist Anvendelse, at en Retsregel savnes for Retsforholdet. Exempler paa slige Love ere Ranglove, sidste Deel af § 27 i Forordningen af 20de Mai 1840 ¹³⁾, de Love, som undtagelsesviis tillade at vedtage enten Udpantning ¹⁴⁾ eller at en pantsat fast Eiendom uden Søgemaal gjøres i Penge af Creditor, saafremt Skyldneren misligholder sin Forpligtelse ¹⁵⁾, og fremdeles mange Politilove, idet den Regel, hvorunder det fremkomne Retsforhold bliver at hense, ikke behøver at være nogen Lovregel, men kan være grundet i den naturlige Frihed ¹⁶⁾. Endeligen kan Analogi ikke søges uden i den Lovgivningskreds, fra hvilken systematiske Fortolkningsgrunde kunne hentes ¹⁷⁾.

At Straffelove ikke hos os kunne undtages fra analogist Anvendelse, er aldeles klart, da de Love, som tydeligst hjemle en analogist Anvendelse, netop angaae Strafferetstilfælde ¹⁸⁾.

¹²⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugefr. f. 1863 S. 676-684.

¹³⁾ Jfr. Dom i Jur. Ugefr. f. 1850 S. 713-716.

¹⁴⁾ Jfr. Canc. Skriv. 9 Octbr. 1845.

¹⁵⁾ Jfr. Grams Formueret 1. D. § 134 (S. 565).

¹⁶⁾ Jfr. ogsaa Ind. M. Circ. angaaende Loven om stemplet Papir af 2 Marts 1865 N og O (i Dep. Tid. S. 221).

¹⁷⁾ Dette er allerede omtalt i §§ 93 og 94 i Forbindeelse med de systematiske Fortolkningsgrunde, jfr. § 91 Nr. 3 (S. 553).

¹⁸⁾ Krigsart. Breve 9 Marts 1683 § 188, 8 Jan. 1752 § 979, 29 Juli 1756 § 782, Plac. 21 Juli 1815 § 7, 7 April 1819, Frdg. 24 Jan. 1838 §§ 2 og 12. Jfr. Bornemanns Forel. over Criminalrettens alm. Deel (samf. Skriv. 3. B.) § 12.

Man pleier at skjelne imellem en enkelt Lovs Analogi og Forgivnings- eller Retsanalogi. Ved denne sidste forstaaes da Anvendelse af en af Forgivningens Grundsætninger paa et ulovbestemt Retsforhold. Er Grundsætningen virkelig indeholdt i Lovene eller paa rette Maade udledt af dem og Retsforholdet efter sine væsentlige almindelige Egenskaber falder ind under Grundsætningen, uden at der frembyder sig Modgrunde imod dennes Anvendelse paa Forholdet, kan der ikke være Tvivl om, at saadan Anvendelse bør finde Sted¹⁹⁾. At vore Love oftere henvise til Anvendelse af Grundsætninger, er endvidere oplyst²⁰⁾. Smidkøbtid synes den omhandlede Anvendelse neppe at udgjøre nogen egen Art af Analogi. Ligger en Grundsætning i en enkelt Lovs Tankerindhold, er den, om den end ikke er ligefrem udtalt, en Lovregel og en analogisk Anvendelse af den er analogisk Anvendelse af den Lov, hvori den indeholdes. Er dernæst en Grundsætning paa videnskabelig Wei udledt af Lovens Regler uden at indeholdes i disse og der spørges, om den kan anvendes paa et ulovbestemt Forhold, maa dette afgjøres efter en Sammenligning imellem den eller de enkelte Love, hvoraf Grundsætningen er udtrækket, og det ulovbestemte Forhold, altsaa efter Reglerne for de enkelte Loves analogiske Anvendelse²¹⁾. Med den Form, hvori Grundsætningen kan være udtrykt i den videnskabelige Bearbejdelse, kan man ikke altid berolige sig, da det muligen vil findes, at Grundsætningen trænger til videre at udbannes eller nærmere at bestemmes.

Opkommer et Retsforhold, for hvilke Retsregler findes, og saadanne end ikke kunne findes ved Analogi, maa thi

¹⁹⁾ Jfr. t. Ex. Domme blandt mange flere i Jur. Ugeskr. f. 1861 S. 637-640, Højesteretsstændig f. 1864 S. 415-416, 450, 614-615.

²⁰⁾ See § 91 Anm. 10 (S. 555).

²¹⁾ Naar efter Lov om Kjøbstadernes kommunale Bestatning af 11 Februar 1863 § 16 visse Regler kunne fastsættes „i Eighed med Grundsætningerne“ i en vis Lov, kan derved neppe forstaaes Andet, end om der havde staaet: „efter Grundsætningerne“ eller „i Analogi med Bestemmelseerne“.

til de videnskabelige Retsregler. Mange ere vel utilbøielige til at erkjende Retsvidensfaben som Retskilde, men vil man faste den som saadan, maa Retsanalogi tages i saa omfattende Betydning, at derunder ogsaa indbefattes hvad i dette System er benævnt videnskabelige Retsregler. For saadan Retsanalogi kunne imidlertid ikke gives faste Regler, der svare til dem, som isørrigt fordrø ved den analogiske Anvendelse, og til mange af de Retsregler, der gøres gjældende baade i Theorien og den practiske Anvendelse, findes ingen Rod i Lovgivningens For- skrifter eller Grundsætninger, i hvilket Fald nogen Analogi vansteligten kan siges at være tilstede. Striden synes forresten i det Væsentlige at dreie sig om Navnet og Systemets An- ordning.

Tillæg og Rettelser.

- Side 81. Linie 20 f. o. „3 Marts“, læs: 2 Marts.
— 82. Anm. 20. „3 Marts“, læs: 2 Marts.
— 83. Linie 22 f. o. „3 Marts“, læs: 2 Marts.
— 86. „ 2 f. o. „VI.“, læs: IV.
— 89. Anm. 14, „3 Marts“, læs: 2 Marts.
— 120. Angaaende Betegnelsen af „Anordning“ jfr. Canc. Skriv. 8 Jan. 1835.
— 130. Linie 5 f. n. „fulde“, læs: fulle.
— 229. Anm. 27. Jfr. Høiesteretsstibende f. 1865 S. 137-141.
— 259. Med 2det Stykke jfr. Resc. 26 Mai 1694.
— 264. Med 3die Punctum jfr. Canc. Skriv. 24 Septbr. 1803.
— 286. Med 1ste Punctum jfr. Havne Brev 20 Septbr. 1684 (i Registeret under „Arb B“).
— 317. Anm. 3. Jfr. ogsaa Canc. Skriv 10 Novbr. 1787 § 1.
— 343. Anm. 25. Jfr. ogsaa Canc. Skriv. 9 Novbr. 1822 og 16 Septbr. 1826.
— 344. Med Nr. 1 jfr. Resc. 29 April 1746 (i Registeret under „Løssagtighed“).
— 347. Anm. 15. Jfr. ogsaa Canc. Skriv. 31 Aug. 1771 (i Registeret under „Løssagtighed“).
— 515. Med 1ste Stykke jfr. Plac. 7 April 1819, som henfører den analogiske Anvendelse til Lovfortolkning.
-